

YAŞLILIK OLGUSU VE KIRSAL ALANDA YAŞLILIK

Dr. Emine Kokaçya DUVAN
Prof. Dr. Müge KANTAR DAVRAN

**YAŞLILIK OLGUSU VE KIRSAL ALANDA
YAŞLILIK**

Dr. Emine Kokaçya DUVAN
Prof. Dr. Müge KANTAR DAVRAN

DOI: <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8256506>

Copyright © 2023 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or
transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical
methods, without the prior written permission of the publisher,
except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other
noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic
Development and Social
Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications – 2023©
ISBN: 978-625-367-225-6
Cover Design: İbrahim KAYA
August / 2023
Ankara / Türkiye
Size = 16 x 24 cm

ÖNSÖZ

21. yüzyılda öne çıkan en önemli demografik olgulardan biri, toplumların yaşlanmasıdır. Endüstrileşme sürecinin başlamasıyla teknolojik gelişmelere bağlı olarak yaşam ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi, yaşam süresinin uzamasında etkili olmuştur. Doğum oranlarının azalması vd. faktörlerin etkisiyle de tüm Dünya’da toplam nüfus içindeki yaşlı nüfus oranı (Birleşmiş Milletler nüfus verilerine göre 2021 yılında %9,6), artış göstermiştir. Küresel yaşlanma sürecinde, Türkiye nüfusunun da yaş yapısı ve demografik dinamikleri değişme göstermektedir. Ülkemiz, doğurganlık ve ölümlülük hızındaki azalmanın etkisiyle genç ve dinamik bir nüfusa sahip olma özelliğini kaybederek yaşlı toplum özelliği göstermeye başlamıştır. Yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzeri yaş grubunun ülkemiz toplam nüfusu içindeki oranı, 2017 yılında %8,5 iken 2022 yılında %9,9’a yükselmiştir. Ayrıca, ülkemizde doğuştan beklenen yaşam süresi (2020 yılında 78,6 yıl) artmakta ve nüfusumuz yaşlanmaya devam etmektedir.

Dünya yaşlı nüfusunun artması, sağlık kurumlarının yanı sıra sosyal ve ekonomik kurumları da oldukça etkilemektedir. Gelecekte yaşlı nüfusun büyüklük ve karakteristiklerini belirleyebilmek için demografik ve sosyo-ekonomik eğilimlerin incelenmesi gerekmektedir. Bu da yaşlıların sorunlarının belirlenerek ilgili politikaları oluşturmaya rehber olacaktır. Ayrıca günümüzde aile yapısının değişmesi, ekonomik gelişmeler, kırsal bölgelerden şehirlere göçün hızlanması, vd. faktörler; kır veya kentte yaşayan yaşlı bireyin rol ve statüsünü yeniden yapılandırmıştır.

Ülkemizde yaşlılarla ilgili çalışmalar; hastalıklar ve sağlığı koruma, yaşam memnuniyeti, psikolojik sorunlar, yaşlı bakımı, sosyal politikalar ve hizmetler, tüketim davranışları, sosyal sorunlar, göç, vb. konulara yoğunlaşmıştır. Ancak kırsal yaşlılığı, özellikle tarımsal faaliyetler açısından konu alan çalışmalar, yok denecek kadar azdır. Bu nüfusun fiziksel çevre, sağlık ve yaşam kalitesi odaklı mevcut durumlarının ve sorunlarının yanı sıra tarımsal faaliyetler açısından da mevcut durumlarının saptanması, sorunlarının araştırılması ve çözüm önerilerinin sunulması gerekmektedir. Özellikle, gençlerin kente göçü sonucu kırsal kesimde ağırlıklı olarak yaşlı nüfusun kaldığı; ayrıca kadın yaşlı nüfusun erkek yaşlı nüfustan daha yoğun olduğu da

bilinen bir gerçektir. Bu durum ise yaşlılık olgusunun toplumsal cinsiyet açısından da ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Yukarıdaki sorunlardan hareketle bu çalışmada, yaşlılık olgusu incelenmiş ve konu iki bölümde ele alınmıştır. Buna göre ilk bölümde, ikincil verilere dayalı yaşlılık ile ilgili kavramsal çerçeve (tanımlar ve kuramlar), yaşlılığın sorunları ile yaşlılığın tarihsel ve sosyal boyutu, yaşlılık ve toplumsal cinsiyet yapılanması, Dünya’da ve Türkiye’de yaşlı nüfus ve kırsal alan bağlamında yaşlı nüfus ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Kadirli ilçesi köyleri özelinde, nitel ve nicel veri toplama yöntemine göre kırsal yaşlılık incelenmiştir. Çalışma sonucunda; kırsal alanda yaşayan yaşlıların (Kadirli ilçesi köyleri örneğinde) fiziksel çevre, sağlık ve yaşam kalitesi odaklı mevcut durumları ve sorunlarının yanı sıra tarımsal faaliyetler açısından da mevcut durumları belirlenmiştir.

Toplumsal yaşlanma, başta Devlet olmak üzere toplumdaki tüm kurumları ve bireyleri kapsayan ve etkileyen çok yönlü bir konudur. Çünkü demografik dönüşüm; sağlık sistemi, ekonomik ve sosyal sistemlerin de dönüşümünü ve yeniden yapılandırılmasını gerektirmektedir. Ülkemizde ise son yıllarda fark edilen ve önem kazanan bu konuyla ilgili yeterli hazırlığımız olmadığı için çok boyutlu politikalara ve düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmanın konuyla ilgili kişi ve kurumlar için faydalı olmasını dileriz.

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında, bilgi ve deneyiminden sonsuz yararlandırıran danışmanım Prof. Dr. Müge KANTAR DAVRAN'a, değerli katkıları için en içten teşekkürlerimi sunarım. Doktora tez komitesi üyesi ve yüksek lisans danışmanım Prof. Dr. Faruk EMEKSİZ ve tez komitesinin diğer üyesi Dr. Öğr. Üyesi Nuran TAPKI hocalarıma, destekleri için gönülden teşekkür ederim. Ayrıca tez savunmamda yer alan Doç. Dr. Mehmet Reşit SEVİNÇ ve Dr. Öğr. Üyesi Zuhul GÜLER hocalarıma, öneri ve katkıları için çok teşekkür ederim. Yüksek Lisans ve Doktora sürecinde, bilgi ve deneyimlerinden oldukça yararlandığım Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalındaki hocalarıma, değerli katkılarından dolayı gönülden teşekkür ederim.

Anket uygulamalarımda, tüm samimiyetleri ve sabırlarıyla sorulara cevap veren değerli büyüklerimize; köy muhtarlarına; alan çalışmalarımnda köylerde bana rehberlik eden ve gönülden destek veren akraba, arkadaş ve yakın dostlarıma; ayrıca muhtar referansıya gidilen köylerde, tanımadıkları halde işlerini bırakıp yardımcı olan köy halkına minnet duygularımı iletir, gönülden teşekkür ederim.

Doktora çalışmamı, yaşamım boyunca maddi-manevi desteklerini esirgemeyen, şu anda aramızda olmayan Canım Annem, İraz DUVAN ve Canım Babam, Osman DUVAN'a ithaf ediyorum. Ayrıca, çocuklarım (Burcu-Burak DUVAN), kardeşlerim (Reşit-Müray DUVAN, Menderes-Sonay DUVAN), yeğenlerim başta olmak üzere ailemin tüm fertlerine; yakın arkadaş ve dostlarıma; anlayış, sabır ve destekleri için gönülden teşekkür ederim.

Bu kitap; Ç.Ü. Araştırma Projeleri Birimi (Proje No: 12809) tarafından desteklenen, Çukurova Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü/Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Müge KANTAR DAVRAN danışmanlığında hazırlanan, "Kırsal Alanda Yaşlılık: Osmaniye İli Kadirli İlçesi Örneği" başlıklı doktora tezinden oluşturulmuştur. Dolayısıyla kitabın yayınlanmasında emeği geçen İksad Yayınevi çalışanlarına da gönülden teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	v
ÇİZELGELER DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xxi
1. GİRİŞ	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	9
3. MATERYAL VE YÖNTEM	29
3.1. Materyal	29
3.2. Yöntem	29
3.2.1. Araştırma Alanının Seçimi	29
3.2.2. Örnek Köylerin Belirlenmesinde Kullanılan Yöntem	32
3.2.3. Görüşme Yapılacak Kişilerin Belirlenmesi	36
3.2.4. Veri Toplama Süreci	36
3.2.5. Verilerin Analizinde Kullanılacak Yöntem	39
3.2.5.1. Veri Toplama Araçları	39
3.2.5.2. Verilerin Analizi	43
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	47
4.1. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi	47
4.1.1. Yaşlılık Olgusuyla İlgili Kavramlar	47
4.1.1.1. Yaş, Yaşlanma ve Yaşlılık Kavramları	47
4.1.1.2. Gerontoloji ve Gerontososyoloji	72
4.1.1.3. Yaşlılığa İlişkin Kuramlar	81

4.1.1.3.(1). Yaşlılığa İlişkin Biyolojik Kuramlar	81
4.1.1.3.(2). Yaşlılığa İlişkin Toplumsal Kuramlar	82
4.1.1.4. Yaşlılık Sorunları	96
4.1.1.5. Yaşlılıkta Baş Etme Stratejileri	109
4.1.1.6. Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi ve Yaşam Doyumu	119
4.1.2. Yaşlılığın Tarihsel Boyutu	124
4.1.2.1. Eski Toplumlarda Yaşlının Konumu.....	124
4.1.2.2. Modern Toplumlarda Yaşlının Konumu	132
4.1.2.3. Türk Toplumunda Yaşlının Konumu	140
4.1.3. Yaşlılığın Sosyal Boyutları.....	151
4.1.3.1. Yaşlılıkta Sosyal Evren ve Sosyal İlişkiler	151
4.1.3.2. Yaşlılıkta Bilgelik.....	162
4.1.4. Yaşlılıkta Toplumsal Cinsiyet	175
4.1.4.1. Kadınların Yaşlanması ve Yaşlılık Algısı	177
4.1.4.2. Yaşlılığın Kadınlaşması	185
4.1.5. Dünya’da ve Türkiye’de Yaşlı Nüfus.....	192
4.1.5.1. Dünya’da Yaşlı Nüfus	192
4.1.5.1.(1). Dünya Genel Nüfusu ve Projeksiyonları	194
4.1.5.1.(2). Dünya Yaşlı Nüfusu ve Projeksiyonları	201
4.1.5.2. Türkiye’de Yaşlı Nüfus	217
4.1.6. Kırsal Alan ve Kırsal Yaşlılık	245
4.1.6.1. Kırsal Alan	245
4.1.6.2. Kırsal Yaşlılık.....	254
4.2. Araştırma Bulguları	265
4.2.1. Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler.....	265

4.2.1.1. Kadirli İlçesi Hakkında Genel Bilgiler.....	265
4.2.1.2. Örnek Köyler Hakkında Genel Bilgiler.....	270
4.2.2. Araştırma Bulguları	299
4.2.2.1. Demografik Özellikler (I).....	299
4.2.2.2. Demografik Özellikler (II)	330
4.2.2.3. Cinsiyete Dayalı İş Bölümü Ölçeği.....	373
4.2.2.4. Yaşlılık Algısı Ölçeği.....	380
4.2.2.5. Yaşam Kalitesi Ölçeği.....	441
4.2.2.6. Depresyon Ölçeği	476
4.2.2.7. Günlük Yaşam Aktivitesi Ölçeği	496
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	508
KAYNAKLAR	539
ÖZGEÇMİŞ	557
EKLER	558

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1.1.	Türkiye’de Cinsiyet ve Yaşa Göre Beklenen Yaşam Süresi (Yıl) ...	6
Çizelge 3.1.	Türkiye ve Kadirli’nin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Köy Nüfusu (2021).....	31
Çizelge 3.2.	Kadirli Köylerinin Nüfus Yoğunluğu (2021).....	34
Çizelge 3.3.	2021 Yılı Nüfuslarına Göre Araştırmada Örnek Olarak Belirlenen Köyler.....	35
Çizelge 3.4.	Örnek Köylerin Genel Nüfusları ve Araştırmada Görüşülen, Görüşülemeyen Yaşlıların Örnek Köylere Dağılımı (2021)	38
Çizelge 3.5.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi.....	41
Çizelge 3.6.	Geriatrik Depresyon Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi	41
Çizelge 3.7.	Günlük Yaşam Aktivitesi Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi	42
Çizelge 3.8.	Yaşlılık Algısı Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi	42
Çizelge 3.9.	Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Kullanım Amacı ve İçeriği	43
Çizelge 3.10.	Değişkenlerin Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) Değerleri.....	45
Çizelge 3.11.	Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Analizi.....	45
Çizelge 4.1.	Gerontolojinin Kolları ve Uygulama Alanları.....	75
Çizelge 4.2.	Dünya’nın Demografik Göstergeleri (1950-2100).....	193
Çizelge 4.3.	Türkiye’nin Demografik Göstergeleri (1950-1985).....	221
Çizelge 4.4.	Türkiye’nin Demografik Göstergeleri (1985-2020).....	226
Çizelge 4.5.	Dünya’da Nüfus Büyüklüklerine Göre Kentler (2020-2035).....	252
Çizelge 4.6.	Türkiye’de Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Kır-Kent Nüfusunun Dağılımı (2007-2021).....	257
Çizelge 4.7.	Türkiye’de 65+ Nüfusun Eğitim Durumu ve Cinsiyete Dağılımı (2015-2019) (%).....	263
Çizelge 4.8.	Kadirli Nüfusunun Yerleşim Yerlerine Göre Yaş Grupları ve Cinsiyet Dağılımı (2007-2021).....	268
Çizelge 4.9.	Türkiye Nüfusunun Yerleşim Yerlerine Göre Yaş Grupları ve Cinsiyet Dağılımı (2007-2021).....	269
Çizelge 4.10.	Anberinarkı Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi.....	274
Çizelge 4.11.	Aşağıçıyanlı Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi.....	277
Çizelge 4.12.	Aydınlar Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi	279
Çizelge 4.13.	Kesikkeli Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi	281
Çizelge 4.14.	Kümbet Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi	283

Çizelge 4.15.	Öksüzlü Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi	287
Çizelge 4.16.	Tatarlı Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi.....	289
Çizelge 4.17.	Aşağıbozkuyu Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi ..	292
Çizelge 4.18.	Çiğcik (Cığcık) Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi	294
Çizelge 4.19.	Yukarıbozkuyu Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi.	296
Çizelge 4.20.	Yaşlıların Demografik Özellikleri (n=700).....	301
Çizelge 4.21.	Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyi	303
Çizelge 4.22.	Cinsiyete Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Mann-Whitney U Analizi....	304
Çizelge 4.23.	Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Tamhane's T2 Analizi	304
Çizelge 4.24.	Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların İlk Evlilik Yaşı (n=684).....	306
Çizelge 4.25.	Yaşlıların Evlilik Yaşının Yerleşim Yerlerine Göre Çoklu Karşılaştırması.....	307
Çizelge 4.26.	Yaşlıların Ekonomik Özellikleri (n=700)	309
Çizelge 4.27.	Yaşlıların İhtiyaçlarını Karşılama Durumları.....	313
Çizelge 4.28.	Yaşlıların İkamet Ettikleri Evle İlgili Bilgiler	314
Çizelge 4.29.	İlçe Merkezi ve Ova Köylerindeki Yaşlıların Demografik Özelliklerinin Mann-Whitney U Analizi	315
Çizelge 4.30.	İlçe Merkezi ve Ova Köylerindeki Yaşlıların Ekonomik Özelliklerinin Mann-Whitney U Analizi	315
Çizelge 4.31.	İlçe Merkezi ve Orman Köylerindeki Yaşlıların Demografik Özelliklerinin Mann-Whitney U Analizi	316
Çizelge 4.32.	İlçe Merkezi ve Orman Köylerindeki Yaşlıların Ekonomik Özelliklerinin Mann-Whitney U Analizi	317
Çizelge 4.33.	Yaş Aralığı ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sağlık Durumu	318
Çizelge 4.34.	Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sağlık Sorunu Sayısı	319
Çizelge 4.35.	Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sorun Yaşadıkları Hastalıklar	322
Çizelge 4.36.	Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Hastalık Türlerinin Kruskal-Wallis Analizi	323
Çizelge 4.37.	Yaşlıların Hastalıkları ve Sosyal Güvence Kapsamının Çoklu Karşılaştırması.....	325

Çizelge 4.38.	Yaşlıların Cinsiyete Göre Ehliyet Sahipliği ve Teknoloji Kullanım Durumları.....	326
Çizelge 4.39.	İlçe Merkezi ve Ova Köylerindeki Yaşlıların Ehliyet Sahipliği ve Teknoloji Kullanım Durumlarının Mann-Whitney U Analizi.....	327
Çizelge 4.40.	İlçe Merkezi ve Orman Köylerindeki Yaşlıların Ehliyet Sahipliği ve Teknoloji Kullanım Durumlarının Mann-Whitney U Analizi.....	327
Çizelge 4.41.	Yaşlıların İlgil Alanı, Sorun ve Düşünceleri	329
Çizelge 4.42.	Köylerde Yaşayan Yaşlıların Demografik Özellikleri (n=622)...	332
Çizelge 4.43.	Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyi	334
Çizelge 4.44.	Cinsiyete Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Mann-Whitney U Analizi.....	335
Çizelge 4.45.	Köylere Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Mann-Whitney U Analizi.....	335
Çizelge 4.46.	Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Kruskal-Wallis Analizi	336
Çizelge 4.47.	İkili Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Mann-Whitney U Analizi	336
Çizelge 4.48.	Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Tamhane's T2 Analizi	336
Çizelge 4.49.	Cinsiyete Göre Yaşlıların İlk Evlilik Yaşının Kruskal-Wallis Analizi.....	338
Çizelge 4.50.	Cinsiyete Göre Yaşlıların İlk Evlilik Yaşının Mann-Whitney U Analizi	338
Çizelge 4.51.	Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Köylerdeki Yaşlıların İlk Evlilik Yaşı.....	339
Çizelge 4.52.	Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların İlk Evlilik Yaşının Tamhane's T2 Analizi	340
Çizelge 4.53.	Köylerdeki Yaşlıların Ekonomik Özellikleri (n=622).....	342
Çizelge 4.54.	Köylerdeki Yaşlıların Ekonomik Durumları Hakkındaki Düşünceleri.....	343
Çizelge 4.55.	Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Geçimini Sağlama Durumu.....	345
Çizelge 4.56.	Köylere Göre Yaşlıların Geçimini Sağlama Durumunun Mann-Whitney U Analizi	346

Çizelge 4.57.	Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Geçimini Sağlama Durumunun Çoklu Karşılaştırması.....	347
Çizelge 4.58.	Cinsiyete Göre Yaşlıların Aylık Kişisel Gelir Durumunun Mann-Whitney U Analizi.....	348
Çizelge 4.59.	Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Aylık Kişisel Geliri	350
Çizelge 4.60.	Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Kişisel Gelirinin Çoklu Karşılaştırması.....	351
Çizelge 4.61.	Köylerdeki Yaşlıların İhtiyaçlarını Karşılama Durumları	352
Çizelge 4.62.	Yaşlıların İkamet Ettikleri Evle İlgili Bilgiler.....	354
Çizelge 4.63.	Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sağlık Durumu	355
Çizelge 4.64.	Cinsiyete Göre Yaşlıların Sağlık Durumunun Mann-Whitney U Analizi	356
Çizelge 4.65.	Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Hastalık Sayısı.....	357
Çizelge 4.66.	Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sorun Yaşadıkları Hastalıklar.....	359
Çizelge 4.67.	Yaşlıların Hastalık Türlerinin Köylere ve Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Analizi.....	360
Çizelge 4.68.	Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Hastalık Türlerinin Çoklu Karşılaştırması.....	362
Çizelge 4.69.	Yaşlıların Sosyal Güvencelerinin Köylere ve Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Analizi.....	364
Çizelge 4.70.	Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Sosyal Güvencelerinin Çoklu Karşılaştırması.....	364
Çizelge 4.71.	Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Ehliyet Sahipliği ve Teknoloji Kullanım Durumları.....	366
Çizelge 4.72.	Yaşlıların Ehliyet Sahipliği ve Teknoloji Kullanım Durumlarının Köylere Göre Mann-Whitney U Analizi.....	367
Çizelge 4.73.	Yaşlıların Ehliyet Sahipliği ve Teknoloji Kullanım Durumlarının Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Analizi	367
Çizelge 4.74.	Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Telefon Kullanım Durumları	368
Çizelge 4.75.	Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Telefon Kullanım Durumlarının Çoklu Karşılaştırması.....	369
Çizelge 4.76.	Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların İlgi Alanı, Sorun ve Düşünceleri.....	371

Çizelge 4.77.	Yaşlıların Kendi Durumlarıyla İlgili Düşüncelerinin Köylere Göre Mann-Whitney U Analizi	372
Çizelge 4.78.	Yaşlıların Kendi Durumlarıyla İlgili Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Analizi	372
Çizelge 4.79.	Yaşlıların En Önemli Sorununun Çoklu Karşılaştırması	373
Çizelge 4.80.	Yaşlıların Cinsiyete Göre Karar Süreçlerine Katılımı, İş Bölümü ve Miras Dağılımı Konusundaki Görüşleri	374
Çizelge 4.81.	Cinsiyete Dayalı İş Bölümü Ölçeğinin Kruskal-Wallis Analizi ..	375
Çizelge 4.82.	Karar Süreçlerinde Söz Sahipliği/Kadın ve Erkeğin En Önemli Görevinin Yerleşim Yerlerine Göre Mann-Whitney U Analizi...	376
Çizelge 4.83.	Köylerdeki Yaşlıların Cinsiyete Göre Karar Süreçlerine Katılımı, İş Bölümü ve Miras Dağılımı Konusundaki Görüşleri (n=622).....	378
Çizelge 4.84.	Köylere Göre Cinsiyete Dayalı İş Bölümü Ölçeğinin Mann-Whitney U Analizi	379
Çizelge 4.85.	Cinsiyete Göre Karar Süreçlerinde Söz Sahipliğinin Mann-Whitney U Analizi	379
Çizelge 4.86.	Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Karar Süreçlerinde Söz Sahibi Olma Düşüncesinin Çoklu Karşılaştırması	380
Çizelge 4.87.	Yaşlıların Açık Uçlu Sorularla İlgili Olumlu-Olumsuz Düşünceleri.....	382
Çizelge 4.88.	Köylerdeki Yaşlıların Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Cevaplar (I).....	383
Çizelge 4.89.	Köylerdeki Yaşlıların Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Cevaplar (II).....	384
Çizelge 4.90.	Yerleşim Yerleri ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Hayat Memnuniyeti	385
Çizelge 4.91.	Yaşlıların Hayat Memnuniyetinin Yaş Gruplarına Göre Çoklu Analizi....	387
Çizelge 4.92.	Yerleşim Yerleri ve Cinsiyete Göre Yaşlıların En Büyük Korkusu.....	389
Çizelge 4.93.	Yaşlıların En Büyük Korkusunun Yerleşim Yerlerine Göre Çoklu Analizi	390
Çizelge 4.94.	Yaşlılık Dendiğinde Akla Gelen İlk Şey İfadesinin Farklılık Analizi....	391
Çizelge 4.95.	Yaşlı Kime Denir İfadesinin Farklılık Analizi	393
Çizelge 4.96.	Yaşlıların Hayat Memnuniyetinin Farklılık Analizi.....	394

Çizelge 4.97.	Yaşlılık Kavramının Tanımı İfadesinin Farklılık Analizi	396
Çizelge 4.98.	Gençlerin Yaşlılık Algısının Farklılık Analizi	397
Çizelge 4.99.	Yaşlıların Kendisini Algılama Biçiminin Farklılık Analizi	399
Çizelge 4.100.	Yaşlıların En Büyük Korkusunun Farklılık Analizi.....	400
Çizelge 4.101.	Cinsiyete Göre Yaşlıların Ölçekteki İfadelere Katılma Durumları.....	403
Çizelge 4.102.	Birinci İfadenin Farklılık Analizi.....	407
Çizelge 4.103.	İkinci İfadenin Farklılık Analizi	409
Çizelge 4.104.	Üçüncü İfadenin Farklılık Analizi	410
Çizelge 4.105.	Dördüncü İfadenin Farklılık Analizi	412
Çizelge 4.106.	Beşinci İfadenin Farklılık Analizi.....	413
Çizelge 4.107.	Altıncı İfadenin Farklılık Analizi.....	415
Çizelge 4.108.	Yedinci İfadenin Farklılık Analizi	417
Çizelge 4.109.	Sekizinci İfadenin Farklılık Analizi	418
Çizelge 4.110.	Dokuzuncu İfadenin Farklılık Analizi	420
Çizelge 4.111.	Onuncu İfadenin Farklılık Analizi	421
Çizelge 4.112.	Onbirinci İfadenin Farklılık Analizi.....	423
Çizelge 4.113.	Onikinci İfadenin Farklılık Analizi.....	424
Çizelge 4.114.	Onüçüncü İfadenin Farklılık Analizi.....	426
Çizelge 4.115.	Ondördüncü İfadenin Farklılık Analizi	427
Çizelge 4.116.	Yaşlı Olmanın En Güzel ve En Kötü Yanı İle İlgili Görüşler	429
Çizelge 4.117.	Köylere ve Cinsiyete Göre Kadın Yaşlı Olmanın En Güzel Yanı	430
Çizelge 4.118.	Köylere ve Cinsiyete Göre Erkek Yaşlı Olmanın En Güzel Yanı	431
Çizelge 4.119.	Köylere ve Cinsiyete Göre Kadın Yaşlı Olmanın En Kötü Yanı.	432
Çizelge 4.120.	Köylere ve Cinsiyete Göre Erkek Yaşlı Olmanın En Kötü Yanı.	433
Çizelge 4.121.	Yaşlıların Yeniden Evlenme Hakkındaki Düşünceleri	435
Çizelge 4.122.	Yaşlıların Yeniden Evlenmeyi Onaylamama Düşünceleri.....	437
Çizelge 4.123.	Köylerdeki Yaşlıların Sıkça Kullandıkları Atasözleri ve Deyimler.....	438
Çizelge 4.124.	İlçe Merkezi ve Köylerdeki Yaşlıların Genel Yaşam Kalitesi ve Alt Boyutları (n=700)	442
Çizelge 4.125.	Köylerdeki Yaşlıların Genel Yaşam Kalitesi ve Alt Boyutları (n=622).....	443
Çizelge 4.126.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Cinsiyete Göre Farklılık Analizi	444
Çizelge 4.127.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Aile Biçimine Göre Farklılık Analizi	445

Çizelge 4.128.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Sağlık Sorunu Durumuna Göre Farklılık Analizi	446
Çizelge 4.129.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Sosyal Güvenceye Sahip Olma Durumuna Göre Farklılık Analizi	447
Çizelge 4.130.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Yaşlılık Kavramının Tanımına Göre Farklılık Analizi.....	448
Çizelge 4.131.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Yaşanan Yere Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	449
Çizelge 4.132.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Yaşanan Yere Göre Tamhane's T2 Analizi... ..	450
Çizelge 4.133.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Yaş Gruplarına Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	451
Çizelge 4.134.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Yaş Gruplarına Göre Tamhane's T2 Analizi.....	452
Çizelge 4.135.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Eğitim Düzeyine Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	453
Çizelge 4.136.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Medeni Duruma Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	454
Çizelge 4.137.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Temel Geçim Kaynağına Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	455
Çizelge 4.138.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Hayat Memnuniyetine Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	456
Çizelge 4.139.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Cinsiyetine Göre Farklılık Analizi.....	457
Çizelge 4.140.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Yaşadıkları Yere Göre Farklılık Analizi	458
Çizelge 4.141.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Sağlık Durumlarına Göre Farklılık Analizi	459
Çizelge 4.142.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Sosyal Güvenceye Sahip Olma Durumlarına Göre Farklılık Analizi.....	460
Çizelge 4.143.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Aile Biçimine Göre Farklılık Analizi.....	461
Çizelge 4.144.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Yaşlılık Tanımına Göre Farklılık Analizi	462
Çizelge 4.145.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Yaş Gruplarına Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	463

Çizelge 4.146.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Yaş Gruplarına Göre Tamhane's T2 Analizi.....	464
Çizelge 4.147.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Eğitim Düzeyine Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	466
Çizelge 4.148.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Medeni Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	467
Çizelge 4.149.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların İlk Evlilik Yaşına Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	468
Çizelge 4.150.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Temel Geçim Kaynağına Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	469
Çizelge 4.151.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Ekonomik Durumu Hakkındaki Düşüncelerine Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	470
Çizelge 4.152.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Hayat Memnuniyetine Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	471
Çizelge 4.153.	Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Köylerdeki Yaşlıların Yakın Kişilerle İlişkilerinin Zorluk Derecesi	473
Çizelge 4.154.	Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Yakın Kişilerle İlişkilerinin Zorluk Derecesi	474
Çizelge 4.155.	Yaşlıların Yakın Kişilerle İlişkilerinin Zorluk Derecesinin Farklılık Analizi	475
Çizelge 4.156.	Yaşlıların Yakın Kişilerle İlişkilerinin Zorluk Derecesinin Çoklu Analizi	475
Çizelge 4.157.	Yaşlıların Geriatrik Depresyon Ölçeğindeki İfadelere Verdikleri Cevaplar.....	477
Çizelge 4.158.	Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Depresyon Düzeyi ...	479
Çizelge 4.159.	Köylerdeki Yaşlıların Eğitim Düzeyi, Temel Geçim Kaynağı ve Geçim Kaynağına Göre Depresyon Düzeyi	481
Çizelge 4.160.	Köylerdeki Yaşlıların Sağlık Sorunu, Hastalık Sayısı ve Sosyal Güvenceye Sahip Olma Durumuna Göre Depresyon Düzeyi	482
Çizelge 4.161.	Köylerdeki Yaşlıların Bazı Düşüncelerine Göre Depresyon Düzeyi.....	484
Çizelge 4.162.	Yaşlıların Demografik Özellikleri ve Düşüncelerinin Depresyon Düzeyine Göre Mann-Whitney U Analizi	486
Çizelge 4.163.	Yaşlıların Demografik Özellikleri ve Düşüncelerinin Depresyon Düzeyine Göre Kruskall-Wallis Analizi.....	488

Çizelge 4.164.	Yaşlıların Depresyon Düzeyinin Yaş Grupları, Yaşanan Yer ve İlk Evlilik Yaşına Göre Çoklu Analizi	489
Çizelge 4.165.	Yaşam Kalitesi Ölçeği Alt Boyutlarının Yaşlıların Depresyon Düzeyine Göre Kruskall-Wallis Analizi (I)	491
Çizelge 4.166.	Yaşam Kalitesi Ölçeği Alt Boyutlarının Yaşlıların Depresyon Düzeyine Göre Kruskall-Wallis Analizi (II)	493
Çizelge 4.167.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin (Psikolojik Alan) Yaşlıların Depresyon Düzeyine Göre Kruskall-Wallis Analizi	495
Çizelge 4.168.	Yaşlıların Yemek Yeme ve Banyo Yapma Aktivitelerinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı	497
Çizelge 4.169.	Yaşlıların Günlük Bakım ve Giyinme Aktivitelerinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı	498
Çizelge 4.170.	Yaşlıların Dışkılama ve İdrar Yapma Aktivitelerinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı	499
Çizelge 4.171.	Yaşlıların Tuvalete Gitme ve Yataktan Kalkma Aktivitelerinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı	500
Çizelge 4.172.	Yaşlıların Dolaşma ve Merdiven Çıkma Aktivitelerinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	501
Çizelge 4.173.	Yaşlıların Bağımlılık Düzeyinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	502
Çizelge 4.174.	Yaşlıların Bağımlılık Düzeyinin Farklılık Analizi.....	506
Çizelge 4.175.	Yaşlıların Bağımlılık Düzeyinin Yaş Gruplarına Göre Çoklu Analizi....	507

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1.	Türkiye’de 65+ Yaş Grubunun Cinsiyet Dağılımı ve Toplam Nüfusa Oranı (2007-2022), (TÜİK, 2023)	5
Şekil 3.1.	Kadirli’nin Merkez ve Köy Nüfusu ile 65+ Nüfusunun Değişimi, (TÜİK, 2022)	30
Şekil 3.2.	Kadirli İlçesi Köylerinin Yaş Piramidi (2021), (TÜİK, 2022)	32
Şekil 3.3.	Kümbet Köyünde Görüşülen 83 Yaşında Bir Kadın	37
Şekil 3.4.	Araştırmada Görüşülen Yaşlıların Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı	39
Şekil 3.5.	Yaş ve Depresyon Ölçeği Histogramları	46
Şekil 4.1.	Aktif Yaşlanma Faktörleri, (Çuhadar, 2019).....	54
Şekil 4.2.	Başarılı Yaşlanma Boyutları, (Fernandez-Ballesteros, 2019)	59
Şekil 4.3.	Yaşlılığın Tanımlanmasında İşlevsel Yaş Modeli, (Tufan, 2014) .	70
Şekil 4.4.	Yaşlı İhmal ve İstismar Kaynakları, (Şentürk, 2020).....	102
Şekil 4.5.	Tufan Çark Modeli, (Tufan, 2014).....	109
Şekil 4.6.	Dünya’da 65 Yaş ve Üzeri Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı ve Projeksiyonu, (BM, 2020)	187
Şekil 4.7.	Türkiye’de Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı (1985-2020), (BM, 2020).....	188
Şekil 4.8.	Dünya Nüfusu ve Doğal Nüfus Artış Hızının Değişimi ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)	196
Şekil 4.9.	Dünya Nüfusunun Coğrafi Bölgelere Göre Değişimi ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020).....	197
Şekil 4.10.	Dünya Nüfusunun Cinsiyete Göre Değişimi ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)	198
Şekil 4.11.	Dünya Nüfusunun Coğrafi Bölgelere Göre Cinsiyet Dağılımı ve Projeksiyonu, (BM, 2020)	200
Şekil 4.12.	Coğrafi Bölgelere Göre Dünya Nüfus Yoğunluğu ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020).....	201
Şekil 4.13.	Dünya Nüfusunun Yaş Gruplarına Dağılımı ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)	203
Şekil 4.14.	Dünya 65+ Yaş Grubunun Coğrafi Bölgelere Dağılımı ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)	204
Şekil 4.15.	Dünya 65+ Yaş Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020).....	205

Şekil 4.16.	Dünya 65+ Yaş Grubunun Cinsiyete Göre Coğrafi Bölgelere Dağılımı ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)	206
Şekil 4.17.	Dünya’da Ortanca Yaşın Ülkelere Göre Değişimi (1950-2020), (BM, 2020)	208
Şekil 4.18.	Dünya’da Ortanca Yaşın Ülkelere Göre Projeksiyonu (2050-2100), (BM, 2020).....	209
Şekil 4.19.	Coğrafi Bölgelere Göre 0, 65 ve 95 Yaş Gruplarında Beklenen Yaşam Süresi (2015-2020), (BM, 2020).....	212
Şekil 4.20.	Dünya Yaşlanma Endeksinin Coğrafi Bölgelere Dağılımı ve Projeksiyonu, (BM, 2020)	213
Şekil 4.21.	Dünya Potansiyel Destek Oranı ve Yaşlı Bağımlılık Oranının Coğrafi Bölgelere Dağılımı ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020) ..	215
Şekil 4.22.	Dünya’da 80+ Yaş Gruplarının Değişimi ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)	216
Şekil 4.23.	Türkiye’de Yaş Gruplarına Göre Cinsiyet Dağılımı (1950-1985), (BM, 2020).....	223
Şekil 4.24.	Dünya ve Türkiye’de Yaşlanma Belirleyicilerinin Değişimi (1950-1985), (BM, 2020)	224
Şekil 4.25.	Türkiye Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (1950-2020), (BM, 2020).....	227
Şekil 4.26.	Dünya, Çok Gelişmiş Bölgeler, Az Gelişmiş Bölgeler ve Türkiye’de Yaşlanma Belirleyicilerinin Değişimi (1950-2020), (BM, 2020)	228
Şekil 4.27.	Türkiye’de İllere Göre Yaşlı Nüfus Oranı (2021), (TÜİK, 2022)	230
Şekil 4.28.	Türkiye’de 65+ Yaş Gruplarının Cinsiyete Göre Dağılımı (1985-2020), (BM, 2020)	231
Şekil 4.29.	Türkiye’de Nüfus Projeksiyonları (2018-2080), (TÜİK, 2021) ..	234
Şekil 4.30.	Cinsiyete Göre Türkiye Nüfusu ve Nüfus Artış Hızının Projeksiyonu (2020-2100), (BM, 2020).....	235
Şekil 4.31.	Türkiye’nin Yıllara Göre Nüfus Piramitleri (1985-2020), (BM, 2020).....	237
Şekil 4.32.	Projeksiyonlara Göre Türkiye Nüfus Piramitleri (2050-2100), (BM, 2020)	238
Şekil 4.33.	Dünya’da ve Türkiye’de Yaş Gruplarının Cinsiyete Göre Projeksiyonu (2020-2100), (BM, 2020)	239
Şekil 4.34.	Dünya ve Türkiye’de Doğuşta Beklenen Yaşam Süresinin Cinsiyete Göre Projeksiyonu (2020-2100), (BM, 2020)	240

Şekil 4.35.	Türkiye’de 65+ Yaş Gruplarında Beklenen Yaşam Süresinin Cinsiyete Göre Projeksiyonu (2025-2100), (BM, 2020).....	241
Şekil 4.36.	Dünya, Türkiye ve Coğrafi Bölgelerin Ortanca Yaş Projeksiyonu (2050-2100), (BM, 2020).....	242
Şekil 4.37.	Dünya ve Türkiye’nin Yaşlı Bağımlılık Oranı ve Potansiyel Destek Oranı Projeksiyonu (2020-2100), (BM, 2020)	243
Şekil 4.38.	Dünya, Avrupa ve Türkiye’nin Yaşlanma Endeksi Projeksiyonu (2020-2100), (BM, 2020).....	244
Şekil 4.39.	Türkiye’de Cinsiyete Göre Kır-Kent Nüfusunun Değişimi (1927-2000), (TÜİK, 2021)	250
Şekil 4.40.	Türkiye’de Cinsiyete Göre Kır-Kent Nüfusunun Değişimi (2007-2021), (TÜİK, 2022)	251
Şekil 4.41.	Dünya, Türkiye, Çok Gelişmiş Bölgeler ve Az Gelişmiş Bölgelerde Kırsal Nüfusun Değişimi ve Projeksiyonu (1950-2050), (BM, 2020).....	253
Şekil 4.42.	Türkiye’de 65+ Yaş Gruplarının Cinsiyete Göre Kır-Kent Dağılımı, 2007-2021, (TÜİK, 2021)	259
Şekil 4.43.	Türkiye’de Kurumsal Olmayan 65+ Nüfusun Cinsiyete Göre İşgücü Durumu ve Sektörel Dağılımı, 2015-2019, (TÜİK, 2021).....	261
Şekil 4.44.	Yukarıbozkuyu Köyündeki Boş Hanelerden Bir Taş Ev	273
Şekil 4.45.	Aşağıbozkuyu Köyündeki Kadınların Yardımlaşma Ortamı	293
Şekil 4.46.	Yukarıbozkuyu Köyünün Tarihçesi, (Köy Muhtarı, 2021)	297
Şekil 4.47.	İlçe Merkezinde Beraber Yaşayan Anne (91) ve Kızı (66).....	302
Şekil 4.48.	Yaş Aralığı ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Geçimini Sağlama Durumu.....	311
Şekil 4.49.	Yaş Aralığı ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Aylık Kişisel Geliri (TL).....	312
Şekil 4.50.	Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sağlık Sorunu Sayısı	319
Şekil 4.51.	İlçe Merkezinde Görüşülen Evli Çift (Kadın 71, Erkek 81).....	323
Şekil 4.52.	Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Sosyal Güvencenin Kurumlara Dağılımı.....	324
Şekil 4.53.	Kümbet Köyünde Görüşülen 76 Yaşında Bir Kadın.....	328
Şekil 4.54.	Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Köylerdeki Yaşlıların Eğitim Düzeyi.....	334
Şekil 4.55.	Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların İlk Evlilik Yaşı	337

Şekil 4.56.	Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Geçimini Sağlama Durumu.....	345
Şekil 4.57.	Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Aylık Kişisel Geliri	348
Şekil 4.58.	Aydınlar Köyünde Görüşülen 86 Yaşında Bir Kadın.....	353
Şekil 4.59.	Yaş Aralıkları ve Cinsiyete Göre Köylerdeki Yaşlıların Hastalık Sayısı.....	358
Şekil 4.60.	Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sorun Yaşadıkları Hastalıklar	361
Şekil 4.61.	Yaş Grupları, Köyler ve Cinsiyete Göre Sosyal Güvencenin Kurumlara Dağılımı	363
Şekil 4.62.	Aydınlar Köyünde Görüşülen 77 Yaşında Bir Kadın.....	370
Şekil 4.63.	Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Hayat Memnuniyeti .	386
Şekil 4.64.	Yaşlıların Kendilerini Nasıl Gördüklerine Yönelik Düşünceleri .	388
Şekil 4.65.	Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sorunları	434
Şekil 4.66.	Yaşlıların Yeniden Evlenmeyi Onaylama Düşünceleri	436
Şekil 4.67.	Kesikkeli Köyünde Yaşayan Akraba ve Komşular	440
Şekil 4.68.	Köylerdeki Yaşlıların Genel Yaşam Kalitesi ve Alt Boyutlarının Ortalaması.....	443
Şekil 4.69.	Köylerdeki Yaşlıların Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Depresyon Düzeyi	479
Şekil 4.70.	Aşağıçıyanlı Köyünde Yaşayan 79 Yaşındaki Kadın.....	494
Şekil 4.71.	Yürüteç Yardımıyla Dolaşan Orta Derecede Bağımlı 86 Yaşındaki Kadın.....	503
Şekil 4.72.	Ova Köylerindeki Yaşlıların Bağımlılık Düzeyinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı	504
Şekil 4.73.	Orman Köylerindeki Yaşlıların Bağımlılık Düzeyinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	505
Şekil 4.74.	Üç Hastalığı Bulunan Orta Derecede Bağımlı 79 Yaşındaki Kadın ve 83 Yaşındaki Eşi.....	506
Şekil 4.75.	Kesikkeli Köyünde Görüşülen Orta Derecede Bağımlı 92 Yaşındaki Kadın.....	507

SİMGELER VE KISALTMALAR

AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
AÜ	: Anadolu Üniversitesi
AÜSBF	: Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
BM (UN)	: Birleşmiş Milletler (United Nations)
ÇBY	: Çanakkale Belediyesi Yayınları
GTHB	: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ (WHO)	: Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)
EUROSTAT	: European Statistics (Avrupa İstatistik Ofisi)
HÜNEE	: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
KB	: Kalkınma Bakanlığı
KKP	: Kırsal Kalkınma Planı
KKÖİK	: Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu
KUZKA	: Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
OECD	: The Organization for Economic Cooperation and Development (İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı)
ÖİK	: Özel İhtisas Komisyonu
RG	: Resmi Gazete
SB	: Sağlık Bakanlığı
TOB	: Tarım ve Orman Bakanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
UAVT	: Ulusal Adres Veri Tabanı
UKKS	: Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu
WPA	: World Population Ageing
WPP	: World Population Prospects

1. GİRİŞ

21. yüzyılda ön plana çıkan en önemli demografik olgulardan biri, nüfusun yaşlanmasıdır. Tüm ülkelerde insanlar daha uzun yaşamakta, doğum oranları azalmakta; dolayısıyla yaşlı nüfus sayısal ve oransal olarak artmaktadır. Nüfusun yaşlanması; sağlıktan sosyal güvenliğe, çevresel konulardan eğitim ve istihdama, sosyo-kültürel faaliyetlerden aile hayatına kadar bütün toplumsal alanlarda etkili olmaktadır. Bireysel, sosyal, kültürel ve ekonomik faktörler; yaşlılığa farklı anlamların yüklenmesine yol açmakta ve yaşlılık olgusu bu faktörler çerçevesinde anlamlandırılmakta ve tanımlanmaktadır (İçli, 2008; Kurt, 2008).

Yaşlılık insan kontrolü dışında gerçekleşen, bireylerin zaman içinde fiziksel ve ruhsal değişimlere uğramasına neden olan kaçınılmaz bir süreçtir. Yaşlılık ve yaşlanma süreci kronolojik ve biyolojik değişimlere bağlı olarak ikiye ayrılmaktadır. *Kronolojik yaşlanma*, insanın doğumundan itibaren başlayan ve içinde bulunulan zamana kadar yıllara bağlı olarak oluşan yaşlanmayı ifade etmektedir. Kronolojik yaş, geçen zamana göre bir yıllık birimler esas alınarak yapılan yaşlılık tanımıdır. Toplumda bunun karşılığı ise ‘yaş’ tır. *Biyolojik Yaşlanma* da yaşa bağlı olarak insan vücudunun canlılığını yitirmesi, temel işlevlerini yerine getirme kapasitesini kaybetmesi veya sağlık ve işgücüne göre bireyin görünüşünde meydana gelen değişme olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan yaşlılık, bireysel bir dönüşüm olmakla birlikte; toplumun yaşlılara yaklaşımı ve diğer faktörler, toplumda yaşlıya/yaşlılığa verilen değeri ve yeri belirlemektedir. Bu nedenle yaşlılık, biyolojik bir olay olmanın yanı sıra toplumsal ve kültürel bir olgu olarak da kabul edilmektedir (Emiroğlu, 1995). Buna göre *Sosyal Yaşlılık*, kültürel duruma ve sosyal özelliklere göre toplumdan topluma değişen *yaşlılık* olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, kişinin kendini yaşlı hissetmesine bağlı olarak yaşam görüşü ve yaşam şeklinin değişmesine *Duyusal Yaşlılık*; aynı yaşta olan bireylerle karşılaştırıldığında toplum içinde fonksiyonların devam ettirilmesine ise *Fonksiyonel Yaşlılık* denilmektedir. *Modern tanımda ise* kişinin aktif çalışma dönemini tamamlayarak sosyal güvence sisteminin katkısıyla ya da birikimleriyle yaşadığı dönemin adıdır, **Yaşlılık**. Yaşlılık, yaşamın diğer evreleri gibi doğal, kaçınılmaz ve tüm insanlar için geçerli olan bir durumdur. Bireyin kalıtımla getirdiği özelliklerine, beslenme biçimine, çevre koşullarına ve kültürel çabalarına göre erken ya da geç; sorunlu ya da az sorunlu olmaktadır

(Arpacı, 2005). Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre ise *Yaşlılık*, “Çevresel faktörlere uyum sağlayabilme yeteneğinin azalması.” olarak tanımlanmaktadır. DSÖ yaşlılık kategorilerini;

- 45-59 yaş arası, *Orta Yaş*;
- 60-74 yaş arası, *Yaşlılık*;
- 75-89 yaş arası, *İleri Yaşlılık*;
- 90 yaş ve üzerini ise *İhtiyarlık* olarak sınıflandırmıştır.

DSÖ yaşlılık kategorisini güncelleyerek bir yaşlılık sınıflandırması daha yapmıştır. Buna göre yaşlılık kategorisi;

- 65-74 yaş arası, *Erken/Genç Yaşlılık Evresi*;
- 75-84 yaş arası, *Orta Yaşlılık Evresi*;
- 85 yaş ve üzeri, *İleri Yaşlılık Evresi* olarak belirlenmiştir.

Yaşlılık konusuna tarihsel olarak bakıldığında ise bazı toplumlarda yaşının üstün bir yerinin olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu toplumlarda yaşlılık, bir sorun olarak görülmemiştir. Örneğin, eski çağlarda Yunan'da, Roma'da ve Çin'de, yaşlılar güç sahibidir. Doğulu toplumlarda (Çin ve Japon toplumlarında) yaşlıya geleneksel bir saygı kalıbı söz konusudur. Yerleşik tarım toplumlarında yaşının diğer toplumlara göre statüsü daha yüksektir. Çünkü bu toplumlarda üretilen gıda maddesi, barınağın yaşlı ile paylaşılması ya da yaşlı tarafından kontrol edilmesi, yaşlıya uygun görevlerin bulunması ve geniş ailenin yaygın oluşu gibi faktörler yaşının statüsünü de yükseltmektedir. Türk toplumu da tarih boyunca çocukların ve yaşlıların korunmasına önem veren bir toplum olmuştur. Türk kültüründe kökleşmiş sevgi ve merhamet duyguları, çocuk ve yaşlı haklarını korumayı aile davranışının odak noktası haline getirmiştir. Eski Türklerde yaşlılar, kadın ya da erkek olsun, korunan ve toplumun manevi yaşamında etkili olan kişilerdir. “Söz ulunun, sus kiçiğin (küçüğün).” Oğuz atasözü de yaşlıya verilen bu değeri yansıtmaktadır. Türklerde kabile yaşamının gelişmesi ile tecrübeli yaşlıların topluluk içinde çok yararlı, saygın kişiler olduğu kabul edilmiş ve bu da gelenekselleşmiştir. Tanrı adına yoksullara yardım etme, çıplakları giydirme, açları doyurma inancına, İslamiyet Öncesi Türk destanlarında da rastlanmaktadır. Örneğin, epik destan özelliğindeki Dede Korkut Hikayeleri; Oğuzların yaşam biçimlerinden ekonomisine, inançlarından giyinişlerine, beslenmelerinden yaşadıkları doğaya kadar pek çok konuda bilgi sağlayan önemli bir kaynaktır. Hikayelerin anlatıcısı

ve ata olarak adlandırılan Dede Korkut; göçebe Türklerin yüceltip kutsallaştırdığı, bozkır hayatının geleneklerini ve törelerini çok iyi bilen, yol gösterici biridir. Türkler İslamiyet’i kabul ettikten sonra da dinsel inancın gereği olarak muhtaç ve yaşlılara yardım geleneğini sürdürmüştür (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB], 2013).

Yaşlılığın kendisi, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olmakla birlikte; yaşlılığın sosyal bir sorun olarak ortaya çıkış tarihi, yenidir. Daha önceleri gerek nüfus içinde nispeten küçük bir grubu oluşturmaları gerekse insan ömrünün kısa olması nedeniyle yaşlılık ve yaşlanma, bireysel ve ailevi bir sorun olarak ele alınmıştır. Zamanla tıp ve sağlık alanında meydana gelen gelişmelerin etkisiyle insanın yaşam süresi uzamış, geçmişte daha az kişinin erişebildiği yaşlılık bir ayrıcalık olmaktan çıkarak tüm bireylerin karşılaşması olası bir yaşam dönemi hâline gelmiştir. Dolayısıyla nüfus içinde yaşlı oranının artması ve yaşlılık döneminin uzaması; bireyin ve ailenin baş etme sınırlarını aşan birtakım sorunların da yaşanmasına neden olmuştur. Benzer şekilde toplumsal yapıda yaşanan değişimler, aile yapısının göç ve kentleşmeyle dönüşüme uğraması, yaşlılığın yapısal değişiminde etkili olmuştur (Ceylan, 2015).

Baltes ve Baltes’e (1992) göre nüfusun yaşlanması, bir nüfusun yaş yapısının değişerek o nüfustaki çocukların ve gençlerin payının azalması ve yaşlı insanların (65 yaş ve üzeri) payının göreceli olarak artmasıdır. Bu artış, yaşlanma ve yaşlılığın biyolojik, sosyolojik, tarihsel, kültürel, ekonomik ve çevresel bütün yönlerini bilimsel yöntemlerle inceleyen Gerontoloji (Yaşlanma Bilimi) biliminin önem kazanmasında etkili olmuştur (Tufan, 2016). Dünya nüfusu giderek yaşlanmakta ve bu durum hem bireyleri hem de toplumları yakından etkilemektedir. Sağlık alanındaki gelişmeler ve eğitim düzeyinin yükselmesine bağlı olarak sağlık bilincinin artması, doğurganlığın azalması ve ortalama ömrün uzaması, Dünya yaş ortalamasının hızla artmasına sebep olmuştur. Bu duruma ek olarak Dünya genelinde aile yapısı değişerek çekirdek aile sayısının artması ve yaşlıların sosyal politikalarla desteklenmesi, yaşlı bireylerin toplum içerisindeki görünürlüğünü arttırmıştır. Nitekim, DSÖ (2015) tarafından hazırlanan “Küresel Yaşlanma ve Sağlık Stratejisi Eylem Planı” ile 5 temel öncelikli alan saptanmıştır. Bunlar;

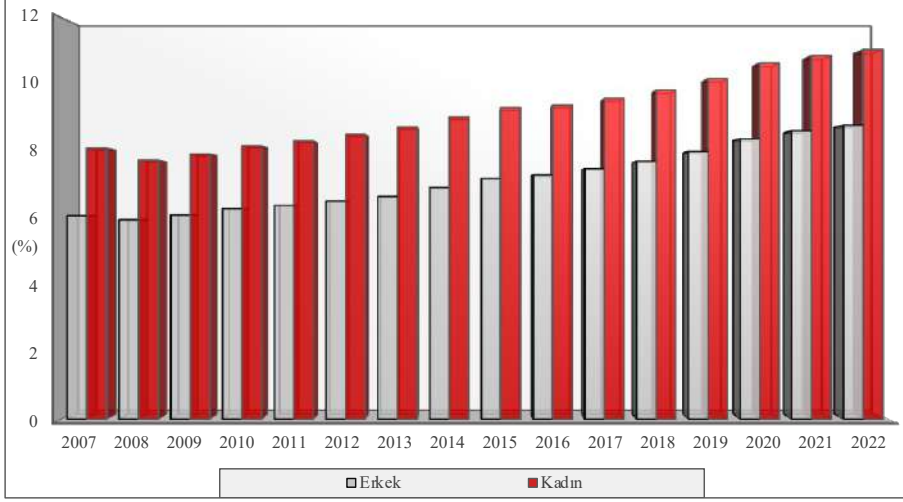
1. *Sağlıklı yaşlanmaya bağlılık,*
2. *Sağlık sistemlerini yaşlı nüfusun ihtiyaçları ile uyumlaştırmak,*
3. *Uzun süreli bakım sağlamak için sistemler geliştirmek,*

4. Yaşa uygun çevre yaratmak,
5. Ölçüm, izleme ve anlayışın iyileştirilmesi.

Yaşlı nüfus, gelişmiş ülkelerde daha çok görülmekle birlikte, bu dönüşüm zamanla tüm ülkelerde hissedilmeye başlamıştır. Birleşmiş Milletler Dünya nüfus tahminlerine göre 2022 yılında Dünya nüfusu 7 milyar 975 milyon 105 bin 156 kişi, yaşlı nüfus ise 782 milyon 998 bin 642 kişidir. Bu tahminlere göre Dünya nüfusunun %9,8'ini yaşlı nüfus oluşturmaktadır. En yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ilk üç ülke ise sırayla %29,9 ile Japonya, %24,1 ile İtalya ve %23,3 ile Finlandiya'dır. Türkiye, 184 ülke arasında 66. sırada yer almaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2023). Diğer yandan, Dünya genelinde yaşlı bağımlılık oranları ve yaşlıların işgücüne katılım oranları da artmaktadır. Bu durum yaşlıların toplumsal entegrasyonu, kuşak farklılıkları ve işyerine intibak gibi sosyal sorunların yanı sıra sosyal güvenlik ödemeleri (örneğin, yaşlı ve emekli aylıkları), yaşlı yoksulluğu ve sağlık harcamaları gibi ekonomik sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Tüm bu gelişmelerin yanında, yaşlıları önemseyen bir ekonomik anlayış da ileri sürülmüştür. Gümüş ekonomi olarak adlandırılan bu ekonomik sistem, yaşlı nüfusun ekonomik faaliyetler aracılığıyla içerilmesini, yaşam kalitesinin sağlanmasını, istihdamının arttırılmasını ve ihtiyaçlarını karşılayacak yenilikçi politikaları kapsamaktadır (Eatock, 2015; Demirbilek ve Öktem, 2017).

Türkiye nüfusu, 31 Aralık 2022 tarihi itibarıyla bir önceki yıla göre 599 bin 280 kişi artarak 85 milyon 279 bin 553 kişiye ulaşmıştır. Toplam nüfusun %50,1'ini erkekler, %49,9'unu kadınlar oluşturmaktadır. 2022 yılında ülkemizin yıllık nüfus artış hızı ise %7,1'dir. Küresel yaşlanma sürecinde, Türkiye nüfusunun da yaş yapısı ve demografik dinamikleri değişmektedir. Ülkemizde, doğurganlık ve ölümlülük hızlarındaki azalmanın yanı sıra sağlık alanında kaydedilen gelişmeler, yaşam standardı ve refah düzeyinin yükselmesi ve doğuştan beklenen yaşam süresinin artmasına bağlı olarak nüfusun yaş yapısı da değişmiştir. Çocuk ve gençlerin toplam nüfus içindeki oranı azalırken yaşlıların toplam nüfus içindeki oranı artış göstermiştir. Dolayısıyla Türkiye, genç ve dinamik bir nüfusa sahip ülke olma özelliğini kaybederek yaşlı toplum özelliği göstermeye başlamıştır. Ülkemizin 2007 ve 2022 yılı nüfusu karşılaştırıldığında doğurganlık ve ölümlülük hızlarındaki azalmaya bağlı olarak yaşlı nüfusun arttığı ve ortanca yaşın (33,5) yükseldiği görülmektedir. Yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65+ yaş grubunun genel nüfus içindeki oranı,

2007 yılında %7,1 iken 2022 yılında %9,9'a yükselmiştir. 2022 yılında yaşlı nüfusun %44,4'ünü erkekler, %55,6'sını da kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2023) (Şekil 1.1).

Şekil 1.1. Türkiye’de 65+ Yaş Grubunun Cinsiyet Dağılımı ve Toplam Nüfusa Oranı (2007-2022), (TÜİK, 2023)

Ayrıca, ülkemizde doğuştan beklenen yaşam süresi artmakta ve nüfusumuz yaşlanmaya devam etmektedir. Nüfusun yaş yapısının önemli bir göstergesi olan ortanca yaş 2020 yılında 32,7 iken 2021 yılında 33,1’e (erkek 32,4; kadın 33,8) yükselmiştir. Projeksiyonlara göre de ortanca yaşın 2023’te 33,5; 2040’ta 38,5; 2060’ta 42,3; 2080’de ise 45,0 olması beklenmektedir. Yaşlı nüfus olarak tanımlanan 65 yaş ve üzerindeki nüfus oranı ise 2022 yılında %9,9 iken projeksiyonlara göre bu nüfusun 2023’te %10,2; 2040’ta %16,3; 2060’ta %22,6 ve 2080’de %25,6 olacağı öngörülmektedir.

TÜİK’nin 17 Eylül 2020 tarihinde yayınladığı Hayat Tabloları bülteninde, Türkiye’de doğuştan beklenen yaşam süresinin 78,6 yıl ve 65 yaşında olan bir kişinin kalan yaşam süresi de ortalama 18,0 yıl (erkekler 16,3 yıl, kadınlar 19,6 yıl) olarak belirlenmiştir (Çizelge 1.1).

Çizelge 1.1. Türkiye’de Cinsiyet ve Yaşa Göre Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)

Yaş	2013-2015			2017-2019		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
0	75,3	80,7	78,0	75,9	81,3	78,6
15	61,6	66,9	64,2	62,0	67,3	64,6
30	47,1	52,1	49,7	47,6	52,5	50,0
50	28,3	32,8	30,6	28,6	33,1	30,9
65	16,1	19,4	17,8	16,3	19,6	18,0

Kaynak: TÜİK, 2021

Dünya yaşlı nüfusunun artması, sağlık kurumlarının yanı sıra sosyal ve ekonomik kurumları da oldukça etkilemektedir. Bu yüzden, gelecekte yaşlı nüfusun büyüklük ve karakteristiklerini belirleyebilmek için demografik ve sosyo-ekonomik eğilimlerin incelenmesi gerekmektedir. Bu da yaşlılara yönelik sağlık politikalarını, ekonomik ve toplumsal politikaları belirlemede ve ihtiyaçları ortaya koymada yol gösterici olacaktır. Ayrıca günümüzde geniş aileden çekirdek aileye dönüşümle aile bütünlüğünün bozulması; ekonomik gelişmeler; sanayileşme ve şehirleşmeyle kırsal bölgelerden şehirlere göçün hızlanması vd. faktörler, nüfusun yaşlanması ile ilişkili sosyal dönüşümde etkili olmuştur (Bulduk, 2014). Yaşlanan nüfusun, içinde bulunduğu toplumsal sınıf ve tabakalara göre ihtiyaçları farklı olmakla birlikte, benzer ihtiyaçları da bulunmaktadır. Diğer yandan, Türkiye’nin kırsal nüfusu hızla azalmakta ve kırsalda genellikle yaşlı nüfus yaşamaktadır. Kırsalda yaşayan yaşlıların kentsel bağlantıları olmasına karşın zamanla sosyal bağları zayıflamakta ve kentteki yakınlarıyla iletişim ve ilişkileri azalmaktadır (Kalkınma Atölyesi, 2015). Türkiye, özellikle 1950’lerden sonra kırsal alanlardan kentlere doğru göç sonucu hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. Bu nüfus hareketleri, bir yandan aile yapısını etkilerken diğer yandan kır veya kentte yaşayan yaşlı bireyin rol ve statüsünü yeniden yapılandırmıştır. Daha da önemlisi kırsal kesimde iç ve dış göç nedeniyle genç nüfus yerini, yaşlı bir nüfusa bırakmıştır. Dolayısıyla köyler; emekli olup köyüne dönen, kökünden kopmak istemeyen ve doğduğu yerde yaşlanarak ölmek isteyen yaşlıların mekanı, başka bir ifadeyle “huzurevleri” olmuştur. Bu görünüm, ortalama yaşam beklentisinin uzaması ve

toplam nüfus içinde yaşlı nüfus oranının giderek artmasıyla daha da pekişmektedir (Güler ve ark., 2015).

Araştırma alanı olarak belirlenen Kadirli, Osmaniye'nin en büyük ilçesidir. Uygun iklim koşulları ve geniş arazi varlığı, yöre ekonomisinin tarıma dayalı bir özellik göstermesinde etkili olmaktadır (Duvan, 2014). Araştırma sahasının güneybatısında bulunan ovalık alanlar, kuzeydeki dağlık alanlara göre daha fazla tarımsal imkanlara sahip olduğu için nüfus bu alanlarda yoğunlaşmıştır (Karagel, 2010). Kadirli ilçesinin 2007'de toplam nüfusu 111 bin 455 kişi iken 2021'de 126 bin 941 kişiye yükselmiştir. Bu nüfusun %50,1'i erkek, %49,9'u kadındır. 2021 yılında ilçe merkez nüfusu ise 97 bin 950 kişidir (erkek 48 bin 784 kişi, kadın 49 bin 166 kişi). İlçeye bağlı 60 köy bulunmakta ve köylerin çoğu ovalık alanlarda yer almaktadır. İlçeye bağlı belde/köy toplam nüfusu ise 28 bin 991'dir (erkek 14 bin 831, kadın 14 bin 160) (TÜİK, 2022).

Ülkemizde yaşlılarla ilgili çalışmalar; hastalıklar ve sağlığı koruma, yaşam memnuniyeti, psikolojik sorunlar, yaşlı bakımı, yaşlı-mekân ilişkisi, sosyal politikalar ve hizmetler, tüketim davranışları, sosyal sorunlar, ayrımcılık-istismar ve ihmal, yaşam kalitesi, kişisel özellikler, serbest zaman etkinlikleri, modernleşme, kuşaklararası ilişkiler, göç gibi konulara yoğunlaşmıştır (Alaydın, 2019). DSÖ (2015) tarafından hazırlanan eylem planında da ele alınan öncelikli alanlar, sağlık ve çevre (fiziksel ve biyolojik) konularıdır. Ancak kırsal yaşlılığı, özellikle tarımsal faaliyetler açısından konu alan çalışmalar, yok denecek kadar azdır. Oysaki kırsal kesimde yaşayan yaşlı nüfus, özellikle erken yaşlılık sürecinde olanlar, halen tarımsal üretim faaliyetlerine devam etmektedir. Bu nüfusun fiziksel çevre, sağlık ve yaşam kalitesi odaklı mevcut durumlarının ve sorunlarının yanı sıra tarımsal faaliyetler açısından da mevcut durumlarının saptanması, sorunlarının araştırılması ve çözüm önerilerinin sunulması gerekmektedir. Özellikle, gençlerin kente göçü sonucu kırsal kesimde ağırlıklı olarak yaşlı nüfusun kaldığı; ayrıca kadın yaşlı nüfusun erkeklerden daha yoğun olduğu da bilinen bir gerçektir. Tufan (2003), yaşlılıkta ortaya çıkan cinsiyetler arasındaki bu dengesizliği “yaşlılığın kadınsallaşması”; Canatan (2008) ise yaşlılık ve yaşlanma olgusunu daha çok “kadına mâl olmuş” bir durum olarak ifade etmiştir. Bu durum ise yaşlılık olgusunun toplumsal cinsiyet açısından da ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Yukarıdaki sorunlardan hareketle çalışmada temel olarak aşağıdaki konuların incelenmesi amaçlanmıştır:

1. Türkiye’de yaşlılığın mevcut durumunu nicel ve nitel verilerle ortaya koymak,
2. Kadirli ilçesi köylerinde yaşayan yaşlıların mevcut durumunu nicel ve nitel verilerle ortaya koymak.

Bunlara bağlı olarak Kadirli ilçesinde toplumsal cinsiyet açısından yaşlıların;

- a. *Sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerini belirlemek,*
- b. *Toplumdaki rol ve statülerini (üretim, yeniden üretim, sosyalizasyon, vd) yaşlılık öncesi ve sonrası için tespit etmek,*
- c. *Genel yaşam kalitesini (yaşlının fiziksel çevresi, fiziksel sağlık ve ruhsal durumu, yaşam kalitesi, sosyal ortamı, vd.) ortaya koymak,*
- d. *Yaşlılık algılarını ortaya koymak, amaçlanmıştır.*

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Arpacı'nın (2008), "Ankara'da Huzurevlerinde Yaşayan Yaşlıların Yaşam Kalitesinin İncelenmesi" adlı çalışmasında, Ankara'da huzurevlerinde yaşayan yaşlıların yaşam kalitesinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, 272 yaşlı birey üzerinde yürütülmüş ve yaşam kalitesinin belirlenmesinde yaşlının ekonomik, sağlık, sosyal ve psikolojik durumu temel alınmıştır. Yaşlıların sosyal ve psikolojik durumu Likert tipi ifadelerle verilen yanıtlarla ölçülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre huzurevlerinde dinlenme ve televizyon salonu, el işi atölyeleri ve oyun salonu gibi sosyal olanakların bulunduğu görülmüştür. Yaşlıların sosyal durumu incelendiğinde "akrabalarla yüz yüze görüşme" ve "oyun oynamanın (satranç, dama vb.)" cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0.01$); kadınların daha çok akrabaları ile yüz yüze görüştüğü, erkeklerin ise oyun oynamayı tercih ettiği; "kitap, gazete, dergi okuma" ve "müzik dinleme" ile eğitim durumu (okur-yazar olmayan yaşlılarla okuryazar, ilkokul, orta dereceli okul ve yüksekokul mezunu olanlar) arasındaki ilişkinin de önemli olduğu ($p<0.01$) bulunmuştur. Ayrıca yaşlıların psikolojik durumunun cinsiyete göre değişmediği, kadın ve erkek yaşlıların aynı psikolojik sorunları yaşadıkları saptanmıştır.

Baran'ın (2008) "Yaşlılıkta Sosyalleşme ve Yaşam Kalitesi" başlıklı çalışmasında, sosyalleşme tanımlanarak insanın çocukluk dönemindeki deneyimlerinin ileri yaşlarda, yaşamını etkilediği belirtilmiştir. Çalışmaya göre bireyin içinde bulunduğu sosyal sınıf; bireyin duruşunu, davranışını, konuşma ve iletişim biçimini, tüketim alışkanlıklarını, yemek yeme biçimini ve beğenilerini belirlemekte ve bireyin sahip olduğu kültürel sermaye, kendi yaşam kalitesini algılamasında etkili olmaktadır. Çalışmada yaşam kalitesinin bireyin amacı ile bu amacın gerçekleştirilmesi arasındaki örtüşmenin bireyde sağladığı memnuniyet düzeyi olduğu; öznel ve nesnel değerlendirmeleri içerdiği belirtilmiştir. Öznel değerlendirmeler, sübjektif kanaatleri oluştururken nesnel değerlendirmeler, ölçülebilir değişkenlere göndermede bulunmaktadır. Nesnel değerlendirmeler gelir düzeyi, eğitim, sağlık ve sosyal ilişki ağlarının genişliği gibi sosyo-ekonomik değişkenler olduğu için yaşam kalitesi kavramının tanımını yapmak güçleşmektedir. Ancak yaşam kalitesi algısında bireyin genel olarak iyi olma halinin sürdürülebilirliği önem taşımaktadır. Çalışmada sonuç olarak yaşlı bireyin yaşam kalitesini değerlendirmesinde, sosyalleşme sürecinde öğrendiği bilgileri ve deneyimleriyle birlikte içinde

bulduğu toplumsal sınıfın kültürel kodlarının belirleyici rol oynadığı; bu yüzden yaşlı bireyin yaşam kalitesi algısı ile sosyalizasyon süreci arasında doğrusal bir ilişki bulunduğu saptanmıştır.

Mandıracıoğlu'nun (2010), "Dünyada ve Türkiye'de Yaşlıların Demografik Özellikleri" adlı çalışmasında, yaş yapısındaki en önemli değişimin çocuk-yaşlı dengesinde gerçekleşeceği ve 2050 yılında tarihte ilk kez yaşlı sayısının, çocuk sayısına ulaşacağı belirtilmiştir. Çalışmada, yaşlıların çoğunun fakir, eğitim düzeyi düşük ve yalnız kadınlardan oluştuğu ve çoğunun dul olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca nüfus içinde yaşlı oranı artışının yaşlıların sağlık ve sosyal gereksinimlerinin karşılanamamasının gelişmekte olan ülkeler için gelecekte önemli bir sorun olacağı belirtilmiştir. Çalışmaya göre demografik dönüşümün çok önceden başladığı gelişmiş ülkelerde; yaşlı nüfusun sağlık, sosyal ve ekonomik gereksinimleri, beklentileri belirlenmiş ve bu sorunların büyük kısmı çözülmüştür. Diğer taraftan yaşlanma sürecinin çok daha hızlı yaşanacağı düşünülen gelişmekte olan ülkelerin büyük problemler yaşayacağı belirtilmiş ve önümüzdeki yıllarda beklenen sorunlarla ilgili hazırlıkların yapılması, yaşlılığa yönelik sağlık ve sosyal politikaların gözden geçirilip yeniden düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Arpacı ve Ersoy'un (2011) "Türk Toplumunda Yaşlılık: Yetişkin Bireylerin Yaşlılık Dönemi Görüşlerine İlişkin Bir Araştırma" başlıklı Kongre bildirilerinde, yetişkin bireylerin yaşlılık dönemiyle ilgili görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada, Ankara'da yaşayan yetişkin bireylerden rastgele örnekleme yöntemiyle belirlenen 300 kişiyle çalışma yürütülmüştür. Analizler sonucunda, yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin olumlu görüşlerinde, cinsiyetin etkisinin olmadığı ve yaşın etkisi incelendiğinde yaşlılığın bireyin planlarını gerçekleştirebileceği bir dönem olarak önemli olduğu belirlenmiştir. Yaşlılık dönemini bir sorun olarak görme ve yaşlılıkta yalnızlık ve ölüm korkusu yaşanmasında kadınların erkeklere göre daha olumsuz düşündükleri ortaya konmuştur. Ayrıca, "yaşlılıkta yaşam standardı minimuma düşer ve yaşlılar, ekonomik olarak alt gelir düzeyindedir" ifadelerine verilen cevaplardan, orta dereceli okul mezunlarının yüksek okul mezunlarına göre daha olumsuz düşündükleri belirlenmiştir. Yaşlılık dönemine hazırlık ile ilgili olarak "orta yaşlı bireyler her yönüyle kendilerini yaşlılık dönemine hazırlamalı ve yaşlılığa hazırlık için eğitim verilmeli", ifadelerine

yönelik görüşlere göre de kadınlar ve erkekler arasındaki farkın önemli olduğu belirlenmiştir.

Yıldız'ın (2013) Yaşlılık ve Yaşlı Bakışı: Ömür Dediğin Programı Örneği, başlıklı yüksek lisans tezi iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, yaşlılık çalışmalarından elde edilen yaşlılık ile ilgili teorik bilgileri içermektedir. İkinci bölümde ise Ömür Dediğin programı (TV programı) dahilinde görüşülen yaşlı bireylerin durumları incelenmiştir. Çalışmada, yaşlılığın “65 yaş ve üstü yaşlıdır.”, olarak tarif edilmesinin yaşlı algısını etkilediği, bunun topluma yansımada yaşlılığın tek yönlü algılandığı ve eksik değerlendirmelere yol açtığı belirtilmiştir. Bunun önlenmesi için de yaşlılık konusunun daha çok çalışılması ve bu çalışmaların toplum ile iç içe olması gerektiği vurgulanmıştır. Çalışmada görüşülen kişilere “yaşlılık nedir?” diye sorulduğunda neredeyse hepsinin kronolojik yaşı umursamayıp fizyolojik yaşlılık ile bağlantılı olarak “yaşlandım” veya “kendimi yaşlı hissetmiyorum”, cevabı alınmıştır. Dolayısıyla, çalışmaya göre bir kişinin yaşlı olup olmadığını anlayabilmek için öncelikli olarak onunla iletişime geçmek ve fizyolojik durumunu öğrenmek gerekmektedir. Ayrıca psikolojik yaşlanma olgusu da yaşlılık döneminde önem taşımaktadır.

Gökulu ve arkadaşlarının (2014), “Çanakkale Merkezindeki 65 Yaş ve Üzeri Yaşlıların Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörler” adlı çalışmalarında, sosyo-demografik koşulların ve kişinin fiziksel durumunun yaşlılıkta yaşam kalitesini nasıl etkilediği araştırılmıştır. Çalışmanın amacı, Çanakkale kent merkezinde yaşayan 65 yaş ve üzeri insanların yaşam kalitesini etkileyen faktörleri belirlemektir. Çalışma örnekleminin yaş ortalaması 74,1 yıl olup örneklemin (1001 kişi) %45'i erkek, %55'i kadındır. Araştırma bulgularına göre katılımcıların %56'sı 65-74, %35'i 75-84, %8'i 85-94 yaş aralığında ve %1'i 95 yaş üzeridir. Katılımcılar eğitim durumlarına göre incelendiğinde yaşlıların %54'ü ilköğretim, %12'si lise, %10'u üniversite mezunu ve %11'i okur-yazar iken %13'ü de okur-yazar değildir. Yaşlıların eğitim düzeyi ve cinsiyeti arasındaki ilişkiye göre istatistiki analiz sonucunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre okur-yazar olmayan katılımcıların %79,2'si kadınlardan oluşmaktadır. Ayrıca katılımcıların çoğunun (%65) düşük bir aylık gelirle (0-1000 TL) yaşamlarını sürdürdükleri belirlenmiştir. Katılımcıların %97'si (969 kişi) sosyal yardımlardan yararlanırken %3'ü yararlanmamaktadır. Gelir ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiye göre geliri

yüksek olan ve Devletten sosyal yardım alan yaşlıların yaşam kalitesi puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre hane halkı geliri yüksek olanlar, Devletten sosyal yardım alanlar, yaşlanmaktan memnun olanlar ve gelecekte umutlu olanların yaşam kalitesi puanları daha yüksektir. Çalışmada, sosyal ve ekonomik açıdan yaşlı nüfusun yaşam kalitesinin geliştirilmesi ve ulusal ölçekte nüfusun bütün kesimleri için “kaliteli yaşlanma” sağlayabilecek ekonomik, sosyal ve kültürel destek programlarının gerekli olduğu önerilmiştir.

Kalkınma Bakanlığı (2014) “Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu” raporunda, Türkiye’de yaşlılığa ilişkin mevcut durumun analizi; yaşlılık ve sosyal politika gündemi; Türkiye’de yaşlıların geleceği, yaşlılığa ilişkin sosyal politikaların geliştirilmesine temel oluşturacak hedef ve eylemleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla, yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin kısa ve uzun vadeli olarak ortaya konulabilecek bazı hedeflere cevap aranmıştır. Raporda, bulgulara göre Türkiye’de bireylerin yaşlanma sürecinin daha erken yaşlarda başladığı; yaşlanma, 65 yaş ve üzeri olarak tanımlansa da bireylerin yaşlılığı algıladığı yaşa bağlı olarak hizmetlerle ilgili beklentilerinin daha erken ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Bu nedenle hizmet planlamalarında, bu algının dikkate alınması gerektiği ve hizmet kalitesinin artırılmasına ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Ayrıca bulgulardan yaşlıların; emekli maaşlarının düşük olduğu, doktorların davranışlarından memnun olmadıkları, belediyeler ya da il özel idare müdürlükleri tarafından hasta ve yoksullara sunulan yardım hizmetlerinden haberdar olmadıkları gibi sorunların geleceğe yönelik sosyal politikaların kapsamını belirlediği sonucuna da ulaşılmıştır. Raporda, ülkemizde yaşlı bireylerin sorunlarının çok yönlü olduğu; bu sorunların çözümüne yönelik sosyal politikalar üretilmesi ve uygulanması için kurum, üniversite, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler gibi birçok kurum ya da kuruluş arasındaki işbirliğinin artırılmasına ve koordinasyonuna ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Özgür ve Sabbağ’ın (2014) “Kırsal Alanda Yaşlılık: Adıyaman Samsat Örneği” adlı çalışmalarında, son yıllarda kırsal alanın genç nüfus tarafından terk edildiği ve geride kalan sessiz ve unutulmuş yaşlıların sorunlarının bilinmediği ifade edilmiştir. Bu yüzden çalışmada, Adıyaman’ın Samsat ilçe merkezine bağlı 16 köyde yaşayan 60 yaş ve üzeri bireylerin sosyal, ekonomik, beslenme, sağlık ve psikolojik özelliklerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma

bulgularına göre kırsal alanda yaşayan yaşlıların henüz farkında olmadıkları çözüm bekleyen sorunları vardır. Belirlenen sorunlara yönelik bazı çözüm önerileri ise şöyledir: evde bakım hizmetlerinin sadece kentlere değil, kırsal alana da götürülmesi gerektiği; kırsal alanda yaşayan sosyo-ekonomik düzeyi düşük yaşlıların yaşadığı hanelerde tek tip beslenme yerine besin çeşitliliğinin sağlanması için yerel yönetimler tarafından eğitici programların sağlanmasının gerektiğidir.

Sözen'in (2014) "Yaşlılarda Yaşam Kalitesi ve Yaşlılık Algısı: Başkent Üniversitesi Ankara Hastanesi Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinde, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, daha mutlu ve sağlıklı bir toplum oluşturulmasına katkı sağlanacağı ve yaşam kalitesini etkileyen faktörlerin bilinmesinin, bu alanda çalışan sağlık personellerinin bireye en uygun yaklaşımı belirleyebilmelerine rehberlik edeceği düşünülmektedir. Çalışmada 65 yaş ve üzeri bireylerin yaşam kalitesi ve yaşlılık tutumları; ayrıca yaşlılık tutumlarının yaşam kalitesine etkilerini değerlendirmek amacı ile demografik bilgilerin yanı sıra Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği Yaşlı Modülü (WHOQOL-OLD) ve Avrupa Yaşlı Tutumu Anketinden (AAQ-AYTA) yararlanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre yaşlı bireylerin yaşam kalitesine bakışlarının kültürel farklılık oluşturması nedeniyle yaşlılık çalışmalarının farklı sosyo-ekonomik yaşlı gruplarında yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Buna göre yaşlılığın olumlu ve olumsuz algılamalarına bağlı olarak daha objektif sonuçlar ortaya çıkacak ve sosyal politikaların oluşturulmasına katkıda bulunulacaktır. Diğer yandan, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini değerlendirirken sosyalleşme sürecinde öğrendiği bilgiler ve deneyimlerle birlikte, bulunduğu toplumun kültürel değerlerinin belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca, başarılı yaşlanma kavramının yaşlılıkta en doğru sağlık yaklaşımlarını gerektirdiği, yaşlı sağlığı için en temel unsurun yaşlıların yaşam haklarının korunması ve iyi yönde geliştirilmesinin önem taşıdığı belirtilmiştir.

Tufan'ın (2014) "Türkiye'de Yaşlılığın Yapısal Değişimi" adlı çalışmasında, sosyal sistem olarak toplumun genel yapısı değil, gerontolojik bakış açısıyla yaşlılığın yapısal değişimi incelenmiştir. Çalışmada, demografik değişimlerin yaşlanma ve yaşlılığa etkilerini tespit etmek için toplumsal düzlemde ve toplumu sosyal sistem olarak incelemenin daha doğru olacağı düşünülmüştür. Çalışma; giriş, gerontoloji, sistem teorisi, yaşlılığın yapısal

değişimi, toplumsal yaşlanma ve sonuçları, yorum ve sonuç olmak üzere yedi bölümden oluşmaktadır. Çalışma sonucunda Türkiye'nin gelişmiş ülkelerin ekonomik, teknolojik ve siyasi olanaklarına sahip olmadığı için toplumsal yaşlanmanın yaratacağı etkilere karşı önlem alması gerektiği; bu önlemlerin güncel problemlere karşı bir refleks olarak değil orta ve uzun vadeli süreçler dikkate alınarak tasarlanması ve sosyal sistemin tüm fonksiyonlarına işlerlik kazandırılmasının gerekli olduğu belirtilmiştir. Yaşlıların bedensel fonksiyonlarındaki hasarlar nedeniyle ortaya çıkan sosyal dezavantajları engellilik olarak tanımlandığında engelli sayısının resmi rakamların çok üzerinde olduğu; gelir ve eğitim düzeylerinin düşük olmasının da onların kötü şartlarda yaşlanmasına neden olduğu düşünülmektedir. Ayrıca yaşlılar arasında yoksulluğun yaygın olduğu, cinsiyet hiyerarşisinin kadının yaşlanmasını ve yaşlılığını etkilediği, kadının hem meslek eğitiminde hem de meslek yaşamında dezavantajlı olduğu ifade edilmiştir.

Gurumoorthy ve Thirumalraja'nın (2015), "Reflection of Rural Elderly Women on Welfare Schemes: Expectations and Reality" başlıklı çalışmalarında, Hindistan'daki Eyalet ve merkezi hükümetlerin yaşlılık planlarında, cinsiyet açısından tarafsız olmalarına rağmen gerçekte kırsal yaşlı kadınların ekonomik ve manevi destek eksikliği, kötü sağlık durumu nedeniyle mağdur oldukları belirtilmiştir. Çalışmada, yaşlı insanlar için sunulan çeşitli programlar bulunurken çoğunluğun (%58,2) Devletin sosyal yardım programlarından haberdar olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca herhangi bir yerde yaşlılık sorunlarının kaçınılmaz ve doğanın hareket tarzı olduğu belirtilmiş; tıbbi ilerlemenin kullanılması ve ekonomik desteğin artırılmasıyla bazı sorunların çözülebileceği ileri sürülmüştür.

Güler ve arkadaşlarının (2015) "Huzurevi Köyleri: Kırsal Kesimde Yaşlılık" başlıklı TÜBİTAK projesinde, çocukluğunu köylerde geçirdikten sonra çalışmak için kentlere göçen insanların yaşlılık dönemlerinde köylerine dönerek yerleşmeleri ile özellikle yaz dönemlerinde kırsalda geçici olarak yaşayan 65 yaş ve üzeri bireylerin sayısının belirgin şekilde arttığı belirtilmiştir. Sivas'ın Zara ilçesine bağlı köylerin örnek olarak belirlendiği bu araştırmanın temel amacı; kırsal kesimde yaşayan ve gün geçtikçe sayıları oransal olarak artan yaşlıların sosyo-ekonomik profillerinin, yaşam kalitelerinin, sağlık ve sosyal sorunlarının, başka bir ifadeyle öncelikli sorun ve müdahale alanlarının incelenmesi ve konuya hem sosyoloji, hem halk sağlığı hem de siyaset bilimi

perspektiflerinden bakarak yaşanan sorunlara ilişkin öneriler geliştirmektir. Çalışmada, kış aylarını köylerinde geçiren yaşlı bireyler için en ciddi sorunlardan birinin hastanelere erişimde yaşanan sıkıntılar olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle, köylerin boşaldığı dönemlerde, yaşlılara düzenli sağlık taramalarının yapılması ve gerektiğinde hastane muayeneleri için servis hizmetinin sağlanması önemli görülmektedir. Ayrıca kış aylarında kırsalda kalan yaşlıların beslenme sorunlarının çözümü için birkaç köyün ortasına bir ortak aşevi kurulmasının kışın köylerde yaşlı bireyin kaldığı bölgeler için faydalı olacağı belirtilmiştir.

Güler ve arkadaşlarının (2015) “Arafta Kalan Yaşlılar: Kırdan-Kente Göç’ün Yaşlılara Etkisi” adlı makalesinin konusunu, Sivas ili Zara ilçesinin kırsal kesiminde yaşayan (arafta kalan) yaşlılar oluşturmaktadır. Çalışmada arafta kalan yaşlılar şu şekilde tanımlanmıştır: Özellikle yaz aylarında köklerinden kopmamak veya doğduğu yerde eş-dostla yaşlanarak ölmek, kalan arazileri ile ilgilenmek, vd. amaçlarla yılda mümkün olduğu kadar uzun bir süreyi köylerinde geçiren; kış aylarında ise köylerindeki şartlar nedeniyle tek başına ya da yaşlı eşi ile birlikte başta İstanbul olmak üzere diğer şehirlere çocuklarının yanına giden yaşlılardır. Çalışmada yazın köyde, kışın şehirde yaşayan yaşlıların sosyo-ekonomik profillerini belirleyerek öncelikli sorun ve müdahale alanlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma evreni olarak Sivas’ın Zara ilçesi köylerinin seçilmesinin nedeni; Zara ilçesinde kırdan kente, kentten kente ve dış göçün yoğun olarak yaşanması ve yaklaşık on beş yıldır nüfusun azalmasıdır. Çalışmada, 20 köyde 65 yaş ve üzeri 436 kişiyle doğrudan görüşme yapılmış; aynı zamanda, 65 yaş üzeri 14 kadın, 4 erkek olmak üzere toplam 18 kişiyle derinlemesine mülakat yapılmıştır. Ayrıca, köyler hakkında genel bilgi almak amacıyla da 20 köy muhtarına “Köy Genel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre örneklem kapsamında yer alan ve yazın köyde, kışın şehirde yaşayan yaşlıların tamamına yakını (%97,9) köyde doğmuştur. Köyde daha önce sürekli yaşanan yıl ortalaması 35,1’dir. Yaşlıların yaklaşık %91’i kışın İstanbul’da yaşamakta ve diğerleri sırayla Zara merkez, Sivas, İzmir, Bursa ve Balıkesir’de yaşamaktadır. Bu verilerden, Zara özelinde, kırdan-kente göçün yönü ve Zara köylerinden ağırlıklı olarak İstanbul’a göç edildiği anlaşılmaktadır.

Kalkınma Atölyesi’nin (2015) “Yaşlanma ve Kırsal Yaşlılık” başlıklı ikinci sayısında, Yaşlılık Algısı, Yaşlılık Algısı Zihin Haritası, Yaşlanma ve

Kırsal Yaşlılık, Dünya’da Yaşlılık Haritası başlıklarına göre bilgi verilmiştir. Çalışmada, çeşitli yaş aralığındaki 89 (34’ü erkek, 55’i kadın) kişiye çevirim içi anket uygulanarak yaşlılık algısıyla ilgili düşünceleri belirlenmiştir. Yaşlılık algısı zihin haritasındaki veriler ise Yaşlılık Algısı Çevrimiçi Anketine katılan 89 kişinin verdiği cevaplar arasından derlenerek oluşturulmuştur. Harita, ankette yer alan 5 soru başlığına (Yaşlı kimdir?, Yaşlılık nasıl başlar?, Yaşlılıktaki aktiviteler nelerdir?, Yaşlanınca neler olur?, Yaşlılar kiminle, nerede yaşar?) göre düzenlenmiş olup sorulara verilen cevapların frekanslarına göre derecelendirme yapılmış ve renklendirilmiştir. Diğer yandan çalışmada kırsal yaşlılık konusunda şu ifadelere yer verilmiştir: “Türkiye’deki kentleşme süreci hızlı bir şekilde devam ederken kırsalda kalan nüfusun pek çoğu yaşlılardan oluşmaktadır. Kırsal yerleşimler, yaşlıların yoğunluklu olarak yaşadığı mekanlar haline gelmiştir. Kırsal alanda yaşayan yaşlıların kentlerde yaşayan yaşlılara kıyasla sağlık, bakım ve sosyal güvenlik hizmetlerine daha zor erişmeleri hatta erişememeleri söz konusudur.” Çalışmaya göre Türkiye nüfusunun %76’sı kentlerde yaşarken yaşlı nüfusun büyük kısmı kırsalda yaşamaktadır. Kırsal kesimde 65 yaş ve üzeri nüfusun oranı % 12,8 iken kentlerde bu oran % 6,5’e inmektedir. Kırsal kesimde yaşayan yaşlıların %42,9’una aile içinde ya da çocukları tarafından bakılırken kentlerde bu oran, %30,5’tir. Yaşlı nüfusun ortalama yaşı 73,2 olup yaşlıların % 55’i kadın, %45’i erkektir.

Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı’nın (KUZKA) (2015) “TR82 Bölgesi Kırsal Yaşlılık Analizi” adlı çalışmasında, Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerini kapsayan TR82 Bölgesi’nde kırsal alanda yaşayan yaşlıların mevcut durumlarının analiz edilmesi amaçlanmış; nicel ve nitel araştırma teknikleri kullanılarak 18 köyde toplam 315 kişi ile yüz yüze görüşülmüştür. Görüşmelerde yaşlıların genel yaşam standartları, günlük faaliyetleri, yakınları ve çocukları ile ilişkileri, genel ihtiyaçları, yaşam kalitesi ve memnuniyeti araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre görüşülen her iki kişiden birinin doğduğu köyün dışında başka bir yerde yaşamadığı, köyden göç eden her iki kişiden birinin aynı ilde farklı bir köye yerleştiği tespit edilmiştir. Görüşülen kişilerin çoğu, okuma-yazma bilmemektedir. Çalışma kapsamındaki yaşlıların %96’sı ortalama 4 çocuk sahibidir ve her iki kadından ve her beş erkekten biri eşini kaybetmiştir. Emekli olduktan sonra köye dönüşlerin yoğun olduğu bölgede, köyde doğanların üçte biri emekli olduktan sonra köye dönmüş,

bunların içinde her 5 kişiden 4'ü kendi doğduğu köye yerleşmiştir. Görüşülen yaşlıların aileleriyle birlikte yaşama tercihlerine göre çoğunlukla kendi evlerinde/köylerinde bağımsız bir hayat sürme eğilimi içinde oldukları ve kendi evinde çocukları ile birlikte yaşadığını belirten yaşlıların ise çoğunlukla aynı köyde yaşayan evli oğlu, gelini ve torunları ile yaşadığı tespit edilmiştir.

Zıplar (2015), “Dünyada ve Türkiye’de Yaşlılık Hizmetleri” adlı çalışmasında, Türkiye’de sağlanan yaşlılık hizmetlerinin kapsamını araştırmıştır. Bu kapsamda, örnek olarak Çankırı Belediyesi seçilmiş ve yerel yönetimin yaşlılık hizmetlerine yönelik faaliyetleri incelenmiştir. Gelişmiş ülkelerin yaşlı refahı ile ilgili politikalarının aktif yaşam içinde, sağlıklı ve nitelikli bir yaşlılık süreciyle bağlantılı olduğu; Türkiye’de ise yaşlılık hizmetlerinin daha çok yoksulluğu önlemek, gelir dağılımında adaleti sağlamak ve yaşlıların yaşamlarını kolaylaştırmak amacına yönelik olduğu ifade edilmiştir. Diğer yandan, Türkiye’de yaşlı bakımı çoğunlukla aileler tarafından gerçekleştirildiği için yaşlılık ve yaşlı bakımının henüz önemli bir sorun olarak düşünülmediği, yine de bu yönde yapılan çalışmalarda önemli gelişmeler olduğuna dikkat çekilmiştir. Ülkemizde sosyal yardım ve sosyal hizmet kapsamında yapılan çalışmalar, daha çok yoksulluğu önlemeye ve gelir dağılımında adaletin sağlanmasına yönelik yapılan gıda, yakacak, giyecek, eğitim, sağlık gibi sosyal yardımlardır. Diğer yandan, çok önemli olan yerel yaşlılık hizmetleri de sosyal yardımların hem ihtiyaç sahibi bireylere ulaşılmasını kolaylaştırmakta, hem de ihtiyacın giderilmesi konusunda süreci kısaltmaktadır. Çalışmada, Çankırı Belediyesi yerel hizmetlerinin de yaşlıların sağlık, ekonomik, temizlik ve bakım, tadilat işleri gibi ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olduğu belirlenmiştir.

Banjare’nin (2016), “Subjective Well-Being, Health and Healthcare Utilization: A Study of Rural Elderly in Odisha” adlı doktora tezinde, Hindistan’daki geniş aile sisteminde hızlı bir düşüş olduğu için toplumda eskiden olduğu gibi yaşlıların haklarının korunmadığı belirtilmiştir. Sağlık hizmetlerindeki sosyo-ekonomik eşitsizliklerin, kırsal kesimdeki yaşlılar arasında kentsel muadillerine göre daha yaygın olduğu ifade edilmiştir. Çalışmanın amacı beş yönlüdür: kırsal kesimde yaşlılar arasında çeşitli hastalıklar ve sosyo-ekonomik eşitsizliklerin yaygınlığını değerlendirmek; morbidite ile sakatlık ve psikolojik sıkıntı arasındaki ilişkiyi incelemek; yaşlılar arasında sağlık hizmetlerinden yararlanma ve finansman örüntüsünü analiz

etmek; yaşlı istismarının hastalık ve özürllülük ile ilişkisini incelemek; kırsal kesimde yaşlılar arasındaki yaşam doyumunun çeşitli değişkenlerini incelemektir. Çalışmada, yaş arttıkça hastalıklar nedeniyle finansman ihtiyacının arttığı; ancak bakıcılarına bağımlı olmaları nedeniyle yaşlı nüfusun sağlık bakım ihtiyaçlarına çok fazla önem verilmediği; yeterli paraya sahip olmadıkları ve aynı zamanda birden çok hastalığa daha yatkın oldukları için çifte finansman yükü ile zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Küçük'ün (2016) "Kırsal Alanlarda Yaşlı Yerel Halkın Karşılaştığı Sorunlar: Konya İli Derebucak İlçesi Üzerine Bir İnceleme" başlıklı makalesinde, Konya ili Derebucak ilçesinde yaşayan yaşlıların karşılaştıkları sorunları belirlemek ve yaşlıların yaşam kalitelerini artırmaya yönelik öneriler geliştirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla, Derebucak'ta 46 kişi ile yüz yüze görüşme yapılmış ve şu sorunlar belirlenmiştir: Göçlerden dolayı yörede çoğunlukla yaşlıların kalması ve dolayısıyla hizmetlerin yetersiz olması; yörede tam teşekküllü bir hastanenin olmaması ve yaşlıların hastalandıklarında merkeze gitmek zorunda kalmaları; kışın soğukta sıcak yemek yapmakta zorlanmaları; maddi imkanların kısıtlı olması; yolların bakımsız olması; kışın suların sık sık donması; genç nüfusun giderek azalmasından dolayı okulların kapanması nedeniyle torunlarının eğitim için yöreden göç etmek zorunda kalması ve çetin kış koşullarından dolayı sık sık elektrik kesintilerinin olmasıdır. Çalışmada bu sorunlara yönelik başlıca öneriler ise şöyledir: genç nüfusu yörede tutacak yatırımların artırılması, en kısa sürede tam teşekküllü hastanenin yapılması, yakacak yardımlarının artırılması, tüm altyapı-üstyapı vd. hizmetler verilirken yörenin coğrafi koşulları ve iklim koşullarının göz ardı edilmemesi ve kışın yaşlılara sıcak çorba dağıtacak taşınabilir bir sistemin geliştirilmesidir.

Lilburn'un (2016) "Ageing in Place and Social Isolation in Rural Dwelling Older Adults" adlı yüksek lisans tezinde, kırsalda yaşayan yaşlıların sosyal izolasyon yaşayıp yaşamadıkları ve nasıl yaşadıkları; toplumun hangi yönlerinin sosyal izolasyona katkıda bulunduğu veya buna karşı tampon oluşturduğu; bu yönlerin yaşlı yetişkinlerin yerinde yaşlanma isteklerini nasıl etkilediğini araştırmak amaçlanmıştır. Bu araştırmada, Yeni Zelanda'nın Kırsal Profili altında "düşük kentsel etkiye sahip kırsal" olarak sınıflandırılan Manawatu-Whanganui Bölgesi'nin kırsal alanlarında yaşayan 65 yaş üstü yedi katılımcıyla yapılan görüşmeler analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen

bulgular, katılımcıların artan erişilebilirlik nedeniyle çevredeki şehir merkezlerinde sosyal izolasyon yaşamadıklarını, ancak yerelliklerindeki sosyal, demografik ve ekonomik değişiklikler nedeniyle kırsal ortamlarında sosyal izolasyon deneyimlediklerini ortaya çıkarmıştır. Çalışma bulguları ile Yeni Zelanda bağlamında sosyal izolasyonun yaşanabileceği durumlara dikkat çekilerek ve aralarındaki bağlantıların önemi yansıtılarak sosyal izolasyon, yerinde yaşlanma ve yaşlı dostu kırsal topluluklar hakkında literatüre katkıda bulunulacağı ifade edilmiştir.

Sığın'ın (2016), “Çalışma Hayatı ve Emeklilik Bağlamında Türkiye’de Yaşlılık” adlı çalışmasında, yaşlılık olgusunun Türkiye özelinde yaşandığı şekliyle çalışma hayatı ve emeklilik bağlamında bir değerlendirme yapmak amaçlanmıştır. Bu amaçla, yaşlılık olgusunun çalışma ve emeklilik olgularıyla kesiştiği noktalar ele alınmış, sosyal güvenlik sisteminin tarihsel gelişimine değinildikten sonra bugünkü durumu ve bireylerin emeklilik algısına nasıl yansıdığı değerlendirilmiştir. Özellikle refah düzeyi yüksek ülkelerle karşılaştırıldığında söz konusu üç olgunun da Türkiye örneğinde içinin daha iyi doldurulabileceği gözlemlenmiş ve bu doğrultuda atılabilecek adımlar yönünde öneriler oluşturulmuştur. Bu noktada “aktif yaşlanma” kavramı ön plana çıkmış ve Aktif Yaşlanma, bireyler yaşlandıkça hayat kalitelerini arttırmak için sağlık, katılım ve güvenlik fırsatlarının en uygun hâle getirilmesi süreci olarak tanımlanmıştır. Çalışmada, aktif yaşlanmanın Türkiye’deki yaşlıların ve yaşlılık olgusunun daha iyi yönetilmesine yönelik önemli bir kavram olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Demirbilek ve Öktem’in (2017), “Gümüş Ekonomi ve Aktif Yaşlanma Bağlamında Yaşlı İstihdamı” adlı derleme çalışmasında; yaşlılık, gümüş ekonomi ve aktif yaşlanma kavramları incelenmiş ve gümüş ekonomi bağlamında aktif yaşlanmaya yönelik politikalar, çeşitli ülke örnekleri ile uluslararası bağlamda değerlendirilmiş ve ülkemizdeki uygulamalar da incelenmiştir. Yaşlanan nüfusa sahip ülkelerin artan maliyetlerden dolayı ekonomik krizlere yatkın olacağı ve bu ülkelerde işgücünün yaşlanması ile çalışma çağındaki nüfusun da azalacağı ifade edilmiştir. Bu yüzden, pek çok ülkede emeklilik sigortası ve sağlık yardım planlarının yeniden düzenlenmeye başladığı ya da özelleştirme yoluyla bu tür programlarda daha fazla etkinlik arayışına girilerek söz konusu desteklerden yararlanma koşullarının zorlaştığı belirtilmiştir. Çalışmaya göre yaşlıların yaşadıkları sorunlar ve bunların

çözümüne ilişkin etkin politikaların üretilmemesi, yaşlıların maliyet unsuru olarak görülmesi; toplumdaki izole olmalarına yol açmakta ve genel olarak yaşam kalitelerini düşürmektedir.

Kalınkara ve Kapıkıran (2017), “Yerinde Yaşlanma Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri” başlıklı çalışmalarında, yerinde yaşlanma ölçeğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelikle bir soru havuzu oluşturulmuş ve Türkiye'nin tüm bölgelerinden rastgele seçilen kentlerdeki yaşlılara uygulanan soruların değerlendirilmesi için birçok analiz yapılmıştır. Çalışmada öncelikle kullanılan Açıklayıcı Faktör analizi sonucunda, 15 maddeden oluşan yüksek düzeyde açıklama gücü bulunan bir ölçme aracı oluşturulmuştur. Daha sonra ölçeğin maddelerinin Doğrulamalı Faktör Analizi ile doğrulanıp doğrulanmadığının test edilmesiyle yerinde yaşlanma ölçeğinin mükemmel ve iyi derecede indekslere sahip olduğu saptanmıştır. Ölçeğin iç tutarlık güvenilirliği için yapılan Cronbach Alfa Katsayısının yüksek düzeyde olduğu ve Açıklayıcı Faktör analizi sonucunun da üç alt ölçekten oluştuğu belirlenmiştir. Bunlar; algılanan sosyal destek ölçeği, fiziksel yeterlik ve elde edilebilen sosyal destek ölçeğidir. Yerinde yaşlanma ise bireyin sosyal çevresinde edindiği sosyal destek ile ev çevresinde bağımsız olarak yaşaması ve yaşam için gerekli olan diğer olanaklardan yararlanmasını içermektedir.

Peterson ve Rieck'in (2017), “Aging in Place in Small Urban and Rural Communities” başlıklı çalışmasında, ABD Ulaştırma Bakanlığı tarafından ortaya konan temel ilkelerin, mahallelerin ekonomik rekabet gücünü artırmak için konut seçeneklerini genişletirken daha fazla ulaşım alternatifine sahip toplulukları geliştirmek olduğu ifade edilmiştir. Çalışmaya göre yerinde yaşlanma, bu ilkeleri ve daha fazlasını vurgulayan, büyüyen bir sorundur. Çünkü Amerikan nüfusu, sadece birkaç yıl sonra yaklaşan “yaşlanan tsunami” ile olgunlaşmaya devam edecek ve 2050 yılına kadar 65 yaş ve üzeri Amerikalı sayısı, 83 milyonun üzerine çıkarak mevcut yaşlı nüfusunun neredeyse iki katına çıkacaktır. Çalışmanın amacı, Kuzey Dakota'da küçük kentsel ve kırsal ortamlarda mevcut yaşlanma durumunu belirlemek ve yaşlıların evde yaşama ve toplu taşıma araçlarına binme maliyetlerini, bir yaşam tesisine taşınmaya kıyasla ölçmektir. Çalışmada, elverişli ulaşım olanağı olmadığında birçok yaşlının yerel hizmetlere erişiminin zor olması nedeniyle yer değiştirmeye mecbur kalacağı düşünülmektedir. Diğer yandan yaşlı yetişkinler ve aileleri,

yaşadıkları yerlerde kalarak ihtiyaçları için toplu taşıma hizmetlerini kullandıklarında, yılda binlerce Dolar tasarruf edebileceklerdir. Bu yüzden çalışmada, mali kaynakları koruyan ve yaşlı yetişkinlerin canlı ve aktif kalmasına yardımcı olacak politikaların oluşturulması gereği vurgulanmıştır.

Weil'in (2017) "Aging in Rural Communities: Older Persons' Narratives of Relocating in Place to Maintain Rural Identity" adlı çalışmasında, kırsal ortamdaki aynı kasabaya taşınan yaşlı kişilerin yer değişimi ile ilgili düşüncelerini belirlemek amaçlanmıştır. 16 yaşlıyla yapılan derinlemesine görüşmeden ve içerik analizinden elde edilen verilere göre bu kişilerin farklı nedenlerden dolayı kırsal bir ortamdaki ayrılışları da daha önceki yaşamları hakkında olumlu düşündükleri belirlenmiştir. Diğer yandan görüşülen yaşlıların şehirde olmanın faydalarını (aktiviteler, hizmetler ve aile) görmelerine rağmen ayrıldıkları kırsal ortamın hala bir parçası oldukları, özlerinden kopamadıkları ifade edilmiştir. Kırdan kente göç hareketinin nedenleri ise yaşlıların sosyal faaliyetlerinin artması, eş ölümü nedeniyle zorunlu yer değiştirme, hizmetlere erişimde kolaylık nedeniyle kendi tercihleri doğrultusunda çiftlerin yer değiştirmesi, bazı yaşlıların yer değiştirmeyi hayatın doğal bir parçası olarak görmesi, yaşlıların kendi tercihleri doğrultusunda ailelerine yakın olmak için yer değiştirmeleridir.

Akgül'ün (2018) "Aksu İlçesinde (Isparta) Kırsal Nüfusun Yaşlanması ve Yaşlı Nüfusun Sorunları" adlı yüksek lisans tezinde, Aksu ilçesi örneğinde kırsal nüfusun yaş yapısındaki değişimi, etkilerini ve sorunlarını analiz etmek; belirlenen sorunlara çözüm önerileri geliştirmek ve geleceğe yönelik öngörülerde bulunmak amaçlanmıştır. Çalışma, yedi bölüme ayrılmış ve birinci bölümde araştırmanın amacı, önemi, hipotezleri, literatürdeki yeri, veri ve yöntemi, araştırma alanının yeri ve sınırlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde yaşlılıkla ilgili teorik çerçeve kapsamında; yaşlılık ve yaşlanma, yaşlanma stratejileri, nüfusun demografik göstergeleri ve yaşlanmaya yol açan demografik değişkenler, bilim dalları, yaşlılık ve yaşlanma kuramları incelenmiştir. Üçüncü bölümde, yaşlanmaya yönelik uluslararası ve ulusal yaklaşımlar ele alınmıştır. Dördüncü bölümde, Dünya'da ve Türkiye'de yaşlanmanın küresel görünümü, demografik göstergeleri, mekansal dağılımı, demografik geçiş-yaşlanma ilişkisi ve gelecekteki yaşlanma eğilimi üzerinde durulmuştur. Beşinci bölümde, Aksu ilçesinde nüfusun gelişimi, yaş yapısındaki değişim, nüfusun ana yaş gruplarına göre dağılımı, yaşlılık

göstergeleri ve nüfusun yaşlanmasını etkileyen demografik faktörler incelenmiştir. Altıncı bölümde, Aksu ilçesinde yaşayan yaşlı nüfusun sorunlarının belirlendiği araştırma bulgularına yer verilmiştir. Yedinci bölümde ise araştırma bulguları, ilgili literatür çerçevesinde değerlendirilmiş ve Aksu kırsalı başta olmak üzere kırsal alanlarda yaşayan yaşlı nüfusun sorunlarına değinilmiş ve kırsalda yaşayan yaşlılar için çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Bayrak'ın (2018) "Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım" başlıklı yüksek lisans tezinde, yaşlılık olgusu ve ilgili sorunların çeşitli toplumsal faktörlerle ilişkilendirilerek açıklığa kavuşturulması amaçlanmıştır. Çalışmada, sanayileşme ve kentleşmeye bağlı olarak yaşanan modernleşme sürecinin yerleşik toplumsal yapıları/değerleri aşınımına uğrattığı; yaşlıya ve yaşlılığa dair toplumsal bakış açısını değiştirdiği ve bu durumun da yaşlı bireyler için çok yönlü sorunlar dizisine neden olduğu belirtilmiştir. Bu sorunlar; fiziksel ve sosyal açıdan yaşanan güç kayıpları, yük olarak görülme, çeşitli toplumsal alanlardan dışlanma, huzurevi veya yaşlıların bakım hizmetini yürüten çeşitli kurumlara terk edilme ve diğerleridir. Çalışmada kadınların yaşam süresinin erkeklere göre daha uzun olmasına bağlı olarak yaşlı nüfus içinde kadın oranının fazla olduğu ve "Yaşlılığın Kadınlaşması" kavramının oluşmasına zemin hazırladığı ifade edilmiştir. Yaşlılık dönemi ekonomik açıdan kadın yaşlılar için daha zor olsa da kadınların sosyal ilişki ağlarının daha geniş ve sosyal çevreyle (komşu, arkadaş, akraba, vd.) ilişkilerinin daha güçlü olması; sosyal hayatın sınırlandığı yaşlılık dönemini daha rahat ve huzurlu geçirmelerinde ve daha az yalnızlık yaşamalarında etkili olmaktadır. Dolayısıyla çalışmada, yaşlılık dönemine uyum sağlama konusunda kadın yaşlıların erkek yaşlılara göre pek zorlanmadıkları; yaşlı kadınların sosyal çevre ve ilişkileri, evde veya dışarıda çeşitli uğraş alanları ile yaşlılık dönemine daha iyi uyum sağlayabildikleri ve yaşlılığın getirdiği zorlukların üstesinden gelebildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Dağlı'nın (2018) "Orta Yaş ve Yaşlı Bireylerin Yaşlılık Dönemine İlişkin Algılarının ve Yaşam Boyu İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi" adlı doktora tezinde, orta yaş ve yaşlılık dönemindeki bireylerin yaşlılık algıları ve yaşlılığa hazırlanmada gereken yaşam boyu öğrenme ihtiyaçlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma alanı; Ankara'nın Çankaya, Yenimahalle, Keçiören, Altındağ ve Mamak ilçeleridir. Bu bölgede yaşayan yaşlı ve orta yaşlı olmak üzere toplam 72 katılımcı, amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiş ve bu

kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre her iki gruptaki bireylerin yaşlılığı olumsuz algıladığı ve bireylerin yaşlanma sürecinde sosyo-demografik özelliklerine bağlı olarak değişen eğitim ihtiyaçları olabileceği tespit edilmiştir. Bireylerin eğitim ihtiyaçlarına göre belirlenen başlıklar; psikoloji, sağlıklı yaşam, serbest zaman etkinlikleri, teknoloji kullanımı, kamusal hakların farkında olma, sosyal etkinlikleri takip etme, dini konular, çocuk ve yaşlı bakımı, tarım-hayvancılık, eğitim durumu, finans yönetimi ve dil eğitimidir. Ayrıca çalışmada, ülkemizdeki bireylerin yaşlanma sürecinin farkında olmadan yaşlandıkları, yaşlılıklarında karşılaşılabilecekleri durum ve sorunlara karşı gerekli tedbirleri almadıkları belirlenmiştir. Bu yüzden, yaşlanmakta olan bireylerin farkındalıklarının artırılması için politika ve projeler üretilmesi ve bu amaçla ilköğretimden üniversiteye kadar tüm eğitim kademelerinde yaşlı, yaşlılık ve yaşlanma konularına yer verilmesi; televizyon programlarında yaşlılık konusunun gündeme getirilmesi ve tüm bireyleri bilinçlendirecek kamu spotları hazırlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Davran ve arkadaşlarının (2018) “Kırsal Kesimde Yaşlı Kadınların Yaşlılığa Bakış Açısı: Adana Örneği” adlı kongre bildirisinde, çalışma kapsamına sadece yaşlı kadınlar alınmıştır. Çalışmada, kırsal kesimde yaşayan yaşlı kadınların yaşlılıkla ilgili bakış açılarının belirlenmesi ve bu bakış açılarını etkileyen faktörlerin neler olduğunu, nedensel olarak ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma evreni olarak Adana’nın Havutlu ve Danacılı köyleri amaçlı/gayeli örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Bu köylerde yaşayan yaşlı kadınların sayısı için örneklem belirlenmeyip tam sayım uygulanmış ve nicel veri toplama yoluyla araştırma bulguları derlenmiştir. Araştırma sonucunda, toplumun yaşlılığa bakış açısının (hasta, ak saçlı bastonlu, ağır işiten, gözlüklü, vd.) yaşlının kendisini algılayışını etkilediği saptanmıştır. Geleneksel toplumdaki modern topluma, geleneksel geniş aileden çekirdek aileye geçiş ve kadının ev dışında çalışmaya başlamasıyla birlikte, yaşlı bakımının sorun olmaya başladığı ve kadın yaşlıların yaşlılığı istemedikleri vurgulanmıştır.

Genç ve arkadaşlarının (2018), “Aktif Yaşlanma Politikası: Huzurevinde Kalan ve Evde Bakım Aylığı ile Ailesi Yanında Desteklenen Yaşlı Bireylerin Aktif Yaşlanma Algısı” başlıklı çalışmasında, aktif yaşlanma politikası açısından kurumsal bakım ve evde bakım süreçlerini, sosyal destek bakımından karşılaştırmak ve sosyal politikalar bağlamında çıkarımlar yapmak

amaçlanmıştır. Toplumların yaşlanma sürecine girmesiyle birlikte, ülkemizde de yaşlılık politikalarının oluşturulması gerekmekte ve yaşlılara verilecek hizmetlerin önemi artmaktadır. Aktif yaşlanma politikası da yaşlı bireylerin toplum içerisinde kendi yaşam ortamlarında ve sosyal destek ağları içerisinde yaşlanmasını öngörmektedir. Dolayısıyla çalışmada, evde bakım aylığı desteği ile ailesi yanında bakım alan yaşlı bireylerle huzurevinde yaşamlarını sürdüren bireylerin aktif yaşlanma algıları karşılaştırılmıştır. Evde bakım alan kişilerin bağımsız ve sağlıklı algılama, ekonomik güven, kuşaklararası dayanışma ve saygı/itibar algıları ve bunlardan elde ettiği toplam aktif yaşlanma algıları anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca aktif yaşlanma algısı ve özellikle bağımsız ve sağlıklı algılama, kadınlarda erkeklere göre daha yüksek bulunmuş, yaş ilerledikçe aktif yaşlanma algısının düştüğü belirlenmiştir.

Tekin ve Kara'nın (2018), "Dünya'da ve Türkiye'de Yaşlılık" adlı çalışmasında, yaşam süresinin uzaması ve doğum oranlarının düşmesi sonucu Dünya nüfusunun yaşlanmakta olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere göre nüfusun yaşlanmasından daha çok etkileneceği ve Türkiye'nin de hızla yaşlanan ülkelere biri olduğu ifade edilmiştir. Yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte, bulaşıcı hastalıkların yerini kronik hastalıklara bıraktığı ve bu sebeple yaşlı nüfusun sağlık hizmetlerine ulaşımının kolaylaştırılması; evde bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması; yaşlılık döneminin özellikleri ve ihtiyaçlarını bilen uzman sağlık personelinin yetiştirilmesi için üniversiteler ile iş birliği yapılması; yaşlılara hizmet veren huzurevi, rehabilitasyon merkezi ve hastane gibi kurumların sayısı ve niteliklerinin artırılması ve tüm bunlar için yeterli bütçenin ayrılması önerilmiştir.

Alaydın'ın (2019) "Türkiye'de Lisansüstü Tezlerde Yaşlılık Çalışmaları: Bir İçerik Analizi Çalışması" çalışmasında, Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) tez veri tabanı ve bazı üniversitelerin kütüphane katalogları taranarak 1972 yılından, Eylül 2018 tarihine kadar oluşturulan 521 lisansüstü tez belirlenerek tezlerin 398'i örneklem olarak seçilmiştir. Örnek tezlerde 50'den fazla disiplin tarafından yaşlılık ve yaşlanma konusunun ele alındığı ve yaşlılık konusunda en fazla çalışmanın Tıp alanında yapıldığı belirlenmiştir. Çalışmada incelenen tezlerin başlıca konu alanları Hastalıklar ve Sağlığı Koruma, Yaşam Memnuniyeti, Psikolojik Sorunlar, Yaşlı Bakımı, Yaşlı-Mekan İlişkisi, Sosyal Politikalar ve Hizmetler, Tüketim Davranışları, Sosyal Sorunlar, Yaşlılık

Algısı, Ayrımcılık-İstismar ve İhmal, Yaşam Kalitesi, Kişisel Özellikler, Serbest Zaman Etkinlikleri, Modernleşme, Kuşaklararası İlişkiler ve Göçtür. Tezlerde yaşlılık olgusuna ağırlıklı olarak yaşlı sağlığı çerçevesinden bakıldığı ve Türkiye'nin yaşlılarla ilgili mevcut gündemini yansıtan birçok konunun özellikle de sosyal alanlarda yapılan çalışmaların yetersiz düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, tezlerde yaratılan teorik tartışmalar ve kullanılan yöntemlerin yaşlılık çalışmalarına sağlayacağı katkılar bakımından oldukça önemli olduğu da düşünülmektedir. Ayrıca yaşlıları ilgilendiren ama tezlerde ihmal edilen konuların dikkate alınması ve gündeme getirilmesi; bunlar yapılırken disiplinler arası işbirliğinin sağlanması ve farklı disiplinlerin yöntem ve yaklaşımlarından yararlanılması önerilmiştir.

Çuhadar'ın (2019) "Türkiye'de Demografik Dönüşüm ve Aktif Yaşlanma İlişkisi: Kocaeli Örneği" adlı doktora tezinde, Türkiye'nin demografik dönüşümün son aşamasına geldiği ve hızla yaşlanan nüfusuyla artık yaşlı ülke sınıflamasına dahil olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada, Kocaeli'nde yaşayan yaşlı bireylerin ne kadar aktif yaşlandıkları ölçülürken Türkiye'nin geneline ilişkin bir projeksiyon çizmek hedeflenmiş ve aktif yaşlanmanın alt bileşenleri üzerinden yasa yapıcıların politika kararları için yardımcı olmak amaçlanmıştır. Çalışma, dört bölümden oluşmakta ve ilk bölümde, Türkiye'nin ne kadar hızlı yaşlandığı verilerle ortaya konmaktadır. İkinci bölümde, yaşlanmanın çok boyutluluğu ortaya konmaya çalışılmış ve bu kapsamda tarihsel olarak yaşlanma olgusunun geçirdiği dönüşüm, değişen aile yapısı, işgücü piyasalarında oluşan grileşen işgücü, kuşaklararası kopuş, yaşlı yoksulluğu, yaşlanmanın feminizasyonu ve kırsal yaşlanma olgusu incelenmiştir. Bu bölümde aynı zamanda toplumların yaşlanmasından kaynaklanacak sorunlara çözüm önerisi olarak aktif yaşlanma yaklaşımı irdelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde; sosyal güvenlik hakkı, konut ve barınma hakkı, yaşlı hakları ve Türkiye'de yaşlılara yönelik mevcut sosyal politikalara yer verilmiştir. Alan araştırması bulgularına yer verilen son bölümde, Kocaeli'nde yaşayan yaşlıların ne kadar aktif yaşlandıkları, eksik ve geliştirilebilir yönleriyle ortaya konmuştur. Bu çalışma aynı zamanda, Türkiye'deki yaşlıların mevcut durumları ve potansiyellerinin ölçülmesi gerekliliğine bağlı olarak pilot bir endeks çalışması olmayı amaçlamıştır. Çalışma sonucunda, Kocaeli'nde yaşayan 65 yaş üzeri nüfusun aktif yaşlanma düzeylerinin AB ortalamasının altında olduğu, kadınların aktif yaşlanmaya ait

hemen hemen her bileşende, erkeklerden daha dezavantajlı oldukları belirlenmiştir.

Davran ve arkadaşlarının (2019) “Kırdan Kente Göçün Yaşlı Kadınlar Açısından Değerlendirilmesi: Adana İli Anadolu Mahallesi Örneği” adlı kongre bildirisinde, göç ve yer değiştirmede kırılğan gruplardan birinin 65 yaş üstü nüfus olduğu düşünülmektedir. Çalışmada, Türkiye’de özellikle 1950’li yıllardan sonra ivme kazanan kırdan kente göçle birlikte kente göç edenlerin ağırlıklı olarak genç kuşaktan oluşması, yaşlı kuşağın köyde yaşamaya devam etmesi, kente göçen kuşağın yaşlanmaya başlaması ve demografik yaşlanmanın Türkiye’de sorun olarak son yıllarda gündeme gelmesinin yaşlılık ve yaşlanma çalışmalarının artmasında etkili olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden Adana iline göç eden ve Anadolu Mahallesinde, yaz-kış sürekli olarak yaşayan yaşlı kadınların yaşam öykülerini incelemek ve bu kapsamda mekân kullanımı, sosyal ve kültürel çevre ile bütünleşme veya bütünleşememe, rol ve statü değişimi, bakım, geçim biçimi, vd. faktörleri belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda kırdan kente göçün, yaşlılık döneminde yaşam kalitesini artıran değişkenlerden biri olan eğitim fırsatını sağlamadığı belirtilmiştir. Bunun nedeni ise göç eden birinci kuşak, toplumsal cinsiyet algısı mirasını, ikinci kuşağa olduğu gibi aktarmış ve yoksulluk, geçim sıkıntısı, ataerkil düşünme biçimi, geleneksel değerler, eğitimin önünde engel olmuştur. Buna rağmen hiç bilmedikleri bir şehirde yeni bir yaşama başlama sürecinde zorluk yaşamış olsalar da uzun dönemde, yaşlıların göç etmekten memnun oldukları (eşlerinin, çocuklarının en azından sigortalı bir iş bulmaları; tarlada çalışmamaları; hayvanlara bakma, su taşıma gibi ağır işleri şehirde yapmıyor olmaları, vd.) saptanmıştır.

Davran ve arkadaşlarının (2020) “Şanlıurfa İli Köylerinde Yaşlıların Sosyo-Ekonomik Durumları ile Yoksulluk ve Yaşlılık Algıları” adlı makalesinde, Şanlıurfa’ya bağlı köylerde yaşayan yaşlıların demografik, sosyo-ekonomik durumları; yoksulluk ve yaşlılık algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada Şanlıurfa ilinin 6 ilçesine bağlı 16 köyün seçiminde, öncelikli olarak ekonomik yoksulluk dikkate alınmıştır. Seçilen köylerin ortak özellikleri ise yaşlı nüfusun yoğun olması, köylülerin ekonomik koşullarının iyi olmaması ve bu köylerin yoksulluğa bağlı olarak göç vermesidir. Bu köylerde yaşayan 65 yaş ve üzeri 112 gönüllü kişiyle (69’u kadın, 43’ü erkek) bireysel görüşme yapılarak araştırma bulguları elde edilmiştir. Araştırma alanında

toplumsal cinsiyet açısından erkeklerin kadınlara göre daha fazla sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Kadınların neredeyse tamamı sağlık sorunu yaşadıklarında, çocukları ve çevrelerinden yardım alırken erkeklerin yarıya yakını yardım alabilmekte ve bu yardım sadece çocuklarıyla sınırlı kalmaktadır. Sosyal yardım fonlarından faydalananların da önemli bir kısmı kadındır. Çalışmaya göre bu durum, toplumda var olan toplumsal cinsiyet kalıplarının yaşlılıkla beraber zorunlu da olsa bir parça tersine döndüğünü göstermektedir.

Şentürk'ün (2020) “Yaşlılık Sosyolojisi-Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri” adlı çalışmasında, 2016 yılında Malatya’da yaşayan cinsiyet, eğitim, gelir ve medeni durum yönünden farklılık gösteren 65-81 yaş aralığındaki bireylerle yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden elde edilen verilerden bazıları kullanılmıştır. Çalışmada, “Yaşlılık toplumsal bir olgudur.” varsayımıyla yaşlılığın evrensel olarak tek ve düz bir çizgi şeklinde gelişip yaşanmadığı, aksine toplumsal bir yörüngeye sahip olduğu düşüncesine vurgu yapılmaktadır. Yürüyen bir noktanın çizdiği veya izlediği yol olarak tanımlanan yörüngenin toplumsallıkla ilişkilendirildiği çalışmanın ana teması, yaşlılığın toplumsal yapı özelliklerinin yanı sıra cinsiyet, eğitim, gelir, yaşama yeri ve toplumsal sermaye türlerine göre farklılık gösterdiği ve yaşlılığın toplumsal değişimlerle sürekli dönüştüğü varsayımdır. On beş bölümden oluşan çalışmada incelenen konular şöyledir: yaşlılığa ait demografik kavramlar; yaşlılığın çok yönlü tartışılması; toplumsal yapının yaşlılık ve yaşlıyla etkileşimi; yaşlılığın tarihsel açıdan incelenmesi; yaşlılığın modern dünyadaki durumu ve özellikleri; Dünya nüfusunun yaş değişkenine bağlı oranları, yaşam süresi, doğurganlık oranları; gerontolojinin doğuşu ve gelişimi, gerontolojinin alt dalı olan sosyal gerontoloji çalışmaları; yaşlılığa yönelik farklı yaklaşımlar; yaşlılık kuramları; yaşlılığa yönelik tutumlar ve Hans Tews’in yaşlılığa ait kavramları; Baby Boom olarak nitelendirilen yeni yaşlılık profili; yaşlılığa yönelik ayrımcılık veya dışlanma; yaşlılıkla ortaya çıkan ihmal, istismar, emeklilik, yalnızlık, izolasyon, bakım vd. sorunlar; sosyal destek kaynağının yaşlı yaşantısındaki yeri ve önemidir.

Tufan'ın (2020) “Gerontolojiye Hazırlık-Türkiye Gerontoloji Serisi” isimli çalışmasında, Gerontolojinin yaşlanma olgusunu çok boyutlu ve çok yönlü inceleyen; bu yüzden interdisipliner ve multidisipliner özellikleri ile diğer bilim dallarına aktif katılım platformu sunan bir bilim dalı olduğu ifade edilmiştir. İnsanın yaşlanmasını ve yaşlılığı araştıran bir bilim dalı olan

Gerontoloji; yaşlanma ve yaşlılığın bedensel, psişik, sosyal, tarihsel ve kültürel yönlerinin tarifi, açıklaması ve modifikasyonu ile ilgilenmektedir. Türkiye Gerontoloji Serisi ile de yaşlanma ve yaşlılığın bireysel ve toplumsal boyutlarını; gerontolojinin kavram, hipotez ve kuramlarına dayanarak açıklamak hedeflenmiştir. Dolayısıyla dört bölümden oluşan çalışmada; Gerontoloji, Demografik Değişimin Bireysel ve Toplumsal Sonuçları, Bilim ve Bilimsel Gerontoloji, Teorik Perspektifler başlıkları altında; yaşlanma, yaş, yaşam süresi, gerontoloji, demografi, vd. alt başlıklarda ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

****Ülkemizde yaşlılık çalışmaları son yıllarda önem kazanmış ve konu ağırlıklı olarak yaşlı sağlığı yönünden ele alınmıştır. Yukarıda kısaca özetlenen çalışmaların çoğunda da yaşlılık ve yaşlanma konusu; genellikle yaşlı sağlığı ve bakımı, yaşlılık algısı, yaşlılıkta yaşam kalitesi, yaşlı yoksulluğu, sosyal politikalar ve hizmetler, göç, vd. yönlerden incelenmiştir. Bu çalışma ise Kadirli ilçesinde yapılan ilk yaşlılık çalışması olması ve özellikle kırsal alanı kapsamı bakımından önem taşımaktadır. Çalışmada, Kadirli ilçesi kırsalındaki yaşlıların toplumsal cinsiyet açısından; sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerini belirlemek, toplumdaki rol ve statülerini yaşlılık öncesi ve sonrası için tespit etmek, genel yaşam kalitesini ortaya koymak amaçlanmıştır. Diğer yandan, ülkemizin demografik dönüşümü ve yaşlıların yüksek oranda kırsal alanda yaşadığı dikkate alındığında kırsal yaşlılık konusunda daha kapsamlı ve daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla çalışmayla literatürdeki bu boşluğun doldurulması hedeflenmiştir.*

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırma evrenini, Kadirli ilçesi köylerinde yaşayan 65 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın ana materyali, Kadirli ilçesi köylerindeki 65+ yaş grubundaki kişilerle yapılan bireysel görüşmeler sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, köylerin yapısal özelliklerini belirlemek üzere muhtarlarla görüşmeler yapılmış ve Köy Genel Bilgi Formu ile köyler hakkında da veri toplanmıştır. Araştırmada; birincil veriler ana veri kaynağı olmakla birlikte, yaşlılık konusuyla ilgili ikincil veri kaynaklarından (ulusal ve uluslararası yayınlar, istatistikler, kurum ve kuruluşların çalışmaları, vd.) da tamamlayıcı materyal olarak yararlanılmıştır.

3.2. Yöntem

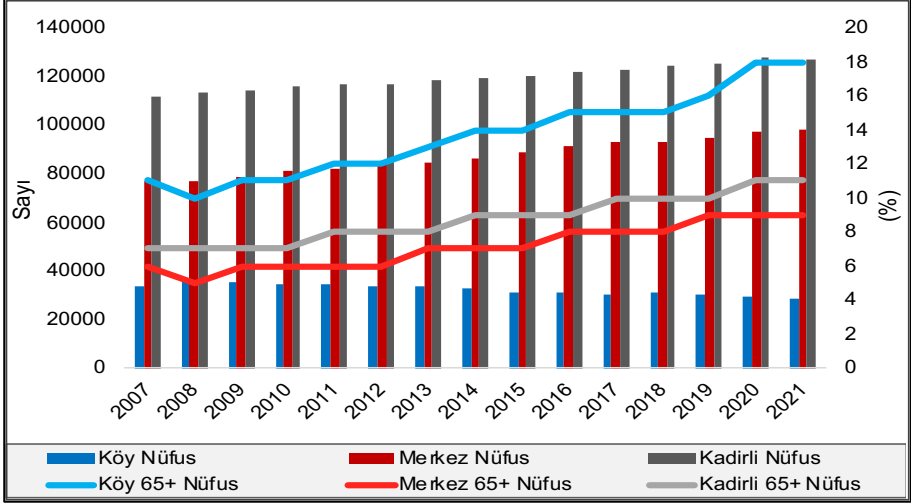
3.2.1. Araştırma Alanının Seçimi

Kent, göreceli olarak toplumun daha yoğun yaşadığı ve toplumdaki bireylerin birbirleri ile benzerlik göstermediği yerler olarak tanımlanmaktadır (Tunçer, 2015). Kır ise köyü içine alan, kentin dışındaki boş ve geniş alanların yer aldığı, verimsiz kıraç alanların bulunduğu, az sayıda insanın barındığı ve fiziki şartlar olarak kente göre daha az gelişmiş yer olarak ifade edilmektedir (Kurt, 2006). Türkiye sınırları dâhilinde yer alan tüm yerleşim yerlerinden, nüfusu 20.000 ve daha az nüfusa sahip olan yerler, kır yerleşim yeri olarak tanımlanmaktadır (TÜİK, 2015).

Araştırma alanı olarak belirlenen Kadirli, Osmaniye'nin en büyük ilçesidir. Uygun iklim koşulları ve geniş arazi varlığı, yöre ekonomisinin tarıma dayalı bir özellik göstermesinde etkili olmaktadır (Duvan, 2014). Araştırma sahasının güneybatısında bulunan ovalık alanlar, daha fazla tarımsal imkanlara sahip olduğundan, nüfus bu alanlarda daha da yoğunlaşmıştır (Karagel, 2010). Dolayısıyla Kadirli ilçesi, ekonomisinin tarıma dayalı bir özellik göstermesi, başka bir ifadeyle kırsal yapı özelliğine sahip olması ve genel nüfusunun yanı sıra 65+ nüfusunun da artma eğiliminde olması nedeniyle gayeli olarak seçilmiştir.

Kadirli köylerinin 65+ nüfus oranı, 2007 yılında %11,0 iken 2021* yılında %18,0'a yükselmiştir. 65+ nüfusun Kadirli toplam nüfus içindeki payı ise 2007 yılında %7,0 olup bu oran, 2021 yılında %11,3'e (çok yaşlı nüfus kategorisine) yükselmiştir (Şekil 3.1). 2023 TÜİK projeksiyonlarına göre

Türkiye'nin 65+ nüfus oranının %10,2 olacağı tahmin edilmektedir. Kadirli ilçesinin 65+ nüfus oranı, 2021 yılında bile tahminlerden daha yüksektir.

Şekil 3.1. Kadirli'nin Merkez ve Köy Nüfusu ile 65+ Nüfusunun Değişimi, (TÜİK, 2022)

Kadirli ilçesinin nüfus dağılımından da kırsal yapı özelliği gösterdiği anlaşılmaktadır. Kadirli köylerinin 2021 yılı toplam nüfusu, 28 bin 991 kişi olup tüm köylerin ilçe toplam nüfusuna oranı %22,8'dir. Türkiye köy nüfusunun (5 milyon 771 bin 642) genel nüfusa oranı ise %6,8'dir. 2021 yılında Türkiye köy nüfusunun 0-64 yaş grubuna göre cinsiyet dağılımı ile Kadirli köy nüfusunun bu yaş grubundaki cinsiyet dağılımı oranı çok yakındır. Türkiye ve Kadirli köy nüfusunun cinsiyet dağılımı, 65+ yaş grubunda da benzer özellik göstermektedir (TÜİK, 2022) (Çizelge 3.1).

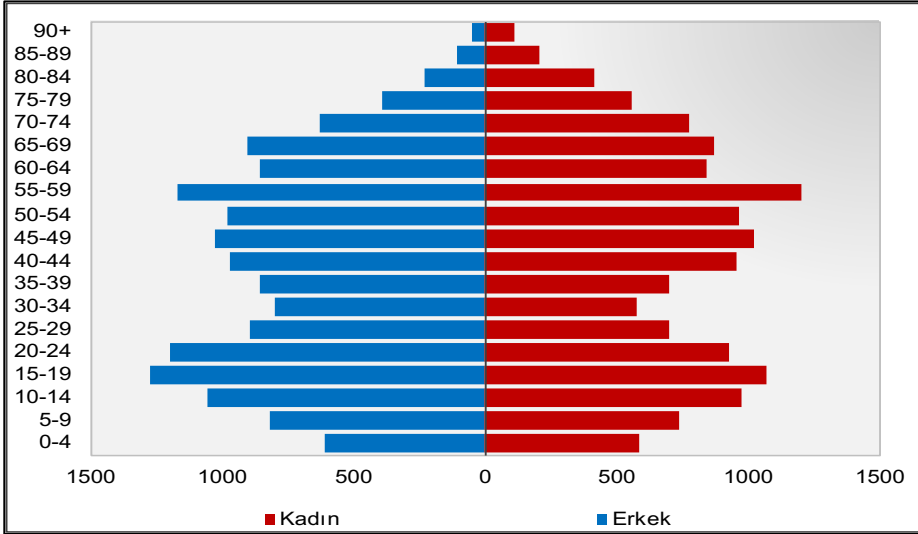
*Not: Saha çalışmalarından elde edilen veriler 2021 yılına aittir. Bu yüzden, çizelge ve grafiklerde TÜİK'nin 2021 yılı nüfus verileri baz alınmıştır.

Çizelge 3.1. Türkiye ve Kadırlı'nın Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Köy Nüfusu (2021)

TÜRKİYE				
YAŞ GRUPLARI VE CİNSİYETE GÖRE KÖY NÜFUSU	0-64	Erkek	Sayı	2.470.554
			%	52,5
		Kadın	Sayı	2.232.870
	%		47,5	
	Toplam	Sayı	4.703.424	
		%	100,0	
65+	Erkek	Sayı	475.753	
		%	44,5	
	Kadın	Sayı	592.465	
%		55,5		
Toplam	Sayı	1.068.218		
	%	100,0		
KÖY TOPLAM NÜFUS			Sayı	5.771.642
KÖY 65+ NÜFUS ORANI			%	18,5
TÜRKİYE TOPLAM NÜFUS			Sayı	84.680.273
TÜRKİYE KÖY NÜFUS ORANI			%	6,8
TÜRKİYE 65+ NÜFUS ORANI			%	9,7
KADIRLI				
YAŞ GRUPLARI VE CİNSİYETE GÖRE KÖY NÜFUSU	0-64	Erkek	Sayı	12.524
			%	52,7
		Kadın	Sayı	11.242
	%		47,3	
	Toplam	Sayı	23.766	
		%	100,0	
65+	Erkek	Sayı	2.307	
		%	44,2	
	Kadın	Sayı	2.918	
%		55,8		
Toplam	Sayı	5.225		
	%	100,0		
KÖY TOPLAM NÜFUS			Sayı	28.991
KÖY 65+ NÜFUS ORANI			%	18,0
KADIRLI TOPLAM NÜFUS			Sayı	126.941
KADIRLI KÖY NÜFUS ORANI			%	22,8
KADIRLI 65+ NÜFUS ORANI			%	11,3

Kaynak: TÜİK, 2022

Diğer yandan, 2021 yılı ilçenin kırsal nüfusu, dar aralıklı yaş gruplarına göre incelendiğinde en fazla nüfusun 55-59 yaş aralığında yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu yaş grubuna 60-64 yaş grubu da dahil edildiğinde her iki yaş grubunun oranı %14,0'dır. Bu da 5-10 yıl sonra, köylerin 65+ nüfus oranının daha da artacağını göstermektedir (Şekil 3.2).

Şekil 3.2. Kadirli İlçesi Köylerinin Yaş Piramidi (2021), (TÜİK, 2022)

3.2.2. Örnek Köylerin Belirlenmesinde Kullanılan Yöntem

Kadirli ilçesine bağlı 60 köyün 2021 yılındaki ortalama nüfusu 483 kişi olup ortalamanın altında nüfusa sahip köylerin oranı, %58,3'tür. Köyler nüfus yoğunluklarına göre incelendiğinde köylerin %31,7'sinin nüfusunun 300 kişiden az olduğu ve nüfusu 300-500 kişi arasındaki köylerin oranının %28,3; 500-700 kişi arasındaki köylerin oranının %20,0; 700-1000 kişi arasındaki köylerin oranının %11,7; 1000'den fazla nüfuslu köylerin oranının ise %8,3 olduğu anlaşılmaktadır. Karagel'in (2008) çalışmasında da Kadirli ilçesi köylerinin %50'sinin az nüfuslu köyler grubunda yer aldığı; bu köylerin 15'inin ova ünitesinde, 10'unun yamaçlar ve tepelikler ünitesinde ve 5'inin dağlık üniteye yer aldığı belirtilmiştir. Karagel'e göre ilçedeki ova köylerinin yarısı, yamaçlar ve tepelikler ünitesindeki köylerin yarısına yakını ve dağlık üniteye köylerin ise yarısından fazlası bu nüfus grubunda yer almaktadır. Bu gruptaki köyler genellikle ilçedeki ortalama köy nüfusunun (611 kişi) altında nüfusa sahiptir. Köy nüfuslarından artan sıralamaya göre yapılan bir skalada, köy nüfusları arasındaki en belirgin aralıkların oluştuğu noktalarda nüfus gruplarının sınırları çizilirken en fazla köy sayısı 350-700 nüfuslu grupta oluşmuştur. Nüfusu 350'den az olan köyler, genellikle yüzölçümü geniş olmayan, kimi ilçe merkezine yakın olduğu için nüfus kaybetmiş (Narlıkışla ve

Şahaplı), kimi ziraat alanlarının bir kısmı Aslantaş Baraj Gölü suları altında kaldığı için nüfusu azalmış (Bekereci ve Durmuşsofular), kimi önemli ulaşım güzergâhlarından uzak kaldığı için fazla nüfus barındıramamış (Yeniköy ve Tekeli), kimi mahallesini kaybederek bölünmüş, kimi de mahalleyken köy olmuş (Hacıhaliloğlu, Akova, Coşkunlar ve Kabayar) yerleşim yerleridir. Nüfusu 1000'den fazla olan köyler ise genellikle yer şekillerinin engebeli olması nedeniyle geleneksel yöntemlerle ziraat yapılmaya devam edilen (Karatepe, Karakütük, Kızıyusuflu ve Elbistanlı) ya da hayvancılık (Kayasuyu ve Yoğunluk) ve ormancılık (Koçlu) faaliyetlerinin sürdürüldüğü; bu sebeple insan gücüne fazlasıyla ihtiyaç duyulan köylerdir. Dolayısıyla Kadirli ilçesi köylerinin %70'inin 171-675 kişi arasında, yani çok az ve az nüfuslu köyler grubunda yer aldığı görülmektedir (Karagel, 2008). Bu araştırmada ise 2021 yılı nüfus verilerinden yararlanılarak köyler farklı nüfus skalasına göre gruplandırılmış ve yaklaşık 13 yıl sonra da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (TÜİK, 2022) (Çizelge 3.2)

Çizelge 3.2. Kadirli Köylerinin Nüfus Yoğunluğu (2021)

Nüfusu 300 Kişiden Az Olan Köyler		Nüfusu 300-500 Kişi Arasındaki Köyler	
AKKÖPRÜ	219	AŞAĞIBOZKUYU	464
AKOVA	102	AŞAĞIÇIYANLI	424
COŞKUNLAR	146	BAHADIRLI	497
ÇAYGEÇİT	273	ÇINAR	327
DURMUŞSOFULAR	199	ERDOĞDU	390
HALİTAĞALAR	291	GÖZTAŞI	452
KABAYAR	214	KESİKKELİ	324
KARABACAK	231	KESİM	395
KERİMLİ	288	KİREMİTLİ	331
MECİDİYE	254	MEHEDİNLİ	303
NARLIKIŞLA	164	MEZRETLİ	315
ÖKSÜZLÜ	257	ORUÇBEY	383
SARITANIŞMANLI	269	SOFULAR	343
TEKELİ	193	TAHTA	439
VAYVAYLI	236	TATARLI	323
YALNIZDUT	208	TOZLU	315
BEKEREÇİ	198	YUKARIBOZKUYU	334
HACIHALİLOĞLU	166	Nüfusu 700-1000 Kişi Arasındaki Köyler	
YENİKÖY	159		
Nüfusu 500-700 Kişi Arasındaki Köyler		ÇUKURKÖPRÜ	703
ANBERİNARKI	537	KARATEPE	712
AZAPLI	613	SÖĞÜTLÜDERE	717
ÇİĞCİK	598	YUSUFİZZETTİN	775
ÇİĞDEMLİ	502	YUKARIÇIYANLI	839
DEĞİRMENDERE	554	ŞABAPLI	906
HARDALLIK	505	KOÇLU	946
HARKAŞTIĞI	691	Nüfusu 1000 Kişiden Fazla Olan Köyler	
KAYASUYU	654	AYDINLAR	1.196
KÖSEPİNARI	572	İLBİSTANLI	1.354
KÜMBET	646	KARAKÜTÜK	1.224
TOPRAKTEPE	676	KIZYUSUFLU	1.001
YENİGÜN	564	YOĞUNOLUK	1.080

Kaynak: TÜİK, 2022

Bu verilerden de hareketle, araştırmada Kadirli ilçesine bağlı 60 köyden, nüfus yoğunluğu ve coğrafi dağılımı da dikkate alınan toplam 10 köy (7'si ova, 3'ü orman köyü), gayeli örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Kadirli ilçesi köylerinin 2021 yılındaki ortalama nüfusu 483 kişidir. Nüfusu ortalamanın altında kalan 35 köyden 6'sı (2'si orman köyü), nüfusu ortalamanın üstünde

olan 25 köyden 4'ü (1'i orman köyü) farklı nüfus yoğunluklarına göre gayeli olarak belirlenmiştir. Örnek köylerin nüfusu, 60 köyün toplam nüfusunun %17,6'sını oluşturmaktadır (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3. 2021 Yılı Nüfuslarına Göre Araştırmada Örnek Olarak Belirlenen Köyler

Nüfusu Ortalamanın Altındaki Köyler (%58,3)		Nüfusu Ortalamanın Üstündeki Köyler (%41,7)	
AKOVA	102	BAHADIRLI	497
COŞKUNLAR	146	ANBERİNARKI	537
YENİKÖY	159	AZAPLI	613
NARLIKIŞLA	164	ÇİĞCİK (CİĞCİK)	598
HACIHALİLOĞLU	166	ÇİĞDEMLİ	502
TEKELİ	193	DEĞİRMENDERE	554
BEKERECİ	198	HARDALLIK	505
DURMUŞSOFULAR	199	HARKAŞTIĞI	691
YALNIZDUT	208	KAYASUYU	654
KABAYAR	214	KÖSEPINARI	572
AKKÖPRÜ	219	KÜMBET	646
KARABACAK	231	TOPRAKTEPE	676
VAYVAYLI	236	YENİGÜN	564
MECİDİYE	254	ÇUKURKÖPRÜ	703
ÖKSÜZLÜ	257	KARATEPE	712
SARITANIŞMANLI	269	SÖĞÜTLÜDERE	717
ÇAYGEÇİT	273	YUSUFİZZETTİN	775
KERİMLİ	288	YUKARIÇİYANLI	839
HALİTAĞALAR	291	ŞABAPLI	906
MEHEDİNLİ	303	KOÇLU	946
MEZRETLİ	315	AYDINLAR	1.196
TOZLU	315	İLBİSTANLI	1.354
TATARLI	323	KARAKÜTÜK	1.224
KESİKKELİ	324	KIZYUSUFLU	1.001
ÇINAR	327	YOĞUNOLUK	1.080
KİREMİTLİ	331		
YUKARIBOZKUYU	334		
SOFULAR	343		
ORUÇBEY	383		
ERDOĞDU	390		
KESİM	395		
AŞAĞIÇİYANLI	424		
TAHTA	439		
GÖZTAŞI	452		
AŞAĞIBOZKUYU	464		

Kaynak: TÜİK, 2022

3.2.3. Görüşme Yapılacak Kişilerin Belirlenmesi

Örnek köylerdeki hanelerde yaşayan yaşlı nüfus bilgileri, muhtar ve köylerde yardımcı olan kişilerden alınmış, tam sayım yöntemiyle 65 yaş ve üzerindeki kadın ve erkeklerle bireysel görüşmelerin yapılması planlanmıştır. Buna göre araştırma alanını oluşturan 10 adet köyde yaşayan 450 kadın ve 312 erkek yaşlı (alınan bilgilere göre) ile bireysel görüşmelerin yapılması hedeflenmiştir. Diğer yandan çalışmada, 65+ yaş gruplarına göre 65-74, 75-84 ve 85 üstü yaş aralığındaki kişilerle görüşmelerin yapılması planlanmıştır. Bununla birlikte, 75 yaş ve üzerindeki yaşlıların özellikle yatalak olma, işitme kaybı, tansiyon, kalp vd. sağlık sorunları olduğu için bu grupta bireysel görüşme yapma oranı oldukça düşmektedir. Aynı zamanda sağlıklı bilgi alma oranı da düşmektedir. Bu yüzden, çalışmada tam sayım yapılırken öncelikli olarak sağlıklı bilgi alınabilecek yaşlılar, gayeli olarak seçilmiştir. Saha çalışmalarına başlandığında sorulara geçmeden önce yaşlılara çalışmanın amacı anlatılarak bilimsel bir çalışmaya katkı sağlayacakları; isim, kimlik, vd. özel bilgilerinin saklı kalacağı izah edilmiştir. Akabinde yaşlı ve ailesinin izni alınmış ve yaşlılarla gönüllülük esasına bağlı olarak görüşme yapmaya dikkat edilmiştir. Ayrıca, çalışmada yararlanılan fotoğraflar, görüşmeler sırasında bireylerin izni alınarak araştırmacı tarafından çekilmiştir. Fotoğrafların çalışmada kullanılabilmesi için de bireylerden fotoğraflarını kullanım izni alınmıştır.

3.2.4. Veri Toplama Süreci

Saha çalışmalarına başlamadan önce Çukurova Üniversitesi Rektörlüğü, Fen Bilimleri Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 19.03.2020-E.11907 Tarih ve Sayılı Etik Kurul Onayı alınmıştır. Etik Kurul onayı alındıktan sonra Kadirli ilçesi Tatarlı köyünde ön anket uygulaması yapılmış ve yapılan 30 anketten hareketle soru formu, son haline göre düzenlenmiştir. COVID-19 Pandemisi nedeniyle kesintili olarak devam edilen saha çalışmalarına, 1 Temmuz 2021 tarihinde, yasakların kaldırılmasıyla tekrar başlanmıştır. Hedef kitlenin 65+ kişiler olması, veri toplama işlemine uzun zaman ayrılmasını gerektirmiş; bu yüzden saha çalışmaları ancak kasım (2021) ayı sonuna kadar tamamlanabilmiştir. Saha çalışmalarının uzun sürmesinin bir diğer sebebi de yapılan bireysel görüşmelerin sadece araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş olmasıdır. Köylerde araştırmacıya yardımcı olan kişiler, sadece yaşlılara ulaşmada rehberlik yapmışlardır. Dolayısıyla bireysel

görüşmelerin tamamı, tek başına araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş; soru formu da alınan cevaplara göre araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Saha çalışmaları, bir diğer ifadeyle bireysel görüşmeler, yaşlıların kendi yaşam alanlarında, genellikle açık havada (bahçe, balkon, vd.) yapılmış; her bir görüşme ortalama 45 dakika sürmüştür. Saha çalışmaları tamamlandığında ova köylerinde 415, orman köylerinde 207 olmak üzere toplam 622 kişiyle görüşme sağlanmıştır (Şekil- 3.3).

Şekil 3.3. Kumbet Köyünde Görüşülen 83 Yaşında Bir Kadın

Diğer yandan araştırma alanında, ova köylerinde 95, orman köylerinde ise 45 olmak üzere toplam 140 kişiyle görüşme sağlanamamıştır. Bunun nedenleri, yaşlıların sağlık problemleri veya çocuklarını ziyaret amacıyla ya da yakınlarının düğün, nişan, vb. etkinliklerine katılmak üzere geçici süreyle köyde olmaması; yaz mevsimi olduğu için yaylada olmasıdır. Saha çalışmaları sırasında köyde bulunmayan yaşlıların yanı sıra köyde bulunduğu halde görüşülemeyen yaşlılar da söz konusudur. Yaşlıların bazıları; Covid 19 endişesiyle kimseyle görüşmemeleri, daha önce tanımadıkları kişilerle olumsuz deneyim yaşamaları (dolandırılmaları) ve cevap veremeyecek şekilde sağlık sorunu yaşamaları gibi nedenlerle kendileri görüşmek istememiştir. Bazı yaşlılarla da ileri derecede Alzheimer veya akıl sağlığının yerinde olmaması, işitme engelli olması, konuşamayacak şekilde yatağa bağımlı olması, çok ileri

yaşta olup söyleneni anlamaması gibi nedenlerle görüşme yapılamamıştır. Araştırmada görüşme yapılan ve yapılamayan yaşlıların köylere ve cinsiyete göre dağılımı, Çizelge 3.4'te yer almaktadır.

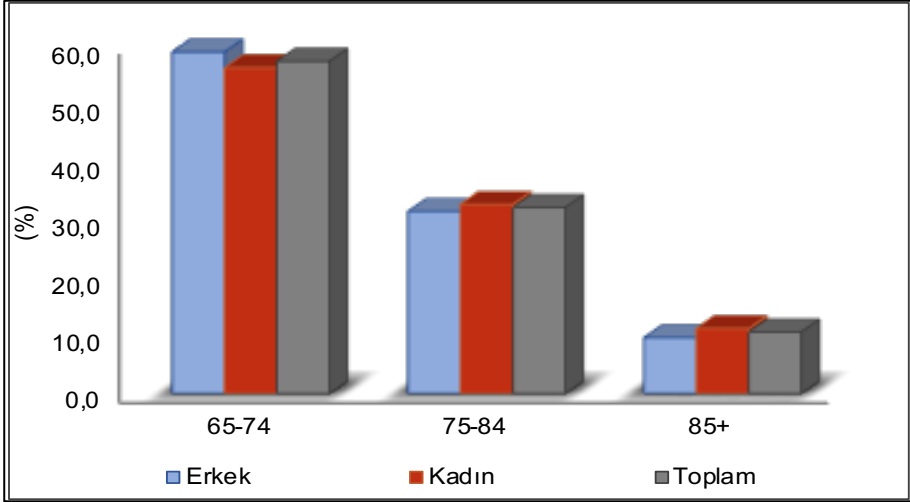
Araştırmada ayrıca, köylerdeki yaşlılarla ilçe merkezinde, başka bir ifadeyle kentsel kesimde yaşayan yaşlıları karşılaştırmak amacıyla da bireysel görüşmeler yapılmıştır. Çalışma evrenini, Kadirli ilçesi kırsalında yaşayan yaşlılar oluşturmakla birlikte; ilçe merkezinde yaşayan 53'ü kadın, 25'i erkek olmak üzere toplam 78 yaşlıyla da karşılaştırma amaçlı bireysel görüşme yapılmıştır. İlçe merkezindeki yaşlılarla yapılan görüşmeler, köylerdeki saha çalışmaları tamamlandıktan sonra aralık (2021) ayında gerçekleştirilmiştir. Merkezdeki yaşlılarla evlerinde anket yapmak gerektiği için uygulamadan önce telefonla evlerine kabul edip etmeyecekleri öğrenilmiş; sonrasında, evlerine kabul eden yaşlılarla görüşmeler tamamlanmıştır.

Çizelge 3.4. Örnek Köylerin Genel Nüfusları ve Araştırmada Görüşülen, Görüşülemeyen Yaşlıların Örnek Köylere Dağılımı (2021)

KÖYLER	GENEL NÜFUS (2021)						GÖRÜŞÜLEN 65+ NÜFUS (A)						GÖRÜŞÜLEMİYEN 65+ NÜFUS (B)	65+ NÜFUS (A+B)	65+ NÜFUS ORANI	
	Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın		Toplam					
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	Sayı	%	
OVA KÖYLERİ	ANBERİNARLI	268	49,9	269	50,1	537	14,5	23	46,0	27	54,0	50	12,1	12	62	11,5
	AŞAĞIÇIYANLI	205	48,3	219	51,6	424	11,4	16	38,0	26	61,9	42	10,1	15	57	13,4
	AYDINLAR	596	49,8	600	50,2	1.196	32,3	58	41,4	82	58,5	140	33,7	18	158	13,2
	KESİKKELİ	159	49,1	165	50,9	324	8,8	16	44,4	20	55,5	36	8,7	13	49	15,1
	KÜMBET	314	48,6	332	51,4	646	17,4	34	35,8	61	64,2	95	22,9	17	112	17,3
	ÖKSÜZLÜ	121	47,1	136	52,9	257	6,9	9	40,9	13	59,0	22	5,3	12	34	13,2
	TATARLI	167	51,7	156	48,3	323	8,7	13	43,3	17	56,6	30	7,2	8	38	11,7
	TOPLAM	1.830	49,0	1.877	51,0	3.707	100,0	169	40,7	246	59,2	415	100,0	95	510	13,8
ORMAN KÖYLERİ	AŞAĞIBOZKUYU	235	50,6	229	49,4	464	33,2	29	45,0	35	55,0	64	30,9	11	75	16,1
	ÇİĞÇİK (ÇİÇEK)	315	52,7	283	47,3	598	42,8	28	38,0	46	62,0	74	35,8	19	93	15,5
	YUKARIBOZKUYU	164	49,1	170	50,9	334	24,0	29	42,0	40	58,0	69	33,3	15	84	25,1
	TOPLAM	714	51,1	682	48,9	1.396	100,0	86	42,0	121	58,0	207	100,0	45	252	18,1
GENEL TOPLAM VE ORANLAR	2.544	51,1	1.364	48,9	5.103	100,0	255	41,0	367	59,0	622	100,0	140	762	14,9	

Kaynak: TÜİK, 2022 (Genel Nüfus Verileri)

Araştırmada görüşülen yaşlıların tamamının (700 kişi) yaş grupları ve cinsiyete göre dağılımına, Şekil 3.4'te yer verilmiştir.

Şekil 3.4. Araştırmada Görüşülen Yaşlıların Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

3.2.5. Verilerin Analizinde Kullanılacak Yöntem

3.2.5.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplarken daha önce alanda denenmiş ölçeklerden yararlanılmıştır. Bu ölçeklerden ilki, Yaşlı Nüfus Genel Bilgi Formudur. Yaşlıların sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılan bu ölçek; yaş, cinsiyet, eğitim, ekonomik durum, ilk evlilik yaşı, yaşadığı ev, birlikte yaşadığı kişiler, ileriki yaşamında birlikte yaşamak isteği kişi/kişiler, meslek, evlilik kararı, sağlık sorunları, sosyal güvence, ihtiyaçlarını nasıl ve nereden temin ettiği, tüketim sıklığı, ehliyet sahipliği, teknoloji kullanımı, vd. soruları kapsamaktadır. Toplumsal cinsiyet bağlamında, yaşlıların toplumdaki rol ve statülerini, yaşlılık öncesi ve sonrası için belirlemek amacıyla üretim (tarımsal ve tarım dışı), yeniden üretim ve sosyalizasyon açısından iş bölümü yapılanmasıyla ilgili sorulardan oluşan Cinsiyete Dayalı İş bölümü Ölçeği kullanılan bir diğer ölçektir. Ayrıca araştırmada; yaşlının fiziksel çevre, sağlık, yaşam kalitesi ve ruhsal durumunu ölçmeye yönelik sorulardan oluşan ve genel yaşam kalitesini belirlemek amacıyla Yaşam Kalitesi Ölçeği, Geriatrik Depresyon Ölçeği ve Günlük Yaşam Aktivitesi Ölçeği'nden yararlanılmıştır:

⇒ **Yaşam Kalitesi Ölçeği (WHOQOL-BREF):** Dünya Sağlık Örgütü'ne göre “Yaşam Kalitesi”; kişinin fiziksel sağlığı, psikolojik durumu, bağımsızlık düzeyi, sosyal ilişkileri, kişisel inançları ve çevresiyle ilişkisinden karmaşık bir yolla etkilenen geniş bir kavramdır (World Health Organization [WHO], 1998). Dolayısıyla yaşam kalitesi, kişisel sağlık durumundan öte, kişisel iyilik halini de kapsamaktadır (Topal, 2014). Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği-Kısa Formu; bireyin genel sağlık ve psikolojik durumunun, sosyal ilişki düzeyinin, fiziksel çevresinin başka bir ifadeyle genel algıladığı yaşam kalitesinin sorgulandığı 27 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, 1999 yılında Eser ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Ölçek 0-20 puan arasında hesaplanmakta, hesaplanan puanın yüksek olması da yaşam kalitesinin yüksek olduğuna işaret etmektedir (Güler ve ark., 2015). Bu ölçeğin toplam skoru bulunmamakta; her bir bölüm veya alan maksimum 20 puan veya 100 puan üzerinden skor almaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları; Fiziksel Yaşam Kalitesi, 0.76, Psikolojik Yaşam Kalitesi 0.67, Sosyal Yaşam Kalitesi 0.56 ve Çevresel Yaşam Kalitesi 0.74 olarak belirlenmiştir (Elmas, 2018). Bu çalışmada, ölçekteki cinsel yaşamla ilgili 21. soru, “Günlük yaşamınızdan ne kadar hoşnutsunuz?” şeklinde değiştirilmek zorunda kalmıştır. Bunun nedeni, ön anket uygulamasında, soru orijinal haliyle sorulduğunda yaşlılar tarafından hoş karşılanmamasıdır. Bu yüzden, soruda tek kelime değişikliği (cinsel yerine günlük) yapılarak ölçeğin soru sayısı korunmuş ve tüm yaşlılara soru yeni haliyle sorulmuştur. Araştırmada kullanılan Yaşam Kalitesi Ölçeğiyle yapılan genel Güvenilirlik analizi sonucunda, Cronbach's Alpha değeri 0.908 olarak bulunmuştur (Çizelge 3.5). Alanlara göre belirlenen Cronbach's Alpha katsayısı ise Fiziksel Yaşam Kalitesi, 0.786; Psikolojik Yaşam Kalitesi, 0.774; Çevresel Yaşam Kalitesi, 0.814 ve Sosyal Yaşam Kalitesi 0.742'dir.

Çizelge 3.5. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi

Reliability Statistics			
Cronbach's Alpha	Standardize Edilmiş Öğelere Dayalı Cronbach's Alpha		Madde Sayısı
0.908	0.930		27
Scale Statistics			
Ortalama	Varyans	Standart Sapma	Madde Sayısı
98.88	68.910	8.301	27

⇒ **Geriatrik Depresyon Ölçeği:** Bu ölçeğin kullanım amacı, yaşlıların ruhsal durumlarını belirlemektir. Yesavage ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçeğin ülkemizdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışması, 1997 yılında Ertan ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Ölçekte yer alan 30 soru *evet* veya *hayır* biçiminde iki seçenekle cevaplanmaktadır. Ölçek puanı, 0-30 puan arasında değişmekte ve ölçeğin değerlendirilmesi; 0-10 puan aralığı "*depresyon yok*", 11-13 puan aralığı "*olası depresyon*", 14 puan ve üzeri "*kesin depresyon*" şeklinde yapılmaktadır (Güler ve ark., 2015). Araştırmada, Depresyon ölçeğiyle yapılan Güvenilirlik analizi sonuçlarına göre Cronbach's Alpha katsayısı 0.766 olarak bulunmuştur (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6. Geriatrik Depresyon Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi

Reliability Statistics			
Cronbach's Alpha	Standardize Edilmiş Öğelere Dayalı Cronbach's Alpha		Madde Sayısı
0.766	0.752		30
Scale Statistics			
Ortalama	Varyans	Standart Sapma	Madde Sayısı
50.01	13.363	3.656	30

⇒ **Günlük Yaşam Aktivitesi Ölçeği (Barthel):** Ölçek, yaşlının günlük yaşam aktivitesi ve bağımsızlık derecesinin belirlenmesi amacıyla kullanılmıştır. Mahoney ve Barthel tarafından 1965 yılında geliştirilen ölçek, Shah ve arkadaşları tarafından 1992 yılında modifiye edilmiştir. Bu ölçeğin ülkemizdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışması, Yavuzer ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Ölçek parametreleri; beslenme, banyo yapma, öz bakım,

tuvalete gidiş, giyinme, düzgün düzeyde yürüme, merdiven kullanımı ve yataktan kalkmadır. Ölçeğin değerlendirilmesi; 0-20 puan “tam bağımlı”, 21-61 puan “yarı bağımlı”, 62-90 puan “orta derecede bağımlı”, 91-100 puan ise “tam bağımsız” olarak yapılmaktadır (Güler ve ark., 2015). Araştırmada Günlük Yaşam Aktivitesi ölçeğiyle yapılan Güvenilirlik analizi sonuçlarına göre de Cronbach’s Alpha katsayısı 0.798 olarak bulunmuştur (Çizelge 3.7).

Çizelge 3.7. Günlük Yaşam Aktivitesi Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi

Reliability Statistics			
Cronbach's Alpha	Standardize Edilmiş Öğelere Dayalı Cronbach's Alpha		Madde Sayısı
0.798	0.907		10
Scale Statistics			
Ortalama	Varyans	Standart Sapma	Madde Sayısı
11.03	4.755	2.180	10

⇒ **Yaşlılık Algısı Ölçeği:** Araştırmada kullanılan bir diğer ölçek de Yaşlılık Algısı Ölçeğidir. Ölçekte; yaşlılığın ve gençliğin algılanması, tanımlanması, kişisel bakım vd. sorular yer almış ve bu ölçekle yaşlıların yaşlılık algılarını belirlemek, amaçlanmıştır. Yaşlılık Algısı Ölçeğinin Güvenilirlik analizi sonuçlarına göre Cronbach’s Alpha katsayısı 0.718 olarak bulunmuştur (Çizelge 3.8).

Çizelge 3.8. Yaşlılık Algısı Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi

Reliability Statistics			
Cronbach's Alpha	Standardize Edilmiş Öğelere Dayalı Cronbach's Alpha		Madde Sayısı
.718	.677		14
Scale Statistics			
Ortalama	Varyans	Standart Sapma	Madde Sayısı
31.15	8.727	2.954	14

Araştırmada kullanılan ölçeklerin tamamının amaç ve içeriklerine Çizelge 3.9’da yer verilmiştir.

Çizelge 3.9. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Kullanım Amacı ve İçeriği

Ölçekler	Amaç	İçerik
Yaşlı Nüfus Genel Bilgi Formu	Yaşlıların sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerini belirlemek.	Yaş, cinsiyet, eğitim ve ekonomik düzey, ilk evlilik yaşı, meslek, evlilik kararı, ehliyet ve teknoloji kullanımı, vd sorular.
Cinsiyete Dayalı İş Bölümü Ölçeği	Yaşlıların toplumdaki rol ve statülerini, yaşlılık öncesi ve sonrası için tespit etmek.	Üretim (tarımsal ve tarım dışı), yeniden üretim ve sosyalizasyon açısından iş bölümü yapılanması ile ilgili sorular.
Yaşam Kalitesi Ölçeği Geriatrik Depresyon Ölçeği Günlük Yaşam Aktivitesi İndeksi	Yaşlıların genel yaşam kalitesini belirlemek.	Yaşlıların fiziksel çevre, sağlık, yaşam kalitesi ve ruhsal durumunu ölçmeye yönelik sorular.
Yaşlılık Algısı Ölçeği	Yaşlıların yaşlılık algılarını belirlemek.	Yaşlılığın ve gençliğin algılanması, tanımlanması, kişisel bakım, vd sorular.

3.2.5.2. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, SPSS Version 26 programına girilmiş; frekans ve ilişki arayan istatistikler kullanılarak analizlerde cinsiyet, yaş, eğitim ve ekonomik düzey, vd. değişkenlere göre karşılaştırmalar yapılmıştır. Herhangi bir araştırmada parametrik analiz yöntemlerinin kullanılabilmesi için tüm grupların normal dağılması; başka bir ifadeyle verilerden bir tanesi bile normal dağılmadığında, nonparametrik analiz yöntemlerinin kullanılması gerekmektedir (Hayran ve Hayran, 2020). Dolayısıyla araştırmada, karşılaştırma amaçlı kullanılacak analiz yöntemleri belirlenmeden önce verilerin normal dağılıp dağılmadığını anlamak üzere yaş, ölçek toplamları gibi değişkenlerle normallik testi yapılarak analize alınan verilerin normal dağılıp dağılmadığı kontrol edilmiştir.

Pituch ve Stevens (2016), normallik test edilirken betimsel istatistiklerden (çarpıklık ve basıklık katsayıları vb.), grafiklerden (normal dağılım eğrisi ile histogram, normal Q-Q grafiği, gövde-yaprak diyagramı, kutu grafiği [boxplot] vb.) ya da hipotez testlerinden (Kolmogorov- Smirnov, Shapiro Wilk vb.) yararlanılması gerektiğini belirtmişlerdir. George ve Mallery

(2001), Leech ve diğerleri (2005) ise dağılımın normalliğini göstermek üzere çarpıklık ve basıklık katsayıları ile ilgili olarak literatürde belirli kesme noktalarına yer verildiğini; buna göre dağılımın çarpıklık katsayısı -1 ile +1 aralığında ise basıklık katsayısının -2 ile +2 aralığında; basıklık katsayısı -1 ile +1 aralığında ise çarpıklık katsayısının -2 ile +2 aralığında olabileceğini belirtmektedir. Bunların yanı sıra Tabachnick ve Fidell (2013) örneklem küçük ya da orta büyüklükte olduğunda çarpıklık ve basıklık katsayılarının standart değerlerine göre normalliğe karar verilebileceğini belirtmektedir. Ancak örneklem büyüdüğünde standart hatalar azalmakta, bu durumda ise normallikten küçük sapmalar bile çarpıklık ve basıklık katsayılarının standart değerlerine göre dağılımın normal olmadığı çıkarımına yol açmaktadır. Bu tür durumlarda ise veriye ilişkin grafiği incelemek iyi bir seçenek olabilmektedir. Histogramlar, normal olasılık grafikleri (normal Q- Q plot), eğimli normal olasılık grafikleri (detrended Q-Q plot) ve kutu grafiği, normalliği değerlendirmede fikir vermektedir (Uysal ve Kılıç, 2022). Pallant (2016), araştırmalarda sıklıkla kullanılan istatistik paket programlarında (örneğin SPSS) yer alan testlerden Kolmogorov-Smirnov testinde, dağılım normal ise sonuçların anlamlı çıkmamasının beklendiğini; ancak Kolmogorov-Smirnov yönteminin örneklem büyüdüğünde normalliği reddetme eğilimine girdiğini; Shapiro Wilk yönteminin ise sadece küçük örneklerde istatistiksel olarak güçlü olduğunu belirtmektedir (Uysal ve Kılıç, 2022).

Bu araştırmada ise normallik analizine göre verilerin normal dağılıp dağılmadığı yukarıdaki bilgiler doğrultusunda incelenmiştir. Analizler önce toplam veri setine (700 kişi) göre daha sonra da örnek sayısı azaldığında dağılımda değişme olup olmayacağını belirlemek amacıyla ilçe merkezi (78 kişi), ova köyleri (415 kişi) ve orman köyleri (207 kişi) ayrımına göre yapılmış ve benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Normallik analizine göre araştırma verilerinin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için aşağıdaki incelemeler yapılmıştır:

⇒ **Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) Değerlerinin İncelenmesi:** Yukarıdaki literatür bilgilerine göre yaş, fiziksel sağlık ve depresyon ölçeği değişkenlerinin çarpıklık ve basıklık değerleri yönünden normal dağıldığı söylenebilir. Ancak diğer iki değişkenin özellikle basıklık değeri bakımından normal dağılmadığı anlaşılmaktadır (Çizelge 3.10).

Çizelge 3.10. Değişkenlerin Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) Değerleri

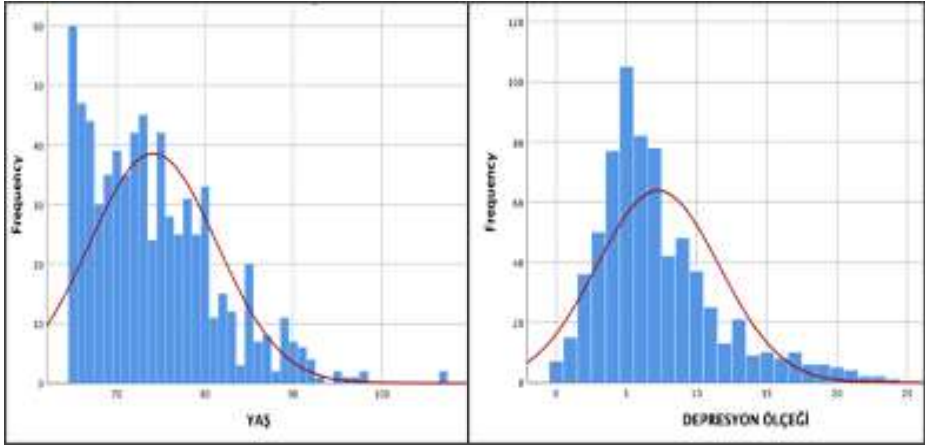
		İstatistik	Standart Hata
YAŞ	Çarpıklık	.954	.092
	Basıklık	1.002	.185
FİZİKSEL SAĞLIK	Çarpıklık	-.060	.092
	Basıklık	.361	.185
SOSYAL İLİŞKİLER	Çarpıklık	-2.415	.092
	Basıklık	11.112	.185
ÇEVRE DURUMU	Çarpıklık	-1.507	.092
	Basıklık	9.994	.185
DEPRESYON ÖLÇEĞİ	Çarpıklık	1.288	.092
	Basıklık	1.893	.185

⇒ **Kolmogorov- Smirnov ve Shapiro Wilk Normallik Testinin İncelenmesi:** Bu analizin her iki (Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk) sonucuna göre de değişkenlerin tamamının normal dağılmadığı anlaşılmaktadır ($p < 0,05$) (Çizelge 3.11).

Çizelge 3.11. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Analizi

DEĞİŞKENLER	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
FİZİKSEL SAĞLIK	.096	700	.000	.983	700	.000
SOSYAL İLİŞKİLER	.473	700	.000	.498	700	.000
ÇEVRE DURUMU	.275	700	.000	.784	700	.000
DEPRESYON ÖLÇ.	.165	700	.000	.902	700	.000
YAŞ	.104	700	.000	.929	700	.000

⇒ **Değişken Grafiklerinin İncelenmesi:** Değişkenlere ait histogram, normal olasılık grafiği (normal Q- Q plot), eğimli normal olasılık grafiği (detrended Q-Q plot) ve kutu grafiği de incelenmiştir. Yapılan incelemede, sadece fiziksel sağlık değişkeni grafiklerinin normal dağılıma uygunluk gösterdiği; diğer değişkenlere ait grafiklerin tamamının normal dağılıma uymadığı anlaşılmıştır. Örnek olarak yaş ve depresyon ölçeği histogramlarına aşağıda yer verilmiştir (Şekil 3.5).

Şekil 3.5. Yaş ve Depresyon Ölçeği Histogramları

İnceleme sonuçlarına göre araştırmada verilerin “*Normal Dağılmadığı*” belirlenmiştir. Verilerin normal dağılmadığı belirlendikten sonra analizlerde; tek yönlü varyans analizinin (One-Way ANOVA) nonparametrik alternatifi olan, çoklu değişkenler arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla kullanılan Kruskal-Wallis analizinden; iki grup değişken (cinsiyet, vd.) arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla da Mann Whitney U Testi (T Testinin nonparametrik alternatifi) gibi istatistik yöntemlerinden yararlanılmıştır. Diğer yandan, araştırmada veriler normal dağılmadığı için nonparametrik analizler temel alınmakla birlikte; çoklu karşılaştırmalarda, One-Way ANOVA-Post Hoc Analiz testi seçeneklerinden, *varyansların homojen dağılmadığı durumlarda kullanılan Tamhane’s T2* yöntemiyle de analizler yapılmıştır.

Araştırmada kabul edilen anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ ’tir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi

4.1.1. Yaşlılık Olgusuyla İlgili Kavramlar

4.1.1.1. Yaş, Yaşlanma ve Yaşlılık Kavramları

1) **Yaş Kavramı:** Yaş, zaman ile eşanlamlı bir kavramdır ve en basit tanımıyla bireyin doğumundan itibaren Dünya'nın Güneş çevresindeki dönüşlerinin sayısıdır; bu bakımdan kendi başına hiçbir şeyin nedeni değildir (Onur, 2014). Diğer taraftan insana hayatı boyunca okulda, askerlikte, iş hayatında, evlenirken veya resmi iş ve işlemlerinde genellikle adından sonra yaşının sorulması; yaşın bir ölçü olarak kabul edildiğinin bir göstergesidir. İnsan yaşamının bir ölçüsü olarak kabul edilen **yaş**, Tufan tarafından; takvimsel, idari, biyolojik, hukuksal, işlevsel, sosyal, etik, bilişsel, dinsel, tarihsel ve kişisel yaş olarak sınıflandırılmıştır:

- **Takvimsel Yaş:** Dünyaya geli ve bugün arasındaki süre olarak kabul edilen ve Gerontolojide, takvimsel yaş olarak tanımlanan yaş sınıflamasıdır. Takvimsel yaş en çok kullanılan yaş türü olmakla birlikte yaşlılığı ifade etmede yetersiz kalmaktadır.
- **İdari Yaş:** Genellikle nüfus istatistiklerinde kullanılan, nüfusun yaşa bağlı yapısını ortaya koyabilmek amacıyla yaş gruplarına göre yapılan sınıflandırmadır. İdari yaş da takvimsel yaş gibi objektif bir ölçüttür; fakat bireyin değil grubun yaşını ifade etmektedir.
- **Biyolojik Yaş:** Bireyin takvimsel yaşı ile ilgili olmayan; doku, hücre ve organlardaki yıpranma süreçlerine bağlı olan yaştır. Biyolojik yaşın en önemli özelliği, takvim yaşı aynı olan bedendeki organların takvim yaşıyla biyolojik yaşının eşit olmamasıdır.
- **Hukuksal Yaş:** Hukuksal yaş, bireyin yaşam döneminde takvimsel yaş ölçütüyle hak ve sorumluluklarının belirlendiği yaştır (askerlik yaşı, emeklilik yaşı, seçme seçilme hakkı, ceza hukuku, vd.).
- **İşlevsel (Fonksiyonel) Yaş:** Bireyin verimlilik ve yeterliliği dikkate alınarak takvimsel yaş ölçütü doğrultusunda belirlenmeye çalışılan yaştır. İşlevsel yaş, somut bir ölçü değildir; işe alınacak bireylerde takvimsel yaş temel alınarak bireylerin belli bir yaştan sonra bedensel ve zihinsel yeteneklerinde kayıplar olduğu düşüncesiyle 50 yaş ve üzeri kişilerin işsiz kalması söz konusudur.

- **Sosyal Yaş:** Sosyal statü ve rollere bağlı olarak oluşan yaş kavramıdır. Biyolojik, hukuksal ve işlevsel yaşların arasında kurulan ilişkiler, bireyin sosyal yaşını belirlemektedir. Örneğin, belli bir takvimsel yaşta olan bireyin aile, iş veya ekonomik bakımdan belli bir düzeyde olması beklenmektedir. Sosyal çevrenin beklentisi olan bu roller, birey dışında başkaları tarafından belirlenerek sosyal yaşın ortaya çıkmasında etkili olmaktadır.
- **Etik Yaş:** Sosyal statü ve roller dışında, sosyal değerlerin öne çıktığı yaş kavramıdır. Bireyden belli bir takvimsel yaştan itibaren toplumun önem verdiği etik ve ahlaki değerler doğrultusunda davranması beklenmektedir. Toplumsal yaşam içinde bireyin sosyal statü ve rollerinden bağımsız olarak bu değerlere uygun davranması gerekmektedir.
- **Bilişsel Yaş:** Öğrenme ve sosyal çevreye uyum yetenekleri ile ilişkili olan yaş kavramıdır. Etik yaşla benzerlik göstermesine rağmen aynı değildir. Etik yaş, kültürel değerlerle ilişkili iken bilişsel yaş, belli bir takvimsel yaştan itibaren bireyin öğrenme ve sosyal uyum düzeyine göre belirlenen yaştır.
- **Dinsel Yaş:** Takvimsel yaşına göre bireyden inanç ve Tanrı arasında ilişki kurma yeteneğine sahip olma beklentisine dayalı yaş kavramıdır.
- **Tarihsel Yaş:** Belli bir zaman diliminde gerçekleşen önemli olayların etkisinde kalan tüm yaş gruplarını ve farklı takvimsel yaşları kapsayan yaş kavramıdır.
- **Kişisel Yaş:** Yaşlanma süreci ve yaşlılık dönemini kısaca yaşamın tümünü kapsayan bireysel ve sosyal kişiliğin oluşmasında etkili olan unsurlara bağlı yaş kavramıdır. Örneğin toplumda gençlerin “toy”, yaşlıların “bilge” kavramlarıyla anılması, kişisel yaşla bağlantı kurulmasına bağlıdır (Tufan, 2014).

2) **Yaşlanma Kavramı:** “Yaşlanma”, “yaşlılık” ve “ihtiyarlık” kavramları; yaşlılık bilimi alanında genellikle birbirleriyle karıştırılan ve birbirinin yerine kullanılan kavramlardır. *Yaşlılık*; yaşlı olma, ilerleyen yaşın etkilerinin görünen hali iken *Yaşlanma*; dünyaya gelen her canlının yaşamı boyunca aldığı mesafe, yani yaşam sürecidir (Şentürk, 2020). Aiken’e göre tüm canlılarda

olduğu gibi insanlar için de yaşam tek bir hücre ile başlamakta ve bir dizi gelişim aşamasından geçmektedir. İnsan fetüsü önce bebek; bebek, çocuk; çocuk, ergen ve ergen de yetişkin olarak yaşam dönemini sürdürür. İnsan gelişiminin en son aşaması ise sağlığa, ekonomik koşullara ve psikososyal faktörlere bağlı olarak yaşamın en iyi veya en kötü dönemi olabilen *Yaşlılıktır*. Her canlı için geçerli olan *Yaşlanma*, tüm işlevlerde azalmaya neden olan evrensel bir süreçtir. Başka bir ifadeyle molekül, hücre, doku, organ ve sistemler düzeyinde zaman içinde ortaya çıkan, dönüşü olmayan yapısal ve fonksiyonel değişikliklerin tamamıdır. Yaşlanma, beden yapısı ve işlevinde süregelen bozulmanın bir sonucudur. Yaşlanma, önlenmesi mümkün olmayan kronolojik, sosyal ve biyolojik bir süreçtir. Yaşlanma, beden yapısı ve işlevindeki süregelen engellerin bir birikimi olarak ortaya çıkmaktadır. Yaşlanmaya ilişkin tüm tanımların ortak yanı ise bu olgunun canlılara özgü olduğu gerçeğidir (Aiken, 1995). Yaşlanma, herkes için geçerli ortak normları olmayan, karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir (Tufan, 2003). Dolayısıyla *Yaşlanma*, sadece biyolojik bir olay olmayıp bireysel bir değişim olarak kişinin fiziksel ve ruhsal yönden de gerilemesidir. Yaşlanma, bireysel olmakla birlikte, toplumsal değerler ve diğer etkenler de toplumda yaşlı ve yaşlılığa verilen değeri ve yeri belirlemektedir (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 2007).

Emiroğlu'na (1995) göre insan organizmasının yaşam döngüsünün doğumla başlayıp ölümle son bulması, doğanın evrensel ve kaçınılmaz bir gerçeğidir. Bununla beraber yaşlanma, bireylerin ortalama yaşam süresi, toplumun bilgi yüklü kaynakları ve değerlerinin koşullandırıldığı bir olgudur. Yaşam döngüsü ise dört dönemden oluşmaktadır. Bunlar: çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemleridir. Canlı olarak dünyaya geliştiren yaşamın sonuna kadar süren bu süreç veya döngü aynı zamanda yaşlanmaya da gönderme yapmaktadır. Tufan'ın (2006) diğer bir tanımına göre yaşlanma, bütün canlıların maruz kaldığı yaşamın doğal bir evresidir. İnsan da doğası gereği bu süreci yaşamakta ve değişikliklere uyum sağlama çabalarıyla yaşamını sürdürmeye gayret etmektedir. Fizyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik değişiklikler ve gerilemeler bu dönemde hızlı yaşanmaktadır. Özmete'ye (2008) göre yaşlanma, insanın değişimler etkisiyle edindiği birikim, sahip olduğu kişilik yapısı, kültürel altyapı ve imkanları ölçüsünde tolere ederek sürdürdüğü yaşam sürecidir. Sevil'e (2005) göre yaşlanma, tüm canlılarda biyolojik ve fizyolojik işlevlerde meydana gelen kayıpların ve takvim yaşının

dışında bazı belirtilerin ortaya çıkmasıdır. İnsanın eski dinamik halini kaybetmesi ve ruhsal sorunlarını çözemez duruma gelmesi; dolayısıyla, insanda ruhsal ve fizyolojik değişimlerin görülmesi, yaşlanmanın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Kutsal'a (2003) göre yaşlanma, organizmada; molekül, hücre, doku, organ ve sistemler düzeyinde zamanın ilerlemesi ile ortaya çıkan, geriye dönüşü olmayan, yapısal ve işlevsel değişikliklerin tümüdür. Giddens (2008) ise insan yaşamının son dönemlerinden biri olan yaşlılığın; fiziksel, ruhsal ve toplumsal olarak üç açıdan incelenmesini ve yaşlanmanın bu süreçlerin tamamının birleşimi olduğunu vurgulamaktadır. Giddens, bedenin biyolojik olarak yaş almaya bağlı değişimini, eylemlerin ve fiziksel yeteneklerin farklılaşmasını, *Biyolojik Yaşlanma*; zihinsel yeteneklerin değişmesini, *Ruhsal Yaşlanma*; kişinin yaşadığı kültürün norm ve beklentilerine uygun role girmesini, *Sosyolojik Yaşlanma* olarak tanımlamaktadır.

WHO'ya göre de biyolojik düzeyde yaşlanma, zaman içinde çok çeşitli moleküler ve hücresel hasarların birikmesine bağlıdır. Bu durum, fiziksel ve zihinsel kapasitede kademeli bir düşüşe, artan bir hastalık riskine ve nihayetinde ölüme yol açmaktadır. Ancak bu değişiklikler, ne doğrusal ne de tutarlıdır ve bir kişinin yıllar içindeki yaşıyla kısmi bir şekilde ilişkilidir. İleri yaşlardaki bazı insanlar, örneğin 70 yaşındakiler, son derece sağlıklı ve iyi işlevselliğe sahipken diğerleri aynı yaşta olmalarına rağmen artan sağlık sorunlarıyla önemli ölçüde başkalarının yardımına ihtiyaç duymaktadır. WHO yaşlanmayı, sadece biyolojik değişimlerle açıklamamakta; aynı zamanda yaşlanmanın emeklilik, yaşam koşulları, arkadaşların veya eşlerin ölümü gibi diğer yaşam geçişleriyle ilişkili olduğunu da savunmaktadır. Bu yüzden yaşlanmayı, sadece yaşlıların sağlık sorunlarını çözecek ve ileri yaşla ilgili kayıplarını iyileştirecek yaklaşımlarla değil; uyum ve psikososyal gelişimini pekiştirecek yaklaşımları da dikkate alarak açıklamanın önemli olduğu düşünülmektedir (WHO, 2018). Tufan'ın diğer bir tanımlamasında da yaşlanma, ömür boyu devam eden biyolojik, psişik ve sosyal süreçlerden meydana gelmektedir. Dolayısıyla kimilerine göre “genç” olan nüfusumuz, Gerontoloji perspektifinden bakıldığında “yaşlanan 81 milyon kişi” olarak görülmektedir (Tufan ve ark., 2019).

Yaşlanma literatürde çeşitli açılardan ele alınmakta ve farklı yaşlanma sınıflandırmaları bulunmaktadır. Bu sınıflandırmalar genellikle yaşlı bireyin

fiziksel, kronolojik, psikolojik ve toplumdaki statü ve rolüne bağlı olarak yapılmaktadır (Bayrak, 2018):

⇒ **Biyolojik Yaşlanma:** Fizyolojik yeterliliklerin azalmasıyla ve hastalıklara karşı direncin düşmesiyle kişide meydana gelen fizyolojik gerileme ve kayıplardır. Kronolojik yaştan ayrılan biyolojik yaş, kalıtsal veya genetik faktörlerin etkisiyle oluşmaktadır (Akçay, 2011). Biyolojik yaşlanma, zamanın geçişine bağlı olarak ortaya çıkan anatomik yapı ve fizyolojik işlev değişiklikleridir. Yaşlılık sürecinin birden fazla nedenle ortaya çıkması söz konusu olduğu için bu durum, biyolojik yaşlanmanın tek bir teoriyle açıklanmasını imkansız hale getirmektedir. Literatürde çok fazla teori, yaşlanmayı biyolojik açıdan açıklamakla birlikte, güncel yaşlanma teorilerinin büyük çoğunluğu genetikle ilgilidir. Yaşam Enerjisi Teorisi, Telomer Teorisi, Hormon Teorisi bunlardan başlıcalarıdır. Yaşlanmayla ilgili biyolojik süreçleri açıklamaya çalışan bu kuramların yanı sıra birincil (primer) ve ikincil (sekonder) yaşlanma süreçlerini temel alan tanımlamalar da söz konusudur (Çuhadar, 2019). Ancak yaşlılığa bağlı gereksinimler, hem bireyler hem de yaş grupları arasında farklılık göstermektedir. Dolayısıyla yaşlılık döneminin başlangıcı bir taraftan kronik yaşın ilerlemesiyle ortaya çıkan ve genetik kaynaklı **primer yaşlanmaya**; diğer taraftan duygusal örselenmeler, hastalıklar, yetersiz ve sağlıklı beslenme, stresli bir yaşam sürme gibi yaşam biçimi ve baskıların belirlediği ve primer yaşlanmayı da hızlandıran **sekonder yaşlanmaya** bağlı olarak bireyler arasında değişiklik göstermektedir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010).

⇒ **Psikolojik Yaşlanma:** Kişinin biyolojik veya fiziksel yaşlanma durumuna psikolojik olarak uyuma durumudur. Yaşın kronolojik olarak ilerlemesine bağlı olarak bireyin algılama, öğrenme, problem çözme, anlama ve anlatma kabiliyetleri gibi bellek gücü ile kişilik kazanma alanlarında uyum sağlama kapasitelerindeki değişimleri kapsar. Bununla birlikte psikolojik yaşlılık daha ziyade bireyin kendini yaşlanmaya hazırlaması ile ilgilidir ve kişiden kişiye farklılık göstermektedir (Arpacı, 2005). Şentürk'ün (2020) çalışmasında, görüşme yaptığı iki yaşlıdan 68 yaşındaki erkek birey; oğlu şehit olduktan sonra birden bire çöktüğünü, bir daha toparlanamadığını ve hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını ifade etmiştir. Diğer yandan görüşme yapılan 70 yaşında ve Bağkur emeklisi olan erkek çiftçi; gayet sağlıklı ve zinde olduğunu, çocukları ve çalışanlarıyla birlikte hala tarlada çalıştığını ve 10-15 kilometre

mesafedeki tarlasına yürüyerek gidip geldiğini belirtmiştir. Görüşmedeki aynı yaş grubundaki iki örneğin yaşlanmanın psikolojik boyutu hakkında fikir verdiği düşünülmektedir. Dolayısıyla, ruhsal yaşlanmanın iyi yönetilememesi durumunda; yaşlılık çevreye karşı ilgisizlik, içe kapanma, yaşanılanlardan zevk almama gibi değişimlere neden olabilmektedir.

⇒ **Kronolojik Yaşlanma:** İnsanın doğumundan başlayıp içinde bulunduğu döneme kadar geçen süre ve takvim yaşı olarak tanımlanmaktadır. Geçen süreyle birlikte birey, kronolojik açıdan yaşlanmaktadır. Doğal olarak yaşam devam ederken her varlık daha önceki özelliklerini kaybetmekte ve bu kayıplar, bireyin takvimsel anlamda yıpranmasına, yaşlanmasına neden olmaktadır. WHO, yaşlılık dönemi için kronolojik tanımlamayı dikkate alarak bu dönemi, “65 yaş ve üzeri” olarak kabul etmektedir. Kronolojik yaş tanımlamalarında farklı yaş kriterleri de belirlenmiştir. Birleşmiş Milletler bu alandaki çalışmalarında yaşlılık sınırını 60 ve üzeri yaş olarak temel alırken ulusal ve uluslararası yaşlılık çalışmalarının çoğunda WHO’nun kronolojik yaş tanımı esas alınmaktadır. Bu tanıma göre 65+ yaş grubu; 65-74 arası “genç yaşlılar”, 75-84 arası “yaşlılar”, 85+ yaş grubu “ileri yaşlılar (yaşlı yaşlılar)” olarak sınıflandırılmıştır (Şentürk, 2020).

⇒ **Ekonomik Yaşlanma:** Emeklilik sonrası değişen gelir düzeyi, yaşlı bireylerin hayatını etkilemektedir. Yaşlı birey, ihtiyaçlarını karşılayabilecek satın alma gücüne sahip değilse; bu durum, bireyin yaşamını dengeli bir biçimde sürdürmesini zorlaştırmaktadır (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010). Ekonomik yaşlanma, emeklilikle birlikte azalan gelir ve maddi kayıpların yaşandığı dönemdir. Emeklilik döneminde iş yaşamından çekilen birey, hem gelir hem de toplumsal statü kaybı yaşamaktadır. Yaşlılar emekli olduklarında gelirlerindeki düşüşle birlikte istihdam sorunu, sağlık problemleri, çalışma yaşamından uzaklaşma, hayat pahalılığı, vd. nedenlerle ekonomik sıkıntı yaşamaktadır. Azalan gelire bağlı olarak önceki yaşam standardında yaşayamama, sağlık harcamalarının artması, yetmeyen gelir nedeniyle yakınlarına maddi yük olmanın getirdiği psikolojik baskı, yaşlı nüfusun karşılaştığı başlıca problemlerdir ve bu problemler genellikle ekonomik yaşlanmadan kaynaklanmaktadır (Çuhadar, 2019).

⇒ **Sosyal Yaşlanma:** Bireyin zamanın ilerlemesine bağlı olarak rol ve statüsünde meydana gelen değişimi kapsayan yaşlanmadır. Sosyal yaşlanma, kişinin içinde yaşadığı toplumla iletişim ve etkileşimi ile oluşmaktadır. Toplum

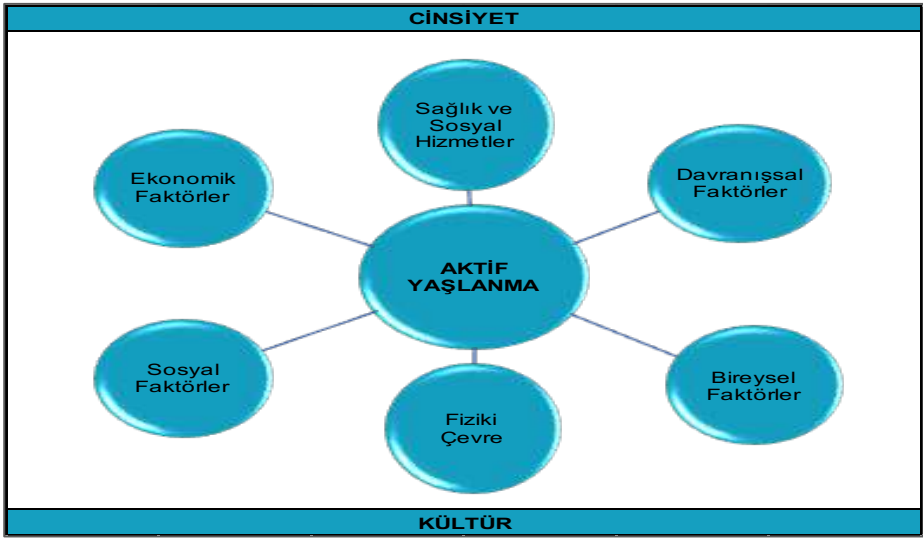
içinde yaşayan kişilerin statü, rol ve sorumlulukları; yaşa, cinsiyete ve sosyal konumuna göre belirlenmektedir. Belli bir toplum içinde doğup yaşayan birey, sosyalleşme ve etkileşim süreciyle toplumsal normları, davranış kalıplarını ve kategorileri öğrenmekte ve uygulamaya geçirmektedir. Birey, yaşamını sürdürürken içinde yaşadığı toplumdaki yaşlılık, yaşlanma ve yaşlı olgularına bağlı olarak yaşamını şekillendirmektedir. Bu gerçek, yaşlılığın toplumsal yönünün zamana, topluma ve kültüre göre değiştiğini ve dönüştüğünü göstermektedir (Şentürk, 2020).

Son yıllarda, *bu sınıflandırmaların dışında, yaşlanma olgusunu farklı boyutlarıyla inceleyen güncel yaklaşımlar da* (anti-aging, aktif yaşlanma, başarılı yaşlanma, sağlıklı yaşlanma, yerinde yaşlanma) söz konusudur. Bazı yaşlılık çalışmalarında incelenen (Cankurtaran, 2008; Tufan, 2014; Demirbilek ve Öktem, 2017; Akgül, 2018; Dağlı, 2018; Çuhadar, 2019; Koçak, 2019; Şentürk, 2020) yaşlanma olgusuyla ilgili güncel yaklaşımlar da şöyledir:

⇒ **Anti-Aging:** Yaşlanma karşıtı anlamına da gelen bu yaklaşım, yaşlanmayı önleme veya geciktirme, sağlığı koruma aktiviteleri, kozmetik ürünler, cerrahi ve tıbbi müdahaleler gibi pek çok konuyu kapsamaktadır. Anti-aging yaşam tarzındaki değişimleri, koruyucu hekimlik uygulamalarını, eğitim ve hijyeni, modern ve alternatif tıp yöntemleriyle bireyin yaşam kalitesini ve ortalama yaşam süresini uzatmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, moleküler ve genetik çalışmalar ile kişinin maksimum yaşam süresinin artırılması gibi konularda da yaşlanmayla ilgili bir çalışma alanı olarak gelişimini sürdürmektedir (Akgül, 2018). Yaşlanma karşıtı uygulamalar; beslenmenin düzenlenmesi, kilo kontrolü, temiz çevrede yaşam, egzersiz yapma ve aktif yaşam, kozmetiklerden yararlanma, hormonal düzensizlikleri kontrol altında tutma, hayata pozitif bakma, stres yönetimi ve genetik açıdan risk tanısı ve danışmanlığı gibi birçok konu ve uygulamayı kapsamaktadır (Cankurtaran, 2008).

⇒ **Aktif Yaşlanma:** Aktif yaşlanma; yaşlıların ekonomik, sosyal ve kültürel hayatın içerisinde olabildiğince uzun süre kalmaları ve bu süreci yaşamalarını sağlamaya yönelik bir düşüncedir (Gökbayrak, 2018). Başka bir ifadeyle aktif yaşlanma; toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel olarak etkin biçimde yaşanan süreci ifade etmektedir. Topluların giderek yaşlanması; yaşlandıkça bireylerin bağımsız ve aktif olarak nasıl kalacakları, sağlık ve sosyal koruma sistemlerinin nasıl güçlendirileceği, uzayan ömürde bireylerin

yaşam kalitelerinin nasıl artırılacağı, yaşlı bakımında Devlet-aile dengesinin nasıl korunacağı gibi pek çok soruyu gündeme getirmiştir. Aktif yaşlanma, insanların yaşam boyunca fiziksel, sosyal ve zihinsel olarak iyi olma potansiyellerini gerçekleştirmelerine ve ihtiyaç, istek ve kapasitelerine göre topluma katılmalarına yardımcı olurken onlara ihtiyaç duyduklarında yeterli koruma, güvenlik ve bakım sağlamaktadır. Bununla birlikte aktif yaşlanma yaklaşımı, yaşlıların insan haklarının tanınmasına ve Birleşmiş Milletler'in bağımsızlık, katılım, onur, bakım ve kendini gerçekleştirme prensiplerini ve birtakım etkenleri temel almaktadır. Aktif yaşlanma sürecini; toplumdaki ekonomik, sosyal, bireysel, davranışsal, sosyal ve çevresel faktörler belirlemektedir (Çuhadar, 2019) (Şekil 4.1).

Şekil 4.1. Aktif Yaşlanma Faktörleri, (Çuhadar, 2019)

WHO (2002), bu faktörlerin temelindeki cinsiyet ve kültürün aktif yaşlanmanın anlaşılması için keşif etken (cross-cutting) olmalarında önem taşıdığını belirtmektedir. Bir toplumdaki tüm bireyleri çevreleyen kültür, aktif yaşlanma belirleyicilerinin tamamını etkileyerek yaşlanmayı şekillendirmektedir. Çünkü kültürel değerler ve gelenekler, toplumun yaşlı insanlar ve yaşlanma süreciyle ilgili bakış açısını büyük ölçüde belirlemektedir. Bu yüzden, politikalar oluşturulurken kültür ve geleneklerin yanı sıra etik ve insan hakları gibi kültür üstü değerler de dikkate alınmalıdır. Bir diğer keşif

etken olan cinsiyetin farklı politika seçeneklerinin uygulanmasında önemli bir rolü vardır. Özellikle kadınların eğitimden istihdama, hemen her alanda daha dezavantajlı oldukları bilinmektedir. Kadınlara ailede bakıcı olarak yüklenen geleneksel rol, onların ücretli bir işte çalışmalarını engellemekte; bu da yaşlılık döneminde, artan yoksulluk ve sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Diğer yandan, erkeklerin kadınlara oranla daha kısa ömürlü oldukları ve şiddet, mesleki tehlikeler, yaşlılıktaki sağlık sorunları nedeniyle ölüm riski ihtimallerinin daha yüksek olduğu bilinmektedir (Çuhadar, 2019).

Dolayısıyla Aktif Yaşlanma kavramı, yaşlı bireylerin cinsiyet farkı gözetmeden çalışma ortamı ve topluma katkıda bulunmaya devam etmeleri, sağlıklı kalmaları ve bunları sağlamak için onlara daha fazla imkan sunulması gereğini vurgulamaktadır. Ayrıca, yaşlı bireylerin biyolojik ve zihinsel sağlığını sürdürmesi, bilişsel ve sosyal yeterlilik, üretkenlik, kişisel kontrol ve yaşamdan zevk alma vd. temel öğelerin yerine getirebilmesi ile aktif ve bağımsız bir yaşam sürmeleri sağlanabilir (SB, 2015). Dünyadaki tüm ülkelerde, teknoloji ile uyumlu yaşlılara istihdam olanakları yaratılarak yaşlıları yaşamın içine dahil etme düşüncesini savunan aktif yaşlanma; hayata dahil etme politikaları ile ülke ekonomisine atıl iş gücünü de geri kazandıracaktır (Çolak ve Özer, 2015). Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda, yaşlılığın yaşamın doğal bir evresi olarak en erken dönemden başlamak üzere tüm yaşam boyunca bireyi ve toplumu yaşlılığa hazırlayacak, yaşlılıkta koruyacak ve güçlendirecek politikalara gereksinim duyulduğu belirtilmiştir. Bu bakışla geliştirilecek politikaların ülkenin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşma çabalarına olumlu katkı sağlaması ve toplum yaşlanmasının ortaya çıkaracağı sorunları ve ihtiyaçları ülkenin kalkınması önünde bir tehdit olmaktan çıkarması beklenmektedir. Raporunda, yaşam süresi uzarken yaşlının sağlıklı bir şekilde yaşlanması ve kaliteli bir yaşam sürdürebilmesi için Dünya'da kabul edilmiş olan ve Türkiye'nin uluslararası yaşlılık politikalarında da yer alan "Aktif Yaşlanma" yaklaşımı temel hedef olarak belirlenmiştir. Bu hedef doğrultusunda, yaşam boyu sağlık ile yaşlının ve toplumun yaşam kalitesinin zenginleşmesi, yaşlının toplumsal yaşam içinde yer almaya devam etmesi ve üretken olması önem kazanmaktadır (Kalkınma Bakanlığı [KB], 2018).

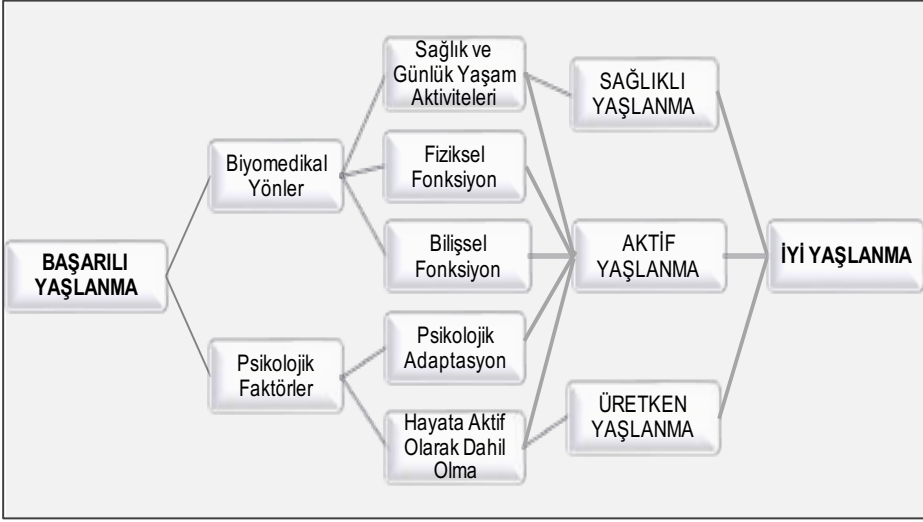
⇒ **Sağlıklı Yaşlanma:** WHO'nun sağlıklı yaşlanma tanımı, her yaş kategorisindeki insanın sağlıklı, güvenli ve sosyal olarak aktif olabilecekleri bir hayat tarzına sahip olmasıdır. Dünyadaki tüm insanlar, uzun ve sağlıklı bir

yaşam sürme fırsatına sahip olmalıdır. Ancak, içinde yaşadığımız ortamlar, davranışlar, sağlık risklerine (örneğin hava kirliliği veya şiddet) maruz kalınmasına neden olmakta; bu da kaliteli sağlık hizmetleri ve sosyal bakıma erişimi oldukça zorlaştırmaktadır. Sağlıklı yaşlanma, insanların yaşamları boyunca değer verdikleri şeyleri yapmalarını sağlayan ortam ve fırsatları oluşturmakla ilgilidir. Hastalıktan veya güçsüzlükten kurtulmak, sağlıklı yaşlanma için bir gereklilik değildir; çünkü birçok yaşlı, yaşam kalitesinde çok az etkiye sahip olan bir veya daha fazla sağlık sorununa sahip olabilir. WHO, sağlıklı yaşlanmayı, “İleri yaşta esenliği mümkün kılan işlevsel yeteneği geliştirme ve sürdürme süreci.” olarak tanımlamaktadır. İşlevsel yetenek, tüm insanların önem verdikleri şeyleri yapmalarını sağlayan yeteneklere sahip olmakla ilgilidir. Bu yetenekler; temel ihtiyaçları karşılamak, öğrenmek, karar vermek, harekete geçmek, ilişkiler kurmak ve sürdürmek, topluma katkıda bulunmaktır. İşlevsel yetenek; bireyin içsel kapasitesinden, çevresel özelliklerinden ve bunlar arasındaki etkileşimden oluşmaktadır. İçsel kapasite, bir kişinin kullanabileceği tüm zihinsel ve fiziksel kapasiteyi kapsamakta; yürüme, düşünme, görme, duyma ve hatırlama gibi yetenekleri içermektedir. İçsel kapasite düzeyi de hastalıkların varlığı, yaralanmalar ve yaşa bağlı değişiklikler gibi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir (WHO, 2020). Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı’nda (2015-2020), yaşamın son döneminde gerekli önlemler alınmazsa bir başkasına bağımlı olunan bir aşamaya ulaşılabileceği ve bu yüzden sağlıklı yaşlanma çalışmalarının amaçlarından birinin bağımsız geçirilen yaşam süresinin uzatılması, yani yaşamın ileri yaşlarında bağımlılığın mümkün olduğunca azaltılması veya ileriye ötelenmesi olduğu ifade edilmiştir. Yaşlılık, önüne geçilmesi mümkün olmayan biyolojik, kronolojik, sosyal yönleri ve sorunları da olan, her bireyin yaşayacağı bir süreçtir. Sağlık açısından ise yaşlanmanın önemi çok boyutludur. Yaşlılarda sağlık sorunlarının nedenleri yaşlılıkla birlikte meydana gelen fizyolojik ve psikolojik fonksiyonlarda gerileme ve yetersizliklerdir. Yetersizlik sorunu, yaşlı bireyde kronik sağlık sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. Ülkemizde 65 yaş ve üzeri grubun %90’ında 1, %35’inde 2, %23’ünde 3, %15’inde 4 ve daha fazla kronik sağlık sorunu olduğu tahmin edilmektedir. Çalışmalar yaşlı nüfusun, genç nüfusa göre sağlık hizmetlerinden daha çok yararlandığını göstermektedir. Yaşam süresinin uzamasıyla ortaya çıkan sağlık sorunları nedeniyle sağlık ölçütlerindeki eğilimlerin fark edilmesi

gerekmektedir. Bu eğilimler değerlendirilerek kaynakların etkili kullanımı için özellikle yaşlılarda ölüm nedenleri, hastalık ve fonksiyonel yetersizlikleri, sağlıklı yaşlanma faktörleri ve hastalık maliyetlerini belirlemek, önem taşımaktadır (Sağlık Bakanlığı [SB], 2015).

⇒ **Başarılı Yaşlanma:** Yaşam uzunluğu, biyolojik ve zihinsel sağlık, bilişsel yeterlilik, sosyal yeterlilik ve üretkenlik, kişisel kontrol ve yaşamdan zevk alma, başarılı yaşlanmanın literatürde ortak kabul gören temel göstergeleridir. Bu bağlamda başarılı yaşlanma, bireyin kendini yaşlılığa hazırlama sürecinde; sosyal çevresini ve ilişkilerini canlı tutmak, sağlık sorunlarını en aza indirmek için koruyucu önlemler almak, bellek ve fiziksel işlevlerini geliştirici çabalar içinde olmak ve yaşama pozitif bakmasını sağlayabilmek anlamına gelmektedir (SB, 2015). Başarılı yaşlanma; bireyin kendi istek ve kararları doğrultusunda, her yaşam döneminde seçtiği veya bireysel yaşam ödevleri olarak tanımlanan hedeflerine erişmesinden elde ettiği maddi ve manevi kazançlarından çıkardığı bireysel anlam ve bunların toplum açısından yararlarıdır. Başarılı yaşlanma, sadece sağlık yönünden değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal yönden de tam bir iyilik halinin varlığını işaret eden bir kavramdır (DPT, 2007). Tufan ise DPT'nin bu tanımının yanlış olduğunu ve bir taraftan yaşlanmayı her bakımdan kayba uğramak olarak nitelendirirken diğer taraftan başarılı yaşlanmadan söz edilmesinin çelişkili ve mantığa aykırı olduğunu savunmaktadır. Ona göre Gerontolojinin kavramlarından biri olarak başarılı yaşlanma; bireyin yaşlanma sürecinde sadece kayba uğramadığı, aksine psişik ve sosyal kazançlar elde edebileceği gerçeğine dayanmaktadır. Bu görüş, yaşlılık yıllarını olumsuz yönden değerlendirmemekte; aksine yıllar boyunca kazanılan tecrübe ve birikimlerin yaşam konforunu arttırmak için kullanılabileceğini savunmaktadır (Tufan, 2014). Dolayısıyla başarılı yaşlanma, yaşlılık yıllarında meydana gelebilecek gerileme ve kayıpları normal olarak kabul ederken alternatif etkinlik, uğraş ve çözümlerle bu kayıplara uyum sağlanabilecek anlayışı geliştirmeye çalışmaktadır (Dağlı, 2018). Başarılı yaşlanma; sosyalizasyon, sağlıklı beslenme, fiziksel aktivite, fiziksel çevre, bilişsel ve fonksiyonel yeterlilik, sosyoekonomik durumun iyileştirilmesi gibi içinde çeşitli bileşenleri barındıran bir kavramdır (Tan ve Soysal, 2021). Gürpınar ve İlçin'e göre de başarılı yaşlanmayla ilgili birçok teori ve görüş ortaya atılmış ancak tam bir model üzerinde görüş birliğine varılamamıştır. Güncel modeller, sağlıklı olma ve

bağımsızlık etrafında şekillenirken kişilerin fiziksel olarak aktif olması giderek önem kazanmaktadır. Fiziksel olarak aktif olan bireylerin kronik hastalıklardan korunmanın yanı sıra yaş almaya özgü problemlere (kognitif problemler, dinapeni, obezite, ağrı ve sarkopeni) karşı da daha dayanıklı olduğu bilinmektedir. Geriatrik bireylerin fiziksel olarak aktif olabilmeleri, bu konu ile ilgili motive edici ve engelleyici faktörlerin belirlenmesine bağlıdır. Başarılı yaşlanma için önerilecek fiziksel aktiviteler, egzersizler, fonksiyonelliği koruyan ve dengenin gelişmesini hedefleyen aktiviteleri içermelidir. Ayrıca Geriatrik bireylerin hızla değişen teknolojik hayata ayak uydurmaları, sosyal izolasyonu engelleyebileceği gibi sağlıkla ilgili verilerin çok merkezli paylaşımı açısından da önem taşımaktadır (Gürpınar ve İlçin, 2021). Ayrıca, başarılı yaşlanmanın tanımı, biyomedikalden daha bütüncül bir bakış açısına ve yaşlanma sürecinin daha öznel yönlerine doğru kaymıştır. Başarılı yaşlanma olgusu, bir toplum veya bireysel bir perspektiften değerlendirilebilir. Nüfus düzeyinde tanım, politikaları geliştirmek amacıyla sağlığın belirleyicilerini içerirken bireysel düzeyde sağlık, fiziksel ve bilişsel işlevler ve yaşama katılım sonuçlarına göre tanımlanmalıdır. Çünkü başarılı yaşlanma, çok boyutlu bir kavramdır. Fiziksel, işlevsel, sosyal ve psikolojik sağlık alanlarını kapsayan bu boyutların tümü, başarılı yaşlanma olgusunu incelerken hem nesnel hem de öznel koşullarla birlikte dikkate alınmalıdır. Hala geniş bilimsel kanıtları içeren başarılı yaşlanmanın evrensel tanımı ve fikir birliğine, ayrıca bu olgu için göstergelerin operasyonel tanımlarına ihtiyaç vardır (Fernandez-Ballesteros, 2019) (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Başarılı Yaşlanma Boyutları, (Fernandez-Ballesteros, 2019)

⇒ **Yerinde Yaşlanma:** Yaşlıların uzun süreli huzurevi veya bakımevi gibi kurumlardan hizmet alma düşüncesi, insanlık tarihinde yeni bir fikirdir. 19. yüzyıl sonlarına kadar tüm Dünya’da, insanlar yaşlanınca ya çocuğunun evinde kalmakta ya da ona bakacak çocuğu yaşlının evine taşınmaktaydı. Kurumsal bakım hizmetleri ise bakıma ihtiyacı olan ve kendi başına günlük yaşamda zorluk yaşayan yaşlılara alternatif olarak sunulan hizmetlerdir. 20. yüzyılın ikinci yarısında yaşlıların ihtiyaçlarının çeşitlendiği fark edilmiş ve kurumsal bakım hizmetlerine alternatif olacak arayışlar başlamıştır. Yerinde yaşlanma yaklaşımı da bu alternatif arayışlarının başında gelmektedir. Son dönemde yapılan araştırmalar, yaşlıların huzurevi ya da bakımevi gibi kurumlardan ziyade kendi evlerinde yaşlanmak istediklerini göstermektedir (Çuhadar, 2019). Gerontolojik araştırmalar da yaşlıların karşılaştıkları sosyal sorunların, adaletsizlik ve eşitsizliklerin yaşadıkları yer ve çevre ile ilgili olduğunu göstermiştir. Çalışmalarda yer kavramı fiziksel, sosyal, duygusal ve kültürel olmak üzere dört boyutta ele alınmaktadır. Yaşlı birey için ev yalnızca fiziksel bir ikamet mekanı değil, aynı zamanda sosyal kimliğini ve anılarını koruma olanağını sağlayan bir yerdir. Dolayısıyla toplumdaki saygınlığını ve statüsünü kaybetmek, yaşamını geçirdiği ortamından vazgeçmek, yaşlı için zor bir durumdur. Ev yaşamı, yaşlı için alışıktığı; kendini güvende, huzurlu ve özgür hissettiği; mekana egemen olduğu; anılarının bulunduğu ortamı ifade

etmektedir (Çakmak, 2014). Yerinde yaşlanma, bireyin sosyal çevresinde edildiği sosyal destek ile ev çevresinde bağımsız olarak yaşaması ve yaşam için gerekli olan diğer olanaklardan yararlanmasını içermektedir. Yaşlıların tanıdığı bir çevrede yaşaması onlara bazı yararlar sağlayabilir. Özellikle sosyal çevrede tanıdık insanlar ve onların sosyal desteği, yaşlının yaşam doyumu üzerinde olumlu katkı sağlamaktadır. Sosyal desteğin yanı sıra eve yakın olan sağlık hizmetleri gibi altyapı imkanları da ileri yaşlılık döneminde yaşam doyumu için önem taşımaktadır. Yaşlının bağımsızlığı arttıkça aile üyelerinin veya yaşlının bakımını üstlenen bireylerin de bağımsızlığı artmaktadır. Ancak kontrol ve bağımsızlık, yalnızca yaşamı aynı yerde sürdürmekle mümkün olmamaktadır. Bunlar dışında, yerinde yaşlanmayı destekleyecek her türlü yapısal iyileşmenin de gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yerinde yaşlanmaya dönük politikalar, bireye uzun süre kurum bakımı sağlamak yerine, evde yaşamayı ve bakım hizmetlerini teşvik etmektedir. Ancak yerinde yaşlanma yeteneği, evin fiziksel tasarımı ve erişilebilirliği ile de yakından ilgilidir. Ayrıca, uygun fiyatlı konut, eve yakın hizmet ve olanaklar, ulaşım seçenekleri gibi toplumsal desteklerin de sağlanmış olması önemlidir. Yerinde yaşlanma, yaşlının sosyal ağları kullanmasını ve toplumsal yaşama aktif olarak katılmasını sağlar. Bireyin kendi yaşam ortamında mümkün olduğu kadar uzun süre bağımsız yaşamasını sağlamak, kurumsallaşmayı azaltmak ve bakım gereksinimini minimuma indirmek yerinde yaşlanmanın hedefleri arasındadır (Kalınkara ve Kapıkıran, 2017). Dolayısıyla yerinde yaşlanma; bağımsızlık, aile ve arkadaşların sosyal destek ağının sürdürülmesi gibi avantajlar sağladığı için yaşlılar tarafından tercih edilmektedir. Diğer yandan kurumsal hizmet sağlayıcısı olan Devlet açısından da kurumsal yaşlı bakımı yüksek maliyetli iken yerinde yaşlanma için verilecek destek daha ekonomik olmaktadır (Çuhadar, 2019).

⇒ **Demografik (Toplumsal) Yaşlanma:** Demografik yaşlanma kavramı, bireysel yaşlanmanın yanı sıra bir toplumun nüfus yapısı ve özelliklerinin değişmesine bağlı olan ve toplumun ekonomik, sosyal, kültürel yapısını da etkileyen *Toplumsal Yaşlanma Süreci* olarak da ifade edilebilir. On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda demografik yaşlanma, bir ülkenin toplam nüfusu içinde 65 yaş ve üzerindeki kişilerin payının artması olarak tanımlanmıştır. Demografik olarak nüfusun yaşlanması, ortalama yaşam süresinin uzaması ve doğurganlığın azalması sonucunda; nüfusun yaş yapısının değişerek toplam nüfus içinde genç nüfusun

payının azalması ve yaşlı nüfusun payının görece artmasıdır. Bir toplumun yaş yapısı, geçmişteki doğurganlık ve ölümlülük örüntüleri ile belirlenmektedir. Düşük doğurganlık düzeyinde kalıcı bir değişim, ölümlülük hızlarında bir değişiklik olmadan o toplumun yaşlanmasına neden olmaktadır. Bir toplumda, yaşlı nüfusun artışıdaki başlıca etkenler: doğum hızında belirgin düşüşlerin olması; temel sağlık hizmetleri; beslenme, yaşam biçimi, vd. gelişmelere bağlı olarak ortalama yaşam süresinin uzaması ve erken yaş ölümlülüğünün kontrol edilebilir düzeylere gerilemesidir. Dolayısıyla Dünya, uzayan ömür ve doğum oranlarındaki düşme sonucunda; toplam nüfus içinde genç nüfusun payının azalması ve yaşlı nüfusun payının görece artarak yaş yapısının değişmesi ile hızlı bir yaşlanma süreci yaşamaktadır. Nüfusun yaşlanması geçen yüzyılda, önce gelişmiş ülkelerin gündeminde yer almaya başlamış, daha sonra da tüm Dünya'nın odak noktası haline gelmiştir. Küresel yaşlanma, artarak devam edeceği düşünülen ve yaşamın tüm boyutlarını etkileyen önemli bir konu olarak Dünya gündeminde yer almaktadır. Tarihte 20. yüzyılın sonuna kadar “yaşlanma” kavramının bu kadar gündemde olduğu bir dönem yaşanmamıştır. 20. yüzyılın sonundan itibaren ise nüfusun yaşlanması, gelişmiş ülkeler başta olmak üzere tüm ülkelerin gündemine oturan demografik bir gerçekliktir. Toplumları, ülkeleri, kuruluşları ve bilim insanlarını harekete geçiren ise bu durumun artarak devam edecek olmasıdır (KB, 2018).

Dünya genelinde yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak yaşlı oranında önemli artış gözlenmektedir. Ancak toplumların yaşlanma hızı ve oranı ülkeden ülkeye farklılık göstermekte ve önemli sayıda ülkenin yaşlı toplumlar kategorisine girdiği veya girmek üzere olduğu bilinmektedir. Toplumsal yapı unsurlarındaki farklılıklar, toplumların farklı hız ve oranda yaşlanmasına neden olmaktadır (Şentürk, 2020). Bu yüzden, yaşlıların diğer yaş gruplarına oranı belirleyici bir ölçüt olarak uluslararası karşılaştırmalar ve sınıflandırmalarda kullanılmaktadır. 65 yaş ve üzerindeki nüfusun, toplam nüfusa oranına göre toplumlar, yaşlı popülasyon bakımından 4 kategoride gruplandırılmaktadır (Uluocak ve ark., 2013):

- **Genç Toplumlar:** 65+ nüfusun toplam nüfusa oranı %4'ten az olan toplumlar,
- **Erişkin Toplumlar:** 65+ nüfusun toplam nüfusa oranı %4-7 arasında olan toplumlar,

- **Yaşlı Toplular:** 65+ nüfusun toplam nüfusa oranı %7-10 arasında olan toplular,
- **Çok Yaşlı Toplular:** 65+ nüfusun toplam nüfusa oranı %10 üzerinde olan toplulardır.

3) Yaşlılık Kavramı: Türk Dil Kurumu'na ([TDK], 2021) göre *Yaşlı*, yaşı ilerlemiş, kocamış, ihtiyar kimse; *Yaşlılık* da yaşlı olma durumu olarak tanımlanmaktadır. *Yaşlanma*, her canlıda görülen ve tüm işlevlerde azalmaya neden olan evrensel bir süreç iken **Yaşlılık**, bireylerin fiziksel ve ruhsal güçlerini kaybetme durumu olarak tanımlanmaktadır (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010). Tanımlar birbirine benzemekle birlikte **yaşlanma**, fizyolojik bir süreci ifade ederken **yaşlılık**, zamana ve topluma göre değişebilen bir yaşam dönemi olarak kabul edilmektedir. Başka bir ifadeyle *yaşlılık*, göreceli bir kavramken *yaşlanma*, devam eden bir süreçtir (Çuhadar, 2019). Yaşlılık, tüm bireyler için söz konusu olsa da bireyin kalıtsal özelliklerine, beslenme alışkanlıklarına, çevresel ve kültürel koşullarına göre değişiklikler göstermektedir (Arpacı, 2005). Bu nedenle yaşlanma, yaşlılık ve yaşlı herkes için aynı anlama gelen kavramlar değildir; herkes farklı şekillerde yaşlanır ve yaşlılar arasındaki farklar, ortak noktalardan daha fazladır (Tufan, 2003; 2014). Bu farklılıklar, yaşlanma tanımlarında da kendisini göstermiş, her biri yaşlanmanın farklı bir boyutunu ele alan çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlara göre yaşlanmanın kronolojik, biyolojik, ekonomik, fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve toplumsal boyutları vardır (Arpacı, 2005; Hablemitoğlu ve Özmete, 2010). Yaşlanma bireysel olmakla birlikte, toplumsal değerler ve diğer etkenler, toplumda yaşlı ve yaşlılığa verilen değeri ve yeri belirlemektedir. Yaşlılık sadece biyolojik bir olay olmayıp aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir olaydır. Bu nedenle “Yaşlı kimdir?”, “Yaşlılık ne zaman başlar?” sorularını tek bir tanımla cevaplamak mümkün değildir. Yaşlılık, yaşamın diğer evreleri gibi doğal, kaçınılmaz ve tüm insanlar için geçerli olan bir durumdur (DPT, 2007).

Yaşlılık; çocukluk, ergenlik, gençlik, olgunluk gibi yaşam dönemlerinden biridir ve biyolojik, fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve kronolojik boyutlarıyla farklı yönlerden tanımlanabilen bir kavramdır (Arpacı, 2005). Yaşlılık, yaşamın sorgulandığı ancak öğrenme ve gelişmenin devam ettiği, keşfetme imkanlarının da olduğu bir dönemdir. Yaşlılıkta, yaşamla birlikte edinilen deneyimler ve bilgelik en üst düzeye ulaşmaktadır. OECD

(1992) yaşlıyı, davranış ve ihtiyaçları değişen heterojen bir gruptan oluşan 65 yaş üzerindeki insanlar olarak tanımlamaktadır (Kutsal, 2003). Yaşlılık, bir asır öncesine kadar geriye kalan sürenin kısa olduğu anlamına gelirken günümüzde yaşam süresi uzamasına rağmen yaşlılığın hala kısa bir süre sonra meydana gelecek ölüm ile bağdaştırılması, yaşlılıkla ilgili düşüncelerin ne kadar yanlış olduğunu göstermektedir. Ne zaman başladığı tam olarak bilinmeyen bir yaşam dönemi olan yaşlılık, sosyolojik ve psikolojik açıdan incelendiğinde yaşlılığın otuz yaşındaki bir bireyde başlaması veya seksen yaşında bir bireyde hala başlamamış olması mümkündür (Tufan, 2003). Yaşlılık, fiziksel ve mental yönden gerileme ile başlayan bir deneyim olduğu için ne zaman başladığını kesin bir çizgiyle belirlemek mümkün değildir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010). Kutsal'a göre kişinin yaşam zincirinde bebeklik, çocukluk, gençlik, erişkinlik evreleri gibi yaşlılık da olağan ve zaruri bir evredir. Bu tanımla kişinin diğer yaşam dönemleri gibi yaşlılığın da yaşam zincirinin olağan ve kaçınılmaz bir dönemi olduğu dile getirilmiştir (Kutsal, 2003).

Tufan (2002), modernleşme ile meydana gelen toplumsal yapıdaki bazı değişikliklerin, yaşlı algısında da değişimlere neden olduğunu belirtmiştir. 20. yüzyılın başlarına kadar yaşlılık, engellilikle aynı anlamı taşımakta ve biyolojik faktörlerle engelliliğin derecesine göre tanımlanmaktadır. Daha sonraki dönemlerde yaşlılığın engellilikten farklı olduğu düşüncesi, toplumsal bilince yerleşmiş ve toplumlar, yaşlılığı önlenmesi mümkün olmayan doğal bir yaşam dönemi olarak algılamaya başlamıştır. Yaşlılık algısının kronolojik yaşlılığa dönüşmesi ise tarihsel süreçte sosyal güvenlik kapsamında emekli aylığı sisteminin yürürlüğe konmasıyla meydana gelmiş ve yaşlılık, takvimsel yaşla belirlenen bir yaşam döneminin sınırı olarak algılanmaya başlamıştır (Ak, 2016). Diğer yandan yaşlılık, sadece bireyden bireye değişen bir olgu değil, aynı zamanda toplumdan topluma ve kültürden kültüre değişen bir olgudur. Dünya'da toplumların farklı ekonomik, kültürel, sosyal yapıları ve psikolojik durumları; hayat tarzları, dini inançları, yaşlılığın farklı algılanmasına neden olmaktadır. Ayrıca yaşlılık, bireyin içinde bulunduğu toplumsal yapıyla iletişiminin azalmaya başladığı bir dönem olarak da tanımlanabilir. WHO yaşlılık kavramını, bireylerin yaşadığı çevreye adaptasyon yeteneklerinin yavaş yavaş azalmaya başladığı bir dönem olarak tanımlamaktadır (Kutsal 2003). Bu açıdan değerlendirildiğinde birey yaşlılık döneminde; fizyolojik, psikolojik ve toplumsal açıdan önceki yaşam dönemlerine göre farklılık yaşayacaktır

(Merdin, 2020). Yaşam süresindeki gelişmeyi ve olgunlaşmayı takip eden, çevre ve genetik yapı arasındaki etkileşimin en yüksek oranda görüldüğü, ruhsal ve fizyolojik değişmelerin yoğun yaşandığı insani bir süreç olarak da tanımlanan yaşlılık; canlı bir varlık olan insanın yaşamının ileri dönemindeki biyolojik, psikolojik ve sosyal durumunu nitelendirmek için kullanılmaktadır (Şentürk, 2020). Kalkan (2008), yaşlılığa yüklenen anlamların yaşlı bireyin toplum içindeki konumunu değiştirdiğini ve fiziksel etkinliklerinin azalmasıyla toplumdaki uzaklaşmış izole olmasına neden olduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde toplum da yaşlıdan uzaklaşmakta ve yaşlılığın *bilgeliğinden* yararlanmak yerine, daha *dinamik* olarak nitelendirilen gençler tercih edilmektedir. Bu da yaşlıyla toplum arasındaki mesafenin artmasına ve yaşlının kendisini “*yaşlı*” olarak algılamasına neden olmaktadır (Akgül, 2018).

Şentürk çalışmasında, toplumdaki yaşlılık algısı yani *yaşlılıkla ilgili doğru bildiğimiz yanlışlardan* en öne çıkanları, şu başlıklar altında yorumlamıştır:

a) Yaşlılık üretici değil, tüketici olunan bir yaşam dönemidir. Yaşlılıkta, fizyolojik ve bilişsel düzeyde bireyin eski dinamizmini kaybettiği; yaşlının üretimden uzaklaşarak bir duraklama yaşadığı ve tüm yeteneklerini yitirdiği ifadesi doğru değildir. Çünkü tarihsel süreçte birçok sanatçı ve bilim insanı, en önemli eserlerini yaşlı denilebilecek dönemlerinde üretmişlerdir. Örneğin, Mimar Sinan, Claude Monet, Morgan Freeman, Prof. Dr. Halil İnancık gibi isimlerin en önemli sayılan eserleri yaşlılık dönemlerine aittir.

b) Yaşın kronolojik artmasıyla yaşlılık önlenemeyecek bir gerileme dönemidir. Bilimde yaşanan gelişmeler, sağlık ve teknoloji alanındaki ilerlemeler, önceleri yaşlılık döneminde yaşanan olası sorunları ya ortadan kaldırmış ya da en aza indirmiştir. Günümüzde sağlık sorunlarını koruyucu ve önleyici tedbirlerle gideren yaşlı bireyler, sosyal aktiviteler ve hayatın diğer alanlarından yararlandığı imkanlar sayesinde daha kaliteli bir yaşlanma süreci geçirmektedir.

c) Yaşlıların akranlarını gençlere tercih etme eğilimleri vardır. Her yaş döneminde olduğu gibi yaşlılık döneminde de bireyler kendi akranlarıyla zaman geçirmek ister. Aslında bu tercih, yaşlıların gençlerle arasına mesafe koydukları anlamına gelmemektedir. Çünkü yaşlıların çoğu, deneyimlerini gençlere aktarmaktan zevk almakta; çocukları ve torunlarına rehberlik ederek psikolojik tatmin sağlamaktadır.

d) Yaşlılar, hoşgörülü ve esnek değildir. Yaşlanma sürecine giren birey, olayları kendi bakış açısından yorumlayabilir ve değişime direnç gösterebilir. Ancak yaşlıların kendilerini değişime kapadığı; gelişmeleri hoşgörüyü değerlendirmedikleri düşüncesi yanıtıcı olabilir. Çünkü yaşlılığın en belirgin özelliği, geçmiş deneyimlerine de bağlı olarak sabırlı ve hoşgörülü olmaktır.

e) Yaşlılar, ailesi için birer yük olmaya başlamıştır. Sanayileşme ve kentleşme süreçlerinde yaşanan sosyal ve siyasi değişimler, geleneksel aile yapısını da değiştirmiştir. Bu dönüşüm, tarım toplumunda öne çıkan yaşa dayalı statünün önemini kaybettirmiştir. Önceleri geniş aile içinde kolektif olarak gerçekleştirilen yaşlı bakımı, çekirdek aileye dönüşümle kurumlara bırakılmıştır. Ancak bu durum her dönem, kültür ve toplum için geçerli değildir; çünkü Doğu kültürü içinde yaşayan toplumlarda, aile büyüklerinin huzurevi veya bakımevi gibi kurumlarda bakılması en son ihtimal olarak düşünülmektedir. Şentürk'ün araştırmasında, Malatya'da görüşme yapılan yaşlıların önemli bir kısmı, evli çocuklarıyla yaşamlarını sürdürmektedir. Bu yaşlılardan 70 yaşındaki bir ev hanımı; oğlu, gelini ve torunlarıyla işbölümü yaparak ve yaşlı aylığını paylaşarak onlara yük olmadan mutlu bir yaşam sürdürdüğünü ifade etmiştir (Şentürk, 2020).

Tufan, gençliğin insanlık tarihi boyunca hep var olmasına rağmen yaşlılığın hepimiz için yeni bir olgu olduğunu; elimizde geçmişten kalan tecrübeler olmadığı için bu süreci anlayışla karşılayarak anlamaya çalışmamız gerektiğini savunmaktadır. Orta yaş döneminin çalışma ve kazanç sağlama, çocuk yetiştirme gibi ağır sorumluluklarının sona erdiği yaşlılık dönemi, insan ömrünün uzamasıyla oldukça uzun bir yaşam dönemi haline gelmiştir. Yaşlılığın sorunlu bir yaşam dönemi olarak algılanması nedeniyle yaşlılıkla ilgili araştırmalarda genellikle yaşlılıkta fakirlik, yalnız yaşayanların durumları, yaşlı bakımevlerinde yaşayanlar, bakıma muhtaç yaşlılar gibi konular çalışılmıştır (Tufan, 2003). Aslında yaşam süresinin uzaması, eğitim ve refah seviyesinin yükselmesi, gelişmiş sağlık hizmetleri ve teknolojik imkanlar, yaşlıların sorunsuz ve kaliteli bir hayat yaşamaları için fırsatlar sunmaktadır (Dülger, 2012). Dolayısıyla bireylerin yaşlılığın durdurulamaz ve doğal bir süreç olduğunu kabul etmeleri ve yeni davranış kalıpları geliştirmeleriyle bu sürece uyumları kolaylaşacaktır (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010).

Günümüzde değişen demografik yapıya bağlı olarak yaşlılık olgusu da farklı bakış açılarıyla açıklanmaya çalışılmaktadır. Modernleşme süreciyle

değişime uğrayan yaşam stilleri ve beklentiler, yaşlanma sürecinin de değişmesiyle sonuçlanmıştır. Bilim insanları, bu değişimleri daha anlaşılır bir düzende ve sistematik bir yapı içinde ifade etme arayışına girmişlerdir (Şentürk, 2020). Alman gerontolog Hans Peter Tews, demografik değişimle ortaya çıkan yaşlılık dönüşümlerini bazı kavramlarla sınıflandırmıştır (Tufan, 2003):

1)- Yaşlılığın Gençleşmesi: Yaşlılığın yapısal değişimlerinde görülen belirleyici faktörlerden biri olan yaşlılığın gençleşmesi, farklı düzlemlerdeki değişimler nedeniyle pozitif ve negatif olmak üzere iki ayrı duruma sebep olmaktadır. Pozitif etki, yaşlılar arasında gözlemlenen özgüven artışı ve kendilerini algılayışlarıyla ilgilidir. 1990'lı yılların başlarında yapılan araştırmalar, yaşlıların kendilerinden bir sonraki kuşağı, yaşlı olarak algıladıklarını ortaya çıkarmıştır. ABD'de 60 yaş üzerindeki insanların %92'si kendilerine yaşlı denmesinden hoşlanmamaktadır (Tufan, 2014). ABD'de yaşlı bireylerin TV'de eskiye göre daha az huysuz, daha sevimli ve dinç olarak gösterilmesinin, yaşlılığın gençleşmesi gerçeğinin yansıması olarak düşünülmektedir. Ayrıca ABD'de yaşlılar, kendi anne ve babalarından daha sağlıklı ve aktif bir yaşlılık süreci geçirmektedir (Şentürk, 2020). Yaşlılığın gençleşmesi olgusunun negatif etkisi ise yaşlılık döneminin öne çekilmesi ile bağlantılıdır. İş piyasalarının koşullarıyla ilgili olan bu durum, erken emeklilik ve işsizlik durumunda bireyin kendini yaşlı olarak algılamasına neden olmaktadır. Bu duygu, belirli bir yaştan sonra işsiz kalan ve iş bulamayanlarda olduğu kadar çalışanlar açısından da geçerlidir. Çünkü iş piyasalarında yaşlılık 40'lı yaşlarda başlamakta ve bu yaştan itibaren bireye yaşlandığı hissettirilmektedir. Yaşlılığın gençleşmesi olgusunun nötr etkisi ise aile yaşamı ile bağlantılıdır. Genç yaşta evlenip çocuklarını erken yaşta yetiştiren kişiler, yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak pozitif etkilenmektedir. Kadın yeniden çalışma hayatına dahil olmadığında kendine ayıracağı zaman bollaşacak ve geriye kalan yaşam süresini bilinçli ve yeni şeyler öğrenerek değerlendirecektir. Dolayısıyla yaşlanmanın olumsuz etkilerini de yaşamayacaktır. Yaşlılığın gençleşmesi olgusunun yaşlılar açısından değerlendirebilmesi için toplumsal ve yapısal farklılıkları dikkate almak gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerde yaşayan insanlar (50-60 yaş) çalışma hayatının içinde yer alırken Türkiye'de emeklilerin çoğu 50 yaşından önce çalışma hayatından çekilmişlerdir. Dolayısıyla iş piyasalarından kaynaklanan yaşlılığın gençleşmesi etkisinin Türk toplumu açısından geçerliliği bulunmamaktadır. Ancak yaşlılığın yapısal olarak

gençleşmesi, ülkemizde toplumun refah düzeyi yükseldikçe daha fazla algılanacaktır (Tufan, 2014).

2)- Yaşlılığın Meslekten Arındırılması: Modernleşme sürecinde çalışma hayatının koşulları değişirken teknolojik gelişmelere bağlı olarak çalışma hayatında insanın önemi ikinci planda kalmaktadır. Teknoloji yoğun üretim anlayışı, insan emeğinde niteliği daha önemsemekte ve çalışanların daha nitelikli olmasını gerektirmektedir (Tufan, 2003). Üretim alanında meydana gelen bu değişim, çalışma hayatına dahil olmak isteyen veya çalışmak zorunda olan yaşlının meslekten uzaklaşmasına neden olmaktadır. Diğer yandan buldukları ülkelerde giderek sayı ve oranları artan yaşlılar; yaşlanmayla ortaya çıkan fiziksel, zihinsel ve bilişsel gerilemelere bağlı olarak teknolojik yeniliklere uyum sağlayamamaktadır. Bu durum, onların iş piyasalarında yer almalarını engellemekte ve işsiz kalmalarına neden olmaktadır (Şentürk, 2020).

3)- Yaşlılığın Kadınlaşması: Uzun ömürlülük ve yaşlılık; cinsiyet, genetik varyasyon, çevresel etkiler, diyet, yaşam biçimi, sağlık hizmetlerine erişim, kültür gibi birçok faktörden etkilenen bir olgudur. Kadınların erkeklerden daha uzun yaşaması da genetik faktörler, yaşam biçimi, çevre koşulları, vd. faktörlere bağlıdır. Kadın ve erkek arasında hemen her kültürde yetişmeye bağlı olarak rol ve davranış farklılıkları söz konusudur. Yaşama biçiminden yaşam alanına, meslek seçiminden sosyal ilişki biçimi ve ölçüsüne kadar cinsiyet farklılığı bulunmaktadır. Bu farklılıkların yanı sıra genetik farklılıklar da yaşlanmada cinsiyet değişkenine bağlı değişiklikleri ortaya çıkarmaktadır. Erkeklerle kadınların yaşama biçiminin yanı sıra çalışma koşullarının farklılığı ve ağırlığı da erkeklerin kadınlardan daha erken ölmelerine neden olmaktadır. Diğer yandan, erkeklerin çalışma yaşamı nedeniyle zamanlarının önemli bir kısmını dışarda geçirdikleri, dışarının hava kirliliği ve trafik başta olmak üzere yoğun yaşam koşullarına maruz kalmaları nedeniyle erken yaşta yıprandıkları ve ölümcül hastalıklara karşı daha savunmasız oldukları bilinmektedir. Kadınların lehine olan bu farklılıklar, yaşam süresini etkilemekte ve tüm Dünya’da süre değişmekle birlikte kadınlar, erkeklerden daha uzun yaşamaktadır. Bu durum da “Yaşlılığın Kadınlaşması”, kavramını ortaya çıkarmaktadır (Şentürk, 2020). BM nüfus verilerine göre 1950 yılında 65 yaş ve üzeri Dünya nüfusunun %56,0’ını ve 80+ yaş grubunun %61,0’ını; 2020 yılında 65+ yaş grubunun %55,0’ını ve 80 yaş ve üzerindekiilerin %62,0’ını kadınlar oluşturmaktadır. Projeksiyonlara göre 65+

yaş grubu Dünya kadın nüfus oranının 2050 (%55,0) ve 2100 (%54,0) yıllarında da değişmeyeceği tahmin edilmektedir. 80 yaş ve üzeri Dünya kadın nüfus oranı da 2050'de %60,0; 2100'de %59,0 olacaktır. Diğer yandan doğuşta beklenen yaşam süresine göre cinsiyet dağılımında, kadınların erkeklerden daha uzun yaşam süresine sahip olduğu anlaşılmaktadır. 1950 yılında bu süre erkeklerde 44,3 yıl, kadınlarda 47,2'dir. 2020 yılına kadar artış eğilimi süren Dünya doğuşta beklenen yaşam süresi (72,7), kadınlarda 75,2 yıl, erkeklerde 70,4 yıldır. Yıllar itibarıyla kadın ve erkeklere göre doğuşta beklenen yaşam süresi, kadınlar lehine farklılık göstermektedir. 1950 yılında bu fark 2,9 yıl iken 2020 yılında 4,8 yıla çıkmıştır. Projeksiyonlara göre de 2050 yılında kadınların yaşam süresinin 79,4 yıl, erkeklerin 74,8 yıl; 2100 yılında ise kadınların 83,8 yıl, erkeklerin 80,0 yıl olacağı öngörülmektedir (Birleşmiş Milletler [BM], 2020).

4)- Yaşlılığın Tekilleşmesi: Değişen yaşam koşulları, başta aile yapısı olmak üzere birçok kurumda ve kurumlarla yakından ilişkili değerlerde, değişime neden olmuştur. Dünya genelinde evlenme yaşının yükselmesi veya evlenme yerine nikahsız yaşama tercihi, boşanma oranlarının artması gibi farklı nedenlerle yalnız yaşama, yükselen bir trend haline gelmiştir. Modern toplumların önemli özelliklerinden biri olan bireyselleşme, 18 yaş üzeri her yaş grubunu ilgilendirirken yaşlılık dönemini de etkilemektedir. Belli bir yaşa kadar yalnız yaşamaya alışmış olan birey, yaşamının geri kalanında da başka biriyle yaşamayı tercih etmemekte ve yalnız yaşamaktadır (Şentürk, 2020). Bu yüzden, günümüzde modern yaşamın gerektirdiği yalnız yaşama alışkanlığı, yaşlılık döneminde de yalnız yaşlanmaya neden olmaktadır. Bireyselleşme, ülkemizde henüz kitlesel nitelikte değildir. Kültürel değerler ve Türk kadınının yoksul olmasına bağlı olarak yalnız yaşayabilecek ekonomik yetersizliği, bu eğilimi azaltmaktadır (Tufan, 2014). Ancak sosyal güvenlik imkanı ve ekonomik koşulları yeterli olan yaşlıların çoğu (özellikle kentsel alanlarda) da yalnız yaşamayı tercih etmektedir.

5)- İleri Yaşlılık: Dünya genelinde yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak ülkelerin toplam nüfusu içinde giderek artan 65+ nüfusla birlikte, 85+ yaş grubunun oranı da yıllar itibarıyla artmaktadır. Beklenen yaşam süresi uzayıp ileri yaşlara ulaşan birey sayısı arttıkça 65+ yaş grubu ileri yaşlılara bakmaya ve destek olmaya, başka bir ifadeyle onların sorumluluğunu almaya mecbur kalacaktır. Çünkü yaşın ilerlemesi, sadece yaşı ilerleyen kişiyi değil;

onunla yaşamını sürdürmek zorunda kalan aile yakınlarını ve içinde buldukları toplumu da yakından ilgilendirmektedir. Diğer yandan, Devletin uzun dönemde dönüşü olan sosyal harcamalarında çok büyük artışa neden olan ileri yaşlılık, siyaset kurumunu ve sosyal hizmetler alanını da önemli ölçüde etkilemektedir (Şentürk, 2020). BM (2020), Dünya nüfus verilerine göre 2000’li yıllardan günümüze kadar 80-89, 90-99 yaş grupları ile 100 yaşını aşan erkek ve kadınların (kadınların oranı daha yüksek olmakla birlikte) sayısı hızlı bir artış göstermektedir. Diğer yandan projeksiyonlara göre de aynı yaş gruplarındaki artış, 2100 yılına kadar devam edecektir. Dolayısıyla çalışma çağındaki insanların giderek azalan oranları, sosyal koruma sistemleri üzerinde de baskı oluşturacaktır. Bu yüzden, tüm Dünya’da politika yapıcıların sosyal ve ekonomik kararlarında, yaşlandıkça daha da yaşlanan nüfusun ihtiyaçlarını da dikkate almaları zorunlu hale gelmiştir.

6)- İşlevsel Yaş Modeli (Üçüncü-Dördüncü-Beşinci Yaş Kavramları):

Son zamanlarda Gerontoloji alanında yaşlılık, “İşlevsellik” kavramıyla tanımlanmaktadır. Bu kavram, sosyal sistem içindeki bireyin sosyal rol ve görevlerindeki değişimleri ifade etmektedir. Bu yaklaşımda, kronolojik yaşam dönemleri yerine, işlevsel yaşam dönemleri temel alınmaktadır. Kısaca yaşlılık, bireyin kronolojik yaşından ziyade sosyal sisteme ne ölçüde entegre edilebileceği sorusuna cevap aranan bir yaşam dönemi olarak düşünülmektedir. Sorunlu dönem başladığında birey bağımlı hale gelmekte ve bu nedenle sosyal yapısı değişen yaşlılığın iyi anlaşılması, hem birey hem de toplum için önem taşımaktadır. Çünkü giderek yaşlanan Dünya nüfusu; toplumların sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel açıdan etkilenmesine neden olmaktadır. 20. yüzyılın ortalarından itibaren yaşam süresinin uzaması nedeniyle 65+ yaş grubunun kendi içinde safhalara ayrılması da zorunlu hale gelmiştir. 65+ yaş grubunun kendi içindeki alt gruplarının birbirinden farklı talep ve ihtiyaçlarının olması; üçüncü, dördüncü ve beşinci yaş sınıflandırmasını gerektirmiştir (Tufan, 2014). Bu sınıflandırma, yaşlı nüfusun toplumsal katılım, ölüm oranı, sosyal hizmet ihtiyacı gibi yönlerden heterojen özellikler gösterdiğini ve bu ihtiyaçların her yaşlı için farklı olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır (Çuhadar, 2019). Bu kapsamda, üçüncü yaş sunduğu imkanlarla bir fırsat dönemi olarak nitelendirilirken dördüncü yaş başkaları için yeterliliklerin ortadan kalktığı (örneğin torun veya yaşlı yakına bakma) ancak kendine yetebilecek yeterliliğin bulunduğu dönemdir. Rosenmary (1996) tarafından

eklenen beşinci yaş (yaşlı yaşlılar) ise kısmen veya tamamen başkalarına bağımlılığın başladığı yani içerdiği sorun ve tehditlerle bir tehlike döneminin başladığı yaşam dönemini ifade etmektedir (Tufan, 2014) (Şekil 4.3).

Şekil 4.3. Yaşlılığın Tanımlanmasında İşlevsel Yaş Modeli, (Tufan, 2014)

Yaşlı, yaşlanma ve yaşlılıkla ilgili tanımlama ve değerlendirmeler, belli bir takvim yılıyla açıklanamayacak kadar geniş ve çok yönlü bir olgudur. Bu yüzden tanımlamalarda, biyolojik ve psikolojik yönlerin yanı sıra toplumsal boyut da dikkate alınmalıdır. Başka bir ifadeyle standart özellikleri bulunan tek bir tanım yerine; biyolojik, psikolojik yönlerinin de toplumsal olarak belirlendiği çok yönlü bir yaşlılıktan bahsetmek gerekmektedir (Şentürk, 2020). Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda, On Birinci Plan döneminde, kalkınma hedeflerine temel teşkil edecek yaşlanma ile ilgili ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında ve izlenmesinde bütüncül bakış açısıyla hak temelli olan ve sürdürülebilirliği göz önünde bulunduran yaklaşımın hedefe ulaşmayı kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Yaşlıların güvenli bir çevrede, kendi tercihleri doğrultusunda sağlıklı ve bağımsız yaşayabildikleri, sağlık ve sosyal hizmetlerden adil bir biçimde yararlanabildikleri, kendilerini dışlanmış hissetmedikleri, yaşlı yoksulluğunun en az düzeye indirildiği ve nitelikli yaşam standardının sağlandığı, insan onuruna uygun hizmet ve yaşlı bakım modellerinin geliştirildiği ve kuşaklararası dayanışmanın sağlandığı bir gelecekte; yaşlı nüfusun potansiyel sosyal ve ekonomik yükünün ülkemiz için avantaja dönüştürülebileceği ifade edilmiştir. Hem bugünün yaşlısını

kapsayacak hem de geleceğin yaşlısını oluşturacak insana yatırım yapan politikalar, yaşlanan bir nüfusta kalkınma ve refahın yapı taşları olacaktır. Politikaların veri temelli olması, bu bağlamdaki eksikliklerin tamamlanarak ulusal ve uluslararası göstergelerin üretilmesi ve politikaların oluşturulması kadar izlenmesi açısından da önemlidir. Yaşlılığın bireysel, toplumsal ve kurumsal düzeydeki yaygın etkisi, sağlık boyutunun önemi, hizmet boyutunun yoğun olması, yeni yaşamsal düzenlemeler gerektirmesi ve ekonomik sistemler üzerinde baskı yapabilme özellikleri; mevzuatın ve kurumsal alt yapıların uygun biçimde düzenlenmesini gerektirmekte ve yaşlılığın yönetilme boyutunu öne çıkarmaktadır (KB, 2018).

7)- Baby Boom Kuşağı-Yeni Yaşlılık: Amerika tarihinin en önemli demografik olgusu “Baby Boom” olarak bilinen kohorttur (belli bir ortak özelliği olan kişiler, bir iş kolunda çalışanlar, bir okulda öğrenci olanlar, belli bir yılda doğanlar, vd.). 2. Dünya Savaşı sonrasında, 1946 ve 1964 yılları arasında doğan ve doğum patlaması kuşağı olarak adlandırılan bu kuşak, önemli bir nüfus özelliği oluşturmaktadır. Baby Boom kuşağı kendilerinden önceki nesillerden birçok özellik bakımından da farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar şöyle sıralanabilir:

- Bu kuşak kendinden önceki nesle göre daha iyi fiziksel sağlığa sahiptir.
- Daha eğitilmiş olan bu kuşağın yaşam kalitesi ve beklentileri, önceki nesillere göre farklılaşmaktadır.
- Küresel bir savaş ile karşılaşmayan ve barış içinde yetişen bu kuşağın dünya görüşleri, göreceli olarak önceki nesillere göre farklılaşmaktadır. Ayrıca, önceki nesillerin aksine kitle iletişim araçları, teknolojik gelişmeler ve Dünya seyahatleri, dünya görüşlerinin genişlemesine katkı sağlamaktadır.
- Baby Boom kuşağı Amerika’daki Büyük Büyük Buhran’ın neden olduğu yoksunlukları yaşamamış ve ebeveynlerinin karşılaştıkları yaşam mücadelesine girmemişlerdir (Yuvakgil, 2020). Teknolojik ilerlemeler, sağlık alanındaki gelişmeler ve konforlu kent yaşantısı geçmişten daha farklı özellikleri bulunan bir yaşlı profili oluşturmaktadır. Tufan’ın (2016), “kafadarlar”, “organize yaşlılar” ve “asıl şimdiciiler” diye nitelendirdiği bu yaşlı profilleri “yeni yaşlılık” olarak isimlendirilmektedir (Şentürk, 2020). Yaşlılık dönemleri, 21.

yüzyıla denk gelen kentli, eğitilmiş, sağlıklı, yüksek gelirli ve bakımlı olan bu yaşlılar; seyahat etmek, kültürel aktivitelere ve gönüllü etkinliklere katılmaktan hoşlanmaktadır. Kariyer sahibi olan bu yaşlılar; neşeli, zinde ve hoşgörüyü sahip özellikleriyle yaşadıkları bu dönemde ve gelecekte de kendilerinden söz ettirecek niteliklere sahiptir (Şentürk, 2020). Rudinger'e (2017) göre yaşam biçimleri, alışkanlıkları, öncelikleri, önem verdikleri, önceki nesillerden oldukça farklı olan bu modern kuşak; daha hareketli, teknoloji bilgileri ve teknolojiye ilgileri yüksek, daha iyi fiziki ve sağlık koşullarına sahiptir. Bu kuşak, kendi işlerini kendi imkanlarıyla ve kendi kendilerine gidermeye önem vermektedir. Ehliyeti olan 65+ yaşlıların sayısı ve oranının giderek artması da bu durumu açıklamaktadır (Şentürk, 2020). Kalaycıoğlu ve arkadaşlarına (2003) göre de bu bireyler, kentin sunduğu farklı olanakları kullanmakta, güncel meseleleri takip etmekte ve yeniliklere ayak uydurabildikleri oranda modern yaşantı içine dahil olmaktadır. Değişen imkanlar ve kendilerine yönelik değişen algılarla sinema veya tiyatroya gitmek, toplumsal sorunlarla ilgilenmek, belirgin bir hobi veya entelektüel faaliyet içinde olmak, bir işte aktif rol üstlenmek, bu kuşak için günlük yaşamın bir rutini olmaktadır (Şentürk, 2020). Baby Boom kuşağı, Amerika merkezli olmak üzere önce Avrupa'yı daha sonra da iletişim araçlarının etkisiyle birçok ülkeyi etkisi altına almıştır. Yaşam süresinin uzaması ve doğum oranlarındaki azalma gibi faktörlerle birlikte, yaşlı popülasyon giderek artarken bu modern yaşlıların isteklerine cevap verebilmek ve yaşlı tüketicilerin pazar ihtiyaçlarını karşılayabilmek için eğitim kurumları, bakım ve sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, giyim, gıda, otomotiv, bilişim, turizm ve konut gibi sektörler dönüşüme gitmektedir (Yuvakgil, 2020).

4.1.1.2. Gerontoloji ve Gerontososyoloji

1) **Gerontoloji:** Tarihsel süreçte, toplumların ekonomik ve sosyal yapıları bilimsel gelişmelerin etkisiyle değişmiş; sağlık alanındaki gelişmelerin etkisiyle insan ömrü giderek uzamış ve toplumlarda, yaşlılar görünür hale gelmiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak yaşlanma ve yaşlılık olguları çok boyutlu (toplumsal, siyasal, ekonomik, teknolojik, biyolojik, psikolojik, vd.) bir

inceleme alanı haline gelmiştir. Dolayısıyla en genel anlamda “*Yaşlı Bilimi*” olarak tanımlanan Gerontolojinin ortaya çıkışı ve gelişiminde, Dünya nüfusu içinde 65+ nüfus oranının artması belirleyici olmuştur (Şentürk, 2020). Gerontoloji, disiplinler arası bir bilim dalıdır. Çünkü yaşlanma ve yaşlılık sadece bedensel değil; aynı zamanda ruhsal, sosyal, ekonomik ve toplumsal bir olgudur. Diğer yandan, yaşlanma ve yaşlılık, tarihsel ve ontogenetik bir süreç olup şahıs ve kültürlere göre çeşitli varyasyonları olan hem süreç hem de sonuç olarak farklılık gösteren bir olgudur (Tufan, 2004). Dolayısıyla Gerontoloji; yaşlanma ve yaşlılığın bedensel, psikik, sosyal, tarihsel ve kültürel yönlerinin tarifi, açıklaması ve modifikasyonu ile ilgilenen bir bilim dalıdır. Baltes ve Baltes (1992), *Gerontolojiyi*, çalışma alanı yaşlanma ve yaşlılık olmakla birlikte; yaşlanma açısından önemli olan ve yaşlılığı yapılandıran çevreyi ve sosyal kurumları da inceleyen bir bilim olarak görmektedir (Tufan, 2014).

Ayrıca Gerontoloji; yaşlanma ve yaşlılık süreçlerine ilişkin bilimsel araştırmaları gerçekleştiren, bulgulara dayalı olarak aktif yaşlanma politikaları üreten, yaşlanma ve yaşlılıkla ilgili var olan teorik yaklaşımları değerlendiren ve yenilerini oluşturan, uygulamalı çalışmalar sürdüren, toplumsal yaşam içinde sadece yaşlıları değil, tüm kuşakların yaşlanma süreçlerine ilişkin interdisipliner bir perspektifle sosyal, ekonomik, kültürel boyutları analiz eden bilim dalıdır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [AÇSHB], 2016). Gerontoloji kavramına ilk kez 1903’te Tıp alanında Nobel ödülü alan Rus asıllı bilim insanı Elie Metchnikoff eserinde yer vermiş, yaşlanma ve yaşlılığın ileride önemli bir konu olacağını dile getirmiştir. Diğer yandan, Rybnikov, “Gerontoloji” ismiyle yaşlanmayı araştıran bir bilim dalının kurulmasını öneren ilk bilim insanı olmuştur. Yaşlanma olgusunun biyolojik bir süreç olarak kabul edilmesi nedeniyle bu olguyla ilgilenen ilk bilim dalı da Tıp olmuştur. Dolayısıyla Bilimsel Gerontolojinin ilk dönemlerinde (1. Dünya Savaşı sonrası), öncelikle yaşlanmanın biyolojik boyutları incelenmiştir. Gerontolojinin biyolojik yönünü inceleyen ilk ülkeler yani gerontolojinin öncüleri olarak kabul edilen ülkeler ABD, Sovyetler Birliği ve Almanya’dır. Ancak 1940 yılına kadar Gerontoloji alanında önemli bir gelişme kaydedilmezken zaman içinde yaşlanma ve yaşlılığın sadece biyolojik boyutuyla incelenmesinin yetersiz kaldığı ve psikolojik, sosyolojik ve toplumsal boyutlarının da incelenmesi gerektiği anlaşılmıştır. Bu yüzden, 2. Dünya Savaşı’ndan hemen sonra yaşlanmanın sosyal ve psikolojik boyutlarının

incelenmesine öncelik verilmiştir. 1945 yılında ABD’de birçok bilim insanı tarafından kurulan “Gerontological Society of America”, yaşlanma alanında araştırma, eğitim ve uygulama yapan en köklü disiplinlerarası organizasyon olarak çalışmalarını sürdürmektedir. 1947 yılında James Birren, Kaliforniya Üniversitesi Gerontoloji Merkezine Kurucu olarak atanmıştır. Diğer gelişmiş ülkeler de ABD’yi örnek alarak kendilerine ait resmi Gerontoloji kurumlarını hayata geçirmişlerdir. 1952 yılında Sovyetler Birliği, “Gerontoloji Enstitüsü”nü; 1960 yılında Japonya, “Gerontological Society of Japan”ı; 1967 yılında Almanya, “Deutsche Gesellschaft für Gerontologie”yi; 1973 yılında Büyük Britanya, “British Society of Gerontology”i kurarak bu alandaki bilimsel çalışmalarını başlatmıştır (Tufan, 2004). 1975 yılında ise “USC Leonard Davis School of Gerontoloji” adıyla açılan ilk akademik Gerontoloji bölümüne ise James Birren, dekan olarak görevlendirilmiştir (Şentürk, 2020).

Günümüzde sosyal, psikolojik, biyolojik ve tıbbi perspektiflerin yanı sıra yaşlanma olgusu aynı zamanda felsefi, kültürel, tarihsel, teolojik ve ekolojik olmak üzere daha pek çok düzlemde araştırılmaktadır. Gerontoloji bir bilim dalı haline geldikten sonra ortaya çıkan yeni bilim dalları (Gerontopsikiyatri, Psikogerontoloji, Tarihsel Gerontoloji, Psikogeriatri, Nörogerontoloji, vd.) araştırma alanlarına bağlı olarak Gerontoloji ile yakından ilişkilidir. Dolayısıyla farklı bilim dalları da kendi alanlarında ve kendi yöntemleriyle yaşlanma olgusunu inceleyip açıklamaya çalışmaktadır. Gerontoloji ise bu bilgilerden hareket ederek yaşlanma süreçlerine müdahale edebilmenin yollarını aramaktadır. Bu yüzden Gerontoloji, kendini “*Bilimler arası bilim dalı*” olarak tanımlamaktadır. Teorik ve uygulamalı araştırmalara yoğunlaşan çok disiplinli ve bütünlük bir bilim alanı olan Gerontolojinin ana amacı; *yaşlıların yaşamını iyileştirmek, yaş ve yaşlılıkla ilgili sorunları önlemeye ve çözmeye yardımcı olmaktır*. İnsanoğlu kendinin yaşlanmasına her çağda ve her kültürde ilgi duymuş, bunu önlemenin yollarını aramıştır. Günümüzde ise insanın yaşlanması bireysel bir konu olmaktan çıkmış, toplumsal bir konu olarak bilim ve politikanın da yoğun ilgi alanı haline gelmiştir. Gelişmiş ülkelerde Gerontoloji ve sosyal politika, dolayısıyla Sosyal Devlet arasındaki ilişkiler artmıştır. Gerontoloji sosyal politikaları; istihdam, emeklilik, hastalık, bakım, sosyal yardım ve gönüllü hizmet gibi birçok alanda desteklemektedir. Dünya’da Gerontoloji alanında yıllar önce yaşanan bu gelişmeler, Türkiye’de son yıllarda fark edilmeye başlanmıştır. Ülkemizde hala nüfusun genç olduğunun

düşünülmesi, ekonomik ve sosyal sorunlar, terör, komşu ülkelerde yaşanan sorunlar, vd. sebeplerle yaşlanma ve yaşlılık konusundaki farkındalık gecikmiştir (Tufan, 2004).

Yaşlanma ve yaşlılığı; Tıp, Sosyoloji ve Psikolojinin yanı sıra başka bilimler de incelemektedir. Dolayısıyla Gerontolojinin iş birliği yaptığı birçok bilim dalı bulunmaktadır. Tıp biliminin bir kolu olan “Geriatric”, yaşlılık hastalıklarını önleme ve bu hastalıkların tanı ve tedavisiyle ilgilenirken “Gerontopsikiyatri”, yaşlılıkta psikişik hastalıklarla ilgilenmektedir. “Gerontososyoloji”, toplumsal koşulların yaşlılıkta anlamını, yaşlılıkta yaşam durumunu veya yaşlıların toplumsal süreçlere katılımı gibi konuları araştırmaktadır. Psikolojinin bir kolu olan “Gerontopsikoloji” ise bireysel yaşlanma süreçlerini incelemektedir (Tufan, 2020). Marwedel (2005), kendisini bu disiplinlerin üst kavramı olarak gören Gerontolojiyi, diğer bilimlerle bağlantılarından dolayı interdisipliner bilim olarak tanımlamaktadır. İnterdisipliner (bilimler arası) ve multidisipliner (çok bilimli) bilim dalı olarak kollara ayrılan Gerontoloji, kesintisiz şekilde güncel koşullara uyum sağlayarak eksikliklerini gidererek gelişimini sürdürmektedir (Tufan, 2020). Gerontolojinin kolları ve uygulama alanları aşağıdaki gibidir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Gerontolojinin Kolları ve Uygulama Alanları

Gerontolojinin Kolları	Gerontolojik Uygulama Alanları Örnekleri
Sosyal Gerontoloji	Sosyal Hizmetler
Gerontopsikoloji	Sağlık Hizmetleri
Geragoji (Yaşlı Eğitimi)	Bakım Hizmetleri
Geriatric	Yaşlı Hastanın Tıbbi Bakımı
Gerontopsikiyatri	Gerontolojik Yaşlı Bakımı
Yaşlanmanın Biyolojisi	Geronteknoloji
	Ergonomi
	Yaşlı Turizmi
	Şehir Planlamacılığı, Mimarlık
	Yayıncılık
	Teoloji, Felsefe
	Demografi
	Ulusal Ekonomi
	Sosyal Politika
	İşletmecilik
	Farmakoloji

Kaynak: Tufan, 2020

Ülkemizde, Gerontoloji bölümünün kuruluş aşamasına gelinceye kadar 15 yıllık sürenin geçmesi gerekmiştir. Türkiye'ye 1999 yılında taşınan “Gerontolojik süreçte”, Gerontolojinin kavram ve bilim dalı olarak tanınırlığının uzmanlar arasında bile çok düşük düzeyde kaldığı görülmüştür. Demografik dönüşümün en hızlı yaşandığı ülkelerden biri olan Türkiye'nin yaşadığı bu hızlı dönüşüme uyum sağlayabilmesi için yaşlanma ve yaşlılık alanındaki bilimsel gelişmeleri yakından takip etmesi gerekmektedir. Bu yüzden, yaşlanma ve yaşlılığı çok boyutlu inceleyen Gerontolojinin Türkiye’de tanınırlığının artırılması gerekmektedir. Gerontoloji konusunda ülkemizde kronolojik olarak atılan adımlar şöyledir: İsmail Tufan, Türkiye'nin ilk Gerontoloji bölümünü 2000 yılında kurduğunda Amerika Agingmap'ten esinlenerek *GeroAtlas* araştırma projesini hayata geçirmiştir. Pek çok kısmi araştırma projelerinden meydana gelen bu çalışma 2000-2023 yıllarını kapsamakta ve halen sürdürülmektedir (Tufan ve ark., 2019). 2004 yılında, I. Uluslararası Sosyal ve Uygulamalı Gerontoloji Sempozyumu yapılmıştır. 2006 yılında YÖK kararıyla Akdeniz Üniversitesi bünyesinde, Prof. Dr. İsmail Tufan tarafından Gerontoloji Bölümü kurulmuş ve Türkiye’de bu alanda bilimsel çalışma açısından yeni bir dönem başlamıştır. Kısaca bölümün açılmasıyla yaşlı, yaşlanma ve yaşlılık konuları biyolojik (tıbbi) sınırlılık kapsamı dışında, sosyal ve psikolojik bir olgu olarak da incelenmeye başlanmıştır. 2007 yılında Ulusal Sosyal ve Uygulamalı Gerontoloji Derneği ve 2016 yılında Gerontologlar Derneği kurulmuştur. 2013 yılında ilk mezunlarını veren Gerontoloji Bölümü, 2018 yılında Sağlık Bilimleri Fakültesi bünyesine alınmıştır. 2019 yılında, Gerontoloji Bölümü mezunlarının kamuda ilk istihdamı gerçekleşmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen yurt dışına lisansüstü öğrenim görmek üzere gönderilecek öğrencileri seçme ve yerleştirme bursluluk programına (YLSY) Gerontoloji bölümü de eklenmiştir (Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi [AÜSBF], 2020). Ülkemizde Gerontoloji alanındaki gelişmelerden biri de 2020 yılında Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin kurulmasıdır.

2016 yılında yayınlanan Ulusal Meslek Standardı tebliğinde, Gerontoloji alanıyla ilgili bazı tanımlamalar şöyledir:

- ⇒ **Gerontolog:** Gerontoloji öğrenimi görmüş, Gerontolojinin teori, araştırma ve uygulama alanları konularında spesifik bilgi ve beceriye sahip olan yaşlanma ve yaşlılık uzmanıdır.
- ⇒ **Gerontolojik Bakım:** Bakıma muhtaç yaşlılara yönelik, gerontolojik amaç ve içerikli, Gerontolojinin teori ve bakım modellerine dayalı, her koşulda yaşlının bağımsızlığını en üst seviyeye erdştirerek yaşamını anlamlı algılamasını sağlamayı hedefleyen, sadece tıbbi bakımla sınırlı olmayan, muhtaçlığın oluşturduğu özel ihtiyaçları gerontolojik teorik modellere dayanarak karşılayan bakım hizmetlerinin toplamıdır.
- ⇒ **Gerontolojik Bakım Modeli:** Gerontolojik bakımdan anlayan personel tarafından sunulan ve gerontolojik bakıma uygun fiziksel ve sosyal ortamlarda sunulan bakım hizmetlerinin tümüdür.
- ⇒ **Gerontolojik Teori:** Gerontolojinin kendisine ait spesifik teorileridir.
- ⇒ **Gerontolojik Uygulama/Hizmet:** Yaşlanma sürecindeki tüm yaş gruplarının, ailelerinin, hizmet verenlerin ve yaşlıların özel ihtiyaç durumlarını dikkate alan, temeli gerontolojik teorilere dayanan araştırmaların, uygulamaların ve hizmetlerin tümüdür.
- ⇒ **Gerontopsikiyatri:** Yaşlanmanın psikiyatrik boyutlarını inceleyen Gerontolojinin alt koludur.
- ⇒ **Gerontopsikoloji:** Yaşlanmanın psikolojik boyutlarını inceleyen Gerontolojinin alt koludur.
- ⇒ **Gerontososyoloji:** Yaşlanmanın sosyolojik boyutlarını inceleyen Gerontolojinin alt koludur.
- ⇒ **Geronteknoloji:** Yaşlı bireylerin hayatını kolaylaştıran, yaşam kalitesini artıran, fiziksel, zihinsel ve sosyal kapasitesini iyileştiren teknolojik ürünlerin ve uygulamaların araştırılması, geliştirilmesi, sunulması ve değerlendirilmesi ile ilgilenen Gerontolojinin alt koludur (AÇSHB, 2016). Diğer bir ifadeyle Geronteknoloji, birçok özel yardımcı ekipman ve teknolojik destek yardımı ile yaşlanmayla azalan duysal ve algısal kayıpların, kuvvet ve hareket kayıplarının telafi edilebileceği görüşünden hareketle, yaşlıların kullanacağı birçok araç-gereç ve teknolojik desteğin ergonomik tasarımı ile ilgilenmektedir (Kalınkara ve ark, 2016).

⇒ **Geriatri:** Yaşlı tıbbı anlamına gelen Geriatri; hayatın ilerleyen yıllarında, kişilerin sağlığının korunması, hastalıklarının önlenmesi, toplumdan soyutlanmadan yaşamlarını sürdürmeleri ve çok yönlü değerlendirmelere dayalı tedaviyi hedef alan bilimsel uygulamaları içeren bilim dalıdır.

⇒ **Uygulamalı Gerontoloji:** Gerontolojik ampirik araştırmalardan elde edilen bulgulardan hareketle diğer bilimlerin teorilerinden de yararlanarak yaşlıların ihtiyaçlarını dikkate alan ve bu bağlamda uygulama alanlarını inceleyen ve öneriler geliştiren gerontolojik alandır (AÇSHB, 2016).

Gerontolojinin belli başlı çalışma alanları ise şöyledir:

- Yaşlanan insanların fiziksel, mental ve sosyal değişimlerinin incelenmesi;
- Biyolojik bir süreç olarak yaşlanmanın incelenmesi;
- Normal yaşlanma ve yaşa bağlı hastalıklar arasındaki bağlantıların incelenmesi;
- Yaşlanan nüfusun toplumsal yapı üzerindeki etkilerinin incelenmesi;
- Yaşlanma ile ilgili elde edilen bilgilere dayalı olarak makro ve mikro ölçekli politikaların oluşturulmasının sağlanmasıdır.

Yaşlanma süreci, farklı toplumsal yapılara ve zamana göre değişmekle birlikte, aynı toplum içinde farklı sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik özelliklere sahip bireylerin yaşlanma biçim ve süreleri de değişiklik göstermektedir. Yaşlanma sürecinde etnik kimlik, cinsiyet, sınıf gibi parametrelere bağlı farklılıkların belirlenmesi; yaşlıların ne gibi sorunlar yaşadığının ortaya konulması; yaşanan sıkıntılarla ilgili uygun politikaların geliştirilmesine yönelik temel çerçevenin oluşturulmasına olanak tanıyacaktır (Çanakkale Belediyesi Yayınları [ÇBY], 2013).

Gerontolojiyi diğer bilimlerden ayıran en temel fark, yaşlanma olgusunu çok boyutlu ve çok yönlü incelemesidir. Bu yüzden interdisipliner ve multidisipliner özellikleri ile diğer bilim dallarına aktif bir katılım platformu sunan Gerontoloji, hızla yaşlanan toplumumuza yeni gelecek perspektifleri sunmaktadır. Çünkü yaşlanma ve yaşlılık, sadece güncel durumları ile açıklanamaz. Aynı zamanda güncel durumlara neden olan süreçler de mercek altına alınmalıdır. Ülkemizde azalan doğum oranları, artan ortalama ve ileri

yaşam beklentisi nedeniyle yaşlıların toplam nüfus içindeki payı artmaya devam edecektir. Ülkemizdeki demografik ve sosyal dönüşümler, birey ve toplum açısından sadece yeni zorlukları değil; aynı zamanda yeni fırsatları getirmektedir. Yaşlılıkta yaşam kalitesi, yaşlıların farklı yaşam alanlarına katılım olanakları; diğer yandan yaşlılıkta kronik hastalık, multimorbidite ve bakıma muhtaçlık giderek önem kazanmaktadır. Uzayan yaşam beklentisi; yaşama bakışımızı, yaşam planlarımızı ve yaşamdan beklentilerimizi etkilemekte ve değiştirmektedir. Bu nedenle yaşlanan bireyler için olumlu gelişme koşullarının yaratılması; yaşlılıkta bedensel, ruhsal ve sosyal refah taleplerinin dikkate alınması zorunludur. Bunların hepsi, Gerontolojiye duyulan ihtiyacı da ortaya çıkarmaktadır (Tufan, 2020).

2) Gerontososyoloji: Geriatri ve Gerontoloji alanlarındaki gelişmelere paralel olarak 1954 yılında Clark Tibbitts'in "Yaşlıların toplumsal ve kültürel çevreden soyutlanmadan incelenmesi" görüşü ile sosyal gerontoloji kavramı ortaya çıkmıştır. Sosyo-Gerontoloji, Sosyal Gerontoloji, Yaşlanma Sosyolojisi, Gerososyoloji ve Gerontososyoloji aynı bilimsel alan için kullanılan terimlerdir (Tufan, 2014). Gerontososyoloji; yaşlılığın avantajlı veya dezavantajlı yönlerini, sosyal yardım, sosyal hizmetler, sağlık, yaşlıların fiziksel ve ruhsal sorunlarını ve toplumla ilişkilerini, zaman kullanımı gibi konularda yaşlılık ve yaşlanmayı toplumsal kurumlar açısından sosyolojik bir yaklaşımla incelemektedir (Jabbari, 2020). Gerontososyoloji; toplumda yaşlanmanın ne anlama geldiği, yaşlandıkça karşılaşılan kişisel ve toplumsal sorunların neler olduğu ve bu sorunların yaşlı insanları ve içinde yaşadığı toplumu nasıl etkilediği gibi konulara yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda Gerontososyoloji; yaşlanmanın demografik yönleri, yaşlılıkta sağlık, yaşlılıkta gelir, yaşlılıkta değişen roller, yaşlılıkta çalışma türleri, yaşlılık ve emeklilik, yaşlılık ve boş zaman, yaşlanmanın sosyal ve ailesel bağlamı, yaşlanma ve ekonomi, yaşlanma ve Devlet, yaşlılık ve gönüllü hizmetler gibi konularla ilgilenen bir bilimdir (Anonim, 2011). Gerontososyoloji, disiplinler arası bir bilim dalıdır. Çünkü yaşlanma ve yaşlılık sadece biyolojik bir olay değil; aynı zamanda ruhsal, sosyal ve toplumsal bir olgudur. Ayrıca yaşlanma ve yaşlılık, tarihsel ve ontogenetik bir süreç olup şahıs ve kültüre göre çeşitli varyasyonları olan; hem süreç hem de sonuç olarak farklılık gösteren bir olgudur (Tufan, 2004).

Gerontososyoloji alanında yapılan çalışmalarda, *Sosyal Yaşlanma* kapsamındaki konular incelenmektedir. Bireyin yaşlanmasını toplumun

etkilemesi ve bireyin yaşlanmasından toplumun etkilenmesi anlamındaki “*Sosyal Yaşlanma*”, konu kapsamı, oldukça geniş bir alandır. Buna bağlı olarak toplumsal gerontologlar, toplumsal değişimlerin yaşlılık ve toplumsal yapılar üzerindeki etkileri ile yaşlanma karşısındaki toplumsal tutumları ve bunların yaşlı nüfusa etkilerini araştırmaktadır (Onur, 2014). Yaşlı bireyler ile bu bireylerin yaşadıkları toplum arasındaki karşılıklı etkileşimler bağlamında, yaşlıların topluma kazandırılması; hem yaşlıların yaşam doyumunu artırmak hem de toplumların sürekliliğini sağlamak açısından gereklidir. Özellikle gelişmiş toplumlarda görülen yaşlı nüfus artışına paralel olarak yaşlıların yaşam kalitesinin artırılması, toplumsal kalkınmanın devamlılığı açısından da büyük önem taşımaktadır (Alptekin, 2011). Gerontososyoloji, sosyolojinin alt kolu olarak “Yaşlılık Sosyolojisi” ve “Yaşlanma Sosyolojisi” olarak ikiye ayrılmaktadır. Yaşlılık Sosyolojisi, toplumsal yapı içinde yaşlıların yaşam koşullarını analiz ederken Yaşlanma Sosyolojisi, yaşlılık politikaları ve uygulama alanlarını incelemektedir. Yaşlılığı ve yaşlanmanın sosyolojik boyutunu disiplinler arası bir yaklaşımla inceleyen Yaşlılık Sosyolojisi, sosyal kavramlar ve tarihsel arka plan ile bireysel yaşlılık deneyimlerini anlamlandırmaya çalışmaktadır. Powell’a göre (2006) Yaşlılık Sosyolojisi, yapı ve birey arasındaki ilişkiler üzerine yaptığı analitik çalışmalar sayesinde, insan yaşamı ve değişen sosyal yapı arasındaki karşılıklı etkileşimi anlamaya yardımcı olmaktadır (Kurtkapan, 2018). Phillipson ve Baars (2007) da yaşlılığın sosyal ve ekonomik boyutlarının anlaşılması için yaşlanmanın tarihesi, yaşlının toplumdaki yeri, yaşlıların sosyal ilişkileri, modernleşme açısından yaşlılık, yaşlı hakları, yaşlıların aile ilişkileri, emeklilik, yaşlı ve din, yaşlı ve tüketim, kentte veya kırsal alanda yaşlanma konularının da bu disiplinin çalışma alanına girdiğini belirtmektedir. Yaşlılık Sosyolojisinin temel ilgi alanı sosyal, ekonomik ve kültürel bir yapı olarak yaşlılığı anlamaktır. Ayrıca bu disiplinde, nüfusun yaşlanması ile ilişkili olarak ortaya çıkan yeni durum ve süreçlerin cinsiyet gruplarındaki farklı etkileri de araştırılmaktadır (Kurtkapan, 2018).

Baltes ve Baltes’e (1994) göre tüm Dünya’da insanların giderek daha uzun yaşaması, ülkelerin yaşlılık ve yaşlanma konusu ile daha yakından ilgilenmelerine neden olmaktadır. Bu yüzden, bilinçli bir yaşlanma sürecini tercih eden günümüz insanının yaşamında yaşlılık, kişisel ve toplumsal olarak merkezi bir konumda yer almaktadır. Dolayısıyla nasıl yaşlanıldığı, nasıl ve nerede öldüğü, yaşlanma sürecinin dışarıdan idare edilip edilemeyeceği ve

bu idarenin nasıl olması gerektiği, toplumun ne ölçüde bir yaşlanma kültürü sunabileceği gibi sorular; 21. yüzyılda, Gerontososyolojinin öneminin daha da artacağı yönünde mesajlar içermektedir (Tufan, 2004). Diğer yandan, son 100 yılda insan ömrü uzamakla birlikte, yaşlılığın bütün insanlar için tamamen normal bir durum olarak algılandığı söylenemez. Uzun ömürlülük, hala ülkeden ülkeye değişiklik göstermekte ve farklı toplumsal kesimlere göre farklı anlamlar içermektedir. Çok kısa bir geçmişi olan *uzun ömürlülük* olgusu, çok iyi tanınmadığı için hiçbir toplumda belli bir *yaşlılık kültürü* de henüz oluşmamıştır. Yaşlılık kültürünün oluşabilmesi, yaşlanma süreci ve yaşlılığın en optimal hale gelebilmesi için Gerontososyoloji ile ilgili daha çok bilgi, araştırma ve tecrübeye ihtiyaç vardır (Tufan, 2004).

4.1.1.3. Yaşlılığa İlişkin Kuramlar

Biyolojik, psikolojik ve sosyal yönleri olan yaşlılık; bu yönleriyle incelenerek açıklanan kuramlarla ifade edilmeye çalışılmaktadır. Çünkü yaşlılık, çeşitli disiplinlerin bir araya getirilerek çalışılması gereken çok boyutlu bir konudur. Çalışmada, yaşlılığa ilişkin kuramların sınıflandırılmasında, Şentürk'ün çalışmasındaki sınıflandırma temel alınmıştır (Şentürk, 2020).

4.1.1.3.(1). Yaşlılığa İlişkin Biyolojik Kuramlar

Yaşlılığı biyolojik açıdan değerlendiren, yaşlılıkta organizmada meydana gelen değişikliklere göre yaşlılığı açıklamaya çalışan beş kuram vardır (Şentürk, 2020):

- 1) **Evrimsel Kuram:** Yaşlanmayı doğal seçim süreciyle açıklayan, yaşlanmada ortaya çıkan durumları, doğal seçim sürecine yenik düşmek olarak niteleyen kuramdır.
- 2) **Hücresel Saat Kuramı:** Yaşlanmayı hücre bölünme hızının yavaşlamasına bağlı olarak açıklayan kuramdır. Kuram; bir insan hücresinin en fazla 75-80 kez bölünebildiğini, yaşlanınca bu bölünmenin duraklayarak yaşlanmaya neden olduğunu savunmaktadır.
- 3) **Serbest Radikal Kuram:** Bu kuram, yaşlanmanın nedenini, hücreler enerjeyi metabolize ederken bunun yan ürünleri arasında serbest radikaller olarak bilinen kararsız oksijen moleküllerinin bulunmasına bağlar. Başka bir ifadeyle kuram, serbest radikallerin hücreler

arasında sekmesiyle DNA ve diğer hücresel yapılara zarar vererek yaşlanmayı oluşturduğunu savunmaktadır.

- 4) **Mitokondrial Kuram:** Bu kuram, hücreler içinde büyüme ve onarım için gerekli enerjiyi sağlayan küçük cisimler olan mitokondrianın bozulmasıyla yaşlanmanın gerçekleştiğini ileri sürmektedir.
- 5) **Hormonal Stres Kuramı:** Bu kuram, vücudun hormonal sistemindeki yaşlanmanın strese karşı direncin azalması ve hastalık olasılığının artmasına bağlı olarak yaşlanmanın gerçekleştiğini savunmaktadır.

4.1.1.3.(2). Yaşlılığa İlişkin Toplumsal Kuramlar

Toplumsal yaşlılık kuramları, başlangıçtan günümüze kadar çeşitlenerek artış göstermiştir. Önceleri, yaşlılığın toplumsal boyutunu sosyolojik arka planda inceleyen kuramlar, zamanla başka disiplinlerin de katkılarıyla gelişmiştir. Bu eğilim, gerontoloji biliminin çok disiplinli bir yaklaşıma doğru evrilmesini de sağlamıştır. Toplumsal yaşlılık kuramları; birey ve toplumsal etkileşim bağlamında yaşlılığın yapısal, kültürel bireysel, sosyo-ekonomik, politik, psikolojik, iletişim, vd. boyutlarını incelemektedir (Akgül, 2018). Toplumsal kuram için ciddi bir kimlik oluşturmak, geçmişin başarısızlıklarından neler öğrenildiğine bağlıdır. Başka bir ifadeyle her toplumsal kuramın kendinden önceki veya çağdaşı olan diğer kuramlarda gözden kaçırılan sorunlara bağlı olarak gelişme göstermesidir. Bir kuramın açıklayamadığı veya farkında olmadığı konu ve alanların varlığı, diğer kuramların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu da, kuramların birbirinden etkilenmesini ve bazı kuramların diğerinin uzantısı olarak gelişmesini sağlamaktadır. Yaşlılıkla ilgili toplumsal kuramlar içinde değerlendirilen sosyal gerontolojik kuramların hiçbiri, yaşlılık olgusunun tamamını açıklayabilme gücüne sahip değildir. Yaşlılıkla ilgili her kuram, belli oranda bir diğer kuramdan etkilenecek gelişmektedir. Dolayısıyla, bu kuramlardan herhangi birinin diğeri üzerinde hakimiyet kurma ihtimali de yoktur. Şentürk tarafından yaşlılık kuramları, Baran'ın (2011) tercih ettiği yöntem (yapısal fonksiyonel kuram, çatışma kuramı, yorumsamacı/sembolik etkileşim kuramı) kullanılarak açıklanmıştır (Şentürk, 2020).

1-Yapısal Fonksiyonel (İşlevsel) Kurama Göre Yaşlılık: Sosyal Gerontolojide, teorik çerçevelerin gelişiminde fonksiyoneli yaklaşım son derecede etkili olmuştur. Fonksiyoneliçiler, toplum unsurlarının işlevsel olarak

birbirine bağlı olduğu düşüncesi, birey ve toplum arasında her zaman bir denge sağlama arayışındaki yaklaşımları ile toplumla ilgili kuramlarını oluşturmuşlardır. Toplum, farklı birleştirici parçaların benimsendiği ve tüm sistemin bütün ve göreceli olarak durağan ve değişmez kalmasını sağlayan bir işlevin olduğu açık bir sistem olarak kabul edilmektedir (Şentürk, 2020). Victor'a (2005) göre yapısal fonksiyonelci yaklaşım, insan bedeni örneğinden hareketle toplumsal düzenin nasıl olması gerektiğini açıklamaya çalışan makro ölçekli bir kuramdır. Victor, toplumu tıpkı insan bedeni gibi birbirleriyle uyumlu çalışan bir sisteme benzeterek toplumdaki ekonomi, siyaset, aile ve eğitim gibi alt sistemleri, birbirleriyle etkileşimli bir bütün olarak açıklamaktadır. Bu sistemler arasında karşılıklı etkileşim söz konusu olduğu için sistemlerdeki herhangi bir değişim birbirini etkilemektedir. Bu bağlamda, yaşlılar da sosyal işlevleri olan bir unsur olduğu için toplumsal düzeni oluşturan genel kurallar onlar için de geçerli olmaktadır (Kurtkapan, 2018). Fonksiyonelci yaşlılık kuramları, yaşlıların toplumun geneliyle uyumlu olmaları gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca bu kuramlar, toplumun denge halini yaşlılar üzerinden inceleme çabasıdır. Yaşlılık sosyolojisinin erken dönem çalışmalarının yapıldığı 1940'lı yıllarda sosyolojide, *yapısal fonksiyonelci bakış* oldukça etkili olduğundan yaşlılık sosyolojisinin ilk dönem çalışmalarında, bu bakış açısının etkisi görülmektedir. Powell'a göre (2006) II. Dünya Savaşı sonrasında, Sosyal Gerontolojide disiplinler arası bir yaklaşımla yapılan çalışmalarda, toplumların demografik değişimlerinin sosyal, ekonomik ve politik göstergeleri üzerinde durulmuştur. 1950 ve 1960 yılları arasında Yaşlılık Sosyolojisindeki iki yaklaşımdan biri yaşamdan geri çekilme, diğeri de aktivite kuramıdır. 20. yüzyılın ortalarında bu alandaki çalışmalarda, bireylerin yaşlılık döneminde değişen sosyal rollerine nasıl uyum sağladıkları üzerinde daha çok durulmuştur. Ayrıca bu dönemin çalışmalarında, modern toplumda yaşlıların gündelik hayat içindeki rollerinin azalmasının toplumsal yansımaları değerlendirilmiştir (Kurtkapan, 2018). Daha ziyade düzen, denge, fonksiyon ve mevcut yapının sürdürülmesi gibi konulara ve kavramlara odaklanan fonksiyonelci kuram; Sosyal Gerontolojiye ait bazı kuram veya yaklaşımların açıklamalarına temel olmaktadır. Sosyolojiye ait olan yapısal fonksiyonel kuram içinde değerlendirilen gerontolojik kuramlar ise geri çekilme, aktivite, süreklilik, toplumsal rol ve modernleşme kuramlarıdır (Şentürk, 2020).

• **Geri Çekilme Kuramı:** Bu kuram, “Yaşamdan Kopma Kuramı” olarak da adlandırılmaktadır. Modern toplumlardaki yaşlıların toplumdaki yeri ve görünümünü çözümlenmeye çalışan kuram; bireyin toplumdan, toplumun da bireyden uzaklaşmasını incelemektedir. Kuram, insanların yaşlılığa orta yaşlarında kendilerini meşgul eden çeşitli rol ve sosyal ilişkilerden aşamalı olarak uzaklaşmalarına verdikleri tepki sürecini, “kopuş” kavramıyla açıklamaktadır (Şentürk, 2020). Elaine Cumming ve William E. Henry tarafından geliştirilen kuram, bireylerin yaşlılıkta azalan enerjileri ve gerileyen duyuşsal yetkinlikleri nedeniyle fiziksel, psikolojik ve toplumsal düzeyde yaşamdan kendi istekleriyle geri çekildiklerini, enerjilerini yaşamsal ihtiyaçlarına yoğunlaştırdıklarını savunmaktadır (Özgür ve Sabbağ, 2014). Bu süreçte, toplum da kendini toplumdan uzaklaştıran yaşlıdan uzaklaşmaktadır. Kurama göre yaşlı bu uzaklaşmadan memnundur; çünkü kendinden beklentiler azalmış, sorumluluklarından kurtulmuş, onun için sakin ve huzurlu bir dönem başlamıştır (Akçay, 2011). Aslında, yaşlı bireyin rollerinden geri çekilmesi, kendini güvene alma refleksidir. Yaşlı birey, geri çekilmeyle üstesinden gelmekte zorlandığı rollerin sorumluluğundan ve toplumsal baskıdan kurtulmaktadır. Diğer yandan, sosyal çevresine de kendini kabul ettirmek mecburiyeti ortadan kalkmaktadır. Kuramın temel varsayımı, hem bireyin hem de toplumun bu süreçten yarar sağladığıdır. Bu nedenle geri çekilme, nesiller arasında düzenli bir güç transferi sağlayan bir yol olarak görülmektedir. Ancak her toplumda ve toplumun her kesiminde yaşlı bireylerin çalışma ve günlük yaşamındaki aktivitelere son verdiğini düşünmek doğru değildir. Çünkü günümüzde gelişen teknolojinin sağlık alanına yansmasıyla yaşlı bireyin yaşlanmaya bağlı sorunları azaltılmaktadır. Diğer yandan, birey ilerleyen yaşıyla birlikte elde ettiği deneyim ve bilgi birikimiyle (bilgelik) yaşadığı topluma katkı sağlamaktadır (Şentürk, 2020). Bu kuram, yaşına rağmen toplumsal katılımı oldukça yüksek yaşlıları görmezden geldiği; yaşlının toplumdan uzaklaşmasını kaçınılmaz gördüğü ve geri çekilmenin kesin olarak bir yaşam tatmini sağladığı gibi konularda yoğun biçimde eleştirilmiştir (Akçay, 2011; Hablemitoğlu ve Özmete, 2010). Başka bir ifadeyle bu kuramın yaşlılığın biyomedikal ve hasta model temeliyle geri çekilme sürecinin kaçınılmaz olduğu düşüncesi, büyük ölçüde eleştiriye maruz kalmıştır. Geri çekilme kuramı, Sosyal Gerontolojinin gelişiminde oldukça etkili olmasına

rağmen deneysel test ve tartışmalar, bu kuramın eksik yönlerini ortaya çıkarmıştır (Şentürk, 2020).

• **Aktivite (Etkinlik) Kuramı:** Geri çekilme kuramının zayıflığı, tepki olarak aktivite ve süreklilik kuramları gibi iki makro yaşlılık kuramını ortaya çıkarmıştır. 1963 yılında Havighurst tarafından geliştirilen Aktivite Kuramı, denge kavramına yaptığı vurguyla yapısal fonksiyoneli özellik taşımaktadır. Geri Çekilme Kuramına itirazı ile ünlenen kuram, yaşlanmayla birlikte ortaya çıkan kayıpların bazı kazançlarla dengeleneceğini savunmaktadır. Kurama göre yaşlanan bireyin kaybettiği rol ve etkinliklerini telafi etmek için yardımcı meşguliyetler (gönüllü işler, vd.) bulunmalıdır. Aktivite Kuramı, etkinlik ve meşguliyetin başarılı yaşlılığa giden yolu gösterdiğini savunan bir yaşlılık bakış açısıdır (Şentürk, 2020). Kuram, yaşlılıkta yaşam memnuniyeti ve etkinlik arasında sıkı bir bağlantı olduğunu; pasifliğin ve geri çekilmenin yaşlı bireyde yaşam doyumunu azalttığını savunmaktadır (Tufan, 2014). Kuramın temelinde, yaşlının zamanla kaybettiği rollerinin ve azalmakta olan etkinliklerinin yerine, yenilerini geliştirerek yaşama uyum ve doyum sağlayabileceği düşüncesi vardır (Dağlı, 2018). Victor'a (2005) göre kuramda iki temel varsayım söz konusudur. *Birincisi*, yaşam doyumunu ve manevi güç; toplumsal ağlara yüksek katılım ve sosyal bütünleşme ile olumlu bir şekilde ilişkilidir. Yani, bütünleşme ve etkinlikleri yüksek düzeyde olan yaşlılar, daha doyum sağlamış bireylerdir. *İkincisi*, emeklilik veya dulluk gibi rol kayıpları; yaşam doyumunu ile ters yönlü ilişkilidir ve telafi edici etkinliklerin bu kayıpların yerine geçmesiyle dengelenmesi gerekmektedir (Şentürk, 2020). Yaşlılık döneminde bireyin sağlığı bozulmaya başlayabilir, biyolojik olarak değişimler yaşayabilir; ancak psikolojik ve sosyal ihtiyaçlar orta yaş dönemlerindeki ihtiyaçlarla aynıdır (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010). Elbette emeklilik, hastalık, biyolojik yavaşlama ve gerilemeler gibi nedenlerle zorunlu geri çekilmeler olacaktır. Ancak yaşlı bireyler, eski alışkanlıklarını terk edip toplumdan izole olmak yerine; mümkün olduğunca yaşlarına uygun, kendilerini yormayacak etkinlikler yoluyla sosyal yaşamlarını sürdürmelidir (Dağlı, 2018). Belli bir yaşı geride bırakan bireyin istediği rolleri üstlenerek ve istediği sorumlulukları sürdürerek hayata devam etmesi kendi elindedir. Birey, hangi etkinliklere katılmayı istemediğine kendi karar vermeli, bırakacağı etkinliklerin yerine ikame edeceği etkinlikleri de yine kendi belirlemelidir (Şentürk, 2020). Kalınkara'ya (2016) göre Aktivite Kuramının sınırlılıklarına ilişkin eleştiriler olsa da çok sayıda

araştırma bulguları, bu kuramı desteklemektedir. Bazı çalışmalarda, toplumsal katılım ve üretici rollerin tümünün zihin sağlığına ve yaşam doyumuna katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bazı çalışmalarda da formel olmayan ilişkiler ağı ile yaşlı bireyin yaşamdan doyum sağlayıcı etkinliklerde bulunduğu ve bu etkinliklerle yaşlılığın beraberinde muhtemel yaşamdan geri çekilme durumundan uzaklaştığı belirlenmiştir (Şentürk, 2020). Tufan'a (2002) göre de insanları birbirinden ayıran başlıca unsur, bireylerin yaş farkı değil; etkinlikleri ve yararlılıklarıdır. Pasiflik; istenmeyen ve kişileri toplumdan soyutlayan, kişide işe yaramazlık duygusunu körükleyen bir durumdur. Yaşlılıkta pasifliğin ortaya çıkması, yaşlıyı mutsuz edeceği için bu durumun önlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla emeklilik döneminde de aktifliğin korunması gerekmektedir. Çünkü bu dönemde de tüm rollerden uzaklaşmak ve aktif yaşamı sona erdirmek, yaşlı bireylerin mutsuzluğuna neden olmaktadır. Yaşlılık döneminde de birey, gençliğindeki gibi sosyal ilişkilerini korumalı, etkinliklere katılmalı ve rollerini yerine getirmede gönüllü olmalıdır (Şentürk, 2020).

• **Süreklilik Kuramı:** Bu kuram, yaşlanma süreci boyunca, bireyin yıllar içinde geliştirdiği yaşam biçimindeki dengeyi korumaya çalışacağını savunmaktadır. Atchley tarafından geliştirilen Süreklilik Kuramı, yaşlanma sürecinde bireyin yaşam boyunca edindiği yaşam biçimini, tercihlerini ve alışkanlıklarını korumaya çalışacağını; bireyin yaşlandıkça etkinliklerini değerlendirme süreci yaşayacağını ileri sürmektedir (Şentürk, 2020). Kurama göre bireyin görevlerine, kritik veya sevindirici gelişmelere uyum sağlayabilmesi için çeşitli stratejiler geliştirmesi gerekmektedir. Birey bunu yapabildiğinde ve yeterliliklerini ileri yaşlara kadar koruyabildiğinde yaşam memnuniyetini uzun süre koruyabilecektir. Kısaca, bireysel çözüm ve davranış stratejileri, bu kuramın temelini oluşturmaktadır (Tufan, 2014). Aktivite kuramıyla büyük benzerlik gösteren Süreklilik Kuramı, yaşlanan bireyin ilerleyen yaşla birlikte koşulları kendi lehine çevirebilme olanağının varlığına gönderme yapmaktadır. Yaşlanan bireyler için kişisel beceri ve durumları fırsata dönüştürebilmenin varlığını açıklamaktadır (Şentürk, 2020). Başta biyolojik gerilemeler, emeklilik ve gelir durumundaki değişimler olmak üzere birçok yeni durum, bireylerin yaşam biçimlerini ve sorunları ele alış biçimlerini değiştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Kuram, bireyin hayatı boyunca geliştirdiği değişimlere uyum stratejilerini, yaşlılık dönemindeki değişimlere uyum konusunda da kullanabileceğini; böylelikle karşılaşılabileceği sorunlarla

baş edebileceğini ileri sürmektedir. Kuramın bu iddiası, bireylerin orta yaş dönemlerinden itibaren sorun çözme stratejileri geliştirmelerinin ve yaşlılık sorunlarına ilişkin farkındalıklarının artırılmasının önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu iddia öğrenme ve gelişmenin yaşam boyu olduğu gerçeğini de destekler niteliktedir. Çünkü kuram, bireyin kişisel deneyimleri ve geçmiş öğrenmeleri ile bugünkü amaçlarının bütünleşmesine izin veren bir evrim ve gelişmeyi varsayar (Akçay, 2011). Diğer yandan, emekli olarak üretim ve çalışma hayatından uzaklaşma, belli rol ve sorumluluklarını geride bırakma durumlarına bağlı olarak bireyin kaybetmeye başladığı dönem olarak algılanan yaşlılık; aslında belirli roller (büyükanne, büyükbaba gibi) ve sorumluluklarla tanışmanın ve yaşamının gerçekleştiği de bir dönemdir (Şentürk, 2020).

• **Toplumsal Rol Kuramı:** Sosyal Rol Kuramı bir dizi kurallar, düzenlemeler ve rollerin var olduğunu ve bunların nasıl gerçekleşeceğini tahmin etmektedir. Ayrıca, bireyin yaşlandıkça sahip olduğu sosyal rollerin sayısının değişeceğini savunmaktadır. Sosyal bir varlık olarak insan, içinde doğduğu fiziki ve toplumsal çevreden etkilenerek yaşamını düzenlemektedir. Birey kendinden önce dünyaya gelenlerin oluşturduğu kültürel sistem içinde bazı rol ve görevlere hazırlanmaktadır. Sosyalleşme süreci ile birey, bu rolleri benimseyip topluma katılım hazırlıklarını yapmakta; dolayısıyla birey bu süreçte cinsiyeti, yaşı ve statüsüne uygun rollere göre davranmakta ve sorumluluklarını yerine getirmektedir. Bu bağlamda yaşlı birey, kendine uygun tutum ve davranışların neler olduğunu kavrayıp yaşının gerektirdiği tutum ve davranışları sergilemektedir. Başka bir ifadeyle yaşlılık, toplumsal bir statüdür ve yaşlı bireyin bu statüsüne uygun birtakım rolleri bulunmaktadır. Ancak sosyal ortam karmaşık bir bütündür ve bireyin yaş, cinsiyet ve statüsüne göre aynı anda oynaması gereken çok sayıda rolü vardır. Bir birey aynı anda hayat arkadaşı, ebeveyn, kardeş veya çalışan olabilir. Tüm bu roller, bireyin kişiliğinin farklı yönlerini vurgulamaktadır. Diğer yandan Rosow (1974), yaşlı bireylerin statüsünü birincil olarak “rolsüzlük rolü” kavramıyla nitelendirmekte ve bireyin bir şey yapmak isterken diğer bir şeyi yapması anlamına gelen “rol hapsi” duygusunu güçlendirdiğini savunmaktadır. Yaşlı bireylere yüklenen rol normları, genellikle doğasında çatışırken onların performansları için gerekli sosyal desteklerden yoksundur. Yaşlıların ekonomik açıdan yararsız görülmeleri, verimlilik ve başarının yüksek değer olarak kabul edildiği toplumlarda emeklilik olgusu, yaşlı için son derecede yıkıcı sonuçlara neden

olabilmekte ve emekliye ayrılan birey, mevcut koşullarda azalan etkinliği ve etkileşiminin yanı sıra yerine getirmekle yükümlü olduğu rollerini kaybedebilmektedir. Bu durum, yaşlı açısından büyük bir sorun kaynağı olan kayıplar yumağı olarak algılanmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak birey; yaşamını, içine doğduğu ve içinde yaşamak zorunda olduğu toplum tarafından belirlenen rollerden etkilenerek şekillendirmektedir (Şentürk, 2020).

- **Modernleşme Kuramı:** Sanayileşme dönemi öncesinde yaşlı bireyler, saygıdeğer ve otoriter olarak konumlandırılmakta ve tanımlanmaktaydı. Sanayi öncesi toplum, yaşlı bireyler ve yaşlılık için “Altın Çağ” olarak tasvir edilmektedir. Ancak geçmişteki bu algı, modern toplumdaki yaşlıya bakış açısıyla çelişmektedir. Çünkü modern toplumlarda yaşlıların emekliliğe yönlendirilmesi; yaşlıların aileleri tarafından önemsenmemesine ve genç kültür tarafından ihmal edilmesine neden olmaktadır. Modernleşme Teorisinin temel tezi, “Toplum, kırsaldan sanayiye doğru hareket ettikçe yaşlıların durumu kötüleşir; kentleşme ve endüstrileşmenin birleşmesi, geniş aileye zarar verir ve toplumun birimi olarak çekirdek aile ile geniş aile yer değiştirirken bu durum, yaşlı insanları hem aile hem de toplumdaki soyutlar.” Cowgill ve Holmes (1972), bu düşüncüyü daha da geliştirerek modernleşme sürecini dört parametre ile tanımlamışlardır. Bunlar: teknoloji ve tıptaki gelişmeler, bilim ve teknolojinin ekonomiye uygulanması, kentleşme ve kitle eğitimidir. Bu parametreler, bir şekilde yaşlıyı etkilemekte ve sağlık alanındaki gelişmeler de nüfusun yaşlanmasına neden olmaktadır. Ölüm oranlarındaki düşüş, çalışan nüfusun yaşlanmasına ve gençler için yeni iş fırsatlarında artışa neden olmakta; bu durum, meslekler için rekabeti ve nesiller arası gerilimleri ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan, ekonomik ve teknolojik gelişmeler de yaşlıların iş becerilerinin değerini düşürmektedir. Kentleşme de kırsal bölgelerden genç insanların göç etmesine, geniş ailelerin parçalanmasına neden olmakta; ayrıca kitle eğitimindeki gelişme, yaşlı insanların gençler üzerindeki nüfuzunu, olumsuz etkilemektedir. Bu dört faktördeki değişimler, modern toplumlarda yaşlı insanların statü kaybına neden olmaktadır (Şentürk, 2020). Akçay’a (2011) göre Modernleşme Kuramı, sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte meydana gelen değişimlere odaklanarak sürecin yaşlılar üzerindeki yansımalarını açıklamaktadır. Sürecin meydana getirdiği değişimlere bağlı olarak bireysel ve toplumsal ilişkilerde oluşan kırılmalar, kuramın yoğunlaştığı ilgi alanıdır. Teknolojik ve sosyal gelişmeler, başta aile kurumu olmak üzere

toplumda birtakım değişmelere neden olmaktadır. Bireyselleşme konusunda bir artışın deneyimlendiği bu yeni sürece, yaşlılar da uyum sağlamaya çalışmaktadır (Şentürk, 2020). Diğer yandan, görüşle ilgili bazı eleştiriler ve karşıt görüşler söz konusudur. Kalıncara'ya göre (2016) kuram, sanayi öncesi toplumlarda onurlandırılan yaşlıları, sanayi toplumlarında düşük statüde değerlendirirken sanayi öncesinde bazı toplum ve kültürlerde yaşlıların bugünkünden daha kötü davranışlarla karşılaştığı, kaderlerine terk edildiği, sınırlı üretim ve besin yetersizliğinden dolayı ölmelerine göz yumulduğu gerçeğini gözden kaçırmıştır. Ayrıca, her ne kadar modernleşme ve sanayileşmeye bağlı olarak yaşlı yaşamında meydana gelen birtakım gerileme, statü ve rol kaybı söz konusu olsa da bu süreçlerin getirisi olan refah devleti ve sosyal politikalarla yaşlıların elde ettikleri kazanımlar, kuram tarafından dile getirilmemiştir (Şentürk, 2020).

2- Çatışmacı Kurama Göre Yaşlılık: Bu kuram, fonksiyonel kuramcıların toplumda karşılıklı bağımlılık ve birlik gördükleri yerde, toplulukların güç elde etmek için birbiriyle mücadele ve rekabet ettikleri düşüncesini savunmaktadır. Kuram temsilcilerine göre toplum, güç için mücadele edenlerin denetim altına alınması amacıyla bir rakibin saf dışı edildiği bir arenadır. Çatışma kuramcıları, farklı sosyal grupların sahip oldukları ortak değerleri vurgulayan fonksiyonalcilerden farklı bir bakış açısıyla toplum örgütlenmesini incelemektedir. Marx'ın toplum bakışından türeyen Çatışma Kuramı, toplumda var olan çatışma ve uyuşmazlığı vurgulamaktadır. Kurama göre toplum, sosyal kaynaklara ve kontrole sahip olmak isteyen zıt görüşleri olan gruplardan oluşmaktadır. Kuram, yapının birey üzerindeki etkisini vurguladığından makro özellik taşımaktadır. Kuramda toplum; özel grup ve sınıflara tabakalaşmış olarak görülmekte ve toplum, bu farklı gruplar arasındaki çatışmaların bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Çatışmacı kuramın yaşlılık açıklamalarında veya Gerontolojideki karşılığı, Politik Ekonomi Kuramı ve Yaş Tabakalaşması Kuramıdır (Şentürk, 2020).

• **Politik Ekonomi Kuramı:** Gerontolojide Toplumsal Kuram, son 50 yıldır etkili olan sosyolojik bakış açısında önemli değişimleri yansıtan birçok düşünce akımını ortaya çıkarmıştır. Bu kuramlar, Gerontolojinin eleştirel bir kimlik kazanmasında etkili olmaktadır. Phillipson'a (2014) göre Eleştirel Gerontoloji, yaşlılığın sosyal olarak kurgulanan bir deneyim ve süreç olduğunu savunmaktadır. Politik Ekonomik Kurama göre yaşlılığın sosyal

yapılanmasında, ulus ve ekonomi gibi unsurlar etkilidir. Yaşlanma deneyiminde bu alanlardaki etkileşim; hayat standartları, yaşam beklentisi ve günlük yaşamdan beklentiler açısından belirgin eşitsizliklere neden olmaktadır. Dolayısıyla politik ekonominin görevi; bazı yaşlılar için kontrol ve güce, bazıları için de bağımlılık ve güçsüzlüğe neden olan süreçleri, eleştirel bir şekilde incelemektir (Şentürk, 2020). Kurama göre yaş, sadece kronolojik bir rakamı ifade etmemekte; cinsiyet, ırk, sınıf, etnik köken tarafından da biçimlenen bir süreci ifade etmektedir. Kişinin eğitimi, geliri, dünya görüşü, fikri, yaşam alışkanlıkları ve standardı, ait olduğu toplumsal sınıf gibi faktörler onun yaşlılığını da etkilemektedir. Kısaca, kişinin yaşlılık süreci, sosyal yaşantısı ve sınıfı tarafından belirlenmektedir. Yaşlılar, toplumun kaynaklarından eşit olarak faydalanamamakta, sosyo-ekonomik ve politik eşitsizliğe bağlı yaşamaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısında çalışıp üretime katkısı olmayan yaşlıların cezaevlerine kapatıldığı bir süreç de yaşanmıştır. Günümüzde ise yaşlıların hakları, menfaatleri ve onlara yönelik hizmetler, kamu harcamalarını yöneten politik güç tarafından belirlenmektedir. Yaşlıların emekliye ayrılması ve sosyal güvence, sosyal yardımlar, sağlık hizmetleri, vd. düzenlemeler, Devlet tarafından belirlenmektedir. Diğer yandan, değişen teknoloji ve dijital teknoloji ağırlıklı üretim modeli, yaşlı bireylerin çalışma ortamı dışında kalmalarına neden olmaktadır. Ayrıca, şirketlerin uluslararası nitelik kazanması, değişen üretim ve çalışma mantığı, işten çıkarma ve zorunlu emeklilik yasalarıyla yaşlılar, çalışma ortamı dışında bırakılmaktadır (Şentürk, 2020).

- **Yaş Tabakalaşması Kuramı:** Bu kuram da sosyal uyumu incelemekle birlikte kuramın ilgisi yaş esaslı grup temelinde uzlaşılacak yaklaşımın dışındadır. Yaş Tabakalaşması Kuramı, rol dağıtım değişkeni ve tanımlayıcısı olarak kronolojik yaş esas almaktadır. Kuramda üç temel konu baskındır; *birincisi*, yaşın anlamı ve belirli sosyal grup içerisinde yaşın konumu; *ikincisi*, yaşın bu sosyal tanımlamasına bağlı olarak yaşam döngüsünde bireyin yaşadığı geçişler; *üçüncüsü*, bireyler arasında rollerin paylaşımını yapan mekanizmadır. Kuramın önde gelen temsilcisi Riley (1971), her bir yaş grubunun (genç, orta yaş, yaşlı) toplum içindeki grupların üyeleri olarak analiz edilebileceği ve bunların nasıl değerlendirileceğini tartışmaktadır. Yaş tabakalaşması sistemi içinde rollerin yaşa göre sınıflandırılması, yaş ayrımları eşitsizliklerine neden olmaktadır. Her bir yaş grubu, baskın sosyal değerler

anlamında toplumda ve kendileri tarafından değerlendirilmekte ve farklılık gösteren bu rol değerlendirmesi, yaş grupları arasında eşit olmayan bir güç ve prestij üretmektedir. Böylece toplum, yaşlıların bilgeliği ve tecrübelerinden faydalanarak roller üstlenmelerine izin verdiğinde yaşlılar da saygı duyulan bir konum kazanacaktır. Riley, kurumlar ya da sosyal normlardan daha hızlı değişen yaş-temelli rollerle ilişkili bireylerin yaşadıkları gözlemlere karşılığın bir yolu olarak yapısal gecikme düşüncesini geliştirmiştir (Şentürk, 2020). Günümüzde insanlar, sosyal fırsatlar ve kesin rollerin gelişmesini beklemeksizin emekliliğin on beş veya yirmi yılını bekleyebilmektedir. Bu yaklaşım, yaşam boyunca yaşlı insanların potansiyel katkılarının azalmasına yol açabilen emeklilik gibi resmileştirilmiş yaş normlarının gözden geçirilmesini tartışmak için kullanılabilir. Yaklaşımın önemi, gerontologlara demografik özellikler açısından herhangi bir gruba ve onun diğer gruplar ile ilişkilerine izin vermesidir. Herhangi bir toplumdaki yaş tabakalaşması karmaşık ve dinamiktir ve etnik köken ya da sınıf gibi diğer tabakalaşma sistemleriyle de ilişkilidir. Bununla birlikte grup üyeliklerini tanımlamak için “gerçek” yaş yerine kronolojik yaşın kullanımı, bu yaklaşımın yararlılığını zayıflatmaktadır; belli yaşlara yüklenen anlam hem tarihsel hem de kültürel olarak özeldir. Kuramda, toplumların yaşama olanaklarını yaşı esas alarak eşit dağıtmadığı vurgusu bulunmaktadır. Değişen toplum ve dönemlerde, bazı hak ve olanakların belli bir yaş grubuna özgü olarak tanımlanması, yaş bağlamında eşitsizlik yaratmaktadır. Kurama göre toplumun yaşam içindeki rol, statü, hak, olanak, kazanım, görev ve sorumlulukları; insanlara eşit şekilde dağıtmaktan ziyade belli bir yaşı kriter alarak dağıtması, bir eşitsizlik alanı oluşturmaktadır. Örneğin, emeklilik olgusunun 65 yaş olarak belirlenmesi, yaş açısından eşitsizlik yaratmaktadır (Şentürk, 2020).

3- Yorumsamacı-Etkileşimci Kuram ve Yaşlılık: G. Herbert Mead, simgeler aracılığıyla iletişim kurma becerisinin insanları diğer canlılardan ayıran kilit önemdeki özellik olduğunu belirtmektedir. Bireyler, toplumsallaşma sürecinde düşünme ve simge kullanma becerilerini geliştirirler. Küçük çocuklar, ebeveynlerinin davranışlarını taklit ederek sonunda annesi, babası veya çevrelerindeki kişiler gibi onların rollerini öğrenir ve uygularlar (Şentürk, 2020). Giddens’e (2000) göre sembolik etkileşimciler, davranışlarda sık sık tekrar eden önemli noktaların varlığını inkar etmemekle birlikte, bir etkileşim durumunda insanların anlamı yorumlamasında yaratıcı dolayısıyla

değişebilir bir yönün olabileceğine yoğunlaşmaktadır. Etkileşimcilere göre temel olarak insanlar arasındaki etkileşim, karşılıklı alış-veriş içermektedir. Başkalarıyla etkileşimde bulunan kişi, kesintisiz olarak o konumda ne tür bir davranışın uygun ve makul olduğunu ve diğerlerinin niyetini nasıl yorumlayacağı hakkında ipuçlarına bakarak kendini ayarlar, düşünür, yargılar ve eyleme geçer. Toplumun her üyesi, bu etkileşime bağlı olarak düşünce, tutum ve davranışlarını belirler. Erkek, kadın, çocuk, genç, yetişkin, yaşlı, evli, bekar, eğitici, işveren, çalışan, yönetici, suçlu, yoksul, kentli, köylü gibi toplumsal pozisyon ve katmanlardaki kişiler rol, görev ve sorumluluklarını, özetle davranışlarını bu etkileşime bağlı olarak geliştirmektedir. Yorumsamacı veya Etkileşimci Kuram içinde değerlendirilen sosyoloji ve gelişim psikolojisi içerikli üç kuram bulunmaktadır. Etiketleme, Alış- Veriş ve Yaşam Boyu Gelişim kuramları gerontoloji ilişkisi ile yaşlılığı açıklamaktadır (Şentürk, 2020).

• **Etiketleme Kuramı:** Etkileşimci Kuramın doğrudan bir uzantısı olan Etiketleme Kuramı, bir kişiye toplum içinde atfedilen etiketlerin o kişinin yaşamında önemli bir etkisinin olduğunu ileri sürmektedir. Bireyin yaşamında çevresiyle olan ilişkilerindeki etkileşimiyle edindiği kültürlü, zengin, yoksul, hasta, cahil, beceriksiz, suçlu, başarılı, genç, yaşlı, vd. tanımlama yani toplumsal etiketlemeler, tekrara dayalı olarak yeniden üretilmektedir. Etkileşimlerle yeniden üretilen etiketler, bireylerin yaşamını belirlemektedir. Toplumsal çevreler, işaret ettikleri ve ilişki sürdürdükleri toplumsal bağlamlarda, karşılaşılması olası kişi kategorilerini belirler. İlişki ve etkileşime girilen her olay, durum ve kişilerde; bu etiketleme veya nitelendirme devreye girer. Kişi ve karşısındaki bu etiketlemeye göre düşünce, tutum ve davranışlarını ayarlar ve geliştirir. “Yaşlı” veya “Yaşlılık” da bir toplumsal etiketleme biçimidir. Yaşı ilerleyen, emekliye ayrılan, aktif yaşamdan çekilen kişi için toplum bu etiketlemeyi kullanır. Yaşlı olarak etiketlenen kişi, toplumda daha önce bu nitelendirmeye giren kişilerin yaşam tarzı ve alışkanlıklarına göre yaşamını sürdürür. Kestirmeye dayalı ve genelleyci bir yönü bulunan etiketleme süreci, toplumda doğa kanunu gibi bir işlev görmektedir. Kısaca, etiketleme süreci işlediğinde toplum üyeleri bunu sorgulamadan doğru olarak kabul etmekte ve hayatını buna bağlı olarak sürdürmektedir (Şentürk, 2020).

• **Alış-Veriş Kuramı:** Bu kuram, toplumsal davranışları, değişen maddi ve maddi olmayan mal ve hizmetlerin etkisiyle açıklayan Mauss'un

antropolojik çalışmalarına kadar gitmektedir. Ona göre etkileşim, maddi ve maddi olmayan mal ve hizmetlerin kişiler arasında karşılıklı alış-verişiyle gerçekleşmektedir. Victor (2005), kuramı destekleyen ve birbiriyle yakından ilişkili olan dört varsayımdan bahsetmektedir:

- a) *Bireyler, faydayı artıran ve maliyeti düşüren etkileşimler seçer.*
- b) *Bireyler, geleceği tahmin etmek için geçmiş değişim deneyimlerini kullanır.*
- c) *Etkileşimler, sadece onlar faydalı ise sürdürülür.*
- d) *Sosyal değişimlerde güç, dengesizliklerden çıkar. Biri diğerine bağımlıysa o zaman o güç kaybeder ve diğer taraf onu hissesine alır (Şentürk, 2020).*

Water'a (2008) göre de yaşlanmayla birlikte, kişilerin sahip oldukları olanaklar ve elde etmeyi hedefledikleri fayda, hem oran hem de nitelik olarak değişse de ilişkilerinde merkezi yere sahiptir. Yaşlılar içinde buldukları dönem gereği, yaşantılarından farklı olanaklara sahip oldukları halde geçmiş yaşantılarından farklı şeyleri elde etmeyi hedefleyerek yaşamlarını sürdürmektedir. Bu gerçek, yaşlıların neden bazı tutum ve davranışları öne çıkardıklarını, neden toplumun belli bir kesimiyle ilişkilerini azaltırken diğer kesimine yöneldiklerini, günlük yaşantılarında nelerin merkezi rol konumunda olduğunu açıklamaktadır. Yaşlanmayla ilgili bu bakış açısı, farklı yaşta olan bireyler arasındaki değişen davranışların, yaş ilerlemesine eşlik eden kaynakların, rol ve yeteneklerin bir sonucuna dayandırarak açıklamasını yapmaktadır. Kuram, nesiller arasında neyin alınıp verildiğinin ve nelerden vazgeçildiğinin dengesini açıklamaya çalışmaktadır. Günlük yaşamda yaşlıların, yine kendileri gibi yaşlılarla daha fazla temasa geçtikleri ya da tercihlerini bu yönde kullandıkları, diğer dünya hazırlıklarına daha çok yöneldikleri, eskisi kadar günlük olaylara kişisel görüşleriyle katılmadıkları gözlenmektedir. Kuram bu değişimi, o yaş grubundakilerin sahip oldukları kaynaklar ile elde etmek istedikleri fayda arasındaki denge ile açıklamaktadır (Şentürk, 2020).

• **Yaşam Boyu Gelişim Kuramı:** Yaş, toplum için önemli bir düzenleyici faktördür ve özel sosyal etkinliklere girişe karar vermek ve sosyal rolleri düzenlemek için kullanılır. Birçok ülkede; resmi eğitim, ehliyet alma, oy verme ve evlilik düzenlemeleri gibi konularda yaşla ilgili yasal düzenlemeler vardır. Bu düzenlemeler, hem farklı toplumlar arasında hem de tarihsel olarak

değişiklik göstermektedir. Ülkeler, bireylerin bazı sorumluluk ve haklarını yaşla ilişkilendirerek düzenlemektedir. Bunun nedeni, kişinin takvim yaşıyla bazı biyolojik ve psikolojik değişimler yaşaması gerçeğidir. İlerleyen yaşla kişi belli bir olgunluğa erişerek bazı görev ve sorumlulukları üstlenebileceğini ifade etmek ister. İleri yaşla ilgili resmi roller, resmi olmayan birçok toplumsal beklenti ve normlarla tamamlanmaktadır. Bu bakımdan, kişinin ilerleyen yaşıyla birlikte rolleri, görevleri, sorumlulukları; dolayısıyla düşünce ve davranışları da değişmektedir. Yaşam süreci olarak nitelendirilen bu durum, Neugarten (1979) tarafından, “sosyal saat” kavramıyla açıklanmaktadır. Kurama göre bireyin doğduğu andan itibaren yaşadığı bebeklik, çocukluk, yetişkinlik, olgunluk, yaşlılık ve ileri yaşlılık gibi yaşam evreleri; belli bir yaş ve o yaşa bağlı rollerle biçimlenmektedir. Dolayısıyla birey, ilerleyen yaşıyla değişen rollerini içinde yaşadığı toplumun etkisiyle oluşturur; bu rolleri benimser ve uygular (Şentürk, 2020).

*****Bu kuramlar dışında, yaşlılığı farklı bakış açısıyla açıklayan iki kuram daha bulunmaktadır:**

1) Feminist Kuram: Toplumsal cinsiyet, son yıllarda Gerontolojinin araştırma gündeminde yer almaktadır. Yakın bir tarihe kadar yaşlılık konusu, cinsiyet değişkeni dikkate alınmadan bir bütün olarak incelenmiştir. Slattrey’e (2011) göre kuram, cinsiyete dayalı bir yaşlılık anlayışını savunduğu için yaşlılık olgusunun cinsiyet bağlamında değerlendirilmeden anlaşılmayacağı önermesinde bulunmaktadır. Ataerkilliği sorgulayan kuram, hemen her toplum ve zaman diliminde, kadının erkeğe bağımlı bir yaşam sürdürdüğünü iddia etmektedir. Tarihsel süreçte, erkek egemenliğine bağlı olarak yaşamını sürdüren kadın, eğitim ve iş hayatı başta olmak üzere birçok alanda dezavantajlıdır. Kadın hareketlerinin başlamasına da katkı sağlayan kuram, sosyal gerçeklik içinde erkekten farklı bir kadın varlığına vurgu yapmaktadır (Şentürk, 2020). Diğer yandan, geçmiş dönemlerden bu yana demografik araştırmalarda belirlenen kadının erkekten daha uzun yaşaması da kuramın inceleme konusudur. Russell’a (2007) göre Feminist bakış açısı, kadınların daha uzun yaşaması; dolayısıyla yaşlılar içinde kadın oranının fazla olmasına bağlı olarak yaşlılık konusuna daha ihtiyatlı yaklaşmak gerektiğini savunmaktadır. Çünkü yaşlanıncaya kadar kadının yaşadığı ve yaşlı yaşamının kalitesinde belirleyici olan önceki yaşam deneyimi oldukça önemli olmakla birlikte; bu,

çoğu zaman dikkate alınmamaktadır. Kuram, kadın ve erkek yaşının yaşam kalitesindeki farklılığı, sosyo-kültürel bir durum olarak görmektedir. Yaşlanıncaya kadar toplumda kadın ve erkek arasında cinsiyet ayrımı söz konusudur. Postmodern toplumsal aşamada, yaşlılar arasında erkek egemenliği azalmakta, dolayısıyla yaşlılığın “cinsiyetsizleştirilmesi” görülmektedir (Şentürk, 2020). Özetle bu kuram, yaşlılığa ilişkin değerlendirmelerinde, yaşlı kadınların yaşadıkları sorunları dile getirmektedir. Kuram, ataerkil bir yapıya bağlı olarak geçmiş yıllarda kadına yönelik eşitsizliklerin yaşlılık döneminde etkilerinin görüldüğünü; ekonomik ve sosyal yapı içinde kadının cinsiyet ayrımcılığına maruz kalarak yaşadığı için yaşlılığa, erkekten daha dezavantajlı girdiğini savunmaktadır. Diğer yandan ekonomik gelir ve eğitim olanakları sınırlı olan kadının bu durumun etkilerini ilerleyen yaşında gördüğünü ifade etmektedir (Şentürk, 2020).

2) Alt Kültür Kuramı: Kuram, yaşlanan bireylerin toplum içinde kendi yaşlarına yakın bireylerle daha çok ilişki kurduklarını, diğer bireylerle ilişkilerini sınırlandırdıklarını savunmaktadır. Dolayısıyla kuram, yaşlıların kendi aralarında oluşturdukları bağla, farklı bir hayat ve kültür yaşadıklarını ifade etmektedir. Alt Kültür Kuramı; Geri Çekilme ve Aktivite Kuramlarıyla benzer özellik göstermektedir. Alt kültür, toplumun herhangi bir kategori içinde, o kategorinin üyelerinin birbirleriyle ilişkilerinin diğer kategorideki bireylerle ilişkilerinden daha da yoğun olduğu bir kültürün gelişip şekillenmesidir. Alt kültür oluşumunda iki dinamik etkili olmaktadır: *birincisi*, toplum üyelerinin birbirleriyle bazı noktalarda pozitif yakınlıkların olması, benzer ilgi ve problemleri paylaşması ya da uzun süreli güçlü arkadaşlık ve dostluklara, ortak geçmiş ve deneyimlerden oluşan bir ilişkiye sahip olmasıdır. *İkincisi* ise daha geniş grupla olan etkileşimin dışında kaldıklarında büyük gruptan ayrı tutulmaları ve dışlanmalarıdır. Dolayısıyla yaşlı bireyler, içinde yaşadıkları toplum ve süreçte, bu iki duruma bağlı olarak bir alt kültür oluşturmaktadır. Kendilerini, ancak kendilerine benzer durumdaki insanların anlayacağı düşüncesiyle yaşlılar, akranlarıyla iletişim ve etkileşimde bulunarak yaşamlarını sürdürmektedir. Çift yönlü olan yaşlılık alt kültürü; bir yandan yaşının gençlerin alışkanlıklarına yabancı kaldığı için kendini gençlerden uzaklaştırmasına; diğer yandan gençlerin günlük yaşantılarını çevreleyen teknoloji ilgisi, teknolojiye uzak olan yaşlıların gençlerle ortak paylaşım imkanı kalmamasına bağlı olarak gençlerin yaşlılardan uzaklaşmasına neden

olmaktadır. Dolayısıyla yaşlılar, meşru gerekçeleriyle kendilerini akranları dışındaki bireylerden geri çekmekte; akranlar dışındaki bireyler de yapısal ve sosyal koşullara bağlı olarak yaşlıyla arasına mesafe koymaktadır. Böylece, çift yönlü bir süreçle yaşlılar, kendilerine ait bir kültür oluşturmaktadır (Şentürk, 2020).

4.1.1.4. Yaşlılık Sorunları

Yaşlılık döneminde bireylerin fiziksel, ruhsal, ekonomik sorunlar yaşaması kaçınılmazdır. Bu sorunların bazıları, yaşlı bireyin kendi özelliklerinden kaynaklanırken bazıları da yaşlı dışındaki çevresel faktörlerden kaynaklanmaktadır. Ülkelerin sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarına göre uyguladıkları sosyal politika ve sosyal güvenlik yasaları, bireylerin yaşlanma dönemindeki sorunların azalması veya artmasında etkili olmaktadır. Önceki dönemlerde, geniş aile yapısına bağlı olarak yaşlıların sorunları genellikle aile içinde çözülmekte ve yaşlı sorunları toplumsal bir sorun olarak algılanmamaktaydı. Günümüzde ise değişen aile yapısıyla (çekirdek aile) birlikte, yaşlı sorunları artarak daha görünür hale gelmiş ve toplumsal bir sorun olarak algılanmaya başlamıştır. Dolayısıyla günümüzde yaşlılık, artık sadece bireysel bir sorun değil; aynı zamanda toplumsal bir sorun olarak algılanmaktadır (Kurt, 2008).

Tufan'a (2001) göre bireyin biyografisi, biyolojik değişimi, rol kaybı ve toplumun yaşlıya verdiği değere bağlı olarak sosyal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Yaşlıların toplum içindeki konumu, yaşlının değerlendirilmesinde önemli rol oynamakta ve araya sınıf kavramı girmektedir. Yaşlı kadınlar, yaşlı erkeklerden daha fazla zorlukla karşılaşmakta ve bölgesel koşullar, yaşlının yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir (Kurt, 2008). Kalınkara (2005) da yaşlılarla ilgili en yaygın toplumsal sorunları; genel yaşam standartlarının düşük olması, yoksulluk ve düşük gelir, sosyal güvenlik politikalarındaki değişiklikler, tek başına yaşayan yaşlı sayısındaki artış, uygun olmayan konut koşulları, aile bakımındaki azalmalar, yaşlı nüfusun yaşlanma belirtileri, yaşlılığa yönelik olumsuz görüşler ve olumlu rolleri kabullenme güçlükleri olarak sıralamıştır (Kurt, 2008). ABD'de yapılan bir araştırma sonucuna göre ise endüstrileşmeyle birlikte artan yaşlılık sorunlarının başında; sağlık sorunları, düşük gelir düzeyi, yalnızlık ve kimsesizlik, kaynaklara ulaşmada zorluk, toplumsal ayrımcılık, yeterli sayıda arkadaş sahibi olamama ve yaşlı

bireylere yönelik bireysel ve toplumsal suçlar yer almaktadır. Daha sonra bu sorunlara; kentleşme, küreselleşme ve yaşanan göçler ile teknolojiye meydana gelen hızlı değişimlerin yaşlı bireyin yaşamına getirdiği zorluklar ve uyum sorunu, sosyal politikalarındaki eksiklikler ile yaşlı istismarı eklenmiştir. Ayrıca bunlara ek olarak statü ve rol değişikliği, yetersizlik, çaresizlik, yalnızlık ve başkalarına muhtaç olma, reddedilme, hastalık ve ölüm düşüncesinin korku yaratması gibi psiko-sosyal nitelikli sorunlar da söz konusudur (Kurt, 2008). Ancak, birbirleriyle yakından ilişkili ve çok çeşitli olan sorunların keskin sınırlarla ayrılması mümkün değildir. Dolayısıyla yaşlılık döneminde, bireylerin mücadele etmek zorunda kaldığı pek çok sorun aşağıdaki başlıklara göre incelenmiştir:

⇒ **Fiziksel ve Ruhsal Sağlık Sorunları:** Yaşlılık ve sağlık sorunları birbirini çağrıştırmakta ve aralarında karmaşık bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkinin karmaşıklığını, tek bir bilim dalıyla açıklamak mümkün olmadığından disiplinler arası ekip çalışmasıyla sorunlara çözüm aramak gerekmektedir. Yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak yaşlılık süresinin de uzaması, sağlık problemlerinde ciddi artışlara neden olmaktadır. Artan yaşlanmayla birlikte sayısız fizyolojik değişiklikler de meydana gelmekte ve kronik hastalık riski de artmaktadır. Genellikle 60'lı yaşlardan itibaren işitme-görme bozukluğu, kalp hastalığı, inme, kanser, bunama, vd. hastalıkların görülme sıklığı artış göstermektedir. Diğer yandan, yaşlıların maruz kaldığı sağlık sorunlarına ilişkin veriler, hastalıkların yaşlıda yarattığı etkiler hakkında bilgi vermemektedir. Yaşlıların sık yaşadıkları fiziksel, ruhsal ve zihinsel sağlık sorunları: görme-işitme-duyma kayıpları, öğrenme-algılama zorluğu, dikkat dağınıklığı, unutkanlık-hatırlama zorluğu, dil kullanma becerisinde gerileme ve ifade zorluğu, sürekli üzüntü ve depresyon hali, kaslarda erimeye bağlı kırılmalar, baş dönmesi, idrar tutamama gibi sorunlardır. Hemen hemen her yaşlı, yaşam koşullarına bağlı olarak bu sağlık sorunlarından birini veya birkaçını bir arada yaşamak zorunda kalmaktadır. Diğer yandan, 65 yaşında bu hastalıklardan biri veya birkaçını yaşayan yaşlı olabileceği gibi 80 yaşında doktora gereksinim duymadan yaşayabilen ileri yaşta birinin de olması mümkündür. Sağlık, bireyin sadece tıbbi koşullarının iyi olması değil; aynı zamanda kişisel ve sosyal işlevlerinin de iyi olması anlamına gelmektedir. Bu bakımdan, elden ayaktan düşmemek kadar yaşadığı çevreyle uygun davranışlar geliştirmesi de yaşlı bireyin sağlıklı olduğuna işaret etmektedir. Çevresinde yaşayan insanlarla

ilişkisi sınırlı olan, olaylara tepki verme gereksinimi duymayan yaşlı birey, sağlık durumuyla ilgili kötümser bir psikolojiye sahiptir (Şentürk, 2020). Stoller (1984), bazı toplumbilimcilerin sağlığı, “*İşlevsel yetkinlik ya da sosyal faaliyetlere katılım için gereken fiziksel ve zihinsel kapasiteye ilişkin normlara uygunluk.*” olarak tanımladığını belirtmektedir. Dolayısıyla çevreye uyum sağlamak ve bireylerle ilişki kurup sürdürmek bir sağlık işaretidir (Şentürk, 2020). Bireyler yaşlılık döneminde, toplumla sosyal uyum problemi yaşamaktadır. Yaşlılık döneminde bireylerin sosyal uyumları, sosyal ilişkilere girme düzeyleri, aile ve toplumla ilişkileri birbirinden farklıdır. Bu farklılık; eğitim, meslek, gelir durumu ve çevre gibi faktörlere bağlı olarak yaşlının sosyal uyumunun değişmesinde etkili olmaktadır (Kurt, 2008). Diğer yandan, yaşlıların değişen fiziksel ve ruhsal değişimlerine bağlı olarak yaşadıkları sorunlardan biri de uyku bozukluğudur. Bu sorunun yaşanmasında uyku süresinin yaşla birlikte doğal olarak azalmasının da rolü vardır. Bu durum, yaşlıların günlük enerjilerinin düşmesine ve yaşamlarının olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Şentürk, 2020).

⇒ **Yaşam Doymu Sorunu:** Yaşlılıkta, yaşam doymu üzerinde durulmasının nedeni, bireyin yaşlılık döneminde birçok sorunla karşılaşmasından kaynaklanmaktadır. Yaşlı bireylerde yaşlılık döneminde fiziksel, bilişsel ve ekonomik kayıplar meydana gelmektedir. Bu kayıplarla baş etme durumlarına göre yaşlılar, yaşlılık döneminde farklı düzeylerde yaşam doyumuna ve sosyal uyuma sahip olmaktadır. İlk kez 1961 yılında Neugarten tarafından dile getirilen yaşam doymu kavramı; “Beklentilerin, gereksinimlerin, istek ve dileklerin karşılanması.” olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle yaşam doymu, bir insanın beklentileriyle elinde olanların karşılanmasıyla elde edilen durum ya da sonuçtur. Yaşam doyumunu etkileyen bazı faktörler; cinsiyet, yaş, eğitim, gelir, sosyal köken, medeni durum, sağlık, sosyal ilişkiler ağı, sosyal etkinlik düzeyidir (Kurt, 2008). Yaşam doymu kavramıyla ilişkili bir diğer kavram da başarılı yaşlanmadır. Başarılı yaşlanma, sadece sağlık yönünden değil aynı zamanda psikolojik ve sosyal yönden de tam bir iyilik halinin varlığını işaret eden bir kavramdır. Başarılı yaşlanma; bireyin yaşlanma sürecinde sadece kayba uğramadığı, aksine psişik ve sosyal kazançlar elde edebileceği gerçeğine dayanmaktadır. Bu görüş, yaşlılık yıllarını olumsuz yönden değerlendirmemekte; aksine yıllar boyunca kazanılan tecrübe ve birikimlerin yaşam konforunu arttırmak için kullanılabileceğini savunmaktadır

(Tufan, 2014). Yaşam uzunluğu, biyolojik ve zihinsel sağlık, bilişsel yeterlilik, sosyal yeterlilik, üretkenlik, kişisel kontrol ve yaşamdan zevk alma, başarılı yaşlanmanın ortak kabul gören temel göstergeleridir. Sosyo-ekonomik durumu kötü ve olumsuz yaşam deneyimine sahip olan yaşlıların yaşam doyumu ve yaşam kalitesi, istenilen düzeyde değildir. Bu durumdaki yaşlılar, yaşlılık algısı konusunda da daha olumsuz düşünmektedir. Günümüzde artan sayı ve oranları ile bağlantılı olarak yaşlıların yaşam kalitesi ile ilgili çalışmalar, hem enformasyon hem de sosyal politikaların hayata geçirilmesi gerektiğini göstermektedir. Biyolojik kriterlerden daha da önemli olan şey, yaşlılığın toplum açısından nasıl değerlendirildiğidir. Ayrıca, yaşlının kendi durumunu nasıl değerlendirdiği ve sağlık durumunu nasıl algıladığı da oldukça önemlidir. *Biyolojik olarak yaşlanma*, bireyin sosyal çevresinden yavaş yavaş kopmasını ve yalnızlaşmasını hızlandırır. Bu durum, yaşlının sosyal uyum sorunu yaşamasına neden olur. Sosyal uyum sorunu; yaşlı bireyin yaşamdan geri çekilmesi, yaşamdan zevk almaması, yaşama aktif olarak katılmaması, kısacası yaşamdan doyum sağlayamamasıdır. Bu yüzden, sosyolojik açıdan *sağlıklı yaşlanma*, kişinin doğuştan itibaren kendini tüm kapasitesi ile yetiştirip geliştirerek yaşlılık döneminde de psikolojik, fizyolojik, sosyo-kültürel açılardan rahat ve toplumla uyumlu bir şekilde yaşayabilmesidir (Kurt, 2008).

⇒ ***Çalışma Hayatından Uzaklaşma Sorunu:*** 19. yüzyılın sonlarına kadar insanlar, belli bir yaş kıstası olmadan sağlıklı oldukları sürece çalışmaya ve üretmeye devam etmiştir. Daha sonraki yıllarda, ekonomi ve siyaset alanındaki değişimlere bağlı olarak kamu emekliliği sistemine geçilmiştir. İlk kamu emekliliği uygulamasına 1908 yılında geçilmiş ve ilk uygulamada emeklilik yaşı 70 olarak belirlenmiştir. 1925 yılında ise yaş sınırı 65'e düşürülmüş ve daha sonra bu sınır kadınlar için 60 yaşa indirilmiştir. Günümüzde, hemen hemen tüm Dünya'da, bu yaş sınırına göre insanlar emekli olmaktadır. Çalışma hayatının sonlandırılması, aslında bireylerin yaşlandığının da resmi bir belgesi olmaktadır. Dolayısıyla bireylerin yaşlılık döneminde yaşadıkları zorlayıcı dönemlerden biri de emeklilik aşamasıdır. Uzun süren bir çalışma hayatının sonlanması olarak değerlendirilen emeklilik döneminde yaşlılar, çalışma ortamlarından ve sosyo-kültürel çevrelerinden uzaklaşarak bir bakıma yalnızlığa itilmektedir. Yaşlılığın neden olduğu olası sıkıntılara, bir de emekliliğe özgü toplumsal, kültürel ve ekonomik sorunlar eklenmektedir. Kişinin mesleğini ve çalışma düzenini hayatının merkezine koyması, emeklilik

dönemine uyum sağlamasını zorlaştırmakta ve emeklilik, yaşlı insanlar için önemli bir sorun olmaktadır. Çünkü çalışma ortamı, bir çalışan için sadece geçim sağlanan bir yer değil; aynı zamanda yaşam ortamıdır. Çalışma ortamı, birey için büyük bir aile ortamıdır ve birey emekli olduğunda geride bıraktığı sadece ait olduğu bir grup değil, aynı zamanda kendinden bir parçadır. Çoğu çalışan için emeklilik, kimlik ve ait olma duygusunun eksilmesi ve derin anlam kayıplarına neden olmaktadır. Dolayısıyla emeklilik, yaşlı için kolay kabul edilen ve uyum sağlanan bir süreç değildir. Diğer yandan emeklilik, bireyde ekonomik ve sosyal kayıplara neden olabileceği gibi bireyin o zamana kadarki deneyimlerini uygulama fırsatı da oluşturabilmektedir. Başka bir ifadeyle, yaşlanmayla elde edilen zihinsel entegrasyon dönemi, emeklilik sonrasında bireyin kendini ifade edebileceği yeni alanlar oluşturabilmesine imkan tanımaktadır. Ayrıca, çalışma hayatında istediği doyumunu sağlayan kişinin emeklilik sonrasında boşluğa düşmesi, her birey için geçerli değildir. Emeklilik, eğitilmiş ve ekonomik yeterliliği olan yaşlılar için “Encore Career” (tekrar kariyer) veya “Second Act” (ikinci eylem) fırsat oluşturan bir süreç de olabilmektedir. Benzer olarak çalışma hayatının ağır koşullarıyla evdeki geleneksel sorumlulukları ve yaşlı bakımını üstlenen kadınlar için de emeklilik bazı sorumluluklarından kurtulma anlamına gelmektedir (Şentürk, 2020). Çalışma hayatının sonlanması, tüm yaşlılar için sorun olarak algılanmamalıdır. Çünkü yaşlıların eğitim düzeyi, ekonomik durumu, yaşadığı çevre, çalışma koşulları, cinsiyeti, sorumlulukları, toplum baskısı, vd. faktörlere göre emeklilikten etkilenmeleri tamamen farklıdır. Bu farklılıklar, yaşlı açısından emekliliğin bir sorun olarak algılanması veya algılanmamasını belirlemektedir.

⇒ **Yalnızlık ve Sosyal İzolasyon Sorunu:** Yaşlılıkla ilgili tüm araştırmalarda belirlenen ortak görüş, yaşlanma ve yalnızlık ilişkisidir. İlerleyen yaşla birlikte aile üyelerinin çeşitli nedenlerle (evlenme, eğitim, çalışma hayatı, vd.) evden ayrılmaları, eş veya akranların hayatını kaybetmesi, yaşlılığa bağlı fiziksel ve ruhsal sorunlar, yaşlıların yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Bireyin sahip olduğu ilişkinin kendini tatmin etmemesi olarak tanımlanan yalnızlık, kişilik faktörleri ve durumsal faktörler arasındaki etkileşim sonucu ortaya çıkmaktadır. Klinik çalışmalarda yalnızlık, duygusal ve sosyal yalnızlık olmak üzere iki şekilde tanımlanmaktadır. *Duygusal yalnızlık*; özel, samimi ilişkilerin kaybedilmesi sonrasında yaşanmaktadır. Bu yalnızlığı yaşayan birey, kendini rahatsız ve büyük bir boşluk içinde hissetmektedir. *Sosyal yalnızlık* ise

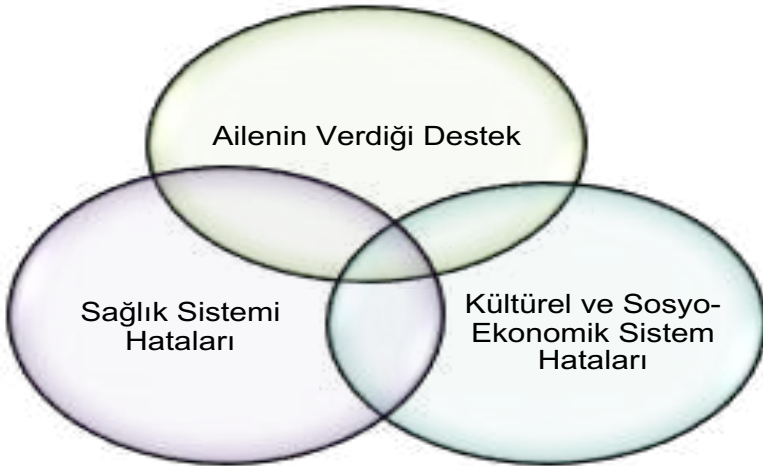
arkadaşlık kurulamaması veya toplumun bireyi değerlendirmemesi anlamına gelmekte ve sosyal yalnızlar, kendilerini yetersiz hissetmektedir. Fiziksel ve ruhsal değişimlere uyum sürecindeki yaşlı, önceki gibi dışarı çıkmak istememekte ve ilişkilerinin seyrelmesiyle yalnızlık yaşamaktadır. Diğer yandan yaşlının izolasyonu, emeklilikle de ilişkilendirilmektedir. Emekli olduğunda üretim alanının dışında kalmak, aktif yaşamdan uzaklaşmak; her yaşlı için geçerli olmasa da yaşlıların çoğunda, “işe yaramama, üretmemeye duygusu” oluşturarak yaşlının içine kapanmasına neden olmaktadır. Yalnızlığın bir diğer değişkeni de bağımlı olmaktır. Başkalarına daha fazla bağımlı olan bireylerde toplumsal ilişkilerin azalması, yalnızlık duygusunun güçlenmesine neden olmaktadır. İlerleyen yaşla ortaya çıkma ihtimali olan bağımlılık, yaşlının günlük ihtiyaçlarını (market, fatura ödeme, vd.) karşılamasına engel olmaktadır. Bu durum, yaşlının diğer insanlarla ilişkilerini azaltmasına ve toplumun dışında kalmasına, dolayısıyla yalnızlık yaşamasına neden olmaktadır. Yaşlıların yaşadığı sosyal izolasyon ve yalnızlık sorunu; modernleşme, sanayileşme ve kentleşme düzeyi yüksek olan Batı toplumlarında daha önceden başlayan ve yoğun yaşanan önemli bir sorundur. Her alanda yaşanan hızlı değişim, toplumsal yapıyı da etkileyerek toplumsal yapıyı değiştirmekte ve bu durum, yaşlıları da etkilemektedir (Şentürk, 2020).

⇒ **Yaşlı İhmal ve İstismarı:** WHO'nun (2002) “Duyulmayan Sesler” adlı raporunda, yaşlı ihmal ve istismarı olgusu, beş başlık altında özetlenmiştir:

- 1) İhmal, bilerek ya da bilmeyerek yaşlı bireyden yiyecek, içecek, ilaç, tıbbi cihaz, ihtiyaçlarını esirgemek; bakım sorumluluklarında isteksizlik, biyolojik ve temel ihtiyaçlarını zamanında karşılamama ve yaşlı bireyi yalnız bırakmadır.
- 2) Fiziksel istismar; yaşlının bakımından sorumlu kişi tarafından fiziksel şiddet uygulama, zorla besleme, yatakta bırakma, vd. kötü davranışlarda bulunmadır.
- 3) Sözel, duygusal ya da psikolojik istismar; yaşlının bakımından sorumlu kişi tarafından bağırma, hakaret etme, azarlama, korkutma, aşağılama gibi yaşlının kendini kötü hissetmesine neden olacak davranışlarda bulunmaktır.
- 4) Cinsel istismar; yaşlının istemediği veya hoşlanmadığı dokunma, soyma, çıplak fotoğrafını çekme gibi davranışlardır.

- 5) Ekonomik istismar; zihinsel yetersizliği olmayan yaşlının sivil ve hukuki haklarının ihlal edilmesi, izni olmadan malları, parası ve değerli eşyalarının kullanılmasıdır.

Yaşlılıkla ilişkilendirilen ihmal ve istismar, çok boyutlu bir içeriğe sahip olup bireyin bakım ihtiyacını karşılayan aile üyeleri de dahil olmak üzere içinde yaşadığı toplumun yapısıyla da yakından ilişkili olan bir olgudur. Yaşlılara yeterince destek olmayan aile üyeleri kadar onun sağlık ve ekonomik sorunlarına zamanında çözüm bulmayan sağlık sistemi, sosyo-kültürel ve ekonomik yapı, bir bütün olarak yaşlı ihmal ve istismarını üretebilmektedir. Kapsayıcı sağlık sistemlerinin geliştirilememesi, maddi sorunlarını çözecek emeklilik haklarının sağlanamaması, yaşlıya karşı olumsuz tutum ve davranışlar, yaşlının ihmal ve istismarına neden olmaktadır (Şentürk, 2020) (Şekil 4.4).

Şekil 4.4. Yaşlı İhmal ve İstismar Kaynakları, (Şentürk, 2020)

⇒ **Yaşlı Bakımı:** Dünya genelinde sanayileşme ve kentleşme süreçlerine bağlı olarak değişen nüfus ve aile yapısı, kadının çalışma hayatına dahil olması, yaşlı bakımı sorununa neden olmaktadır. Yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak yaşlı nüfus oranının artması; yalnızlık, yoksulluk, topluma katılım sınırlılığı, yaşam kalitesinin korunması, aktif ve başarılı yaşlanma gibi tüm disiplinleri (tıp, sosyoloji, psikoloji, gerontoloji, antropoloji, kent planlaması, sosyal hizmet, vd.) ilgilendiren sosyo-ekonomik ve psikolojik konuları gündeme getirmiştir. Bakıma muhtaçlık; bireyin günlük yaşamında ihtiyacı

olan yeme, içme, tuvalet, banyo gibi temel ve zorunlu faaliyetlerini yerine getirmek için başkalarına ihtiyaç duyması durumudur. Kişinin bebeklik ve çocukluk döneminden sonraki bağımlılık süreci olarak ifade edilen bu dönem, yaşlı açısından oldukça zorlayıcıdır. İlerleyen yaşla birlikte fiziksel hareketlerin kısıtlanması ve demans, depresyon, kalp damar hastalıkları, felç, kanser, vd. hastalıklara maruz kalınması, yaşlının başkalarının desteğine muhtaç olmasına neden olmaktadır. Bakıma muhtaç olma, hangi nedenden kaynaklanırsa kaynaklansın, bireyin yaşam kalitesini bozan; onur ve saygınlığını azaltan; ailesinin ekonomik, sosyal ve psikolojik yükünü artıran bir faktördür. Yaşlı bakımı, genelde bireyin ailesini ilgilendiren bir konu olarak görülse de toplumun genelini ilgilendiren bir durumdur. Bağımlı yaşamak zorunda kalan yaşlı birey, daha çok evde bakımı tercih etmektedir. Kurum yerine, evde bakımı tercih eden yaşlı için evi; onun psikolojik, ekonomik ve sosyal doyum sağladığı; kimlik ve güvenliğini sağladığı bir ortamdır. Yaşlı bireyin bakıma muhtaç olması veya bakımının evde karşılanması kadar önemli olan bir diğer durum da yaşlı bakımını kimin üstleneceğidir. Bakım ve destek sorumluluğunu alan kişinin gönüllü olarak bu işi yapması oldukça önemlidir. Gönülsüz, zorunlu olarak yapılan yaşlı bakımı, hem yaşlı hem de bakım yapan kişi için olumsuz psikoloji oluşturmaktadır. Diğer yandan, yaşlıya bakım ve destek vermek, çocukları arasında da sorun oluşturabilmektedir. Bakım sorumluluğunu bir çocuğun alması, diğerlerinin bu konudaki ilgisizliği, çocuklar arasında tartışmalara neden olabilmektedir (Şentürk, 2020). Yaşlıların bakım sorununun çözümü için günümüz refah toplumlarında geliştirilen ve yaşlılara sunulan yaşlının evinde bakılması; bu mümkün olmadığında ise yaşlının evi dışında güvenle bakılmasına yönelik hizmet türleri söz konusudur. Koşar'a (1990, 1996) göre "Yaşlıların ihtiyaçları, sosyal çevrelerinin duygusal havasını, iklimini elverişli kılacak politika ve uygulamalarla karşılanabilir, yaşlı insanların sorunları ancak bu şekilde önlenbilir veya hafifletilebilir. Toplumlar artık yaşlıların karşılaştıkları güçlükleri Devletin sosyal refah anlayışı çerçevesinde, kamu ve gönüllü kuruluşların katkısı olmaksızın sadece ailenin imkan ve desteği ile çözülemeyeceğini görmüşlerdir. Aile desteğinin yitirilmesine meydan vermeden yaşlının ve ailenin desteklenmesi önem kazanmıştır." (Kurt, 2008). Yaşlı bakımı sorununun çok boyutlu olmasına bağlı olarak ülkemizde kalkınma planlarında da bu konu gündeme getirilmiştir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001-2005), "Ülkemizin sosyo-

ekonomik gelişmesine paralel olarak gelişme gösteren sanayileşme, kentleşme ve aile yapısında meydana gelen değişimler; 60 ve üstü yaş grubunda yavaş da olsa görülmeye başlayan nüfus artışı, huzurevi ve yaşlı dayanışma merkezlerinin açılmasını, bu kesime yönelik bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin artırılarak sürdürülmesi ihtiyacının önemini ortaya koymaktadır.” ifadesine yer verilmiştir (DPT, 2000).

⇒ **Ekonomik Sorunlar:** Bireylerin, yaşlılık döneminde karşılaştıkları önemli sorunlardan biri de ekonomik sorunlardır. Yaşanılan ülkenin ekonomik yapısına bağlı olarak hayatın giderek pahalılaştığı, emeklilik ya da ailenin geçimini sağlayan kişinin ölümü gibi durumlarda gelirin azalması nedeniyle yaşlıların ekonomik sorunları artmaktadır. Diğer yandan, yaşlılık toplumsal cinsiyet boyutu da olan bir olgudur. Kadınların genelde erkeklerden daha fazla yaşmaları, ileri yaşı büyük ölçüde *kadınlaştırmaktadır*. İleri yaştaki bireyler, yaşlılık dönemlerinde önceki deneyimlerden büyük ölçüde etkilenmektedir. Çocukların bakımı, ev işleri, eğitim eksikliği, vd. nedenlere bağlı olarak kadınlar, genellikle çalışma hayatına daha az katılmaktadır. Bu durum da ileri yaşlarda kadınların ekonomik sorunlardan daha fazla etkilenmelerine neden olmaktadır. Çalışmalar, yaşlı kadınların erkeklere göre hem daha düşük gelire sahip olduğunu, hem de menkul veya gayrimenkul sahipliği gibi kaynaklar açısından eşitsizlik yaşadıklarını göstermektedir. Ayrıca, çalışma hayatından çekilme, yaşlı insanların önemli ölçüde gelir kaybetmesine neden olmaktadır. Çalışma yaşamında geçinmek için yeterli ücret alabilen birçok insan, çalışırken gelirinden ileriye yönelik yatırım yapmamışsa veya buna maddi gücü yetmemişse; emeklilik döneminde gelirinde ani bir düşüş deneyimi yaşamaktadır. Son yıllardaki çalışmalar, emeklilerin çalışan nüfusa göre yoksul yaşama olasılıklarının çok daha fazla olduğunu göstermiştir. Düşük gelirli emeklilerin sayısı da yaş ile birlikte artmaktadır (Giddens, 2008).

⇒ **Beslenme Sorunları:** Beslenme, yaşamın her döneminde sağlığın temelini oluşturmaktadır. Beslenmeye önem verilmemesi veya yanlış beslenme, yaşlı bireyin birçok sağlık sorunu yaşamasına neden olmaktadır. Bedensel, ruhsal, zihinsel ve sosyal yönden sağlığın temelini oluşturan yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenme; yaşlılıkta oluşan değişimlerin hızını yavaşlatarak olumsuzlukları geciktirmekte ve insanın yaşam kalitesini arttırmaktadır (Kurt,

2008). Beslenme durumu, yaşlılıkta pek çok hastalık oluşumunu etkileyen önemli bir faktördür. Bireyin yaşamı boyunca yeterli-dengeli beslenmesi ve besin seçimi; ilerleyen yaşında, kronik hastalıkların oluşumunun önlenmesi ve geciktirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Yaşlı bireyin yeterli ve dengeli beslenmesinin önemi; bireyin sağlığının korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, yaşam kalitesinin artırılması, sağlıklı yaşam biçiminin benimsetilmesidir. Yaşlanma döneminde görülen fizyolojik ve psikolojik değişiklikler, yaşlıların sağlık ve beslenme durumları ile yakından ilişkilidir. Yaşlanma ile bireyin tek başına ihtiyaçlarını karşılayamaması, alışveriş yapamaması, besin hazırlayamaması gibi faktörler, yaşlının yeterli beslenmesini ve sağlığını olumsuz etkilemektedir. Yaşlılık döneminde yoksulluk, yalnızlık, fiziksel aktivitede meydana gelen sınırlılık, hastalık, depresyon, demans gibi durumlar; besin alımını olumsuz etkilemekte ve yetersiz beslenmeye sebep olmaktadır (Kurt, 2008). Dolayısıyla, bireylerin yaşlılık dönemlerini sorunsuz veya daha az sorunla yaşayabilmeleri için beslenme düzenlerine de dikkat etmeleri gerekmektedir.

⇒ **Ölüm Korkusu:** Yaşlılıkla meydana gelen fiziksel ve ruhsal gerilemelere bağlı olarak yaşlı bireyin yaşama gücü ve isteği de azalmaktadır. Yaşlı birey, rol kayıplarına bağlı olarak işe yaramama hissine kapılmakta, yaşamın anlamını sorgulamakta ve ölüm korkusu yaşamaktadır. Dolayısıyla bu durum, ruhsal yönden çevreye ve olaylara karşı ilgisizlik, içe kapanma, hayattan zevk almama gibi psikolojik sorunlara neden olmaktadır. Bu değişimlere bağlı olarak karamsarlığa yönelen yaşlı birey, bir taraftan gençliğine özlem duyarken diğer taraftan ölüme yaklaştığını düşünmektedir. Ölüm korkusu, çoğu yaşlının açık veya kendi içinde yaşadığı önemli bir sorundur. Yaşlı birey için ölüm, soyut bir kavram olarak değil; her an yaşanabilecek dünyanın asıl gerçeği olarak algılanmaktadır. Yakın arkadaş, dost ve akrabalarını kaybeden yaşlı, bir gün kendinin de bu durumla yüzleşeceği duygusunu yaşamaktadır (Şentürk, 2020).

⇒ **Mekansal Sorunlar:** Yaşlı bireylerin yaşadıkları mekanlara bağlı olarak farklılaşan sorunları da bulunmaktadır. Kentsel veya kırsal alanda yaşayan yaşlı bireylerin yaşam alışkanlıkları, ihtiyaçları, hizmetlere erişimleri, eğitim ve teknolojiyen yararlanma düzeyleri, farklılık göstermektedir. Kentte, özellikle büyük metropollerde yaşayan yaşlıların en temel sorunlarından biri,

sosyal ilişkilerin zayıflamasına bağlı olarak daha da yalnızlaşmalarıdır. Çocukları ile aynı kentte yaşayan yaşlı bireyler, nispeten de olsa onların desteğini alırken çocukları başka yerde yaşayan veya çocuğu olmayan ya da eşlerini kaybetmiş yaşlılar daha yalnızdır. Kentte yaşayan yalnız yaşlıların ihtiyaçlarını (market, hastane, eczane, fatura ödeme, banka işlemleri, vd.) karşılamak için mesafelerin uzak olması nedeniyle araca gereksinim duymaları, onları zorlayan ayrı bir sorundur. Bu sorun, eğitim düzeyi yüksek olan yaşlılarda, teknoloji kullanımına bağlı olarak kısmen de olsa azaltılmaktadır. Ancak yaşlı bireylerin çoğu teknolojiye ilgi duymamakta ve ilgisi olanların teknoloji bilgisi de ihtiyaçlarını (banka işlemleri, market siparişi, fatura ödeme, vd.) karşılamak için yeterli olmamaktadır. Diğer yandan kırsalda yaşayan yaşlılar, geleneksel yaşam tarzı ve sosyal ilişkilerin sürdürülmesine bağlı olarak çok fazla yalnızlık duygusu yaşamamaktadır. Ancak, onların da yaşadıkları ortamdaki mahrumiyetten dolayı birçok ihtiyaçlarını karşılamada zorlandıkları bilinmektedir. Özellikle, bu yaşlıların sağlık hizmetlerine erişimleri oldukça zordur. Çünkü yaşlılar, sağlık hizmeti alabilmek için il veya ilçe merkezlerine gitmek zorunda kalmaktadır. Merkezlere uzak ortamda yaşayan, ulaşım imkanı ve yanlarında kendilerine eşlik edecek biri olmayan kırsal yaşlılar, mekânsal sorun yaşamaktadır.

*****Yaşlılık Sorununa Sosyal Çözüm-Tufan Çark Modeli**

Başlangıçta, gerontolojik yerel hizmetlerin tasarımında kullanılmak üzere oluşturulan bu sistemde; yaşlılıkla ilişkili sorunlar, sosyal sistemin bir sorunu olarak tanımlanmaktadır. Bu modelde çark kavramı, sosyal bir sistem olarak vurgulanmaktadır. Çarkı döndüren ise bu sistemin birbirine bağlanan elementleri arasındaki *iletişimdir*. Tufan Çark Modelinin hizmet tasarım ve geliştirme modeli; dairelerle ifade edilen, belirli noktalarda birbiriyle çakışan “çarklardan” meydana gelmektedir. Bu çarkların birbirleriyle bağlantılı olması, sistemin işlevleriyle ilgilidir. Elementlerden biri işlevini yerine getirmediğinde “çark” dönmemektedir. Sisteme ait yeni problemler, birbirine dokunan “değişim” ve “bilgi” çarklarının farklı yöne dönerek birbirlerini engellediklerini ifade etmektedir. Bu durum “sistemin tıkanması” olarak adlandırılmaktadır. Sistemin tıkanması, güncel koşullardan doğan sorunlara uygun cevap verilmemesi anlamına gelmektedir. Tıkanıklığa, sistemin yarattığı olumlu değişimler neden olmakta ve çarkın dönebilmesi için tıkanıklığın giderilmesi

gerekmektedir. Hizmetler bir taraftan güncel sorunları çözerken diğer taraftan yeni koşullarda ihtiyaç ve beklentilerde değişime sebep olmaktadır. Dolayısıyla sosyal sistemin sorunlarına çözüm getirildiği için sorunlar tükenmemekte; sadece tarz ve biçimleri değiştirerek sistemin içinde çözüm getirilmesi gereken yeni problemler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, çark sisteminin sürekli dönmesini sağlamak, yani yeni koşullara bağlı olan ihtiyaçları belirleyip yeni çözümler üretmek gerekmektedir. Çark sistemi; bilgi, ihtiyaç, planlama, hizmet ve değişim çarkı olmak üzere beş çarktan oluşmakta ve bu çarkların birbiriyle temas noktaları, her bir çarka göre alt aşamalara ayrılmaktadır (Tufan, 2014).

1. Bilgi: Bilimsel bilgiler çözümün garantisi olmamakla birlikte, bu bilgiler olmadan da çözüm mümkün değildir. Yerel yönetimler, yaşlılıkla ilgili sorunları algılama ve tanımlamada zorluk yaşamaktadır. Buna dayanan eksiklikler, hiç tanımlanmama durumlarını ortaya çıkarmaktadır.

1.1. Verilerin Derlenmesi: Hizmet tasarımını oluşturmak için önce verilerin toplanması gerekmektedir. Veriler, sosyal sorunların ve bunlardan etkilenen sosyal grupların belirlenmesinde yardımcı olmaktadır.

1.2. Analiz: Verilerin istatistiksel analizi sonucunda; sosyal sorunlar, türleri, kapsamı ve sosyal dezavantajlı gruplar belirlenmektedir. Analizler, sorunları farklı perspektiften yeniden keşfetmeyi ve algılamayı sağlamaktadır.

1.3. Yorum ve Değerlendirme: Analizlerden çıkan sonuçları yorumlama ve değerlendirme işlemleri, uzmanlık bilgi ve deneyimlerine dayanarak sayılara sosyal sistemde anlam yüklemektedir.

2. İhtiyaçlar

2.1. Önemli İhtiyaçlar: Yorumlama ve değerlendirme, ihtiyaçların belirginleşmesine yardımcı olmaktadır. İhtiyaçlar tespit edildikten sonra ihtiyaçların türü, sebepleri, coğrafi yoğunlukları gibi çeşitli sorulara verilen yanıtlar, öncelikli ihtiyaçların belirlenmesini sağlamaktadır.

2.2. Ağırlık Noktaları: Öncelikli ihtiyaçların belirlenmesi için ağırlık noktalarını oluşturmak gerekmektedir.

3. Planlama: Herrmann'a (2005) göre planlama; belirli alanlardaki sorunlardan dolayı ihtiyaca uygun yapıların ve aktör davranışlarının (çözüm girişimleri) uygun şekilde değişmesinin sağlanmasıdır (Tufan, 2014). Bu tanımdan hareketle hizmet tasarımında, bir taraftan sorunlara yol açan sosyal yapıların, diğer taraftan bu yapılar içinde yaşayan insanların davranışlarının değişmesine yönelik hizmetlere ağırlık verilmektedir. İhtiyaç sahiplerinin güncel sorunlarına çözüm getirmekle kalınmayıp kendi sorunlarını çözebilecekleri yeterlilik ve yetenekler kazandırmaya da çalışılmaktadır. Böylece, sisteme faydası olacak aktif bireylerin oluşmasına katkı sağlanmaktadır.

3.1. Kaynaklar: Planlama sürecinin boyutlarından biri, hizmetlerin uygulanmasında kullanılacak finans ve insan kaynaklarının belirlenmesidir. Finansal kaynakların efektif ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi için bu aşamaya kadar elde edilen sonuçlardan yararlanılmaktadır.

3.2. Planlama Alanları: Planlama sürecinin ikinci aşamasında planlama alanları belirlenmektedir. Belirlenen ihtiyaçlardan hareketle, planlama girişimlerinin yoğunlaşması gereken sosyal alanlarla ilgili karar alınmaktadır. Kararlar doğrultusunda, o sosyal alanlardaki aktörlerin davranışlarında değişim oluşturulmaya çalışılmaktadır.

4. Hizmet: Modele göre hizmet, sosyal sistemin ve sistemin elementlerinin ihtiyaçlarına cevap vererek bireyleri kendi kendine yetecek duruma getirmektir. Başka bir ifadeyle, sistemde fonksiyonlarını yerine getiren, randımanlı ve efektif bireyleri çoğaltmaktır.

4.1. Hedef Grup: Hedef gruplar, verilerle belirlenmektedir. İstatistiksel yöntemlerle sorunlar arasındaki ortak noktalar tespit edilmekte ve sorunlar sınıflandırılmaktadır. Böylece, benzer sorunlara benzer çözümler üretmek mümkün olmaktadır.

4.2. Hizmet Tasarımı: Hizmetlerin tasarımında yardım ve aktifleştirme olmak üzere iki yol izlenmektedir. Bir yandan yardıma ihtiyaç duyanlara yardım edilmekte; diğer yandan yardıma ihtiyaç duyabilecek olanların riskini azaltmaya yönelik hizmetlerin ortaya çıkması sağlanmaktadır.

4.3. Hizmet Sunumu: Hizmetlerin türü, kapsamı ve çeşitliliğinin yanı sıra hizmetleri sunuş biçimlerine de özen gösterilmesi gerekmektedir. Yardım yapılırken insan onurunu kırıcı davranışlardan kaçınmak gerekmektedir.

5. Değişim: Modelde değişim, bir yandan sosyal sisteme müdahale ederek yaratılan değişimler, diğer yandan engel olunmayan değişimler olarak iki farklı yönden algılanmaktadır. İkisi de yeni koşulların ortaya çıkmasına yol açan, uyum yeteneklerinin devreye sokulmasını zorunlu kılan koşullarla bağlantılıdır (Şekil 4.5).

Şekil 4.5. Tufan Çark Modeli, (Tufan, 2014)

4.1.1.5. Yaşlılıkta Baş Etme Stratejileri

Stres, zorlu ya da rahatsız edici bir durum karşısında bireyin hissettiği duygusal ve fiziksel gerilim hali ya da yoğun veya hafif şiddette, kısa veya uzun süreli yaşadığı zorlanmadır. Gündelik yaşamda stres kavramı, yaşanan güçlüklerle eş anlamlı kullanılırken psikolojide stres kavramı, çok boyutlu olarak ele alınmaktadır. Psikolojik açıdan stres, bazı duygusal ve davranışsal sonuçların ortaya çıkmasına neden olan veya aracılık eden bir uyarıcı ya da bir durum içinde olan bireyin tepkisi olarak ifade edilmektedir. Stresin fizyolojik, psikolojik ve sosyal belirtileri söz konusudur. Fizyolojik belirtiler; solunum,

dolaşım, kas, hormonal sistem, merkezi sinir sistemi gibi birçok şekilde ortaya çıkmaktadır. Stresin psikolojik belirtileri; kaygı, korku, öfke, saldırganlık, üzüntü, suçluluk, pişmanlık, utanç, çöküntü, dikkati toplama ve sürdürmede zorluk, hafıza sorunları gibi duygusal tepkilerdir. Bu duygulardan bir kısmı, strese bağlı fizyolojik değişimlerin psikolojik tepkileri tetiklemesi, kişinin bunu algılaması ve değerlendirmesi ile oluşmaktadır. Stresin sosyal belirtileri ise yaşanan stresin kişiler ve sosyal çevreleri tarafından kabul görmesi, toplumsal olarak onaylanması ya da onaylanmaması, oluşan hata ya da başarısızlık durumlarında bir mazeret olarak değerlendirilmesidir (Anadolu Üniversitesi [AÜ], 2018).

Yaşlılık döneminde ortaya çıkan değişimler ise iki temel grupta toplanmaktadır: Bu değişimlerden bir kısmı biyolojik yaşlanmaya bağlı olarak yaşam akışında ortaya çıkmaktadır. Diğer kısmı ise kazalar, genetik olmayan hastalıklar, sosyal yaşamdaki değişiklikler gibi olağan dışı durumlardır. Her iki grupta da yer alan değişimlerin önemli bir kısmı yaşlılar için stres kaynağıdır. Yaşlılık dönemi stres kaynakları; akut (kısa süreli) ve kronik (süreğen) stres olmak üzere iki ana başlıkta toplanabilir. Süreğen stresin kısa süreli olana göre sağlık ve iyi oluş üzerinde süreklilik gösteren ve yıkıcı olumsuz etkileri bulunmaktadır. Yaşlı bireylerin stres kaynaklarını; biyolojik, sosyal ve ekonomik olarak gruplandırmak mümkündür (AÜ, 2018):

⇒ **Stres Kaynağı Olarak Biyolojik Yaşlanma:** Yaşlılık döneminde bağışıklık sistemi güçsüzleşmekte ve birçok hastalık ortaya çıkmaktadır. Yaşlılık döneminde biyolojik yaşlanmaya bağlı olarak duyma, görme, tat alma duyularındaki kayıplar; psikomotor beceri ve fiziki güçte azalma; zihinsel ve bedensel performanstaki düşüş; stres tepkilerini tetikleyen önemli faktörlerdir. Hastalıklar; yaşlıların güçsüzleşmesine, kendilerine yetememelerine, yaşamlarının daha önceki dönemlerinde yapabildikleri birçok etkinliği bağımsız biçimde yapamamalarına yol açmaktadır. Yaşlıların yaşadıkları yeti kaybı, başkalarına bağımlı olmaya sebep olduğu için bu durum, yaşlılarda bir stres kaynağı olmaktadır. Yaşlıların zihinsel performansları da yaşamlarının önceki yıllarına göre değişim göstermektedir. Bu değişim, zekanın azalması anlamına gelmemekle birlikte yaşlı bireylerin stres yaşamlarına neden olmaktadır (AÜ, 2018).

⇒ **Stres Kaynağı Olarak Hastalıklar:** Yaşlılık döneminde sık karşılaşılan hastalıklar da süreğen (kronik) ya da kısa süreli (akut) oluşlarıyla

yaşlılar ve aileleri için değişen oranlarda stres kaynağı olmaktadır. Yaşlılarda en yaygın olarak görülen hastalıklar; yüksek tansiyon, diyabet, metabolik sendrom, şişmanlık, şekerin aniden düşmesi, kalp hastalıkları, osteoproz, kemik erimesi ve buna bağlı sağlık problemleri, düşmeye yatkınlık, kırıklar, görmede ciddi risk (sarı nokta hastalığı), görme işitme ve tat almada kayıplar, Demans (bunama), Alzheimer, depresyon ve kaygıdır. Bu hastalıkların tamamının süregelen olması, yaşlıların stres kaynakları ve başa çıkmaları için yaşayabilecekleri zorluklar hakkında fikir vermektedir. Bu hastalıklardan birini yaşayan yaşlı, diğer hastalıklara karşı da güçsüzleşmekte ve bu durum, yeni hastalıkların oluşmasına ortam yaratmaktadır. Stres ile yaşlı sağlığı arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar, stres ile sağlık arasında birçok bağlantı olduğunu göstermektedir. Araştırma bulguları stresin depresyon, kardiyovasküler hastalıklar, yaralanmalar sonrası iyileşmenin gecikmesi gibi pek çok sağlık durumuyla ilişkisi olduğunu göstermektedir (AÜ, 2018).

⇒ **Stres Kaynağı Olarak Sosyal Değişiklikler:** Yaşlılarla ilgili bilgiler, kurum bakımının yaşlı bireyler için bir stres kaynağı olabileceğini yansıtmaktadır. Yaşlılar buldukları çevrenin kontrol edilemezliğini, kendilerinin kontrol edememeleri olarak algıladıklarında; bu durum onları kişisel kontrol, çaba ve güçlerinden vazgeçmeye yöneltmekte; bu da yaşlıların yüksek düzeyde stres yaşamalarına yol açmaktadır. Kurumlarda daha yüksek düzeyde özerkliğe sahip olan huzurevi sakinlerinin stres durumlarında, problem odaklı başa çıkma stratejilerini kullandıkları saptanmıştır. Diğer yandan tüm Dünya’da evde bakımın, öncelikli olarak seçilen yaşlı bakım biçimi olduğu bilinmektedir.

Ülkemizde özellikle yaşlılık hizmetlerindeki sınırlılık, bu yöndeki hizmetlerin sosyal refah hizmetleri içinde kısmen ele alınması, maddi olarak karşılanamaması, kültürel olarak hazır olunmayış gibi faktörler, yaşlıların büyük oranda evlerinde bakılmasını gerektirmektedir. Kentsel aile yapısının gelişimi ve yaygınlaşması, yaşlıların bakım biçimlerini de değiştirmiştir. Dolayısıyla eşin ölümüyle yaşlının yaşam alanı değişmekte ve evlatların dönüşümlü olarak anne veya babaya kendi evlerinde bakma yaklaşımı giderek yaygınlaşmaktadır. Evlatların yanında yaşlı bakımı belli aylarda, belli bir adreste sistematik olabileceği gibi evlatların koşullarına göre değişken de olabilmektedir. Bu uygulama ile yaşlının sosyal yaşamına dinamizm ve çeşitlilik getirildiği düşünülmeyle birlikte farklı ev düzenlerinde, semtlerde ve

hatta şehirlerde; farklı aile dinamikleri içinde yaşlının yatağının, tuvaletinin yerini zihnine yeniden kaydetmesini ve değişen aile içi rollere, yeme-yaşama düzenlerine uyum sağlamasını gerektirmektedir. Bu durum ise yaşlıyı oldukça zorlamaktadır. Torunlarını, akrabalarını görebilme; onlarla iletişim kurabilme olanağı sağlayabilen bu uygulamanın ileri yaşlılıkta bunama ve Alzheimer sürecini tetikleyici olduğuna dikkat çekilmektedir. Sosyal çevrenin değişkenliğinin yaşlının psikolojik sağlığı üzerindeki bir diğer olumsuz etkisi de yaşlının değişen tutumlarla karşılaşması ve buna uyum sağlamak zorunda kalmasıdır. Bir çocuğu onu hayata dahil etmeye (torunlarına göz kulak olma, yemek hazırlamada bazı sebzeleri ayıklama, eskiden çok güzel yaptığı yemekleri tarifler ve destekle yeniden yapmasına fırsat verme) çalışırken diğer çocuğunun korumaya alıp hiçbir sorumluluk vermemesi, yaşlının uyum problemi yaşamasına neden olmaktadır. Bedeninde ve zihninde oluşan değişimlerle yeterince karmaşa yaşayan yaşlının bu mekansal ve sosyal değişikliklere, farklılaşan tutumlara da uyum sağlaması oldukça zordur. Bu tür yaşam biçimi, hem yaşlılar hem de çocukları için değişen oranlarda stres kaynağı olarak işlev görmektedir (AÜ, 2018).

⇒ **Sosyal Ağdaki Kayıplar:** Yaşlılık döneminde sık karşılaşılan bir başka stres kaynağı da yaşlının eşinin, kardeşinin, arkadaşının, akrabasının ya da sevdiği birinin kaybını yaşamasıdır. Kadınların ortalama ömürlerinin erkeklerden uzun olması, kayıp nedeniyle yaşanan psikolojik sorunların yanı sıra sosyal ve ekonomik sorunları da cinsiyete bağlı olarak şekillendirmektedir. Diğer bir ifadeyle, ortalama ömürdeki farklılık nedeniyle erkeklere göre daha yüksek oranda dul kalan kadınların sosyal problemleri de çeşitlenmektedir. Yaşlı bireylerin yaşlılık dönemindeki sosyal ağları, gençlik ve orta yaş dönemlerinden oldukça farklıdır. Yaşlıların çocuklarından uzaklaşmaları veya iradelerinin dışında çocuklarının yanında yaşamak zorunda kalmaları; yaşlılar ve aileleri için farklı beklentiler ve sosyal baskıların ortaya çıkmasına yol açmakta, yaşlılar ve aileleri için stres kaynağı olmaktadır. Çocukların da yetişkinlik döneminde olmaları, farklı ve çeşitli sosyal sorumlulukları, yaşlılar ile çocukların birbirlerinden uzaklaşmalarına yol açmaktadır. Vasunilashorn ve arkadaşlarına (2014) göre kişinin kendi sağlığındaki güçlükler, ekonomik sınırlılıklar, işini kaybetme riski, boşanma gibi diğer olaylar da stres yapıcı ya da stres yapıcının işaretleri olarak stres yaşama sıklığının artmasına yol açmaktadır. Ülkemizde yapılan araştırmalara göre yaşlıların alıştıkları çevrede

eşleri ile ama çocuklarına da “fiziksel ve psikolojik anlamda” yakın bir ortamda yaşamlarını sürdürmek istemektedir. Yaşlılar ihtiyaçlarını ve sorunlarını öncelikle eşleriyle paylaşmak istediklerini belirtmektedir. Yaşlılar için eşten sonraki sosyal ve duygusal kaynak, Dünya’da da yaygın biçimde gözleendiği gibi kız çocuklardır. Ülkemizde yaşlıların ağırlıklı olarak evlenmemiş ya da evli olan kızlarının yanına taşınmaları eğilimi, sadece yaşlılar için değil, onlara bakım hizmeti veren akrabaları içinde stres kaynağı olmaktadır (AÜ, 2018).

⇒ **Ekonomik Kayıplar:** Yaşın ilerlemesi ile artan sağlık sorunları, oluşan hastalık ve sakatlıklar, yaşlıların maddi kaynak ihtiyaçlarını artırmaktadır. Emeklilikle birlikte gelir kaybına uğrayan yaşlıların yaşadıkları ekonomik zorluklar, yaşlılar için ciddi düzeyde stres kaynağıdır. Ülkemizde bu sorunu, aileleri yanında yaşamlarını sürdüren yaşlıların yanı sıra Devlet güvencesinde hizmet veren huzurevi gibi kurumlarda kalan yaşlıların da yaşadıkları bilinmektedir. Dolayısıyla yaşlılık döneminde gelir kaybına bağlı olarak yaşanan ekonomik sorunlar, yaşlılar için temel stres kaynaklarından biridir (AÜ, 2018).

⇒ **Teknolojik Gelişmeler:** Günlük yaşamda teknoloji kullanımının yaygınlaşması, yaşlıların yaşamını bir yandan kolaylaştırırken diğer yandan zorlaştırabilmektedir. Örneğin; işitme cihazlarında kullanılan teknolojinin zenginleşmesi ve bu cihazların sosyal güvenlik sistemi tarafından karşılanması; işitme kaybı nedeniyle sosyal çevresiyle bağ kuramayan yaşlının yaşam kalitesini olumlu biçimde değiştirmektedir. Diğer yandan, akıllı cep telefonlarının karmaşık ve yaşlılara uygun yazılımlarının geliştirilmemiş olması; cihazları kullanamayan yaşlıların stres yaşamalarına neden olmaktadır. Yaşlıların emekli maaşlarına ulaşmaları için yararlanacakları banka hizmetleri (bankomattan şifre girerek işlem yapma gibi); yaşlıların başkalarına bağımlı olmalarına, hatta dolandırılmalarına bile neden olabilmektedir. Yaşlıların bu konuda yaşadıkları stres de onların çağın gereği olan teknoloji kullanımına ilişkin olumsuz tutum geliştirmelerine ve günlük yaşam etkinliklerinden kendilerini izole etmelerine yol açmaktadır (AÜ, 2018).

⇒ Poderico ve arkadaşları (2006), stres durumlarıyla “**mücadele etme veya başa çıkmayı**”, genellikle stresli ya da olumsuz olaylara bilinçli olarak yanıt verme şeklinde tanımlamıştır (Baltacı, 2018). **Başa çıkma**, yaşlanma sürecinde bireyleri rahatlatabilecek önemli bir araç olabilir. Geleneksel olarak başa çıkma süreci; stres etkeninin zihinsel değerlendirilmesi, algılanan stres

etken yoğunluğunu azaltma girişimi ya da kişinin kaynaklarını, yeteneklerini yapılandırmada önemli bir durumdur. Başa çıkma, bir kişinin iyi geçinmek ya da iyi yaşamak için verdiği mücadelenin uyum sonuçlarını etkileyen önemli bir değişkendir. İnsanlar nadiren kendilerine karşı olanlara, pasif kalmaktadır. Bu yüzden, kendilerine karşı olanları mümkünse değiştirebilir ve bunu yapamadıklarında, durumun anlamını değiştirebilecekleri başa çıkmanın bilişsel biçimlerini kullanırlar. **Problem odaklı başa çıkma**, kişilerin kendilerine tehdit olarak gördükleri davranışlara karşı eyleme geçmesi ve tehdidin getirdiği olumsuzluğu azaltmaya yönelik girişimlerde bulunması olarak tanımlanmaktadır. **Duygu odaklı başa çıkma** ise bireyin kendisine yönelik tehdit olarak algıladığı durumla savaşmak yerine; onun olumsuz etkisini azaltmak yönünde uzak durma, paylaşma, oluşan duyguyla baş etme gibi birtakım etkinliklerde bulunması olarak tanımlanmaktadır. Folkman ve Lazarus (1980), insanların çok stresli olaylarla mücadele etmek için her iki stratejiyi de kullandıklarını ve bir strateji tipinin diğerinden üstün olduğu durumu, kişinin kısmen kişisel özellik ve stres türüne göre değişmesiyle açıklamıştır (Baltacı, 2018).

Stres yaşayan kişinin yaşlı bir birey olması durumunda da kurallar büyük ölçüde değişmemektedir. Yaşlılık, gelişim sürecinin son dönemidir. Yaşlılar o güne değin yaşam deneyimleri ile çeşitli başa çıkma yollarını geliştirmişlerdir. Bunlardan bazıları işlevsel olmakla birlikte, bazıları da işlevsel olmayabilir. Yaşlı bir bireyin uzun yıllar yaşamını sürdürdüğü evinden, sosyal çevresinden ayrılıp bir huzurevinde kalmaya başladığı düşünüldüğünde bireyin yaşamındaki bu değişiklik, olumlu-olumsuz duygu ve düşünceleri ortaya çıkarmaktadır. Yaşlı birey, bedensel sorunlar nedeniyle evinde yalnız yaşamak zorunda kalmak ve bu durumun güçlüklerinden çok yoğun biçimde etkilenmekte ise kendi iradesi ile bu kararı aldığı anda yaşadığı stres farklı olacaktır. Diğer yandan yaşlı, kendi iradesi dışında yakınlarının iradesi ile zorunlu olarak huzurevine gitmişse yaşadığı stres ve stresin süresi de daha farklı olacaktır. Ancak, yaşlılar ve stres konusundaki bilimsel çalışmalar, yaşlılık dönemindeki bireylerin yaygın biçimde yaşadıkları stres kaynakları olduğunu ve bu kaynakların yaşlılar üzerinde çeşitli etkilerinin olduğunu göstermektedir (AÜ, 2018). Lembas ve arkadaşlarına (2017) göre yaşlı bireylerde stres oluşturan durumlar; sağlığın bozulması, fiziksel güç ve görünüm kaybı, aile üyelerinin kaybı, sosyal ve ekonomik statü değişikliği, prestij ve yararlılığın kaybı gibi durumların yanı sıra

yaklaşan ölümün farkındalığıdır (Baltacı, 2018). Yaşlılık döneminin doğal sonuçları olarak yaşlılarda ortaya çıkan yeti kayıpları; yaşlının bağımsız hareket etme, öz bakım becerilerini kullanma, özgür olma, alıştığı çevrede yaşamını sürdürme gibi ihtiyaçlarını karşılama biçimlerinde değişiklik yaratarak stres kaynağı olmaktadır. Bu olumsuz gelişmeler, yaşlının kendine güveninin azalmasına, daha önce sürdürebildiği birçok etkinliği aynı yeterlikte yapamamasına, dolayısıyla başkalarına bağımlı olmasına neden olmaktadır. Yaşlıların algıladıkları sosyal destek; yaşadıkları yalnızlık hissini, depresyonu ve fiziksel sağlık sorunlarını azaltmaktadır. Ancak sosyal desteğin her zaman yararlı olmadığı, güçlü bir sosyal ağın kimi durumda diğer destekleri engellediği de bazı çalışmalarda belirlenmiştir. Bazı araştırmalarda, yaşlının sosyal çevresinde çok sayıda insan olmasının değil de kendini güvende hissettiği kişilerle olmasının ruh sağlığı üzerinde daha olumlu etkisinden söz edilmektedir. Dolayısıyla bu araştırmalardan, yaşamında birçok insan olmasına karşın sosyal ilişkileri kötü olan yaşlıların sağlıkları ve yaşam kalitelerinin iyi olmadığı anlaşılmaktadır (AÜ, 2018). Folkman ve Lazarus (1980), insanların yaşlandıkça daha pasif başa çıkma stratejileri kullanmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Genç yetişkinler, problem odaklı yöntemleri vurgulayan daha aktif bir başa çıkma örneği sergilerken yaşlı bireyler, duygu odaklı yöntemleri vurgulayan başa çıkma modelleri sergilemektedir. Yaşlılık süreciyle birlikte, yaşlı bireyler sevdiklerinin ve sağlıklarının kaybı ve bağımlılığının artması gibi birçok olumsuz durumla karşılaşmaktadır. Bu bağlamda, kendilerini etkisiz olarak algılamaları, yaşlıları stres ve depresyona karşı daha savunmasız hale getirmektedir. Bu yüzden, farklı başa çıkma stratejilerinin kullanımı, yaşlıların hayatlarını nispeten de olsa rahatlatılabilmektedir. Başa çıkma süreci hem sorun odaklı, hem de duygu odaklı olduğundan; stres yaratan her durumda hem sorun odaklı, hem de duygu odaklı stratejilerin kullanılması önem taşımaktadır. Yaşlılığın aktif olarak ele alınması ve bunun toplumsal gerçeklik kazanması için yaşlı bireyin sosyo-kültürel faaliyetler içinde yer alması ve içinde bulunduğu çevrenin de buna destek olması önem taşımaktadır (Özdemir, 2015).

Yaşlının kullandığı başa çıkma yollarının tümü, her zaman işlevsel olmayabilir; bunlardan bazıları alışkanlıktan kullanılmakta, bazıları da daha işlevsel ve sağlıklı olan alternatif üretilmediğinden tercih edilmektedir. Bu bakımdan, yaşlıların strese başa çıkma stratejileri, çeşitli özellikleri açısından şu başlıklar altında incelenebilir (AÜ, 2018):

• **Bilişsel Yönelimli Başa Çıkma Yolları:** Bazı başa çıkma yolları, ileri yaşlılık döneminde yani sonradan kazanılmış olabilir. Yaşlıların karşılaştıkları olası stres kaynaklarının olumsuz etkilerine karşı devreye sokabilecekleri başa çıkma yollarının bazıları, kendi üretimleri olabileceği gibi bazıları da çevrenin yönlendiriciliğinde (bakım hizmeti veren profesyoneller ya da aile üyelerinin katkıları ile) geliştirilebilir veya üretilebilir. Örneğin; okuma alışkanlığı olmayan, zihinsel etkinliklerle hiç uğraşmayan bir yaşlının kaldığı huzurevinde her sabah düzenlenen kelime oyunu turnuvalarına katılmaya başlaması gibi. İdeal olanın iş birliği içinde bu kaynakların devreye girdirilmesidir. Yaşlıların başa çıkma yolları; bilişsel yönü ağır basan, problem odaklı, duygu odaklı, fiziksel yönelimli ya da sosyal yönü ağır basan bir biçimde şekillenebilir. Yaşlılık döneminin özellikleri nedeniyle genel beklenti, yaşlıların yaşadıkları stresle başa çıkmada bilişsel (zihinsel) çabalardan ziyade duygu odaklı başa çıkma yollarını kullanmalarındır. Ancak yaşlıların yaşamlarının ileri dönemlerinde, Alzheimer hastalığı gibi bazı hastalıkları yaşarken stresleriyle başa çıkma yeterlikleri konusunda yapılan çalışmalar, kimi zaman yaşlılar ile ilgili şaşırtıcı bulguların elde edilmesiyle sonuçlanmaktadır. Örneğin; Alzheimer hastalığı olan yaşlıların bilişsel olarak işlev bozuklukları bilinmekle birlikte, bu bireylerin stres olaylarını nasıl karşıladıkları ve stres içeren durumlarda başa çıkma stratejilerini nasıl seçtikleri hakkında bilinmezlik söz konusudur. Bu konuda gerçekleştirilen bir çalışmada (Saoza-Tlarico ve diğerleri, 2008), Alzheimer hastalığı olan bir grup yaşlı ile aynı yaşta olan ancak bu hastalığa sahip olmayan yaşlılar karşılaştırılmıştır. Sonuçta, iki grubun benzer stres yoğunluğu yaşadıkları, başa çıkma stratejileri açısından da aralarında anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir. Alzheimer hastalığı olan yaşlı grubun istatistiksel olarak farklı olmamakla birlikte duygu odaklı başa çıkmayı daha baskın olarak kullandığı, ancak bu grubun içinde daha iyi bilişsel performansı olan yaşlı hastaların problem odaklı başa çıkma stratejisini seçtikleri de belirlenmiştir. Yaşlılarla ilgili araştırmalarda, zihinsel olarak dinamik ve aktif olan yaşlıların yaşam kaliteleri ve yaşam doyumlarının yüksek olduğu, stresleriyle daha etkili biçimde başa çıktıkları anlaşılmıştır. Bu bilgiler, yaşlılarla çalışan profesyonellere de önemli ipuçları vermektedir. Örneğin; huzurevlerinde yaşlılara bilgisayar, akıllı telefon ve internet kullanma kursu gibi etkinliklerin düzenlenmesiyle yaşlıların bilişsel sağlıklarına katkı sağlanabilir (AÜ, 2018).

• **Duygu Odaklı Başa Çıkma Yolları:** Yaşlılar; süregelen hastalıklar, yetersizlik, sevdiği birinin kaybı gibi stres yapıcılarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Yaşlılar, duygu odaklı başa çıkma yollarını bu tür stres kaynaklarıyla baş etmede kullanmaktadır. Özellikle yaşlılık döneminde, bilişsel yeterliklerinde ciddi kayıplar yaşayan yaşlılar için duygu odaklı başa çıkma yollarını geliştirmek ve özellikle yaşanan stresle başa çıkmak, depresyona girmekten korunmak için işlevsel olmaktadır. Demans problemi nedeniyle günlük yaşamla ilgili gelişmeleri ve bilgileri belleğinde tutamayan bir yaşlı, yaşamla bağını koparma sürecine girmektedir. Bu durumdaki bir yaşlının torunuyla günde bir saat fotoğraf albümüne bakarak zaman geçirmesiyle yaşlının geçmişe dönüp olumlu, mutlu ve komik olayları hatırlaması ve bunları torunuyla paylaşarak haz alması ve yaşlının duygu durumunu korumasına katkı sağlayacaktır. Bu paylaşım, çeşitli anılar ve ayrıntıların gündeme gelmesiyle nesiller arasında bağlantı kurulmasında da etkili olacaktır (AÜ, 2018).

• **Fiziksel Yönelimli Başa Çıkma Yolları:** Yaşlılar, benimsedikleri yaşam tarzları ve kazandıkları yaşam deneyimlerini, yaşlılık döneminde karşılaştıkları stresle başa çıkmada kullanabilirler. Kimi yaşlıların bedenlerinde ve zihinsel becerilerinde oluşan değişimler, eski alışkanlıklarını sürdürmelerini engelleyebilir. Böyle durumlarda, yaşlının çevresindekiler (aile üyeleri veya bakıcılar), onun sevebileceği uğraşlar oluşturması için ona yardımcı olabilir. Örneğin, yürüme yeterliliğini kaybeden bir kadın yaşlı, evinde kendisine eşlik eden bir yardımcı ile yaşamını sürdürmektedir. Gençliğinde el işleri yapmış olan yaşlı kadın, yardımcısının desteğiyle lif, el bezi, kaşkol, vd öreerek yakınlarına hediye edebilir. Bu uğraş, yaşlının fiziksel sorunlarıyla başa çıkmasına yardımcı olmanın yanı sıra ona psikolojik doyum da sağlayacaktır. Bu tür etkinlikler içindeki yaşlı birey, bir şeyler üretebiliyor olmanın gururunu yaşayacak, öz güvenini besleyecek, sosyal ağıyla bağlantısını canlı tutacak, kişilerle hediyeleri ve tarihleri eşleştirecek; dolayısıyla yaşamının tekdüzeliğinden kurtularak yaşamına erişilebilir amaçlar koyabilecektir (AÜ, 2018).

• **Sosyal Yönlü Başa Çıkma Yolları:** Yaşamda çok ileri yıllarda kronik hastalıklar gibi yaşam olaylarının ortaya çıkma olasılığı yüksek ve beklenen bir durumdur. Birçok araştırma bulgusu, yaşlı kişilerin stresli yaşam çevreleri (çok sayıda yaşlı ile odayı paylaşarak kurum bakımı alma gibi) ya da kritik yaşam deneyimleriyle (ameliyatlar geçirme, eşin kaybı, işlev kayıpları yaşama gibi)

başa çıkmalarında, sosyal kaynakların varlığının strese karşı uyumlu tepkiler geliştirmede önemli rol oynadığını göstermiştir. Yaşlıların sosyal kaynakları olumlu, işlevsel ve erişilebilir olarak değerlendirmeleri; geçirdikleri olumsuz stres kaynaklı yaşam olaylarının olumsuz etkilerini azaltmada yardımcı olmaktadır. Sosyal kaynakların bu işlevi, yaşlının sosyal statüsünün bozulması ve sağlık sorunlarının neden olduğu dezavantajları telafi etmede önem taşımaktadır. Bu çalışmalardan elde edilen önemli bulgular; sosyal bağlantıların varlığından daha önemli olanın, yaşlının bu varlıkların kalitesine ilişkin algısı ve sosyal etkinliklerden duyduğu doyumdur. Uzun süreli kurum bakımı alan yaşlıların stres düzeylerinin yüksek olduğu dikkate alındığında kurum hizmetinin dezavantajlarını giderecek bazı önlemler almak mümkündür. Özellikle ailelerinden uzak, derin ve yakın ilişki kuramamanın olumsuz etkilerini yaşayan yaşlılar için yaşlıyı bedensel, zihinsel ve duygusal olarak canlı tutacak eğlenceli etkinlikler düzenlenirken kurum dışından genç insanları etkinliklere dahil etmek ya da okul öncesi çocuklarla yaşlıları buluşturmak işlevsel olabilir. Böylece yaşlılar, farklı gelişim dönemlerinden bireylerle sosyal ilişkiler kurarak uyaran eksikliklerini giderebilecektir. Yaşlının sosyal yaşamını zenginleştirmek, evde bakılan yaşlılar için de dikkate alınması gereken bir uygulamadır. Evdeki yaşlılara bakmakla sorumlu kişilerin de yaşlıları, sosyalleşme faaliyetlerine teşvik etmeleri ve sosyalleşme için uygun ortam hazırlamaları gerekmektedir. Ülkemizde yaşlıların sosyalleşmesini sağlamak adına gecikmiş de olsa bazı uygulamalar söz konusudur. Yaşlılara yönelik tiyatro ve gösteriler için ücretsiz bilet satışı, şehirlerarası ulaşım araçlarında indirimli bilet uygulaması gibi faaliyetler; yaşlıları etkin kılmakta ve onların sosyal yaşamının devam ettirilmesi ve yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlamaktadır (AÜ, 2018).

• **Çok Yönlü Başa Çıkma Yolu Olarak Mizah:** Mizah, yaşlılar için stres kaynaklarının olumsuz etkilerini gidermede bir strateji olarak kullanılabilir. Mizahın gündelik yaşamdaki gerilimi azaltması, hayal kırıklıklarını gidermesi ve sosyal ilişkilerde yapıcı rol oynaması gibi işlevleri vardır. Mizah, stres yaşanan durumların bir tehdit yerine daha olumlu algılanmasını sağlayarak olumsuz duygu yükünü hafifletmekte ve stres düzeyini azaltmaktadır. Mizahın iletişim sırasında kullanılması, yaşlıların olumlu duygu durumuna geçmelerine ortam yaratırken anlatma ve anlatılanı anlama çabası gerektirmesi ile de zihinsel yeterliklerini canlı tutmaktadır.

Mizahın yaratıcılığı da kullanmayı gerektirmesi, diğer gelişim dönemindeki bireyler gibi yaşlılar için de önem taşımaktadır (AÜ, 2018).

• **Stresle Başa Çıkma Yolu Olarak Dini Etkinlikler:** Yaşlıların stresle başa çıkma yollarından biri de dini etkinliklerdir. Bireylerin dini inanç sistemleri, yaşamda karşılaştıkları olayları olduğu gibi yaşamın sonunun kaçınılmazlığı gerçeğini de kabul etmelerini ve bu gerçeğe uyum sağlamalarını kolaylaştırıcı işleve sahiptir. Kişiler açısından kontrol edilemeyen bir durum olarak sağlıktaki değişimler karşısında, örneğin; böbrek nakli ameliyatının yarattığı stres durumu ve bununla başa çıkma yollarının incelendiği bir çalışmada (Tix ve Frazier, 1998) hastaların ve yakınlarının kullandıkları dini yönelimli başa çıkma yolları ve bunların işlevlerinin olumlu olduğu gözlenmiştir. Böbrek naklinden üç ve on iki ay sonra yapılan ölçümler, dini yönelimli başa çıkmanın hem hastaların hem de yakınlarının daha iyi psikolojik uyumlarına ve yaşam doyumlarına eşlik ettiğini göstermiştir. Dinin yaşlı bireyler tarafından yakın çevresindeki değişimlerle ve içinde bulunduğu ortamla barış sağlamasını kolaylaştırıcı bir işlevinden söz edilebilir. Ancak diğer başa çıkma yollarında olduğu gibi bu başa çıkma yolunun salt yaşam amacı haline getirilmesi ya da yaşamdaki tek odak noktası olarak seçilmesi, yeni stres kaynaklarının oluşumuna ortam yaratabilmektedir (AÜ, 2018).

4.1.1.6. Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi ve Yaşam Doyumu

Kalite, “amaçlananla gerçekleştirilen arasındaki uygunluk” olarak tanımlanırken yaşam kalitesinde önemli olan gösterge, “sürdürülebilir bir iyileşme” durumunun var olması yani yaşlı bireyin istikrarlı bir yaşam sürmesidir. Bu konuya sağlık açısından yaklaşanlara göre yaşam kalitesi, yaşlının mevcut potansiyel durumu ve var ise hastalığının kişinin yaşamını algılamada iyi olma durumu üzerinde yarattığı etkilerdir. Bu yüzden, yaşam kalitesinin ölçümleri objektif ve sübjektif olmak üzere iki yönden değerlendirilmektedir. Sübjektif ölçümler, yaşamdan duyulan memnuniyet veya memnuniyetsizlik gibi psikolojik özellik gösterirken objektif ölçümler; gelir düzeyi, eğitim ve sağlık durumu gibi sosyo-ekonomik değişkenlerle ilişkilidir. Dolayısıyla yaşam kalitesi; bireyin fiziksel, psikolojik ve sosyal açılardan iyilik hali olarak ifade edilmektedir (Görgün-Baran, 2008). Genel anlamda yaşam kalitesi, kişinin yaşamdaki pozisyonunu; yaşadığı yer ve hedefleri, beklentileri, standartları ve kaygılarıyla ilişkili olarak kültürel

değerler kapsamında algılaması şeklinde tanımlanmaktadır. Yaşam kalitesi; kişinin fiziksel sağlığı, psikolojik ve ekonomik durumu, bağımsızlık düzeyi, sosyal ilişkileri, cinsiyeti, yaşı ve kişisel inançlarını kapsayan geniş bir kavramdır (Kurt ve ark, 2010). Dünya Sağlık Örgütü'ne göre de yaşam kalitesi, bireyin kendi yaşamını; kültür ve değerlerine bağlı olarak beklentileri ve ilişkileri kapsamında algılayış şeklidir (WHO, 1998). Dolayısıyla kalite, öznellik ve görelilik anlamını da çağrıştırdığı için bireyin algılaması ile yakından ilişkili olup sosyo-kültürel bir özellik taşımaktadır. Sosyo-kültürel bir özellik gösteren yaşam kalitesi, sosyolojik anlamda sosyalizasyonla da bağlantılıdır. Bu bağlamda, bireyin yaşam kalitesine ilişkin değerlendirmeleri; bireyin yaşamı algılayışı ve yorumlayışında geliştirdiği bir dünya görüşü olarak kabul edilmektedir. Yaşlılık dönemi; bireyin bedensel işlevlerinin kaybı, gelir ve yaşam kalitesinin giderek azaldığı bir dönem olarak düşünülmektedir. Bu yüzden, yaşlılık döneminde kaliteli bir yaşam önem taşımaktadır. Çünkü yaşam kalitesi, bireylerin içinde bulunduğu koşullara bağlı olarak deneyimleri sonucu elde ettikleri doyum ve iyilik hali anlamına da gelmektedir (Görgün-Baran, 2008).

Memnuniyet ise ihtiyaç ve isteklerin karşılanmasından doğan tatmin duygusu olarak tanımlanmaktadır. Yaşam memnuniyeti, kişinin sürdürdüğü hayatı bir bütün olarak olumlu bir şekilde değerlendirmesidir. Literatürde yaşam memnuniyeti, genellikle “öznel veya beyan edilmiş mutluluk” ve “öznel refah” terimleri ile eş anlamlı kullanılmıştır. Yaşam memnuniyeti, başka bir ifadeyle öznel yaşam kalitesi, kaliteli yaşlanmanın önemli bir unsurudur (Kurt ve ark., 2010). Diğer yandan, çok sık birbirine karıştırılan yaşam kalitesi ile yaşam doyumu kavramları birbirinden farklı olup yaşam doyumu, yaşam kalitesi kavramının içinde yer almaktadır. İlk kez 1961 yılında Neugarten tarafından ortaya atılan “yaşam doyumu” kavramı, daha sonra pek çok araştırmacıya yol göstermiştir. Doyum; beklentilerin, gereksinimlerin, istek ve dileklerin karşılanması olarak tanımlanırken yaşam doyumu, bir insanın beklentileriyle elinde olanların karşılaştırılmasıyla elde edilen durum ya da sonuç olarak tanımlanmaktadır. Yaşam doyumu, kişinin beklentilerinin gerçek durumla kıyaslanmasıyla ortaya çıkan sonucu göstermekte ve genel olarak kişinin tüm yaşamını ve bu yaşamın çok çeşitli boyutlarını içermektedir. Çoğu zaman mutluluk olarak da tanımlanan yaşam doyumu, çağlar boyunca insanlığın ilgi odağı olmuştur. Neugarten, yaşlılarda yaşam doyumunu

belirlemek için 5 ölçüt kullanmaktadır. Buna göre yaşam doyumu yüksek olan yaşlılar;

- 1) Günlük yaşamdaki etkinliklerden zevk alır.
- 2) Yaşamı bir anlam taşır, yaşamıyla ilgili amaçları vardır ve geçmiş yaşamının sorumluluğunu kabul eder.
- 3) Yaşamı boyunca öngördüğü amaçlara ulaştığı inancına sahiptir.
- 4) Olumlu bir “ben” imgesine sahiptir ve yaşlılığında zayıflıkları ne olursa olsun kendini değerli bir varlık olarak kabul eder.
- 5) Yaşama karşı genelde iyimser bir tutum içindedir (Özer ve Karabulut, 2003).

Yaşam doyumu, bir insanın istedikleri ile elde ettiklerinin karşılaştırılması ile oluşan sonuç olarak tüm yaşam sürecini kapsar ve bireyin psikolojik durumu ile ilgilidir. Yaşam kalitesinde ise bireyin “yararlı olma” durumu temel değişkendir ve yaşının toplumsal konumu, mental ve fiziksel işlevleri yerine getirebilecek durumda olması önem taşımaktadır. Yaşam doyumu, psikolojik özellikte olduğu için subjektif değerlendirmelerle ilgilidir. Yaşam kalitesinin ise objektif ölçümleri olmakla birlikte subjektif yönü de bulunmaktadır. Diğer yandan, yaşam kalitesinin çok yönlü bir doğası olduğundan bu kavramı tek bir disiplini içeren bir tanımla açıklamak mümkün değildir. Çünkü yaşam kalitesinin bileşenleri arasında hem nesnel hem de öznel bileşenler yer almaktadır. Bu bileşenler, fiziksel sağlık; eğitim; yeterli, dengeli ve aktif katılım; entelektüel gelişim; cinsiyet eşitliği; kendi potansiyelini gerçekleştirme ve güvenlik içinde yaşamadır. Dolayısıyla yaşam kalitesinin her bir değişkeni farklı bir disiplini (sosyoloji, psikoloji, iktisat gibi sosyal bilimler ve tıp bilimi) içerdiğinden yaşam kalitesi tanımları da farklı olmaktadır. Yaşlılıkta yaşam kalitesinin göstergelerini, dört kategoriye ayırmak mümkündür (Oktik ve Bozyer, 2004). Bunlar;

- 1) **Ekonomik Göstergeler:** Bu kapsamda teknolojik gelişme ve ekonomik büyüme yer almaktadır. Gayri safi milli hasıladan kişi başına düşen yıllık gelir, mülkiyet sahipliği, çalışma koşullarına uygunluk, dayanıklı tüketim malları sahipliği gibi ekonomik göstergelerin görece iyilik halini ifade etmektedir.
- 2) **Sosyal Göstergeler:** Bu kategoride yaşlıların toplum düzeyinde ve gündelik yaşamlarını sürdürmelerine ilişkin değişkenler dikkate alınmaktadır. Burada önemli olan yaşam kalitesinin artırılması ve

sürekliliğinin sağlanmasıdır. Bu değişkenlerin içinde en dikkat çekenler; sosyal ilişkilerde aktiflik, sosyal güvence, bilgi ve deneyim sahipliği, dengeli beslenme durumu, konut ve çevre koşullarının bireyin yaşamına uygunluğu, kamu güvenliği, sağlık durumunun görece iyi olma hali, fiziki hareketlilik kapasitesine sahiptir.

- 3) **Psikolojik Göstergeler:** Bu gösterge kapsamında, yaşlının genel mutluluk ve doyum duyguları yer almaktadır. Yaşlı bireyler açısından aile, akraba ve arkadaş çevresi yani sosyal çevresinden aldığı doyum, kendi sağlık durumundan duyduğu memnuniyet, kısaca yaşamından aldığı doyum gibi faktörler söz konusudur.
- 4) **Sağlık Göstergeleri:** Bu kapsamda bireyin sağlığına yönelik faktörler bulunmaktadır. Bunlar zihinsel, ruhsal ve fiziksel sağlık durumu ile ilgili olmakla birlikte, bu hizmetlerden yararlanma durumunu da içermektedir.

Bu dört göstergeye göre yaşam kalitesi, yaşam doyumu ve başarılı yaşlanma kavramları birbirlerinden farklı biçimde tanımlansa bile bu kavramların birbirleri ile ilişkili oldukları anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, başarılı yaşlanma kapsamı içinde **yaşam kalitesi**, bireyin kendini yaşlılığa hazırlama sürecinde; sosyal çevresini ve ilişkilerini canlı tutmak, maddi olanaklara sahip olmak, sağlık sorunlarını en aza indirmeyi gerekli kılan koruyucu önlemler almak, bellek ve fiziksel işlevlerini geliştirici çabalar içinde bulunmak ve yaşama pozitif bakmasını becerebilmek anlamına gelmektedir. Ayrıca yaşlı bireyin kendi yaşlılık sürecini yönetme aktivitesine sahip olma ve bunun için bir yol bulabilme becerisini gösterebilmesi de başarılı yaşlanmanın değişkenleri arasında bulunmaktadır. Bu değişkenler, yaşam kalitesinin de göstergeleri olarak kabul edilmektedir (Steuerink ve ark, 2005). Ayrıca, sosyal ağlara katılım da yaşamın birçok zorluklarını göğüslemek bakımından önem taşımaktadır. Bu anlamda yaşlı bireyin yaşama bağlanma çabası göstermesi, yaşam kalitesinin artmasına işaret etmektedir. Özellikle sosyal ilişkilerin genişliğinin yaşlanmanın olumsuz durumlarını bertaraf ettiği, sosyal rollerin yitirilmesi karşısında bir denge oluşturduğu bilinmektedir. Sosyal ilişki ağı, yaşlı birey için bir destek mekanizmasıdır. Bu da yaşlının kendine olan güven duygusu ve kişisel değerlilik algısının artmasında ve sosyal yeterliliğinin güçlü olmasında etkili olmaktadır (Görgün-Baran, 2008).

Yaşlanma doğumdan ölüme kadar süren hem bir büyüme hem de bir gelişme sürecidir. Bu süreç, sosyolojik anlamda sosyalizasyonla iç içedir. Bu süreç içerisinde bireyin fizyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik değişmelerin etkisiyle bireysel algı ve yorumlarında farklılık söz konusudur. Bu da, bireyin sınıfsal konumuna bağlı olarak değerlendirilen ve sosyalizasyon sürecinde öğrenilen tüm kazanımlarına bağlı olarak kültürel sermayesinin farklılığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla kişinin yaşam kalitesini algılamasında hem bireysel hem de toplumsal öğrenmeleri rol oynamaktadır. Araştırmalar, sosyal ilişki ağının genişliğinin yaşlının psikolojik doyumunu pozitif yönde etkilediğini göstermektedir. Özellikle aile ilişkilerinin güçlü olması ve arkadaşlarının desteği, yaşlılarda yaşam doyumunu artıran etkenler olarak belirlenmiştir. Kısaca, sosyal etkileşim ile kişisel uyum arasındaki ilişkinin güçlü olması, yaşlı bireyin yaşam doyumunu artırmakta ve yaşam kalitesini yükseltmektedir. Gerek yaşam doyumunu gerekse yaşam kalitesi öznel bir karakter göstermekle birlikte, özellikle nesnellığın iç içe geçmişliğini vurgulayan bir yapı sergilemektedir. Başka bir ifadeyle, hem bireysel algı hem de toplumsal içerik taşımaktadır. Dolayısıyla sübjektif ve objektif koşullar ve bu koşulların iyi olma halinin sürdürülmesi, yaşam kalitesinin göstergesi olmaktadır. Bu bağlamda yaşlılık çalışmalarında, bireyin yaşam kalitesine bakışındaki kültürel birikiminin farklılığı ve farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki yaşlıların dikkate alınmasında yarar vardır. Çünkü bu araştırmalar, yaşlılığın olumlu ve olumsuz algılamalarına bağlı olarak daha objektif sonuçların ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Yaşlı bireyin yaşam kalitesini değerlendirmesinde, sosyalizasyon sürecinde öğrendiği bilgileri ve deneyimleriyle birlikte içerisinde bulunduğu toplumsal sınıfın kültürel kodları belirleyici rol oynamaktadır. Bu nedenle yaşlı bireyin yaşam kalitesi algısı ile sosyalizasyon süreci arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır (Görgün-Baran, 2008).

Diğer yandan yaşlı bireylerin yaşam doyumunu, yalnızca nasıl yaşlandıklarına bağlı olmayıp dış koşullara nasıl uyum sağladıklarına da bağlıdır. Bireyin yaşamı boyunca beklentilerini gerçekleştirme düzeyi, başarıları veya başarısızlıkları; ruh sağlığını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Bireyin toplumsal ilişkileri, yaşam biçimi, yaşam biçimine uyum sağlaması, içinde bulunduğu durumu kabullenme düzeyi de yaşam doyumunu etkileyen faktörlerdendir. Yaşam doyumunu, bireyin ruh sağlığını

etkileyen ve yaşlılığa uyumu belirleyen en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Yaşlılıkta yaşam doyumu, bireyin ruh sağlığını etkilediği için ruhsal açıdan sağlıklı olan birey, toplumla ilişkilerini devam ettirmekte ve sağlıklı yaşlanmaktadır. Yaşlının yaşam doyumu düzeyinin düşük olması; sosyal ilişkilerini, zihinsel ve fiziksel sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, yaşanan kırsal veya kentsel alanların yaşlı bireylerin yaşam doyumu üzerinde etkili olabileceği de düşünülmektedir. Kırsal bölgede yaşayan yaşlıların çoğunun geleneksel geniş aile içinde yaşamlarını sürdürmeleri, sosyal ve ekonomik olarak daha az sorun yaşamalarında etkili olmaktadır. Ancak kentsel alanda göç, çekirdek aileye geçiş, kadınların çalışma hayatına katılımı, vd unsurlar; yaşlı nüfusun birçok sorun (yalnızlık, bakım sorunları, sosyal ve ekonomik sorunlar, statü kaybı, vd.) yaşamasına neden olmaktadır (Erol ve ark, 2016).

4.1.2. Yaşlılığın Tarihsel Boyutu

4.1.2.1. Eski Toplumlarda Yaşlının Konumu

Yazının bulunmasından önceki döneme ait yaşlılıkla ilgili bilgiler oldukça kısıtlı olup edebi eserlerden çıkarım yapılmaktadır. Yaklaşık 5500 yıl önce yazının bulunmasıyla başlayan mitolojik, felsefi ve inançla ilgili tartışmalardan, yaşlılarla ilgili birtakım bilgilere ulaşmak mümkün olmuştur. İlkel şartlarda yaşayan toplumlarda, yaşam süresinin kısalığına bağlı olarak yaşlı insanların toplum içinde büyük bir orana sahip olmaması, yaşlılarla ilgili ilk bilgi olarak kabul edilmektedir (Şentürk, 2020). Yaşlı insan ve saygınlığından söz eden ilk edebi eser, İÖ 8. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen İlyada ve Odyssea destanlarının yazarı Homeros'a aittir. Günümüzden yaklaşık 2800 yıl önce oluşturulan eserin yaşlı kahramanı hakkında söylenenlerden hareketle o dönemlerde, toplum genelinde kabul ve saygı gören olumlu bir yaşlı figürünün varlığına inanılmıştır (Tufan, 2016). Antik çağda, Mezopotamya'da Asur-Babil kültüründe, uzun ve ölümsüz yaşamın Tanrı tarafından iyi davranışlara ödül olarak verildiğine inanılırken Mısır'da yaşlıların özel güçleri olduğu ve ölümsüz olduklarına inanılmaktaydı. Antik dönemde kentleri, yaşlılar konseyi yönetmekteydi. Antik Yunan'da Platon, Cicero ve Galen gibi birçok filozof ve hekim, yaşadıkları çağı "Altın Çağ" olarak nitelendirmiş; yaşlılığın anlamını ve toplumda yaşlının yerini açıklamış, yaşlanan bedeninin sağlığını sürdürme yollarını araştırmışlardır (Bölüktaş, 2019). Yaşlanma

süreciyle detaylı olarak ilgilenen Cicero (İÖ 106-43), yaşlanan insanda oluşan ruhsal ve sosyal değişimlere dikkat çekmiştir. Cicero'ya göre insan yaşlandığında bile başarılı olabilecek kapasiteye sahiptir. Gerontolojide de kabul gören bu düşüncesini 80 yaş ve üzeri kişileri örnek göstererek desteklemesi, onun yaşlılığa ve yaşlanma sürecine verdiği önemi göstermektedir. Aristoteles (İÖ 384-322), "Rhetorik" adlı eserinde, yaşlılığı olumsuz yönleriyle tarif etmiş; yaşlılığı zekâ kaybı olarak kabul etmiş ve toplumun yaşlı insana değer vermediğini ifade etmiştir. Ona göre yaşlı insanlar, kavgacı ve geçimsizdir. Aristoteles, hastalığın erken gelen bir yaşlılık; yaşlılığın ise doğal bir hastalık olduğuna inanmaktadır. Galen (İS 129-199) ise onun bu fikrine şiddetle karşı çıkmıştır. Hastalığın doğaya karşı bir süreç olduğunu savunan Galen, yaşlanmanın da doğal bir süreç olduğuna dikkat çekmiştir (Tufan, 2016).

Konuşmanın bilinmediği, araç yapma deneyiminin aktarılamadığı; dolayısıyla bilgi birikimi sürecine girilmediği, sadece fiziksel gücün egemen olduğu en eski dönemlerde, topluluk içinde genç ve yaşlı arasında bir statü farkının olmadığı da tahmin edilmektedir. Avcılık ve toplayıcılıkla geçimin sağlandığı bu dönemde, avdan elde edilenler kadın, erkek, çocuk, genç, yaşlı ayrımı yapılmadan eşit dağıtılmaktadır (Şenel, 1982). Arkeolojik çalışmalardan elde edilen bilgilere göre tarih öncesi dönemde, insanların belli bir yerde uzun süreli yaşam sürdürmekten ziyade besin ve avlanacak hayvan arayışına bağlı olarak göçebe yaşam sürdürdükleri belirlenmiştir. Doğal koşullara dayanabilmek amacıyla 30 veya 40 kişilik gruplar halinde yaşayan; akrabalık bağları güçlü, dayanışma duyguları yüksek bu topluluklarda, yaş ve cinsiyete dayalı iş bölümü söz konusuydu. Avlanmanın erkeğin; ev işleri, çocuk bakımı ve besin toplama işlerinin kadının görevi olduğu bu toplumsal aşamada, liderlik; becerikli, sağlıklı ve güçlü olmakla sağlanmaktaydı. Tarihsel süreçte yaşlıların terk edilmesi veya önemsenmemesi, ender görülen bir durum olsa da sanayileşme öncesi toplumların çoğunda, güçsüz ve sağlıksız yaşlıların ölümcül davranışlarla karşılaştıkları ve bazı toplumlarda ölüme terk edildikleri de belirlenmiştir (Bölüktaş, 2019).

Tarım ve sanayi devrimleri aşamasına kadar yaşam koşulları, insanının yaşam süresinin uzun olmasını engellemiştir. İnsanlık tarihinin uzun bir evresi; doğa şartlarına yenik düşülen ve doğanın yaşamda belirleyici olduğu bir dönemdir. Üretim imkânlarının zorluğu ve kuraklığa bağlı olarak sınırlı besin

kaynağının yanı sıra savaşlar, doğal afetler ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele edecek bilgi ve araç eksikliği, yaşam süresinin kısa olmasında etkili olmuştur (Şentürk, 2020). Bu dönemlerde, 65 yaşına ulaşanlar pek enderdir. Bunların sayısı halkın % 3'ünü ancak bulmakta ve genellikle 50 yaşındaki kişiler yaşlı, hatta pek yaşlı kabul edilmektedir (De Beauvoir, 1970). Ayrıca dönemde, çok az insan yaşlanma olanağına sahip olduğu halde; yaşlılık, ilgi duyulan bir yaşam dönemi olmamıştır. Eski Yunan ve Roma felsefesinde, edebi eserlerde yaşlı insanlar hakkında düşünceler yer almakla birlikte; bu, toplumun yaşlıya ilgi duyduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü o dönemlerde insanlar tesadüfen yaşlanmaktadır. Tarihçi Imhof (1988), Ortaçağda Avrupa'da, yaşam süresinin çok kısa olduğunu, ortalama 20-25 yıl olan yaşam süresinin yaşlılığa ilgi duyulmasını engellediğini belirtmektedir (Tufan, 2014).

Göçebe yaşam biçimine sahip olan ve toplayıcılıkla yaşamlarını sürdüren ilkel toplumlarda yaşlılık, günümüzdeki algıdan farklı olarak değerlendirilmekteydi. Geçimlerini sağlamak için sürekli göç eden toplumlarda, güçlü ve genç olanlar ön planda tutulduğu için durağanlık, çelimsizlik ve güçsüzlük kabul görmemiştir. İkel topluluklar, geleceğe yönelik planlar yapamadıkları için öncelikli yaşam amaçları; beslenme, barınma ve tehlikelere karşı korunma olmuştur. Bu nedenle, yaşlıların bilgeliklerine ihtiyaç duyulmamış ve yaşlı bireylerin toplumsal konumu, genellikle bu çerçevede şekillenmiştir. İncelenen ilkel kabilelerin çoğunda da bu durum açıkça görülmektedir. Dünya'nın değişik yerlerinde yaşamış ilkel topluluklarda, yaşlıların durumu birbirinden farklı olmakla birlikte, yaşlılarına iyi davranan ya da onları ihmal edenler (kötü davrananlar) söz konusudur. Nitekim bazı ilkel topluluklar yaşlılarını ölüme terk ederken bazıları da yaşlılarına değer vermektedir (Yıldız, 2013). Örneğin, Eskimoların ilkel kesimlerinin ulaşım sisteminde, bir yerden diğerine gitmek için köpeklerin çektiği kızaklardan yararlanılmaktaydı. Gruba katkısı sınırlı olan yaşlı kadınlar, grubun hareketliliğine uyum sağlayamayınca yanına bir miktar yiyecek bırakılarak terk ediliyorlardı. Bunların aksine, Magellan takımadası kıyılarında yaşayan ve en ilkel topluluklar arasında yer alan Yaghanlar, yerleşim yerlerinin etkisine bağlı olarak balık tutarak geçimlerini sağlamakta ve suda göçebe halinde yaşamaktaydı. Gıda temini için sürekli göç etmek zorunda kalan bu topluluk, ailevi değerlere çok önem verilmekteydi. Yiyecek toplumun tamamı tarafından paylaşılırken kulübelerde en iyi yerler, çocuklara verilmekteydi. İhtiyarlar ise

hiçbir zaman yalnız bırakılmamakta ve çocuklardan en az biri onlarla birlikte kalmaktaydı. Ayrıca, yaşlıların düşünceleri dinlenmekte ve yaşlılar dikkate alınmaktaydı. Yaşlı kişilerin tecrübeleri, topluluk için yararlanma kaynağıydı. Yaşlılar, yiyeceklerin nasıl sağlanacağını ve ev işlerine ait görevlerin nasıl yerine getirileceğini bilen, yazılı olmayan kanunu (toplum geleneğini) devam ettiren ve saygı duyulan insanlardı. Aile reisi olan ihtiyar dul kadınlara ise tam anlamıyla itaat edilirdi (De Beauvoir, 1970).

Tivlerde (Nijerya’da yaşayan Bantu’lar), yaşlıların imtiyaz kaynağı, sahip oldukları mal varlığıydı. Bu topluluk toprağı işler, hayvancılık yapar, avlanır ve faydalı bitkileri toplar; dokumacılık ve seramikçilik yapardı. Bantular kendilerine dinsel ve büyüyle ilgili bilgileri aktaran dede ve ninelerine sıkı sıkıya bağlıydı. Çok yaşlananlar için “bedenlerini tamamlıyor” nitelemesi yaparlar ve yaşlıların hemen hepsine saygı gösterirlerdi. Ancak bu yaşlılar bilgi ve yeteneklere sahiplerse yetki sahibi olmaktaydı. Aksi durumda ise yaşlılar beslenir, onlara hiçbir görev verilmez, nazik davranılır; ama değer verilmezdi. Bu topluluk, ataerkil aile yapısına sahip olup aile reisi, gerekli niteliklere sahip olan en yaşlı erkekti. Doğru muhakeme yürütenlere, güzel konuşanlara; soy kütüklerini, dinsel ayinleri bilenlere “alim” gözüyle bakılır ve halkı bunlar yönetirdi. Topluluktaki tüm sosyal faaliyetler (antlaşmalar, barış, savaş, miras işleri, davalar, vd.) büyücülüğe bağlı olup bu faaliyetleri de yaşlılar yönetmekteydi (De Beauvoir, 1970).

İlkel dönemde yaşam koşullarındaki güçlükler, insanların hayatta kalma mücadelesini ön plana çıkarmıştır. Diğer yandan, tıbbi alanda gelişme olmamasına bağlı olarak hastalıklarla mücadele edememe, yaşam süresinin kısa olmasında etkili olmuştur. İlkel toplumların tümünün yaşlılık tarihini ve yaşlılara karşı tutumlarını incelemek mümkün olmadığı için araştırılan toplulukların yaşlılara yönelik tutumlarından bazı genellemelere ulaşılmaktadır. Şimdiye kadar en çok araştırılan ilkel toplumlar ise kutuplarda yaşayanlardır; çünkü bu toplumlardaki yaşlıların öldürülmeleri, araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Diğer yandan, Afrika’da kabile hayatı sürdüren toplumların incelenmesi de kuşakları sınıflandırma biçimlerinin yarattığı ilgiye dayanmaktadır (Tufan, 2016). Tufan tarafından ilkel toplumların dört temel türü incelenmiştir:

1) Fiziksel ve Fonksiyonel Değişime Ayarlı Toplum: Bu toplumlarda yaşlılık, yaşanan yıla (kronolojik yaşın hiçbir önemi yok) bağlı olmayıp

gerideki kuşağın sayısı ve bir insanın toplum içinde üstlendiği göreve göre tanımlanmaktadır. Eski gücünü yitirmiş ve ağır işlerin üstesinden gelemeyen insanlar “yaşlı” olarak kabul edilmektedir. Zorluklara katlanabilmek, yaşlı veya genç olarak tanımlamanın bir göstergesidir. Örneğin; ava gidemeyen, küçük çocuklarla ilgilenecek gücü olmayan, üreme özelliğini kaybedenler, “yaşlı” olarak tanımlanmaktadır.

2) Yaşların ve Kuşakların Sınıflara Ayrılması: Takvimsel yaşla ilgisi olmayan belli bir grubun içinde yer alan kişilerin hepsinin yaşıt kabul edildiği toplumlardır. Bu toplumlarda şahıslar ve yaşları önemli değil, grup önemlidir. Gruba dahil olanlar arasındaki yaş farkı (40 yıl yaş farkı olabilir) dikkate alınmayıp grupta yer alanların tamamı yaşıt sayılmaktadır. Diğer yandan, grup üyelerinin üstün vasıflara sahip olması veya hiçbir yeteneklerinin olmaması; bireyi, hak sahipliğinde olumlu veya olumsuz etkilememektedir.

3) Üreme Döngüleri İçindeki Konuma Ayarlı Toplum: Kişinin statüsünü belirleyen şey, yaşadığı topluma yeni bireyler kazandırabilme veya bu yeteneğini kaybetmesidir. Evlenmemiş, çocuksuz yaşlı kadın veya erkekler, hiçbir zaman “yaşlı” mertebesine erişemezler ve yaşlı olmak, bu toplumlarda “özenilen” bir özelliktir. Kaç yaşında olursa olsun bireyin konumunu kronolojik yaş belirlememektedir. Bunun aksine evlilik çağı, dulluk, boşanma veya kaynana olmak gibi özellikler, bireyin konumunu belirlemektedir.

4) Kıdem Sınıflandırma Sistemi: Bu toplumlarda kişinin konumunu yaşı değil, ardından gelen kuşak belirlemektedir. Dünyaya gelen her yeni kuşak sayesinde, bir kıdem ileri doğru kayılmakta ve bir kimsenin arkasında ne kadar fazla nesil bulunuyorsa kıdemi de o kadar fazla olup toplum içindeki statüsü de buna bağlı olarak artmaktadır. Örneğin; 40 yaşındaki bir erkeğin gerisinde 3 kuşak, buna karşın 15 yaşındaki bir erkeğin gerisinde 4 kuşak varsa; 15 yaşındaki bireyin toplumda daha çok söz hakkı vardır.

⇒ *İlkel toplumlar, bu dört temel toplum türüyle sınırlı olmayıp bu toplumlar arasında da çeşitli ara toplum türleri bulunmaktadır. Ayrıca, erkek-kadın arasında ayırım yapan, cinsiyeti öne çıkaran ilkel toplumlar da bulunmaktadır (Tufan, 2016).*

İlerleyen dönemlerde, toprakla tanışan insanoğlu, tarımsal faaliyetlere yönelmiş ve yerleşik düzene geçmeye başlamıştır. Tarım sayesinde istikrarlı bir üretime kavuşan toplumlar, beslenme ihtiyaçlarını daha düzenli ve uzun süreli karşılama imkânı elde etmişlerdir. Yerleşim yeri olarak seçilen başta

Mezopotamya gibi verimli topraklarda başlayan tarımsal faaliyetler, insan yaşamı için çok önemli besin kaynaklarının üretilmesini sağlayarak yaşam süresinin uzamasında etkili olmuştur. M.Ö. 4000’li yıllarda başlayan tarımsal üretim faaliyetleri, insan ve toplum yaşamı için sürekli bir gıda sağlarken ekonominin canlanmasına da katkı sağlamıştır. Bu dönemden itibaren Dünya’nın farklı bölgelerinde yaşayan insanların yaşam süresinde aşamalı olarak artış gerçekleşmiştir. Ekonomik ve sosyal dönüşümlerin bir sonucu olarak 90 (II. Ramses) ve 100 (Eski Mısır’da Firavun II. Pepi) yaşına kadar yaşam süresi uzamıştır. Roma döneminde de 80, 90, 100 yaşını yaşayan insan sayısı göreceli olarak artmaya başlamıştır. Orta Çağ’da, İslam Dünyasında, sağlık alanındaki çalışmalar (özellikle İbni Sina’nın Canon of Medicine adlı eseri), insanların sağlık konusunda bilgilenmelerini sağlamıştır. Beslenmeden egzersize kadar günlük yaşam ile uzun ve sağlıklı yaşlanma arasındaki ilişkiler ortaya çıkarılarak uzun yaşamın sırları keşfedilmiştir. Diğer yandan, Avrupa’da başlayan Rönesans ve reform hareketleriyle hız kazanan bilimsel ilerlemelere bağlı olarak uzun, aktif ve verimli bir yaşam süren insan sayısı artmaya başlamıştır (Şentürk, 2020).

Göçebe tarzı bir yaşamın sürdürüldüğü, avcılık ve toplayıcılıkla geçimin sağlandığı toplumsal aşamadan, artı ürün elde edilmesi ve tarım devrimine bağlı olarak yerleşik düzene geçiş; insanlık tarihinde önemli bir toplumsal yapı değişikliğine de neden olmuştur. Bu dönüşüm birdenbire gerçekleşmemiş, bu iki dönem arasında bir geçiş süreci yaşanmıştır. Tarımsal üretimin başlaması, doğadaki neden-sonuç ilişkilerini kavrama şansına sahip olma yolunda atılmış bir adımdır. İnsanlar ekip biçerek doğa ile karşılıklı bir etkileşim içine girmiş ve bu ilişki, doğa olaylarını sınama ve yanılma yöntemlerini de insana öğretmiştir. Dolayısıyla bu dönemde yaşlılar, artan iletişim becerileri ve birikimlerine bağlı olarak danışılan, sözü dinlenen kişi statüsüne sahip olmuştur (Şenel, 1982).

Tarımla uğraşan topluluklarda üretim, aile içinde yapılmaktaydı. Dolayısıyla geniş aile tipinde, geleneklere bağlı, toplum üyelerinin birbirine benzediği bir yapılanma söz konusuydu. Bu yapılanma; hiyerarşik düzenin var olduğu “geleneksel toplum” olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir aile yapısında, yaşlı insanların konumu da toplumun yapısına göre değişmektedir. Bu toplumlarda yaşlılar; saygı gören, tecrübelerinden yararlanan ve ailenin otoritesi konumundadır. Tarım toplumlarında yaşlı insanların göçer toplumlara

göre statüsü daha yüksektir. Çünkü geleneksel toplumlarda yaşlı insanlar; tarımsal faaliyetlerden, yerleşim yerlerinin belirlenmesinden, tarım işçilerinden sorumludur ve özellikle de tarımsal etkinliklerde karar sahibidir. Tarımsal etkinliklerde deneyime gereksinim duyulması ve yaşlı insanların bu konuda bilgi birikimi ve deneyime sahip olmaları, onları önemli kılmaktadır. Avcı-toplayıcı düzenden geleneksel toplum yapısına geçiş özelliği gösteren toplumlarda, tarımsal faaliyetler arttıkça yaşlı insanların toplumsal statüleri de yükselmiştir. Ayrıca, yaşlı insanların toprak sahibi olmaları ve genç insanların yaşlılara bağlı olmaları da onların güçlerini arttırmaktadır (Bölüktaş, 2019). Dolayısıyla yerleşik hayata geçişten sonra yaşlı; artan deneyimi, hayat tecrübesi ve yeteneklerine bağlı olarak toplumda saygınlık kazanmış ve saygı ile karşılık bulan bir konum elde etmiştir. Dünya'nın farklı coğrafya, toplum ve kültürlerinde yaşlı; bulunduğu ortamın yöneticisi görevini üstlenerek aktif ve ağır sorumluluklarla yaşamını sürdürmüştür. Bu durum, "Gerontokrasi" olarak ifade edilen bir yönetim biçiminin de şekillenmesine neden olmuştur (Şentürk, 2020). Platon "Devlet" adlı eserinde, toplum idaresinin yaşlıların elinde bulunması şeklinde tanımlanan Gerontokrasi kavramını tanımlamıştır (Bölüktaş, 2019). Weber (2012) de otorite tipleri içinde yer verdiği "Geleneksel Otorite" tipini açıklarken yaşlılardan bahsetmektedir. Geleneksel otoritenin saf biçimlerinden bir örnek olarak gördüğü yaşlıların yönetimini ayrı bir başlık altında inceleyen Weber, bunu ataerkilliğin bir uygulama biçimi olarak değerlendirmektedir. Üyelerinin rızasına bağlı ve gelenekle meşruluk kazanan bu otorite türü, Sanayi Devrimi öncesi toplumsal aşamada oldukça yaygın ve etkilidir. Aileden başlamak üzere hemen her alanda yaşlının otorite sahibi olmasında, yaşamsal birikimi ve deneyimi önem taşımaktadır (Şentürk, 2020). Bazı toplumların değer yargılarında ise otorite, yaşlanmaya paralel bir şekilde doğru orantılı olarak artmaktadır. Çok zeki, çok cesur veya savaşta başarı göstermiş bir erkeğe gösterilen saygı; benzer şekilde, belli bir yaşa ulaşmış insana da gösterilmektedir. Örneğin, Kurnai Aşireti'nde yaşlılara çok derin bir saygı duyulmaktadır. Toplulukta yaşlılara duyulan saygının yanı sıra korku duygusu da oldukça güçlüdür. Yaşlılara önem verilen bu tür toplumlarda, elde edilmesi güç ve değer verilen bazı yiyecekleri, sadece yaşlı insanlar tüketebilmektedir. Yaşlıların yediği bu yiyeceklere, genç insanlar dokunamamaktadır. Bu kural, Avustralya yerlilerinin de uymak zorunda oldukları oldukça güçlü bir gelenektir. Yaşlı insanların bu tür güçlerine

Avustralya yerlilerinin dışında başka kültürlerde de rastlamak mümkündür. Bu topluluklarda yaşayan insanlar, yaşlı insanların otoritesine itaat etmeyip yaşlıya karşı çıkarlarsa başlarına kötü olayların geleceğine inanmaktadır. Bu inanç, onları yaşlılara itaat etmeye zorlamakta ve bu tür topluluklarda, bazen aşırı yaşlılık durumu da kuşkuyla karşılanırken kendi kuşağından olan insanların hepsinden daha uzun yaşayan bir insanın diğerlerini öldürerek bir büyücü olduğundan şüphe edilmektedir. Yerlilerin yaşlılara saygı göstermelerinin en önemli nedeni, yaşlı insanların her iki dünyada da güçlü olduklarına dair inanca sahip olmalarıdır (Bölüktaş, 2019).

Amerika'nın en eski toplulukları olarak bilinen İnkalar, tarım alanında çok ilerleyen; patates, mısır, hububat olmak üzere çeşitli ürünler yetiştiren, ayrıca depolama ve madencilik (altın, gümüş, kurşun, cıva) alanında oldukça yetenekli olan bir topluluktur. Yaşamın her alanında hayatlarını kolaylaştıracak araçlar üretebilme becerisine sahip olan İnkaların bu başarıları, hemen her yaş grubundaki kişilerin sürekli çalışmalarına bağlıydı. Bu toplulukta yaş, çalışma zorunluluğunu ortadan kaldırmamakta; 50 yaşından sonra erkekler, savaşçılık ve tüm zor görevlerden muaf tutulsa bile tarımsal faaliyetlerle ilgili görevlerini yerine getirmekteydi. Ayrıca yaş, aile içindeki yetkileri korumayı sağlayan bir unsurdur. Yaşı ilerleyen kadınlar da erkekler gibi üretim ve çalışma hayatından çekilmemekte; elbise dokuma, yemek pişirme, ip eğirme, halı/kilim dokuma, çocuklarla ilgilenip onları eğitime ve ev işlerini organize etme gibi görevleri etkin bir şekilde yerine getirmekteydi. Bu toplulukta, her iki cinsteki yaşlıların aktif olarak yaşamlarını sürdürmeleri, onlardan çekinilmesine ve onlara saygı duyulmasına katkı sağlamaktaydı (De Beauvoir, 1970).

Kongo civarındaki orman ve savan alanlarında yaşayan bir aşiret olan Lelelerde, yaklaşık 1930'lara kadar erkek yaşlıların üstünlük hakları çok yüksekti. İşleri tarım, av, balık avcılığı ve dokumacılık olan Leleler aşiretinin toprağı oldukça fakirdi. Etnoloji bilginlerinin gözlemleri sonucu verdikleri bilgilere göre Leleler, daha basit bir teknikle ve daha az çalışmaktaydı. Özellikle, itibar sağlayan şeyin servet yığmak olmayıp çok yaşamının verdiği bir nimet olduğuna inanırlardı. İş bölümü, ihtiyaçların ancak az sayıda iş görmelerine imkan verirdi. Bunlar, sadece çok evlilik usulünü uygular, kadınları tekellerine alır; kadınlar da bu ihtiyaçlar için çalışırlardı. Diğer yandan, Jivarolar bolluk içinde yaşayan bir toplumdur. Bunlar, Güney Afrika'nın batı kıyılarında uzanan And Dağlarının eteklerindeki tropikal

ormanlarda; bahçivanlık ve avcılık yaparak geçimlerini sağlarlardı. Erkekler avlanırken kadınlar da toprağı işler ve dokuma işleriyle uğraşırlardı. Bu toplumda çocuklar çok sevilir, yaşlılara da saygı gösterilirdi. Topluluk, yaşlıların tecrübeleri sayesinde hayvanlar, bitkiler ve ilaçlarla ilgili bilimler geliştirmişti. Ayrıca yaşlılar, tabiatüstü bir kudrete de sahip olup çocukların isimlerini koyar, gençlerin rüyalarını yorumlar, dine giriş törenlerini yaparlardı. Yaşlı erkek ve kadınlar, papaz olmadıkları halde, dinsel bayram ve törenleri yönetirlerdi (De Beauvoir, 1970).

Yaşlılık modern dönem öncesinde; bilmeye, hikmete, tecrübeye, hatta bazı topluluklarda sırta, gizeme ya da kutsal olana dair bilgileri kapsamıştır. Bu dönemde, yaşlıların sözü dinlenen ve otorite sahibi kişi olmasını etkileyen bir faktör de sayıca az olmalarıdır. Yaşam koşullarının zorluğu, fiziksel yıpranmaya sebep olan tarımsal faaliyetler, beslenme güçlüğü, yaşam beklentisinin görece düşük olması gibi faktörler; insanların uzun yaşama imkânını sınırlamış ve yaşlı insan sayının az olmasına neden olmuştur (Şentürk, 2020).

4.1.2.2. Modern Toplumlarda Yaşlının Konumu

Sanayileşme öncesi dönemde, ekonomik faaliyetin tarım olması nedeniyle çocuğun aile ekonomisine katkısının önemi, aile planlaması gereksinimine ihtiyaç duyulmaması, gelenekler ve dini eğilimlerin geniş aileyi teşvik etmesi gibi faktörler, doğum oranlarının yüksek olmasında etkili olmuştur (Şentürk, 2020). Diğer yandan, 19. yüzyılın sonuna kadar insanların çoğı, doğal yaşamın potansiyelinin büyük bir kısmını kullanamamıştır. Yaşam ve ikamet koşullarının kötü olması, bulaşıcı ve salgın hastalıklar, besin yetersizliği, kıtlık, kuraklık, doğal afetler, savaşlar gibi unsurlar da ölüm oranlarının yüksek olmasında etkili olmuştur (Tufan, 2014). Bu faktörler, günümüzde çok genç olarak kabul edilen yaşlarda ölümlere ve uzun yaşama olanağını daraltarak toplam nüfus içindeki yaşlı oranının düşük olmasına, dolayısıyla toplum içindeki yaşlı sayısının azalmasına neden olmuştur (Şentürk, 2020).

16. ve 17. yüzyıllarda, yaşlılık takvimsel yaşla ölçülen bir yaşam dönemi olarak görülmemiş; bedensel güç kaybına uğrayanlar “yaşlı” olarak kabul edilmiştir. Yaşlı ve genç ayrımı, kişinin giyim-kuşamına göre belirlenmiştir. Bu yüzyıllarda yaşlılar, toplumdaki diğer bireylerle eşit haklara sahip olmamıştır.

Yaşlılık ölümün ilk basamağı olarak algılanmış ve bu dönemin edebi eserlerinde yaşlı; toplumun istenmeyen insanı, ölümün habercisi ve faydasız bir insan olarak dile getirilmiştir. Yaşlılara karşı bu olumsuz tutum, 18. yüzyıla kadar sürmüştür ve bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren toplumsal ahlak bilincinin oluşmasıyla yaşlılar, toplumun “Taçsız Kralları” olarak görülmeye başlanmıştır. Christoph Wilhelm Hufeland’ın (1796), “Makrobiyotik veya İnsan Yaşamını Uzatma Sanatı” adlı yazısı, neredeyse bir toplumsal hareketin başlamasına da neden olmuştur. Bu dönemde, tıp alanında gerçekleşen ilk gelişmeler de toplumda, “ölümün kurtuluş değil, hayatın yaşamaya değer olduğu” algısının oluşmasında etkili olmuştur. Umulandan daha uzun yaşayabileceğini fark eden insanlar, yaşlılığın ne anlam ifade ettiğini dolayısıyla yaşlanma ve yaşlılık olgularını kavramaya başlamıştır. Aynı dönemlerde Avrupa’da; Fransız İhtilali, Endüstri Devrimi, eğitim-öğretimin yaygınlaşması, mikroskobun icadıyla sağlık alanında elde edilen başarılar, vd. birçok gelişme, toplumsal yaşamı da derinden etkilemiştir. 18. yüzyılın sonlarından başlayarak 19. yüzyılın sonlarına kadar diğer ülkelere de yayılan bu gelişmeler, toplumsal yaşamı ve toplum bilincini tamamen değiştirmiştir (Tufan, 2016).

Endüstrileşme süreci ile birlikte (özellikle 19. yüzyıl itibarıyla), yaşam ve sağlık koşullarının önemli derecede iyileştirilmesiyle yaşam süresi uzamaya başlamış ve yaşlı nüfusta artış meydana gelmiştir. Bu da, toplumsal yaşamda birtakım değişim ve dönüşümlere yol açarak toplumsal yaşlanma (Demografik Dönüşüm) olarak tanımlanan bir sürecin yaşanmasına neden olmuştur. Tıp, kimya, fizik, biyoloji gibi alanlardaki gelişmelerin yanı sıra sosyal hayatı derinden etkileyen Endüstri Devrimi ve buna bağlı olarak değişen çalışma hayatı koşulları, teknolojik atılımlar, sağlıklı ortamların yaratılması ve daha birçok gelişme yaşam süresinin uzamasında etkili olmuştur. İngiltere’de başlayan ve kısa bir süre sonra bütün Avrupa ülkelerine hızla yayılan endüstrileşme, toplumsal yaşamın farklılaşmasında büyük rol oynamıştır (Tufan, 2014). Tıp alanında bilimsel yöntemlerin geliştirilmesi ve özellikle sağlık konusundaki çalışmaların ivme kazanması ile bireyleri uzun ömürlü bir yaşam beklemektedir. Nitekim hastalıkların tedavisi noktasında önemli buluşların ortaya çıkması, insan ömrünü uzatarak bireylere sağlıklı bir yaşamın kapılarını da açmıştır. Hastalıklara karşı tedavi alanında gerçek anlamda başarı, özellikle anatomi ve fizyolojinin gelişmesiyle olmuştur. Hollandalı Jansen’in

1590 yılında mikroskobu icat etmesiyle biyoloji ve tıp alanında yeni bir dönem başlamıştır. Ancak bu buluşun önemi, o dönemde hemen kavranamamıştır. 17. yüzyılın ikinci yarısında önemi kavranan mikroskop, bu dönemde tıp ve biyoloji alanında kullanılmaya başlanmıştır. 18. yüzyıldan 19. yüzyıla geçiş döneminde tıp bilimi, özellikle Fransa’da büyük bir gelişme göstermiştir. Sonrasında, Paris “Hastaneler Kenti” olarak anılmaya başlamıştır. 20. yüzyılda, sadece antibiyotikğin keşfi ile insan ömrü yaklaşık 10 yıl uzamıştır. Dolayısıyla 19. yüzyılda meydana gelen gelişmeler, yaşam süresinin uzaması bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu gelişmelerin dışında, bahsi geçmeyen daha birçok gelişme, “yeni insanın” ortaya çıkmasına neden olmuş; ölüm korkusu azalmış; insanların refah düzeyi ve yaşam kalitesi yükselmiştir (Tufan, 2016).

Modernleşme ve sanayileşme süreçlerine kadar toplumların büyük bölümü kırdan yaşamakta ve kırsal alanda geçerli olan değerleri benimsemektedir. Endüstrileşme sürecine girilmesiyle birlikte, sanayileşme ve kentleşme büyük bir ivme kazanmıştır. Özellikle kırsal kesimlerden, kent yerleşimlerine yapılan göçler; kentleşme sürecini hızlandıran, aynı zamanda toplumsal yapıyı dönüştüren önemli bir faktördür. Kırdan, kente doğru artan göçler ve sonrasında benimsenen kent değerleri; yaş aralıklarındaki kuşak farklılığının artmasına, yaşlılarla diyalogun azalmasına ve daha önceki toplumsal aşamalarda var olan yaşlının değer, etki ve öneminin azalmasına neden olmuştur (Şentürk, 2020). Sanayileşmeyle birlikte, aile içindeki roller değişmiş; kadının çalışma hayatına dahil olmasıyla aileye ayıracak zamanı kalmamış; çocuklar ise erken yaşlarda çalıştırılmaya başlanmıştır. Bu durum, yaşlı insanların toplumdaki dışlanmasına ve işe yaramaz oldukları inancının yayılmasına neden olmuştur. Endüstrileşme, yaşlanmanın koşullarını değiştirerek yeni bir yaşlanma algısı oluşturmuştur (Tufan, 2016).

Modern toplumlarda yaşlıların statüsüne ilişkin temel bir değişken de ekonomik ve teknolojik değişimlerdir. Bu değişkenler; kentli mesleklerin ortaya çıkmasını, bilgi ve teknoloji temelli bu meslekler de daha çok gençlerin istihdam edilmesini gerektirmektedir. Bu durum ise yaşlıların çalışma hayatına katılımını engellemektedir. Dolayısıyla iş bulamayan, gereksinimlerini karşılayacak ekonomik yeterliliğe sahip olamayan yaşlılar, gençlere bağımlı olmaktadır. Bağımlı yaşam da yaşlının statü ve otorite kaybına sebep olmaktadır. Diğer yandan, modern dünyanın gündelik yaşam tasarımına ilaveten iş ve üretkenlik üzerine yaptığı vurgular, yaşlıların toplumsal yaşamın

dışında kalmasına neden olmaktadır. Üretimin yükselen değer olması, verimlilik ve üretim noktasında yeti sınırlılığı bulunan yaşlının kendi dünyasına çekilmesiyle sonuçlanmaktadır. Toplumda güçten düşen, fiziksel ve zihinsel olarak gerilemiş, sağlığını kaybetmiş, tahammülsüz, sözü geçmeyen, yaşam enerjisini kaybetmiş kişiler olarak nitelenen modern dönem yaşlıları, ayrımcılığın önemli bir unsurunu oluşturmaktadır (Şentürk, 2020).

Modern toplumlarda yaş grupları, askerlik, evlilik, kamu hizmeti yapma gibi hususlar hukuki normlara bağlanmıştır. Diğer yandan modern toplum, hızlı değişimlere ve teknolojik yeniliklere açık olan bir toplumdur. Dolayısıyla böyle bir toplumda ancak genç insanlar, değişimin hızına ayak uydurmaktadır. Buna karşın yaşlılar var olan otoritelerini yitirmiş, kendilerine ihtiyaç duyulmayan atıl kişiler durumuna gelmiştir. Çalışma yaşamını sürdüren yaşlılar; hem üretim etkinliklerinde yeterince aktif olamadıkları hem de iş anlamında gençlerin önünü tıkadıkları için sorunlu bir grup olarak görülmüştür. Modern toplumun gelişme ideolojisi, genç ve hızlı olanların üstünlüğüne ilişkin propaganda inşa etmektedir. Toplum yaşlanması da bir problem olarak görülürken eğitim ve sağlık açısından daha iyi koşullara sahip olan genç yaş grubu, toplumun diğer kesimlerinden ayırt edilmektedir (Bölüktaş, 2019).

Teknolojinin gelişimi ile ortaya çıkan modern toplum, birçok yönüyle geleneksel toplumdaki ayrılmaktadır. Modern hayat, kent yerleşimlerinde sürdürülmektedir. Kentleşme, bir taraftan kırdan kente göçün tamamlayıcı unsuru olurken diğer taraftan sosyal ve coğrafi hareketliliğe neden olmaktadır. Bu süreçte, toplum yapısında öncelikle aile yapısı değişerek anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aileye doğru bir yönelim ve gençlerle yaşlıların ayrı yerlerde yaşama durumu ortaya çıkmaktadır. Toplumda bireyselleşmeyi oluşturan bu durum, yaşanılan mekan şartlarının da farklılaşmasına neden olmaktadır. Gençler, aldıkları eğitim sayesinde meslek sahibi olarak yüksek gelir elde etmekte ve standartları daha yüksek mekan ve bölgelerde yaşamlarını sürdürmektedir. Bunun aksine yaşlılar, standartları daha düşük mekanlarda ve ekonomik yetersizlikle yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmaktadır. Fiziki bir ayrışma olarak algılanan bu durum, aynı zamanda sosyal bir kopmaya da neden olmaktadır (Şentürk 2020). Bunun yanı sıra bazı toplumlarda yaşlılar, “Mesafeli Samimiyet” denilen bir formülü de benimsemişlerdir. İsviçre, Almanya ve Avusturya'nın bazı köylerinde yaşlı anne-baba, yaşadıkları büyük evi terk edip çocuklarının yakınındaki küçük bir eve taşınmakta ve çocuklarından bağımsız

olarak yaşamlarını sürdürmektedir (De Beauvoir, 1970). Diğer yandan, heterojen bir yapı özelliği gösteren kentte, tarım dışı sanayi ve hizmet sektörü gibi geçmişten farklı yeni bir çalışma alanı ve düzeni ortaya çıkmıştır. Bireyselleşme ve rasyonellik, insan ilişkilerine hakim olmuştur.

Modernliğin başarı paradigması olan rekabet, kişileri bir arada tutan dayanışmacı ruhu olumsuz yönde etkilemektedir. Kadının eğitim fırsatlarından yararlanarak çalışma hayatına daha çok katılımı da üretim ortamı dışında kalan ve etrafındaki kişileri etkileme gücü azalan yaşlıları olumsuz etkilemektedir. Ancak yaşlı yaşamında meydana gelen bu gerileme ve prestij kaybı mutlak bir özellik taşımamaktadır. Dünya’da, sanayileşme ve modernleşme sürecini yaşarken geleneksel yaşam alışkanlıklarını ve kültürel değerlerini koruyan toplumlar da bulunmaktadır. Sanayileşmiş ve kalkınmış Batı ülkelerinin aksine Asya ülkelerinde yaşlılar ve diğer aile üyeleri arasında kültürel olarak yerleşmiş olan dayanışma duygusuna bağlı olarak bir destekleme geleneği sürdürülmektedir. Dolayısıyla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bir taraftan geleneksel yaşam tarzı; diğer taraftan teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerin oluşturduğu modern yaşam tarzı, eş zamanlı olarak yaşanmaktadır. Bunlar da birbirinden farklı yaşlılık algısı ve yaşantısının oluşumuna zemin hazırlamaktadır (Şentürk, 2020). Diğer taraftan yaşlılara değer verilip verilememesi, yerleşim yerleriyle de ilişkilidir. Kırdaki yaşlıya verilen değer kentteki yaşlıya verilmediği görülmektedir. Kırsal alandaki yaşlılar çevrelerinden daha çok saygı görmekte, onların deneyimlerine daha çok gerek duyulmakta ve kenttekine oranla daha uzun çalışma olanakları bulunmaktadır. Kırsal kültürde, yaşlı söz sahibi olup aile üyelerine fikri destek veren önemli bir kişidir (Kurt, 2008). Ayrıca, kırsal kesimde yaşamlarını sürdüren geniş ailelerde yaşlı ve hastaların bakımı, çocukları veya diğer aile üyeleri tarafından yapılmaktadır. Kentsel alanlarda ise fiziksel, sosyal ve ekonomik nedenlerle yaşlı bakımı bir sorun olarak görülebilmektedir (Şentürk, 2020).

20. yüzyılın başlarına kadar yaşlılık bir hastalık olarak görülmemekte ama sakatlıkla eş anlam taşımaktaydı. Daha sonraki dönemlerde yaşlılığın sosyal içerikli bir fenomen olduğu düşüncesi, toplumsal bilincin içine yerleşmeye ve kabul görmeye başladı. Yaşlılık, böylece doğal bir yaşam dönemi olarak algılanmaya başladı. Yaşlılık algısının kronolojik yaşlılığa dönüşmesi, emeklilik sigortasının yürürlüğe konmasıyla takvimsel yaşla belirlenen bir yaşam dönemi haline gelmiştir. 20. yüzyıl, yaşlı bireylerin

toplumdaki kabulüne yönelik algıların çok büyük değişimlere uğradığı bir yüzyıl olarak ön plana çıkmaktadır. Teknolojik yeniliklere bağlı olarak toplumsal yaşamın değişmesi, yaşlılara yönelik tutum ve düşüncelerde de dönüşüme neden olmuştur. Tıp alanında gerçekleşen yenilik ve iyileştirmeler, yaşlı sağlığı için olumlu gelişmeler olmakla birlikte; modern hayatın getirdiği bazı değişimler, yaşlıları olumsuz yönde etkilemektedir. Toplumdaki aktif rollerini kaybeden yaşlılar, en başta statü kaybına uğramışlardır. Bunun nedeni de toplumsal değişimle gelen uzmanlaşmanın yaşlı bireylerin bilgi ve tecrübelerine olan ihtiyacı azaltmış olmasıdır. Toplumdaki statüsü gittikçe azalan ve sosyal bir sorun olarak görülen yaşlılık, diğer insanlara bağımlılık gösteren bir konum olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Yaşlı nüfus, profesyonel bakım modelleri için hedef haline gelmiş, aslında olması gereken şekilde yaşlıların yaşamını düzenlemenin dışında bir hal almıştır (Tufan, 2016).

Canatan'a göre (2008) modern yaşamdaki toplumsal değişimin yaşlının gücünü azaltması, artık geleneksel bilgiye ihtiyaç duyulmamasına bağlıdır. Bu durum, yaşlının toplumda sahip olduğu saygın ve önemli pozisyonunu kaybetmesine yol açmıştır. Yeni toplumsal düzen sadece yaşlıya yönelik bir kıymet azalması getirmemiş, aileye de getirmiştir. Geleneksel birkaç kuşağın bir arada yaşadığı geniş aile, tarımsal ekonominin gerilemesiyle yerini kentlerde yaşayan endüstriyel üretimin içinde yer alan çekirdek aileye bırakmıştır. Çekirdek aile içinde yaşayan yaşlının rolü ise en fazla torunlarını yetiştirme alanı ile sınırlı kalmıştır. Modern toplum, artık yaşlıların hakimiyetinden çıkıp gençlerin toplumu olarak görülmeye başlanmıştır. Toplumun yaş kategorileri ve gereksinimleri dikkate alınarak üretim planlaması yapılmış ve endüstri toplumu, gençlerin toplumu olarak hüküm sürmeye başlamıştır. Böyle bir toplumda, yaş kategorileri arasında yaşlıların şansı oldukça düşüktür. Ortaya yeni çıkan ve uzmanlık isteyen işleri yapabilecek durumda olmadıkları için yaşlıların toplumdaki önemleri giderek azalmaktadır (Yıldız, 2013).

Endüstrileşme süreci, birtakım teknolojik hamlelerle insan ömrünün uzamasına katkı sağlarken hak, hukuk ve özgürlük gibi kavramlara yaptığı atıflarla insanların bilinçlenmesi ve yaşam kalitelerinin iyileştirilmesini de amaçlamıştır. Yaşam süresinin uzaması, yaşlı bireyleri hayat kaliteleri yönüyle memnun etse de sosyal açıdan aynı şeyi söylemek mümkün değildir. İnsan ömrünün uzaması, yaşlıların yaşam kalitesine kayda değer bir artış getirmemiştir. Bedensel yönden uzun yıllar hastalısız geçen ömür, bu yönüyle

kalite kazanırken sosyal açıdan yaşının değerinde bir artış sağlamamıştır. Sosyal ilişkiler alanında kendisine bir yer edinme çabasında olan yaşlıların beklentileri, endüstrileşme sürecinde de görmezden gelinmiştir. Dolayısıyla yüzyıllardan beri süregelen ve yaşlıyı toplumun dışına iten düşüncelerin azalmadığı, hatta artış gösterdiği söylenebilir (Tufan, 2016).

20. yüzyılda, özellikle gelişmiş Batı toplumlarında hızlı bir yaşlanma süreci başlamıştır. Genç nüfus artmazken yaşlı nüfusun gittikçe artması, dikkatleri yaşlı nüfusun üzerine çekmiş ve yaşlı nüfusu tanımak ve onların ihtiyaçlarını anlamak için çeşitli gerontolojik araştırmalar yapılmıştır. Modernleşme, uzun yaşamayı olanaklı hale getirirken yaşlıları sorunlarla boğuşmaktan kurtaramamıştır. Ekonomik sorunlarını geçen yüzyılda çözen, sanayileşme ve bürokratik örgütlenmesini tamamlayan, uluslararası sermayeleri olan, Dünya ekonomisinde söz sahibi olan toplumlar; yaşlılara ait toplumsal sorunları bulunsa da nüfusun genel refah düzeyi iyi olduğundan bu toplumlarda yaşlıların sorunları, çok büyük sorunlar olarak algılanmamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise bu yenilikler çok geriden gelmiştir. 20. yüzyılda nüfusları hala genç olan toplumlar, genç nüfusun ihtiyaçlarını karşılamakla meşgul olduklarından, yavaş ve sessizce yaşlanan nüfusları için hazırlık yapmada gecikmişlerdir (Yıldız, 2013).

Küreselleşme ile toplumlarda yaşlı nüfusun artması arasındaki ilişki, tüm Dünya için önemli sonuçlara yol açacaktır. Modern toplumdaki yaşlı nüfusun artması, yaşlanmanın tüm toplumları etkileyen bir problem olduğunu göstermektedir. Yaşlı nüfus artış hızına paralel olarak yaşlılık ve yaşlı sağlığı konularında farkındalık yaratmak amacıyla tüm Dünya’da “1 Ekim Dünya Yaşlılar Günü” olarak anılmaktadır. İkinci Dünya Yaşlanma Asamblesi’ne göre de 2050 yılına kadar Dünya’daki yaşlı insanların oranı, genç nüfusun oranını geçecektir. “Akışkan Modern Dünya” olarak tanımlanan bu yeni toplum, daima değişim halindedir. Akışkan Modern Dünyanın insanları için uyumu sorun haline getirmek, değişmek yerine sabit kalmak, toplumsal yoksunluğun göstergeleri olarak değerlendirilmektedir. Bu görüşe göre değişime yani teknolojik değişime uyum sağlayamayanlar, kenara ayrılmaktadır. Dolayısıyla olağanüstü hızla ve sürekli değişen teknolojik donanım, yaşlı insanların gündelik yaşam pratiklerini dahi atıl duruma getirecektir. Çünkü küreselleşme ile sürekli yenilenen teknolojilerin kullanıma girmesiyle toplumlar da hızla değişmekte ve dönüşmektedir. Teknolojinin bu hızlı gelişim ve değişimlerine

uyum sağlamada ise en fazla yaşlı insanlar sorun yaşamaktadır (Bölüktaş, 2019).

Sonuç olarak sanayileşmiş toplumlarda, teknoloji kullanımı yaygınlaştıkça yaşlıların statüsü de gerilemektedir. Bu toplumlarda, fiziksel gücün üretimde önemi azaldığına göre yaşlıların toplumsal statüsündeki olumsuz değişmelerin nedenini, başka faktörlerde aramak gerekmektedir. Birbirine bağlı bu faktörler; çalışabilir durumdaki yaşlı sayısının piyasadaki iş olanaklarını aşması, ilerleyen yaşla birlikte çalışmanın da azaltılmasına imkan veren serbest çalışma alanının daralması ve özel eğitim gerektiren teknolojik gelişmelerin sürekli yenilenmesi olarak sıralanabilir. Siyaset gibi bazı alanlarda yaşlılık hala bir üstünlük olarak görülmesine rağmen üretkenlik çağı dolmamış birçok yaşlı emekliliğe zorlanmaktadır. Bu da yaşlının psikolojik uyum sorunu yaşamasına neden olmaktadır. Diğer yandan, değişen aile ilişkileri (çekirdek ailenin yaygınlaşması), zamanının çoğunu aile çevresine ayıran yaşlıların hem birbirlerinden hem de genç aile üyelerinden uzaklaşmasına ve yalnızlaşmasına sebep olmaktadır (Şentürk, 2020).

Modern yaşamda, yaşlılığın önemli bir toplumsal yönü de bu kuşağın değerleri ve eğitimiyle ilgilidir. Değişimin çok hızlı yaşandığı sanayi toplumlarında 65 yaşına gelen kişi, kendi gençliğinden farklı ahlaki değerlere, beklentilere ve rol tanımlarına uyum sağlamak zorunda kalmakta; gençliğinde aldığı eğitim de bu uyumu güçleştirmektedir. Bunun yanı sıra çoğunlukla yaşlıların özelliği olarak kabul edilen “değişime direnme”, değişme yeteneğinden yoksunluktan ziyade yaşlıların yaşamı olduğu gibi kabullenme eğilimiyle ilişkilendirilmektedir (AnaBritannica, 1990). Modern ve sonrası dönemin dönüşümlerinden biri olan enformasyon toplumu; gençlerin okuryazarlığını, eğitimini teşvik eden ve ödüllendiren bir yapıya sahiptir. Yapı, kendini yenileyebilen gençlerin ebeveynlerine göre daha formel bir eğitime sahip olmalarını ve yüksek statülere ulaşmalarını sağlamaktadır. Bunun sonucunda da kuşaklar arasında farklılıklar artmakta, yaşlı bireylerin toplumdaki liderlik rolü ve etkisi azalmaktadır (Şentürk, 2020). Aslında, kuşaklar arası farklılığın azaltılmasına yönelik çabalar olmakla birlikte, her yeni yaşlı kuşakla yeni toplumsal uyarlamalar gerektiren farklı sorunlar ortaya çıkacak ve bu kısır döngü devam edecektir.

4.1.2.3. Türk Toplumunda Yaşlının Konumu

1) Cumhuriyet Öncesi Dönem: Türk kültüründe kökleşmiş olan sevgi ve merhamet duygularıyla çocuk ve yaşlı haklarını korumak, toplum davranışının odak noktası olmuş ve genellikle tüm yaşlılar (kadın ya da erkek) korunmuştur. Yaşlıların ev idaresi, yeni nesillerin yetişmesinde ahlak, eğitim ve davranışlarına kadar söz sahibi olmaları da toplum içinde ve ailedeki baskın rollerine işaret etmektedir. Yaşlıların yaşadığı toplum içinde başta aile ve yakın çevresinde en üst yönetime kadar etkin olması durumu, İslamiyet öncesi Türk inançları arasındaki “Atalar Kültü” ile açıklanmaktadır. Buna göre yaşlı öldükten sonra da yaşayan ruhunun varlığı ile aile içinde yerini korumaktadır. Çünkü tarih boyunca, ataların ruhlarının koruyucu olduğu, onlara saygısızlığın her iki dünyada da kişiyi rahatsız edeceğine inanılmaktadır. Bu kültürel anlayışta, fiziksel yaşlılık “kocamak” olarak adlandırılmakta ve toplumsal yaşlılıktan ayrılmaktadır. Toplumsal bakımdan yaşlanmak, bilgelik ve akil olmakla eşdeğer anlamlar içerirken oldukça itibarlı bir konumdur. Bu yüzden, “Aksakallılar” tarihimizde hep yönetimde söz sahibi olmuşlardır. Dünya'nın hiçbir yerinde “İhtiyar Heyeti” gibi tamamen yaşlının bilgi ve görgüsünden yararlanma anlayışı üzerine temellenmiş bir kurul ve uygulamaya, Türk tarihi dışında rastlamak mümkün değildir. Kültürümüzde yaşlı insan; tecrübe sahibi, akıl danışılan ve toplumsal hiyerarşide en üstte olan, eli öpülen kimsedir. Bu yüzden yaşlanmak, görevden uzaklaştırılmanın aksine yönetimde söz sahibi olmanın en önemli kriteridir. Yüz yaşını aşan Hakan ve Kağanların, yönetimin her aşamasında akıl danışılan Dede Korkut'un varlığı, bu gerçekliğin en somut örnekleridir (Şentürk, 2020). Geleneğin nesillere aktarılması, yaşlı kişilerin taşıyıcılığıyla mümkün olmaktadır. Temelinde meslek ahlakını esas alan Ahilik kültüründe de yaşlı kimliği, yönlendirici bir yapı özelliğine sahiptir. Usta ve çırak ilişkisine bağlı olarak toplum tarafından örfi ve dini kurallara göre oluşturulan Ahilik kültürü, yaşlı kişilere saygı esasına dayanmaktadır. Teşkilatta var olan otorite, maddi ve manevi organizasyon; yaşlı kişilerin kontrolünde devamlılığın sağlanmasına hizmet etmektedir. Ayrıca dede, ata, derviş, şeyh, baba, eren, paşa tipolojisindeki yaşlı kişiler; toplumsal saygınlık ve itibarları ile günümüzde de Anadolu'nun değişik yörelerinde varlıklarını devam ettirmektedir. En küçük topluluk olarak kabul edilen ailede de yaşlının önemli görevleri bulunmaktadır. Günümüzde aile içindeki konumu başköşede olan yaşlı kişiler, yerleşik düzene geçilmeyen dönemde de “Tör” adı verilen

çadırlarda başköşede yer almaktadır. Aile içinde etkin olan yaşlı saygınlığı, ulusal bir kimlik de kazanmıştır (Merdin, 2020).

Türklerin Şamanistik inançlara sahip oldukları dönemde, Şamanlar genellikle yaşları ve deneyimleriyle toplumun manevi yaşamında etkili olan; hastalıkların tedavisinde ve ölüm esnasında görev yapan kişilerdir. Eski dönemlerde erk, esas itibarıyla kadın kökenli olduğu için Şamanlar da kadındır. Oğuzlar da büyüklerine son derece bağlı ve saygılı bir topluluktur. Oğuz atasözü olan “Söz ulunun, sus kiçiğin (küçüğüün).”, ifadesinden de Türk kültüründe binlerce yıl önce bile yaşlı ve tecrübeli kişilere verilen değer anlaşılmaktadır. Oğuz destanlarında, saygı davranışı olarak selam verme ve el öpmeden de söz edilmektedir. Destan kahramanlarının erdemleri, cesur ve merhametli olmak; güçsüzleri, yaşlıları korumak; yoksullara yardım etmektir. Zayıflara, yaşlılara sataşanlar; yolculara, çobanlara saldıranlar, Oğuzlara göre kötü insanlardır. Eski Türklerde kabile yaşamının gelişmesi ile tecrübeli yaşlıların zamanla topluluk içinde çok yararlı, saygın kişiler olduğu kabul edilmeye başlamış; bu da töreleşmiştir. Türklerde, öteden beri ataya saygı duyulmuş, yaşlılar korunmuştur (ASPB, 2013).

Türk topluluklarında, Türklerin varlık sürdüğü en eski dönemden günümüze kadar yaşlı kimliği, itibar ve saygınlık içermektedir. Köktürkler döneminde varlığını sürdüren Türk boylarından Kimeklerin bir kişinin 80 yaşını geçmesi durumunda kutsi özellikler taşıyacağına inanmaları, bu kişilere saygı duydukları anlamına gelmektedir. Türk topluluklarında yaşlılık kelimesi genellikle “ihtiyar” kelimesi ile özdeşleştirilmiştir. Toplum tarafından saygınlığı olan kişiler; yaşça büyük kişiler olmaktan ziyade ihtiyar statüsünde olan kişiler olarak değerlendirilmiş, ihtiyarlığın atalar kültürünün devamlılığını sağladığına inanılmıştır. Yaşlılara, yaşam tecrübelerinden dolayı saygı duyulurken aynı zamanda fizyolojik çöküntülerin izleri bu kişilerde belirginleştiği için merhamet ve sevgi duyguları da oldukça yoğundur. Aile ve içinde bulunulan çevrede söz sahibi olan yaşlılar, birçok alanda karar verme organı olarak kültür tarihimizde sağlam bir yere sahiptir. İhtiyar tipolojisindeki kişilerin tecrübelerinden yararlanılması gereği, Yakut ve Altay topluluklarında da özellikle vurgulanmaktadır. İslamiyet Öncesi Dönemde, yaşlılık olgusu toplumsal cinsiyete bağlı olarak değişim göstermektedir. Sözlü ürünlerde, yaratılış mitleri ve destanlarda, kadın tipolojisi ön plana çıkarılarak kadına ilk olma vasfı da verilmiştir. Olağanüstü özellikler taşıdığı düşünülen bu kişilerin

ortak niteleyicisi “Ana” kelimesi ile yapılmıştır. Mitolojik Ana, Yer Ana gibi olağanüstü özellikleri bulunan kahramanlar, zamanla Umay Ana figürüne dönüşerek anlatılarda daha somut bir özellik kazanmıştır. Umay Ana niteleyicisine, Türk kültür tarihinde yazılı olarak ilk kez Göktürk Yazıtları’nda rastlanmaktadır. Kültigin adına yazılan yazıtta, Bilge Kağan 7 yaşındaki kardeşine kahramanlık unvanını, Umay Ana’ya benzettiği annesinin verdiğini belirtmiştir. Eserde Umay Ana, çocuklarını kollayan dişi bir Tanrı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca yazıtlarda “karı” sözcüğü, “yaşlı, ihtiyar, kocamış” anlamında kullanılmıştır (Merdin, 2020).

Türk kültür tarihinde önem arz eden yaşlı ve yaşlılık konusu, İslamiyet’in kabul edilmesiyle birlikte, yaşlılara ve büyüklere duyulan saygının daha da belirgin olmasını sağlamıştır. Türkler, İslamiyet’i kabul ettikten sonra da dinsel inancın gereği olarak muhtaç ve güçsüzlere yardım etmişlerdir. Fitre ve zekatın diğer gruplarla birlikte öncelikle yaşlılara verilmesi, bu yardımları daha anlamlı kılmıştır. Kuran-ı Kerim’de de yaşlıya ve sakata yardımla ilgili ayetler bulunmaktadır. Yaşlılara verilen hizmetlerin tarihi incelendiğinde yardım biçimlerinin toplumların toplumsal, kültürel yapılarına ve inançlarına göre kalıplaştığı görülmektedir. Eski dönemlerde yaşlılar; inançlara, geleneklere dayalı ve toplumdan sağlanan destek yardımlarla korunmaktaydı. Türk toplumunda her dönemde, yaşlılara yardım edildiği, yaşlıların korumaya alındığı, eski kurumların varlığından da anlaşılmaktadır. Yaşlılara koruma hizmeti veren ilk kurum, Selçuklular döneminde 11. yüzyılda kurulmuştur. Sivas’ta 11. yüzyılda Reha Oğulları tarafından Darülreha (Huzurevi), Mısır’da Erbil Atabeyi Muzaffereddin Ebu Sait tarafından yaptırılan Gökbörü tesisleri, dört darülaceze ve dullar için barınma tesisi bulunduğu saptanmıştır. Memlûklular Döneminde, 13. yüzyılda Kahire’de açılan Seyfettin Kalavun Hastanesi ve tesisleri, dul kadınlara ve yaşlılara hizmet vermiştir (ASPB, 2013).

Osmanlılarda ise kırsal kesimde yaşayan halkın yaşam şekli, kentlerde yaşayanlardan çok farklıdır. Bu farklılık, en çok eğitim ve kültür alanında kendini göstermektedir. Yaşam şeklinin bu farklılığı, Osmanlı yaşlısının aile ve toplum içindeki konumunu ve rolünü belirleyen bir etken olmuştur. Nüfusun çoğunluğunun kırsal kesimde yaşadığı Osmanlı halkının yazılı kültürle de ilişkisi bulunmamaktadır. Okuma-yazma bilen, eğitimlerine devam eden insanların çoğu kentlerde yaşamaktadır. Ancak dönemde, bu eğitimli kişilerin sayısı da oldukça azdır. Bu yüzden, Osmanlı Döneminde yaşayan yaşlı

insanların eğitim seviyelerinin hiç yok ya da yok denecek kadar az olduğu söylenebilir (Tufan, 2016). Kırsal kesimde yaşayan yaşlıların genellikle çocuklarının yardımına muhtaç oldukları, onların yanında güçleri elverdiğince ev işlerine ve tarla işlerine yardım ederek veya hayvanlara bakarak yaşadıkları bilinmektedir. Kentlerde yaşayanların durumları ise kişinin ekonomik durumu ve cinsiyetine göre değişmektedir (Tufan, 2002).

“İnsan, bulunduğu toplumun ürünüdür” anlayışı, Osmanlı toplumu ve yaşlısı için de büyük ölçüde geçerlidir. Yaşlılık olgusunu değerlendirirken toplumda var olan kurum ve olgular da bu kavramın tanımlanmasında önemli rol oynamaktadır. Osmanlı'nın sosyal dokusunda, Müslümanların yanı sıra diğer din ve etnik unsurlar da toplumsal çeşitlilikte varlıklarını sürdürmüştür. Bu doku içerisinde, din kurumu ve günümüz sivil toplum kuruluşlarının yerini tutan, toplumun dezavantajlı gruplarına yardımı esas alan vakıflar, varlığını sürdürmüştür. Osmanlı döneminde yaşlılık, gençlik yıllarında da olduğu gibi zor koşullarda, fakirlik ve bedensel rahatsızlıklarla geçirilen bir yaşam dönemi olmuştur (Bayrak, 2018). Batı Avrupa'da çekirdek aile, Sanayi Devrimi öncesinde de çoğunlukta Osmanlı Devleti'nde geniş aile daha yaygındır. Geniş ailenin en tipik özelliği ise ailenin başında bir yaşlının yer almasıdır. Batı Avrupa'nın küçük aile sistemi, yaşlılara toplumsal anlamda kurumsal bir yardımın ulaşmasını sağlayacak şartları oluştururken geniş aile sistemi içerisinde koruma altında olduğu ve bakımının üstlenildiği düşünülen Anadolu yaşlısı, kendi aile yapısı itibarıyla sefalet ve yokluk içinde yaşamıştır.

⇒ *Yaşlıların sorunları, yaşam tarzları ve sosyal etkinlikleri hakkında bilgiler yetersiz olduğu için Osmanlı yaşlısına ait bilgiler genellikle tahminlere dayandırılmaktadır. Çünkü Osmanlı ailesinin yaşam biçimiyle ilgili az çok bilgi bulunurken yoksul ve yaşlı halkın yaşam biçimine yönelik bilgi aktaran kaynak bulunmamaktadır* (Tufan, 2016).

Osmanlılar döneminde; imarethaneler, aşevleri ve tekkelerin muhtaç yaşlılara hizmet verdikleri bilinmektedir. Kurulan Darürehalar, yapılan vakfiyeler ve hastaneler, günümüzde yaşlı bakımı ile ilgili hizmetleri yerine getirmekteydi. Osmanlılar döneminde, sosyal hizmetler 19. yüzyıla kadar vakıf kuruluşları tarafından verilmekte ve bu kuruluşlar, diğer ihtiyaç gruplarının yanında yaşlılara da hizmet vermekteydi. Kızılay Derneği (1868) ve Darülaceze (1895) de Osmanlılar döneminde kurulan ve günümüze kadar faaliyetlerini sürdüren kurumlardır (ASPB, 2013).

2) Cumhuriyet Dönemi: Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türk halkı verdiği mücadeleyi kazanırken uygar ülkeler arasında yer alan yeni Devletin uyacağı esaslar belirlenerek temellerini sağlamlaştırma çabaları başlamıştır. Atatürk döneminde gerçekleştirilen inkılaplarla Türkiye Cumhuriyeti'nin milli, laik, her anlamda bağımsız bir Hukuk Devleti olması ve çağdaş uygarlık seviyesine ulaşması hedeflenmiştir. Hedefler arasında, toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi ve Türk toplumunu oluşturan bireylerin geliştirilmesi de vardır. İnkılaplar için Türk milletinin tarihinden, o günkü Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullardan, Türk halkının ihtiyaçlarından ilham alınmış ve bilim rehber olarak seçilmiştir. Örneğin, Harf Devriminin hemen arkasından yurt genelinde okuma-yazma seferberliği başlatılmış ve ülke adeta dershaneye dönüştürülmüştür. Bu seferberlik “Millet Mektepleri” adı altında bir organizasyona kavuşturularak Dünya’da o zamana kadarki en geniş “Mecburi Yaygın Eğitim” Türkiye’de yapılmıştır (Kürkçüoğlu, 1997).

Cumhuriyet’in ilk yıllarında; uzun süren savaşlar, toprak kayıpları, kıtlık ve hastalıklar, sağlık hizmetlerinin yetersiz olması nedeniyle Türkiye’de nüfus artış hızı oldukça düşmüş, genç ve erkek nüfusun toplam nüfus içindeki oranı azalmıştır. Cumhuriyet’in kuruluşundan sonra ekonomik, sosyal ve siyasal sorunların yanı sıra nüfusun azalması da çözülmesi gereken sorunlardan biri olmuştur. Dönemde, diğer konulara çözüm bulabilmek için nüfusun sayısı, sosyal ve ekonomik niteliklerini belirlemek önemli bir gereksinimdir (DPT, 1963). Kurtuluş Savaşı sonrasında, ekonomik yönden oldukça yıpranan ve genç bir Devlet olan ülkemizin önceliklerinden biri de ekonomik politikaların hızlı bir şekilde belirlenerek uygulamaya geçirilmesi olmuştur. Ekonomi politikalarının hedefi; tam bağımsız, kendi kendine yeterli bir ekonomi oluşturmak ve ulusal kalkınma hamlesini gerçekleştirmektir. Bu hedefler doğrultusunda, tarıma dayalı yerel sanayinin korunması; yabancı yatırımlara izin verilmesi; sanayi atılımının temeli olan demir-çelik ve demiryolu gibi büyük yatırımları, özel sektörün yeterli olamaması durumunda, Devletin karşılaması gibi kararlar alınmıştır. Bu dönemde, birçok Kamu İktisadi Teşekkülü açılarak yerli sanayinin ihtiyacı olan makine ve enerji girdilerini sağlayabilecek ve Devletin desteklediği demir-çelik ve kömür işleme gibi alanlarda büyük sanayi işletmeleri kurulmuştur. Dolayısıyla bu dönemde, ulusal kalkınma hamlesini gerçekleştirebilmek için devletçilik modeli benimsenmiştir. Bu model, özel sektörü tanıyan, ancak onun gücünün yetmediği yerde, gelişme

için yapılması gerekli yatırımları Devletin üstlenmesi gereğini savunan bir ekonomi modelidir. Bu dönemde, ekonomik düzenlemelerin yanı sıra toplum yaşayışını düzenleme ve modernleşme amacıyla toplumsal, hukuksal ve kültürel alanlarda ve eğitim alanında yapılan yenilikler de söz konusudur. Her biri Devrim niteliğinde olan bu yenilikler; hukukun araçları kullanılarak gerçekleştirilen, son derece köklü ve kalıcı olan büyük yeniliklerdir. Örneğin, eski Türk topluluklarında kadınla erkek eşit olup tek eşlilik esastı. Mülkiyet bakımından kadın, erkekle eşit haklara sahipti. İslamiyet'in kabulü ile Türk toplumunda kadınlar, sahip oldukları hakların çoğunu kaybettiler. Erkeğin birden çok kadınla evlenebilmesi ve dilediği zaman eşini boşayabilmesi, kız çocukların mirastan yarım hisse alması, mahkemede iki kadının şahitliğinin bir erkeğin şahitliğine eşit olması, erkekle kadın arasında hukuk yönünden olduğu kadar yaşam koşulları bakımından da görülen farklılıklardı. Bu durum, Cumhuriyet dönemine kadar devam etti ve Medeni Kanun'un (1926) kabulü ile kadınlar toplumsal yaşamda çok geniş haklara sahip oldular (Şen, 2017).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleştirilen ekonomik, siyasal, kültürel ve toplumsal yenilikler, bir uyum sürecini gerektirmiştir. 1950'li yıllara kadar Türk toplumu, genellikle kırsal alanda yaşamlarını sürdürmeleri ve hakim ekonomik faaliyetin tarım olması nedeniyle geleneksel toplum yapısını korumuştur. Çünkü toplumun geleneksel aile yapısının hemen değişmesi mümkün değildir. Dolayısıyla bu dönemde, yaşlıların toplumsal statülerinde önceki dönemlere göre herhangi bir değişim olmadığı ve bu durumun yaşlıların lehine olduğu söylenebilir. Williamson'a (1980) göre yüzyıllardan beri Türk halkı sofrasında yaşlısına yer açabilecek, onu doyurabilecek ve evinde ona yer verecek güce sahiptir. Ancak, yeni yönetim sistemi zaman içinde etkisini gösterip gerçekleştirilen inkılaplarla toplum ilerleyecektir. Bu da eğitim, çalışma, kentleşme, aile yapısı, yaşam biçimine kadar her alanda değişim anlamına gelmektedir (Tufan, 2016). Dolayısıyla 1950 ve 1960 yıllarından itibaren sanayinin gelişmesiyle tarımda ve kırsal alanda önemli değişimler meydana gelmiştir. Bu yıllarda, tarımda makineleşmeye bağlı olarak işgücüne duyulan ihtiyacın azalması, eğitim ihtiyacına bağlı olarak gençlerin kent merkezlerini tercih etmesi vd. nedenlerle kırdan kente göç hızlanmıştır. Bu durum, köylü nüfusun demografisini de bozarak geride yaşlıların kalmasına neden olmuştur. 1980 yılından sonra daha da hızlanan göç olgusu, kırsal nüfusun giderek azalmasına ve geleneksel toplum yapısının bozulmasına sebep

olmuştur. Bu yüzden, zaman içinde Dünya’da olduğu gibi ülkemizde de sanayileşme ve şehirleşme sonucu, Türk aile yapısında değişimler yaşanmıştır. Ailenin yapısını oluşturan aile üyelerinin durumu, özellikleri, rol ve statüleri değişmiştir. “Büyük aile” yapısı yerini; anne, baba ve çocuklardan oluşan “çekirdek aile” yapısına bırakmış; böylece, yeni aile bünyesinde büyükanne, büyükbaba ve yakın akrabaların (hala, teyze, dayı, amca gibi) yeri ortadan kalkmıştır. Yaşlılar, geleneksel yapıdaki aile korumacılığı statülerini kaybetmiş ve yalnız kalmışlardır. Ekonomik yönden olanağı bulunan yaşlılar, çeşitli kurum ve kuruluşlarda yaşamlarını sürdürmeye başlamış; ekonomik yönden bağımlı olanlar veya çok az bir geliri olanlar ise Devlet kurumlarına veya Devletin yardımına muhtaç duruma gelmişlerdir (Kurt, 2008).

Ülkemizde, sanayileşme ve kentleşme sürecinde, geleneksel ailenin çekirdek aileye dönüşmesi; kadının çalışma hayatına girmesi; gelenek, kültür ve değerlerdeki değişimler; ayrıca tıpta kaydedilen ilerlemeler sayesinde, ortalama insan ömrünün uzaması ve yaşlı nüfusun artması, yaşlılığı sosyal bir sorun olarak ortaya çıkarmaktadır. Türk kültür tarihinde birleştirici ve uzlaştırıcı yapısıyla ön plana çıkan yaşlı kimliği; günümüzde giderek küçülen çekirdek aile yapısı, sektörel ve mesleki yönelimler, teknolojik olumsuzluklar ve yalnızlaşan yaşlı bireyin sosyo-kültürel statüsünü kaybetmesiyle değişime uğramıştır. Ulaşmanın ve uzaklaşmanın en yoğun olduğu günümüzde, özlem duygusunun yerini almaya başlayan meşguliyet anlayışı, kültür tarihimizin en önemli unsurlarından olan yaşlı bireylerin yalnızlaşmasına neden olmuştur (Merdin, 2020). Diğer yandan, ülkemiz özellikle 1950’den sonra çok hızlı bir demografik değişim sürecine girmiş ve bu süreçte, nüfusun doğum ve ölüm oranlarında meydana gelen değişimler, nüfusun yaşlanma sürecini başlatmıştır. Yaşlı nüfusun hızla artması, diğer bir ifadeyle yaşlı toplum niteliğine doğru bir eğilim, uzun yaşamın getirdiği yalnızlık, yoksulluk, özürllülük, kronik hastalıklar, bakım ve destek gereksinimi; yaşlı sorunları ve yaşlılık hizmetlerinin tüm yönleri ile yeniden ele alınmasını gündeme getirmiştir (Yıldız, 2013).

19. yüzyıla kadar yaşlı bireylerin Devletten herhangi bir sosyal güvence talepleri yokken veya sınırlı düzeydeyken endüstrileşmeyle beraber sosyal güvence taleplerinde büyük bir artış meydana gelmiştir. Osmanlı döneminde yaşlılara dönük projeler, kurumsal kimlik çerçevesinde yapılamamıştır. Kurumsallaşmanın olmadığı bu toplumsal yapıda, yaşlılık dönemi sağlıklı

geçirilmemekle birlikte, sosyal yardımlar da etkin ve verimli olamamıştır. 19. yüzyılda artan taleplerle birlikte, Osmanlı Devleti'nde de çeşitli emekli ve yardım sandıkları kurulmuş; fakat bunlar, yaşlı insanı ve yaşlılığı güvence altına almada yeterli olamamıştır. Cumhuriyet kurulduktan sonra, bu alanda daha olumlu adımlar atılmıştır (Tufan, 2016). 1930 yılında yürürlüğü giren 1580 sayılı yasa ile ilk defa kamu kuruluşu olan Belediyelere, bakıma muhtaç kişilerin (yaşlıların) korunması, yaşlı evleri yapma ve yönetme yükümlülüğünün getirilmesi üzerine; değişik illerde aceze evleri, güçsüzler yurdu, düşkünler evi ve huzurevi adı altında, yatılı yaşlı kuruluşları açılmıştır. Aynı zamanda çeşitli dernekler, azınlıklar ve gerçek kişiler de yaşlılara hizmet vermek amacıyla yatılı yaşlı kuruluşları açmışlardır (ASPB, 2013). 1949 yılında İhtiyarlık Sigortası Kanunu yürürlüğe girmiş ve bunu 1957 yılında yürürlüğe konan Maluliyet İhtiyarlık ve Ölüm Sigortası Kanunu izlemiştir (Tufan, 2016). Her türlü sosyal yardım ve güvenlik hizmetlerini düzenlemek; korunmaya muhtaç yaşlı, çocuk ve engellilerin bakımı, yerleştirilmesi ve rehabilitasyonu ile çalışma gücünden yoksun, yoksul kimselerin sosyal güvenliğini sağlamak üzere 1963 yılında Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Böylece tarih boyunca, dini buyruklar ve hayırsever duygularla değişik mevzuatlar çerçevesinde, kamu ve özel kuruluşlarca ayni ve nakdi yardımlar şeklinde verilen bu plansız ve programsız hizmetlere yeni bir yön verilerek yaşlı kişilere, bir sistem dahilinde hizmet götürülmesi sağlanmıştır. Bu şekilde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı ilk huzurevi 1966'da Konya'da, ikincisi ise Eskişehir'de açılmıştır (ASPB, 2013).

1963 yılından günümüze kadar hazırlanan Kalkınma Planlarında da yaşlıların sorunlarıyla ilgili tedbirlere yer verilmiştir. 1982 Anayasasının 61. maddesi, Sosyal Hizmetler alanına giren grupları açık bir şekilde belirlemiş; korunmaya, bakıma, yardıma ve rehabilitasyona muhtaç çocuk, sakat ve yaşlılara öncelik tanıyarak Devletin bu alanda gerekli teşkilat ve tesisleri kurması veya kurdurması hükmünü getirmiştir. Anayasanın bu hükmü doğrultusunda hazırlanan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetlere, Devletin denetim ve gözetiminde, halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülmesi esası getirilmiştir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde olan özel ihtiyaç gruplarının (aile, çocuk, sakat, muhtaç yaşlı ve diğer kişiler) ihtiyaçlarının karşılanması, çeşitli

sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olmak ve hayat standartlarını iyileştirmek amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. 2011 yılında kamu kurumlarının yeniden yapılandırılması sürecinde de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü oluşturularak yaşlı hizmetlerinden sorumlu müstakil bir Genel Müdürlüğün kurulması ile bu alanda önemli bir gelişme sağlanmıştır (ASPB, 2013). Ülkemizde, her yıl düzenlenen Yaşlılara Saygı Haftası (18-24 Mart) da toplumumuzda yaşlılara verilen değeri, yeni kuşaklara aktarmak bakımından önem taşımaktadır.

Yaşlılık, Osmanlı döneminde sadece bireyin kendi sorunu veya en fazla ailesinin sorunu olarak kabul edilmiş ve sorun aile içinde çözülmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra, yaşlılık herkesi ilgilendiren ve birçok yönden herkesi etkileyen bir yaşam dönemi haline gelmiştir. Yaşlılığın nasıl ve nerede, hangi koşullar altında geçeceğini sadece aile değil, Devlet ve dolayısıyla toplum da belirlemek durumundadır. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Türk toplumunun geleneksel aile yapısı bir anda değişmemiştir. Dolayısıyla zamanla değişen aile yapısı ve yaşam tarzıyla birlikte, Cumhuriyet dönemi Türk yaşlısının yaşam dönemleri de farklılaşmıştır. Atatürk İnkıpları ve onları takip eden dönemlerde Devlet-toplum arasındaki ilişki, inkılaplar doğrultusunda daha çağdaş bir seviyeye gelmiştir (Tufan, 2016). Geleneksel anlayışa meydan okuyan modern anlayış, yaşlı bireylere ilişkin yaklaşımları ile yaşlılık döneminin toplumsal algısını da dönüşüme uğratmıştır. Sanayileşme ve kentleşmenin etkisine bağlı olarak toplumsal yapının değişmesi, dolayısıyla geniş ailenin dönüşümü ile yaşlı bireylerin aile içindeki konumları değişmiş ve birtakım rolleri kaybolmuştur. Kırsal yaşamdan kentsel yaşama geçiş, yaşam süresinin uzaması, öz güven eksikliği, görelî yoksulluk, kurum bakımı hizmetinin aile kurumuna alternatif olarak kabul edilebilir görülmesi ve kuşaklar arası çatışmalar, yaşlılık dönemine dair sorun oluşturan faktörlerdir (Bayrak, 2018).

Tüm bu değişimlerin Türk toplumunun genelinde yaşandığını söylemek de doğru değildir. Batı toplumlarının aksine toplumumuzdaki yaşlılara gerek geleneklerimiz gerek dini inançlarımızdan dolayı norm haline gelmiş kötü davranışlar söz konusu değildir. Türk kültüründe; kendinden yaşça büyük olanın elinin öpülmesi, yaşına hürmeten ev içinde başköşedeki yerin verilmesi, yaşlıların bilge kişi olarak fikirlerini almak üzere akıl danışılan kişiler olarak

görülmesi, yaşlıların toplumsal ve kültürel önemini ifade etmektedir (Özmen, 2013). Bunun yanı sıra toplumumuzda aile kurumunun yeri ve konumu hala korunmaktadır. Türk toplumu ve kültüründe büyük değer taşıyan aile, yaşlı açısından da önem taşımaktadır. Toplumumuzda saygı duyulan yaşlının bakımı ve ihtiyaçları, genellikle (özellikle kırsal kesimde) aile ve aile yakınları tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca yaşlıların çocuklarıyla ilişkileri, her iki tarafın da çabasıyla güçlü tutulmaya çalışılmaktadır. Aile büyükleri, evlenip yuvadan ayrılan çocuklarıyla ilişkilerini, Avrupa ülkeleri ve ABD’de olduğu gibi asgariye indirmemekte, aksine artırarak sürdürmeye çalışmaktadır. Diğer yandan, çalışan gençler, çocuklarının bakım sorumluluğunu dışarıdan birine vermek yerine, çocuk bakımında kendi annelerinden destek almayı tercih etmektedir. Anadolu’nun birçok farklı kentinde, bugün de aynı uygulama geçerlidir. Böylece, yaşlılar hem torun sevgisini yaşamakta hem de işe yarama duygusuyla mutlu olmaktadır. Gençler de hem çocukları emin ellerde olduğu için kaygı yaşamamakta hem de büyükleriyle ilişkilerini sürdürmenin mutluluğunu yaşamaktadır. Toplumumuzda aile bağlarının güçlü olduğunu gösteren bir diğer durum da çocukların büyükleriyle sık görüşebilmek için yakın mesafede oturmayı tercih etmesidir (Şentürk, 2020). Şentürk ve arkadaşlarının (2015) yaptıkları araştırma sonuçları, İstanbul’da yaşayan yaşlı bireylerin çocuklarına yakın mesafede yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır. Tufan’ın (2013) çalışmasında da Türkiye’deki aile yapısı hakkında bilgi verilmektedir. Yaşlılarla ilgili araştırma sonuçlarına göre evlilik ve aile kurmak önemli bir toplumsal değer olup birden fazla kuşağın bir arada yaşadığı aile varlığının sürmekte olduğu ve bu eğilimin yakın bir geleceğe kadar da süreceği düşünülmektedir. Ayrıca, yaşlıların pek çoğunun hasta, engelli ve bakıma muhtaç olduğu ve gelir durumu iyi olmayan yaşlıların çalışma zorunluluğu varken ekonomik durumu iyi olan yaşlıların çocuklarını ekonomik olarak destekledikleri de belirlenmiştir (Şentürk, 2020).

Ülkemizde kırsal kesimde yaşayan yaşlılardan ailesi ile oturanlar, birçok yönden avantajlı bir durumdadır. Kırsal kesimdeki yaşlı, ailesi ve yakın çevresinden saygı görmekte, ailede bir karar alma durumunda görüşü alınmakta, toplumsal ilişkilerde aileyi temsil etmekte; yaşlının tüm ihtiyaçları ailesi tarafından karşılanmaktadır. Ailesiyle birlikte yaşayan yaşlı; çocuk bakma, gücü oranında ev işlerine yardım etme, ev bütçesine katkıda bulunma, aile bireylerinin ilişkilerini düzenleme, deneyim ve bilgilerini gençlere aktarma, aile

ve yakın çevredeki sorunları çözmeye yardımcı olma gibi pek çok konuda aileye yardımcı ve destek olmaktadır. Türkiye’de özellikle kırsal kesim ve Anadolu’daki küçük kentler ve kasabalar, modernleşme ve batılılaşma yönündeki değişimden özellikle ülkenin batı bölgelerindeki büyük kentler kadar etkilenmemiştir. Kırsal yaşantının büyük ölçüde belirginleştiği bu bölgelerde; modern yaşantının öne çıkan özellikleri olan boş zaman, bundan kaynaklı kentsel etkinlikler ve tüketimden ziyade geleneklerin hakim olduğu, aile değerlerinin yoğun olarak yaşatıldığı, akrabalık ilişkilerinin belirginleştiği bir yaşantı söz konusudur. Bireyler, bu yaşantı sayesinde kurulan belirli himaye mekanizmaları ve karşılıklı yardımlaşma sistemleriyle büyük ölçüde ayakta kalabilmektedir. Bu tür ilişkiler içinde yaşlının toplumsal statüsü de belirlenmektedir. Yaşlının kırsal bölgede ailenin en büyük üyesi olmasına bağlı olarak ona duyulan saygı, kırsal bölgedeki yaşlıyla olan ilişkinin şeklini ve yönünü belirlemektedir (Şentürk, 2020).

Türkiye’de insanlar, modernleşme ve kentleşme sürecinin etkilerine rağmen yaşayan anne ve babalarına yakın yerlerde yaşamayı tercih etmektedir. Ailenin yaşlısı ya aynı apartman dairesinde ya da birkaç sokak/mahalle ötesinde yaşamakta ve buna özen göstermeye çalışılmaktadır. Bunun yanı sıra bayramlaşma, hasta ziyaretleri, nişan, düğün, sünnet veya cenaze törenlerine katılım gibi geleneksel ritüeller, eskisi kadar olmasa da varlığını sürdürmektedir. Bu da eş, dost, akraba ve aile büyüklerini görme ve onlarla ilişkileri sürdürmeye imkan verirken yaşlıların da yaşam memnuniyetlerinin artmasına katkı sağlamaktadır. Ülkemizde yaşlıların yaşam memnuniyetlerinin yüksek olmasında etkili olan güçlü aile bağlarının yanı sıra şükretmek, sabretmek, kanaat etmek gibi sosyal değerlere sahip olmaları da önem taşımaktadır. Yaşlı kişi, dini inanışına bağlı olarak da karşılaştığı olay ve koşulları, Allah’a teslimiyet ve şükür ile karşılamaktadır. Dolayısıyla yaşlılar, hangi konum ve koşulda olursa olsunlar, durumlarını yaşlılığın doğallığı içinde değerlendirip şükretmektedir (Şentürk, 2020).

TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırmasıyla bireylerin genel mutluluk algısını, toplumsal değer yargılarını, temel yaşam alanlarındaki genel memnuniyeti ve kamu hizmetlerinden memnuniyeti ölçmek ve memnuniyet düzeylerinin zaman içindeki değişimini takip etmeyi amaçlamaktadır. TÜİK tarafından yapılan Yaşam Memnuniyeti Araştırması’na (2020) göre yaş gruplarının mutluluk düzeyi incelendiğinde 65 ve üzeri yaş grubu, 2019 yılında

%58,5; 2020 yılında ise %57,7 ile en yüksek mutluluk oranının görüldüğü yaş grubu olmuştur (TÜİK, 2021). Ülkemizde yaşlıların yaşam memnuniyetlerinin yüksek çıkmasında, yaşının ailesiyle birlikte yaşaması, akrabaları ve komşularıyla yakın ilişkilerinin yanı sıra dini inançları ve etkisinde kaldıkları kültürün belirleyici olduğu söylenebilir (Şentürk, 2020).

4.1.3. Yaşlılığın Sosyal Boyutları

4.1.3.1. Yaşlılıkta Sosyal Evren ve Sosyal İlişkiler

Yaşlılık; toplumsal bir etiket, kültürel ve toplumsal tasavvurlar, damgalamalar, farklı tecrübeler, zorunluluklar ve biyolojik özelliklere yüklenen anlamlarla ifade edilmektedir. Yaşlılık, bu unsurların karışımından doğan sosyal bir tasarımdır (Tufan, 2014). Ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle yakından ilişkili olan yaşam standardı, ekonomik sosyal kazanımların yanı sıra aynı toplum içinde yaşayan bireyin cinsiyeti, medeni durumu, geliri, eğitimi, yerleşim alanı, sosyal ilişkileri ve kültürü; yaşamını ve yaşlılığını doğrudan etkilemektedir. Yaşam kalitesi bakımından bireyin yaşamı algılayış ve yorumlayışında, sosyalleşme süreci önem taşımaktadır. Sosyalleşme süreci, bireyin çocukluk döneminden başlayarak öğrendiği tüm teorik ve pratik bilgileri kapsamaktadır. Bu bilgiler, bireyin doğduğu ve yaşadığı sosyal çevre ve sınıfla ilişkilidir (Şentürk, 2020). Diğer bir ifadeyle sosyalleşme süreci; bireyin ait olduğu gruba, topluma veya ulusa uyum sürecidir. Bu süreç, bireyin yaşamı boyunca devam etmekte ve tekrar edilen öğrenmelerle pekişmektedir. Dolayısıyla, bireyin çocukluk dönemindeki deneyimleri, daha sonraki yaşamını da etkilemekte ve yaşlılık dönemi de bu sürecin içinde yer almaktadır. Özellikle içinde bulunduğu sosyal sınıf; bireyin duruşunu, davranışını, konuşma ve iletişim biçimini, tüketim alışkanlıklarını, yemek yeme biçimini ve beğenilerini belirlemektedir. Sınıf olgusunu sermaye kavramıyla analiz eden Bourdieu, dört sermaye türünden (ekonomik, sosyal, kültürel ve sembolik) bahsetmekte ve bu sermaye türlerinin sınıf yapılarının üretilmesi ve tekrar edilmesinde, önemli bir işleve sahip olduğunu savunmaktadır. Ona göre *Ekonomik Sermaye*, kaynaklara egemen olup sınıf eşitsizliklerine vurgu yapmakta; *Sosyal Sermaye*, toplumsal ilişkilere egemen olup bireyin içinde bulunduğu sosyal ilişki ağına atıfta bulunmakta; *Sembolik Sermaye*, onura ve tanınmaya bağlı tüm ritüellere karşılık gelmektedir. Bourdieu'nun en önem verdiği sermaye türü, *Kültürel Sermayedir*. Kültürel Sermaye, bireyin ekonomik koşullarının sonucu olarak

edindiği formel ve enformel sosyal davranışlar, sosyal pratikler, iletişim kurma, dili konuşma biçimi ve beğenilerinden oluşmaktadır. Kültürel sermaye, formel eğitimden sağlanan diplomalarla objektif bir görünüm kazanan okul sermayesi ile aileden kaynaklanan ve aile içinde kazanılan nitelikleri ifade eden bir sermaye türüdür. Üç şekilde görünen Kültürel Sermaye, hem bilgiye hem de kabule dayalı bir sermayedir. Birey, kültürel sermayesini oluşturan öğrenme ve yetkinliklerini, tekrarlarla bir taraftan rutinleştirmekte; diğer taraftan dönüştürerek yeniden üretmektedir. Bu da bireyin yapıyı, yapının da bireyi etkileyerek dönüştürdüğünü ve bir sosyal inşa süreci devam ettirdiğini ortaya koymaktadır (Görgün-Baran, 2008). Diğer yandan Smith ve Moschis'e (1985) göre sosyalizasyon, yaş değişkenine bağlı olarak yalnızca çocukluk ve adolesanlıkla ilgili değil aynı zamanda yaşlılıkla da ilgilidir. Yetişkin sosyalizasyonunda en önemli süreçler, yapısal açıdan toplumsal olandır (Görgün-Baran, 2008). Bu açıklamalar da sosyalizasyon sürecinin yaşlılık döneminde de etkili olduğunu göstermektedir. Yaşlı bireyin yaşamını düzenleyici yönde bir sosyalizasyon sürecine tabi tutulması, onun yaşam doyumu ve yaşam kalitesini artırması bakımından önem taşımaktadır. Diğer yandan bilinçli birey, genel olarak kendi yaşamını kontrol gücüne sahip bir bireydir. Dolayısıyla yaşamını düzenlemek bireyin kendi elindedir. Yaşlı birey de girdiği her sosyal ilişkide, öğrenmesine bağlı olarak bir sosyalizasyon yaşamaktadır. Yaşlılıkta bireyin bir huzurevine yerleşmesi, yeni arkadaşlıklar kurması, bir hastalığının iyileştirilmesine yönelik tedavi sürecine girmesi gibi yeni durumlar, onun sosyalizasyonunu gerektirmektedir. Bu durumlar, onun sosyalizasyon sürecinde çocukken geçirdiği deneyimler, edindiği bilgiler ve ritüellerle kısaca kültürel sermayesi ile yakından ilgilidir (Görgün-Baran, 2008).

Ailede gerçekleşen sosyalizasyon sürecinde, toplumun büyük çoğunluğu tarafından kabul edilen ve toplumun temel dinamiklerini oluşturan değerlerin gelecek nesillere aktarımı, kuşaklararası dayanışma ile başarılı olmaktadır. Bu durum, sadece aile içinde değil toplum içinde de gereklidir. Toplum, üyelerine normlarını ve değerlerini sosyal ilişkiler ağı içinde öğretmektedir. Aile, akrabalar, öğretmenler, meslektaşlar, okul, medya gibi sosyalleşme ajanları aracılığıyla birey, toplum içerisinde sosyalleşme sürecini yaşamaktadır. Çalışmalar, yaşlı insanlarla öğrenen gençlerin eski nesil hakkında daha olumlu ve gerçekçi tutumlara sahip olduğunu göstermektedir. Ancak son yıllarda

evlenme oranlarındaki düşüş ve buna karşılık boşanma oranlarındaki artış, tek ebeveynli veya parçalanmış aileler gibi yeni aile tiplerinin ortaya çıkışı, geniş aileden çekirdek aileye geçiş, köyden kente göç ve bireyselleşme gibi aileye ve topluma ilişkin yapısal değişimler, kuşaklararası ilişkiler üzerindeki baskıyı artırmaktadır. Bununla birlikte kentsel yerleşimin yaygınlaşması ve ailelerin sınırlı mekanlarında yaşamalarının geleneksel davranış biçimlerini etkilediği, kentleşme ve endüstrileşme ile yaşlıların çocukları ile yaşamalarının güçleştiği gözlenmektedir. Tufan'a (2007) göre yaşlılık döneminde aile yaşamı, kendine özgü bir ilişki ağı ortaya koymakta ve Türkiye'de yaşlılar, toplumun geleneksel değerlerine bağlı olarak sosyal dayanışma içinde yaşamaktadır. Günümüzde değişen toplumsal yapı ile birlikte, destekleyici aile ilişkileri sürdürülse bile kentlerde yalnız yaşayan yaşlı sayısının arttığını da belirtmek, gerekmektedir (Çuhadar, 2019).

Yaşlılık döneminde bedensel, ruhsal ve sosyal yönlerden birtakım değişimler meydana gelmekte ve yaşlı bireyler bu değişime uyum sağlamak zorunda kalmaktadır. Sosyal hayatta yaşanan statü ve rol kayıpları, yaşlılara dönük olumsuz algı ve tutumlar, yaşlı insanların toplumsal bir problem olarak görülmesine neden olmuştur. Yaşlılık, fiziksel ve psikolojik bakımdan birtakım değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak tanımlansa da bu değişimlere karşı toplumun geliştirdiği tutum ve değerleri kapsayan bir dönem olarak da değerlendirilmesi gerekmektedir (Bayrak, 2018). Çünkü insanlar, içinde yaşadıkları toplum koşulları ve kültüründen etkilenerek yaşamlarını sürdürmektedir. Bireyin içinde yaşadığı toplumsal çevre ve koşullarının yaşlılıkla ilgili tutum ve değerleri, kendi içinde bir yaşlılık algısı oluşturmaktadır. İnsan yaşamını mümkün kılan veya sınırlayan toplumsal yapı unsurları, insanın belli bir şekil ve nitelik kazanmasını sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle bireyin düşünce, tutum ve davranışlarının gerisinde, toplumsal yapı unsurları ve unsurlar arasındaki ilişki bulunmaktadır. Toplumun her üyesi gibi yaşlının yaşantısı ve yaşlı algısının arkasında da toplumsal yapı özelliklerinin farklılığı belirleyici olmaktadır. Toplum, içinde yaşayanların yaşam şekillerini etkileme gücü ve potansiyeline sahiptir. Bireyin olumlu veya olumsuz algısı, içinde yaşadığı ya da yaşlandığı toplumun sosyo-kültürel özelliğine bağlı olarak değişmektedir. Bireyin doğduğunda etkili olan tarihsel dönem ve dönemin sosyal normları; ne kadar eğitim alınacağı, ne zaman evlenip kaç çocuk sahibi

olunacağı, hangi mesleklerde görev alınacağını yanı sıra nasıl yaşlanılacağını da belirlemektedir (Şentürk, 2020).

Geçmişten günümüze kadar değişen yaşlı yaşam koşulları ve yaşlılığa ait tutum ve davranışlar, toplum yapısıyla yakından ilişkilidir. Diğer yandan, bireyin doğduğu coğrafya da yaşam şeklini, alışkanlıklarını ve standartlarını belirlemektedir. Verimli ve sulak toprakları, ılıman iklimleri, deniz, akarsu ve nehirleri olan Avrupa kıtasında dünyaya gelen ve yaşamını sürdüren bir yaşlıyla çorak toprakları, karasal iklimi, elverişsiz yeryüzü şekillerine sahip olan Afrika'da doğan ve yaşamını sürdüren bir yaşlının yaşam standartları oldukça farklıdır. Bu bağlamda, içinde doğup yaşanan coğrafya ve koşulları da bireyin yaşam kalitesi ve süresini belirlemektedir. Coğrafi faktörler kadar insan ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulan kurumlar ve bu kurumlar arasındaki ilişkiler de bireylerin yaşamını ve davranışlarını etkilemektedir. Bu etki, yaşlının yaşam süresi ve standartlarını; ona yönelik tutum ve algıları da belirlemektedir. Değişen üretim sistemi, aile yapısı ve eğitim, farklı bir yaşantının kodlayıcıları olmaktadır. Her insanın yaşamında olumlu veya olumsuz bir farklılaşma oluşturan bu değişim; yaşlının tanımını, yaşam standardını, rol ve sorumluluklarını, yaşlıya ilişkin algıları değiştirmiştir (Şentürk, 2020).

Yaşlılık döneminde bireylerin yaşadıkları kayıplar nedeniyle yaşlı bireylere yönelik olumsuz algılar söz konusudur. Yaşlıların sosyal hayatta yaşadıkları en temel sorun, modern dünyanın onlara göre tasarlanmamış olmasıdır. Yaşlılar, hem kendilerini gerçekleştirme olanaklarından yoksun kalmakta, hem de toplumdaki yaşlılık algısı sebebiyle ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Bu da yaşlıların kendilerini yaşlı olarak görmelerine ve toplumsal algının etkisiyle olumsuz düşünceleri pekiştirmelerine, aktif ve dinamik olma yeteneklerini kaybetmelerine sebep olmaktadır. Yaşlılara bu dinamikliği kaybettiren diğer bir unsur da çalışma hayatından ayrılış olarak tanımlanan emeklilik durumudur. Emeklilik de yaşlıların hayatında çok büyük değişikliklere yol açmakta ve sosyal hayatta bazı sorunlarla karşı karşıya kalmalarına sebep olmaktadır. Çalışma yaşamından ayrılmak, başka bir ifadeyle emekli olmak, insan hayatında önemli değişikliklere neden olan yıpratıcı bir durumdur. Yaşamı boyunca her türlü sorunla mücadele eden birey; yaşlılık döneminde fiziksel, psikolojik ve ekonomik sorunların yanı sıra bazı sosyal sorunlar da yaşamaktadır. Yaşamının büyük bir bölümünü işine ve iş yerine

adayan yaşlı birey, emekli olduğunda boşluğa düşmektedir. Buna bağlı olarak toplumla ilişkilerin zayıfladığı ve sınırlandığı yaşlılık döneminde, bireyler giderek toplumsal hayattan ve sosyal ilişkilerden uzaklaşmaktadır. Dolayısıyla emeklilikle birlikte, yaşlı bireylerin sadece meslek hayatından değil; sosyal hayattan da soyutlandıkları, sosyal izolasyon ve yalnızlık durumu yaşadıkları, aynı zamanda toplumsal yaşama adapte olamadıkları görülmektedir. Ayrıca birçok ülkedeki sosyo-politik faktörler, yaşlı bireylerin toplumsal hayata katılımını güçleştirmektedir. Ekonomik faktörler, ölüm korkusu, verimlilik ve kalite, gençliğe dair popüler kültür; yaşlı bireylerin sosyal kaynaklara ve desteklere ulaşmalarını önlemektedir (Bayrak, 2018).

İnsan hangi yaş döneminde olursa olsun çalışma, üretme ve içinde yaşadığı topluma faydalı olma arzusu taşımaktadır. Başka bir ifadeyle yetişkin bireylerde var olan işe yarama arzusu, doğrudan sosyal bir yaşam sürdürme süreci ile alakalıdır. Sosyal bir yaşam içinde bulunmak; insanlarla iletişime geçme, birlikte etkinliklerde bulunma, çalışma ve üretme faaliyetlerini paylaşma gibi ihtiyaçları da beraberinde getirmektedir. Yaşlılık döneminde kişinin sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel ihtiyaçları, daha önceki yıllara göre değişmekte ve artmaktadır. Gelirin düşmesi, sağlık sorunları ve ilaç masraflarının azalan gelire göre artması, sosyal ilişkilerin bozulması gibi sorunlar, yaşlılıkla birlikte önem kazanmaktadır. Yaşlılık döneminde bağımsız olarak yaşamak ve günlük faaliyetlerini yerine getirmek isteyen yaşlılar; yaşamlarını zenginleştiren, onlara fayda sağlayan ve başkalarıyla iletişim kurmalarına olanak tanıyan yeni ürün ve hizmetlere ihtiyaç duymaktadır. Bu hizmetler, yaşlıların hayatında lüksten ziyade gereklilik haline gelmiştir. Kaliteli bir yaşam sürdürmek için teknolojik yenilikleri kullanmak giderek önemli hale gelmektedir. Buna rağmen cep telefonları, televizyon, bilgisayar, alarm sistemleri, mikrodalga fırın, vd. teknolojik araçların hemen hepsi, günümüz yaşlıları için yaşamın bir parçası haline gelen ortak bilinmezler olmuştur. Dolayısıyla teknolojiyi daha iyi kullanabilen gençlerin, yaşlıların teknoloji ile uyum sürecinde, onlara yardımcı olmaları gerekmektedir. Tüm bu süreçler, yaşlıların topluma uyum sürecinin de bir parçasıdır (Yıldız, 2013).

Bernice Neugarten (1974), yaşlılık dönemlerini “genç-yaşlı” ve “yaşlı yaşlı” olarak sınıflandırmakta ve bu kavramlarla yaşlılık döneminin dönemleri olarak nitelendirilen bir tipoloji alternatifi sunmaktadır. Ona göre “genç-yaşlı” en çok 70 yaşında, sağlık sorunu az, sosyo-ekonomik durumu orta ve üzerindeki

bireylerdir. Yaşı 70'in üzerinde, genel sağlık durumu kötü, birçoğu engelli ve bakıma muhtaç yoksul bireyler de "yaşlı yaşlı" olanlardır. Ancak, yaşlılık sosyal tasarımlardan biri olduğu için toplumsal değerlerden tamamen arınmış bir tanım ortaya koymak mümkün değildir. Çünkü insan, hayatı boyunca içinde bulunduğu sosyal sistemin koşullarının etkisiyle kendisi ve çevresi arasında uyum sağlamanın ve bağımsızlığını en üst düzeye çıkarmanın uğraşını vermektedir. Dolayısıyla yaşam durumu kavramı bakımından bunun anlamı, yaşlı bireyin içinde yaşadığı sosyal sistemin koşullarının yaşlıya uygun hale getirilerek onun bağımsızlık mücadelesinde, ona yeni alanların oluşturulmasıdır. Başka bir ifadeyle yaşlıdan sosyal sisteme uyum sağlamanı beklemek yerine; sosyal sistemin yaşlıyla uyumlaştırılması, yaşam durumu kavramının en önemli amacıdır. Yaşlılığın toplumsal tasarımlarıyla bağlantılı olan yaşlı insanın algılanışı ve yaşlının kendini algılayışı, toplumsal düzlemlerindeki sorunlarla ilişkili bir yaşlı tasavvuru oluşturmaktadır. Sosyal gerontolojik teorilerde genellikle üç düzlem dikkate alınmaktadır (Tufan, 2016):

⇒ **Toplumun genel yapısal düzlemindeki fonksiyonlar ve yaş katmanları:** Bu bağlamda, işlevsellik ve yaş katmanları öne çıkmaktadır. Demografik gelişmeler ve bunların ekonomik ve politik anlamları önem kazanmaktadır.

⇒ **Girişim, interaksiyon ve bireysel düzlem arasındaki ilişkiler:** Yaşlanma ve yaşlılığın karşılıklı iletişim ve ilişkilerde, bireysel perspektiflerle şekillenmesi ve bunların etkilerini inceleyen teoridir. Yaşam dönemlerine ilişkin sosyal görevlerden hareketle yaşlılık, özel sosyal fonksiyonlara sahip olan bir yaşam dönemi olarak tanımlanmaktadır.

⇒ **Mikro ve makro düzlemleri birleştiren kavramlar:** Toplam yaşam sürecinin sosyal yapısı, demografik değişimlerin buna etkileri ve ömür boyu devam eden etkilerin yarattığı yaşlılıktan söz edilmektedir. Zaman faktörü bireyin gelişim sürecindeki "kabuk değiştirmesi" olarak değerlendirilmekte; gelişim sürecinde bireysel ve zamana bağlı sosyal dönüşümlerin yaşlılığın koşullarını belirlediği kabul edilmektedir.

Modernleşme tezi, yaş katmanları teorisi, kuşaklararası çatışma perspektifi, yaşlılığın alt-kültür veya yaşlıları azınlık kabul eden tezlerin hemen hepsinde temel amaç, yaşlanan ve yaşlı insanların "sosyal pozisyonlarını" belirlemek; böylece yaşam şansı, kalitesi ve biçimleri bakımından bilgilere

ulaşmaktır. Bu tezlerde, yaşlılığın birey ve toplum açısından anlamları üzerinde durulmaktadır. Diğer yandan etkinlik (Activity), geri çekilme (Disengagement) ve süreklilik (Continuity) teorileri de toplumsal gerçekliklere dayanan teorilerdir. Hepsinin çıkış noktasındaki düşünce, yaşlanan ya da yaşlı birey ile toplum arasındaki karşılıklı ilişkilere dayanır. Yapısal-işlevsel denge tasavvurlarına dayanan bu teoriler, “Başarılı Yaşlanma” kavramına odaklanmaktadır. Bu teoriler, ileri yaşlarda çalışma yaşamının dışına çekilme ve buna bağlı rol kayıplarını, ayrıca aile içindeki rol kayıplarını da dikkate alır. Geri çekilme teorisi, sosyal rol ve ilişkilerden geri çekilmeyi; etkinlik teorisi, sosyal ilişki ve rollerin çoğalmasını; süreklilik teorisi de görev ve ilişkilerin alışılan şekilde devamını önermektedir (Tufan, 2014).

Yaşlılık ve sosyalleşme dendiğinde ilk akla gelen ilişki türü, aile ilişkileridir. Aile ilişkileri, sosyal ilişkiler içinde en uzun süreli ve en dayanıklı olanıdır. Küçük yaştan itibaren güven duygusunun inşasında ve sürdürülmesinde aile ilişkileri büyük rol oynamaktadır. Yaşamın her döneminde önemli olan aile ilişkileri, yaşlılık döneminde de destek almak ve yakınlık ihtiyacı bakımından önem taşımaktadır. Aile ve arkadaş ortamı, yüz yüze ilişkilerin en yoğun yaşandığı yerlerdir. Birey açısından en güvenilen ve rahat edilen bu ortamlar, sosyal ilişkilerin ve iletişimin sergilendiği yerler olarak bireyin sosyal ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Yıldız, 2013). Bakıma muhtaç olduğu düşünülen yaşlıların sosyalleşebilecekleri kişilerin aile üyelerinden oluşması gayet doğaldır. Yaşlının bire bir ilişki içinde bulunduğu aile üyelerinin değerleri üzerine şekillenen bu sosyal ilişki çeşidinin öznel olduğunu ve aileden aileye değişebileceğini de unutmamak gerekir. Her yaşlının korunup gözetildiği bir aile ortamına sahip olduğu inancı ise gerçeği çoğu zaman yansıtmamaktadır. Teknolojik gelişmeler ve sanayileşme ile birlikte modernleşen ve bireyselliğe önem verilen yeni dünya düzeninde yaşlıların konumları, önce ailede daha sonra toplumda değişmeye başlamıştır. Geleneksel toplumlarda tarıma dayalı bir yaşam benimsendiğinden yaşlılar; tarım ürünlerini ekip biçme, çalışan işçilerin yönetilmesi ve kontrol edilmesi gibi rollerle aile içinde saygınlığı olan bireylerdir. Bu toplumlarda yaşlılara önem verilmesinin nedeni ise doğa şartları ile başa çıkma becerileri ile bilgi ve deneyimlerini aktarmalarıdır. Endüstrileşmiş toplumlarda ise yaşlının toplumsal statüsü, geleneksel toplumlara göre daha düşüktür. Çünkü üretime katkı sağlayamayacağı

düşünülen yaşlı bireylerin tecrübe ve bilgilerine ihtiyaç kalmamıştır (Koçak, 2019).

Yaşlıların sosyal ilişki düzeyi, cinsiyete göre de farklılık göstermektedir. Kadın yaşlılar, erkeklere göre genellikle daha az ekonomik kaynağa sahip olmalarına rağmen daha çok sosyal kaynağa ve ilişki ağına sahiptir. Kadın yaşlılar, arkadaşları ve komşularıyla daha yakın ilişki kurmakta; yeni arkadaşlıklar kurmada erkeklere göre daha başarılı olmaktadır. Ayrıca yaşlı kadınlar, arkadaşları ölünce yenisini bulabilmekte; duygusal ve maddi destekleri, aile dışından da sağlayabilmektedir. Yaşlılık döneminde kadınlar, arkadaşlık ilişkilerinden daha fazla destek alabilmekte; dolayısıyla yaşlılıkta meydana gelen yalnızlaşma sorununu, sosyal çevreleriyle uyumları sayesinde çözebilmektedir (Canatan, 2008).

Sosyal ilişki ve hobiler, yaşlı bireyin sosyal yönden aktif olmasını sağlayan önemli unsurlardır. Sosyal aktiflik, aynı zamanda başarılı yaşlanma ve yaşam kalitesinin göstergelerinden biridir (Yıldız, 2013). Aktivite kuramının da sosyal ve serbest zaman faaliyetlerine katılımın, yaşlılıkta iyi olma haliyle pozitif korelasyona sahip olduğu önermesi birçok araştırmada doğrulanmıştır. Sosyal katılım ile yaşlılıkta iyi olma hali ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki, birçok disiplinin de ilgi alanına girmektedir. Örneğin, tıp alanında yapılan bir çalışmada, yaşlı bireyin sosyal hayata katılımının doğal olarak fiziksel aktivite içereceği, fiziksel aktivitenin de yaşam kalitesini olumlu yönde etkileyeceği belirtilmiştir. Aktivite kuramının bir diğer önermesi de ilerleyen yaşla rollerin devam ettirilmesi veya bırakılan rollerin yerine yenilerinin konulmasının yaşlı bireylerin yaşam kalitesine ve iyi olma haline olumlu etkileri olacağı yönündedir. Aktivite kuramı üzerine yapılan araştırmalarda, genel olarak aktivite ile yaşlılıkta iyi olma hali arasında olumlu korelasyon bulunması, kuramı destekleyici olmakla beraber; her aktivitenin yaşlı bireylerin iyi olma halini desteklediğini söylemek de mümkün değildir. Arkadaşlar veya aile ile serbest zaman faaliyetleri gerçekleştirmek gibi resmi olmayan sosyal aktiviteler, diğer aktivitelere göre yaşlı bireylerin iyi olma hali üzerinde daha güçlü bir olumlu etkiye sahiptir. Bunun yanında, üretim faaliyetlerine katılmak gibi resmi sosyal aktivitelerin başarı, öz güven ve ekonomik kazanç gibi olumlu yönleri bulunabileceği; ancak yaşlı bireylerden üretim faaliyetlerine katılmalarının beklendiği durumda, bu katılıma isteksiz olan yaşlı bireylerde olumsuz deneyimler oluşabileceği de belirtilmiştir (Demir, 2018). Diğer yandan

alış veriş kuramına göre de bireyin sosyal etkileşimden elde edeceği yararlar, bireyin diğerlerine sağladığı yararlarla bağlıdır. Bu yararları elde edebilmek için sosyal ve etkileşimci bir yapıda karşılıklı bir değişim sürecinin olması kaçınılmazdır. Yaşlanmayla birlikte kişilerin sahip oldukları olanaklar ve elde etmeyi hedefledikleri fayda, hem oran hem nitelik olarak değişse de ilişkilerinde merkezi yere sahiptir. Başka bir ifadeyle yaşlılar, içinde oldukları dönem itibarıyla geçmiş yaşantılarından farklı şeyleri elde etmeyi hedefleyerek yaşamlarını sürdürmektedir. Bu gerçek, yaşlıların neden toplumun belli bir kesimiyle ilişkilerini azaltırken diğer kesime yöneldiklerini, günlük yaşantılarında nelerin merkezi rol konumunda olduğunu açıklamaktadır. Dolayısıyla yaşlıların bazı insanlarla ilişki sürdürmek isterken bazılarıyla ilişkilerini asgari seviyeye çekmesi, bu gerçekliği açıklamaktadır. Nitekim günlük yaşamda yaşlıların kendileri gibi yaşlılarla daha çok ilişki kurdukları, diğer dünya hazırlıklarına daha çok yöneldikleri, eskisi kadar gündelik olaylara kişisel görüşleriyle katılmadıkları gözlenmektedir. Diğer yandan, çocuklarıyla birlikte yaşamını sürdüren her iki cinsten yaşlı, ihtiyacı olan her türlü bakımı kolayca elde etmektedir. Yalnızlık duygusu ve bir sorunla karşılaştığında ne yapabilirim kaygısı yaşamamakta; sağlık kontrollerini çocuklarının yardımıyla giderebilmekte ve kronik hastalıklarının tedavisinde kullandığı ilaçlarını, bu sistem içinde temin edebilmektedir. Birlikte yaşamak, yaşlının çocukları için de fayda sağlamaktadır. Çocuk bakımı, ev işlerine gücü oranında yardımcı olma, yemek yapma vd bazı işlerde destek olan aile büyüklerinin varlığı, onlara da güç kazandırmaktadır. Dolayısıyla her iki taraf açısından karşılıklı bir alış veriş ilişkisi söz konusudur (Şentürk, 2020).

Yaşlıların aileleriyle ilişkilerini konu alan uluslararası araştırmalar (özellikle İngiltere’de) oldukça fazladır. Townsend, Young ve Willmot, J. M. Moge, E. Bott tarafından yapılan araştırmalarda, aile birliği ve karşılıklı yardımlaşmanın aile ilişkilerinde, özellikle yaşlılar açısından çok önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Kadının hakim olduğu, çekirdeğini büyük anne, kızları ve kız torunların meydana getirdiği ailelerde, sosyal ilişkiler oldukça yoğundur. 1957 yılında Townsend tarafından Londra’nın doğusundaki Bethnal Green’de yapılan araştırmada görüşülen yaşlı kişilerin %5’i “çok yalnız”, %25’i “bazen yalnız” olduklarını, %70’i de “yalnız olmadıklarını” belirtmiştir. Townsend’e göre yaşlıların pek azı gerçekten yalnızdır ve bazılarının da çevrelerinde çok sayıda akrabaları bulunmaktadır. Anne ve babaların en fazla

bir mil yakınında yaşayan iki veya üç çocukları bulunmaktadır. Büyük anne ve büyük babalar, özellikle büyük anneler, torunları ile yakından ilgilenmektedir (okula götürme, gezmeye çıkarma, evde bekleme, yemeklerini yedirme, vd.). Amerikalı bir araştırmacı da görüştüğü yaşlıların %92'sinin çocukları tarafından sayılıp sevildiğini söylerken çocukların sadece %63'ü anne ve babasını sevip saydığını söylemiştir. Araştırmacıya göre yaşlıların verdiği bu cevaplardan, insanların yalnız oldukları ve ihmal edildiklerini itiraf etmek istemedikleri anlaşılmaktadır. Öte yandan, ekonomik yönden kötü durumda olan yaşlıların aileleriyle ilişkilerinin iyi olmadığı, hali vakti yerinde olanların da akrabalarından ziyade dostlarıyla sosyal ilişki kurdukları belirlenmiştir (De Beauvoir, 1970). Çocuklarından uzak yaşayan yaşlılar, arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerine önem vermektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, yaşlılar açısından aile dışında kalan sosyal ilişkilerin de çok önemli olduğunu göstermektedir. Özellikle iş hayatı sonrası yaşama uyum sağlamada, önemli etkileri olan bu ilişkilerin teşvik edilmesi gerekmektedir. Sadece meslek hayatının sona ermesiyle değil, eşlerden birinin ölümünden sonra da aile dışı ilişkiler önem kazanmakta ve yaşlı birey açısından yeni sosyal ilişki alanları, toplumsal yaşama uyumda önemli hale gelmektedir. Aile dışı sosyal ilişkileri iyi olan yaşlılarda, yalnızlık hissi ve sosyal izolasyon durumuna daha az rastlanmaktadır. Bu konu üzerine yapılan araştırmaların birçoğu, aile dışı sosyal ilişki eksikliğinin özellikle aile ilişkilerine aşırı derecede önem verilmesine neden olduğunu göstermiştir. Sosyo-ekonomik statü, ikamet bölgesi ve sağlık durumu gibi faktörlerin iyi düzeyde olduğu durumlarda ise sosyal ilişkilerin daha dengeli olduğu ve tek yönlü bir ilişkinin olmadığı da görülmektedir (Tufan, 2003).

Yaşlı bireyleri yalnızlık durumuna iten en önemli nedenlerden biri modernleşmeyle birlikte yaşlıya dönük algı ve tutumların değişmesidir. Modern anlayışın yaşlıları sosyal statü ve rollerinden ayrı düşünmesi, yaşlıların sosyal dışlanmışlık ve yalnızlık durumu ile karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Bireyin sahip olduğu ilişkilerin kendini tatmin etmemesi olarak tanımlanan yalnızlık, kişilik faktörleri ile durumsal faktörler arasındaki etkileşim sonucu hissedilmektedir. Klinik çalışmaların birçoğunda “emosyonel yalnızlık” ve “sosyal yalnızlık” şeklinde iki çeşit yalnızlıktan söz edilmektedir. Emosyonel yalnızlık; özel, samimi ilişkilerin yokluğu veya kaybı sonrasında yaşanan bir yalnızlık çeşididir. Sosyal yalnızlık ise yaşam içinde, arkadaşlıkların veya

dostlukların kurulamaması ya da toplumun bireyi kabullenmemesi anlamına gelmekte; sosyal yalnızlık yaşayan bireyler, kendilerini sürekli bitkin ve yetersiz hissetmekte, toplumsal yaşamdan günden güne uzaklaşmaktadır. Yaşlanma sürecine göre yalnızlığın her iki türü de bu dönem içinde görülebilmektedir. Yaşlanmayla ortaya çıkan fiziksel, zihinsel ve ruhsal birtakım değişimler, kişinin çevresiyle olan sosyal ilişkilerine sınırlamalar getirmekte; kişi, eskisi kadar veya istediği şekilde sosyal hayata ve ilişkilere aktif olarak katılamamaktadır. Özellikle akranelerinden bazılarının hastalanması veya vefat etmesi, yaşlı bireylerin çok sık karşılaştıkları yalnızlık nedenleri arasındadır. Fizyolojik ve psikolojik değişimlere uyum sağlama sürecinde olan yaşlı bireyin eskisi kadar evden dışarı çıkmak istememesi, dışarı hayatının artık cazip gelmemesi, sosyal ilişkilerinin azalması veya yok olması, yalnızlığını artıran etkenlerin başında gelmektedir. Diğer taraftan yeterli kapasiteye veya yeterliliğe sahip olmadığı düşünülen yaşlılar, üretim alanının dışında tutulmakta ve bu da yaşlıların işe yaramaz oldukları duygusu yaşamalarına neden olmaktadır. Teknolojik gelişmelerden faydalanan sektör ve firmalar, özellikle küreselleşme süreciyle, üretimi en iyi şekilde gerçekleştirebilmek için gerekli yeterliliklere sahip olan çalışanları tercih etmektedir. Her geçen gün nüfus olarak sayıları artan yaşlılar, yaşlanma sürecinde görülen bedensel ve zihinsel gerilemeler nedeniyle yeniliklere ve değişimlere çok kolay adapte olamamaktadır. Yaşlanmayla birlikte ortaya çıkan aktivite ve algılama yeteneklerinde görülen gerilemeler ve işlev kayıpları, yaşlıların çalışma alanının dışında kalarak emekli olma veya işsiz kalma durumu, yaşamalarına neden olmaktadır (Şentürk, 2020). Dolayısıyla yaşlılar, üretim alanının yanı sıra toplumun birçok kurumundan yaşlılığa bağlı sorunlar sebebiyle dışlanmaktadır (Bayrak, 2018).

Gukenbiehl (1992), yaşlılığın sosyal rollere ve normlara bağlı olarak bireyin olanaklarının kısıtlanması, sınırlanma, dışlanma sorunlarıyla bağlantılı olduğunu belirtmiştir (Tufan 2014). Sosyal varlık olarak toplumun üyesi olan bireyin yaşamında ve sosyal girişimlerinde destek görmesi gerekmektedir. Sosyal sistem olarak toplumun işlevsel anlamı dikkate alınmalıdır. Bu da toplumun bireyi kendi içine dahil etme beklentisi ve isteğiyle ilişkilidir. Kısaca, sadece topluma katılımdan veya yaşlıya saygıdan bahsetmek yeterli değildir. Aynı zamanda, bu sözlerin içeriğini anlamlı şekilde doldurabilen sosyal sistemin hayata geçirilmesini sağlayan somut adımların da atılması

gerekmektedir. Topluma katılımı, sosyal sistemin içinde yer alınmasını, sisteme ait fonksiyonların bilinmesini ve yerine getirilmesini sağlamak; dışlanmış, kendi yaşamını kendi iradesiyle idare edemeyenleri de sosyal sistemin içinde amaçlı ve anlamlı bir yaşam sürdürecektir şekilde topluma entegre etmek; bireysel özgürlük doğrultusunda yaşam sürdürme olanakları yaratmak ve bunların yaşam dönemine bağlı değişimleri ve ihtiyaçlarını algılamak gerekmektedir. Dolayısıyla özgür, katılımcı ve aktif bireylerin yaşlandıklarında da toplumda, işlevsel rollerle ilişkili olanaklarını çoğaltmak; yaşlılığı sadece fonksiyonlardaki kayıplara indirgememek önem taşımaktadır (Tufan, 2014).

Bireylerin yaşlılık döneminde sosyal ihtiyaçlarını karşılamaları ve yalnızlık duymamaları, bir işe yaramaları, bir işi başarmaları ve toplumsal sorumluluk duygusunu tatmaları bakımından önce sosyal ilişkilerini canlı tutmaları gerekmektedir. Bu davranışlar, bir bakıma yaşamı anlamlandırmanın da yoludur. Bireylerin yaşamlarında sosyal ilişkilerini canlı tutması; aile, akrabalık, komşuluk ve özellikle arkadaş çevresini genişletmesi kadar hobi geliştirmesi ya da herhangi bir uğraş içinde bulunmaları ile de mümkündür. Bunun için yaşlı bireyin kendini idare edebilecek derecede sağlıklı olması önem taşımaktadır. Bu yüzden, yaşlılık dönemine girmeden önce yaşlılığa sosyal anlamda yatırım yapmak gerekmektedir. Sosyal yatırım; standart bir gelire, sağlık güvencesine ve kalacak bir mekana sahip olmak, yaşam tarzı anlamında düzenli ve dengeli beslenmek, beden ve ruh sağlığı açısından müzik dinlemek ve sporla uğraşmak, akrabalık, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerini sorunsuz bir biçimde oluşturmak, iletişimde uzlaşmacı bir tavır geliştirmek ve kendini meşgul edecek hobiler geliştirmek gibi anlamlara gelmektedir. Yaşlıların bu etkinliklerden bir ya da birkaçını yapması, sosyal açıdan yaşam kalitesinin yükselmesine ve yaşamının daha keyifli hale gelmesine katkı sağlayacaktır (Görgün Baran, 2008).

4.1.3.2. Yaşlılıkta Bilgelik

Bilge; bilgili, iyi ahlaklı, hakim, olgun ve örnek (kimse); **bilgelik** ise bilge olma durumu ve niteliği, hikmet olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Başka bir tanıma göre **bilge;** bilgisi, deneyimi, yargılama gücüyle tanınan, öğütlerine değer verilen kimsedir. Platon'a göre **bilge;** kent devletinde (sitede), yurttaşların ortak iyiliğini tanrısal ideaya uygun olarak düşünen ve gözetken kimsedir. Platon'a göre **bilgelik** ise bir aşama düzenine göre örgütlenmiş, doğaya uygun

ilkelere dayanan karar organlarına sahip ve yöneticileri büyük ölçüde iyiliği ve erdemi göz önünde tutan bir siteye özgü varlık biçimidir (Büyük Larousse, 1992).

Bilgelik; insanın dünya ile uyumlu, kendi kendine yeterli ve tam bir bilinçle yaşamasını; tutumunda, bilginin belirleyici olmasını ve eylemlerinin iyice düşünülmesini öngören yaşam ülküsü olarak da tanımlanmaktadır. Genellikle dinsel nitelikte olan ama din dışı örnekleri de görülen bu ülkü, tarih boyunca birçok kültürü etkilemiştir. Bütün dinlerin, toplulukların gündelik yaşamında söz sahibi din adamlarından başka, dinin düşünsel yönünü işleyen bilginleri de olmuştur. Bu bilginler, dinsel ilkeleri bilgisel düzeyde ele almakla kalmamış; bu ilkelerin gereklerini, kendi yaşamlarına da uyarlamaya çalışmıştır. Bilgelik belli bir dinsel temele bağlı olmayan biçimleri, çağdaş anlamda felsefe ve bilimin de başlangıcını oluşturan Eski Yunan’da, Sokrates öncesi filozoflarda görülmüştür. Bu filozoflarda bilgelik; günlük uğraşlardan uzak, kuramsal bir yaşam sürdürmeyi içermektedir. Dünyayı genel bir bakış açısıyla kavramaya, düzenli ve anlamlı bir bütün olarak düşünülen evrenin kurucu ilkelerini bulmaya yönelik olan bu kuramsal çaba, aynı zamanda bilge kişinin kendisinin de bütünlüklü bir yaşam sürdürmesinin temelini oluşturmaktadır. Sokrates, bilge kişinin en üstün örneği sayılmaktadır. Kendisine felsefenin de kökenini oluşturan “bilgelik sevgisini” yakıştıran Sokrates; kendi düşüncelerini sürekli eleştiren, bilginin sınırlarını sorgulayan, ulaştığı hiçbir sonuçla yetinmeyen “bilgeyi” temsil etmektedir. O, bilgelik çabası içinde, “kendini bil” ve “ölçülü ol” ilkelerini yaşamının sonuna kadar uygulamıştır. Eski Yunan felsefesinin Aritoteles sonrası döneminde, Sokrates’in etkisinde kalan Stoacılar (Marcus Aurelius, Epiktetos, Zenon, Genç Cato, Genç Pilinius, Seneca vd.) da bilgece yaşam ülküsünü sürdürmüşlerdir. Arzu ve istekleri sınırlandırmak, doğaya uygun yaşamak, kötülöklere ve ölüme sessizce katlanmak gibi ilkeler, bu bilgelik anlayışının temelini oluşturmuştur. Helenistik dönemin önemli düşünce akımlarından biri olan Stoa felsefesi, insan yaşamının temel amaçlarına yönelen bir akımdır. Stoa felsefesi temsilcileri açısından en temel yaşam amacı ise mutluluktur. Bu mutluluk düzeyine ulaşabilmek için kişilerin doğaya uygun yaşaması ve kurallara uyması gerekmektedir. Mutluluğa ulaşmanın yollarını arayan bu düşünce akımının önde gelen birçok ünlü ismi bulunmaktadır. Roma İmparatoru olan Marcus Aurelius, aynı zamanda Stoa felsefesinin önde gelen isimlerindedir. Marcus

Aurelius, “Kendime Düşünceler” adlı kitabında, Stoa felsefesine dair düşüncelerini net bir şekilde aktarmaya çalışmıştır. Kitabının tamamında, kendine öğüt veren filozof imparator; evreni, ahlak yapısını, doğayı, günlük hayatı ve insanları stoa felsefesi bakış açısı ile yeniden yorumlamıştır. “Bilgelik nedir ve yaşamda nasıl davranmalıyım?” sorularının cevabını arayan Marcus Aurelius; akıl, yaşam, ölüm, zaman, evren gibi kavramlar üzerinde durmuştur (AnaBritannica, 1990).

Bilgelik araştırmaları, son yıllarda önem kazanmasına rağmen bilgelik üzerinde uzlaşmış bir tanım hala bulunmamaktadır. Günümüze kadar bilgelik, farklı kültür ve uzmanlık alanlarından bilim insanlarının yaklaşımlarına göre farklı boyutları ile açıklanmıştır. Batılı görüş, Berlin Bilgelik Paradigmasının kabullerine odaklanarak **bilgeliği**, bilgi ile ilişkili kriterler temelinde açıklamaktadır. Bu kriterler;

- ⇒ Olgusal ve prosedürel bilgi (yaşamın “nedenini” ve “nasılını” bilmek),
- ⇒ Yaşam boyu bağlamsalcılık (yaşam boyunca meydana gelen değişimlerin farklı bağlamsal etkilerini anlamak),
- ⇒ Değer göreceliği ve tolerans (bireysel, sosyal ya da kültürel farklılıklar temelinde değişen değerleri anlamak ve tolere edebilmek),
- ⇒ Belirsizliğin bilgisi (kişisel bilginin sınırlarını ve belirsizliğini bilmek) olarak sıralanmaktadır.

Bu modele göre Baltés ve arkadaşları, bilge bir insanın sıralanan bu bilgi kriterlerinde uzman olduğunu; ancak bilgeliğin oluşması için tek ideal olmadığını belirtmektedir (Yıldırım ve Abukan, 2015).

Doğu toplumlarında ise bilge olmak; yaşamı anlama, sezgi ve farkındalığın gelişmesi ile sevecen olma gibi özelliklerle ilişkilendirilmektedir. Genel olarak Doğu’ya ve Batı’ya özgü bilgelik ya da bilge olma tanımları, “toplumun sahip olmayı istediği özellikler” dikkate alınarak açıklanmaktadır. Birçok açıdan ifade edilen bilgelik, yaşam dönemleri içinde gelişimin önemli noktalarından biri olarak kabul edilmekte; bir anlamda, “yaşamdaki uzmanlaşma” olarak açıklanmaktadır. Özellikle ortalama yaşam beklentisinin ve dolayısıyla yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte bu kavram, sosyal bilimler alanında yaşlılar açısından merak edilen ve incelenen bir konu haline gelmiştir. Yaşlıların deneyimleri, özellikle teorik, pratik (günlük yaşamda bilgeliğin kullanılması) ve üretici (var olan bilginin başkalarının yararına kullanılması)

yaşam bilgisi yönleriyle değerlendirildiğinde yaşlılık dönemi bir hazine niteliği taşımaktadır (Yıldırım ve Abukan, 2015).

Sosyal, ekonomik, psikolojik, biyolojik ve fizyolojik boyutları ile düşünüldüğünde ***bilgece yaş alma***; bireylerin farklı yaşam dönemlerinde zorluklarla başa çıkabilmek için strateji geliştirmeleri, analitik düşünceleri; edindikleri bilgi, beceri ve deneyimlerden yaşam dersi çıkarmaları bakımından önem taşımaktadır. Bilgece yaş almanın özellikle sağlıklı ve başarılı yaşlanma ile olumlu yönde ilişkisi olduğu da belirtilmektedir. Buna göre bilge yaşlıların, yaşadıkları çoğu kayıplardan ders çıkardıkları; yaşamlarına ilişkin sınırlılıkları, çelişkileri ve belirsizlikleri kabullendikleri açıklanmaktadır. Bilge yaşlılar, fiziksel kayıp yaşadıklarında veya eşlerini kaybettiklerinde, bu zor durumların üstesinden gelmeyi başarabilmektedir. Yaşlıların yaşam deneyimleri, teorik ve pratik bilgi ve becerilerine göre önemli kararları, farklı açılardan değerlendirebildikleri ve göreceli olarak düşünebildikleri vurgulanmaktadır (Yıldırım ve Abukan, 2015). Örneğin, Fontenelle'ye göre en mutlu çağ, altmışından seksenine kadar olan hasat çağıdır. İnsanın bu çağda hiçbir ihtirası ve isteği kalmamakta; kesinleşmiş bir durumu olmakta ve ektiğini biçmekle neşesini bulmaktadır. Tolstoy ise gücünü kaybetmeye başladığı zaman karşı-gerçeklerle kendisini ifade etmiştir. Ona göre "İnsanlık ahlak yönünden ilerleyişini yaşlılara borçludur. Yaşlılar, çok daha bilgili ve akıllıdır." (De Beauvoir, 1970).

Yaşlı kültürünün oluşmasında toplumlar arasındaki kültürel farklılıklar, yaşlı grupların birbirinden farklı özellikler göstermesine neden olmaktadır. Yaşlı kişilerin toplumdaki yeri ve önemini anlamak için içinde yaşanan toplumun değer yargılarını ortaya koymak, önem taşımaktadır. Yaşlı kültürü, sosyalleşmeye bağlı olarak oluşan bir olgudur. Toplulukların tarihi geçmişini öğrenme ve geçmişin aktarılmasında en temel görev, yaşlı kişilerindir. Sözlü kültürde, ataların ve yaşça büyük kişilerin zihinlerinde var olan veriler, bilginin ve bilimin temel kaynağı olarak görülmektedir. Toplumda gelenek ve göreneklerin aktarımını sağlayan taşıyıcıların yaşlı kişiler olması, onların toplumda diğer yaş gruplarına göre saygınlığını da arttıran bir durumdur. Yaşlı kişiler deneyimlerini torunlarına yansıtarak kültür aktarımını devam ettirmektedir. Geleneksel bilgi, yaşlı kişi vasıtasıyla küçük yaştaki kişilere öğretilmektedir. Yetişkinler, sözlü anlatılar başta olmak üzere günlük hayatta çocukların uyması gereken davranışları da hoşgörü ile torunlarına

yansıtmaktadır. Yaşlı kişilerin torun bakımı yoluyla gerçekleştirdiği bu eylem, tutum ve yaklaşımlar; geleneksel bilginin gelecek nesillere taşınmasında oldukça önemlidir. Dolayısıyla yaşlı kişiler, geçmişi içinde barındıran bir depo olarak tasvir edilmektedir (Merdin, 2020).

Yaşlılara saygı konusundaki değer yargılarının toplumsal kültürle ilgili bir yönü bulunmaktadır. Buna göre toplulukçu kültürlerde yaşlılara daha fazla saygı gösterileceğini; toplumsal yapıda bireyselleşme eğilimi arttıkça yaşlılara geleneksel olarak gösterilen saygıda azalma olacağını öngörmek mümkündür. Yaşlıların saygı görmesini etkileyen önemli unsurlardan biri de sosyal çevresiyle ilişki biçimidir. Buna göre yaşlılar en fazla birincil ilişki kurdukları arkadaşları, akrabaları ve komşularından; daha sonra toplum ve Devlet kurumlarından saygı görmektedir. Bu algının belirli bir toplumsal bağlamda şekillendiği ve değişken olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Yaşlıların Devlet kurumlarından görecekları saygı; içinde yaşadıkları ülkenin yaşlılara yönelik sosyal politikaları, sosyal hizmet kurumlarının gelişmişlik seviyesi, sunulan sosyal hizmetin çeşitliliği ve sosyal hizmet personelinin kalitesi ile ilgili olarak değişmektedir. Yaşlılara gösterilen saygıyı belirleyen unsurları, sadece manevi kültür unsurları ile açıklamak da yeterli değildir. Yaşlılığa ilişkin değer yargılarındaki değişimin bir boyutu da onların üretim fonksiyonları ile ilişkilidir (İnce, 2017).

Toplumlar öz imgelerini (kendilerini algılayış ve tanımlayışları), hayali olarak oluşturup yarattıkları hatırlama kültürü ile kuşaktan kuşağa iletmektedir. Kültürün, gelenek ve göreneklerin önemli kısmı yaşlıların sözel aktarımıyla gerçekleşmektedir. Örnek olaylarda verilen nasihatler, atasözü ve deyimler yoluyla hayali imgeler olarak aktarılmaktadır. Yaşlı erkeklerin geleneksel kültürün aktarımında kendilerinden sonraki kuşaklara hem örnek teşkil ettikleri, hem de bilgi birikimleri ve tecrübelerini sözlü olarak aktardıkları söylenebilir. “Kız anadan öğrenir sofraya dizmeyi, oğlan atadan öğrenir.”, “Anasına bak, kızını al; kenarına bak, bezini al.” gibi atasözleriyle kültürün aktarımında anne-babanın ve yaşlıların önemi vurgulanmıştır. Dönemler ve insanlar farklı olsa da yaşananlar, ortak bir yaşamın göstergesi olan kültürel belleği canlı tutan geleneklerdir. Halk bilgisi ürünlerinde, sözlü anlatımlarda yaşlı bilge arketipi, olumlu bir yaklaşımla ele alınmıştır. Genellikle zorlukların aşılmasında yol gösterici olarak ana kahramanın yanında yaşlı biri bulunmaktadır (Merdin, 2020).

Türk kültüründe geleneksel olarak yaşlıya saygı göstermek, önemli bir değerdir. Türk toplumunun kültürel yapısında yaşlılara saygı, sevgi, merhamet ve bağlılık duyguları ön plandadır. Yaşlılara saygı göstermeyi gerektiren unsurlar; yaşlıların bilgelik rolü, otoriteyi elinde tutmaları, tecrübeleri, İslam'ın yaşlılarla ilgili tavsiyeleri olarak sayılabilir. Ancak bu bakış açısı kültüre o kadar nüfuz etmiştir ki yaşlıya saygının gereği zamanla sadece ona “yaşından dolayı saygı göstermek” biçimine dönüşmüştür (İnce, 2017).

Yaşlılığın fiziki açıdan çeşitli ön belirtileri olmasına rağmen saç ve sakalın ağarması ilk koşul olarak görülmektedir. Saç ve sakalın ağarması, kişinin toplum nezdinde itibar görmesinde önemli bir fiziki değişimdir. İslamiyet öncesi ve sonrasında oluşturulan edebi eserlerden, Türklerin aksakallı kişileri kutsal saydığı ve zor durumlarda akıl danışılan, yardımcı insanlar olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Türk halk hikayelerinde hem erkek hem de kadın “yaşlı” tipine, sıkça yer verilmiştir. Yaşlı adam tipi; pir, ak saçlı ya da sakallı dede, Hızır gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Bu kişiler düşünce, idrak, bilgelik, akıllılık, sezgi, iyi niyet ve yardımseverlik gibi ahlaki özellikleri temsil etmektedir. Türk kültüründe aksakallı kişilerin insanları güçlüklerden kurtarması, akıl hocalığı yapmaları gibi özelliklerinden dolayı kutsi bir yönü de bulunmaktadır. Toplumumuzda, İslamiyet öncesinde aksakallı kahramanların yerini, İslamiyet'ten sonra Hızır tipi almıştır. Hızır tipi, fizyolojik yaşlanmanın etkisiyle sakalı beyazlamış, yeşil ya da beyaz elbise giyen yaşlı bir tipoloji çizmektedir. Hızır'ın giyim kuşamıyla da bir yaşlı portresi çizdiği görülmektedir. Cinsiyet kurgusu ve rolleri açısından da ileri yaşlardaki kadınlar, toplumsal düzenin hakemi ve güvencesi olarak görülmektedir. Yaşlı kadınlar, metinlerde mekan kullanımı ve hareket kabiliyeti açısından en imtiyazlı tiplerdir. Cinsel işlevini ve çekiciliğini yitiren kadınların mekan sınırları ortadan kalkmakta, erkekler ve çevre ile temas olanakları artmaktadır. Bu hareketlilik, onları oldukça işlevsel kılmaktadır. Yaşlı kadınlar, son derece saygı duyulan, toplum içinde itibar ve söz sahibi, belli bir saygınlığı olan ninelerdir. Halk anlatılarında nine tipine, Köroğlu Destanı'nda sıkça rastlanmaktadır. Destanda yer alan nineler, yaşından ve tecrübelerinden dolayı saygı duyulan bilge kadınlardır. Bahsi geçen nineler, kahramanları zorluk ve güçlüklerden kurtaran bir rol üstlenmiştir (Merdin, 2020).

Türk kültüründe özel bir yere sahip olan bilgelik sıfatının anlaşılması ve tüm boyutlarıyla yorumlanması, sosyolojik açıdan oldukça önemlidir.

Toplumların varlığı ve devamlılığının sağlanmasında, bireyler arasındaki duygu bağı ve bireysel kimlikleri ne kadar önemli ise toplumun yeniden yapılandırılmasında kendilerine önderlik eden bilge kişiler de o kadar önemlidir. Ancak, tarihsel kişiler olarak bilgelik özelliğine sahip önderlerin her birisindeki bilgelik özelliğinin farklı bağlamlarda, farklı şekillerde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Tarihsel varlık olan bilge önderler, toplumun kültürel kodları ve değerleri ile mevcut bilgi birikimleri ve fikirleriyle toplumsal yapının yeniden şekillenmesinde, milli tarihin oluşturulmasında, birinci derecede katkıda bulunan sosyal aktörlerdir. Bu özellikleriyle bilge kişiler, hem topluma biçim vermekte hem de toplum tarafından biçimlendirilmektedir. Milli ve milletler arası tarihin oluşumunda katkısı olan tüm unsurların sağlıklı bir şekilde irdelenebilmesi için milletlerin milli ve tarihi gelişimini şekillendiren bilge kişilerin yakından incelenmesi, bilgi ve eylem arasında kurdukları bağlantıları ortaya koymak gerekmektedir (Sinanoğlu, 2006).

⇒ *Çalışmada bu düşünce doğrultusunda, kaynağını Türk tarihinden alan ve bilgelik konusunu içeren bazı edebi eserlerden ve toplumumuzda bilgelikleri ile öne çıkan kişilerden örnekler verilmiştir:*

- İslamiyet Öncesi Döneme ait ilk yazılı kaynak olan Göktürk Kitabeleri'nde yaşlılık, sadece fiziksel çöküntü ve güç kaybı değil; tecrübe ve bilginin birleştiği temel unsur olarak da dile getirilmiştir. Bilge Kağan Anıtı'nda (Bilge Kağan'ın oğlu tarafından diktirilen ikinci mezar taşı), Bilge Kağan ve amcası Kabgan Kağan'ın birlikte savaşa gittiklerinden bahsedilmektedir. Bu da, genç ve tecrübesiz Bilge Kağan'ın yaşlı ve tecrübeli amcasının Devlet yönetimi ile ilgili bilgi birikiminden yararlandığını göstermektedir. Ayrıca dört kağana vezirlik eden Bilge Tonyukuk'un hayatta iken kendi adına diktirdiği üçüncü kitabede; Tonyukuk bilgi, tecrübe ve öngörülerini gelecek nesillere aktarmaya çalışmıştır. Yazıtlarda yer alan bilgilere göre kadına da Devlet yönetiminde kağan ile beraber yönetim yetkisi verilmektedir. Bu bilgiye göre yönetimde söz sahibi olan kadınlar, yaşça en büyük ve en tecrübeli kişiler arasından seçilmektedir (Merdin, 2020). Özetle, Göktürk Kitabelerinde **Bilge Kişi**; toplumu siyasi, ekonomik ve eğitim bakımından aydınlatan; toplumu iç ve dış tehditlere karşı uyarıcı, bütünleştiren bir insan tipi olarak resmedilmektedir (Sinanoğlu, 2006).

• 11. yüzyılda, “Toplum Mühendisi” olarak nitelendirilen Yusuf Has Hacib tarafından yazılan Kutadgu Bilig (Mutluluk Bilgisi), topluma yön vermeyi amaçlayan Türk kültür tarihinin en önemli eserlerindedir. Eserin genel amacı, iki dünyada da mutlu olabilmenin sırlarını öğretebilmektir. Eserde adaleti, akli, saadeti ve Devleti temsil eden dört kahramanın çevresinde gelişen olayları dile getiren yazar, Devlet idaresinin ve sosyal düzenin nasıl olması gerektiğini anlatmaktadır. Kutadgu Bilig, Karahanlılar Döneminin siyasi ve kültürel bakımdan önemli bir merhalesini temsil etmektedir. Eserin “Nasihatname” tür ve içeriğine bağlı olarak yazılması, yaşlı imgesi bağlamında da değerlendirilmesini gerektirmektedir. Yaşlılık, nesiller boyu devam eden bir kültürel aktarımdır. Yaşlılık döneminde aktarılması gereken sözel verilerin başında da nasihatler gelmektedir. Kutadgu Bilig’in de içeriğini, sembolik yapıda dört ana kahraman etrafında gelişen, siyasetten felsefeye kadar çeşitli konuları içeren nasihatler oluşturmaktadır (Merdin, 2020). Eser, zengin bir bilgi birikimi ve engin bir hayat tecrübesinin ürünüdür. Bu yönden, günümüzde görüşlerinden yararlanan Eflatun ve Aristo’nun düşüncelerinden daha ileri olduğu söylenebilir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 1995).

• Yaşlılık, insan hayatının son geçiş dönemidir. Divan-ü Lügati’t-Türk, insanın doğumdan ölüme kadar olan tüm geçiş sürecinin örneklerle ayrıntılı bir şekilde aktarıldığı temel kaynaklar arasındadır. Geleneğin aktarım sürecinde, eserde yer alan kelimelerin analizinin yapılması, yaşlılık kültürüne ait verilerin korunmasına da katkı sağlamıştır. Türklerin 11. yüzyıldaki konumları hakkında detaylı bilgi veren eser, kelime çeşitliliği açısından Türk kültürünün önemli kaynakları arasındadır. Çünkü bir dilde var olan kelime çeşitliliği, o dilin toplumsal gücünü de ortaya çıkarmaktadır. Türk dilinin ilk sözlüğü olan eser, kapsadığı ayrıntılı bilgiler bakımından ansiklopedik bir özellik taşımaktadır. Eserde, büyükler tarafından aktarılan öğüt ve atasözleri de yaşlı imgesi bağlamında değerlendirilmektedir. Yaşlı kişinin temel görevi, geleneksel bilgiyi öğüt veya nasihat yoluyla diğer kuşaklara aktarmaktır. Kaşgarlı Mahmut, nasihatler ve atasözleri vasıtasıyla toplum belleğine çok sayıda kültürel veri aktarmıştır. Eserdeki atasözleri ve nasihatler, yaşlı kişilerin belleğindeki verilerin paylaşılarak yaşlı kimliğinin gelişimine ve toplumda ortak manevi değerlerin artmasına hizmet etmektedir. Eserin genel olarak okuyan/inceleyen kişilere öğüt verme amacı bulunmaktadır. Öğüt ve nasihat veren kişiler, kimi zaman yaşça büyük anne/baba konumundayken kimi zaman Devlet

yönetiminde yer alan tecrübeli kişilerden seçilmiştir. Eserde öğüt veren kişilerin temel özelliği, hepsinin “bilge kişi” olabilmeyi hedeflemeleridir. Yaşlı kişiyi tanımlayan temel özelliklerden biri de yaşlının “Ulu” kişi olabilmesidir. Ululuk, bir rütbe olarak değerlendirilmekte ve ata kişi, oğluna “güzel huylu ve yardımsever” olması koşuluyla o rütbeye ulaşmanın yolunu açmaktadır. Ata ve yaşlı kişilere saygı, metin içinde sürekli tekrarlanan ifadelerdir. Dolayısıyla eserde; aklın ve bilginin önemsenmesi, anne-baba-dede-ata gibi büyüklerin fikirlerinin dinlenerek dikkate alınması, yardımlaşma ve iyiliğin menfaat gözetilmeden yapılması, insanlara karşı hoşgörülü ve güler yüzlü bir yaklaşım sergilenmesi, ölüm ve ahiret inancının unutulmaması gerektiği gibi nasihatler, bilge kişilerin ağzından aktarılmıştır. Eserde yer alan sözcüklere yüklenen anlamlar, Türk kültürel belleğinin yaşlı ve bilge kişilerin anlatımıyla günümüze kadar taşınmasını kolaylaştırmıştır (Merdin, 2020).

• Sözlü dönem Türk edebiyatı, yaşlıyı ve yaş almayı toplum yapısı çerçevesinde koruyan ve kollayan bir kültürdür. Yaşlılık ise sosyolojik açıdan geri planda olan ama yaş almanın ve tecrübenin varlığı ile ön plana çıkan bir olgudur. Bir toplumun sahip olduğu değerler bütünü, sözlü anlatılarına doğrudan yansımaktadır. Yaşlı bilge arketipi, olay örgüsünde kimi zaman ana kahramandan daha aktif bir şekilde yer almaktadır. Anlatıdaki çaresiz durumdaki diğer kahramanları, bilgeliği ve yol göstericiliği ile güçlüklerden kurtarmaktadır. Sahip olduğu uhrevi güçler, gelecekte haber almasını ve diğer kahramanlara da güven vermesini kolaylaştırmaktadır. Yaşlı kişi arketipi, zamanın şartlarına bağlı kalarak değişime uğramıştır. Türk kültüründe, Korkut Ata’dan Hızır İlyas’a; Ahmet Yesevi’den Pir-i Mungan’a çeşitli yaşlı arketipleri bulunmaktadır. Bu arketiplerin ortak özellikleri, hikayelerde yer alan yaşlı tipolojisindeki kahramanların bilge kişiliklerinin ön planda olmasıdır (Merdin, 2020).

• Yaşlı imgesinin itibar ve saygınlık anlamında yaygın olarak kullanıldığı temel metinlerden biri de Dede Korkut Hikayeleridir. Dede Korkut kitabı, İslamiyet Öncesi Türk kültür ortamı ile İslamiyet Sonrası Türk kültürünün iç içe geçtiği bir ortamda kaleme alınan geçiş dönemi (destandan halk hikayeciliğine geçiş) eseridir. Eserin genelinde yaşlı kişiler; Türk yaşantısını sürdüren, sadık, güvenilir ve sözüne inanılır kişilerdir. Dede Korkut Kitabı, yaşlı kimliğinin ve kültürünün aktarıldığı, önemli bir kültür kaynağıdır. Kitapta yaşlı kimliği, yaşlı söylemi, yaşlı klişeleri gibi birçok başlık, günümüze kadar

korunarak geleneksel bilgi aktarımına devam edilmiştir. Dede Korkut Hikayeleri'nde, Türk kültür belleğinde yer alan unsurların bugün de geçerliliğini koruduğu gözlenmektedir. Hikayelerde topluma yön veren, uzlaştırıcı bilge yapısı ile ön plana çıkan ana kahraman Dede Korkut; toplumun en yaşlısı, en tecrübelisi ve en güvenilen kişisi olarak eserde yer almıştır. 12 hikayenin düzenleyicisi konumundaki Dede Korkut, tüm hikayelerde kimi zaman aktif bir şekilde, kimi zaman rüya motifi ile olay örgüsüne hakim olarak olayın seyrini değiştiren bilge bir kişidir. Dede Korkut; döneminin düşünürü, bilgini, bilgisi, ozanı ve evliyasıdır. O, halkın manevi atası, milli şairi ve filozofudur. Sağlığında pek çok derde çare olmuş, ölümünden sonra da insanlara yardım etmeye devam etmiştir (Merdin, 2020).

• Yaşlılık, bilgi ve deneyime bağlı olarak gelişen bir süreçtir. Evliya Çelebi'nin "Seyahatname" adlı eserinde de yaşlı tipolojisinde değerlendirilebilecek temel kişiler, keramet sahibi yaşça büyük kişilerdir. Toplum tarafından saygınlığı olan bu kişilerin anlattığı/yaşadığı olayların gerçek olduğuna inanılmaktadır. Bu kişilerin etrafında gelişen olayların belli bir yeri ve zamanı bulunmaktadır. Seyahatname, 16. yüzyılın sonu ile 17. yüzyılın başlarında, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde, bölge ve yörelerin gelenek, görenek, kılık kıyafet ve dini ritüellerine; kullanılan eşyalardan, halk edebiyatı malzemelerine kadar Evliya Çelebi'nin bakış açısı ile ele alınmış bir eserdir. Yaşlı kişilerin yaşanmışlığı ve tecrübesi temel alınarak toplanan ürünlere, Seyahatname'de yer verilmiştir. Sözlü kaynakların yazıya aktarılmasında, özellikle bilgi ve rehberliği ile yaşlı bireylerin yol göstericiliği, Evliya Çelebi'nin eseri oluşturmasında yardımcı olmuştur. Ansiklopedik nitelik taşıyan Seyahatname, yaşlılık imgesi açısından incelenmesi gereken önemli bir eserdir. Yazar, gezip gördüğü yerlerin sadece fiziki yapısını incelemekle kalmamış; eserinde, o yerdeki halkın gelenek, görenek ve folkloru hakkında da ayrıntılı bilgilere yer vermiştir. Seyahatname, yaşlı kişilerin kültürel belleği aktardığı önemli bir kültür hazinesidir. 10 ciltlik eserin şekillenmesinde, 50 yaşını geçen yazarın etkisinin yanı sıra ona destek veren, yaşlı ve deneyimli kadronun da önemli katkısı olmuştur (Merdin, 2020).

• Yaşlı tipolojisi bağlamında Nasrettin Hoca; bilgeliği, mizahı ve analitik düşünme yetisiyle Anadolu'da kişilerin benimsediği, ortak toplumsal kimlik oluşturduğu bir karakterdir. Nasrettin Hoca'nın yöntemi, yaşama tersten bakmaktır. Kalıp olarak bilinen yaşam şekilleri, Nasrettin Hoca'nın mizahı

sayesinde, en doğal haliyle gün yüzüne çıkmıştır. Nasrettin Hoca'nın fıkra belleği, zekiliği, bilgeliği ve uyanıklığı, ticaret konusunda eleştirel bakış açısını da sembolize etmektedir. Özdemir (2010), Nasrettin Hoca'nın bilge kişiliğinin Ahmet Yesevi'nin tasavvuf anlayışıyla örtüştüğünü ve hocanın kültürel belleğin aktarıcısı olduğunu ifade etmektedir (Merdin, 2020).

• Hoca Ahmed Yesevi (1093-1166) tarikat kurucusu, şair ve din büyüğü olarak öğretisinin (hikmetlerinin) izleriyle Türk toplumunun manevi hayatında etkileri olan ve hoca kimliği ile anılan bilge kişilerdendir. Yesevi topluma sevgi, güzellik, dürüstlük ve iyi ahlaklı olma konularında, yön vermeyi amaçlamıştır. 13. yüzyıldan bu yana fikirleriyle toplumumuzu etkileyen bilge isimlerden ve Dini- Tasavvufi Türk Edebiyatı'nın önemli temsilcilerinden biri de Mevlana'dır. O, sadece Türk toplumuna değil, tüm insanlığa seslenmekte; dünya ve ahiret saadetini kazandıracak nasihatler vermektedir. “Gel, gel, her kim olursan gel!” sözünden, onun ayırım gözetmeden tüm insanları sevdiği de anlaşılmaktadır. Aynı yüzyılda Dini-Tasavvufi Halk Edebiyatı'nın önemli temsilcilerinden olan Yunus Emre de sadece ülkemizde değil, Türk kültürünü araştıran ve onun görüşlerini öğrenen Batılı bilim insanları ve Birleşmiş Milletler aracılığıyla tüm Dünya'da tanınan bilge kişilerdendir. Risaletü'n-Nushiyye (Öğütler Risalesi) adlı eserinde; insanların kötü birtakım düşünce, duygu, tutum ve davranışlardan nasıl kurtulacaklarına dair nasihatlerde bulunmaktadır. Yunus Emre, anahtar kavramın akıl olduğu eserinde, yanlış yollara düşen insanın kurtuluşa ermesinin; akıl, düşünce, bilgi ve bilinçle mümkün olacağını savunmaktadır (MEB, 1995).

****Türk kültürü ve uygarlığına önemli katkılar sağlayan pek çok önder bulunmaktadır. Ancak, bu önderlerden ikisinin bilgece tutumları ile ötekilerden bariz bir biçimde ayrıldıkları görülmektedir. Bunlardan ilki Bilge Kağan, ikincisi ise Bilge Kağan'dan yaklaşık bin iki yüz yıl sonra son Türk Devletini kuran Mustafa Kemal Atatürk'tür (Sinanoğlu, 2006).*

Türk Milleti'nin istiklali için verdiği mücadele ve uygulamaları, Atatürk'ün kişiliğindeki bilgelik vasfını da ortaya çıkarmıştır. Onun asker, siyaset adamı, önder, stratejist gibi özelliklerinin yanı sıra ona bilgelik vasfını kazandıran şey, kültürel değerlerle kurduğu ilişki; bilimsel yöntemleri ve bilimsel bilgiyi algılayışı; değişen toplumsal şartları, milli birlik açısından yorumlayış biçimidir. Bu bağlamda, Türk kültüründe özel bir anlam taşıyan “bilgelik” vasfı, Türk toplumunu medeni toplumlar seviyesine çıkarmaya

çalışan Atatürk'ün en önemli özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Atatürk, toplumsal kurumların çökmeye başladığı, toplumsal değerlerden sapma ve bozulmaların görüldüğü bir dönemde, Türk kültürünün aydın bir yorumcusu olarak milli kültür geleneğini başlatmıştır. Temelinde “tek kültür” özelliği bulunan millet gerçekliğinin ortaya çıkmasını sağlayan Atatürk: “Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına, Türk milleti denir. Bu millet efradı umum Türk camiası gibi aynı müşterek maziye, tarihe, ahlaka, hukuka sahip bulunuyorlar.” diyerek toplumda kültürel bütünleşmenin önemini vurgulamıştır. Atatürk'ün “Türk Kültürü” ifadesiyle kastettiği şey; yeni değerler üretebilen, toplumsal gelişime ve değişime uyum sağlayabilen ortak bir kültürdür. Atatürk, çağdaşlaşma sürecine dayalı bir modeli geliştirmeyi amaçlarken bilgiye ilişkin süreçler ile toplumsal yapı arasındaki ilişki üzerinde durmuş; bilimsel kurumların sanat, ahlak, hukuk, din ve felsefi etkinliklerini ön plana çıkarmıştır. Atatürk'ün hayatı, yapmaya çalıştıkları ve söylevleri incelendiğinde onun Türk kültür ve uygarlığını esas alarak Türk Milleti'nin yeniden bilime yönelmesi için çalıştığı görülmektedir. Atatürk'ün Türk toplumuna önerdiği yol, akılcı Türk düşünce geleneğini yerleştirmektir. Onun bilge kişiliği, bilimsel yöntemlere yaklaşımında; din, dil ve kültür kavramlarını ele alış şeklinde ve değişen toplumsal şartları milli birlik açısından yorumlama şeklinde ortaya çıkmaktadır. Atatürk'ün Cumhuriyet'i kurduğu yıllar, bilimsel yöntem arayışlarının yoğun olarak yaşandığı ve determinist-dogmatik yaklaşımların genel geçer olarak kabul edildiği bir dönemdir. Toplumunu yeniden yapılandırmaya çalışan Atatürk'ün eleştirel aklı ön plana aldığı görülmektedir. O, eleştirel akılcı yöntemi, Türk tarih ve kültürüne uygulayarak da bilge önderliğini ortaya koymuştur. Atatürk'ün bu tutumu (tarihsel olguları, yer ve zamana bağlı, başka olay ve olgularla ilişkili bir bütün olarak değerlendirmesi), sosyal bilimlerdeki bilgiye ulaşma yöntemini de kullandığını göstermektedir (Sinanoğlu, 2006).

****Tarihimizde, bilgelik sıfatıyla anılan lider/şair/yazar ve bilgeliği konu alan edebi eserler oldukça fazladır. Çalışmada, bunlardan ancak bir kısmına yer verilebilmiştir.*

Özetle geleneksel toplum yapısının otorite anlayışı, bilginin hiyerarşik düzeni; yaşlıyı, akıl danışılan kişi olarak konumlandırmaktadır. Bilginin otoritesi olan yaşlılar, karar verme yetkisini de ellerinde bulundurmaktadır. Dolayısıyla yaşlılığa ilişkin tutumlar içinde öne çıkan unsurlardan biri

tecrübedir. Tecrübe sahibi yaşlılar, hayat boyu edindikleri bilgi ile topluma, yeni nesillere rehberlik etmekte ve saygıya layık görülmektedir. Yaşlılığın bilgelik olarak değerlendirilmesi sadece yaşlanmak (yaş almak) ile değil, yaşlıların bireysel tecrübeleriyle de önemli ölçüde ilişkilidir. Çünkü bireyin geçmişte yaşadıklarını kabullenmesi, yaşadıklarından tatmin olması ve geleceği ölüm korkusu olmadan kabullenmesi, bilgeliğin olgunluk göstergesidir (İnce, 2017).

Yaşlanma kuramları da “yaşlılık bilgeliktir” değer yargısını, kuramsal yönden açıklamaktadır. Yaşlanmanın modernleşmesi kuramına göre “yaşlılık bilgeliktir” değer yargısı, giderek kaybolan bir değer yargısıdır. Zira bu kurama göre yaşlıların rol ve statüleri teknolojik gelişmelerle ters orantılıdır. Alış veriş kuramına göre de yaşlıların sahip olduğu önemli mübadele unsurları, bilgi ve tecrübeleridir. Ancak teknolojik gelişmeyle bilginin otoritesinin değişmesi, yaşlıların durumunu zorlaştırmıştır. Sözlü kültürlerde tarihsel bilgi ve kolektif hafızanın taşıyıcısı olan yaşlılar; yazılı kültürün gelişmesi ve tarihin yazıya dökülmesi ile bu konumlarını yitirmişlerdir. Aslında, insan bilincinin gelişimi için okur-yazarlık kadar sözlü kültür de gereklidir. Diğer taraftan hızlı toplumsal değişme süreci, toplumsal yapıda denge unsuruna olan ihtiyacı arttırmaktadır. Bu süreçte yaşlıların yaşam birikimlerinin toplumsal kültürün, değerlerin korunması ve sürdürülmesinde işlevsel rolleri olabilir. “Yaşlılık ayrıcalıktır.” değer yargısı da bir yandan yaşlıların bilgelik rolüyle ilişkiyken diğer yandan tarihsel koşullara bağlı olarak yaşlılığa ulaşabilmekle ilgilidir. Zira yaşlılık geleneksel toplumlarda savaşlar, doğal afetler, beslenme koşulları ve salgın hastalıklar gibi nedenlerle çok az insanın ulaşabildiği dönem olmuştur. Nüfusun demografik değişiminin yanı sıra sosyokültürel değişme de yaşlıya geleneksel bakış açısını değiştirmiştir. Günümüzde, genel nüfus içindeki oranları artan yaşlılar, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle bilgelik otoritelerini yitirmiş, önceki statülerini kaybetmişlerdir (İnce, 2017). Ancak bu durumu tüm yaşlılar için genellemek doğru değildir. Çünkü farklı toplumlarda veya aynı toplum içinde ekonomik, sosyal, kültürel yönden farklı şartlara sahip olan ve farklı ortamlarda yaşayan yaşlıların statüleri aynı değildir. Geleneksel toplum yapısının korunduğu toplumlarda, yaşlılara verilen değer ve gösterilen saygı hala sürdürülmekte; onların tecrübelerinden yararlanılmaya devam edilmektedir.

4.1.4. Yaşlılıkta Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet (gender) kavramı, toplumsal ve kültürel olarak belirlenmiş cinsiyeti, biyolojik cinsiyetten ayırmak üzere kullanılan bir kavramdır. Cinsiyet, insanların doğuştan biyolojik olarak belirlenen cinsel kimlik özelliklerini ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet ise toplumsallaşma süreci içinde edinilen kadın ve erkek kimliğinin özellikleridir. Kavram, kadın ve erkeğin toplumda üstlendikleri rollerin kültürel olarak belirlenmiş ve değişebilir olduğunu göstermektedir (Özdemir, 2015). Marshall (1999) toplumsal cinsiyeti, kadın ve erkek arasındaki farklılıkların toplumsal düzlemde kurulmuş yönleriyle ele almak gerektiğini belirtmiştir. Aslında bu terimin kapsamı, sadece bireysel kimliği ve kişiliği değil; aynı zamanda sembolik düzeyde erkekliğin ve kadınlığın kültürel idealleri ile stereotiplerini, yapısal düzeyde de kurumlar ve örgütlerdeki iş bölümünü içine alacak kadar genişler (Davran ve ark, 2015).

20. yüzyılın sonu ve 21. yüzyılın başlangıcından itibaren cinsiyet rolü, kadın ve erkek arasında sosyal ve ekonomik değişimlere paralel olarak daha eşitlikçi olmaya başlamıştır. Ancak günümüzde kadınlar yasal olarak bütün haklara sahip oldukları halde bu haklarını kullanamamaktadır. Eğitimde fırsat eşitsizliğinden, ekonomik sorunlara kadar bu durumun çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Ülkemizde de cinsiyetler arası eşitlikçi tutumu geliştirmek için cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmaya yönelik birçok yasal düzenleme yapılmasına karşın toplumsal eşitlik anlayışı değişmediği için kadına yüklenen toplumsal bakış da değişmemiştir. Literatürde toplumsal cinsiyet rolleri, kalıp yargılar açısından geleneksel ve eşitlikçi roller olarak sınıflandırılmaktadır. Geleneksel roller; kadına ev işlerinden sorumlu olma, iş hayatında aktif olmama gibi eşitlikçi olmayan sorumlulukları yüklerken erkeğe evin geçiminden sorumlu olma, evin reisi olma gibi sorumlulukları yüklemektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için de kadının eğitilmesi; sağlık, siyaset ve kamu yaşamına katılmada kadına öncelik tanınması; kadının rol ve sorumluluklarına ilişkin olumsuz yargılarla mücadele edilmesi; aile içinde kararların birlikte alınması; kız ve erkek çocuklarının eşit davranılarak yetiştirilmesi gerekmektedir. Diğer yandan, kadına yüklenen rolün ortadan kaldırılması için sadece kadının eğitilmesinin yeterli olmadığı; erkek farkındalığının da yaratılması ve erkeğin eğitilmesinin toplumsal cinsiyet eşitliği için önemli olduğu düşünülmektedir (Çelik ve Yurtal, 2015).

Cinsiyet farklılığı temelinde ortaya çıkan toplumsal oluşumlar, tüm tarih boyunca süregelenmiştir. Gerçekte cinsiyet farklılıklarının önemli bir kısmı, iş bölümü ve dayanışmaya yöneliktir. Gerek iş bölümü ve dayanışmayla ilgili pratiklerde gerekse karşı cinsle ilgili bilişsel süreçlerdeki farkındalığın zayıf olduğunu kanıtlamak için fazla çabaya gerek yoktur. Böyle bir sonuç, bireyler arası toplumsal adalet ve güven duygusunu zedelemekte (örneğin kadınların mağduriyeti gibi) ve toplumsalın çağrıştırdığı her ortam ve koşulda, başka eşitsizliklerin ve haksızlıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Cinsiyetler arasındaki ayrımcılık, sadece aile sınırları içinde kalmayıp nesiller arası bir süreçte kurumsallaşarak eğitim, sağlık, ekonomi vd. ihtiyaçlarla ilişkili kamusal alanlardaki ve tüm toplumsal kategorilerdeki ilişkileri, sorumlulukların yerine getirilmesini ve bireylerin toplumsal yarar üretme potansiyelini tehdit etmektedir. Böylece cinsiyet farklılıkları, iş bölümü ve dayanışma amacından uzaklaşıp bir tarafın şiddet yoluyla üstünlük sağlamasına; diğer tarafın da yoksunluk ve mağduriyetine neden olmaktadır. Çoğu kez üzerinde durulmayan daha önemli bir sonuç da yoksunluk ve mağduriyet yaşayan bireyin potansiyel kabiliyetlerini, kendi ve toplumsal yarar lehine kullanamaz hale gelmesidir. Gerçekte kadın sorunlarını, toplumsal yaşamın her alanında inisiyatif eşitsizliği olarak değerlendirmek mümkündür. Toplumsal örgütlenme içinde kadın bir birey olarak yaşamın hemen her alanında ‘ast’ konumundadır. Toplumsal ilişkilerde çoğu kez edilgendir. Birçok konuda sorumluluğu vardır, ancak yetkisi yoktur. Toplumsal bir aktördür ancak rolünün sınırlarını ve seçeneklerini kendisi belirleyemez. Kadının bu konumunu, tüm yaşam sürecinde olduğu gibi yaşlılık sürecinde de gözlemlemek mümkündür (Özkul ve ark, 2017). Çünkü yaşlılık, gençlikten bağımsız değil; aksine yaşlılık öncesi yaşam dönemlerine bağlı olarak şekillenen bir dönemdir (Tufan, 2014).

Toplumun kültürel değer ve kalıplarının pek fazla değişmediği kırsal alanda yaşayan kadın da erkeğe göre daha dezavantajlı bir konumdadır. GTHB’ye (2012) göre tarım kesimindeki kadınların üretime katılım düzeyleri, ailenin sahip olduğu arazi ve hayvan varlığı, gelir ve ürün desenine göre değişmektedir. Ancak tarımda mekanizasyon düzeyi artıkça kadın, tarımsal üretimden kopmakta ve çalışma potansiyelini ev kadınlığına yöneltmektedir. Az topraklı veya topraksız ailelerdeki kadınlar, mevsimlik işçilik başta olmak üzere bitkisel ve hayvansal üretimin her aşamasına katılmaktadır. Kırsal alanda kadının emek yoğunluğu sadece tarımsal üretimde değil, aynı zamanda hane

içinde de oldukça yüksektir. Tarımda iş gücünü gelire dönüştürebilen kadın oranı oldukça sınırlıdır. Gelire dönüştürülebilir iş gücü, ev kadınları arasında bağ-bahçe ve tarlada çalışılarak elde edilen ürünün pazarlanması şeklindedir. Geleneksel bakış açısı ve egemen toplum baskısı nedeniyle kadın ve genç kızlar arasında, bir işyerinde emeğini kiralama olgusu neredeyse yok gibidir. Bu kategoriye giren kiralama şekli; hanesi ile mevsimlik işçiliğe giden kadınlar, eşinin ölmesi nedeniyle ev geçimini üstlenen kadınlar ve göç sebebiyle gelen hanelerin genç kızları arasında gözlenmektedir (Davran ve ark, 2015). Parlaktuna'ya göre (2010), kırsal kesimde “çiftçi” olma vasfı sadece erkeğe aittir. Dolayısıyla erkek; tarımsal gelişmelerden haberdar edilmekte, sınırlı da olsa bir eğitimden geçirilmekte ve böylelikle kırsal kesimde “vasıflı” sıfatı alabilmektedir. Buna karşın kadınlar aynı süreçten geçseler dahi bu sıfatı alamamaktadır. Bunun tamamen toplumsal cinsiyet ayrımcılığının bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet açısından kırsal kadınlar, kırsal erkeklerden daha dezavantajlıdır. Özellikle eğitim, meslek seçimi, ücretli çalışma vd. konularda, kadınlar üçüncü kuşakta önemli kazanımlar elde etse de çoğunlukla erkeklerin gerisinde kalmaktadır (Davran ve ark, 2015).

4.1.4.1. Kadınların Yaşlanması ve Yaşlılık Algısı

Feminist Kurama göre toplumsal cinsiyet, son yıllarda gerontolojinin araştırma gündeminde yer almaktadır. Slattrey (2011), yakın bir tarihe kadar yaşlılık konusunun cinsiyet değişkeni dikkate alınmadan bir bütün olarak incelendiğini belirtmektedir. Kuram, cinsiyete dayalı bir yaşlılık anlayışını savunduğu için yaşlılık olgusunun cinsiyet bağlamında değerlendirilmeden anlaşılmayacağını savunmaktadır. Ataerkilliği sorgulayan bu kuram, hemen her toplum ve zaman diliminde, kadının erkeğe bağımlı bir yaşam sürdürdüğünü iddia etmektedir. Tarihsel süreçte erkek egemenliğine bağlı olarak yaşamını sürdüren kadın, eğitim ve iş hayatı başta olmak üzere birçok alanda dezavantajlıdır. Kuramda yaşlılığa ilişkin değerlendirmelerde, yaşlı kadınların yaşadıkları sorunlar dile getirilmektedir. Kuram, ataerkil bir yapıya bağlı olarak geçmiş yıllarda kadına yönelik eşitsizliklerin yaşlılık döneminde etkilerinin görüldüğünü; ekonomik ve sosyal yapı içinde kadının cinsiyet ayrımcılığına maruz kalarak yaşadığı için yaşlılığa erkekten daha dezavantajlı girdiğini savunmaktadır. Diğer yandan ekonomik gelir ve eğitim olanakları sınırlı olan

kadının bu durumun etkilerini ilerleyen yaşında gördüğü ifade edilmektedir (Şentürk, 2020).

Hradil (1999), eskiden beri kadının sosyal değerinin eşinin değeri ile ölçüldüğünü belirtmektedir. Günümüzde her ne kadar kadın ve erkeğin eşit olduğu kabul edilse de bunun her toplum için geçerli olamayacağı genel bilgiler arasındadır. Ayrıca yaşlı ve genç kadınların sorunları birbirinden farklı olsa da bunların gençlikte başlayıp yaşlılıkta devam eden sorunlar olduğunu da dikkate almak gerekmektedir. Çünkü kadının yaşlılığında yaşadığı sorunlar, yaşından ziyade cinsiyetinden kaynaklanmaktadır. Cinsiyet faktörü, özel ve kamusal alanlara katılıp katılmamada önemli rol oynamaktadır. Zamanla meydana gelen ve ortadan kaldırılmaları uzun zaman alan tarihsel, kültürel ve yapısal soyutlanma biçimleri arasındaki bağlantılar, kadın-erkek eşitliğinin teorik düzeyde kalmasına neden olmaktadır. İş hayatı, eğitim ve politikadan soyutlanan kadına, ev kadını statüsünden başka seçenek kalmamaktadır. Gerontolojik çalışmalar da yaşlılıkta kadının daha dezavantajlı olduğunu ortaya koymaktadır (Tufan, 2016). Rosenmayr ve Rosenmayr (1978), kadınların ortalama yaşam süresinin daha uzun olmasının dezavantajlardan etkilenme süresinin de uzaması anlamına geldiğini belirtmektedir. Onlara göre cinsiyetlerin algılanışındaki bu dengesizlik, kadının sosyal değerinin yaşlandıkça azalmasına neden olmaktadır. Michel (1991) de kadının gençlik dönemindeki dezavantajlarının yaşlılıkta da devam ederek yaşam koşullarını olumsuz yönde etkilediğini ifade etmektedir (Tufan, 2016).

Endüstrileşme, kadının ekonomik durumunda kayda değer bir değişme yaratmamıştır. Kadının yaptığı işlere ve üretimdeki rolüne değer verilmemesi, bunun yanı sıra bakıma dayanan evlilik biçimi, kadının yaptığı işlerin değersiz olduğu düşüncesinin toplumda kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır. Sosyal güvencesi sağlanmayan, sürekli erkeğin ekonomik gücüyle ölçülen kadın; 21. yüzyılda hala toplumun en büyük fakir kesimini meydana getirmekte ve erkeğin boyunduruğu altında yaşlanmaktadır. Kadının gençlik yıllarında başlayan ve yaşlılığında da devam eden ekonomik bağımlılığın nedenleri şöyledir: Kadınlar (meslek sahibi olsun ya da olmasın), karşılığında herhangi bir maddi kazanç sağlamadığı ev işlerini yapmaya mecburdur. Ayrıca kadınlar, yeni nesillerin yetişmesinde hem psişik hem de fiziksel birçok bakım görevinden sorumludur. Kadın, yaptığı tüm işlerin karşılığında gelir sağlayamadığı için de daima erkeğe bağımlı kalmaktadır. Kadınlar, genellikle kalifiye olmayan düşük maaşlı ve

işyeri güvencesi olmayan işlerde çalışmaktadır. Toplumda kadın mesleği olarak kabul edilen meslek gruplarında çalıştırılan kadınların çoğu, kendi varlığını garantiye alan bir iş yeri güvencesinden yoksundur. Örneğin genellikle kuaför, tezgahtar, sekreter, doktor yardımcısı, vb., olarak çalışan kadının elde ettiği kazanç (genellikle asgari ücret düzeyinde), tek başına yaşamını devam ettirmesini zorlaştırmaktadır. Ucuz işgücü olarak kabul edilen kadının üstlendiği görev ve yaptığı işler dikkate alındığında yaptığı işlerle ülke ekonomisine önemli bir katkı sağladığı da anlaşılmaktadır. Kadının mal varlığı bulunmadığı için toplumun gelişimiyle ilgili her türlü ekonomik ve siyasi kararlarda söz hakkı bulunmamaktadır. Ekonomik bakımdan yeterliliği olmayan kadınların kendi yaşamları hakkında karar verme imkanı da yoktur. Kadının bu durumu, sadece genç ve orta yaşlarda erkeğe bağımlılığını artırmakla kalmamakta; aynı zamanda yaşlılığında da fakirliğin sembolü haline gelmesine neden olmaktadır (Tufan, 2002).

Kadın haklarının en gelişmiş haliyle yaşandığı Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde bile kadınların işgücü piyasalarında, düşük düzeyde iş güvenliği ve sosyal koruma, düşük ücret gibi olumsuz koşullarla karşı karşıya kaldıkları ve işgücüne katılma oranlarındaki artışın da “ikincil” piyasalarda yoğunlaştığı gözlenmektedir. Irk ve etnik köken ayrımcılığında olduğu gibi toplumsal cinsiyet ayrımcılığı da ekonomik kaynaklara ve eğitim olanaklarına erişimi; buna bağlı olarak işgücü piyasaları vasıtasıyla yoksulluğu etkilemektedir. Bu bağlamda, kadınların konumunu olumsuz yönde etkileyen en önemli faktör, hane halkı servetinin eşitsiz bölüşümüdür. Bu bölüşümün bir yansıması olarak kadınların toprak ve sermayeye erişimleri çok düşük düzeyde kalmaktadır. Diğer yandan, toplumsal cinsiyet düzeyinde ayrımcılığın ekonomik kaynakların paylaşımının ötesinde, derin kültürel kökenleri olduğu ve ülkeden ülkeye değişiklik gösteren neden ve yansımaları olduğu dikkate alınmalıdır (Öztürk ve Çetin, 2009).

Toplumun “yaşlı” algısı, statü ve roller ekseninde cinsiyete göre değişmektedir. Kadınların erkeklere göre yaşlılık dönemlerini maddi açıdan daha zor geçirdiklerini; ancak sosyal ilişki ağlarının genişliği ile güvenli ilişkiler kurma ve sürdürme noktasında çok daha başarılı olduklarını söylemek, mümkündür. Eğitim ve çalışma koşulları bakımından kadınlar, her zaman erkeklerin gerisinde kalmıştır. Bu durum, özellikle 20. yüzyıl itibarıyla kadınların çalışma hayatına girmesi ile değişmiş olsa da çalışma koşulları ve

elde edilen kazanç bakımından, kadınların yaşlılık dönemleri daha da zorlaşmaktadır. Bununla birlikte, kadınların sosyal çevreleri ve sosyal ilişki ağları, erkeklere göre daha geniştir. Dolayısıyla erkekler, yaşlılık dönemlerini maddi açıdan rahat geçirirken komşuluk, arkadaşlık gibi sosyal çevreleri ile ilişkilerini daha sınırlı yaşamaktadır. Toplumsal değişkenler, cinsiyete özgü bir yaşlılık yaşantısı bulunduğunu göstermektedir. Erkek, yaşlılık dönemine kadarki süreçte elde ettiği ekonomik kazanımlarından dolayı maddi sorun yaşamazken kadın; çalışma hayatının dışında tutulması, emeğinin karşılığını alamaması veya daha düşük ücretlerle çalıştırılması, vd. sebeplerle yaşlılık döneminde ekonomik sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Bu bakımdan, erkek ile kadının yaşayacağı yaşlılık dönemlerinin birbirinden çok farklı olabileceğini söylemek mümkündür (Şentürk, 2020). Aslında cinsiyet, sadece biyolojik bir özellik değil, aksine sosyal anlamı olan ve bireye imkan kapılarını açan veya kapayan nitelikleri olan bir olgudur. Kadınların düşük maaşla çalıştırılmaları da cinsiyet faktörüne bağlı soyutlanma biçimlerinden biridir. Kadının iş ve gelir dağılımından daha az pay aldığı da kanıtlanmıştır (Tufan, 2016).

Ancak günümüzde kadının eğitim düzeyinin yükselmesi ve çalışma hayatına girmesi ile bu durum geleceğin kadın yaşlısı için pek olası değildir. Günümüzde ekonomik gücünü elinde tutan kadınların sayısı günden güne artmakta ve gelecekte yaşlı kadınların ekonomik sorun yaşamaması beklenmemektedir. Diğer taraftan, kadın ve erkeğin ekonomik gelirin düştüğü emekliliğe uyum gösterme ve beraberinde sosyo-ekonomik sorunlarla baş etme durumları da birbirinden çok farklıdır. Erkekler, gençlik yıllarından itibaren dışarı hayatı ve çalışma yaşamının içinde aktif role sahip oldukları için emekli olma durumuna veya yaşlılığa bağlı olarak çalışma yaşamından ayrılmaya hemen uyum sağlayamamaktadır. Aktif bir yaşam ve dışarı hayatından uzaklaşma, özellikle erkek yaşının bunu kabullenmesi ve böylesi bir değişikliğe alışabilmesi, psikolojisini olumsuz etkilemektedir. Kadın, her dönem ve toplumda, genel olarak yaşamını eviyle ilişkilendirdiği için daha uyumlu ve mutlu bir yaşam sürdürmektedir. Nitekim belli statü ve rollerini kaybeden erkek, yaşlılığı sorunlu bir yaşam dönemi haline getirirken kadın, yaşlılığı olağan bir şekilde yaşamaktadır. Çünkü kadın yaşlılar, komşuları ve arkadaşlarıyla kurduğu ilişkilerle zenginleştirdiği sosyal çevresiyle mutlu bir yaşlılık dönemi yaşamaktadır.

Geleneksel toplum yapısında erkeğin “evin reisi” olarak konumlandırılması, tüm karar süreçlerinde tek söz sahibinin erkek olması; kadının toplumsal hayatta deneyim kazanmasını ve yaşlandığında veya dul kaldığında, hayatını idame ettirebilecek ihtiyaçlarını (elektrik, su borcu ödeme; pazar alışverişi yapma, vd.) karşılama yeterliliğini engellemektedir. Geniş aile düzeninin değişmesiyle de çocukları ve akrabalarından yeterli desteği alamayan yaşlı kadın, toplumsal hayattan soyutlanmak zorunda kalmaktadır. Bu durum, yaşlı kadınların “Allah kimseye muhtaç etmesin.”, “Allah elden ayaktan düşürmesin.” gibi ifadelerinden de anlaşılmaktadır. Kadınların yaşlılık dönemlerinde sosyal rol kaybı gözlemlense de yeni/farklı sosyal rol ve görevleri üstlendikleri de görülmektedir. Özellikle yetişkinlik ve erken yaşlılık döneminde, kadınların gayri resmi olarak yaşlı bakımı yaptıkları bilinmektedir. Bu bağlamda yaşlı, kronik ağır hasta ya da yatağa bağımlı olanların bakım hizmetleri; özellikle eşleri veya yakın akrabaları ve kendilerine göre daha iyi durumdaki kadınlar tarafından yapılmaktadır. Bunun yanında, kurumsal hizmetlerin haricinde aile içinde yaşlı bakımının da genellikle erkeklerin iş hayatına katılımı nedeniyle kadınlar tarafından yapıldığı bilinmektedir (Efe ve Aydemir, 2015).

Büyükanne rolünün modern toplumda işlevsel olarak değer kaybettiği, sadece sembolik ve saygı duyulması gereken bir karakter olduğuna dair bir görüş söz konusudur. Ancak tıpkı yaşlılara bakım hizmetinde olduğu gibi büyükannelerin farklı formlarda yeniden fonksiyonel sosyal rollere sahip olmaya başladığı da bir gerçektir. Bu konuda literatürde herhangi bir niceliksel veri olmamasına rağmen büyükannelerin genellikle torunlarına bakım hizmeti verdiği de ortaya konmuştur. Dolayısıyla ülkemizde, özellikle son yıllarda kadınların iş yaşamına katılmasıyla evli çiftlerin çocuklarının bakımı, önemli bir sorun haline gelmiştir. Kadının zamanının çoğunu çalıştığı iş yerinde geçirmesi, çocuğuna bakım hizmeti verememesine neden olmakta ve bunun sonucunda da aileler farklı arayışlara yönelmektedir. Bazı durumlarda maddi yük getirmesi, bazı durumlarda da güvensizlik gibi sebeplerle ailelerin çocuklarını bakıcılık hizmeti veren kurumlara ya da kişilere emanet etmediği görülmektedir. Dolayısıyla çocukların büyükanneler tarafından büyütülüp yetiştirilmesi giderek yaygınlaşmaktadır. Gündüz ebeveynlerin çalışması nedeniyle babaanne veya anneanne evde çocuğa bakmakta, bazı durumlarda da bakım işi nöbetleşe gerçekleştirilmektedir. Toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda

oluşan bu yeni sosyal kurum, hem çocuğun sağlıklı ve güvenilir bir ortamda yetişmesini sağlamakta hem de yaşlı kadınlara yeni işlevsel roller kazandırıp onları yalnızlıktan kurtarmaktadır. Toplumsal yapının bakıma muhtaç iki grubunun bir araya gelmesi; “mutual yarar” temeli olan, “doğal kreş” olarak adlandırılan yeni bir sosyal kurumu ortaya çıkarmıştır. Günümüzde evde torun bakan yaşlı kadınlara prim ya da maaş verilmesi, ekonomist ve bürokratlar tarafından tartışılmaya başlanmıştır (Efe ve Aydemir, 2015).

Dünya'nın hemen her bölgesindeki yaşlıların, özellikle kadın yaşlıların erkek yaşlılardan daha fazla oldukları görülmektedir. Bunların büyük bir çoğunluğu yoksulluk içerisinde. Tufan'ın (2006) belirttiği gibi “kadınlar cinsiyet bakımından dezavantajlı grubu meydana getirmektedir. Eğitim düzeyi düşük, fakir ve sosyal güvenliği olmayan yaşlı kadınların, özellikle dul kadınların, genel durumları ve ileri derece yaşlılar arasında kadınların çoğalması, bakıma muhtaçlığı kadının en önemli problemlerinden biri haline getirmektedir.” Kalıncara (2007) da gelişmiş ülkelerdeki yaş ve cinsiyete göre yoksulluk verilerinin yaşlı kadınların yaşlı erkeklerden daha fazla yoksul olduğunu ortaya koyduğunu belirtmektedir. Nüfus grupları içinde yoksul ve yoksulluğa yakın olanlar arasında yaşlılar oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Yoksul yaşlılar, gelirlerinin büyük bir bölümünü temel gıda, temel ihtiyaçlar ve sağlık harcamalarını karşılamak amacıyla kullanmak zorundadır. Bu durum da onların yetersiz beslenme, yetersiz barınma ve sağlık ihtiyaçlarını ihmal etme riski ile karşılaşmalarına neden olmaktadır. Özellikle yaşlı kadınlar, erkeklere göre daha fazla yoksulluk yaşamaktadır. Çoğu kez eşlerden birinin ölümü ile yaşamın son yılları daha da dayanılmaz bir duruma gelebilmektedir. Bu durum, özellikle kadınlar için önemli bir sorundur (Kurt, 2008). Yaşlılık döneminde kadınların yoksulluk oranının erkeklerden yüksek olması, kadınların ücretli ve sigortalı bir işte çalışma pratiklerinin erkeklere oranla daha düşük olmasıyla yakından ilgilidir. Çalışma çağında ücretli ve gelir getirici bir işte çalışmayan ya da emekli aylığı almaya hak kazanma koşullarını yerine getiremeyen ve sosyal güvenceden yoksun olan kadınların yaşlılık döneminde yoksulluk riskiyle karşılaşma olasılığı daha yüksektir. Hane içindeki cinsiyete dayalı iş bölümüne ek olarak kaynakların ve fırsatların kadın ve erkek arasında kadın aleyhine eşitsiz dağılımı, kadınların istihdama katılımlarını engellemektedir. Bu durum, hangi yaş aralığında olursa olsun, kadın

yoksulluğunun toplumsal cinsiyet örüntülerinden ayrı düşünülemediğinin açık göstergesidir (Dericioğulları, 2017).

Hablemitoğlu (2016), yaşlıları dezavantajlı hale getiren etkenler arasında toplumsal cinsiyetin oldukça önemli bir role sahip olduğunu ifade etmektedir. Türkiye’de, yaşlı bireyler arasında evli kadınların oranındaki azalma, eşini kaybederek yaşlılık dönemini yalnız geçirenlerin artışına bağlıdır. Eş kaybından dolayı psikolojik olarak yalnızlık sorunu ortaya çıkarken ekonomik anlamda da hane gelirinin azalması söz konusudur. Yaşlılar emekli olduktan sonra da hem ekonomik sorun hem de emekliliğe uyum sorunları yaşamaktadır. Kalıplaşmış yaşam süreçlerinin ortadan kalkmasıyla yaşlılıkta yalnız yaşamının artması, yaşlılıkta bireyselleşmeye de neden olmaktadır (Şentürk, 2020). Şentürk ve arkadaşlarının 2015’te İstanbul’da yaptıkları araştırmaya göre hem Türkiye genelinde hem de İstanbul’da, yalnız yaşayan yaşlıların özellikle de yaşlı kadınların sayısı artmaktadır. Araştırmaya göre bazı yaşlıların yalnız yaşamayı tercih ettiği ve yaşlı kişi elden ayaktan düşmediği ve kimseye muhtaç olmadığı sürece, yalnızlığın yaşlının yaşamında pek sorun oluşturmadığı anlaşılmaktadır (Müftüler, 2018). Türkiye genelinde yalnız yaşayan yaşlı kadınlar, en yoksul kesim içinde oldukça yüksek bir orana sahip olup gelir bağlamında en kırılgan kesimi oluşturmaktadır. Sosyal ve ekonomik alanlardaki toplumsal cinsiyet eşitsizliği, yaşlılık döneminde özellikle kadınları etkilemektedir. Eğitim seviyesinin düşük olması, çalışma ve emeklilik haklarının yetersizliği ya da koşullarının kötülüğü; buna bağlı olarak ortaya çıkan yoksulluk, yaşlı kadınlarda daha yüksek orandadır. Yaşamın önceki dönemlerinden getirilen olumsuzlukların yanı sıra yaşlılıkla birlikte ortaya çıkan sorumluluklar ve yaşam kısıtları, sağlık sorunları ve sağlık hizmetlerine erişememe, yeni edinilen roller, yaşlı kadınları birçok açıdan dezavantajlı hale getirmektedir (Dericioğulları, 2017).

Uluocak (2017), yaşlılık döneminde kadınları dezavantajlı konuma getiren etkenlerden birinin de yaşlılık öncesi dönemde kadınların yoğun bir biçimde yaşadığı “zaman yoksulluğu” olduğunu ifade etmektedir. Kadınlar; hane içindeki yaşlı, engelli, hasta ve çocuk bakımı gibi zaman, kaynak ve kurumsal hizmet gerektiren alanlarda, ücretsiz emek konumuna indirgenmektedir. Bu anlayış, kadınların toplumsal yaşam ve emek süreçlerine katılımını engellemektedir. Yaşlı olmak, kişileri yoksullaştırdığı gibi var olan yoksulluğun derinleşmesine de neden olmaktadır. Yaşlılar, gelir getirici işlerde

çalışmamaları, giderek artan bedensel yetersizlikler ve çalışmaya engel olan sağlık sorunları nedeniyle yoksulluk riskiyle en çok karşılaşan grubu oluşturmaktadır (Dericioğulları, 2017).

2020 Gelir ve Yaşam Koşulları araştırması sonuçlarına göre yoksulluk oranı, 2015 yılında Türkiye geneli için %21,9 iken 2019 yılında %21,3'tür. Bu oran, yaşlı nüfus için 2015 yılında %18,3 iken 2019 yılında %14,2'ye düşmüştür. Yaşlı nüfusun yoksulluğu cinsiyete göre incelendiğinde yoksul yaşlı erkek oranı 2015 yılında %17,8 iken 2019 yılında %12,1'e; yoksul yaşlı kadın oranı ise 2015 yılında %18,6 iken 2019 yılında %15,9'a düşmüştür. 2020 İşgücü İstatistiklerine göre de işgücüne katılma oranı yaşlı nüfus için 2015 yılında %11,9 iken 2019 yılında %12,0'ye yükselmiştir. İşgücüne katılma oranı cinsiyete göre incelendiğinde yaşlı erkek nüfusta 2019 yılında %20,1 iken yaşlı kadın nüfusta %5,6'dır. Yaşlı nüfustaki işsizlik oranı, 2015 yılında %2,5 iken 2019 yılında %3,1'dir (TÜİK, 2021). 2022 sayılı yasa ile hiç çalışmamış ya da sosyal güvencesiz işlerde çalışmış bireylerin, yaşlılıkta gelir sahibi olmaları amaçlanmıştır. Bu bağlamda muhtaç ve yaşlı olduğu tespit edilen kişilere (2021 yılında 864.89 TL) yaşlılık aylığı verilmektedir. Fakat bu aylığın çok düşük olması, uygulamanın yetersizliğine dair tartışmaları beraberinde getirmektedir. Çünkü Türkiye'de yaşlıların sosyal güvence ve ekonomik gelir bakımından durumları oldukça kötüdür. Tufan'ın (2006), Gero-Atlas çalışması bulgularına göre ortalama aylık geliri 100 TL olan yaşlıların oranı %73,0'dır. Çalışma kapsamında en dezavantajlı grup ise dul kadınlardır. 75 yaş ve üstü dul kadınların %67,0'ının hiçbir geliri bulunmamakta ve bu kadınlar; çocukları, akrabaları ve komşuları tarafından desteklenmektedir (Dericioğulları, 2017). TÜİK verilerine göre de ülkemizde 2019 yılında, 65 yaş ve üzeri kadınlarda yoksulluk oranı %15,9 iken erkeklerde %12,1'dir (TÜİK, 2021).

Gelir, sosyo-ekonomik koşullar, barınma, beslenme, sağlık durumu, sağlık bakımı, sosyal destek bağlamında kadınların erkeklerden daha uzun yaşamaları, kadınlar için dezavantaj yaratmaktadır. Bu bağlamda yaşlılık, kadınlar açısından mevcut toplumsal sorunların ağırlaştığı ve çeşitlendiği bir dönemdir. Ancak yaşlılık döneminde ortaya çıkan eşitsizliklerin sadece ekonomik nedenlerden kaynaklandığına yönelik inanç, toplumsal cinsiyet nedenli eşitsizliklerin gözden kaçırılmasına neden olmaktadır. Morgan ve Kunkel, (1998), çalışma yaşamını sonlandırmış ve çocuklarını da evlendirerek "boş yuva sendromu" yaşayan yaşlıların yaşayabileceği en büyük

yoksunluklardan birinin de eşin ölümü olduğunu belirtmektedir. Cinsiyet temelinde katı bir hane içi iş bölümü, eşlerden birinin ölümü ile sağ kalan diğer eşin evlilik yaşamı boyunca sorumluluğunu almadığı bazı işleri yapamamasıyla sonuçlanmaktadır. Özellikle geleneksel toplumlarda kadınların yaşamlarının merkezinde evlilik içindeki rolleri yer almaktadır. Eşin ölümü ise kadının kimliğini tanımlamasına kaynaklık eden bu merkezi rolün kaybı anlamına gelmektedir. Yaşlı kişilerin evli oldukları dönemde kadınların özel alana, erkeklerin ise kamusal alana dair işleri yürütmeleri ve sınırları daha belirgin bir hane içi iş bölümü; eşleri öldüğünde hem kadınların hem de erkeklerin yeni yaşamlarına uyum sağlamalarını oldukça zorlaştırmaktadır (Kurt, 2008).

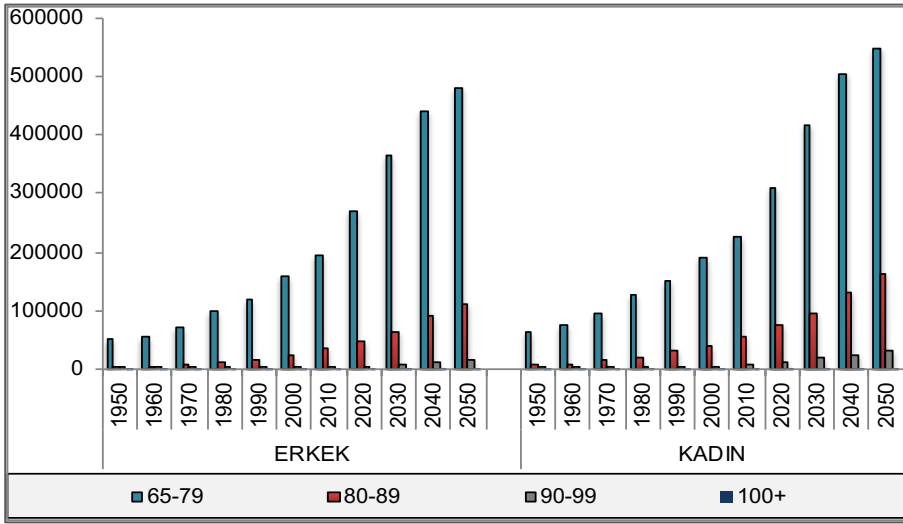
Davran ve arkadaşlarının “Şanlıurfa İli Köylerinde Yaşlıların Sosyo-Ekonomik Durumları ile Yoksulluk ve Yaşlılık Algıları” adlı çalışmasında, ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun, çok fazla maddi imkanları olmasa da çocuklarına halen maddi ve manevi yardımda bulunduğu ve çocuklarından maddi yardım alan yaşlı oranının oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Yaşlıların yoksulluk algılarının ise belirli bir refah düzeyinden ziyade karın doyurma, sağlıklı olma, kimseye muhtaç olmama olduğu anlaşılmıştır. Araştırma alanında toplumsal cinsiyet açısından erkeklerin kadınlara göre daha fazla sorun yaşadıkları ve kadınların neredeyse tamamının sağlık sorunu yaşadıklarında, çocukları ve çevrelerinden yardım alırken erkeklerin yarıya yakını yardım alabilmekte ve bu yardım sadece çocuklarıyla sınırlı kalmaktadır. Sosyal yardım fonlarından faydalananların da önemli bir kısmı kadındır. Çalışmaya göre bu durum, toplumda var olan toplumsal cinsiyet kalıplarının yaşlılıkla beraber zorunlu da olsa bir parça tersine döndüğünü göstermektedir (Davran ve ark, 2020).

4.1.4.2. Yaşlılığın Kadınlaşması

Ritter ve Hohmeier (1999), demografik değişimlerinin etkilerinden birinin de yaşlılığın kadınlaşması olduğunu belirtmektedir. Yaşlılığın kadınlaşması; dul yaşlı kadınların sayısının artışını ifade ederken aynı zamanda kadın yaşlılar açısından çok boyutlu bir sosyal sorun haline gelmektedir (Tufan, 2014). Yaşlı grup içinde kadın oranı, erkek oranına göre her zaman daha fazladır. Bunun bir diğer nedeni de kadınların ortalama yaşam süresinin uzun olmasıdır. Bu yüzden, yaşlılığın “kadımsı bir siması” bulunmaktadır (Tufan, 2016). Feminist bakış açısı, kadınların daha uzun yaşaması dolayısıyla yaşlılar

içinde kadın oranının fazla olmasına bağlı olarak yaşlılık konusuna daha ihtiyatlı yaklaşmak gerektiğini savunmaktadır. Çünkü yaşlanıncaya kadar kadının yaşadığı ve yaşlı yaşamının kalitesinde belirleyici olan önceki yaşam deneyimi, oldukça önemli olmakla birlikte; bu, çoğu zaman dikkate alınmamaktadır. Kuram, kadın ve erkek yaşının yaşam kalitesindeki farklılığı, sosyo-kültürel bir durum olarak görmektedir. Yaşlanıncaya kadar toplumda kadın erkek arasında bir cinsiyet ayrımı söz konusudur. Russell'a göre (2007), postmodern toplumsal aşamada, yaşlılar arasında erkek egemenliği azalmakta, dolayısıyla yaşlılığın "cinsiyetsizleştirilmesi" söz konusu olmaktadır (Şentürk, 2020).

Uzun ömürlülük veya yaşlılık; cinsiyet, genetik varyasyon, çevresel etkiler, diyet, yaşam biçimi, sağlık hizmetlerine erişim ve kültür gibi pek çok faktörden etkilenen bir olgudur. Kadınların erkeklerden daha uzun yaşaması da genetik ve çevresel faktörler, yaşama biçimi gibi unsurlara bağlıdır. Kadın ve erkek arasında hemen her kültürde yetişme ortamına bağlı olarak rol ve davranış farklılıkları bulunmaktadır. Yaşama biçiminden yaşam alanına, meslek seçiminden sosyal ilişki biçimi ve ölçüsüne kadar cinsiyet farklılığı söz konusudur. Kadın ve erkek arasında genetik farklılığın yanı sıra toplumsal yaşam ve davranış farklılıkları, yaşlanmada da cinsiyet değişkenine bağlı bir fark ortaya çıkarmaktadır. Bu fark, kadınların lehine bir durum olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla Dünya nüfus oranı ve dağılımından, değişen derecelerde, kadın yaşlı oranının erkek yaşlı oranından yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu da "yaşlılığın kadınlaşması" kavramının kullanılmasına neden olmaktadır (Şentürk, 2020). BM'nin nüfus verileri ve projeksiyonları (2050) da bu görüşü doğrulamaktadır. 1950 yılında, Dünya 65 yaş ve üzeri nüfusu içinde, kadın yaşlı oranı %56,0'dır. Bu oran 2000 yılında %56,0, 2020 yılında %55,0 ve projeksiyonlara göre de 2050 yılında yine %55,0 olacaktır. Dolayısıyla yıllar itibarıyla yaşlı nüfus içindeki kadın oranı, erkek oranından daha yüksektir (Şekil 4.6).

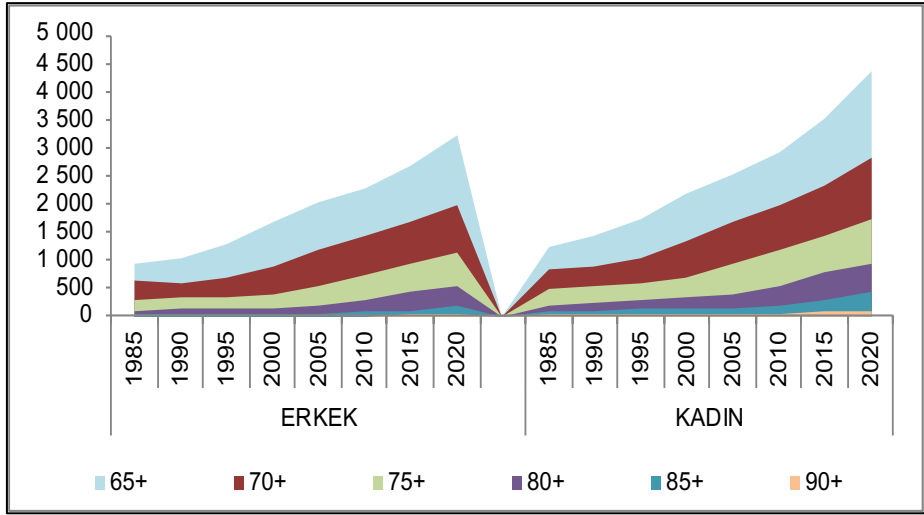

Şekil 4.6. Dünya’da 65 Yaş ve Üzeri Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı ve Projeksiyonu, (BM, 2020)

Dünya’da olduğu gibi Türkiye’nin yaşlı nüfusunda da kadın oranı erkek oranından daha yüksektir. Dolayısıyla ülkemizde de yaşlılığın kadınlaşma sürecine girdiği ve dul yaşlı kadın sayısının arttığı söylenebilir. Bu durum da yaşlı kadın açısından çok yönlü problem anlamına gelmektedir (Tufan, 2014). TÜİK (2020) verilerine göre eşî ölen 65 yaş ve üzeri erkek oranı %11,6 iken kadın oranı %47,7’dir. Erkekler, yaşlılıkları ve bakıma muhtaç oldukları daha ileri yaşlarında, eşlerinden destek almaktadır. Dolayısıyla cinsiyet, yaşlılıkta medeni durum üzerinde belirleyici bir unsurdur. Yaşlı erkeklerin kendilerine ev içinde hizmet edecek ve ortaya çıkan fiziksel yetersizliklerinde bakım sağlayacak bir eş ile yaşamaları mümkün olsa da bu, çoğu yaşlı kadın için mümkün değildir. Ölümün yaşamın ileri dönemlerine kayması (yaşam süresinin uzaması) nedeniyle yaşlılıkta dul kalma olasılığı her iki cinsiyet için de artmaktadır. Buna karşın kadınların ortalama olarak daha uzun yıllar dul kalmaları ve dul kalmanın kadınlar açısından ağır maddî zorluklar oluşturması, yaşlılıkta “dulluk” dendiğinde ilk olarak akla kadınları getirmektedir (Kurt, 2008).

2020 yılında ülkemizde toplam nüfus içindeki yaşlı oranı %9,5 olup erkek oranı %8,4; kadın oranı %10,6’dır. 2021 yılında ise 65 yaş ve üzeri nüfus oranı, %9,7’dir (%9,4 erkek, %12,2 kadın). 2021 yılında 65+ yaş grubu

dağılımına göre 65-69 yaş aralığı oranı, %38,3 (erkek %41,3, kadın %35,9); 70-74 yaş aralığı oranı, %26,4 (erkek %26,9, kadın %25,9); 75-79 yaş aralığı, %16,9'dur (erkek %16,4, kadın %17,3). Verilerden de anlaşılacağı üzere ülkemizde de yaşlılığın (özellikle ileri yaşlılıkta) kadınsı bir simaya dönüştüğü söylenebilir. Özellikle de 80 yaş ve üzeri kadın oranı (%20,9), erkek oranından (%15,4) daha yüksektir (Şekil 4.7).

Şekil 4.7. Türkiye’de Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı (1985-2020), (BM, 2020)

Yaşlılar içinde kadın oranının yüksek olmasında etkili olan diğer bir faktör de hemen her toplumda, erkeklerin kendilerinden daha genç yaşta kadınlarla evlenmelerine bağlı olarak genellikle erkeklerin kadınlardan daha önce ölmeleridir (Şentürk, 2020). Ayrıca Nathanson (1989), kadınların kronik hastalıklar hariç erkeklerden daha fazla hastalandıklarını, bu yüzden erkeklerden daha fazla sağlık sisteminden yararlandıklarını ve bunun için daha fazla hastanede yattıklarını, kısaca sağlıklarına daha fazla önem verdiklerini saptamıştır. Buna karşın erkeklerin kadınlara göre daha fazla ölüm oranına sahip oldukları yani daha az yaşadıkları belirlenmiştir (Kurt, 2008). Cinsiyetler arasındaki bu farklılığın birçok nedeni bulunmaktadır Sevil’e (2005) göre bunlar:

- Erkeklerin toplumda daha ağır işlerde çalışması,
- Vücut yıpranmasının kadınlara göre erkeklerde daha fazla olması,

- Yaşam riskinin erkeklerde daha fazla olması,
- Çeşitli hastalıklara yakalanma oranının erkeklerde yüksek olması,
- Toplum ve aile içinde sorumluluğun daha çok erkeklere yüklenmesi,
- Sorunlar, eksiklikler, çöküntü, vd. rahatsızlıkların erkekler tarafından dile getirilememesi ve gurur konusu edilmesi,
- Erkeklerde fazla kilolu olanların daha çok olması (TÜİK verilerine göre 2019 yılında 65 yaş ve üzeri nüfusta fazla kilolu erkek oranı %43,7 ve obez oranı %19,9'dur.),
- Kalp rahatsızlıkları, tansiyon, kolesterol, vd. sorunlar, psikolojik zayıflık ve bozuklukların erkeklerde daha fazla görülmesidir.

Yaşlanan nüfus içinde yaşlı kadın oranındaki fazlalık, ileri yaşlılık döneminde daha fazlalaşmaktadır. Bu yüzden yaşlılık, özellikle ileri yaştaki yaşlı kadınların problemidir. İleri düzeyde yaşlı (80+) nüfusta cinsiyet dağılımı kadının lehinedir. Tews (1993) bu durumu “yaşlılığın kadınsallaşması” olarak tanımlamaktadır (Tufan, 2014).

Hayat Tabloları 2017-2019 sonuçlarına göre doğuştan beklenen yaşam süresi Türkiye geneli için 78,6 yıldır (erkekler 75,9 yıl ve kadınlar 81,3 yıl). Genel olarak kadınlar erkeklerden daha uzun süre yaşamaktadır ve *doğuştan beklenen yaşam süresi farkı 5,4 yıldır*. Türkiye’de 65 yaşına ulaşan bir kişinin kalan yaşam süresi ortalama 18,0 yıldır. Erkekler için bu süre 16,3 yıl, kadınlar için 19,6 yıldır. Diğer bir ifade ile 65 yaşına ulaşan kadınların erkeklerden ortalama 3,3 yıl daha fazla yaşayacağı düşünülebilir. Beklenen yaşam süresi, 75 yaşında 11,0 yıl iken 85 yaşında 6,0 yıldır (TÜİK, 2021).

100 yıl öncesine kadar yaşlı erkek ve kadın sayısı aşağı yukarı aynı düzeydeyken günümüzün yaşlı toplumlarında 60 yaşın üzerindeki insanların yaklaşık üçte ikisini, 75 yaşın üzerindeki dördte üçünü kadınlar meydana getirmektedir (Tufan, 2002). Sadece ülkemizde değil, Dünya’nın hemen her yerinde kadınların erkeklere göre daha uzun hayatta kalmalarına bağlı olarak yaşlı nüfus içerisindeki kadın oranı, erkeğe göre oldukça yüksektir. Yaşam süresinin uzaması, erkek ve kadın için farklı sonuçlar oluşturmaktadır. Kadın ve erkek yaşlılar; yaşamlarının daha erken dönemlerinde toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak farklı deneyimlere, farklı ekonomik etkinlik alanlarına ve bakım rollerine sahiptir. Yaşam boyu baskı ve ayrımcılığın temel kaynaklara erişimi engellediği ve bunun ileri yaşlarda daha fazla hastalık ve yoksulluk

anlamına geldiği düşünülmektedir. Erkeklerle kıyaslandığında kadınlar temel rollerini sürdürerek yaşlılık dönemlerine girmekte; erkekler ise emekli olarak rol değişikliğiyle yaşlılık dönemine dahil olmaktadır. Dolayısıyla geniş aile içinde yaşayan yaşlı kadınlar, çocuk-torun bakım işlevlerini devam ettirdikleri için değer görürken çalışmayan yaşlı erkek, gelir getiren kişi vasfını kaybettiği için daha az değer görmektedir. Cinsiyet temelli bu farkın nedeni ise kadınların hane içi rollerini gerçekleştirmek yoluyla üretici kalmalarıdır (Kurt, 2008).

Yaşlı toplumların mücadele etmek zorunda oldukları sorunların başında bakıma muhtaçlık gelmektedir. Yaşlılıkta büyük risk olan bakıma muhtaçlığın sadece yaşlıyla sınırlı etkilerini algılamak yerine, sosyal sistem bakımından anlamını da dikkate almak gerekmektedir (Tufan, 2014). Yaşlıların bakımından genellikle aile üyeleri sorumlu olarak görülse de bu görev, genellikle ailedeki kadınlara yüklenmektedir. Yaşlının eşi, kızı, gelini veya torunu bakım işini üstlenmektedir. Yaşlının bakımını üstlenen orta yaştaki kadınlar arasında çalışanlar da bulunmaktadır. Genellikle şehirlerde yaşayan bu kadınlar, bir taraftan yaşlısına bakmaya çalışırken diğer taraftan ailesiyle (eşi, çocukları) ilgili sorumluluklarını da yerine getirmeye çalışmaktadır. Sosyal, psikik, bedensel ve ekonomik baskı altındaki bu kadınların yaşlısına bakarken kendi sağlıkları da tehlikeye girmektedir. Bu yüzden kadınların demografik değişimlerden farklı şekillerde etkilenen bir grup olarak desteklenmeleri gerekmektedir (Tufan, 2016).

Diğer yandan yaşlı bireylerin yaşları ilerledikçe gelirlerinin düştüğü ve evli yaşlıların ortalama gelir düzeylerinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Ancak dul yaşlı kadınların gelirlerinin evli yaşlılara göre tüm yaş gruplarında daha düşük seviyede olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, yaşlı dullar ve özellikle dul kadınlar; en yoksul ve gelir açısından en kırılgan grubu oluşturmaktadır. Cinsiyet eşitsizliği, çalışma yaşamına girememe ve sosyal güvenceden yoksunluk gibi nedenler, gerek gelir gerekse sosyal güvence açısından kadını erkeğe bağımlı kılmaktadır. Erkeğin ölmesi durumunda ise düzenli gelir ve sosyal güvenceden yoksun kalan kadın, diğer kadınlara göre yoksulluk riskiyle daha fazla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durumda medeni durum basit bir demografik göstergeden ziyade ileri yaşlarda ve özellikle yaşlı kadınlarda eşitsizlikleri derinleştiren bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Tüm yaş gruplarında kadın işgücü oldukça düşük seviyede olup 65 yaş ve üzeri grupta yer alan kadınların oranı ise yok denecek kadar azdır. Özellikle çocuk

bakımı, doğum vd. nedenlerle kadınların emek piyasalarında erkeklerden daha az sürede bulunmaları ve erkeklere nazaran yaşam beklentilerinin daha uzun olması da yaşlı kadınların yoksulluğa maruz kalma ihtimallerini ve sürelerini artırmakta, onları daha savunmasız bırakmaktadır. Her ne kadar geleneksel kültürlerde yaşlanma bir bireyin ulaşabileceği en üst konumun göstergesi olarak görülse de gerek Dünya genelinde gerek ülkemizde, hızla artan yaşlı nüfusun sorunları; ekonomik güvence eksikliği, sağlık sorunları ve sosyal desteklerden uzak kalma ve yalnızlık, şeklinde ele alınmaktadır. Dolayısıyla günümüz modern toplumlarında yaşlılık, geleneksel yapının etkilerinin görüldüğü toplumların tam tersi bir konuma karşılık gelmektedir. Başka bir ifadeyle önceleri yaşlanma doyurucu ve ödüllendirici bir süreç olarak görülürken günümüzde fiziksel zorluk, toplumsal dışlanma ve yoksulluğa denk gelmekte ve yaşlılar bunlara karşı korunmasız bırakılmaktadır (Kurt, 2008).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki yaşlı kadın oranı, kır ve kent ayrımında da farklılık göstermektedir. Kırdan kente göç nedeniyle yaş ve cinsiyet dağılımı bakımından kır-kent arasında farklılık bulunmaktadır. Bununla beraber Dünya'nın hemen her bölgesinde kadın yaşlıların, erkek yaşlılardan daha fazla oldukları görülmektedir. Yaşlı nüfus içindeki yaşlı kadınların çoğu bağımsızlığını elde edememiş, yaratıcılığını ve kendini kabul ettirme gücünü kullanma şansına sahip olamamıştır. Çok kısıtlı ekonomik güvenceye sahip olan kadın, yaşlandığında da akrabalarına ya da sosyal yardımlara bağımlı hale gelmektedir. Yaşlı kadınların pek azı eğitim olanağına sahip olabildiği için bir meslek edinebilmiştir. Ayrıca ülkemizde hiç çalışmayan ya da düşük, kalifiye olmayan işlerde çalışan kadınların erkeklerden daha alt düzeyde bir sosyal statüye sahip olmaları, onların yaşlılığını daha da zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla ekonomik üretkenliği sınırlanmış kentteki yaşlının aksine köydeki yaşlı, üretimdeki etkin rolünü hala sürdürmektedir. Sağlık durumları elverdiği sürece, ileri yaşlarına karşın yaşlıların tarımsal etkinliklerini devam ettirdiği görülmektedir. Tüm Dünya'da yaşlı işgücünün en göze çarpan özelliği ise kenttekinin oranla kırsal işgücü içerisinde daha faal olmalarıdır (Kurt, 2008).

Ülkemizde kadınların büyük çoğunluğu çalışma sisteminin dışında kalmaktadır. Buna rağmen kadınları çalışma sistemine katılım konusunda teşvik eden ve bunun için olanak yaratan bir sosyal politikamız yoktur. Ev kadınlarının gelir durumuna bakıldığında ekonomik yönden erkeğe veya evli

değillerse ailelerine bağımlı oldukları görülmektedir. Ev kadını statüsü, kadınlar yaşlandığında kadının fakirliği olarak yeni bir simayla karşımıza çıkmaktadır. Gelecekte sadece daha fazla yaşlı nüfusa sahip değil, aynı zamanda yaşlı nüfusun çoğunluğunu kadınların oluşturduğu bir nüfusa sahip olacağımızı demografik verilerden anlamaktayız. Bu yüzden, sosyal politikalarda kadınlar ve onların yaşlılığı özel bir problem olarak dikkate alınmalıdır (Tufan, 2014).

4.1.5. Dünya’da ve Türkiye’de Yaşlı Nüfus

4.1.5.1. Dünya’da Yaşlı Nüfus

21. yüzyılda Demografik Değişim (dönüşüm) olarak da adlandırılan Küresel Yaşlanma, Tüm Dünya’yı ilgilendiren en önemli konulardan biridir. *Demografik Değişim*; ekonomik gelişme ve refah artışının oluşturduğu etkiler ve bu etkiler ile yüksek doğum ve ölüm oranlarından düşük doğum ve ölüm oranlarına geçiş olarak tanımlanmaktadır. *Demografik Değişim Süreci* de demografik değişimin zaman içerisinde geçirdiği dönüşümü ifade etmektedir (Weeks, 2008). Amerikalı nüfus istatistikleri araştırmacısı Warren Thomson tarafından ilk defa 1929 yılında gündeme getirilen Demografik Dönüşüm Modelinde ise ülkelerin tarımdan sanayiye doğru yapısal bir değişim geçirdikçe hem doğum hem de ölüm oranlarının düştüğü belirtilmiştir. Modele göre demografik dönüşüm dört aşamadan oluşmaktadır:

⇒ **Birinci Aşama:** Sanayileşme Öncesi Dönem (tarım toplumundan, 17. yüzyılın sonuna kadar olan dönem) olarak kabul edilmektedir. Bu dönem, nüfus artış hızının çok yavaş olduğu; doğum ve ölüm oranlarının binde 30-50 arasında gerçekleştiği; bebek/çocuk ölüm oranlarının yüksek olmasına rağmen fazla sayıda doğumun gerçekleştiği bir dönemdir.

⇒ **İkinci Aşama:** Bu dönem 18. yüzyılın sonunda başlayıp ve 19. yüzyılın sonuna kadarki süreci kapsayan, şehirleşme ve sanayileşmenin başladığı dönemdir. Bu dönemde, doğum oranları yükselirken ölüm oranları azalmıştır (tarım devrimi ve sağlık koşullarında yaşanan gelişmelere bağlı olarak).

⇒ **Üçüncü Aşama:** 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın ortasına kadarki süreci kapsayan dönemdir. Üçüncü aşama, sanayileşmenin tamamlanmasıyla birlikte doğum hızlarının düştüğü, doğum-ölüm hızlarının dengede olduğu ve bu nedenle nüfus artışının da çok yavaşladığı sanayileşmiş ülkelerin (Batı ve

Kuzey Avrupa'daki ülkelerle; Amerika, Japonya ve Rusya, vd.) bulunduğu dönemi ifade etmektedir.

⇒ **Dördüncü Aşama:** Bu aşama, II. Dünya Savaşından sonra günümüze kadar olan dönemi kapsamaktadır. Dördüncü dönem, doğum ve ölüm oranlarının istikrarlı bir şekilde düştüğü dönemdir (Seyhun, 2006).

1950-2100 yıllarını kapsayan Dünya demografik göstergeleri incelendiğinde kaba doğum ve ölüm oranları ile doğal nüfus artış oranının giderek düştüğü; doğuşta beklenen yaşam süresinin uzadığı ve giderek daha da uzayacağı; dolayısıyla, Dünya nüfusunun giderek yaşlandığı anlaşılmaktadır (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. Dünya'nın Demografik Göstergeleri (1950-2100)

	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2040	2060	2080	2100
Ölümler (Bin)	51.345	51.187	46.852	46.204	49.348	52.978	54.499	59.231	81.054	102.447	115.886	121.699
Erkek (Bin)	26.761	26.746	24.544	24.350	26.093	28.170	29.161	31.785	42.872	53.054	59.927	62.850
Kadın (Bin)	24.584	24.440	22.309	21.854	23.255	24.809	25.338	27.446	38.182	49.393	55.959	58.848
Kaba Ölüm Oranı (1.000 Kişi Başına Ölüm)	20,0	16,8	12,6	10,3	9,3	8,6	7,8	7,6	8,8	10,1	10,9	11,2
Bebek Ölümleri (1 Yaş Altı, Bin)	14.213	13.370	12.006	9.982	8.918	7.038	5.156	3.850	2.561	1.840	1.386	1.078
Bebek Ölüm Oranı (1000 Canlı Doğum)	145,9	124,4	98,5	80,0	64,7	53,2	37,2	27,5	18,2	13,3	10,4	8,6
Beş Yaş Altı Ölüm Oranı (1000 Canlı Doğ.)	223,4	188,0	146,4	116,3	93,2	76,3	51,2	37,6	25,4	18,4	14,1	11,3
Doğumlar (Bin)	97.375	107.375	121.681	124.740	137.598	132.214	138.664	139.975	140.515	138.352	133.162	125.260
Kaba Doğum Oranı (1.000 Nüfus)	37,9	35,3	32,9	27,9	25,9	21,5	19,9	18,0	15,3	13,6	12,5	11,5
Toplam Doğurganlık (Kadın Baş. Canlı Doğ.)	5,1	5,0	4,7	3,7	3,2	2,7	2,5	2,4	2,3	2,1	2,0	1,9
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)	45,7	50,1	56,9	61,2	64,2	66,3	69,9	72,8	75,8	78,2	80,1	81,8
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Erkek)	44,3	48,5	55,0	59,1	61,9	64,0	67,6	70,4	73,5	76,0	78,1	80,0
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Kadın)	47,2	51,8	58,8	63,4	66,5	68,7	72,3	75,2	78,2	80,4	82,2	83,8
Doğal Nüfus Değişimi/Artışı (Bin)	46.031	56.188	74.829	78.536	88.250	79.236	84.165	80.745	59.461	35.905	17.276	3.562
Doğal Artış Oranı (1000 Nüfus Başına)	17,9	18,5	20,2	17,6	16,6	12,9	12,1	10,4	6,5	3,5	1,6	0,3
Nüfus Değişimi (Bin)	47.163	56.129	75.041	78.242	88.438	79.196	84.214	80.753	59.461	35.901	17.273	3.523
Nüfus Artış Oranı (%)	1,9	1,8	2,0	1,8	1,7	1,3	1,2	1,0	0,6	0,4	0,2	0,0

Kaynak: BM, 2020

Günümüzde, Dünya'daki toplumların çoğu (bazıları erken, bazıları daha ileri aşamalarda) Uzun Ömür Devrimi yaşamaktadır. Tüm Dünya'da yaşanan bu değişimler, yeni kavramların ortaya çıkmasına (Yaşlıların Yaşlanması, Uzun Ömür Devrimi, Küresel Yaşlanma, Demografik Dönüşüm) neden olmuş ve yaşlanma ile ilgili farklı bakış açılarıyla derinlemesine araştırma yapma gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Araştırmalarda nüfus yaşlanmasına ilişkin ölçüm ve göstergeler, genel olarak insanların kronolojik yaşına (60 veya 65+) bağlı olarak oluşturulmaktadır. Diğer yandan yaşlıların gelir düzeyi, yaşam koşulları, gereksinimleri, üretkenlikleri, yaşadıkları topluma katkıları ve toplumdaki konumları; sosyal koruma ve sağlık durumları, ölüm riskleri gibi sosyo-ekonomik özelliklerinin tespiti için yeni ölçüt ve kavramların da geliştirilmesi gerekmektedir. Bu zorunluluktan hareketle Küresel Yaşlanma ile ilgili politika üretme çabası artış göstermiş, ulusal/uluslararası Eylem planları gündeme gelmiştir. Yaşlanmanın anlaşılması ve ölçülmesine yönelik başlıca eylemler, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Programı (ICPD), Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı (MIPAA) ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi (ASD)'dir (BM, 2015).

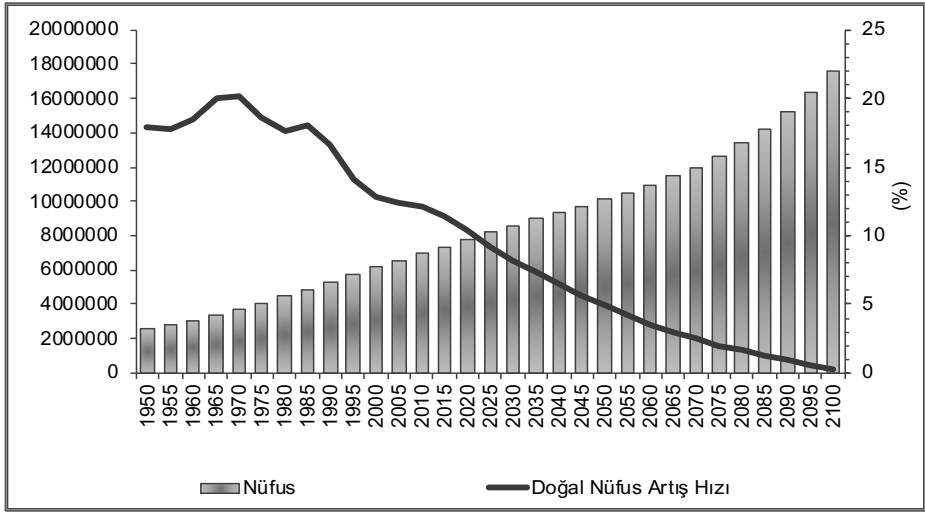
Birleşmiş Milletler Dünya nüfus verileri, 150 yıllık uzun bir süreci (1950'den 2020'ye ve 2020'den 2100'e kadarki projeksiyonları) kapsamaktadır. Projeksiyon verileri, mevcut nüfus eğilimlerinin tespitine ve bu eğilimlerin sürmesi halinde gelecekteki nüfus yapısı hakkında tahminlerde bulunularak daha sağlıklı politikalar üretmeye temel olmaktadır. Çalışmada, Dünya genel nüfusu ve yaşlı nüfusu, iki başlık altında, BM nüfus verileri ve projeksiyonlarından yararlanılarak incelenmiştir. BM'nin çeşitli alternatifleri olan projeksiyon verilerinden, genellikle Dünya nüfus özelliklerinde herhangi bir değişme (No Change) olmayacağı varsayılarak oluşturulan projeksiyonlardan yararlanılmıştır (BM, 2020).

4.1.5.1.(1). Dünya Genel Nüfusu ve Projeksiyonları

BM nüfus verilerine göre 1950 yılında yaklaşık 2,5 milyar olan Dünya nüfusu %33,0 oranında artarak 2020 yılında yaklaşık 7,8 milyara yükselmiştir. 24 Ekim 2022 yılı verilerine göre de Dünya nüfusu 7 milyar 986 milyon 984 bin kişidir. Projeksiyonlara göre de Dünya nüfusu 2050 yılında yaklaşık 10 milyara, 2100 yılında yaklaşık 18 milyara ulaşacaktır (BM, 2020).

Toplumların nüfusunu belirleyen en temel etmen, doğum oranları ile ölüm oranları arasındaki farktır. Bu fark doğal nüfus artışını vermektedir. Bir yıl içinde doğum ve ölüm sayısına bağlı nüfus artışına veya iki sayım tarihi arasındaki dönemde her 1000 nüfus için yıllık artan nüfusa, **doğal nüfus artış hızı ya da doğurganlık hızı** denmektedir (TÜİK, 2020). Dünya nüfusu yıllar itibariyle azalan bir oranda da olsa artış eğiliminde iken doğal nüfus artış hızının genellikle gerileme eğiliminde olması; kaba doğum oranı, toplam doğurganlık (kadın başına canlı doğum), kaba ölüm oranı, nüfus politikaları, vd. faktörlerin değişmesine bağlanabilir. Diğer yandan, ülkelerin herhangi bir savaş sonrasında toprak kazanması veya kaybetmesi (sınırların değişmesi), salgın ve bulaşıcı hastalıklar, göç hareketleri, doğal afetler, coğrafi iklim değişiklikleri, doğal kaynakların bolluğu veya azlığı, gıda ve beslenme kaynaklarındaki kıtlık veya bolluk da doğal nüfus artışında etkili olan diğer değişkenlerdir (Aksu, 2011). 2010 ve 2020 yılları arasındaki kitlesel göçler de bazı ülkelerde nüfus değişikliğinin temel bir bileşeni haline gelmiştir. Bu yıllarda Avrupa, Kuzey Amerika, Kuzey Afrika, Batı Asya ve Avustralya; uluslararası göçmenlerin net alıcıları olurken diğer bölgeler göndericisi olmuştur. On dört ülke veya bölgede net bir milyondan fazla göçmen girişi olurken on ülkede göçmen sayısı bir milyonu geçmiştir. Bu göç hareketlerinin bazıları göçmen işçilere olan talep (Bangladeş, Nepal ve Filipinler) veya şiddet, güvensizlik ve silahlı çatışmalardan (Suriye, Venezuela ve Myanmar) kaynaklanmıştır. 2020 yılında Dünya nüfusunun yaklaşık %3,0'ı göçmen olarak yaşamaktadır (BM, 2020).

1950 yılında %17,9 olan ve son 70 yılda %10,4'e düşen Dünya doğal nüfus artış hızının 2050 yılında %4,9'a ve 2100 yılında %0,3'e düşeceği öngörülmektedir (Şekil 4.8).

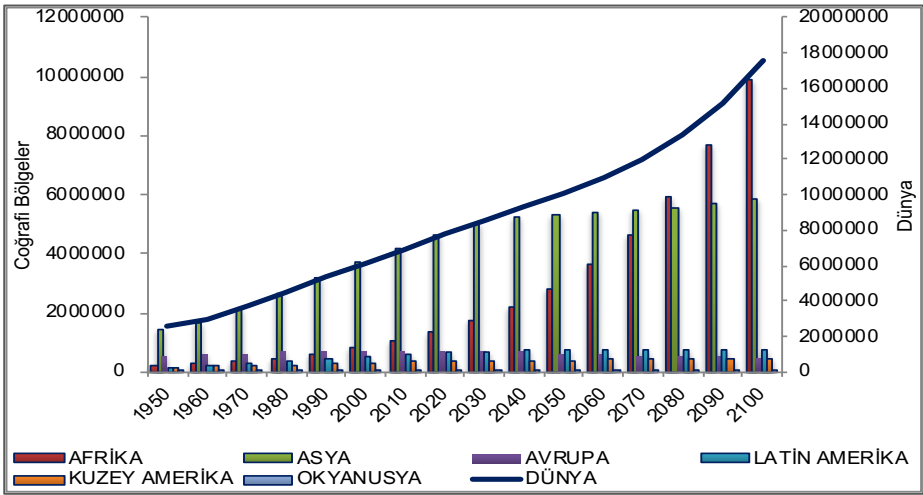

Şekil 4.8. Dünya Nüfusu ve Doğal Nüfus Artış Hızının Değişimi ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)

2020 yılında Dünya nüfusunun en yüksek olduğu ilk 5 ülke; Çin (1.439.323.776), Hindistan (1.380.004.385), Amerika Birleşik Devletleri (329.484.123), Endonezya (272.856.400) ve Pakistan'dır (233.431.156). Aynı yılda Dünya nüfusunun coğrafi bölgelere dağılımı ise Asya %59,6; Afrika %17,3; Avrupa %9,6; Latin Amerika %8,3; Kuzey Amerika %4,7 ve Okyanusya %0,5'tir. Projeksiyonlara göre Dünya nüfusunun bölgelere dağılım oranları 2050 yılında Asya %53,0, Afrika %28,1, Avrupa %6,7, Latin Amerika %7,7, Kuzey Amerika %4,1, Okyanusya %0,6'dır. 2100 yılında aynı bölge sıralamasıyla %33,3, %56,3, %3,0, %4,5, %2,4, %0,5 olacaktır.

1950-2020 yıllarında Dünya nüfusunun coğrafi bölgelere dağılımına göre en fazla nüfusuna sahip olan bölge, Asya kıtasıdır. 2020 yılında toplam nüfusu yaklaşık 4,7 milyar olan (Dünya nüfusunun yaklaşık %60,0'ı) kıtanın 1950 yılında doğal nüfus artış hızı %20,1 iken bu oranın 2020 yılında %8,8'e ve 2050 yılında da %1,2'ye düşeceği tahmin edilmektedir. Dünya'da nüfus artış hızının en yüksek olduğu (2020'de %24,7) kıta olan Afrika'nın 2020'de toplam nüfusu yaklaşık 1,4 milyardır (1.340.598). Kıta nüfusunun 2050 yılında yaklaşık 3 milyar olacağı (2.834.658); 2080 yılından itibaren Asya nüfusunu geçerek Dünya'nın en fazla nüfusuna sahip bölgesi olacağı ve 2100 yılındaki nüfusunun, yaklaşık yedi kat artarak 10 (9.903.404) milyara ulaşacağı öngörülmektedir. Avrupa kıtasının 2020'de toplam nüfusu 747 milyon 636 iken

bu nüfusun 2050'de 674 milyon 360'a, 2100'de ise 520 milyon 576 bine düşeceği beklenmektedir. Gelişmişlik düzeyi arttıkça doğal nüfus artış hızı da düşmektedir. Dolayısıyla Avrupa kıtasının da nüfus artış hızı yıllar itibariyle düşme eğilimindedir (1950'de %9,8; 2020'de %-1,0; 2100'de %-6,1). 2020 yılında Latin Amerika'nın toplam nüfusu 653 milyon 962 kişidir. Bölgenin nüfus projeksiyonlarına göre değişimi (2050'de 774 milyon 886, 2100'de 786 milyon 563) az da olsa artış eğilimindedir. Kuzey Amerika'nın 2020 yılı nüfusu 368 milyon 870 iken bu nüfusun 2050 yılında 409 milyon 503'e ve 2100'de 430 milyon 098'e artacağı tahmin edilmektedir. Okyanusya'nın ise 2020 yılı nüfusu 42 milyon 678 kişi ve doğal nüfus artış oranı %9,4'tür. Projeksiyonlara göre Bölge nüfusu, 2050 yılında 58 milyon 493'e, 2100 yılında ise 92 milyon 351'e ulaşacaktır (BM, 2020) (Şekil 4.9).

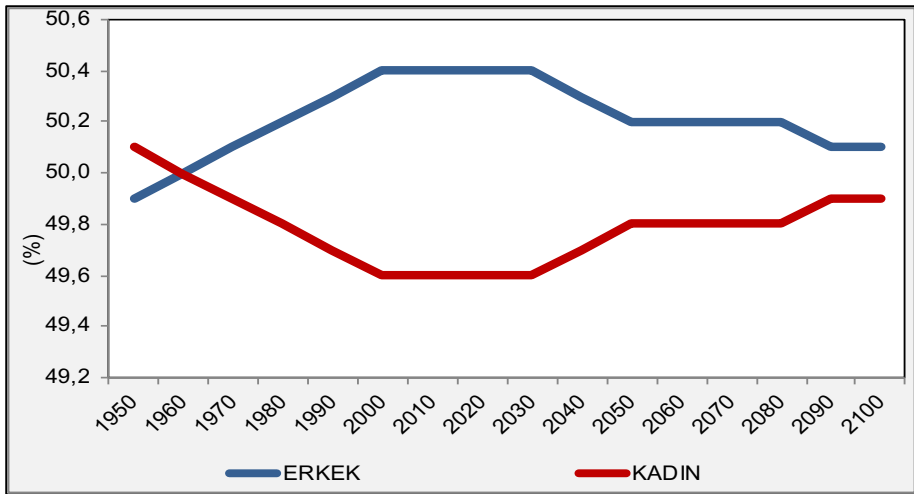

Şekil 4.9. Dünya Nüfusunun Coğrafi Bölgelere Göre Değişimi ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)

Birleşmiş Milletler coğrafi bölgeleri gelişmişlik düzeylerine göre Çok Gelişmiş Bölgeler ve Az Gelişmiş Bölgeler (alt grupları da bulunmakta) olmak üzere iki ana gruba ayırarak sınıflandırma yaparken Dünya Bankası bu sınıflamayı ülkelerin gelir düzeyine göre belirlemiştir. Gelişmişlik bakımından, Dünya nüfusu yıllara göre genellikle Düşük ve Orta Gelirli ülkelerde yoğunlaşmıştır (2020'de DB sınıflamasına göre %84,0). 1950 yılında, BM sınıflamasına göre Dünya nüfus dağılımı Çok Gelişmiş Bölgelerde %32,0

oranında iken bu oran 2020’de %16,0’a gerilemiştir. Projeksiyon verilerine göre de aynı Bölgelerdeki nüfusun yıllar itibariyle düşeceği (2050’de %12,0, 2100’de %6,0) beklenmektedir.

Dünya nüfusu cinsiyet dağılımına göre incelendiğinde yıllar itibariyle kadın nüfusunun erkek nüfusundan daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. 1950 yılında %50,1 olan Dünya kadın nüfus oranı, 1960’ta erkek nüfusuyla eşit oranda (%50,0) iken aynı yıldan itibaren düşme eğilimine girmiştir. Bu durum, 1950 yılı öncesinde Dünya’da yaşanan savaş vd. olaylarda erkek nüfusunun azalmasıyla ilişkilendirilebilir. 1970 yılından itibaren kadın nüfus oranı erkek nüfus oranından, az bir farkla olsa da daha düşüktür. Bu eğilim, 2020’ye kadar ve 2020’den 2100’e kadarki nüfus projeksiyonlarında da değişme göstermemektedir. 2020 yılında Dünya nüfusunun %49,6’sı kadındır. Nüfus projeksiyonlarına göre de Dünya kadın nüfus oranı 2050 yılında %49,8; 2100 yılında %49,9’dur (Şekil 4.10).

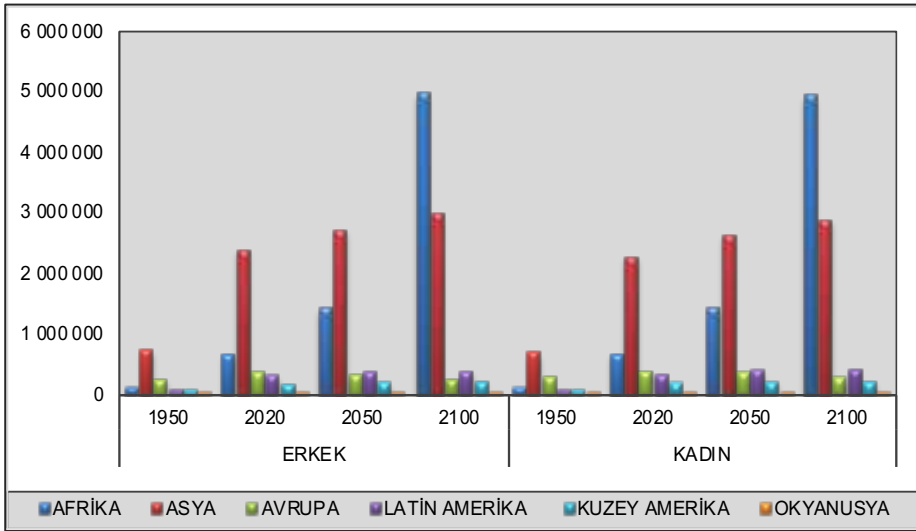

Şekil 4.10. Dünya Nüfusunun Cinsiyete Göre Değişimi ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)

Dünya nüfusunun coğrafi bölgelere göre cinsiyet dağılımında en yüksek oran Asya kıtasına aittir. 1950 yılında Dünya erkek nüfusunun %56,8’i, kadın nüfusunun %54,0’ı; 2020 yılında Dünya erkek nüfusunun %60,4’ü ve kadın nüfusunun %58,7’si Asya kıtasında yaşamaktadır. Dünya nüfusunun cinsiyete göre genel dağılımından farklı olarak kadın nüfus oranının erkek nüfus oranına

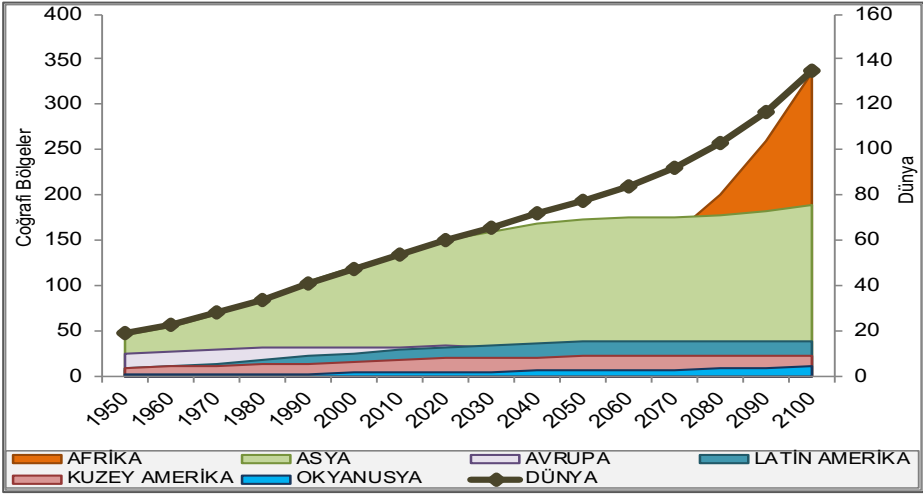
göre yüksek olduğu ve bu durumun yıllar itibariyle değişmediği bölgelerden biri Avrupa'dır. 1950 yılında Dünya kadın nüfus oranının %23,1'i, erkek nüfusunun %20,3'ü; 2020'de Dünya kadın nüfusunun %10,0'ı, erkek nüfusunun %9,2'si Avrupa'da yaşamaktadır. Afrika kıtası da cinsiyet dağılımına göre Avrupa ile benzerlik göstermektedir. 1950 yılında Dünya erkek nüfusunun %8,9'u, kadın nüfusunun %9,0'ı; 2020'de Dünya erkek nüfusunun %17,0'ı, kadın nüfusunun %17,4'ü Afrika'da yaşamaktadır. Cinsiyet dağılımı, Kuzey Amerika'da da Avrupa ve Afrika ile benzerlik göstermektedir. 1950 yılında Dünya erkek nüfusunun %6,8'i, kadın nüfusunun %6,8'i; 2020 yılında Dünya erkek nüfusunun %4,6'sı, kadın nüfusunun %4,8'i Kuzey Amerika'da yaşamaktadır. 1950'de Dünya erkek nüfusunun %6,7'si, kadın nüfusunun %6,6'sı; 2020'de Dünya erkek nüfusunun %8,2'si, kadın nüfusunun %8,6'sı Latin Amerika'da yaşamaktadır. Okyanusya'da cinsiyet dağılımı yıllar itibariyle pek farklılık göstermemektedir. 1950 ve 2020 yıllarında Dünya erkek ve kadın nüfus dağılım oranı yaklaşık %0,5'tir.

Nüfus projeksiyonlarına göre 2050 yılında Dünya erkek nüfusunun %53,6'sı, kadın nüfusunun %52,3'ü; 2100 yılında ise Dünya erkek nüfusunun %33,7'si, kadın nüfusunun %33,0'ı Asya kıtasında yaşayacaktır. 2050 yılında Dünya erkek nüfusunun %28,0'ı, kadın nüfusunun %28,1'i; 2100 yılında ise erkek nüfusun %56,2'si ve kadın nüfusun %56,4'ünün Afrika kıtasında yaşayacağı tahmin edilmektedir. 2050'de erkek nüfusun %6,4'ü, kadın nüfusun %6,9'u; 2100'de erkek nüfusun %2,9'u, kadın nüfusun %3,1'i Avrupa kıtasında yaşayacağı öngörülmektedir. Latin Amerika ve Kuzey Amerika için tahminler bölge sırasıyla; 2050 yılında erkek nüfus %7,5 ve %4,0, kadın nüfus %7,9 ve %4,1; 2100 yılında erkek nüfus %4,4 ve %2,4; kadın nüfus %4,6 ve %2,5'tir. Okyanusya için cinsiyet dağılım tahminleri (%0,5 ve %0,6) yıllara göre farklılık göstermemektedir (Şekil 4.11).

Şekil 4.11. Dünya Nüfusunun Coğrafi Bölgelere Göre Cinsiyet Dağılımı ve Projeksiyonu, (BM, 2020)

Nüfus yoğunluğu birim alanda yaşayan kişi sayısı, başka bir deyişle kilometre kare başına insan sayısı olarak ifade edilmektedir. 1950 yılında Dünya nüfus yoğunluğu 19,5 kişi iken 2020 yılında 59,9 kişiye yükselmiştir. Projeksiyonlara göre Dünya nüfus yoğunluğunun 2050 yılında 77,6 kişi ve 2100 yılında 135,2 kişiye ulaşacağı öngörülmektedir. Coğrafi bölgelere göre nüfusu en yoğun olan bölge Asya kıtasıdır (1950 yılında 45,3 kişi ve 2020 yılında 149,6 kişi). Projeksiyonlara göre de Asya kıtası nüfus yoğunluğunun 2050 yılında 172,4 kişi ve 2100 yılında 188,8 kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir. Afrika kıtasının nüfus yoğunluğu 1950 yılında 7,7 kişi ve 2020 yılında 45,2 kişidir. Projeksiyonlara göre de 2050 yılında 95,6 kişi; 2100 yılında 334,0 kişiyle Dünya'nın nüfus yoğunluğu en fazla olan bölgesi Afrika olacaktır. Avrupa'nın nüfus yoğunluğu 1950 yılında 24,8 kişi, 2020 yılında 33,8 kişi iken projeksiyonlara göre 2050 yılında 30,5 kişiye, 2100 yılında 23,5 kişiye düşecektir. Latin Amerika, Kuzey Amerika ve Okyanusya kıtalarının nüfus yoğunlukları yıllar itibariyle genellikle artış (az da olsa) eğilimindedir. Projeksiyonlara göre bu bölgelerin 2100 yılındaki nüfus yoğunluğu bölge sıralamasıyla 39,1; 23,1 ve 10,9 kişi olacaktır (Şekil 4.12).

Şekil 4.12. Coğrafi Bölgelere Göre Dünya Nüfus Yoğunluğu ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)

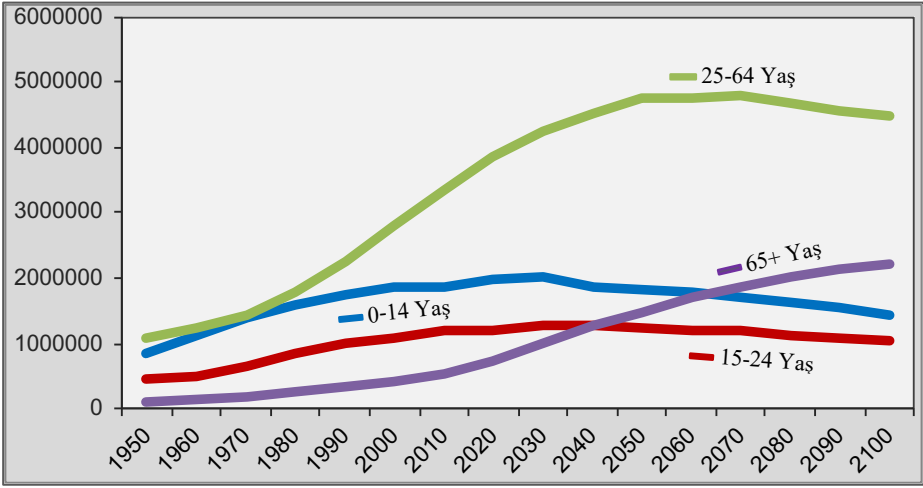
4.1.5.1.(2). Dünya Yaşlı Nüfusu ve Projeksiyonları

Toplumsal yaşamdaki gözlemler ve nüfus verilerinden de Dünya nüfusunun giderek yaşlandığı anlaşılmaktadır. Yaşlanma süreci ilk önce Avrupa'da başlamış ve zamanla bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yaygınlaşmasıyla diğer kıtalar da bu sürece dahil olmuştur. Toplumların yaşlanmasında en belirleyici unsurlar, doğum oranlarının azalması ve doğuştan beklenen yaşam süresinin uzamasıdır. Araştırmada, Dünya yaşlı nüfusu; yaş grupları, cinsiyet ve Küresel yaşlanma belirleyicilerine (*ortanca yaş, doğuştan beklenen yaşam süresi, potansiyel destek oranı, yaşlanma endeksi ve yaşlı bağımlılık oranı*) göre incelenmiştir.

▪ **Yaş Gruplarına Göre Dünya Nüfusu:** Nüfusun yaşlanması, bir nüfusun yaş yapısının değişerek o nüfustaki çocukların ve gençlerin payının azalması ve yaşlı insanların (65 yaş üstü) payının göreceli olarak artmasıdır. Yaşlanma sürecinde nüfusun yaş grupları yapılanması şekil değiştirmekte, mortalite ve fertilitede azalma ile birlikte doğumdan sonra beklenen yaşam süresinde artış olmaktadır; çocuk ve gençlerin nüfus içinde oranı azalırken yaşlıların yüzdesi artış göstermektedir. Yaş dağılımında uluslararası göçlerin rolünün pek az ülkede etkili olduğu belirtilmektedir. 20. yüzyıl, Dünya nüfusunun yaş yapısında meydana gelen değişim bakımından insanlık tarihinde bir dönüm noktası olmuş ve yaşlı nüfus özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından

itibaren dikkat çekici oranda artmıştır. Dünya’da hemen hemen her ülkenin nüfusu içindeki yaşlıların sayısı ve oranında artış yaşanmaktadır. Yaşlı nüfusta Dünya genelindeki bu artış, Dünya’nın birçok bölgesindeki doğum hızlarında kayda değer düşüşlerin gözlemlenmesi, beslenme ve temel sağlık hizmetlerinde gerçekleşen gelişmeler sonucu ortalama yaşam süresinin uzaması, bebek ve çocuk ölümlülüğünün kontrol edilebilir düzeylere gerilemesi ile gerçekleşmiştir (DPT, 2007).

1950’den bu yana yaş grupları dağılımında en yüksek oran 25-64 yaş grubuna aittir. Bu durumun 2020, 2050 (%63,0) ve 2100 (%60,0) yıllarında da değişmeyeceği öngörülmektedir. Dünya nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımı, 1950 yılında **0-14** yaş grubu %34,4; **15-24** yaş grubu %18,2; **25-64** yaş grubu %42,4’tür. 2020 yılında ise yaş grubu sırasıyla %25,4; %15,5; %49,7’dir. 1950 yılında, Dünya nüfusunun %5,1’i **65+** yaş grubunda iken 2020 yılında bu oran %9,3’e yükselmiştir. Dünya 65 yaş ve üzeri nüfus, son 70 yılda 6 kat artarak yaklaşık 728 milyon kişiye yükselmiştir. Yıllar itibariyle 65+ nüfus oranındaki artış devam etmekte ve bu artışın 2030 yılında yaklaşık 1 milyara, 2050 yılına kadar da iki katından fazla artarak yaklaşık 1,5 (1.485.318) milyara ulaşacağı; 2100 yılında ise yaklaşık 2 (2.210.955) milyarı aşacağı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla 2020 yılında (%9,3) her 11 kişiden birinin; 2030 yılında (%12,0) her 8 kişiden birinin; 2050 yılında (%16,0) her 6 kişiden birinin ve 2100 yılında (%23,0) her 4 kişiden birinin 65 yaş üzerinde olacağı öngörülmektedir. Ayrıca 65+ yaş grubu nüfusunun 2040 yılından itibaren 15-24 yaş grubu ve 2070 yılından itibaren de 0-14 yaş grubu nüfusunu geçeceği tahmin edilmektedir (Şekil 4.13).

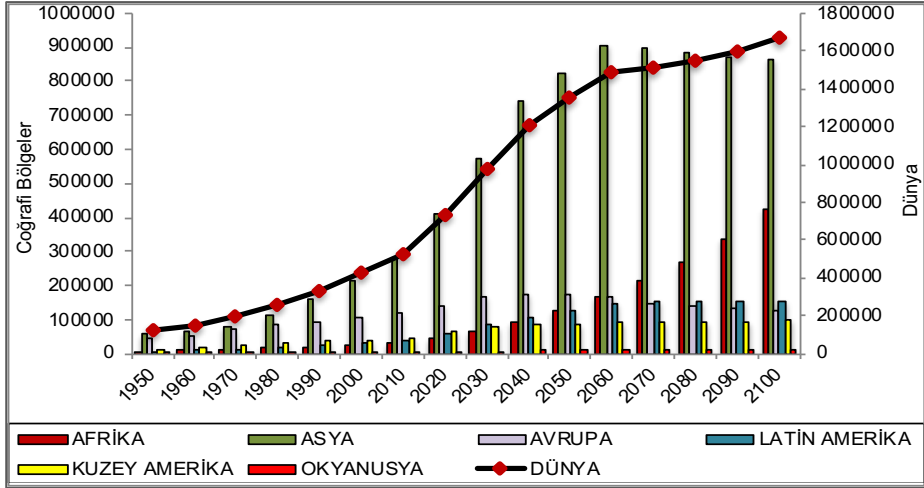

Şekil 4.13. Dünya Nüfusunun Yaş Gruplarına Dağılımı ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)

1950 yılında Dünya’da yaklaşık 129 milyon olan 65+ yaş grubu nüfusu coğrafi bölgelere, Asya %44,0; Avrupa %34,0; Kuzey Amerika %11,0; Afrika %6,0; Latin Amerika %4,0 ve Okyanusya %1,0 oranında dağılmıştır. 2020’de Dünya’da yaşlı nüfus oranı en yüksek olan kıta Asya iken en düşük olan kıta Okyanusya’dır. 2020 yılında yaklaşık 728 milyon kişi olan Dünya 65+ yaş grubunun coğrafi bölgelere dağılımı Asya %57,0; Avrupa %20,0; Kuzey Amerika %8,0; Latin Amerika %8,0; Afrika %6,0 ve Okyanusya %1,0’dır. Avrupa’nın küresel yaşlı nüfus içindeki oranı iki asırdan daha fazla süredir azalırken Asya’nın yaşlanan nüfusu daha da artacaktır. Gelişmekte olan ülkelerde sosyo-ekonomik gelişme, nüfusun yaşlanma oranı ile paralel gelişmemektedir. Örneğin, Fransa’da yaşlı nüfusun %7,0’dan %14,0’a yükselmesi 115 yılı gerektirirken, Çin’de aynı oranda artış için yalnızca 27 yıl geçmesi gerekmektedir. Gelişmiş ülkeler, nüfusları yaşlanmadan önce “refah ülkesi” haline gelirken gelişmekte olan ülkelerin refah düzeylerinde somut bir artış gözlenmeden önce nüfusları yaşlanmış olacaktır. Gelişmekte olan ülkelerdeki hızlı yaşlanma; aile yapısı, toplumsal cinsiyet rolleri, çalışma kalıpları ve göç hareketlerinde dramatik değişimlere neden olabilecektir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010).

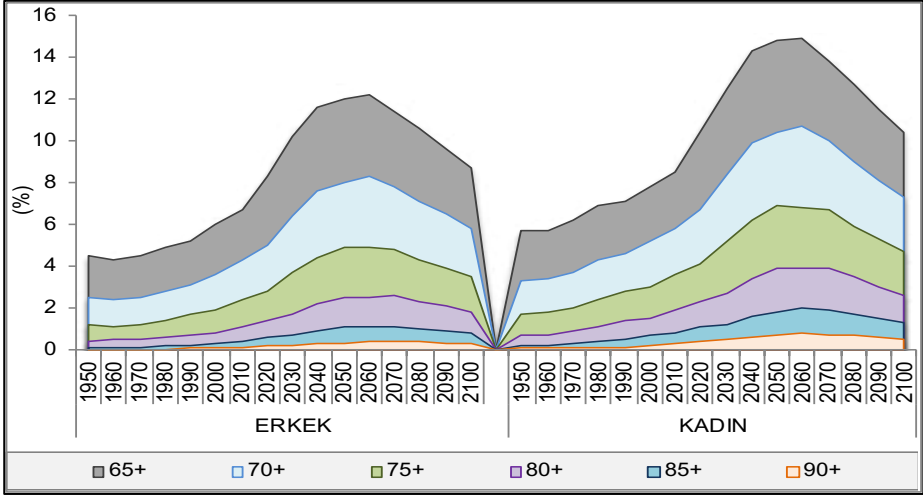
Nüfus projeksiyonlarına göre de 65 yaş üzeri nüfus oranının en yüksek olduğu coğrafi bölge, Asya kıtası (2050’de %61,0 ve 2100’de %51,0) olacaktır.

65 yaş üzeri Dünya nüfusu diğer kıtalara, 2050 ve 2100 yıl sırasına göre Avrupa %13,0 ve %8,0; Afrika %9,0 ve %25,0; Latin Amerika %10,0 ve %9,0; Kuzey Amerika %6,0 ve %6,0; Okyanusya %1,0 ve %1,0 oranlarında dağılacaktır (Şekil 4.14).

Şekil 4.14. Dünya 65+ Yaş Grubunun Coğrafi Bölgelere Dağılımı ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)

▪ **Dünya 65+ Yaş Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı:** Dünya 65+ yaş grubu cinsiyet dağılımına göre incelendiğinde genel dağılımda kadın oranı daha düşük olmasına rağmen 65+ nüfusun çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Neredeyse tüm Dünya’da kadınlar ortalama olarak erkeklerden yaklaşık 5 yıl daha uzun yaşamaktadır. Dünya’daki yaşlı nüfusun kendi dağılımı içerisinde de kadınların oranı giderek artmaktadır. Özellikle ileri yaşlarda, yaşlıların çoğunluğu kadındır. Çünkü yaşlı kadınların yaşam ortamı, yaşlı erkeklerin yaşam ortamından oldukça farklıdır. Bu nedenle yaşlı nüfus içinde kadınların aşırı temsili yaşla birlikte artmaktadır. 1950 yılında 65 yaş ve üzeri Dünya nüfusunun %56,0’ını ve 80+ yaş grubunun %61,0’ını; 2020 yılında 65+ yaş grubunun %55,0’ını ve 80 yaş ve üzerindeki %62,0’ını kadınlar oluşturmaktadır. Projeksiyonlara göre 65+ yaş grubu Dünya kadın nüfus oranının 2050 (%55,0) ve 2100 (%54,0) yıllarında da değişmeyeceği tahmin edilmektedir. Diğer yandan 80 yaş ve üzeri Dünya kadın nüfus oranı da 2050’de %60,0, 2100’de %59,0 olacaktır (Şekil 4.15).

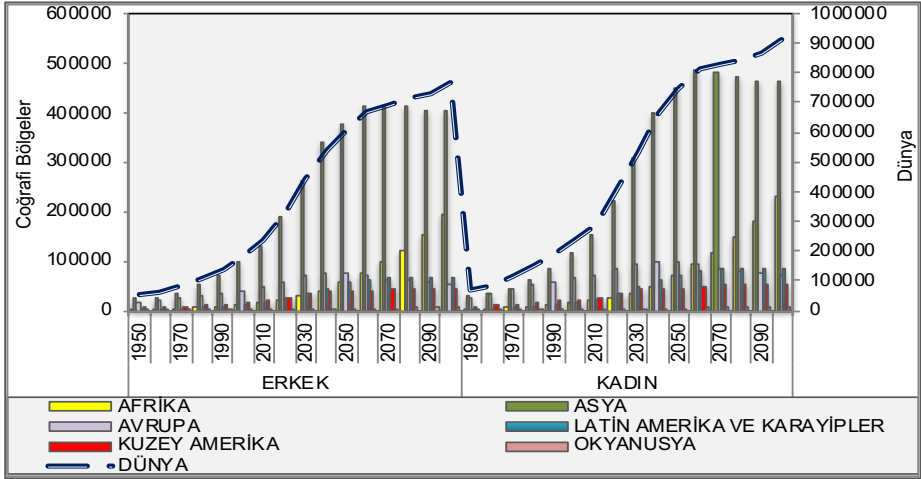

Şekil 4.15. Dünya 65+ Yaş Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)

Dünya 65+ yaş grubu cinsiyet dağılımı, coğrafi bölgelere göre farklılık göstermektedir. 1950 yılında Dünya 65+ erkek nüfusun %45,0'ı Asya kıtasında ve %31,0'ı Avrupa kıtasında yaşarken kadın nüfusun %43,0'ı Asya'da, %36,0'ı da Avrupa'da yaşamaktadır. Aynı yılda 65+ erkek ve kadın nüfus diğer bölgelere, cinsiyet sıralamasıyla Kuzey Amerika %12,0 ve %10,0; Afrika %6,0 ve %6,0; Latin Amerika %5,0 ve %4,0; Okyanusya %1,0 ve %1,0 oranında dağılmıştır. 2020 yılında Asya kıtasında yaşayan 65+ erkek nüfus oranı %58,0 ve kadın nüfus oranı %55,0'dır. Aynı yılda, Avrupa'da yaşayan 65+ nüfus oranı 1950 yılına göre her iki cinsiyet bakımından oldukça düşmüştür (%18,0 erkek ve %21,0 kadın). Diğer bölgelerde yaşayan 65+ erkek ve kadın nüfus oranı ise aynıdır (Kuzey Amerika %9,0, Latin Amerika %8,0, Afrika %6,0 ve Okyanusya %1,0).

Dünya 65+ nüfus projeksiyonlarının coğrafi bölgelere cinsiyet dağılımına göre 2050 yılında Asya kıtasında yaşayacak erkek nüfus oranı %62,0, kadın nüfus oranı %60,0'dır. Avrupa kıtasında 65+ nüfus oranının her iki cinsiyete göre daha da düşeceği öngörülmektedir (%12,0 erkek, %14,0 kadın). 65+ erkek ve kadın nüfus, diğer bölgelere cinsiyet sıralamasıyla Afrika %10,0 ve %9,0; Latin Amerika %9,0 ve %10,0; Kuzey Amerika %6,0 ve %6,0; Okyanusya %1,0 ve %1,0 oranında dağılacaktır. 2100 yılında ise Asya kıtasında

yaşayacak erkek nüfus oranı %52,0, kadın nüfus oranı %51,0'dır. Afrika kıtasında yaşayacak erkek (%25,0) ve kadın (%25,0) nüfus oranı, önceki dönemlere göre yükselecektir. 2100 yılında 65+ erkek ve kadın nüfus diğer kıtalara cinsiyet sıralamasıyla Latin Amerika %9,0 ve %9,0; Avrupa %7,0 ve %8,0; Kuzey Amerika %6,0 ve %6,0; Okyanusya %1,0 ve %1,0 oranında dağılacaktır (Şekil 4.16).

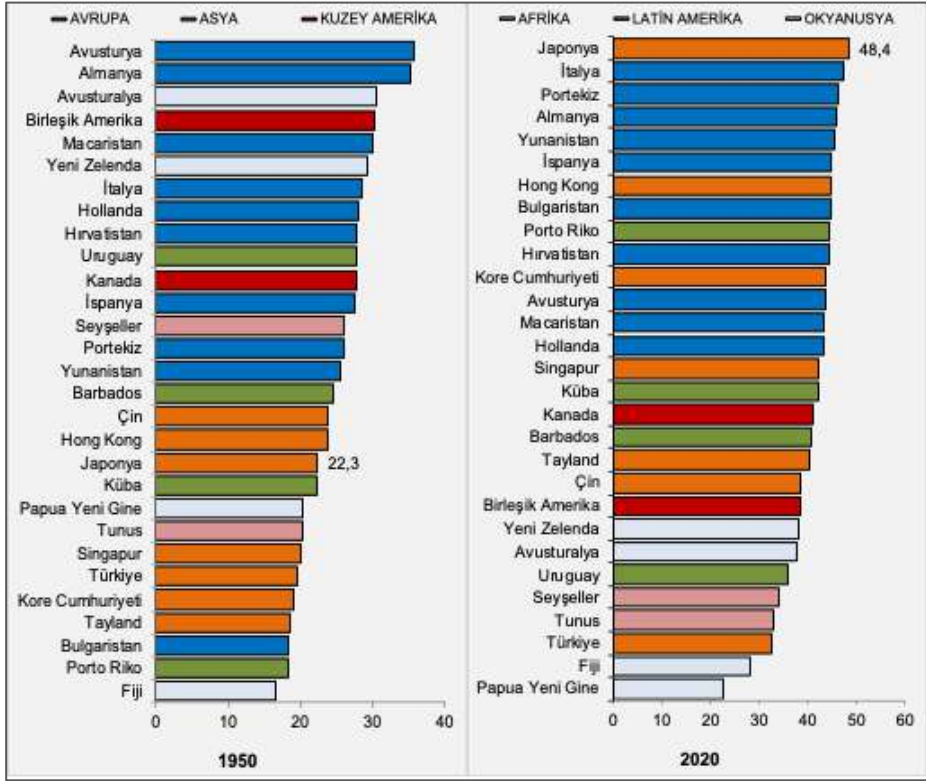
Şekil 4.16. Dünya 65+ Yaş Grubunun Cinsiyete Göre Coğrafi Bölgelere Dağılımı ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)

▪ **Ortanca Yaş (Medyan Yaş):** Bir toplum ya da ülke nüfusunun yaş grupları, küçükten büyüğe doğru sıralandığında tam ortada kalan bireyin yaşı veya iki bireyin yaşlarının aritmetik ortalamasına, *Ortanca Yaş* denmektedir. Ortanca yaşı üst kısmında yaşlı nüfus, alt kısmında genç nüfus yer almaktadır ve her iki nüfusun sayıları birbirine eşittir. Ortanca yaş, demografik yaşlılığı gösterme yöntemlerinden biridir. Biyolojik yaşlanmadan ayrı olan demografik yaşlılık, bir toplumda yaşlı oranının arttığını göstermektedir. Bu durumun sebebi ise doğum ve ölümlerin azalmasıdır. Doğumların azalması topluma genç nüfus katılımını azaltırken ölümlerin azalması ile toplumdaki yaşlıların sayısı ve oranı artmaktadır. Diğer yandan ölümlerin azalması, özellikle refah toplumlarında, sağlık sisteminin gelişmesiyle ortalama hayatın uzadığını da ifade etmektedir (Wikipedi, 2021).

BM nüfus verilerine göre Dünya ortanca yaşı 1950-2020 yılları arasında oldukça yükselmiştir. 1950 yılında 23,6 yıl, 2000 yılında 26,3 yıl olan ortanca

yaş, son 70 yılda 30,9 yıla yükselmiştir. 1950 yılında ortanca yaşın coğrafi bölgelere göre en düşük olduğu kıta, Afrika'dır (19,3 yıl). Latin Amerika'da da diğer kıtalara göre ortanca yaş oldukça düşüktür (19,8). Asya kıtasının 1950 yılındaki ortanca yaşı 22,1 yıldır. Okyanusya ve Kuzey Amerika'da ortanca yaş bölge sırasıyla 27,7 ve 30,0 yıldır. 1950 yılında en yüksek ortanca yaşa (28,9 yıl) sahip olan Avrupa'nın 2020 yılında da 42,5 yıl ortanca yaş ile durumu değişmemiştir. Kuzey Amerika'nın ortanca yaşı 2020 yılında 38,6 yıla, Okyanusya'nın 33,4 yıla, Asya'nın 32,0 yıla, Latin Amerika'nın 31,0 yıla yükselmiştir. Afrika ise 2020 yılında da diğer bölgelere göre en düşük ortanca yaşa (19,7 yıl) sahip kıtadır. Dünya ortanca yaşı 1950'den 2020 yılına kadar ortalama 7,3 yıl artmıştır. Kıtalara göre ortanca yaştaki bu artış farklılık göstermekte, özellikle gelişmiş ülkelerin yıllar geçtikçe daha da yaşlandığı anlaşılmaktadır (Avrupa için bu fark 13,6 yıl). Genellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ortanca yaş düşük, gelişmiş ülkelerde ise daha yüksektir.

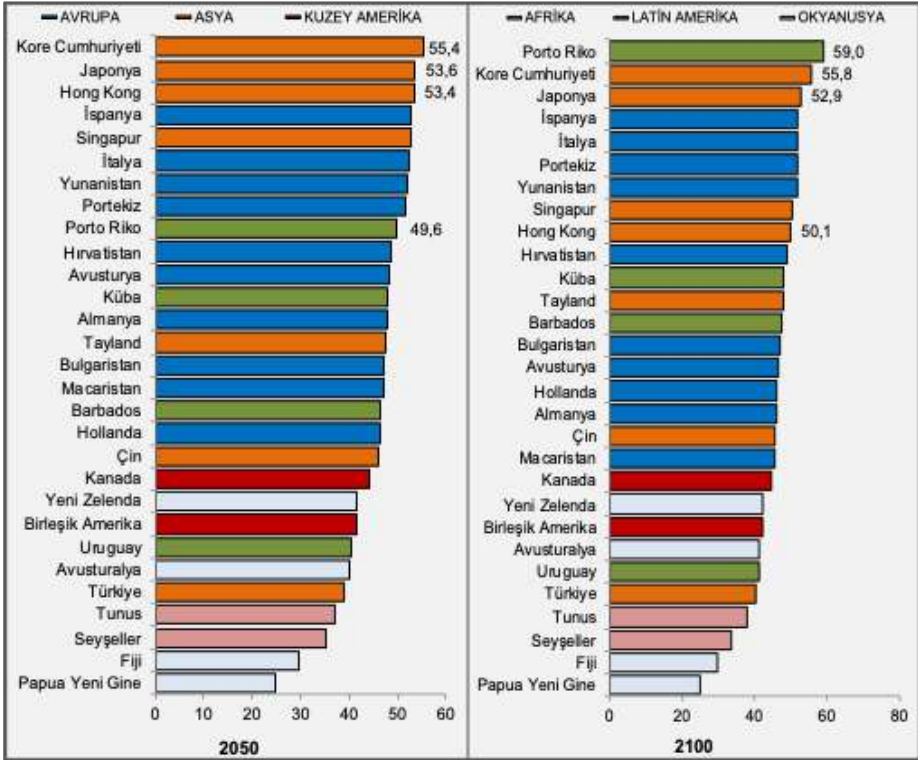
Çalışmada, coğrafi bölgelere göre ortanca yaşları en yüksek ve en düşük olan ülkelere 29'u seçilmiş, inceleme bu doğrultuda yapılmıştır. Dünya ortanca yaşı 1950-2020 yıllarına ve ülkelere göre karşılaştırıldığında sıralamada değişiklik olsa bile ilk sıralarda yer alanların genellikle gelişmiş ülkeler olduğu görülmektedir. 1950 yılında ortanca yaş düzeyine göre ilk üç sırada Avusturya (35,7 yıl), Almanya (35,2 yıl) ve Avustralya (30,4 yıl) yer almıştır. Seçilmiş ülkelere göre 1950'de ortanca yaşı 30 yıl üstü 5 ülke varken son 70 yılda bu durum değişmiş ve ortanca yaşın yükselmesine bağlı olarak 30 yıl altı ülke sayısı azalmıştır. 2020'de ortanca yaşı en yüksek olan ilk üç ülke; Japonya (48,4 yıl), İtalya (47,3 yıl) ve Portekiz'dir (46,2 yıl). 2020 yılında sıralamadaki yerleri değişmekle birlikte ortanca yaşı yaklaşık 50 yıla yükselen ülkelerin de gelişmiş ülkeler olduğu anlaşılmaktadır. 1950 yılında ortanca yaşı en düşük ülke olan Fiji'nin (16,6 yıl); 2020 yılında ortanca yaşı 27,9 yıla yükselmesine rağmen yıllar itibariyle sıralamadaki yeri pek değişmemiştir (Şekil 4.17).

Şekil 4.17. Dünya’da Ortanca Yaşın Ülkelere Göre Değişimi (1950-2020), (BM, 2020)

Nüfus projeksiyonlarına göre Dünya ortalama ortanca yaşı, 2050 yılında 32,6 yıla yükselirken 2100 yılında ortanca yaşın 25,8 yıla düşeceği öngörülmektedir. Ortanca yaşın coğrafi bölgelere dağılım tahminlerindeki sıralama da pek değişmemiştir. Avrupa 2050 yılında 45,7 yıl ve 2100 yılında 45,0 yıl ile yine en yüksek ortanca yaşa sahip kıta olacaktır. Afrika’nın da en düşük ortanca yaşa sahip olma özelliğini sürdüren bölge olacağı tahmin edilmektedir (2050’de 20,4 yıl ve 2100’de 19,8 yıl). Diğer bölgelerden Kuzey Amerika, Avrupa’ya yakın ortanca yaşa sahip olacak kıtadır (2050’de 41,9 yıl, 2100’de 42,6 yıl). Latin Amerika ve Okyanusya için tahminler ise bölge sıralamasıyla 2050’de 38,0 yıl ve 34,7 yıl; 2100’de 38,4 yıl ve 32,7 yıldır. Ortanca yaşın seçilmiş ülkelere göre projeksiyonlarında da ilk sıralarda gelişmiş ülkelerin yer alacağı öngörülmektedir. 2050 yılında ortanca yaşı en yüksek olan ülkeler Kore Cumhuriyeti (55,4 yıl), Japonya (53,6 yıl) ve Hong Kong’dur (53,4 yıl). 2100 yılında ise ilk üç sıradaki ülkeler Porto Riko (59,0 yıl), Kore

Cumhuriyeti (55,8 yıl) ve Japonya (52,9 yıl) olacaktır. Verilere göre bazı ülkelerde, 2100 yılında yaklaşık 60 yıl olacak ortanca yaş ile insan ömrünün yaklaşık 120 yıla uzayacağı, Dünya'nın daha da yaşlanacağı (yaşlıların yaşlanması) ve yaşlılık algısının da değişeceği düşünülebilir. 2050 ve 2100 projeksiyonlarına göre Kanada'dan başlamak üzere son 10 sırada yer alacak ülkelerin yeri pek değişmeyecektir (Şekil 4.18).

Şekil 4.18. Dünya'da Ortanca Yaşın Ülkelere Göre Projeksiyonu (2050-2100), (BM, 2020)

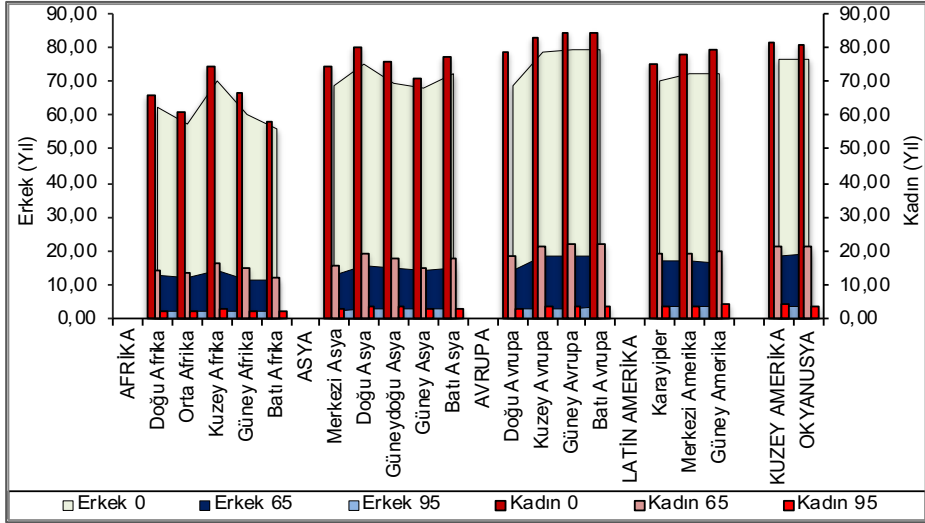
▪ **Doğuştaki Beklenen Yaşam Süresi:** Küresel yaşlanma belirleyicilerinden biri de doğuştaki beklenen yaşam süresidir. Yeni doğmuş bir bireyin yaşamı boyunca belirli bir dönemdeki yaşa özel mevcut ölümlülük risklerine maruz kalması durumunda yaşaması beklenen ortalama yıl sayısı (TÜİK, 2021) olarak tanımlanan *doğuştaki beklenen yaşam süresi*, 1950 yılında erkeklerde 44,3 yıl, kadınlarda 47,2'dir. 2020 yılına kadar artış eğilimi süren Dünya doğuştaki beklenen yaşam süresi (72,7), aynı yılda hem kadın (75,2 yıl)

hem de erkek (70,4 yıl) için 70 yaş üzerindedir. Yıllar itibariyle kadın ve erkeklere göre doğu'da beklenen yaşam süresi, kadınlar lehine farklılık göstermektedir. 1950 yılında bu fark 2,9 yıl iken 2020 yılında 4,8 yıla çıkmıştır. Projeksiyonlara göre de yaşam süresi değişse bile kadınların erkeklerden daha uzun yaşayacağı anlaşılmaktadır. 2050 yılında kadınların yaşam süresinin 79,4 yıl, erkeklerin 74,8 yıl; 2100 yılında ise kadınların 83,8 yıl, erkeklerin 80,0 yıl olacağı öngörülmektedir.

Yaşam beklentisi coğrafi bölgelere göre incelendiğinde bölgeler arasında ve bölgelerin kendi içinde de farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. 2015-2020 yıllarında doğu'da beklenen yaşam süresine göre en düşük yaşam beklentisi ortalaması; erkeklerde 60,8 yıl, kadınlarda 64,4 yıl olan Afrika kıtasına aittir. Kıtanın kendi içinde bölgelere dağılımında en yüksek ortalama yaşam süresine sahip bölge, Kuzey Afrika'dır (erkek 70,4 yıl, kadın 74,2 yıl). Kuzey Afrika'da yer alan ülkelerden Cezayir ise doğu'da beklenen yaşam süresi erkeklerde 75,3 yıl, kadınlarda 77,8 yıl ile Afrika kıtasının en yüksek yaşam süresine sahip ülkesidir. Kıtanın diğer bir bölgesi Doğu Afrika'da ise doğu'da beklenen ortalama yaşam süresi (erkek 62,0 yıl, kadın 66,2 yıl) kıta ortalamasından daha yüksektir. Afrika kıtasının 65 ve 95 yaş gruplarına göre beklenen yaşam süresi de diğer coğrafi bölgelere kıyasla oldukça düşüktür. 65 yaşından sonra yaşanacak ortalama süre erkeklerde 12,7 yıl, kadınlarda 14,1 yıldır. 95 yaşından sonra yaşanacak ortalama süre ise erkeklerde ve kadınlarda 2,3 yıldır. Asya kıtasında doğu'da beklenen ortalama yaşam süresi, Afrika'ya göre yüksek olmakla birlikte diğer kıtalara göre daha düşüktür (erkeklerde 71,2 yıl, kadınlarda 75,4 yıl). Kıtanın kendi içindeki bölgelerden ortalama yaşam beklentisi süresinin en yüksek olduğu bölge, Doğu Asya'dır (erkeklerde 75,3 yıl, kadınlarda 80,3 yıl). Bu bölge sınırları içinde yer alan Hong Kong ve Japonya, ortalama yaşam beklentisi süresi diğer kıtalardan bile yüksek olan ülkelerdir. Japonya'da erkekler 81,2 yıl, kadınlar 87,4 yıl; Hong Kong'da erkekler 81,7 yıl, kadınlar 87,5 yıl (Dünya'nın en yüksek yaşı) ortalama yaşam beklentisi süresine sahiptir. Batı Asya bölgesi de Asya kıtasının ortalama yaşam beklentisi süresi yüksek olan bir diğer bölgesidir. Bölgede yaşam beklentisi süresi erkekler için 72,1 yıl, kadınlar için 77,2 yıldır. Asya kıtasının 65 ve 95 yaş gruplarına göre yaşanacak ortalama süre sırayla erkeklerde 15,0 yıl ve 2,8 yıl; kadınlarda 17,6 yıl ve 3,4 yıldır. Coğrafi bölgelerden Latin Amerika'nın doğu'da ortalama yaşam beklentisi süresi erkeklerde 72,0 yıl, kadınlarda 78,4

yıldır. 65 ve 95 yaş gruplarına göre yaşanacak ortalama süre sırayla erkekler için 16,7 ve 3,6 yıl; kadınlar için 19,5 ve 4,0 yıldır. Bu kıtanın da kendi içinde en yüksek yaşam süresine sahip bölgesi Güney Amerika'dır (erkekler 72,2 yıl, kadınlar 79,0 yıl). Bu bölgede yer alan Şili (erkekler 77,4 yıl, kadınlar 82,3 yıl), Peru (erkekler 73,7 yıl, kadınlar 79,1 yıl), Uruguay (erkekler 73,8 yıl, kadınlar 81,3 yıl) ve diğer birkaç ülkenin (Brezilya, Arjantin, Kolombiya vd.) doğu beklenen yaşam süresi kıta ve bölge ortalamasından daha yüksektir. Avrupa kıtası, doğu beklenen ortalama yaşam süresinin yüksek olduğu bölgelerden biridir (erkekler 74,9 yıl, kadınlar 81,6 yıl). Buna rağmen bu kıtanın da kendi bölgeleri arasında beklenen yaşam süresi farklılık göstermektedir. Özellikle Batı ve Güney Avrupa'da doğu beklenen yaşam süresi diğer bölgeler ve kıta ortalamasından daha yüksektir. Güney Avrupa'da doğu beklenen yaşam süresi erkeklerde 79,5 yıl, kadınlarda 84,5 yıl; Batı Avrupa'da ise erkeklerde 79,1 yıl, kadınlarda 84,2 yıldır. Güney Avrupa'da doğu beklenen yaşam süresi yüksek olan ülkeler; İtalya (erkekler 81,0 yıl, kadınlar 85,3 yıl), İspanya (erkekler 80,6 yıl, kadınlar 86,0 yıl) ve Malta'dır. Batı Avrupa'da doğu beklenen yaşam süresi yüksek olan ülkeler; İsviçre (erkekler 81,6 yıl, kadınlar 85,4), Hollanda (erkekler 80,3 yıl, kadınlar 83,7 yıl), Lüksemburg (erkekler 79,8 yıl, kadınlar 84,1 yıl), Fransa ve Belçika'dır. Ayrıca Kuzey Avrupa'da yer alan İsveç, Norveç ve İrlanda gibi ülkeler de doğu beklenen yaşam süresi (80 yaş üzeri) yüksek olan ülkelerdir. Avrupa kıtasında 65 ve 95 yaş gruplarına göre yaşanacak süre sırayla erkeklerde 16,9 ve 3,3 yıl; kadınlarda 20,3 ve 3,3 yıldır. Okyanusya da doğu beklenen yaşam süresi yüksek olan bölgelerdendir (erkekler 76,4 yıl, kadınlar 80,4 yıl). Kıtada yer alan ülkelerde doğu beklenen yaşam süresi Avustralya'da erkekler 81,2 yıl, kadınlar 85,2 yıl; Yeni Zelanda'da erkekler 80,3 yıl, kadınlar 83,8 yıl; Guam'da erkekler 76,5 yıl, kadınlar 83,3 yıldır. Coğrafi bölgelerden en yüksek yaşam beklentisi ortalamasına sahip olan kıta Kuzey Amerika'dır (erkekler 76,6 yıl, kadınlar 81,6 yıl). Kıtanın 65 ve 95 yaş gruplarına göre yaşam beklentisi süresi sırayla erkeklerde 18,4 ve 4,9 yıl; kadınlarda 21,0 ve 5,5 yıldır. Bölgede yer alan Kanada'da doğu beklenen yaşam süresi, erkeklerde 80,1 yıl, kadınlarda 84,2 yıl ve Amerika'da erkeklerde 76,3 yıl, kadınlarda 81,3 yıldır (Şekil 4.19). Coğrafi bölgelere göre yaşam beklentisi verilerinden kadın ve erkek arasındaki yaşam süresi farkının 65 yaşından itibaren giderek azaldığı, başka bir ifadeyle kadınların erkeklere göre daha uzun olan ömürlerinin ileri yaşlarda kısaldığı

anlaşılmaktadır. Örneğin, Kuzey Amerika için doğuştan beklenen yaşam süresi farkı 4,9 yıl ve kadınlar erkeklerden yaklaşık 5 yıl fazla yaşayacakken; bu fark 65 yaş için 3,3 yıla, 95 yaş için 0,6 yıla düşmektedir.

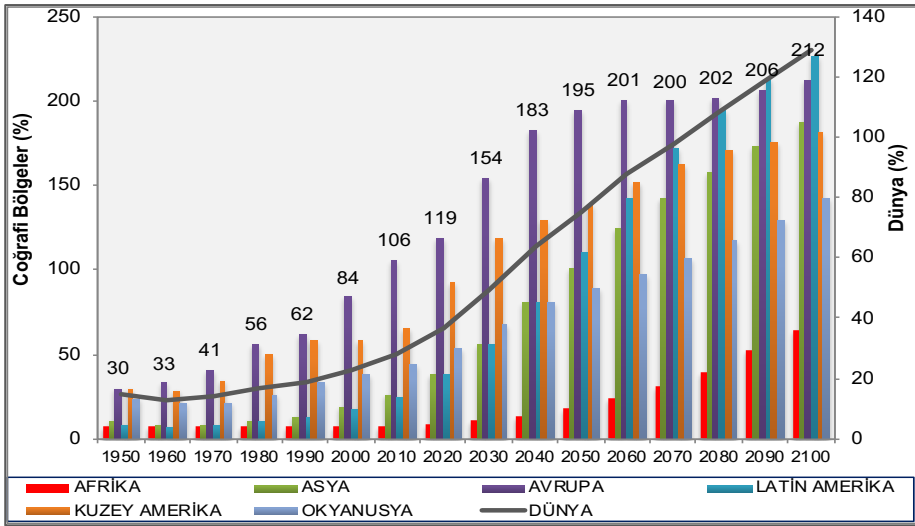

Şekil 4.19. Coğrafi Bölgelere Göre 0, 65 ve 95 Yaş Gruplarında Beklenen Yaşam Süresi (2015-2020), (BM, 2020)

▪ **Yaşlanma Endeksi:** Nicelikler ya da değerler arasındaki ilişkileri veya bir değişimi en iyi şekilde ortaya koyan endeksler, nüfus verilerinin analizinde çeşitli şekillerde kullanılmaktadır. Nüfusun yaşlanma sürecinde ele alınan temel değişkenlerden biri de yaşlanma endeksidir. Yaşlanma endeksi, 0-14 yaş grubu her 100 çocuk başına 65 yaş ve üzerindeki nüfusu ifade etmektedir. Bu endeks değerindeki değişim takip edilerek toplumların yaş yapısındaki değişimler ve yaşlanma eğilimleri daha net biçimde izlenmektedir. Endeks değerinin artması nüfusun yaşlandığını göstermektedir. Dünya’da yaşlı nüfus oranının artışına paralel olarak yaşlanma endeksi de artmaktadır (Ünal, 2015).

Çalışmada, 1950 yılından 2100 yılına kadarki 0-14 yaş grubu ve 65+ nüfus verilerinden yararlanılarak onar yıllık aralıklarla yaşlanma endeksi hesaplanmıştır. Verilerden, 1950 yılından itibaren 2100 yılına kadarki süreçte, yaşlanma endeksinin sürekli artış eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. 1950 yılında Dünya yaşlanma endeksi %15,0 iken son 70 yılda %37,0’a yükselmiştir. Projeksiyon verilerine göre de Dünya yaşlanma endeksinin artış eğilimi devam edecektir (2050’de %75,0, 2100’de %129,0). Yaşlanma endeks değerinin yıllar

itbarıyla yükseliyor olması, Dünya nüfusunun daha da yaşlanacağını göstermektedir. Dünya yaşlanma endeksi coğrafi bölgelere göre incelendiğinde endeks değerlerinin yıllar itibariyle yüksek olması bakımından, Dünya'nın en yaşlı kıtasının Avrupa olduğu anlaşılmaktadır (1950'de %30,0, 2020'de %119,0). Avrupa, projeksiyonlara göre 2050'de (%195,0) de Dünya'nın en yaşlı kıtası olma özelliğini sürdürecektir. 2100'de ise %212,0 endeks değeriyle Latin Amerika'dan (%227,0) sonra ikinci sırada yer alacaktır. Diğer yandan Afrika kıtası, giderek yaşlanmakta olsa da yaşlanma endeksi en düşük kıta olarak Dünya'nın en genç kıtasıdır ve projeksiyonlara göre de aynı kalacaktır (1950'de %8,0, 2020'de %9,0 ve 2050'de %18,0, 2100'de %52,0). Latin Amerika'nın yaşlanma endeksi, 1950 yılında Afrika ile aynı iken 2020'de %38,0'a; 2050'de %111,0'a yükselecektir. Diğer kıtaların yaşlanma endeksleri 1950, 2020 yılları ve 2050, 2100 projeksiyonları yıl sıralamasıyla Asya %11,0, %38,0 ve %101,0, %187,0; Kuzey Amerika %30,0, %93,0 ve %139,0, %181,0; Okyanusya %24,0, %54,0 ve %89,0, %142,0'dır (Şekil 4.20).

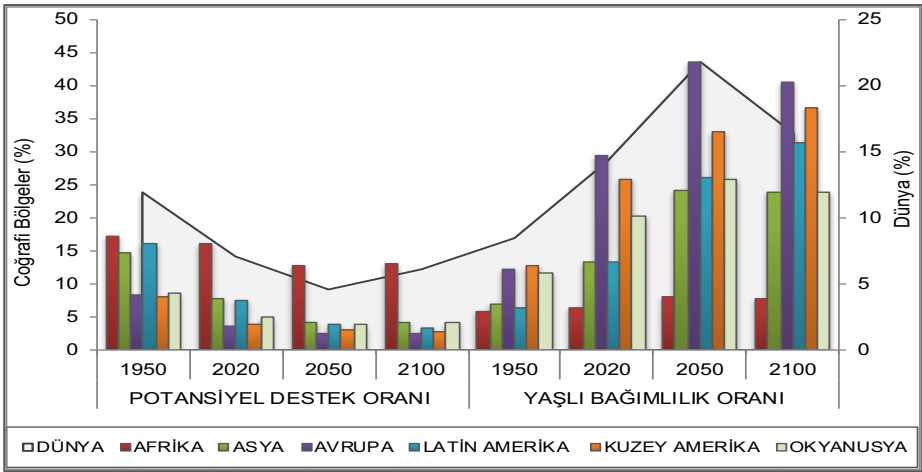
Şekil 4.20. Dünya Yaşlanma Endeksinin Coğrafi Bölgelere Dağılımı ve Projeksiyonu, (BM, 2020)

▪ **Potansiyel Destek Oranı:** Potansiyel destek oranı, yaşlanma etkisini en iyi gösteren yaşlanma belirleyicilerinden biridir. Potansiyel destek oranı, istatistiksel olarak yaşlı bağımlılık oranının tersine bir işlemdir. Genç ve yaşlı

nüfus arasındaki dengeyi belirleyen bu gösterge, 15-64 yaş grubu nüfusuna düşen 65 yaş ve üzeri nüfus yerine, her 65 ve üzeri kişiye düşen 15-64 yaş arasındaki kişi sayısını ifade etmektedir (AÇSHB, 2020). Sosyal güvenlik sistemi için de önem taşıyan Dünya Potansiyel Destek oranı 1950 yılında %12,0 iken 2020 yılında %7,0'a düşmüştür. Projeksiyonlara göre de 2050 yılında %4,6'ya düşerken 2100 yılında %6,1'e yükselecektir. Potansiyel destek oranı, coğrafi bölgelere göre incelendiğinde Afrika kıtasının diğer kıtalardan ayrıştığı anlaşılmaktadır. Doğum oranlarının yüksek ve doğuşta beklenen yaşam süresinin düşük olması nedeniyle Dünya'daki en yüksek potansiyel destek oranına sahip kıta, Afrika'dır. 1950 yılında kıtanın potansiyel destek oranı %17,1 ve 2020 yılında %16,0'dır. Projeksiyonlara göre de potansiyel destek oranları (2050'de %12,6 ve 2100'de %12,9) düşüş eğiliminde olmakla birlikte diğer kıtalardan oldukça yüksektir. 1950 ve 2020 yıllarında diğer bölgelerin potansiyel destek oranları, yıl sıralamasıyla Asya %14,8 ve %7,6; Latin Amerika %16,0 ve %7,5; Okyanusya %8,6 ve %5,0; Avrupa %8,3 ve %3,4; Kuzey Amerika %7,9 ve %3,9'dur. Projeksiyonlara göre de bu kıtaların potansiyel destek oranları oldukça düşüktür. 2050 ve 2100 yıl sıralamasıyla diğer kıtaların potansiyel destek oranları, Asya %4,1 ve %4,2; Okyanusya %3,9 ve %4,2; Latin Amerika %3,8 ve %3,2; Kuzey Amerika %3,0 ve %2,7; Avrupa %2,3 ve %2,5'tir. Diğer yandan 70+ yaş grubu başına düşen 25-69 yaş grubunun potansiyel destek oranları da yıllar itibariyle düşme eğilimindedir. Başka bir ifadeyle Dünya'da 70+ kişi başına düşen 25-69 yaş arasındaki kişilerin potansiyel destek oranları 1950 yılında %15,0 iken 2020 yılında %9,0'a düşmüştür. Bu oranların 2050'de %6,0; 2100'de %7,0 olacağı öngörülmektedir (Şekil 4.21).

▪ **Yaşlı Bağımlılık Oranı:** Yaşlı bağımlılık oranı, 65+ yaşlı nüfusun 15-64 yaş grubu nüfusuna bölünmesi ile hesaplanmaktadır. Başka bir ifadeyle 15-64 yaş arası nüfus başına düşen 65+ nüfus oranıdır. Doğurganlık oranlarındaki azalma ve ölümlülük oranlarındaki iyileşme ile ülkelerin zaman içinde genç nüfus yapısına sahip olma özelliğini kaybetmesi beklenmektedir. Toplam nüfus içinde genç nüfus payının azalması ve yaşlı nüfus payının artması ise bağımlı nüfus içinde yaşlı nüfus payının artması anlamına gelmektedir (AÇSHB, 2020). Dünya yaşlı bağımlılık oranı 1950 yılında %8,4 ve 2020 yılında %14,3'tür. Projeksiyonlara göre bu oran 2050 yılında %21,8 ve 2100 yılında %16,4'tür. 1950 ve 2020 yıllarında yaşlı bağımlılık oranının en düşük olduğu coğrafi

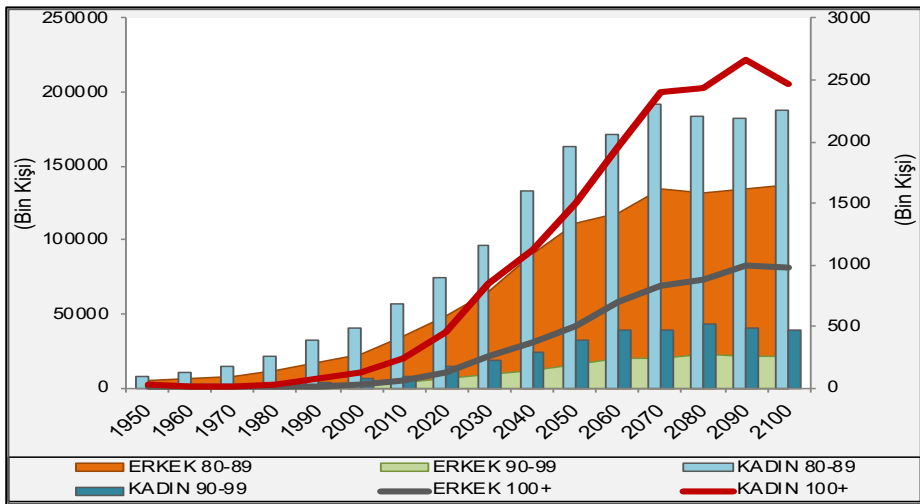
bölge, Afrika kıtasıdır (%5,9 ve %6,3). Bölgenin 2050 ve 2100 projeksiyonlarında da diğer kıtalara göre en düşük yaşlı bağımlılık oranına sahip olacağı öngörülmektedir (%8,0 ve %7,8). 1950 ve 2020 yıllarında en yüksek yaşlı bağımlılık oranıyla Dünya'nın en yaşlı kıtası, Avrupa'dır (%12,1 ve %29,5). Projeksiyonlara göre de yaşlı bağımlılık oranının en yüksek olacağı bölge, Avrupa'dır (2050'de %43,7 ve 2100'de %40,4). 1950 ve 2020 yıl sıralamasıyla diğer bölgelerin yaşlı bağımlılık oranı, Kuzey Amerika %12,6 ve %25,8; Latin Amerika %6,3 ve %13,4; Asya %6,8 ve %13,1; Okyanusya %11,6 ve %20,1'dir. 2050 ve 2100 projeksiyonlarına göre de diğer kıtaların yaşlı bağımlılık oranları, Kuzey Amerika %32,9 ve %36,6; Latin Amerika %26,1 ve %31,3; Okyanusya %25,8 ve %23,8; Asya %24,2 ve %23,8'dir. Ayrıca, 70+ yaş grubunun 25-69 yaş grubuna göre Dünya yaşlı bağımlılık oranı da 1950 yılında %6,7 iken 2020 yılında %11,1'e yükselmiştir. Projeksiyonlara göre de bu yaş grubunun bağımlılık oranlarının 2050'de %18,1 ve 2100 yılında %14,6 olacağı öngörülmektedir (Şekil 4.21).

Şekil 4.21. Dünya Potansiyel Destek Oranı ve Yaşlı Bağımlılık Oranının Coğrafi Bölgelere Dağılımı ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)

▪ **Çok Yaşlı (80 yaş ve üzeri) Nüfus:** 1950 yılında Dünya 80+ yaş grubunun çalışma çağındaki 25-64 yaş grubuna oranı %1,9 iken 2020 yılında bu oran %5,9'a yükselmiştir. Projeksiyonlara göre 2050 ve 2100 yıllarındaki oranlar ise %11,1 ve %8,7'dir. 2020 yılında 80+ yaş grubunun Dünya toplam nüfusu içindeki payı %1,9 iken projeksiyonlara göre 2050 yılında bu pay

%4,4'e ve 2100 yılında %8,1'e yükselecektir. Diğer yandan 80+ yaş grubunun 65+ yaş grubu içindeki oranları da yıllar itibariyle artmaktadır. 1950 yılında 80+ yaş grubunun 65+ yaş grubu içindeki oranı %11,0 iken 2020 yılında %17,0'a yükselmiştir. Projeksiyonlara göre de yaşlı grup içinde 80+ yaş grubu oranında artış devam edecektir (2050'de %22,0 ve 2100'de %26,0). Coğrafi bölgelere göre 2020 yılında 65+ nüfus grubu içinde 80+ yaş grubu oranının en yüksek olduğu kıtalar, Asya (%47,0) ve Avrupa'dır (%27,0). Projeksiyonlara göre de 80+ yaş grubu oranları 2050'de Asya %59,0 ve Avrupa %17,0; 2100 yılında Asya %67,0 ve Avrupa %12,0 olacaktır. Ebeveyn destek oranı, yaşlılar tarafından desteklenen 85+ yaş oranı hakkında fikir veren bir göstergedir ve toplum yaşlandıkça bu oran da artmaktadır. Beklenen yaşam süresi uzayıp ileri yaşlara ulaşan birey sayısı arttıkça, 65+ yaş grubu ileri yaştaki yaşlılara bakmaya ve destek olmaya başlayacaktır. Özellikle 2000'li yıllardan günümüze kadar 80-89, 90-99 yaş grupları ile 100 yaşını aşan erkek ve kadınların (kadınların oranı daha yüksek olmakla birlikte) sayısı hızla artmaktadır. Diğer yandan projeksiyonlara göre de aynı yaş gruplarındaki artış 2100 yılına kadar devam edecektir (Şekil 4.22).

Şekil 4.22. Dünya'da 80+ Yaş Gruplarının Değişimi ve Projeksiyonu (1950-2100), (BM, 2020)

Verilerden, kendi içinde de giderek yaşlanan yaşlı nüfusun ekonomik ve özel bakım ihtiyaçlarını karşılayacak kişi sayısının yıllar itibariyle azalacağı

anlaşılmaktadır. Çalışma çağındaki insanların giderek azalan oranları, sosyal koruma sistemleri üzerinde de baskı oluşturacaktır. Bu yüzden, tüm Dünya’da politika yapımcıların sosyal ve ekonomik kararlarına yönelik planlama yaparken yaşlandıkça daha da yaşlanan nüfusun ihtiyaçlarını da dikkate almaları zorunlu hale gelmiştir.

4.1.5.2. Türkiye’de Yaşlı Nüfus

Ülkelere göre toplumsal yapıdaki değişimler, zaman ve nitelik bakımından farklılık göstermekle birlikte, Türkiye de son yüzyılın önemli bir gerçeği olan demografik değişimi yaşayan ülkelerden biri olmuştur. Demografik değişimin genel bir seyri olmakla birlikte başlangıç zamanı, ne kadar sürdüğü, hangi faktörlerin etkilerine tabi olduğu gibi konularda her ülkede, hatta ülkelerin alt-nüfus gruplarında, farklılıklar gözlenmektedir. Her ülke kendi tarihinin ve karmaşık toplumsal süreçlerinin sonucunda, bu değişimi kendine özgü bir şekilde yaşamaktadır. Örneğin, Avrupa ülkelerinin çoğunda bir yüzyılı bulan demografik dönüşüm süreci, Türkiye gibi ülkelerde ertelenmiş olarak ve daha kısa sürede yaşanan bir süreçtir (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği [TÜSİAD], 1999; Van De Kaa, 1999).

Barkan’ın Osmanlı tarihi demografisi konusundaki araştırmalarında, Batı Avrupa ve Akdeniz ülkelerinde 16. yüzyıl boyunca görülen nüfus artışının Osmanlı topraklarında meydana geldiği belirlenmiştir. Tahminen 1500 yıllarında başlayan nüfus artışının yörelere göre 1580-1590’lara kadar devam ettiği düşünülmektedir. Bu zamanlamanın “Akdeniz Tipi” bir zamanlama olduğu ve Batı Avrupa’nın belirli yörelerinde bu nüfus artışının daha erken başlayıp daha erken sona erdiği belirtilmektedir. 14. ve 15. yüzyıllarda savaş ve vebadan dolayı azalan nüfus, 16. yüzyılda artmış ve 17. yüzyılda tekrar azalmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti’nin gerileme dönemine rastlayan bu yüzyılda, önceki dönemler için tek kaynak olan “Tahrir Defterlerinin” düzenli tutulmaması sebebiyle 17. yüzyıldaki nüfus gerilemesinin nedeni belirlenememiştir. Dolayısıyla bu döneme ait kısıtlı nüfus bilgileri, çeşitli yıllarda vergi veren Müslüman erkek nüfus ve cizye ödeyen gayrimüslim erkeklerin kayıtlarından sağlanmıştır. Osmanlı döneminde, gerek toprak-nüfus ilişkisi gerek toplanacak vergi ve askere alınacak nüfusu saptamak için nüfus sayımları yapılmıştır. İlk nüfus sayımı, Rumeli ve Anadolu’ya yayılan erkeklerin sayıldığı 1831 yılı sayımıdır. Daha sonra 1859-1860 ve 1882-1884

yıllarında sayım yapılmış ancak bu sayımlardan elde edilen bilgiler yetersiz kalmıştır. Oldukça uzun bir süre sonra Ticaret ve Nafia Nezareti'ne bağlı olan İstatistik Dairesi, sayım sonuçlarını yeniden inceleyerek 1897'ye kadarki ve daha sonraki yıllardaki sayımları yayımlamıştır (Türk Tarihi, 1995).

Yaşlanma sürecinin hızla gerçekleştiği (Avrupa ülkelerine göre iki kat hızlı) Türkiye'de, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra, en önemli sorunlardan biri de nüfus sorunu olmuştur. Dönemde çeşitli konulara çözüm bulabilmek için nüfusun sayısını, sosyal ve ekonomik niteliklerini belirlemek önemli bir gereksinim olarak ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet döneminde 1927 yılında yapılan ilk genel nüfus sayımından sonra, düzenli sayımlar 1935 ile 1990 yılları arasında beşer yıllık aralıklarla uygulanmıştır. 1990 yılından sonra, nüfus sayımlarının sonu 0 ile biten yıllarda uygulanması kanunla belirlenmiş ve bu kapsamda 22 Ekim 2000 tarihinde, ülkemizde on dördüncü Genel Nüfus Sayımı gerçekleştirilmiştir. 1927 ve 2000 yılları arası yapılan nüfus sayımlarında doğrudan görüşme (De fakto) yöntemi uygulanmıştır. Bu dönem nüfus sayım işlemleri, 2005 yılından itibaren Türkiye İstatistik Kurumu olarak teşkilatlanan, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından gerçekleştirilmiştir. 2004 yılından itibaren de Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi çalışması kapsamında, ülke genelinde tüm adres bilgileri, Ulusal Adres Veri Tabanı sistemine kaydedilmiştir. Bu kayıt sistemi sayesinde, 2007 yılından bu yana her yıl nüfus sayımları kendi kendime sayım (De jure) yöntemiyle Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi üzerinden yapılmakta ve her yıl ocak ayının son haftasında, bir önceki yıla ait sayım sonuçları açıklanmaktadır (TÜİK, 2021).

Türkiye'nin demografik yapısındaki değişimlerde, ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılından günümüze kadar uygulanan dönemsel politikaların etkisi oldukça önemlidir. Türkiye, 1923 yılından sonra, özellikle 1950'den sonra, çok hızlı bir demografik değişim sürecine girmiştir. Bu süreçte, nüfusun doğum ve ölüm oranlarında meydana gelen değişimler, nüfusun yaşlanma sürecini başlatmıştır. Türkiye nüfusunun sosyal ve kültürel yapısındaki bu değişim sürecini, dört aşamaya ayırmak mümkündür: *Birinci Aşama*, 1923-1955 yılları arasındaki pronatalist (doğurganlığı artırıcı) nüfus politikalarının hâkim olduğu dönemdir. *İkinci Aşama*, Antinatalist (doğurganlığı azaltıcı) politikalara geçiş yapılan 1955-1985 yıllarını kapsayan dönemdir. *Üçüncü Aşama*, Antinatalist politikaların yerleşmiş olduğu 1985 ve sonrası dönemde, nüfusun nitelik ve niceliğini iyileştirmeye yönelik politikaların uygulandığı

dönemdir (Koç ve ark., 2010; Hoşgör ve Tansel, 2010; Özbay, 2015). *Dördüncü Aşama* da 2020 sonrası projeksiyonlarını kapsayan ayrı bir dönem olarak kabul edilmektedir. Çalışmada Türkiye'nin demografik değişimi, bu aşamalara göre incelenmiştir.

⇒ **Birinci Aşama:** Pronatalist nüfus politikalarının uygulandığı 1923-1955 yıllarını kapsayan süreçte, ekonomik gelişme ve politik dengeler bakımından, nüfusun büyüklüğü tüm ülkeler için aynı zamanda Türkiye için de önem taşımaktadır. Çünkü bu dönemde nüfusun askeri, siyasi ve ekonomik bakımdan bir güç olduğu düşüncesi hakimdir (Köksel, 2016). Diğer yandan uzun süren savaşlar, toprak kayıpları, kıtlık ve hastalıklar, sağlık hizmetlerinin yetersiz olması nedeniyle Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'de nüfus artış hızı oldukça düşüktür (% 20,0'ın altında). Genç ve erkek nüfusun toplam nüfus içindeki oranı da oldukça azalmıştır. 1927 yılında, ilk kez yapılan genel nüfus sayımlarına göre yaklaşık 14 milyon olan Türkiye nüfusunun %48,0'ını erkek nüfus oluşturmaktadır. Türkiye nüfusu, 1927-1940 yılları arasında yapılan nüfus sayımlarında, ortalama %20,5'lik artış hızıyla mutlak olarak 4,2 milyon, yani %31,0 oranında artış göstermiştir. Bu hızlı artışın temel nedeni, doğurganlık oranının yüksek olmasıdır. Buna karşın dönemde ölüm oranları da yüksek ve ortalama yaşam süresi 45 yıldır. 1940-1945 yıllarında doğal artış hızı %10,6'ya düşmüş ve nüfus mutlak olarak yaklaşık 1 milyon artış göstermiştir. Bu dönemde erkek nüfusun uzun süre askeri görevde tutulması, savaş koşullarının yarattığı ekonomik zorluklardan kaynaklanan güvensizlik ve belirsizliğin etkisiyle doğurganlık eğiliminin azalması gibi nedenlerle doğumlar azalırken ölümler hızlı bir artış göstermiş, ortalama yaşam süresi 35 yıla düşmüştür. 1945 yılında, 0-4 yaş grubu çocukların 15-49 yaş aralığındaki kadınlara oranı %555 iken 1955 yılında bu oran %694'e yükselmiştir (5,5 çocuktan 7,0 çocuğa). 28 yıllık süreçte Türkiye nüfusu, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra, hızla artmaya başlamış; yıllık ortalama artış hızı %25'lere ve 1955 yılında %57,0 oranında artarak yaklaşık 24 milyona yükselmiştir (TÜİK, 2021).

⇒ **İkinci Aşama:** 1955-1985 yıllarını kapsayan bu dönemde; hızlı nüfus artışından kaynaklanan ekonomik ve sosyal sorunların artmasıyla antinatalist politikalar uygulanmaya başlanmıştır. Bocutoğlu (2012), iktisat literatüründe nüfus konusu ile ilgili araştırmalarıyla tanınan Malthus'un "Nüfus Yasası"na göre nüfusun ancak gıda maddeleri miktarının izin vereceği ölçüde artabileceği

düşüncesini dile getirmiştir. Diğer bir ifadeyle Malthus, nüfus artışının geometrik; gıda arzı artışının aritmetik oranla artması sonucunda, nüfus artışına sınırlama getirilmesi gerekliliğini savunmuştur (Köksel, 2016). Ülkemizde ise hızlı nüfus artışı ve hızının ekonomik bir sorun olarak gündeme getirildiği I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963-1967), nüfus artışının devam etmesi durumunda, milli gelirin kişi başına daha da düşeceği ifade edilmiştir. Plana göre o dönemde, büyük kitlelerin çok düşük bir hayat standardında ve medeni araçlardan büyük ölçüde yoksun olarak yaşadığı; halkın refah seviyesinin hızla yükseltilmesi ve ileri ülkelerin seviyesine ulaştırılması için kişi başına milli gelirdeki %4,0'lık bir artışın yeterli olmadığı savunulmuştur. Artan nüfusun beslenmesi, yatırımlara ayırabilecek kaynakları sınırlandıran başlıca faktörlerden biri olarak görülmüş; daha hızlı bir gelişme sağlamak için nüfus artış hızının yavaşlaması gerektiği belirtilmiştir. Planda, Türkiye'de geçmiş dönemdeki hızlı nüfus artışından doğan emek arzı istihdamının da ilerleyen yıllarda başlıca problemlerden biri olacağı ve alınacak tedbirlerin emek arzı üzerindeki etkisinin ancak 15 yıldan sonra görüleceği de vurgulanmıştır. Ülkemizdeki yüksek nüfus artışı hızı sebebinin de kaba doğum oranlarının artması ve ölüm oranlarındaki hızlı azalmadan kaynaklandığı; ölüm oranlarındaki azalışın, *yaşlıların ölüm oranlarındaki azalmayla* da bağlantılı olduğu ifade edilmiştir (DPT, 1963). Ayrıca siyasal açıdan çok partililiğin ve ekonomik olarak da finansal bir liberalizasyon döneminin başladığı bu yıllarda, iç göç etkisi ile kentsel nüfus artmış ve Türkiye'nin sosyo-ekonomik özellikleri değişmeye başlamıştır. İç göç yoluyla kentlerin kontrolsüz büyümesi; istihdam sorunlarını ve tarımda gizli işsizlik problemini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla, kırdan kente göçün ivme kazanması ve hızlı nüfus artışının bir sonucu olarak çarpık kentleşme, işsizlik ve ekonomik durgunluk gibi sorunların artmaya başlaması; nüfus artış hızını azaltıcı yönde politika kararlarının alınmasını gerektirmiştir (Çuhadar ve Lordoğlu, 2016). 1955-1985 yılları arasında Türkiye'de, nüfus artış hızını azaltıcı politikalar uygulansa da özellikle 1970'lerden sonra Dünya'da yaşanan gelişmelerin etkisiyle doğurganlık ve ölüm oranlarında düşme eğilimi olmasına rağmen doğal nüfus artış hızı pek gerilememiştir. Demografik göstergelere göre Türkiye nüfusu bu dönemde %44,0 oranında artarak 1985 yılında yaklaşık 49 milyona yükselmiştir. Ölümün azalması, genel ölüm oranının düşmesine (%9,5) ve ortalama yaşam süresinin uzamasına neden olmuştur. 1985 yılında doğuşta beklenen ortalama

yaşam süresi de 61,68 yıla (erkeklerde 58,25 yıl, kadınlarda 65,35 yıl) yükselmiştir. 1950 yılında kadın başına canlı doğum (kır-kent dağılımı farklı olmakla birlikte) yaklaşık 7 iken 1985 yılında yaklaşık 4'e düşmüştür. Sağlık sistemindeki gelişmelere bağlı olarak da 1 yaş altı bebek ölümlerinde %52,0 oranında düşüş gerçekleşmiştir. Ayrıca, 1955 yılında ülkemizde nüfus yoğunluğu 31,5 km²/kişi iken 1985 yılında 63,8 km²/kişiye yükselmiştir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3. Türkiye'nin Demografik Göstergeleri (1950-1985)

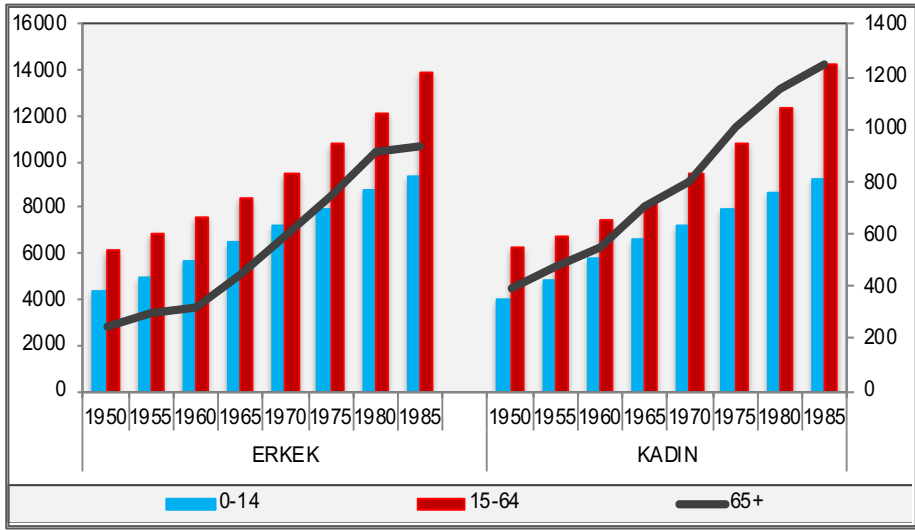
DEMOGRAFİK GÖSTERGELER	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985
Toplam Nüfus (Milyon)	21.408	24.271	27.472	30.973	34.876	39.277	43.976	49.134
Erkek Nüfus	10.765	12.141	13.693	15.403	17.324	19.515	21.815	24.296
Kadın Nüfus	10.644	12.130	13.780	15.570	17.552	19.762	22.161	24.838
Doğumlar (Bin)	1.084	1.176	1.248	1.307	1.399	1.480	1.523	1.486
Kaba Doğum Oranı (1.000 Nüfus)	50,0	48,3	45,4	42,1	40,0	37,7	34,5	30,3
Toplam Doğurganlık (Kadın Baş. Canlı Doğ.)	6,7	6,6	6,3	6,0	5,6	5,0	4,4	3,7
Ölümler (Bin)	538	562	558	536	525	516	494	467
Erkek (Bin)	293	303	300	286	281	281	274	261
Kadın (Bin)	245	259	258	250	244	235	221	206
Kaba Ölüm Oranı (1.000 Kişi Başına Ölüm)	24,8	23,1	20,3	17,3	15,0	13,1	11,2	9,5
Bebek Ölümleri (1 Yaş Altı, Bin)	240	247	237	221	214	198	163	124
Bebek Ölüm Oranı (1000 Canlı Doğum)	223,3	208,9	188,9	168,4	152,6	133,3	107,3	83,4
Beş Yaş Altı Ölüm Oranı (1000 Canlı Doğ.)	296,8	284,3	259,2	227,2	197,4	165,5	132,2	104,9
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)	40,1	42,2	45,3	49,0	52,2	55,3	58,6	61,6
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Erkek)	37,2	39,2	42,4	46,3	49,5	52,4	55,4	58,2
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Kadın)	43,2	45,3	48,4	51,8	55,0	58,5	62,1	65,3
Doğal Nüfus Değişimi/Artışı (Bin)	546	614	690	771	874	965	1 029	1.019
Doğal Artış Oranı (1000 Nüfus Başına)	25,2	25,3	25,1	24,9	25,0	24,6	23,3	20,8
Nüfus Değişimi (Bin)	536	609	669	737	833	910	997	1.007
Nüfus Artış Oranı (%)	2,5	2,5	2,4	2,3	2,3	2,3	2,2	2,0
Nüfus Yoğunluğu (km ² /kişi)	27,8	31,5	35,7	40,2	45,3	51,0	57,1	63,8

Kaynak: BM, 2020

Sanayileşme ile birlikte göçler, özellikle kırdan kente göç, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında olduğu gibi bir göç politikası uygulanmamakla birlikte,

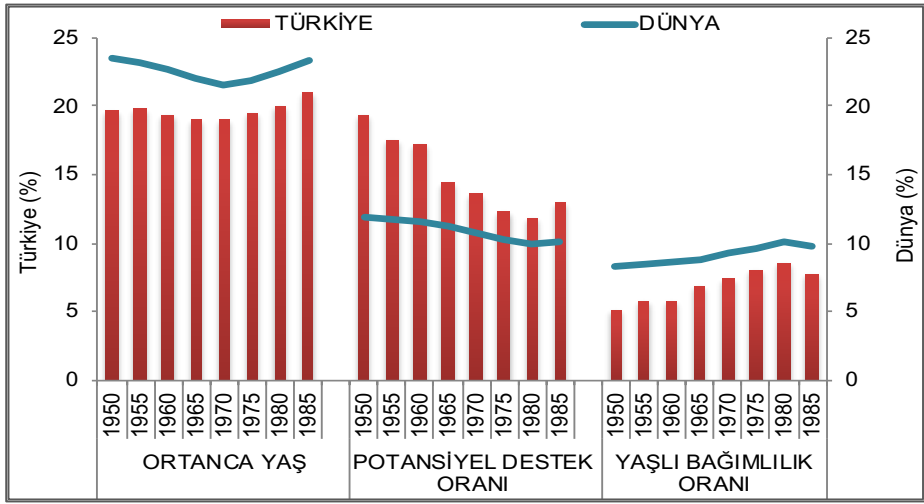
kaçınılmaz olmuştur. 1960-1965 döneminde 880 bin dolaylarında olan kır-kent göçünün, 1970-1975 döneminde 2,8 milyona ulaştığı saptanmıştır. Böylece, kır-kent göçünün kentleşme olgusuna katkısı 1960'larda % 42,6 iken 1970'li yıllarda %63,0 dolaylarına çıkmıştır. Göç eden nüfusun özellikle genç yaşlarda olması, göç veren yörelerin yaş yapısını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu yıllarda, yurtiçi nüfus hareketlerinin bir uzantısı olan yurtdışına göçler de nüfusun doğurganlığını ve toplam artış hızını etkileyen bir başka temel faktördür. 1960 yılından itibaren başlayan yurtdışına göçlerde, işçi göçü ağırlık taşımaktadır. 1977'de yurtdışındaki işçilerin %72,7'si Almanya'da (646.000 erkek, 495.000 kadın olmak üzere, toplam 1,1 milyon Türk nüfus) bulunmaktadır. Bu grubun içinde, erkeklerin %59,8'ini, kadınların ise %29,5'ini işçi nüfus oluşturmaktadır. Genç yaş yapısına sahip olan bu nüfusun %35,9'u 15 yaş altında olup geriye kalan da 15-55 yaş grubunda yoğunlaşmaktadır. Bu durum, hem ülkemizin hem de göç edilen ülke nüfusunun yaş yapısını etkilemektedir. Doğurganlıktaki azalma sonucu 0-14 yaş grubunun payı düşerken işgücü arzını oluşturan 15-64 yaş grubunun ağırlığı artmaktadır (DPT, 1979).

Türkiye 1950'den 1970'lere kadar yüksek bir hızla artan nüfusu ile 1970'lerde genç nüfus yapısı görünümündedir. Toplam nüfus içinde 0-14 yaş grubunun payı 1950 yılında %39,0 iken 1970'te %42,0'a ulaşmıştır. Diğer yandan çalışma çağındaki nüfusu oluşturan 15-64 yaş grubunun toplam nüfus içindeki payı ise 1950'de %58,0'dan 1970 yılında %54,0'a düşmüştür. Dolayısıyla 1950-1970 yılları arasında, toplam nüfus içinde 0-14 yaş grubu oranının yüksek olmasına bağlı olarak çalışma çağındaki nüfusun ekonomik yükü artmıştır. Bu yıllarda 65+ yaş grubu 1950 yılında %3,0'dan 1970 yılına kadar %1,0 oranında artmıştır (%4,0). 1985 yılında ise toplam nüfusun %38,0'ını 0-14 yaş grubu, %58,0'ını 15-64 yaş grubu ve %4,0'ını da 65+ yaş grubu oluşturmuştur. Türkiye'de 1945 yılına kadar kadın nüfusu, erkek nüfusundan fazla iken aynı yıldan itibaren azalmaya başlamıştır. Daha sonraki yıllarda toplam nüfus içinde erkek nüfus oranı %51,0'a yükselirken kadın nüfus oranı %49,0'da kalmıştır. Ancak bu durum, belirli yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir. Örneğin, 1985 yılı nüfus verilerine göre 0-14 yaş grubunda erkek oranı %50,4; 15-64 yaş grubunda %49,0 ve 65+ yaş grubunda %43,0'dır. Türkiye'de 65+ yaş grubundaki kadın nüfus fazlalığı (%57,0), gelişmiş ülkelerle de benzerlik göstermektedir (Şekil 4.23).

Şekil 4.23. Türkiye’de Yaş Gruplarına Göre Cinsiyet Dağılımı (1950-1985), (BM, 2020)

II. Dönemde Türkiye nüfusu, yaşlanma belirleyicilerine göre incelendiğinde 1950 yılında Dünya ortanca yaşı 23,6 yıl iken Türkiye’de 19,7 yıldır. Ortanca yaş, 1970 yılına kadar hem Dünya’da hem de Türkiye’de düşüş eğilimindeyken 1985 yılında Dünya (23,3 yıl) ile Türkiye (21,0 yıl) arasındaki ortanca yaş farkı 2,3 yıla düşmüştür. Yaşlanma belirleyicilerinden bir diğeri olan potansiyel destek oranı, 1950 yılında, ülkemizde Dünya’ya göre oldukça yüksektir. Aynı yılda Dünya potansiyel destek oranı %12,0; Türkiye’de ise %19,3’tür. Yıllar itibariyle düşüş eğilimi gösteren bu oran, 1985 yılında ülkemiz için %13,0’dır. Yaşlı bağımlılık oranındaki değişimler de yaşlanma konusunda fikir vermektedir. 1950 yılında Dünya yaşlı bağımlılık oranı %8,4 iken Türkiye’de %5,2’dir. 1980 (%8,5) yılına kadar artış eğilimi süren Türkiye yaşlı bağımlılık oranı, 1985 yılında %7,7’ye düşmüştür (Şekil 4.24). Verilere göre bu dönemde yaşlı nüfusun payında önemli bir değişikliğin olmadığı; toplam nüfusun %4,0’ını bu yaş grubunun teşkil ettiği ve ülkemizin bu dönemde de genç ülke olma özelliğini koruduğu söylenebilir.

Şekil 4.24. Dünya ve Türkiye’de Yaşlanma Belirleyicilerinin Değişimi (1950-1985), (BM, 2020)

⇒ **Üçüncü Aşama:** Üçüncü Aşama, doğum hızlarının hızla düşmeye başladığı, doğum ve ölüm oranlarının birbirine yakın olduğu 1985 yılı ve sonrası dönemdir. Ülkemizde 1927’den bu yana nüfus sayımları, nüfusun ekonomik etkinliği dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Bir ülkenin nüfus artış hızının yüksek ya da düşük olması, o ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi ve üretim potansiyeli ile yakından ilgilidir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki hızlı nüfus artışı, yapısal bir işsizliğe neden olmaktadır (Direk, 2012). Ülkemizde ikinci dönemde askeri darbelerin (1960 ve 1980) etkisiyle ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık ve demokratikleşme çabaları yüzünden bozulan ekonomik yapı, nüfus politikalarının uygulanabilir olmasını da geciktirmiştir. Diğer yandan, Dünya’da yaşanan gelişmelere uyum sağlanamadığı için nüfus artışının getirdiği sorunlara çözüm arayışı da ertelenmiştir. Dolayısıyla dönemde; eğitim, sağlık, istihdam, kırdan kente göçlerin artması, kadınların eğitim düzeyinin düşük olması, sık ve erken yaşlardaki doğumların varlığı, doğum öncesi ve sonrası bakımın yetersizliği, doğumda sağlık personeli ve kurumlarından yararlanma oranının düşük olması, ailelerin bozuk ekonomik koşulları, vd. sorunlar giderek artmış ve çeşitlenmiştir. Yedinci Beş Yıllık (1996-2000) Kalkınma Planı’nda da biriken bu sorunların olumsuz etkilerine karşı ailenin çağdaş kurum ve hizmetlerle desteklenmesi, kalkınma ile artan refahtan aldığı payın artırılmasını sağlayacak tedbirlerin alınması gerektiği

belirtilmiştir. Ayrıca, sanayileşme ve kentleşme gibi sebeplerle ailenin geleneksel fonksiyonları etkilendiğinden kadınların eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal güvenlik alanları ile ilgili göstergelerinin iyileştirilmesi; kadın-erkek eşitliğini engelleyen hususların düzenlenmesi ve kadının toplumsal statüsünün yükseltilmesinin önemli olduğuna dikkat çekilmiştir (DPT, 1995). Tüm bu sorunların hızlı nüfus artışından kaynaklandığı düşüncesiyle üçüncü dönemde de genellikle nüfus azaltıcı politikaların uygulanmasına devam edilmiştir.

1960'lardan itibaren nüfus artış hızı azalmaya başlayan Türkiye'de, 1980 yılında doğal nüfus artış hızı %23,3 iken 1985 yılında %20,8'e gerilemiştir. Aynı yıldan itibaren nüfus artış hızında günümüze kadar düşme eğilimi devam ederken toplam nüfus, artış eğilimi göstermiştir. 1985'te yaklaşık 49 milyon olan Türkiye nüfusu, 1990'da yaklaşık 54 milyona, 2000'de yaklaşık 64 milyona, 2010'da yaklaşık 72 milyona ve 31.12.2021 tarihinde 84 milyon 680 bin 273 kişiye yükselmiştir. 2021'de toplam nüfusun %50,2'sini erkekler, %49,8'ini ise kadınlar oluşturmuştur (TÜİK, 2022).

2019 yılında Türkiye nüfus artış hızı %13,9 iken 2020 yılında %5,5'e kadar düşmüştür. Buna rağmen genel nüfusun artma eğiliminde olması, 65+ yaş grubunun toplam nüfus içindeki oranının giderek arttığını da göstermektedir. 1985-2020 yılları arasında Türkiye'nin demografik göstergeleri, Dünya göstergelerine göre kıyaslandığında, kaba doğum (1985'te Dünya oranı %27,7, Türkiye %30,3; 2020'de Dünya %18,0, Türkiye %15,5) ve toplam doğurganlık oranlarının yıllar itibariyle (ülkemizde bu oranlar, gelişmiş ülkelere göre yüksek olmakla birlikte) gerilediği görülmektedir. 1985 yılında kaba ölüm oranı Dünya'da %9,7 iken Türkiye'de bu oran %9,5'tir. 2020 yılında ise Dünya kaba ölüm oranı %7,6, Türkiye'de %5,5'tir. 1985 yılında Dünya'da ortalama 62,97 yıl (erkeklerde 60,77 yıl, kadınlarda 65,21 yıl) olan doğuşta beklenen yaşam süresi, Gelişmiş Bölgelerde 73,45 yıl (erkeklerde 69,72 yıl, kadınlarda 77,04 yıl) ve Türkiye'de 61,68 yıldır (erkeklerde 58,25 yıl, kadınlarda 65,35 yıl). 2020 yılında doğuşta beklenen yaşam süresi, Dünya'da 72,77 yıl (erkeklerde 70,41 yıl, kadınlarda 75,20 yıl), Gelişmiş Bölgelerde 79,57 yıl (erkeklerde 76,54 yıl, kadınlarda 82,56 yıl) ve Türkiye'de 77,93 yıldır (erkeklerde 74,98 yıl, kadınlarda 80,77 yıl). Nüfus verilerinden, Türkiye'de doğuşta beklenen yaşam süresinin Gelişmiş Bölgelerin ortalamalarına yaklaştığı ve ülkemizde de yaşlı nüfus oranının giderek arttığı anlaşılmaktadır. 2020 yılında Dünya nüfus yoğunluğu yaklaşık 60 km²/kişi iken Türkiye nüfus

yoğunluğu yaklaşık 110 km²/kişidir. Ülkemizin ortalama nüfus yoğunluğu, bölgelere ve illere göre farklılık göstermekle birlikte, Dünya ortalamasının yaklaşık iki katıdır (Çizelge 4.4).

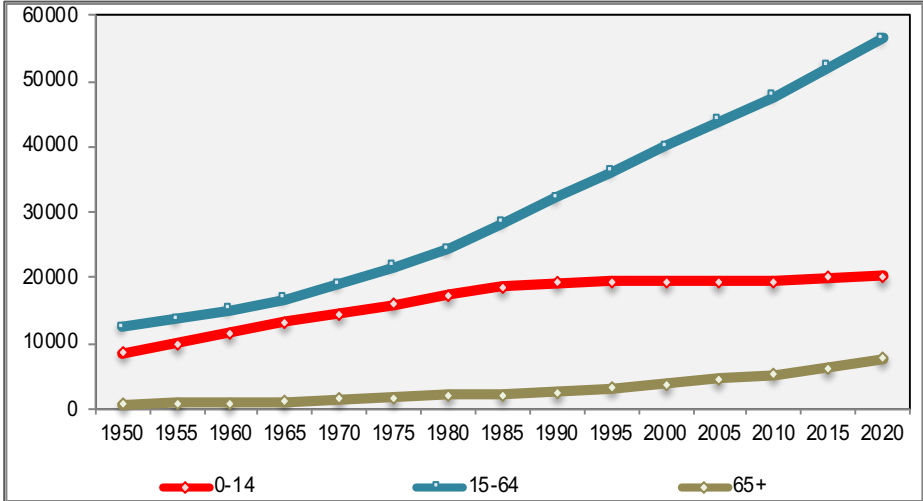
TÜİK verilerine göre 2021 yılında Türkiye’de nüfus yoğunluğu en yüksek olan İstanbul’da, kilometrekareye 3 bin 49 kişi düşmektedir. Kocaeli 563 km²/kişi ile nüfus yoğunluğu en yüksek olan iller arasında ikinci sırada yer alırken İzmir 368 km²/kişi ile üçüncü sırada yer almıştır. Diğer yandan nüfus yoğunluğu en az olan il, 11 km²/kişi ile Tunceli olurken Tunceli’yi 20 km²/kişi ile Ardahan ve Erzincan illeri izlemiştir. Yüz ölçümü büyüklüğünde ilk sırada yer alan Konya’nın nüfus yoğunluğu 59 km²/kişi, en küçük yüz ölçümüne sahip olan Yalova’nın nüfus yoğunluğu ise 344 km²/kişi olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2022).

Çizelge 4.4. Türkiye’nin Demografik Göstergeleri (1985-2020)

DEMOGRAFİK GÖSTERGELER	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020
Toplam Nüfus (Milyon)	49.134	53.922	58.486	63.240	67.903	72.327	78.529	84.339
Erkek Nüfus	24.296	26.630	28.836	31.144	33.420	35.564	38.650	41.636
Kadın Nüfus	24.838	27.291	29.650	32.096	34.484	36.763	39.879	42.703
Doğumlar (Bin)	1.486	1.395	1.381	1.370	1.324	1.303	1.313	1.301
Kaba Doğum Oranı (1.000 Nüfus)	30,3	25,9	23,6	21,7	19,5	17,9	16,7	15,5
Toplam Doğurganlık (Kadın Baş. Canlı Doğ.)	3,7	3,1	2,8	2,5	2,3	2,2	2,1	2,0
Ölümler (Bin)	467	445	428	409	408	414	424	459
Erkek (Bin)	261	251	245	234	232	232	233	249
Kadın (Bin)	206	194	183	175	176	181	191	210
Kaba Ölüm Oranı (1.000 Kişi Başına Ölüm)	9,5	8,2	7,3	6,5	6,0	5,7	5,4	5,5
Bebek Ölümleri (1 Yaş Altı, Bin)	124	90	64	41	26	18	13	10
Bebek Ölüm Oranı (1000 Canlı Doğum)	83,4	64,4	46,2	30,0	19,9	13,7	10,1	7,9
Beş Yaş Altı Ölüm Oranı (1000 Canlı Doğ.)	104,9	82,7	60,8	41,0	27,7	19,7	15,1	11,9
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)	61,7	64,3	67,0	70,0	72,4	74,5	76,5	77,9
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Erkek)	58,3	60,7	63,2	66,4	69,0	71,2	73,5	75,0
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Kadın)	65,4	68,0	71,0	73,8	76,0	77,8	79,5	80,8
Doğal Nüfus Değişimi/Artışı (Bin)	1.019	950	953	961	916	889	889	842
Doğal Artış Oranı (1000 Nüfus Başına)	20,8	17,6	16,3	15,2	13,5	12,2	11,3	10,0
Nüfus Değişimi (Bin)	1.007	924	930	952	873	1.061	1.299	807
Nüfus Artış Oranı (%)	2,1	1,7	1,6	1,5	1,3	1,5	1,7	1,0
Nüfus Yoğunluğu (km ² / kişi)	63,8	70,1	76,0	82,2	88,2	94,0	102,0	109,6

Kaynak: BM, 2020

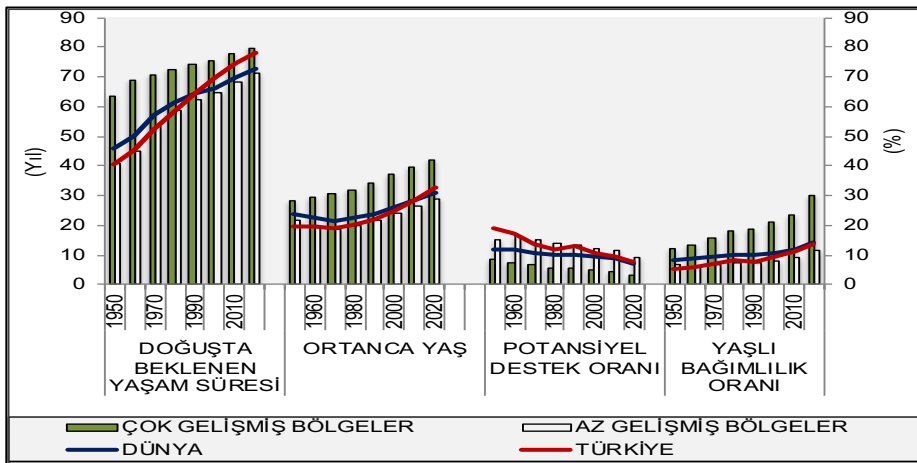
Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %10,0'ı geçmesi, nüfusun yaşlandığının bir göstergesidir. Dolayısıyla, Demografik Dönüşüm sürecinde olan Türkiye'de de doğurganlık ve ölümlülük hızlarındaki azalma ile sağlık alanında yaşanan gelişmelerin yanı sıra yaşam standardı, refah düzeyi ve doğuştan beklenen yaşam süresinin artmasıyla nüfusun yaş yapısı oldukça değişmiştir. Çocuk ve gençlerin nüfus içindeki oranı azalırken yaşlıların toplam nüfus içindeki oranı artmıştır. Türkiye, oransal olarak yaşlı nüfus yapısına sahip ülkelere göre genç nüfus yapısında bir görünüme sahip olsa da yaşlı nüfusun sayısal olarak fazlaştığı bir ülkedir. Özellikle 1980'lerden itibaren 65+ yaş grubu, diğer yaş gruplarından daha yüksek bir hızla artış göstermiştir. Bu yaş grubu, 1985 yılında toplam nüfusun %4,0'ını, 2020 yılında ise %9,5'ini oluşturmuştur. 1990 yılından itibaren düşük oranlarla artma eğilimi gösteren 0-14 yaş grubu, 1985 yılında toplam nüfusun %38,0'ını oluştururken 2020 yılında %24,0'a gerilemiştir. 15-64 yaş grubu ise yıllar itibarıyla toplam nüfus içinde en yüksek orana (1985 yılında %58,0, 2020 yılında %67,0) sahip olma özelliğini sürdürmektedir (BM, 2020) (Şekil 4.25). TÜİK verilerine göre de 2021 yılında 65 ve üzeri yaş grubu oranı %9,7; 0-14 yaş grubu oranı %22,4; 15-64 yaş grubu oranı %67,7'dir (TÜİK, 2022).

Şekil 4.25. Türkiye Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (1950-2020), (BM, 2020)

Nüfusun yaşlanması ile ilgili göstergelerden biri olan ortanca yaş, Türkiye’de 1950 yılında 19,7 yıl iken 1980 yılında 20,0 yıla; 2020 yılında 32,7 yıla; 2021 yılında 33,1 yıla yükselmiştir. Türkiye, 2020 yılında Dünya ortalaması (30,9 yıl) ve az gelişmiş bölgelerden (29,0 yıl) daha yüksek; çok gelişmiş bölgelerden (41,9 yıl) daha düşük ortanca yaşa sahiptir. Ülkemizde ortanca yaş cinsiyete göre 2021 yılında erkeklerde 32,4 yıl; kadınlarda 33,8 yıla yükselmiştir. Ülkemizde doğurganlık ve ölümlülük hızlarındaki azalmaya bağlı olarak ortanca yaşın yükseldiği ve yaşlı nüfusun arttığı görülmektedir. 2020’de ortanca yaş en yüksek olan il Sinop (40,6 yıl), en düşük olan il Şanlıurfa’dır (20,4 yıl). Cinsiyete göre de erkeklerde (40,2 yıl) ve kadınlarda (42,7 yıl) en yüksek ortanca yaşa sahip il Sinop’tur. Kadınlarda Şanlıurfa ve Şırnak 20,9; erkeklerde Şanlıurfa 20,0 yıl ile en düşük ortanca yaş değerine sahip olan illerdir (TÜİK, 2022).

Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden yaşlı bağımlılık oranı, Türkiye’de 1950 yılında %5,2 iken bu oran 1980 yılında %8,5’e, 2000 yılında %9,6’ya ve 2020 yılında %14,1’e ve 2021 yılında %14,3’e yükselmiştir. Türkiye yaşlı bağımlılık oranı, Dünya ve Az Gelişmiş Bölgelerle benzer özellik gösterirken Çok Gelişmiş Bölgelerden (2020 yılı %29,9) oldukça düşüktür. Türkiye’de, yaşlı bağımlılık oranının tersine hesaplanan potansiyel destek oranı da 1950’de %19,3’ten; 1980’de %11,8’e, 2020’de ise %7,5’e düşmüştür (Şekil 4.26).

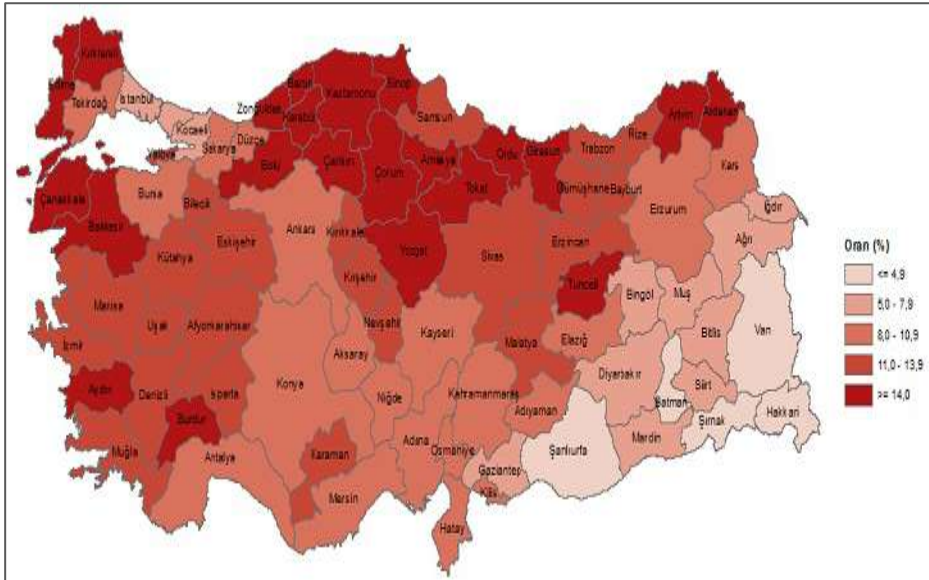
Şekil 4.26. Dünya, Çok Gelişmiş Bölgeler, Az Gelişmiş Bölgeler ve Türkiye’de Yaşlanma Belirleyicilerinin Değişimi (1950-2020), (BM, 2020)

TÜİK Hayat Tabloları (2017-2019), sonuçlarına göre doğuşta beklenen yaşam süresinin Türkiye ortalaması, 78,6 yıldır (erkekler için 75,9 yıl ve kadınlar için 81,3 yıl). Tüm Dünya’da genel olarak kadınlar erkeklerden yaklaşık 5 yıl daha uzun yaşarken Türkiye için doğuşta beklenen yaşam süresi farkı 5,4 yıldır. Türkiye’de 65 yaşındaki bir kişinin kalan yaşam süresi ortalama 18,0 yıldır (erkekler 16,3 yıl, kadınlar 19,6 yıl). Diğer yandan, Türkiye’de 2019 yılında toplam 24,5 milyon haneden, yaklaşık 5,5 milyonunda 65 ve daha yukarı yaşta en az bir kişi yaşamakta (hanelerin %23,5’i) ve bu hanelerin yaklaşık 1,5 milyonu, yalnız yaşayan yaşlılardan (%75,7’si kadınlar, %24,3’ü erkekler) oluşmaktadır. Ülkemizde okuma yazma bilmeyen yaşlı nüfus oranı, 2014 yılında %22,9 iken 2018 yılında %18,3’e düşmüştür. Okuma yazma bilmeyen yaşlı kadın oranınının, 2018 yılında yaşlı erkek oranından 4,6 kat fazla olduğu (erkekler %6,1 ve kadınlar %27,9) belirlenmiştir. Ülkemizde 65+ yaş grubunun teknolojiden yararlanma durumları, hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırmasıyla belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre internet kullanan 65-74 yaş grubundaki bireylerin oranı 2014’te %5,0 iken bu oran 2019’da %19,8’e yükselmiştir. 2019 yılında yaşlı bireylerin cinsiyete göre teknolojiden yararlanma oranları ise erkekler %25,3, kadınlar %15,0’dır (TÜİK, 2021).

1985-2020 yıllarında Türkiye yaş gruplarının cinsiyete göre değişimi incelendiğinde yıllar itibariyle erkek nüfus oranının genellikle 0-14 yaş grubunda daha yüksek, 15-64 ve 65+ yaş grubunda daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. 1985 yılında toplam erkek nüfusun yaş gruplarına dağılımı, **0-14** yaş grubu %38,1; **15-64** yaş grubu %58,2 ve **65+** yaş grubu %3,7 oranındadır. 2020’de yaş grupları sırasıyla erkek nüfus dağılımı da %23,3; %68,3 ve %8,4’tür. 2020 yılında kadın nüfus dağılımı ise yaş grupları sırasına göre %22,3; %67,1 ve %10,6’dır (TÜİK, 2021).

Ülkemizde yaşlı nüfus, yaş gruplarına göre incelendiğinde 2016 yılında yaşlı nüfusun %61,5’inin 65-74 yaş grubunda, %30,2’sinin 75-84 yaş grubunda ve %8,2’sinin 85 ve daha yukarı yaş grubunda yer aldığı görülürken 2021 yılında yaşlı nüfusun %64,7’sinin 65-74 yaş grubunda, %27,3’ünün 75-84 yaş grubunda ve %8,0’ının 85 ve daha yukarı yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. 2021 yılında yaşlı nüfusun %0,1’ini oluşturan 100 yaş ve üzerideki kişi sayısı 5 bin 859’dur. 100 yaş ve üzerinde en fazla yaşlıya sahip ilk üç il; 815 kişi ile İstanbul, 276 kişi ile Şanlıurfa ve 272 kişi ile Mardin iken en az yaşlıya sahip iller ise 7 kişi ile Bayburt ve Bartın, 8 kişi ile Ardahan ve

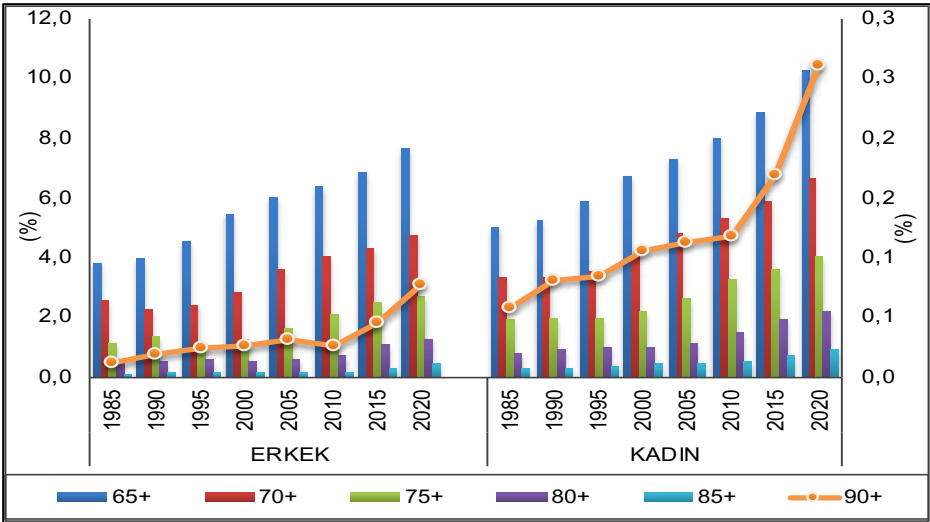
Bilecik'tir. Ülkemizde yaşlı nüfus oranı, bölge ve illere göre de farklılık göstermektedir. 2021 yılında Karadeniz Bölgesinin büyük bir bölümünde, Batı Marmara Bölgesinde; Aydın, Burdur ve Tunceli illerinde 65+ nüfus oranı %14,0 ve üzerindedir. Yaşlı nüfusun coğrafi dağılım oranı, 5 ilde %4,9 ve daha düşük, 11 ilde %5,0-7,9'dur. Türkiye'nin 65 ilinde yaşlı nüfus oranı %8,0 ve %14,0 arasında değişmekle birlikte oldukça yüksektir. Yaşlı nüfus oranı il düzeyinde yıllara göre incelendiğinde toplam nüfus içinde yaşlı nüfus oranının (%14 ve üzeri) en yüksek olduğu il sayısı 2016 yılında 8 iken 2021 yılında 22'ye yükselmiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre de yaşlı nüfus oranının en yüksek olacağı il sayısı, 2025 yılında 33'e yükselecektir. 2021 yılında yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu ilk üç il sırayla Sinop (%20,1), Kastamonu (%19,2) ve Artvin'dir (%17,8). Yaşlı nüfus oranının en düşük olduğu iller ise Şırnak (%3,5), Hakkari (%3,9) ve Şanlıurfa'dır (%4,0) (Şekil 4.27). Dünya yaşlı nüfus oranına (%9,8) göre 2021 yılında en yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ilk üç ülke de sırayla Monako (%34,3), Japonya (%28,8) ve İtalya (%22,8) iken Türkiye, 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2022).

Şekil 4.27. Türkiye'de İllere Göre Yaşlı Nüfus Oranı (2021), (TÜİK, 2022)

65+ yaş grubunun kendi içindeki cinsiyet dağılımına göre 1985 yılında 65+ erkek nüfus oranı %3,8 iken 75+ erkek nüfus %1,2; 80+ erkek nüfus %0,4;

85+ erkek nüfus %0,1'dir. 2020 yılında yaşlı erkek nüfus oranları aynı yaş grubu sırasıyla %7,7; %4,8; %2,7; %1,3; %0,4 ve **90+** erkek nüfus %0,1'dir. 65 ve üzeri yaş grubunun kendi içinde dağılımına göre kadın nüfus oranları, erkek nüfus oranlarından yüksektir. Aynı yaş grubu sırasıyla kadın nüfus oranları 1985 yılında %5,0; %3,4; %1,9; %0,8; %0,3 ve 90+ yaş grubu %0,1'dir. 2020 yılında kadın nüfus oranları 65-75 yaş aralığında önemli artış göstermiştir. Aynı yılda kadın nüfus oranları **65+** %10,2; **70+** %6,7; **75+** %4,1; **80+** %2,2; **85+** %1,0 ve **90+** yaş grubu %0,3'e yükselmiştir. Türkiye'de, toplam nüfus içindeki 65+ yaş grubunda ve bu yaş grubunun kendi dağılımı içerisinde de kadınların oranı giderek artmaktadır (Şekil 4.28).

Şekil 4.28. Türkiye'de 65+ Yaş Gruplarının Cinsiyete Göre Dağılımı (1985-2020), (BM, 2020)

Verilerden, Türkiye nüfusunun giderek yaşlandığı anlaşılmaktadır. Bu durumun temel sebepleri, ülkemizde doğum oranlarının düşmesi ve sağlık alanındaki gelişmelerin etkisiyle ölüm oranlarının azalması ve ortalama yaşam süresinin uzamasıdır. 2000'li yılların başından itibaren çalışma çağındaki (15-64 yaş) nüfusun toplam nüfus içindeki payı artmakta ve bu artış sürmektedir. Diğer yandan 0-14 yaş grubu nüfusun, toplam nüfus içindeki payı da giderek azalmaktadır. Türkiye nüfusu, halen genç bir görünüme sahip olmasına rağmen 65+ yaş grubunun toplam nüfus içindeki payı, Dünya ortalamasına

yaklaşmaktadır. Bu yüzden son yıllarda “*en az üç çocuk*” söylemiyle, nüfusun yaş yapısındaki değişimin tersine çevrilmesi yönünde bir adım atıldığı söylenebilir (Köksel, 2016). 11. Kalkınma Planı’nda (2019-2023) da Türkiye’nin sahip olduğu demografik fırsat penceresinden azami derecede faydalanılması için genç ve dinamik nüfus yapısının korunmasına yönelik politikaların önem kazanacağı belirtilmiştir. Doğurganlık hızının yenileme seviyesinin üzerinde tutulması için geçmiş dönemde gerçekleştirilen iş ve aile yaşamını uyumlaştırıcı politikaların etki değerlendirmesi yapılarak gerekli değişiklikler veya ilave tedbirlerin hayata geçirileceği de ifade edilmiştir. Planda ayrıca, yaşlıların yaşam kalitesinin yükseltilmesi için ekonomik ve sosyal hayata etkin bir şekilde katılabilmeleri, aktif ve bağımsız olarak hayatlarını sürdürebilmeleri, yüksek kalitede uzun süreli bakım, sağlık ve diğer hizmetlerden yararlanabilmeleri ve aktif yaşlanma ortamlarının oluşturulması için hedefler belirlenmiştir. Dolayısıyla planda, yaşlılık ve yaşlı nüfusla ilişkilendirilebilecek doğrudan ve dolaylı yaklaşımlar içinde genellikle genç nüfusun önem taşıdığı ve Türkiye’nin 2030 yılına kadar işgücü potansiyeli açısından demografik fırsat penceresinden yararlanabilecek ender ülkeler arasında yer alacağı belirtilmiştir. Demografik fırsat penceresinden azami derecede faydalanılması için de üretken ve dinamik nüfus yapısının korunarak nüfusun yaşam kalitesinin yükseltilmesi hedeflenmiştir (KB, 2019).

⇒ **Dördüncü Aşama:** Ülkemizde 1961 yılında Devlet Planlama Teşkilatının kurulması ile Kalkınma Planları için nüfus projeksiyonları hazırlanmıştır. Birinci Kalkınma Planının (1963-1967) hazırlanmasıyla başlayan ve diğer 5 Yıllık Kalkınma Planlarında da devam eden mevcut nüfus ve geleceğe yönelik tahminler, kalkınma hedefleri doğrultusunda önem kazanmıştır. Nüfus tahminleri; sosyo-ekonomik politikaların uygulanmasında ve sektörler için gerekli olan üretici ve tüketicilerin yaş ve cinsiyet tespitinde yardımcı bir araç özelliği taşımaktadır. Nüfus projeksiyonları, nüfus artış hızları ve uluslararası göçlerin gelecekteki seyri dikkate alınarak çeşitli senaryolara göre hesaplanmaktadır (Kocaman, 2002).

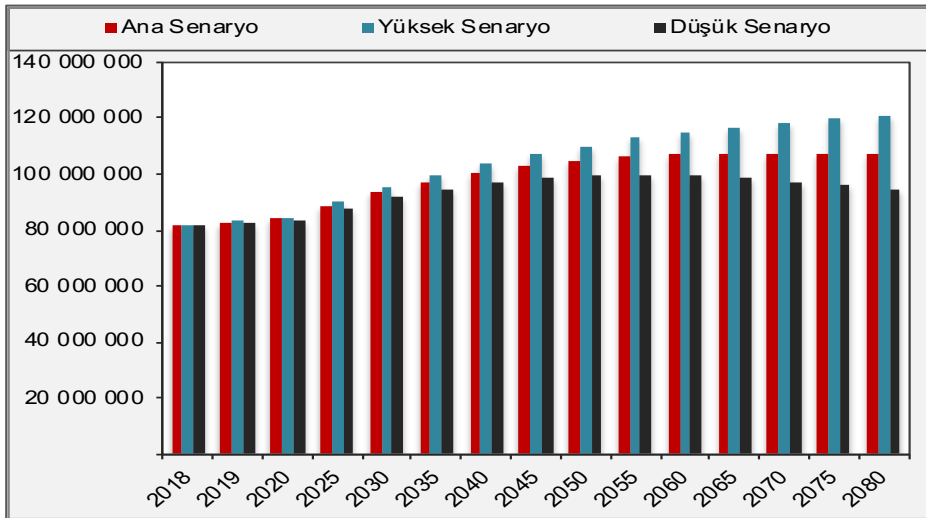
Ülkemizde 2020 sonrası nüfus projeksiyonları, 2018-2080 yılları baz alınarak 3 ayrı senaryoya göre TÜİK tarafından oluşturulmuştur. Türkiye’de 2020 sonrası nüfusun yaş ve cinsiyet yapısına, birçok demografik göstergenin etkisini temel alarak yansıtan “*Kuşak Bileşen Yöntemi*” ile projeksiyonlar üretilmiştir. Kuşak bileşen yöntemi; doğurganlık, ölümlülük ve göç

örüntülerine göre aynı yaş grubundaki kuşakların yaşam boyu izlenmesi esasına dayanmaktadır. Kuşaklar, yıllık doğum kuşakları (yaş kuşakları); bileşenler ise doğum, ölüm ve göçlerden oluşmaktadır. Türkiye toplam nüfusu ve iller düzeyinde nüfus projeksiyonlarının üretilmesinde, Türkiye için güncel veri kaynakları kullanılmıştır. Diğer yandan, *uluslararası göçler*; tahmin edilmesi ve projeksiyon varsayımlarına dahil edilmesi en zor olan projeksiyon bileşeni olup ülkelerin nüfus yapıları ve büyüklüklerinde önemli bir etkiye sahiptir. Göç akımları, çoğu zaman önceden tahmin edilmesi çok zor olan kısa veya orta vadeli sosyal, ekonomik, politik ya da çevresel faktörlerin değişimlerinden kaynaklanmaktadır. Türkiye, son yıllarda özellikle komşusu olan ülkelerdeki istikrarsız koşullar nedeniyle önemli miktarda uluslararası göç akımına maruz kalmıştır. Bu kapsamda, Türkiye için *ilk kez*, idari kayıtlar ve nüfus kayıt sistemi sonuçları kullanılarak uluslararası göç istatistikleri üretilmiştir. Ülkemizde geçici koruma altında bulunan Suriyeli mülteciler (T.C. vatandaşı olanların dışında kalanlar), ikamete dayalı olan “de-jure” nüfus tanımının dışında olduğundan projeksiyon kapsamında yer almamıştır. İller arası göç konusunda da ADNKS kapsamında derlenen ve hesaplanan iç göç istatistikleri kullanılmıştır. Nüfus projeksiyonlarının hesaplanmasında düşük, ana ve yüksek olmak üzere üç temel senaryo tasarlanmış ve senaryolar, doğurganlık ve uluslararası göçteki değişimler de dikkate alınarak oluşturulmuştur (TÜİK, 2021).

- 1) **Ana Senaryo:** Projeksiyonlarda kullanılan temel senaryo olarak toplam doğurganlık hızı ve uluslararası net göç varsayımlarının bileşik etkisinden oluşan senaryodur. Bu senaryoya göre 2018-2023 döneminde, toplam doğurganlık hızının 2,10 düzeyinde sabit kalacağı, doğal akış içinde doğrusal olarak azalıp 2030 yılında 2,05’e; 2040 yılında 1,95’e; 2050 yılında 1,85’e ve 2080 yılında 1,80’e düşeceği varsayılmıştır. Uluslararası net göçün 2023 yılına kadar 150.000 düzeyinde sabit kalacağı, 2030 yılında 100.000, 2040 yılında 60.000, 2050 yılında 40.000’e düşeceği ve 2080 yılına kadar bu düzeyde sabit kalacağı öngörülmüştür.
- 2) **Yüksek Senaryo:** Ana senaryodan daha yüksek doğurganlık ve uluslararası net göç varsayımlarına dayanan bu senaryo, toplam doğurganlık hızı ve uluslararası net göç varsayımlarının bileşik etkisinden oluşmaktadır. Yüksek senaryoda, toplam doğurganlık

hızının 2018-2023 döneminde 2,20 düzeyinde sabit kalacağı, doğal akış içinde doğrusal olarak azalıp 2030 yılında 2,15; 2040 yılında 2,10; 2050 yılında 2,05 ve 2080 yılında 2,00 değerine düşeceği varsayılmıştır. Uluslararası net göçün de 2023 yılına kadar 210.000 düzeyinde sabit kalacağı, 2030 yılında 160.000, 2040 yılında 120.000, 2050 yılında 100.000'e düşeceği ve 2080 yılına kadar bu düzeyde sabit kalacağı tahmin edilmiştir.

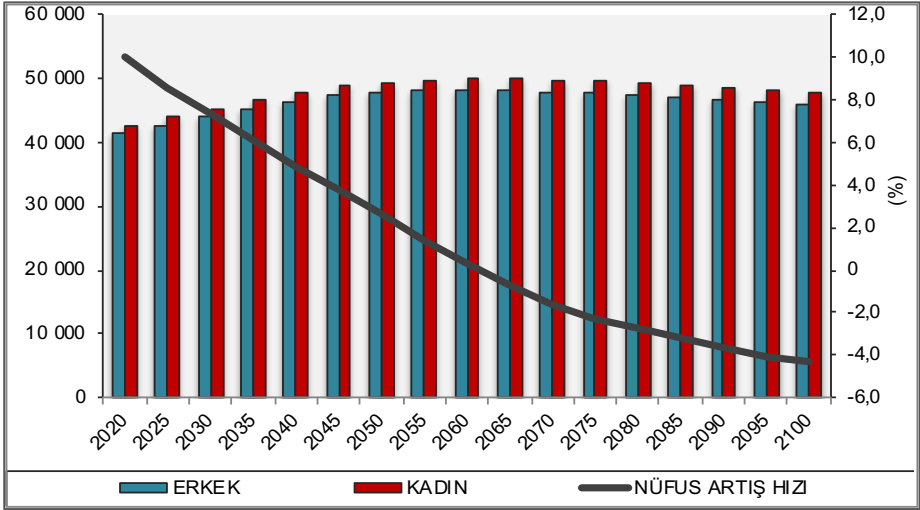
- 3) Düşük Senaryo:** Ana senaryodan daha düşük doğurganlık ve uluslararası net göç varsayımlarıyla oluşturulan bu senaryo, toplam doğurganlık hızı ve uluslararası net göç varsayımlarının bileşik etkisinden oluşmaktadır. Toplam doğurganlık hızının 2018-2023 döneminde 2,00 düzeyinde sabit kalacağı, doğal akış içinde doğrusal olarak azalıp 2030 yılında 1,95; 2040 yılında 1,80; 2050 yılında 1,65 ve 2080 yılında 1,60 değerine düşeceği varsayılmıştır. Uluslararası net göçün 2023 yılına kadar 90.000 düzeyinde sabit kalacağı, 2030 yılında 40.000, 2040 yılında sıfır, sonrasında ise negatife dönüşerek 2050 yılında -20.000'e düşeceği ve 2080 yılına kadar bu düzeyde sabit kalacağı öngörülmüştür (Şekil 4.29).

Şekil 4.29. Türkiye’de Nüfus Projeksiyonları (2018-2080), (TÜİK, 2021)

Çalışmada, TÜİK tarafından oluşturulan senaryoların yanı sıra Türkiye nüfus yapısının gelecekteki seyrini daha ayrıntılı incelemek amacıyla BM’nin

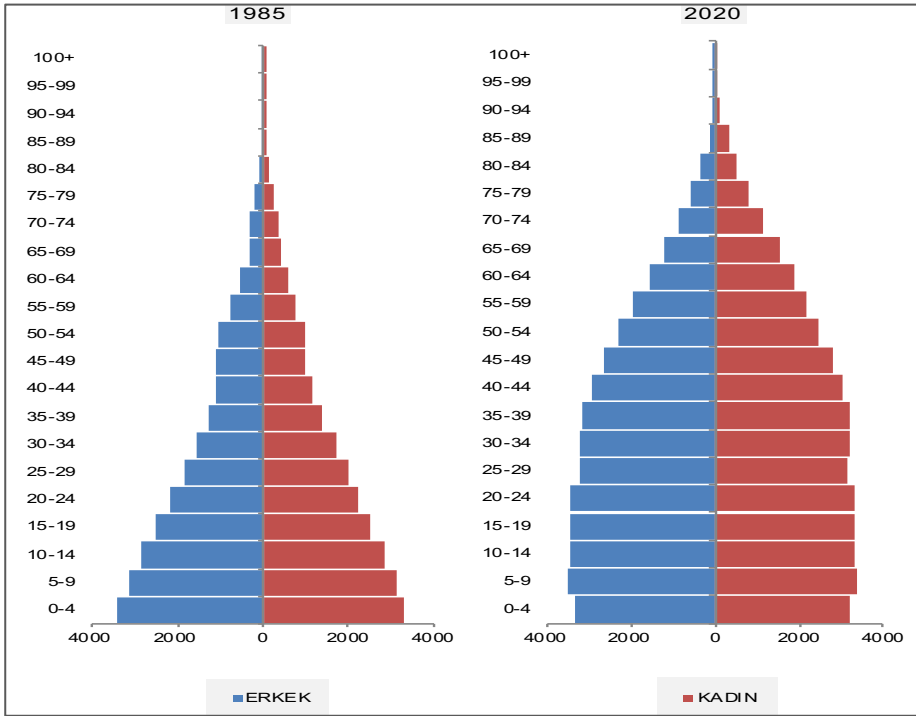
Türkiye nüfus projeksiyonlarından da (2020- 2100) yararlanılmıştır. Verilere göre 2020 yılında yaklaşık 84 milyon olan Türkiye nüfusunun 2030 yılında 89 milyon, 2040 yılında 94 milyon 2050 yılında 97 milyon ve 2100 yılında 93 milyon olacağı öngörülmüştür. Türkiye nüfusunun cinsiyet dağılımı tahminlerine göre 2020 yılından itibaren erkek nüfus oranı %49'a düşecek ve bu durum 2100 yılına kadar değişmeyecektir. 2020 yılında doğal nüfus artış oranı %10,0 iken 2050 yılında %2,6'ya, 2100 yılında ise % -4,3'e kadar düşecektir. Projeksiyonlara göre 2020 yılında 109,6 km²/kişi olan Türkiye nüfus yoğunluğunun, 2050 (126,4 km²/kişi) ve 2065 yılına kadar artış eğilimindeyken bu artışın 2065 yılından (127,5 km²/kişi) itibaren düşerek 2100 yılında 122,0 km²/kişi olacağı tahmin edilmektedir (Şekil 4.30).

Şekil 4.30. Cinsiyete Göre Türkiye Nüfusu ve Nüfus Artış Hızının Projeksiyonu (2020-2100), (BM, 2020)

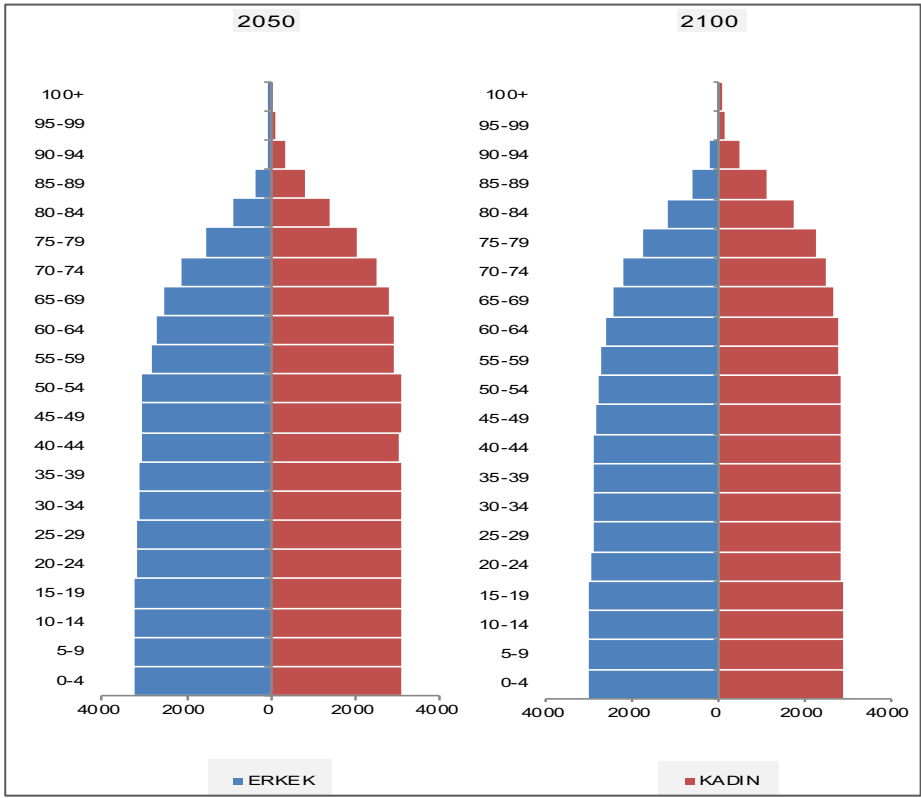
Demografik Dönüşüm Modeline göre ülkelerin doğum ve ölüm oranlarının yüksek olduğu aşamadan, bu oranların düşük olduğu aşamaya geçiş, *Demografik Dönüşüm* olarak adlandırılmaktadır. *Nüfus Piramitleri* ise nüfusun yaş ve cinsiyet yapısında meydana gelen değişimi (Demografik Dönüşüm) gösteren grafikler olarak tanımlanmaktadır. Nüfus piramitlerinden; ülkelerin toplam nüfus miktarı, nüfusun yaş gruplarına dağılımı, kadın-erkek nüfus miktarı ve oranı, aktif ve bağımlı nüfus miktarı ve oranı, çalışma çağındaki nüfus miktarı ve oranı, doğum oranlarındaki artış veya azalış, ortalama yaşam

süresi ve ülkelerin gelişmişlik düzeyi hakkında sonuç çıkarılabilmektedir (Anonim, 2020). Bu yüzden, çalışmada Türkiye nüfusunun yaş grupları ve cinsiyet yapısında meydana gelen değişim, nüfus piramitlerinden yararlanılarak da incelenmiştir. Türkiye nüfus yapısında gerçekleşen veya gerçekleşecek değişimi ortaya koymak amacıyla 1985-2020 yılları BM nüfus verilerine ve 2050-2100 projeksiyonlarına göre oluşturulan nüfus piramitleri karşılaştırılmıştır. Ülkelerin gelişme ve kalkınma sürecine bağlı olarak nüfus yapısında meydana gelen değişimler, nüfus piramitlerinin şeklinin değişmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'nin 1985 yılı nüfus piramidi, *İçe Dönük nüfus piramidine* benzemektedir. Gelişmekte olan ülkelerin nüfus piramidi olan *İçe Dönük Nüfus Piramidinde*, kaba doğum oranları fazla iken kaba ölüm oranları azalmaktadır. Bebek ölüm hızının da azalmasına bağlı olarak nüfus artmakta ve bu durum, ortalama yaşam süresinin uzaması ve nüfusun yaşlanmaya başlayacağına işaret etmektedir. Türkiye'nin 2020 yılı nüfus piramidi ise *Çan Biçimli Nüfus Piramidine* benzemektedir. Türkiye'nin 1985 ve 2020 yılı nüfus piramitleri karşılaştırıldığında, doğurganlık ve ölümlülük hızlarındaki azalmaya bağlı olarak yaşlı nüfusun arttığı ve ortanca yaşın yükseldiği görülmektedir (Şekil 4.31).

Şekil 4.31. Türkiye'nin Yıllara Göre Nüfus Piramitleri (1985-2020), (BM, 2020)

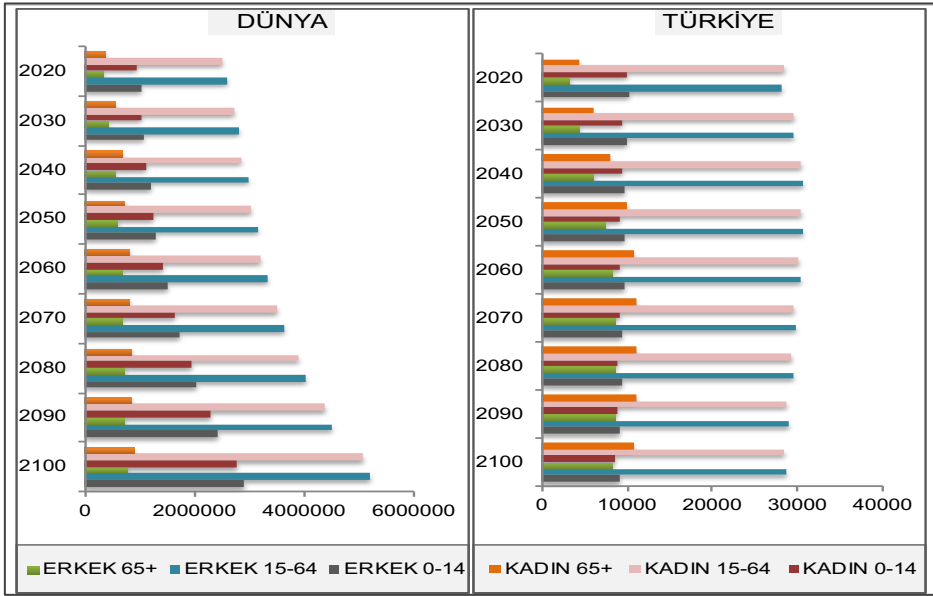
Türkiye'nin gelecekteki nüfus yapısındaki değişim de 2050 ve 2100 projeksiyon verileriyle oluşturulan nüfus piramitlerine göre incelenmiştir. Ülkemizin gelecek yıllardaki nüfus piramitleri, gelişmiş ülkelerin nüfus yapısı hakkında fikir veren *Arı Kovanı Nüfus Piramidi* şekline benzemektedir. İngiltere, Almanya, Fransa, Japonya, İsveç, İsviçre ve Danimarka gibi gelişmiş ülkelerin nüfus piramitleri bu şekildedir. Dolayısıyla, ülkemizin gelecekteki nüfus yapısının gelişmiş ülkelerle benzerlik göstereceği ve projeksiyonlara göre nüfus yapısında pek değişme olmayacağı nüfus piramitlerinden de anlaşılmaktadır. Türkiye'nin 2050 ve 2100 nüfus piramitlerine göre gelecekte doğum ve ölüm oranlarının belirgin şekilde düşeceği; 65+ nüfus oranının, 0-14 yaş grubu oranına yaklaşacağı; 15-64 yaş grubunun diğer yaş gruplarına göre yüksek oranlı olma özelliğini sürdüreceği; ortalama yaşam süresinin daha da uzayacağı ve nüfusun daha da yaşlanacağı anlaşılmaktadır (Şekil 4.32).

Şekil 4.32. Projeksiyonlara Göre Türkiye Nüfus Piramitleri (2050-2100), (BM, 2020)

Dünya ve Türkiye nüfusunun yaş gruplarına göre cinsiyet dağılım projeksiyonları incelendiğinde 2020 yılında Dünya ve Türkiye nüfusunun yaş gruplarına göre cinsiyet dağılım oranlarının birbirine yakın özellik gösterdiği anlaşılmaktadır. 2020 yılında, Dünya ve Türkiye sıralamasıyla **0-14** yaş grubu erkek oranı %26,0 ve %25,0; kadın oranı %25,0 ve %23,0; **15-64** yaş grubu erkek oranı %66,0 ve %67,0; kadın oranı %65,0 ve %67,0; **65+** yaş grubu erkek oranı %8,0 ve %8,0; kadın oranı %10,0 ve %10,0'dır. 2050 yılı için tahmin edilen yaş gruplarına göre cinsiyet dağılım oranları, Dünya ve Türkiye sıralamasıyla, **0-14** yaş grubu erkek oranı %26,0 ve %20,0; kadın oranı %25,0 ve %19,0; **15-64** yaş grubu erkek oranı %62,0 ve %64,0; kadın oranı %60,0 ve %61,0; **65+** yaş grubu erkek oranı %12,0 ve %16,0; kadın oranı %15,0 ve %20,0'dır. 2050 yılında Türkiye 65+ erkek ve kadın nüfus oranı, Dünya ortalamasından yüksek olacaktır. Ayrıca 65+ erkek ve kadın yaş grubu oranlarının 0-14 erkek ve kadın yaş grubu oranlarına yaklaşacağı

öngörülmektedir. 2100 yılında, Dünya ve Türkiye sıralamasıyla yaş gruplarına göre cinsiyet dağılım oranları ise **0-14** yaş grubu erkek oranı %33,0 ve %20,0; kadın oranı %32,0 ve %18,0; **15-64** yaş grubu erkek oranı %58,0 ve %62,0; kadın oranı %58,0 ve %59,0; **65+** yaş grubu erkek oranı %9,0 ve %18,0; kadın oranı %10,0 ve %23,0 olacaktır. 2100 yılında Türkiye 65+ erkek ve kadın nüfus oranının Dünya ortalamasından (yaklaşık iki kat) oldukça yüksek olacağı ve 65+ kadın yaş grubu oranının 0-14 kadın yaş grubu oranını geçeceği tahmin edilmektedir (Şekil 4.33).

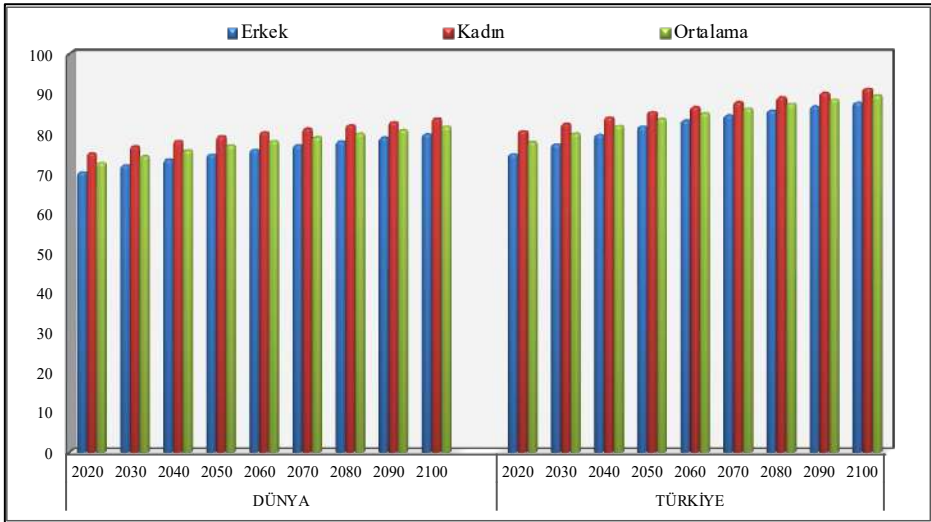

Şekil 4.33. Dünya'da ve Türkiye'de Yaş Gruplarının Cinsiyete Göre Projeksiyonu (2020-2100), (BM, 2020)

****Çalışmada, Türkiye nüfus yapısının gelecekteki değişimi, yaşlanma belirleyicilerine (doğuşta beklenen yaşam süresi, ortanca yaş, yaşlı bağımlılık oranı, potansiyel destek oranı ve yaşlanma endeksi) göre de incelenmiştir:*

⇒ **Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi:** Projeksiyon verilerine göre 2020 yılında Dünya doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi 72,7 yıl iken Türkiye'de bu süre 77,9 yıldır (erkek 74,9 yıl; kadın 80,7 yıl). Dünya'da doğuşta beklenen ortalama yaşam süresinin 2050 yılında 77,1 yıla (erkeklerde 74,8 yıl; kadınlarda 79,3 yıl), 2100 yılında 81,8 yıla (erkeklerde 79,9 yıl; kadınlarda 83,8 yıl)

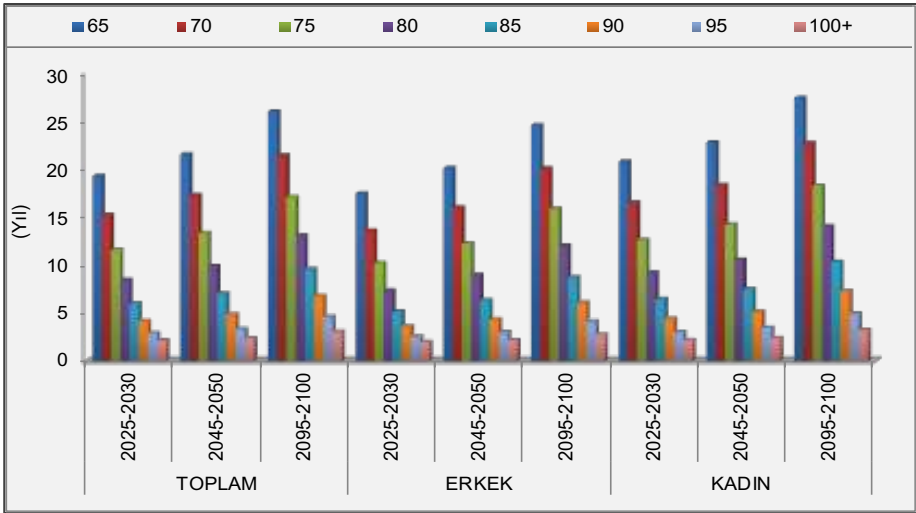
yükseleceği öngörülmektedir. Türkiye’de doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi ise 2050 yılında 83,7 yıla (erkeklerde 81,8 yıl; kadınlarda 85,5 yıl), 2100 yılında 89,6 yıla (erkeklerde 87,9 yıl; kadınlarda 91,3 yıl) yükselecektir. Türkiye’de kadın ve erkeklere göre doğuşta beklenen yaşam süresi, kadınlarda daha uzundur. 2020 yılında erkek-kadın yaşam süresi farkı 5,7 yıl iken projeksiyonlara göre bu fark 2050 yılında 3,6 yıla, 2100 yılında 3,4 yıla düşecektir. Dünya’da kadın-erkek yaşam süresi farkı ise süre farklı olmakla birlikte, kadınlar lehine benzer özellik göstermektedir. 2020 yılında Dünya’da yaşam süresi farkı 4,79 yıl, 2050 yılında 4,55 yıl ve 2100 yılında ise 3,86 yıldır (Şekil 4.34).

Şekil 4.34. Dünya ve Türkiye’de Doğuşta Beklenen Yaşam Süresinin Cinsiyete Göre Projeksiyonu (2020-2100), (BM, 2020)

Ülkemizde, doğuşta ve 65+ yaş gruplarında beklenen yaşam süresi, projeksiyonlara göre de artış eğilimindedir. **2025-2030** yıllarında **65** yaş için beklenen ortalama yaşam süresi 19,2 yıl (erkekler 17,4 yıl; kadınlar 20,7 yıl), **75** yaş için 11,5 yıl (erkekler 10,1 yıl; kadınlar 12,5 yıl), **85** yaş için 5,9 yıl (erkekler 5,1 yıl; kadınlar 6,4 yıl), **95** yaş için 2,9 yıl (erkekler 2,5 yıl; kadınlar 3,0 yıl) ve **100** yaş için 2,2 yıldır (erkekler 2,0 yıl; kadınlar 2,2 yıl). **2045-2050** projeksiyonlarına göre **65** yaş için beklenen ortalama yaşam süresi 21,4 yıl (erkekler 20,1 yıl; kadınlar 22,7 yıl), **75** yaş için 13,3 yıl (erkekler 12,2 yıl; kadınlar 14,2 yıl), **85** yaş için 7,0 yıl (erkekler 6,3 yıl; kadınlar 7,4 yıl), **95** yaş

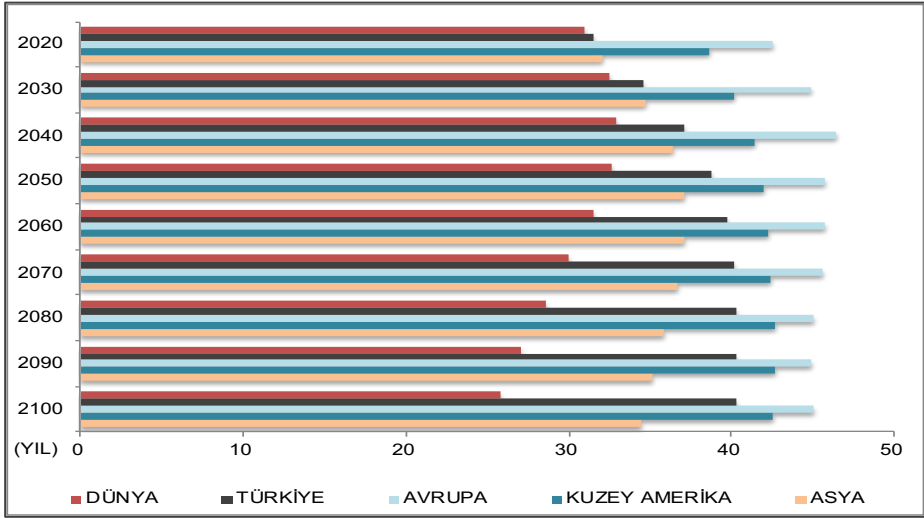
için 3,3 yıl (erkekler 3,0 yıl; kadınlar 3,4 yıl) ve **100** yaş için 2,3 yıldır (erkekler 2,1 yıl; kadınlar 2,3 yıl). **2095-2100** projeksiyonlarına göre de **65** yaş için beklenen ortalama yaşam süresi 25,9 yıl (erkekler 24,5 yıl; kadınlar 27,3 yıl), **75** yaş için 17,0 yıl (erkekler 15,8 yıl; kadınlar 18,1 yıl), **85** yaş için 9,58 yıl (erkekler 8,7 yıl; kadınlar 10,3 yıl), **95** yaş için 4,6 yıl (erkekler 4,1 yıl; kadınlar 4,9 yıl) ve **100** yaş için 3,1 yıldır (erkekler 2,7 yıl; kadınlar 3,2 yıl). Projeksiyonlardan, yaş gruplarına göre beklenen yaşam süresinin Türkiye’de gelişmiş ülkelere yakın olacağı ve ülkemizde 100 yaş üzeri insan sayısının giderek artacağı anlaşılmaktadır (Şekil 4.35).

Şekil 4.35. Türkiye’de 65+ Yaş Gruplarında Beklenen Yaşam Süresinin Cinsiyete Göre Projeksiyonu (2025-2100), (BM, 2020)

⇒ **Ortanca Yaş:** Çalışmada, Türkiye ortanca yaş değerleri ile Dünya, Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika ortanca yaş değerleri kıyaslanarak incelenmiştir. Coğrafi bölgelerin seçiminde nüfus fazlalığı ve gelişmişlik durumu dikkate alınmıştır. 2020 yılında Türkiye Asya ile aynı ortanca yaşa (32) sahipken Dünya ortalamasından (31) yüksek değerdedir. Diğer yandan aynı yılda Türkiye’nin ortanca yaş değeri, Kuzey Amerika (39) ve özellikle Avrupa (43) ortanca yaş değerinden oldukça düşüktür. TÜİK verilerine göre 2021 yılında Türkiye nüfusunun ortanca yaşı 33,1’e yükselmiştir (TÜİK, 2022). Projeksiyonlara göre ortanca yaşın Dünya ortalaması düşme eğiliminde iken Avrupa ve Kuzey Amerika gibi gelişmiş bölgelerle benzer özellik gösterecek

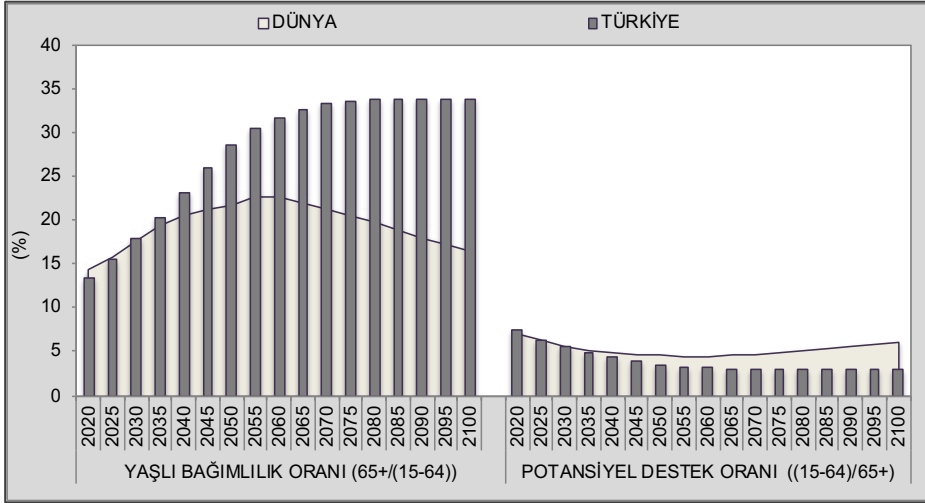
olan Türkiye’de ortanca yaş; 2050 yılında 39 yıla, 2100 yılında ise 40 yıla yükselecektir. Dünya ortalama ortanca yaşı, 2020’den 2100 yılına kadar 5 yıl azalırken Türkiye’nin ortanca yaşı, 8 yıl artacaktır. Ayrıca Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika’nın da ortanca yaş değerleri artış gösterecek fakat bu artış, Türkiye artışından düşük kalacaktır. Ortanca yaş değerlerindeki artışların Asya ve Avrupa için 2 yıl, Kuzey Amerika için 4 yıl olacağı öngörülmektedir (Şekil 4.36).

Şekil 4.36. Dünya, Türkiye ve Coğrafi Bölgelerin Ortanca Yaş Projeksiyonu (2050-2100), (BM, 2020)

⇒ **Yaşlı Bağımlılık Oranı ve Potansiyel Destek Oranı:** 15-64 yaş arası nüfus başına düşen 65+ nüfus oranı olarak tanımlanan yaşlı bağımlılık oranı, 2020 yılında Dünya’da %14,3 iken projeksiyonlara göre 2050 yılında %21,8’e yükselecek ve 2100 yılında tekrar düşecektir (%16,4). Dünya’nın aksine, Türkiye’de yaşlı bağımlılık oranı artış eğilimini sürdürecektir. 2020 yılında Türkiye’de %14,1 olan yaşlı bağımlılık oranı 2021 yılında, %14,3’e yükselmiştir. Projeksiyonlara göre de 2050 yılında %28,6’ya, 2100 yılında ise %33,9’a yükselecektir. Bu durum, ülkemizde çalışma çağındaki nüfus yükünün giderek artacağını da ifade etmektedir. Diğer yandan genç ve yaşlı nüfus arasındaki dengeyi yani genç ve dinamik nüfus ile yaşlı nüfus arasındaki ilişkiyi belirleyen potansiyel destek oranının düşmesi; nüfusun yaşlanma etkisini ortaya koyarken çalışma çağındaki nüfusun sorumluluğunun artacağını göstermektedir

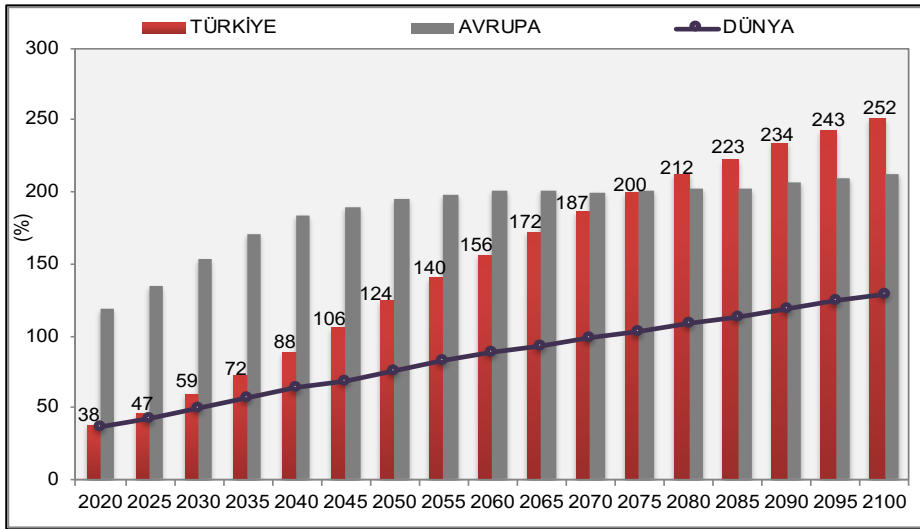
(Ünal, 2015). Dünya Potansiyel Destek oranı 2020 yılında %7,0 iken ülkemizde %7,5'tir. Projeksiyonlara göre Dünya Potansiyel Destek oranı, 2050 yılında %4,6'ya düşerken 2100 yılında %6,1'e yükselecektir. Türkiye'de ise 2050 yılında %3,5'e 2100 yılında %3,0'a düşecektir. Diğer yandan 70+ yaş grubu başına düşen 25-69 yaş grubu potansiyel destek oranları da hem Dünya'da hem Türkiye'de yıllar itibariyle düşme eğilimindedir. 2020 yılında ülkemizde 70+ yaş grubu başına düşen 25-69 yaş grubu potansiyel destek oranı %9,5 iken 2050 yılında %4,4'e, 2100 yılında %3,6'ya düşecektir. Bu durum, sadece çalışma çağındaki nüfusun değil yaşlı grubun kendi içinde de sorumluluğunun artacağını ifade etmektedir. Başka bir deyişle, yaşlı nüfusun kendinden yaşlı kişilere bakma yükümlüğü artacaktır (Şekil 4.37).

Şekil 4.37. Dünya ve Türkiye'nin Yaşlı Bağımlılık Oranı ve Potansiyel Destek Oranı Projeksiyonu (2020-2100), (BM, 2020)

⇒ **Yaşlanma Endeksi:** Nüfusun yaşlanma sürecini gösteren temel değişkenlerden biri de yaşlanma endeksidir. Yaşlanma endeksi, 0-14 yaş grubu başına 65 yaş ve üzerindeki nüfusu ifade etmekte ve bu endeksin değerindeki değişime göre ülkelerin yaşlanma eğilimleri izlenebilmektedir. Çalışmada Dünya, Avrupa ve Türkiye'nin yaşlanma endeksleri, 2020'den 2100'e kadarki 0-14 ve 65+ nüfus verilerinden yararlanılarak beşer yıllık aralıklarla hesaplanmıştır. Hesaplama sonuçlarından, 2020'den 2100'e kadarki süreçte; Dünya, Avrupa ve Türkiye yaşlanma endekslerinin sürekli artış eğiliminde

olduğu anlaşılmaktadır. 2020 yılında Dünya yaşlanma endeksi %37,0 iken projeksiyon verilerine göre 2050’de %75,0’a, 2100’de %129,0’a yükselecektir. Dünya’nın en fazla yaşlı nüfusuna sahip bölgesi olan Avrupa’nın yaşlanma endeksinin 2020’de %119,0; 2050’de %195,0 ve 2100’de %212,0 olacağı öngörülmektedir. 2020 yılında Türkiye yaşlanma endeksi %38,0 iken projeksiyonlara göre 2050 yılında %124,0’a, 2100 yılında %252,0’a yükselecektir. Türkiye yaşlanma endeksi, 2080 yılından 2100 yılına kadar Avrupa yaşlanma endeksinden daha yüksek olacaktır. Dolayısıyla, o yıllarda Türkiye’nin, Avrupa’dan daha yaşlı bir ülke olacağı söylenebilir (Şekil 4.38).

Şekil 4.38. Dünya, Avrupa ve Türkiye'nin Yaşlanma Endeksi Projeksiyonu (2020-2100), (BM, 2020)

Bir ülkede 65 yaş ve üstü nüfusun toplam nüfus içindeki payın düzeyine göre ülkeler; yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %4,0'dan az ise “genç nüfus”, %4,0-6,9 arasında ise “olgun nüfus”, %7,0-10,0 arasında ise “yaşlı nüfus”, %10,0’ın üzerinde ise “çok yaşlı nüfus” olarak tanımlanmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre Türkiye, 1965 ve 2000 yılları arasında “olgun nüfus” sürecini tamamlayarak 2007 (%7,1) yılından itibaren “yaşlı nüfus” tanımlanma düzeyine ulaşmıştır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü [HÜNEE], 2008). Çok yaşlı nüfus, düzeyine yaklaştığımız 2020 (%9,5) ve 2021 (%9,7)

yılları itibariyle Türkiye’de 65+ nüfusun sosyal politikalarda öncelikli nüfus grubu haline geldiği de anlaşılmaktadır.

Ülkemizde demografik dönüşüm sürecinin hızlı bir şekilde yaşanması, sosyo-ekonomik sorunların daha da artmasına neden olacaktır. Ülkeler yaşlanma sürecine tüm kurumlarıyla hazır olduklarında, yaşlanmanın bir sorun olmayacağı düşünülebilir. Ancak, Türkiye’nin ekonomik ve sosyal sorunlarını çözmeden yaşlanıyor olması, bu sürece hazırlıksız yakalandığını da göstermektedir. Türkiye’de toplumun yaşlanmasıyla birlikte; yaşlandıkça bireylerin bağımsız ve aktif nasıl kalacakları, sağlık ve sosyal koruma sistemlerinin nasıl güçlendirileceği, uzayan ömürde bireylerin yaşam kalitelerinin nasıl artırılacağı, yaşlı bakımında Devlet-aile dengesinin nasıl korunacağı gibi pek çok sorun mevcuttur. Dolayısıyla Dünya’nın en hızlı yaşlanan ülkelerinden biri olarak Türkiye’nin yaşadığı bu hızlı dönüşüme uyum sağlayabilmesi için sosyal ve ekonomik politikalarını gözden geçirmesi ve bir an önce harekete geçmesi gerekmektedir (Doğan, 2018).

4.1.6. Kırsal Alan ve Kırsal Yaşlılık

4.1.6.1. Kırsal Alan

Kırsal kalkınma politika ve uygulamalarında, sorunların tespiti ve hedeflerin oluşturulması önem taşımaktadır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kırsal yapı, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri ile oldukça karmaşık bir görünüme sahiptir. Kırsal alanlarda nüfus, tarımsal üretim, mülkiyet ilişkileri, geleneksel yapı, temel hizmetlere erişilebilirlik ve sosyal güvenlik gibi konularda birtakım sorunlar mevcuttur. Dolayısıyla, öncelikle *kırsal alanın genel durumunun* ortaya konması ve buna göre strateji belirlenmesi gerekmektedir. Ancak, kırsal alanı tanımlayan temel değişkenler üzerinde tam bir fikir birliği bulunmamaktadır. Nüfus yoğunluğu, sosyo-kültürel özellikler ve idari yapılanma gibi pek çok değişken, farklı ülkelerde ve farklı zamanlarda kırsal alanı tanımlamak için kullanılmaktadır (Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi [UKKS], 2015).

Kırsal alan genel anlamda, temel ekonomik faaliyetin tarım olduğu, seyrek nüfuslu ve geniş doğal çevreye sahip yerler olarak tanımlanmaktadır. *Kırsal alan; nüfus ve demografik yapı, üretim ve istihdam yapısı, doğal çevre ve kültürel yaşam biçimine göre de tanımlanmaktadır.* Bu tanıma göre kırsal alan; doğa-insan ilişkilerinin yoğun olduğu, dayanışmaya dayalı toplumsal

ilişkilerin kurulduğu, küçük ölçekli yaşam ve üretim alanları ile tarımsal üretimin ağırlıklı olduğu, kentsel merkezlere uzak ve düşük nüfus yoğunluğuna sahip olan üretime dayalı iş bölümünün ve uzmanlaşmanın gelişmemiş olduğu köy temelli yerlerdir (Geray, 1974). Geray (1999), tarafından yapılan başka bir tanımlamada da *Kırsal Alan*, yüz yüze ilişkilerin yaygın olduğu; genelde, tarım ve hayvancılıkla ilgili etkinliklerin yapıldığı; iş bölümü ve uzmanlaşmanın gelişmediği; dolayısıyla insanların iş bulmakta, geçinmekte ve yaşamakta zorlandığı ve bu nedenle göç verdiği bölgelerdir. Diğer bir tanıma göre de kırsal alan; ekonomik yapısı çoğunlukla tarımsal faaliyetlere dayalı olan, toplumsal ilişkileri geleneksel ve kendine özgü kültürel yapıya sahip olan, genellikle nüfus yoğunluğu ve kalkınma düzeyi düşük olan alanlardır (Sevinç ve ark., 2018). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001-2005) da *Kırsal Alan*, ekonomisinin doğal üretim kaynakların kullanılması ve değerlendirilmesine dayalı ve yüz yüze ilişkilerin daha yaygın olduğu, yaşamın büyük ölçüde gelenek ve göreneklere göre biçimlendiği, teknik ve teknolojik gelişmeler ile ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerin yavaş ve gecikmeli olarak gerçekleştiği ortamlar olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca kırsal alanlar, kent sayılan yerleşim yerlerinin dışında kalan yerler olarak ele alınmaktadır (DPT, 2000).

Tüm yaklaşımlar dikkate alındığında kırsal alanın genel anlamda tanımlanması ve anlaşılması oldukça güçleşmektedir. Bu nedenle tanımlamayı yaparken sosyolojik, ekonomik, kültürel ve siyasal kriterlerin hepsini bir arada kullanma zorunluluğu doğmaktadır. Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda, kırsal alanın tek bir faktöre göre tanımlamanın yeterli olmadığı; bu yüzden, kırsal alan tanımında farklı ölçütlerin kombinasyonu ve bu ölçütlere göre derinliği olan bir tanımlamanın önem taşıdığı ifade edilmiştir (KB, 2018). Diğer yandan kırsal istatistik üretimi bakımından OECD ve EUROSTAT tarafından üretilen kırsal alan tanımlanmasında, nüfus yoğunluğu ve kentsel merkezlere uzaklık temel alınmaktadır. Mekansal olarak sürekliliği bulunan ve belirli nüfus yoğunluğu eşiklerini aşan alanlar, kentsel merkez ve kentsel küme olarak tanımlanmakta; bunun dışındakiler, kırsal alan kabul edilmektedir. İstatistik üretimi için EUROSTAT tarafından kentsel alan eşik değeri, nüfus yoğunluğu 300 kişi/km² ve sınır yerleşimlerin toplam nüfusu 5 bin kişi olarak belirlenmiştir. Bu ölçütlere göre yerleşimler, kırsal alanda yaşayan nüfus oranı %50'den fazla ise "baskın kırsal", %20-50 arasında ise "ara kırsal" ve %20'den

az ise “kentsel alan” olarak tanımlanmaktadır. OECD ise kentsel eşik değer için nüfus yoğunluğunu 150 kişi/km² olarak belirlemekte; buna göre bölgeleri, kırsal alanda yaşayan nüfus oranı %50’den fazla ise kırsallığı baskın bölge (Predominantly Rural), %15-50 arasında ise önemli ölçüde kırsal bölge (Significantly Rural) ve %15’ten az ise kentselliği baskın bölge (Predominantly Urbanised) olarak tanımlamaktadır. OECD tanımında ayrıca, çok seyrek nüfuslu olsa dahi kentle işlevsel ilişkisi güçlü olan ve kent merkezine 60 dakika içerisinde erişim imkanı bulunan yerleşimler, kent alanı içine dahil edilmektedir. Gerek OECD gerek EUROSTAT tarafından geliştirilen kırsal alan tanımları, üye ülkeler arasında karşılaştırılabilir istatistiklerin elde edilmesine yöneliktir. Bu yüzden tüm ülkeler, kendi mevzuatları ve koşullarına uygun kırsal alan tanımlarını oluşturmaktadır (Kayıkcı, 2009). ABD Sayım Bürosu (The U.S. Census Bureau) da bölgelerin nüfus yoğunluklarını baz alarak 50.000 ve daha fazla nüfusa sahip bölgeleri, *Kentleşmiş Alanlar*; 2.500 ile 50.000 arasında nüfusa sahip bölgeleri, *Kent Tabakaları*; her iki tanım dışında kalanları da *Kırsal Alanlar*, olarak sınıflandırmıştır (Kalkınma Atölyesi, 2015).

Türkiye’de kırsal alanlara yönelik ilk tanım, 18.03.1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu ile nüfus büyüklüğü ölçüt alınarak yapılan köy ve kasaba tanımlarıdır. Bu kanuna göre nüfusu; 2.000’den az olan yerleşimler “köy”, 2.000 ila 20.000 arasında olanlar “kasaba” ve 20.000’den fazla olan yerleşimler ise “şehir” olarak tanımlanmıştır. Günümüzde ise kırsal alanla ilgili istatistiklerde genel kabul gören ve TÜİK tarafından da dikkate alınan tanımlar, kır-kent ve köy-şehir tanımlarıdır (UKKS, 2015).

⇒ **Kır-Kent Tanımı** (Alansal/Mekansal Tanım): Ülkemizde, 1965 yılından 1985 yılına kadar nüfusu 10 bin ve üzeri olan yerleşimler *kent*, diğer yerleşimler ise *kır* olarak sınıflandırılmıştır. 1982 yılında DPT tarafından yapılan Kent Eşiği Araştırması’nda, nüfusu 10 binden fazla 288 yerleşim yerine yönelik olarak istihdam alanları, şirket sayısı, banka şube sayısı, telefon aboneliği vd değişkenlere göre bu yerleşimlerin %80’inin kent olabilme eşik değerini aştığı belirlenmiş; bu yüzden, kır ve kent ayırımındaki nüfus eşiği, 10 binden 20 bine yükseltilmiştir (Çezik, 1982). 1988 yılından 2005 yılına kadar DİE tarafından nüfusu 20 binden fazla olan yerleşim birimleri kent, diğer yerleşim birimleri de kırsal alan olarak kabul edilmiş ve “kır” veya “kent” istatistiklerinde bu sınıflandırma kullanılmıştır. 2005 yılından itibaren de isim

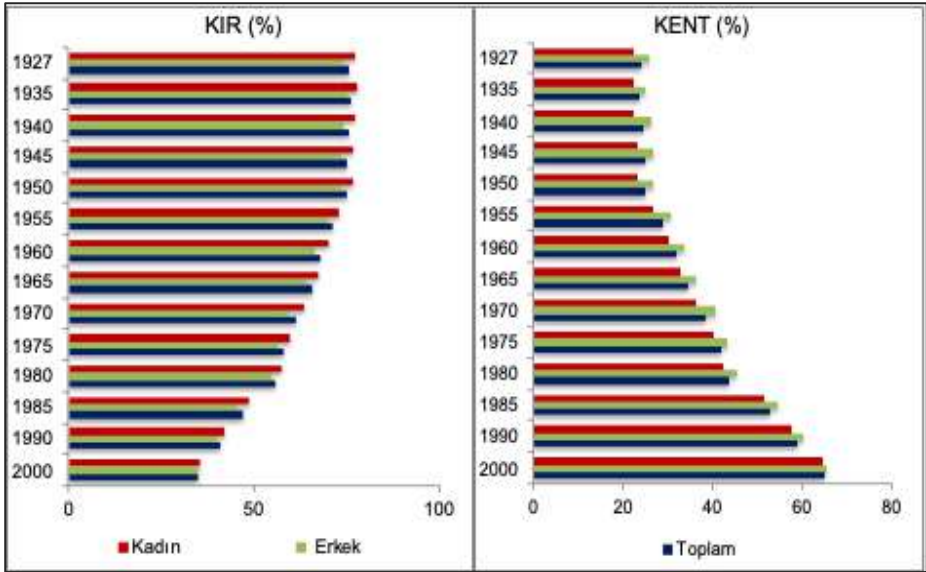
değişikliği ile TÜİK olan aynı kurum (DİE) tarafından yapılan “kır” veya “kent” istatistiklerinde bu sınıflandırma kullanılmaya devam edilmiştir.

⇒ **Köy-Şehir Tanımı (İdari Tanım):** Bu tanıma göre yerleşim yerlerinin nüfus büyüklüklerine bakılmadan idari yapıları temel alınmış; il ve ilçe merkezleri “şehir”, bu yerleşimler dışında kalanlar da “köy” olarak belirlenmiştir. Türkiye’de “kırsal istatistikler” kır-kent tanımını, “köy istatistikleri” ise köy-şehir tanımını esas almaktadır. On Birinci Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda (2014-2018) yeni bir kırsal alan tanımının yapılması hususu ön plana çıkartılırken 6360 sayılı Kanun sonrasında “kırsal alan” tanımına göre toplanan istatistikler konusundaki belirsizliklerin arttığı ifade edilmiştir. Rapora göre 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı Kanunla nüfusu 750 binin üzerinde bulunan iller, il sınırları esas alınarak büyükşehir belediyesine dönüştürülmek suretiyle büyükşehir belediyelerinin yetki alanı genişletilmiş ve belediyelerde yaşayan nüfus oranı 2018 yılı itibariyle %93,8’e ulaşmıştır. Düzenleme ile kırsal alandaki yerleşmelere büyükşehir imkanlarıyla hizmet sunulması hedeflenmiştir. Ancak, büyükşehir belediyelerinin hizmet sunma kapasitesinin artırılması ve ilçe belediyeleriyle çakışan yetki ve sorumluluklarının gözden geçirilmesi ihtiyacının sürmekte olduğu da ifade edilmiştir. Ayrıca raporda, 2023 hedeflerine yönelik olarak kırsal istatistiklerin il ve ilçe bazında üretilmesi için *kırsal alan tanımının revize edileceği, temel nitelikteki ulusal verilerin kır-kent ve il/ilçe bazında yayımlanmasının sağlanacağı, kırsal göstergeler bilgi sisteminin oluşturulacağı ve köy envanterinin güncellenmesinin sağlanacağı* belirtilmiştir (KB, 2018). Bu hedeflerden de anlaşılacağı üzere ülkemizde kırsal istatistiklerin üretilmesine temel olan kırsal alan tanımlamasında hala sorun yaşanmaktadır.

Ekonominin ağırlıklı olarak tarımsal faaliyetlere dayandığı dönemlerde, tüm toplumlarda kır nüfusu, kent nüfusundan daha yüksek olmuştur. Sanayileşmeyle yaşanan ekonomik dönüşüm, ülkemizin nüfusunu da alansal ve yapısal olarak değiştirmiş ve kırsal nüfus giderek azalmaya başlamıştır. Ülkemizde iç göçün esas nedeni olarak bölgeler arası gelişmişlik farkı yani ikili yapının varlığı gösterilmektedir. Köyün itici etkileri, iletici güçler ve kentin çekici gücüyle beraber ikili yapının varlığı nüfus hareketi hızının artmasına; gelişmemiş (gelişme potansiyeli bulunmayan) mekanlardan, gelişmiş (gelişme potansiyeli bulunan) mekanlara doğru bir nüfus kaymasına sebep olmaktadır (Davran ve ark., 2011). Dolayısıyla, kırsal nüfusun azalmasına yani göçlere

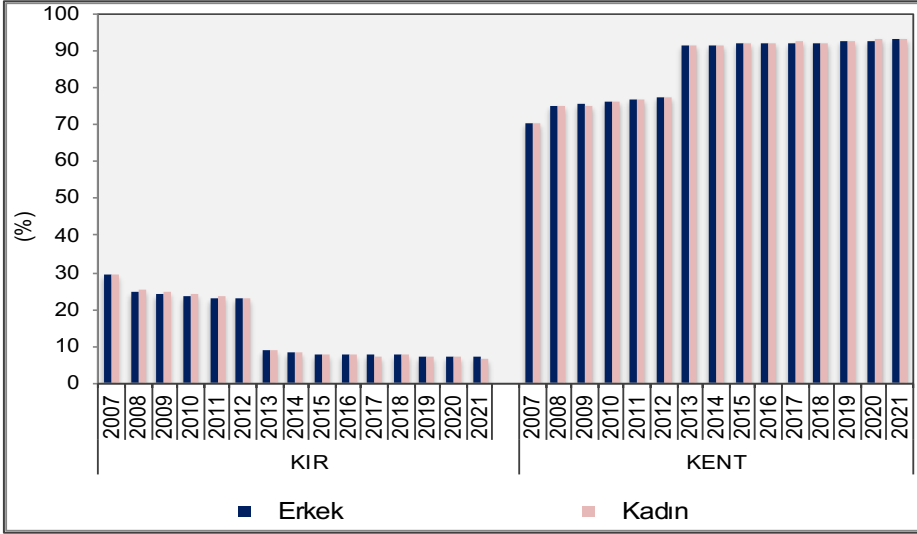
neden olan içsel parametreler; demografik yapı, coğrafi konum ve iklim, tarımsal üretim altyapısı, istihdam ve işgücü yapısı, sosyal ve fiziki altyapı hizmetlerine erişim düzeyidir. Dışsal parametreler ise kentlerdeki düşük vasıflı işgücü talebindeki artışın getirdiği istihdam olanağı ve daha yüksek gelir beklentisi, daha iyi yaşam koşulları, bilişim ve ulaşım altyapısının gelişmesiyle erişilebilirliğin artması ve temel kamu hizmetlerinin daha nitelikli olmasıdır. Ülkemizde kırsal nüfusun azalmasında etkili olan göç hareketlerinin yönü ise genellikle kırdan kente, Doğudan Batıya ve imkanlara göre yurtdışındadır (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı [GTHB], 2014).

Cumhuriyetin ilk yıllarında, ekonomik yapısı ağırlıklı olarak tarıma dayanan Türkiye nüfusunun büyük kısmı, kırsal alanlarda yaşamaktaydı. TÜİK'nin Genel Nüfus Sayımı (1927-2000) verilerine göre 1927 yılında Türkiye nüfusunun %75,8'ini kır nüfusu oluşturmuştur. 1927 yılından itibaren genel nüfusun cinsiyet dağılımında, kentsel dağılımın aksine kırsal kadın oranı, erkek oranına göre daha yüksektir. 1927 yılında Türkiye nüfusunun cinsiyet dağılımına göre kırsal nüfusun %73,9'unu erkekler, %77,5'ini kadınlar oluşturmuştur. Aynı yılda Türkiye nüfusunun kentsel alanlara göre cinsiyet dağılım oranları ise %26,1 erkek, %22,5 kadındır. 1950 yılından sonra kırdan kente göçle birlikte, doğurganlık oranı görece daha yüksek olan kır kökenli nüfusun kentsel doğurganlığı da etkileyerek zaman içinde kent nüfusunu daha da arttırdığı görülmektedir. Ülkemizde, günümüze kadar azalma eğilimi gösteren kırsal nüfus oranı, 1985 yılında %46,9 (erkek %45,4, kadın %48,6) iken 2000 yılında %35,1'e (erkek %34,7, kadın %35,5) gerilemiştir (Şekil 4.39).

Şekil 4.39. Türkiye’de Cinsiyete Göre Kır-Kent Nüfusunun Değişimi (1927-2000), (TÜİK, 2021)

Türkiye’nin kentsel nüfus artış hızının ülke toplam nüfus artış hızından daha yüksek olması, kırdan kente göçün hızlanmasına bağlıdır (Çelik, 2006). TÜİK’nin Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2021) verilerine göre de Türkiye’nin kır nüfusu azalma eğilimini sürdürmeye devam etmektedir. 2007 yılında toplam nüfusun %29,5’ini oluşturan kır nüfusu, cinsiyete göre (erkek ve kadın %29,5) eşit oranda dağılmıştır. 2010 yılında kır nüfusu %23,7’ye, 2015 yılında %7,9’a ve 2020 yılında %7,0’a kadar gerilemiştir. Ayrıca, 1927-2012 yılları arasında kırsal alanda kadın oranı, az bir farkla olsa da daha yüksek iken 2013 yılından itibaren azalmaya başlamıştır. 2020 yılında kır nüfusunun %7,1’ini erkekler, %6,9’unu kadınlar; kent nüfusunun da %92,9’unu erkekler, %93,1’ini kadınlar oluştururken 2021 yılında kır nüfusunun %6,9’u erkekler, %6,7’si kadınlar; kent nüfusunun da %93,1’ini erkekler, %93,3’ünü de kadınlar oluşturmaktadır (Şekil 4.40).

Şekil 4.40. Türkiye’de Cinsiyete Göre Kır-Kent Nüfusunun Değişimi (2007-2021), (TÜİK, 2022)

Nüfus verilerinden, Türkiye’de kırdan kente göçlerin düşük bir ivmeyle de olsa süreceği ve kır nüfusunun azalmaya devam edeceği anlaşılmaktadır. Ancak göçlerin tüm kentlerimize aynı oranda dağılmayacağı; kentlerimizin bazıları yoğun göç alırken diğerlerinin daha az göç alacağı öngörülmektedir. Sanayi ve hizmet sektörlerinin daha gelişmiş ve işgücü talebinin daha fazla olduğu bir kent olan İstanbul, tarihin her döneminde yoğun göç almış ve nüfusu en kalabalık şehrimiz olmuştur. Asırlardır birçok medeniyete ev sahipliği yapan ve sadece kırsal alandan değil, yurtdışından da göç alan İstanbul’un nüfusu, 2021 yılında 15 milyon 840 bin 900 kişidir (Türkiye nüfusunun %18,7’si). BM nüfus verilerinden, İstanbul’un 1950-1980 yılları arasında Dünya’da nüfus büyüklüğüne göre ilk otuz sıradaki kentler arasında yer almadığı anlaşılmaktadır. 1985 yılından itibaren Dünya’da ilk otuz ülke sıralamasına giren İstanbul; 1985 ve 1990 yıllarında 25. sırada, 1995 yılında 24. sırada, 2000 yılında 21. sırada, 2005 yılında 19. sırada, 2010 ve 2015 yıllarında 15. sırada ve 2020 yılında 14. sırada yer alırken projeksiyonlara göre 2035 yılında 20. sırada yer alacaktır (Çizelge 4.5).

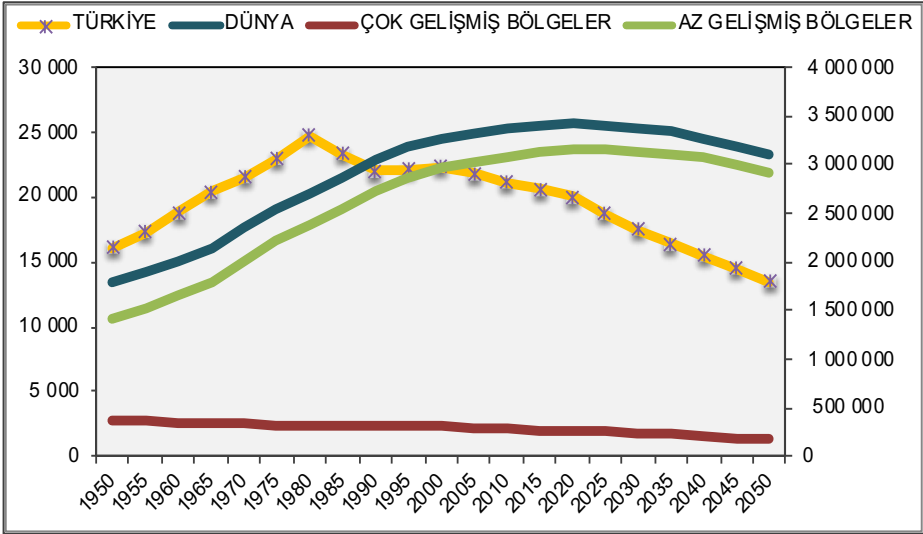
Çizelge 4.5. Dünya’da Nüfus Büyüklüklerine Göre Kentler (2020-2035)

2020				2035			
SIRA	ÜLKE	ŞEHİR	NÜFUS (Milyon)	SIRA	ÜLKE	ŞEHİR	NÜFUS (Milyon)
1	Japonya	Tokyo	37	1	Hindistan	Yeni Delhi	43
2	Hindistan	Yeni Delhi	30	2	Japonya	Tokyo	36
3	Çin	Şanghay	27	3	Çin	Şanghay	34
4	Brezilya	Sao Paulo	22	4	Bangladeş	Dakka	31
5	Meksika	Mexico City	22	5	Mısır	Kahire	29
6	Bangladeş	Dakka	21	6	Hindistan	Mumbai (Bombay)	27
7	Mısır	Kahire	21	7	D. Kongo Cum.	Kinşasa (Kinshasa)	27
8	Çin	Pekin	20	8	Meksika	Mexico City	25
9	Hindistan	Mumbai (Bombay)	20	9	Çin	Pekin	25
10	Japonya	Osaka	19	10	Brezilya	Sao Paulo	24
11	Amerika Bir. Dev.	New York	19	11	Nijerya	Lagos	24
12	Pakistan	Karaçi	16	12	Pakistan	Karaçi	23
13	Çin	Çongçing	16	13	Amerika Bir. Dev.	New York	21
14	Türkiye	İstanbul	15	14	Çin	Çongçing	21
15	Arjantin	Buenos Aires	15	15	Hindistan	Kalküta	20
16	Hindistan	Kalküta	15	16	Pakistan	Lahor	19
17	Nijerya	Lagos	14	17	Filipinler	Manila	19
18	D. Kongo Cum.	Kinşasa (Kinshasa)	14	18	Japonya	Osaka	18
19	Filipinler	Manila	14	19	Hindistan	Bangalore	18
20	China	Tientsin	14	20	Türkiye	İstanbul	18
21	Brezilya	Rio de Janeiro	13	21	Arjantin	Buenos Aires	17
22	Çin	Guangzhou	13	22	Çin	Guangzhou	17
23	Pakistan	Lahor	13	23	China	Tientsin	16
24	Rusya Federasyonu	Moskova	13	24	Hindistan	Chennai (Madras)	15
25	Amerika Bir. Dev.	Los Angeles	12	25	Çin	Shenzhen	15
26	Çin	Shenzhen	12	26	Brezilya	Rio de Janeiro	15
27	Hindistan	Bangalore	12	27	Angola	Luanda	14
28	Fransa	Paris	11	28	Hindistan	Haydarabad	14
29	Kolombiya	Bogota	11	29	Amerika Bir. Dev.	Los Angeles	14
30	Hindistan	Chennai (Madras)	11	30	Endonezya	Jakarta	14

Kaynak: BM, 2020

Sanayi Devrimi, 18. yüzyılda önce İngiltere’de başlamış; Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya’dan sonra tüm Dünya’ya yayılmıştır. İlk etkileri, ekonomik alanda görülen bu devrimle toplumsal yapıda da büyük değişimler yaşanmış ve tarım toplumu hızla dönüşmeye başlamıştır. Sanayi Devrimi, fabrikaların olduğu yerlerde işgücü ihtiyacını ortaya çıkarırken kırdan kente doğru yoğun göçlerin yaşanmasına da sebep olmuştur. Dolayısıyla sanayileşme; Dünya’da ekonomik, sosyal, çevresel, yönetsel ve mekansal yeniden yapılanma gibi süreçlere ve kırsal kesimde de değişime neden olmuştur. Ülkemizde olduğu gibi Dünya’da da yoksulluk, açlık, yetersiz beslenme ve gıdaya erişim sorunları

ile kırsal kesimdeki istihdam imkanlarının yetersizliği, iklim değişikliği, kuraklık ve çevre sorunları gibi temel etmenler kırsal alandaki nüfus kaybını hızlandırmıştır (KB, 2018). BM'nin kırsal nüfus verileri ve projeksiyonlarına göre 1950'den 2050'ye kadar kırsal nüfus hem Dünya'da hem Türkiye'de azalma eğilimini sürdürecektir. 1950-1955 yıllarında kırsal nüfusun büyüme oranları, Dünya'da %1,2; Türkiye'de %1,5; Çok Gelişmiş Bölgelerde %-0,3 ve Az Gelişmiş Bölgelerde %1,6'dır. Bu yıllarda, ülkemizde kırsal alandaki düşük oranlı bu artış, kırsalda doğurganlık oranının yüksek olmasına bağlanabilir. Çok Gelişmiş Bölgelerde ise kırsal nüfusun 1950 yılından önce azalmaya başladığı anlaşılmaktadır. 2015-2020 yılları ortalamasına göre kırsal nüfusun büyüme oranları Dünya'da %0,1; Türkiye'de %-0,6; Çok Gelişmiş Bölgelerde %-0,6 ve Az Gelişmiş Bölgelerde %0,2'dir. Ülkemizde, 1980-1985'ten (%-1,1) itibaren kırsal nüfus negatif büyüme göstermeye başlamış ve bu durum 2020 yılına kadar devam etmiştir. 2045-2050 projeksiyonlarına göre kırsal nüfusun büyüme oranlarının, Dünya'da %-0,6; Türkiye'de %-1,5; Çok Gelişmiş Bölgelerde %-1,8 ve Az Gelişmiş Bölgelerde %-0,6 olacağı öngörülmektedir. 2050 projeksiyonlarına göre Az Gelişmiş Bölgeler de dahil olmak üzere tüm Dünya'da kırsal nüfus negatif büyüme gösterecektir (Şekil 4.41).

Şekil 4.41. Dünya, Türkiye, Çok Gelişmiş Bölgeler ve Az Gelişmiş Bölgelerde Kırsal Nüfusun Değişimi ve Projeksiyonu (1950-2050), (BM, 2020)

Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda (2018), Dünya'da olduğu gibi ülkemizde de tarımda makineleşmenin artmasıyla işgücü ihtiyacının azalması, tarımda verimin düşük ve tarımsal gelirin az olması, gelirin ve toprakların dengesiz dağılması, çok parçalı toprak yapısı ve süregelen kentleşme sürecinin kırsal kesimdeki nüfus kaybını hızlandırdığı belirtilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkemizde tarımsal yapıda meydana gelen bu değişimlerin; büyük kitlelerin ağırlıklı olarak ekonomik kaygılarla kentlere göç etmesine neden olduğu ve kırsal alanda nüfusun azalmasına bağlı olarak yaşanan dönüşüm sürecinin kapsayıcı ve etkin politikaların hayata geçirilmesini zorunlu hale getirdiği belirtilmiştir. Ayrıca kır-kent arasındaki gelişmişlik farklılıklarının kırdan kente göç ve demografik kentleşme eğilimlerinin hem kırsal hem de kentsel alanlarda sorunlar yarattığı ve bu durumun kırsal kalkınma politikalarında yeni arayışları gerektirdiği ifade edilmiştir (KB, 2018).

4.1.6.2. Kırsal Yaşlılık

Dünya genelinde yaşanan demografik dönüşümün oluşturduğu “yaşlılık” son yıllarda, sosyal bir problem olarak algılanmaktadır. Yaşlılığın sosyal bir sorun olarak görülüp görülmeyeceği; ülkelerin yaşlanan bir toplum haline dönüşeceğinin farkında olması ve geleceğe yönelik politikalarını bu dönüşüme göre oluşturması ile belirginlik kazanacaktır. Ülkemizde son yıllarda belirginleşen ve fark edilen bu demografik dönüşümün yoğunluğu; bölgeden bölgeye, kırdan kente farklılık göstermektedir. Günümüzde, kırdan kente göç eden kırsal alandaki genç nüfus, yerini büyük oranda yaşlı nüfusa bırakmıştır. Kırsalda sürekli yaşayan veya yılın birkaç ayını kırsal alanda geçirenlerin çoğu, yaşlı insanlardır. Özellikle, kentlerde uzun yıllar yaşayıp emekli olduklarında köyelerine dönen, köklerinden kopmamak veya doğduğu yerde yaşlanarak ölmek isteyen yaşlılar; kırsal alanları, yaşlıların mekanı haline getirmiş ve köyler adeta huzurevine benzemiştir. Başka bir ifadeyle, kırdan kente göç edenlerin çoğunun genç nüfus olması ve yaşlı nüfusun kırsalda kalması; kırsal kesimin yaş yapısının değişmesine ve kırsal mekanın yaşlı bireylerle anılmasına neden olmuştur. Kırsal kesimde ortaya çıkan bu yeni durum, sorunların farklılaşarak artmasında da etkili olmuştur. Yaşlılık döneminin geçirildiği yer, bireyin yaşlanma biçimini etkilemekte; buna karşın nüfusun ağırlıklı olarak yaşlılardan oluşması da o yerde başka sorunları ortaya çıkarmaktadır. Önceleri sağlık, sosyal yardım, vd. kamu hizmetlerine hane içindeki veya köydeki

gençlerin yardımı sayesinde ulaşabilen yaşlılar, zamanla kendilerine yardımcı olacak gençleri bulamaz olmuş ve bu durum, önceki yıllarda karşılaşılmayan yeni sorunların yaşanmasına da neden olmuştur. Bu yüzden, kamu hizmetlerinin kırsaldaki yaşlılara ulaştırılmasında yeni yaklaşım ve uygulamalara gereksinim duyulmaktadır (Güler ve ark., 2015).

Kırsal yaşlılık konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde “kırsal yaşlılık” kavramına ilişkin bir tanımlamanın yapılmadığı görülmektedir. *Kırsal Yaşlılık* kavramı, kırsalda yaşayan yaşlıların ekonomik olanakları, fiziksel koşulları, beslenme şekilleri; sağlık, dil ve psiko-sosyal sorunlarının kırsal alan koşullarınca değerlendirilmesi ile oluşturulabilir. Kırsal yaşlıların kentlerde yaşayan yaşlılara göre sağlık, bakım ve güvenlik hizmetlerine daha zor eriştikleri hatta erişemedikleri bilinmektedir. Kırsal yaşlıların temel yaşam standartlarına ulaşmada mekansal dezavantajlara sahip oldukları da bu konudaki çalışmalardan anlaşılmaktadır. Türkiye’de kırsal bölgelerde, sağlık hizmetlerinin yetersizliği, çağa uygun iletişim araçlarının eksikliği, eğitim problemleri ve ulaşım olanaklarının kısıtlı olması gibi birtakım sorunlar mevcuttur. Kırsal kesimde yaşayan tüm bireyleri olumsuz yönde etkileyen bu problemler, en fazla da yaşlıların hayatını zorlaştırmaktadır. Köylerde fiziki ve sosyal altyapı yetersizlikleri ile temel kamusal hizmetlere düzenli erişimin sağlanamaması, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek mal ve hizmetleri alamaması olarak tanımlanan yoksulluk ve bunlara erişememe olarak tanımlanan yoksunluk, kırsal kesimdeki bireyleri kentlerde yaşayanlara göre daha çok etkilemektedir. TÜİK verilerine göre kırsal alanda yoksulluk oranları kentlere kıyasla daha yüksek olup kentlerde gözlenen düşüş eğilimi henüz kırsal alana yansımamıştır. Ayrıca, doğal hayatın tahribatıyla çevre ve yaşam alanlarının bozulması; endüstriyel üretime ağırlık verilmesine, kırsal alanın önemli geçim kaynağı olan tarım üretiminin daralmasına ve kırsal yaşlıların sosyo-ekonomik sorunlarının artmasına neden olmuştur (Kalkınma Atölyesi, 2015).

Yaşlılık insan kontrolü dışında gerçekleşen, bireylerin zaman içinde fiziksel ve ruhsal değişime uğramasına neden olan, insan yaşamının kaçınılmaz evrelerinden biridir. Yaşın ilerlemesiyle bazı fizyolojik ve anatomik değişiklikler meydana gelmekte ve bu durum ileri yaşlardaki kişilerin sağlık sorunlarına daha duyarlı olmalarına neden olmaktadır. Kırsalda yaşayan yaşlıların, köylerin fiziki ve sosyal altyapı yetersizlikleri nedeniyle sağlık ve

destekleyici hizmetlere ulaşmada güçlük yaşadığı bilinmektedir. Sağlık hizmetlerine ulaşmak için randevu sistemlerinde telefon uygulaması ve genellikle teknolojiden yararlanma mecburiyeti; dolayısıyla teknoloji bilgisi olmayan yaşlıların randevu almak için zorlanmaları, evde sağlık hizmetleri ve evde bakım servislerinden nasıl yararlanacaklarını bilmemeleri, kırsal yaşlıları zorlayan sorunlardır. Yaşlıların her yerde (kır veya kent) bağımsız yaşayabilmeleri için bakım ve destek hizmetlerine kolay ulaşabilmeleri gerekmektedir. Kentsel alanlarda gündüz bakımevi, huzurevi, evde sağlık ve bakım hizmetleri gibi olanaklarla yaşlı ve ailesi desteklenirken kırsal alanda yaşlı bakımı, sadece aile bireylerinin desteği ile yürütülmektedir. Ayrıca, yaşlıların bakım ve destek gereksinimleri, kent veya kırsala göre farklılık göstermektedir. Gelişmekte olan birçok ülkede olduğu gibi ülkemizdeki kırsal alanlarda genç yaştaki bireyler, eğitim ve iş için kentlere göç etmekte; yaşlı bireyler ya geleneksel aile desteği ile ya da maddi imkansızlık içinde köydeki yaşantılarına devam etmektedir. Aile içindeki bakım rolleri ve aile işlerindeki emekleri karşılığında herhangi bir gelir elde edemeyen bu kişiler, ileri yaşlarda başkalarının desteğine bağımlı hale gelmekte ve ekonomik sorunlarla hayatlarını devam ettirmek zorunda kalmaktadır (Kalkınma Atölyesi, 2015).

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından 2008 yılında yapılan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'nın sonuçlarına göre kırsal nüfusun büyük oranı yaşlılardan oluşmaktadır. Kırsal kesimde 65 yaş ve üzeri nüfus oranı %10,3 iken kentlerde yaşayanların oranı ise %5,6'dır. Kırsal alanda yaşayan yaşlıların %42,9'unun bakımı, aile içinde ya da çocukları tarafından gerçekleştirilirken kentlerde bu oran %30,5'dir. Aynı araştırma sonuçlarına göre yaşlı nüfusun ortalama yaşı 73,2 ve yaşlıların %55,0'ı kadın, %45,0'ı erkektir (HÜNEE, 2008). TÜİK'nin İstatistiklerle Yaşlılar (2021) verilerine göre de Türkiye'de 2007 yılında yaklaşık 5 milyon, 2016 yılında yaklaşık 6.6 milyon olan 65 yaş ve üzeri nüfus, son beş yılda %24,0 oranında artarak 2021 yılında 8 milyon 245 bin 124 kişiye ulaşmıştır. 2007 yılında, Türkiye toplam nüfus içindeki 65 yaş ve üzeri nüfus oranı %7,1 iken kent nüfusu içindeki yaşlı oranı %6,2, kır nüfusu içindeki yaşlı oranı %9,2'dir. 2021 yılında Türkiye toplam nüfus içindeki 65+ nüfus oranı %9,7 (%9,4 erkek, %12,2 kadın) iken kent nüfusu içindeki yaşlı oranı %9,0 (%8,7 erkek, %11,2 kadın), kır nüfusu içindeki yaşlı oranı ise %18,5'tir (%19,2 erkek, %26,5 kadın). 2021 yılında ülke genelinde ve kırsal kesimde 65 yaş ve üzeri nüfus oranında (özellikle kadın

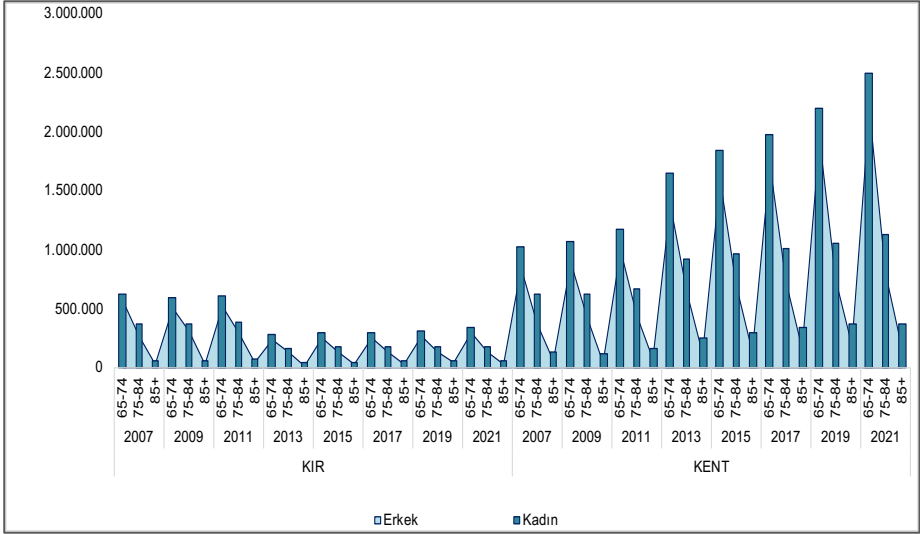
oranı) belirgin bir artış görülmektedir. Nüfus verilerinden, ülkemizde 2021 yılına kadar kırsal alandaki diğer yaş grupları nüfusunun önemli ölçüde azaldığı ve 2021 yılında 65+ nüfus oranının (%18,5), 0-14 yaş grubu nüfus oranına (%18,8) çok yaklaştığı anlaşılmaktadır (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. Türkiye’de Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Kır-Kent Nüfusunun Dağılımı (2007-2021)

	YAŞ GRUPLARI	KIR			KENT			TÜRKİYE TOPLAM
		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	
2007	0-14	3.014.664	2.864.667	5.879.331	6.556.109	6.206.951	12.763.060	18.642.391
	15-64	6.562.226	6.469.896	13.032.122	17.093.431	16.818.137	33.911.568	46.943.690
	65+	870.658	1.056.286	1.926.944	1.279.445	1.793.786	3.073.231	5.000.175
	TOPLAM	10.447.548	10.390.849	20.838.397	24.928.985	24.818.874	49.747.859	70.586.256
2008	0-14	2.554.859	2.428.976	4.983.835	7.092.101	6.712.651	13.804.752	18.788.587
	15-64	5.675.418	5.522.550	11.097.968	18.539.295	18.197.827	36.737.122	47.835.090
	65+	824.071	999.503	1.823.574	1.315.410	1.754.439	3.069.849	4.893.423
	TOPLAM	8.954.348	8.951.029	17.905.377	26.946.806	26.664.917	53.611.723	71.517.100
2009	0-14	2.499.760	2.377.298	4.877.058	7.182.152	6.800.124	13.982.276	18.859.334
	15-64	5.527.589	5.469.731	10.997.320	19.030.205	18.591.039	37.621.244	48.618.564
	65+	845.634	1.034.081	1.879.715	1.377.130	1.826.569	3.203.699	5.083.414
	TOPLAM	8.872.983	8.881.110	17.754.093	27.589.487	27.217.732	54.807.219	72.561.312
2010	0-14	2.427.436	2.308.215	4.735.651	7.263.861	6.879.070	14.142.931	18.878.582
	15-64	5.435.710	5.390.282	10.825.992	19.585.146	19.105.532	38.690.678	49.516.670
	65+	871.180	1.067.809	1.938.989	1.459.849	1.928.898	3.388.747	5.327.736
	TOPLAM	8.734.326	8.766.306	17.500.632	28.308.856	27.913.500	56.222.356	73.722.988
2011	0-14	2.357.959	2.244.066	4.602.025	7.336.780	6.947.770	14.284.550	18.886.575
	15-64	5.440.497	5.330.258	10.770.755	19.999.793	19.576.431	39.576.224	50.346.979
	65+	880.923	1.084.860	1.965.783	1.517.002	2.007.930	3.524.930	5.490.715
	TOPLAM	8.679.379	8.659.184	17.338.563	28.853.575	28.532.131	57.385.706	74.724.269
2012	0-14	2.284.308	2.174.268	4.458.576	7.394.074	7.004.529	14.398.603	18.857.179
	15-64	5.429.845	5.283.051	10.712.896	20.374.028	20.001.278	40.375.306	51.088.202
	65+	893.785	1.113.696	2.007.481	1.580.128	2.094.394	3.674.522	5.682.003
	TOPLAM	8.607.938	8.571.015	17.178.953	29.348.230	29.100.201	58.448.431	75.627.384
2013	0-14	823.827	783.919	1.607.746	8.851.421	8.390.647	17.242.068	18.849.814
	15-64	2.117.158	2.012.219	4.129.377	24.119.880	23.677.099	47.796.979	51.926.356
	65+	396.580	499.748	896.328	2.164.494	2.830.872	4.995.366	5.891.694
	TOPLAM	3.337.565	3.295.886	6.633.451	35.135.795	34.898.618	70.034.413	76.667.864
2014	0-14	766.264	729.251	1.495.515	8.916.891	8.450.024	17.366.915	18.862.430
	15-64	2.049.105	1.932.292	3.981.397	24.552.619	24.106.496	48.659.115	52.640.512
	65+	412.943	519.867	932.810	2.286.480	2.973.672	5.260.152	6.192.962
	TOPLAM	3.228.312	3.181.410	6.409.722	35.755.990	35.530.192	71.286.182	77.695.904
2015	0-14	726.960	691.535	1.418.495	8.968.231	8.499.494	17.467.725	18.886.220
	15-64	1.988.422	1.863.279	3.851.701	24.984.136	24.523.757	49.507.893	53.359.594
	65+	419.414	528.309	947.723	2.424.028	3.123.488	5.547.516	6.495.239
	TOPLAM	3.134.796	3.083.123	6.217.919	36.376.395	36.146.739	72.523.134	78.741.053
2016	0-14	698.825	664.050	1.362.875	9.016.195	8.546.712	17.562.907	18.925.782
	15-64	1.992.489	1.845.763	3.838.252	25.416.749	24.982.585	50.399.334	54.237.586
	65+	416.326	525.670	941.996	2.503.066	3.206.441	5.709.507	6.651.503
	TOPLAM	3.107.640	3.035.483	6.143.123	36.936.010	36.735.738	73.671.748	79.814.871
2017	0-14	669.730	637.061	1.306.791	9.099.371	8.627.326	17.726.697	19.033.488
	15-64	1.975.606	1.818.252	3.793.858	25.756.995	25.330.799	51.087.794	54.881.652
	65+	419.606	529.138	948.744	2.613.827	3.332.814	5.946.641	6.895.385
	TOPLAM	3.064.942	2.984.451	6.049.393	37.470.193	37.290.939	74.761.132	80.810.525
2018	0-14	677.556	643.026	1.320.582	9.169.009	8.694.738	17.863.747	19.184.329
	15-64	2.102.274	1.909.783	4.012.057	26.021.009	25.600.283	51.621.292	55.633.349
	65+	447.827	556.919	1.004.746	2.722.305	3.459.153	6.181.458	7.186.204
	TOPLAM	3.227.657	3.109.728	6.337.385	37.912.323	37.754.174	75.666.497	82.003.882
2019	0-14	620.822	589.572	1.210.394	9.238.725	8.763.226	18.001.951	19.212.345
	15-64	1.989.514	1.790.729	3.780.243	26.534.815	26.076.867	52.611.682	56.391.925
	65+	450.195	562.885	1.013.080	2.887.065	3.650.582	6.537.647	7.550.727
	TOPLAM	3.060.531	2.943.186	6.003.717	38.660.605	38.490.675	77.151.280	83.154.997
2020	0-14	589.629	558.775	1.148.404	9.194.781	8.725.052	17.919.833	19.088.237
	15-64	1.938.890	1.741.654	3.680.544	26.678.793	26.233.233	52.912.026	56.592.570
	65+	465.800	583.573	1.049.373	3.048.092	3.856.090	6.904.182	7.953.555
	TOPLAM	2.994.319	2.884.002	5.878.321	38.921.666	38.814.375	77.736.141	83.614.362
2021	0-14	558.289	530.035	1.088.324	9.178.403	8.709.236	17.887.639	18.975.963
	15-64	1.912.265	1.702.835	3.615.100	27.124.435	26.719.651	53.844.086	57.459.186
	65+	475.753	592.465	1.068.218	3.178.956	3.997.950	7.176.906	8.245.124
	TOPLAM	2.946.307	2.825.335	5.771.642	39.481.794	39.426.837	78.908.631	84.680.273

Kaynak: TÜİK, 2022

Türkiye’de 65+ nüfus yaş gruplarına göre incelendiğinde 2016 yılında yaşlı nüfusun %61,5’ini 65-74 yaş grubu, %30,2’sini 75-84 yaş grubu ve %8,2’sini 85 ve daha yukarı yaş grubu oluşturmuştur. 2021 yılında yaşlı nüfusun dağılımı ise 65-74 yaş grubu %64,7; 75-84 yaş grubu %27,3 ve 85+ yaş grubu %8,0 oranındadır. 2007 yılında yaşlı nüfus içindeki yaş gruplarının kır ve kent sıralamasına göre dağılım oranları 65-74 yaş grubu %62,0 ve %61,0; 75-84 yaş grubu %34,0 ve %33,0; 85-89 yaş grubu %3,0 ve %4,0; 90+ yaş grubu %1,0 ve %2,0’dır. 2020 yılında bu oranlar kır-kent ve yaş grubu sıralamasına göre %60,0, %64,0; %30,0, %27,0; %7,0, %6,0 ve %3,0, %3,0’dır. 2020’de 65+ yaş gruplarına göre kırsal alanda 65-74 yaş aralığı oranı %59,9 ve 75-84 yaş aralığı oranı %30,6 iken kentsel alanda yaş grubu sırasıyla oranlar %64,3 ve %27,5’tir. Diğer yandan 85+ yaş grubu oranları kırsal alanda %9,5, kentsel alanda %8,2’dir. Bu oranlardan, yaşlı grup içinde özellikle ileri yaşlılık evresindeki kişilerin çoğunun kırsal alanlarda yaşadığı anlaşılmaktadır. 2020 yılında 65+ nüfusun yaş grupları cinsiyete göre incelendiğinde 65-74 yaş aralığında erkek nüfusun hem kırsal alanda (%62,6 erkek, %57,8 kadın) hem de kentsel alanda (%67,9 erkek, %61,5 kadın) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum diğer yaş gruplarında kır veya kente göre farklılık göstermektedir. 75-84 yaş aralığında kentsel alanda erkek oranı (%27,5), kadın oranından (%25,8) daha yüksek iken kırsal alanda kadın oranı (%31,6) erkek oranından (%29,3) daha yüksektir. 85+ yaş aralığında Türkiye genelinde kadın oranı (%9,8) erkek oranından (%6,6) daha yüksektir. Kırsal alanda erkek oranı %8,1, kadın oranı %10,6 ve kentsel alanda erkek oranı %6,3, kadın oranı %9,7’dir (Şekil 4.42).

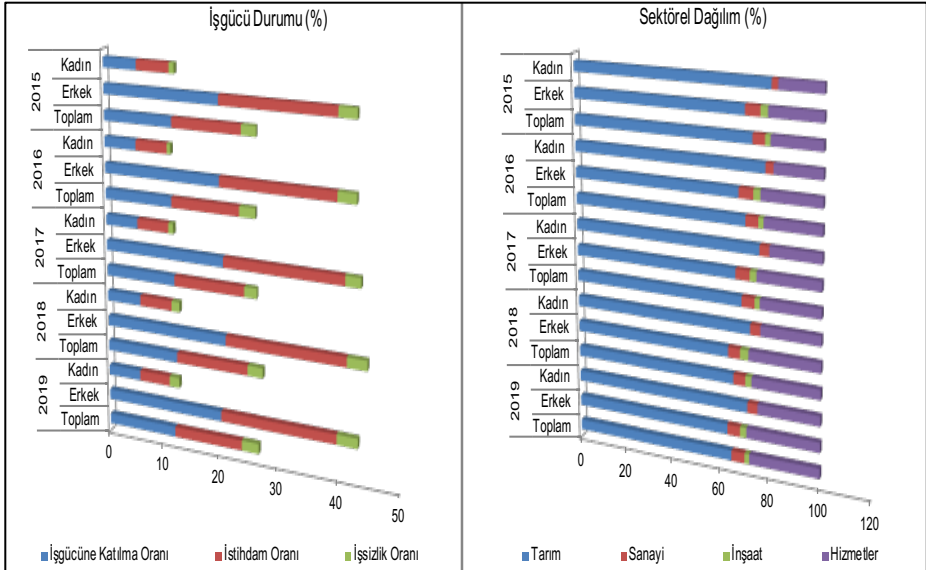
Şekil 4.42. Türkiye’de 65+ Yaş Gruplarının Cinsiyete Göre Kırsal-Kent Dağılımı, 2007-2021, (TÜİK, 2021)

Ulusal ve uluslararası tüm demografik değişimlerde görülen ortak özellik, yaşlılar arasında kadın oranlarının daha yüksek olmasıdır. Yaşam koşullarında meydana gelen her olumlu değişim, örneğin doğuştan beklenen yaşam süresi, kadınların yaşam süresinin uzamasında etkili olmaktadır. Demografik değişimlerin yol açtığı bu gelişme, “Yaşlılığın Feministleşmesi/Kadınsallaşması” (Tufan, 2014) olarak adlandırılmaktadır. Özellikle “yaşlılığın kadınlaşmasından” dolayı yaşlılığın genel görüntüsünü belirleyecek olan kadın yaşlıların cinsiyete bağlı özel problemleri de olmaktadır. Eğitim imkanlarından yararlanamayan ve gençken bir meslek sahibi olamayan kadınlar; yaşlandıklarında çok kısıtlı bir ekonomik güvenceye sahip olmakta, akrabalarına ve sosyal yardımlara bağımlı hale gelmektedir (Kalkınma Atölyesi, 2015). Kırsal alanda kadınlar, üretim sürecinde tüm girdilerin birbiriyle etkileşimi yoluyla aile tüketimi ve piyasa ekonomisi için faaliyette bulunarak tarımsal sistemin sürdürülmesi ve ailenin ekonomik refahına katkı sağlamaktadır (Hablemitoğlu, 1998). Kırsal kadınların çoğu, bitkisel ve hayvansal üretimde ve tarım dışı gelir getirici faaliyetlerde aktif olarak rol oynamaktadır. Buna rağmen kırsal alanda hakim olan geleneksel yapıda, erkek egemenliği ön plana çıkmakta ve bu durum, kadının üretim faaliyetleri sonucu emeğinin karşılığı olan geliri elde edememesine neden olmaktadır. Kadınlar,

ekonomik yaşama ücretsiz aile işçisi olarak katıldıkları için toplumsal ilişkiler sisteminde de hak ettikleri yeri alamamaktadır (Kulak, 2011). Ülkemizde çoğunlukla geçerli olan örf ve adetler gereğince toplumsal faaliyetler, cinsiyete bağlı iş bölümüne göre düzenlenmekte ve kadının yeri, özel alanı olan “ev” olarak görülmektedir (Akbaş, 1998). Diğer yandan, kırsal alanda ev ve işyerinin kesin çizgilerle birbirinden ayrılamaması, “ev işi” tanımlamasını karmaşık bir hale getirmiştir. Dünyanın birçok yerinde aile tarafından ekilen endüstriyel bitkilerin hasadı “ev işi” olarak tanımlanmış ve kadınların üretimdeki konumu “ücretsiz aile işçiliği” olmuştur (Sirman, 1991).

Türkiye’de tarım kesiminde giderek yoğunlaşan kadın işgücü oranı, erkeklerin tarımdan kopması nedeniyle önemli bir artış göstermektedir. Bu artışa rağmen kırsal kesimde kadınların ekonomik durumları, girişimcilikleri ve krediye erişebilmelerinde bir gelişme sağlanamamaktadır. Tarım kesiminde çalışan kadınların yaklaşık %80-%85’i ücretsiz aile işçisi konumundadır. Kırsal kadınların kendi işlerinin sahibi olmaları, girişimde bulunabilmeleri, sosyal güvenlik sistemine dahil olabilmeleri ve krediye erişebilmeleri; kadının statüsünün arttırılması ve yaşlılığında bağımsız olabilmesi için oldukça önemlidir. Çünkü kırsal kadın sosyo-ekonomik ve kültürel sebepler nedeniyle kırsal alanlara sağlanan birçok hizmete erişememektedir (Gülçubuk ve ark., 2011). Kırsal alanda yaşayan yaşlı nüfusun ekonomik geçim kaynaklarından en önemlisi tarımdır. Yaşlıların önemli bir kısmının sosyal güvencesiz ve kayıt dışı çalıştığı da bilinmektedir. Yapılan çalışmalar, tarımda emeğinin karşılığı olan ekonomik geliri elde edemeyen, bu gelire geçimini sağlayamayan yaşlıların yoksullukla yüz yüze geldiğini de ortaya çıkarmaktadır. Bu tip yoksulluktan en fazla etkilenenler ise kırsal alanda yaşayan yaşlı kadınlardır. TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (2019) verilerine göre ülkemizde eğitim düzeyine göre okur-yazar olmayanların %26,1’i ve bir okul bitirmeyenlerin %22,4’ü yoksul iken lise altı eğitilmişlerin %13,4’ü, lise ve dengi okul mezunlarının %6,9’u, yükseköğretim mezunlarının ise %2,5’i yoksuldur. TÜİK İstatistiklerle Yaşlılar (2020), verilerine göre de 2015 yılında toplam nüfusun yoksulluk oranı %21,9 (%21,7 erkek, %22,0 kadın) iken 65+ nüfusun yoksulluk oranı %18,3’tür (%17,8 erkek, %18,6 kadın). 2019 yılında ise toplam nüfusun yoksulluk oranı %21,3 (%20,8 erkek, %21,8 kadın) ve 65+ nüfusun yoksulluk oranı %14,2’dir (%12,1 erkek, %15,9 kadın). Ayrıca, 2015 yılında işgücüne katılma oranı %11,9 olan 65 yaş ve üzeri nüfusun %72,8’i (%69,9’u erkek, %79,9’u kadın)

tarım sektöründe faaliyet göstermektedir. Yaşlı nüfusun diğer sektörlere dağılım oranları ise hizmetler %20,4, sanayi %4,8 ve inşaat %2,1'dir. 2019 yılında ise işgücüne katılma oranı %12,0 olan 65 yaş ve üzeri nüfusun %64,7'si tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe çalışan yaşlıların cinsiyete dağılım oranları ise %62,6 erkek, %71,1 kadındır. 2019 yılında yaşlı nüfusun %28,1'i hizmet sektöründe, %5,3'ü sanayi sektöründe, %1,9'u inşaat sektöründe çalışmaktadır (Şekil 4.43).

Şekil 4.43. Türkiye'de Kurumsal Olmayan 65+ Nüfusun Cinsiyete Göre İşgücü Durumu ve Sektörel Dağılımı, 2015-2019, (TÜİK, 2021)

Türkiye'de, kırsal alanda yaşayan 65 yaş ve üzeri yaştaki erkek ve kadın nüfusun eğitim durumuna göre erkekler lehine farklılık söz konusudur. Eğitim, üretken ve kaliteli yaşamın önkoşulu olmanın yanı sıra hem toplumsal hem de bireysel değişim aracı olarak toplumsal gruplar ve cinsiyetler arasındaki eşitsizlikleri en aza indirebilecek bir anahtardır. Kadınların toplumsal hayatta etkin rol üstlenmelerinde, her düzeyde eğitim imkanlarından ve fırsatlarından eşit bir şekilde yararlanmaları son derece önemlidir. Türkiye'de "eğitimde fırsat ve olanak eşitsizliği" sorunu, sadece erkek ve kadın nüfus arasındaki eşitsizlik ve okullaşma oranlarının düşük olmasından kaynaklanmamakta; erkek ve kadın nüfusun var olan fırsat ve olanaklardan yararlanmada kendi içlerinde de belirgin

farklar bulunmakta ve bu farklar özellikle kır-kent ayrımında kendini göstermektedir (AÇSHB, 2021). Eğitim, kadınların istihdama, sosyal hayata, karar alma süreçlerine katılımlarının yanı sıra hizmetlere erişimlerini de kolaylaştırmaktadır. Kırsal alanda eğitim hizmetlerine erişememe; kadınların sosyal güvenlik, fakirlik, bakıma muhtaçlık, engellilik ve soyutlanma sorunlarını da artırmaktadır. Yaş ve eğitim arasında ters yönde korelasyon bulunmakla birlikte Türkiye’de kentlerde yaşayan kadınların kırsal alanlarda yaşayan kadınlara göre daha eğitilmiş olduğu görülmektedir. Kırsal alanda yaşayan kadınların %28,0’ı herhangi bir eğitim düzeyini tamamlamamış iken bu oran kentlerde yaşayan kadınlarda %15,0’a inmektedir. Ortanca eğitim süresi, Türkiye genelinde bölgelere ve yerleşim yeri tipine göre farklılaşmakla birlikte ortalama 4,6 yıldır (HÜNEE, 2008). TÜİK İstatistiklerle Yaşlılar (2020), verilerine göre de 2015 yılında 65+ nüfusta okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %21,9; okuma-yazma bilen fakat herhangi bir okul bitirmeyenlerin oranı %18,9; ilkokul mezunu oranı %43,0; ortaokul veya dengi okul mezunu oranı %5,2; lise veya dengi okul mezunu oranı %5,6 ve yükseköğretim mezunu oranı %5,4’tür. 2019 yılında ise 65+ nüfusta okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %16,9; okuma-yazma bilen fakat herhangi bir okul bitirmeyenlerin oranı %15,9; ilkokul mezunu oranı %45,5, ortaokul veya dengi okul mezunu oranı %7,3; lise veya dengi okul mezunu oranı %7,5 ve yükseköğretim mezunu oranı %7,0’dır. 2015 yılından 2019 yılına kadar (dört yıllık sürede), okuma-yazma bilmeyenler ve okuma-yazma bilen fakat herhangi bir okul bitirmeyenlerin oranında düşüş yaşanırken diğer eğitim düzeylerinde artış söz konusudur. Diğer yandan cinsiyete göre okuma-yazma bilmeyenlerde ve okuma-yazma bilen fakat herhangi bir okul bitirmeyenlerde yaşlı kadın oranı daha yüksek iken diğer eğitim düzeylerinde kadın oranı erkek oranından oldukça düşüktür. 2019 yılında okuma-yazma bilmeyen yaşlı kadınların oranı, okuma-yazma bilmeyen yaşlı erkeklerin oranından yaklaşık 4,8 kat fazladır. Eğitim hizmetlerine erişim bakımından kırsalda yaşayan bireylerin daha dezavantajlı olduğu düşünüldüğünde okuma-yazma bilmeyenlerin büyük oranda kırsalda yaşayan yaşlılar olduğu söylenebilir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Türkiye’de 65+ Nüfusun Eğitim Durumu ve Cinsiyete Dağılımı (2015-2019) (%)

		Okur-Yazar Değil	Okur-Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite
2015	Erkek	8,2	13,8	53,7	7,7	7,7	8,9
	Kadın	32,6	22,8	34,7	3,3	3,9	2,7
	Toplam	21,9	18,9	43,0	5,2	5,6	5,4
2016	Erkek	7,5	12,9	53,7	8,3	8,2	9,4
	Kadın	31,1	22,4	35,9	3,5	4,1	2,9
	Toplam	20,8	18,2	43,7	5,6	5,9	5,8
2017	Erkek	6,8	11,9	53,8	8,8	8,7	10,0
	Kadın	29,6	21,9	37,1	3,7	4,4	3,2
	Toplam	19,6	17,5	44,5	6,0	6,3	6,2
2018	Erkek	6,1	10,9	53,5	9,6	9,3	10,5
	Kadın	27,9	21,5	38,4	4,1	4,7	3,5
	Toplam	18,3	16,8	45,0	6,5	6,8	6,6
2019	Erkek	5,4	9,8	52,9	10,6	10,3	11,1
	Kadın	26,0	20,7	39,7	4,7	5,2	3,8
	Toplam	16,9	15,9	45,5	7,3	7,5	7,0

Kaynak: TÜİK, 2021

Kırsal alanda yaşlı nüfusun fazlalığı, eğitim düzeyinin düşüklüğü, sosyal güvencesizlik, yoksulluk ve sağlık hizmetlerine erişim zorluğu belirgindir. Türkiye Sağlık İstatistikleri incelendiğinde yaşlı nüfusta yüksek oranda görülen obezite, diyabet, hipertansiyon gibi sağlık problemlerinin kırsalda daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, hem kırsal nüfusun demografik yapısı hem de kırsalda sağlık hizmetlerine yeterince erişemeden kaynaklanmaktadır. Kırsal alanda sağlık bakım engelleri, sağlık personelinin ve sağlık hizmetlerinin eksikliği, sağlık hizmetlerine erişim engeli, ulaşım araçları, telefon ve sosyal yardım hizmetlerine erişememe, sağlık hizmetleri ile ilgili prosedürler, sağlık personelinin kırsaldan gelen bireylerin gereksinimlerini anlamaması ve onlara karşı tavırları, dil ve kültürel engeller, yaşlıların başlıca sorunlarıdır. Ülkemizde kırsal alan sağlık hizmetleri, sağlık evlerinde görevli ebe veya hemşireler tarafından, en yakın bölgedeki aile hekimlerine bağlı olarak yürütülmektedir (Demir ve Gözüm, 2018).

Demografik dönüşüm sürecinde olan Türkiye’de kentleşme, kırdan kente göç ve yaşlı nüfusun ağırlıklı olarak kırsal bölgelerde kalması gibi sebepler; kırsal yaşlanma konusunun önemini ve bu konuyla ilgili araştırma yapma gereğini ortaya çıkarmaktadır. Yakın bir gelecekte nüfusumuzun önemli bir

bölümünü 65 yaş ve üzeri bireyler oluşturacak ve bu nüfusun çoğu da kırsal bölgelerde yaşayacaktır. Sosyal desteğin çok önemli olduğu yaşlılık döneminde, aile bireylerinin yaşadıkları yerden uzaklaşması, yaşlılarda sosyal izolasyon ve yalnızlaşmaya neden olmaktadır. Kırsal alanda yaşayan yaşlılar; sosyal olanaklardan uzak olmaları, sosyal hizmetler ve sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanamamaları nedeniyle kentte yaşayan yaşlılara göre daha dezavantajlıdır. Özellikle kötü sağlık koşullarında ve tek başına yaşayan, kalacak yeri olmayan veya okuma yazma bilmeyen yaşlılar, hizmetlere erişim bakımından risk altındaki gruplar arasında sayılmaktadır (BM, 2015).

Ülkemizde kırsal yerleşimlerde, nüfusun azalması ve yaşlanmanın getirdiği riskler artmaktadır. Demografik eğilimlerde, şehirlere yakın ve uzak kırsal alanlar arasında belirgin bir farklılık görülmektedir. Türkiye’de kır-kent ayırımında 65 yaş ve üzeri nüfus oranı dikkate alındığında kırsal kesimde toplam nüfus içerisinde yaşlı nüfus oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalar ve resmi istatistikler de bu durumu kanıtlamaktadır. Bu durum, kırsal alanların ve bu alanlarda yaşayanların da kendi içindeki dinamiklerin ayrıca çözümlenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır (KB, 2018). Tüm bu unsurlar, kırsal alanda yaşayan yaşlıların yaşam standartlarını doğrudan etkilemekte ve aktif yaşlanmalarının önünde engel teşkil etmektedir. Dolayısıyla kırsal bölgelerde yaşayan yaşlıların hizmetlere erişimlerinin sağlanıp sağlanmadığı ve bu hizmetlere gereksinimin hangi boyutta olduğunun anlaşılabilmesi için ihtiyaç analizleri gerekmektedir. Dolayısıyla, ülkemizde genel olarak yapılan yaşlılık araştırmalarının yanı sıra kırsal alandaki yaşlıların sosyo-ekonomik özellikleri ve ihtiyaçlarının belirlenmesi, sorunlarının daha iyi anlaşılabilmesi için saha çalışmalarıyla da desteklenen daha fazla akademik araştırmaya ihtiyaç vardır (Kalkınma Atölyesi, 2015).

4.2. Araştırma Bulguları

4.2.1. Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler

4.2.1.1. Kadirli İlçesi Hakkında Genel Bilgiler

Çukurova'nın kuzeydoğusunda ve Orta Torosların güneyinde yer alan Kadirli, Osmaniye'nin en büyük ilçesidir. Kadirli'nin kuzeyinde Feke ve Saimbeyli, doğusunda Andırın ve Düziçi, batısında Sumbas ve Kozan ilçeleri, güneyinde Osmaniye il merkezi ve Ceyhan ilçesi bulunmaktadır. Deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 95 metre ve yüzölçümü 1.075,19 km² olan ilçede, subtropikal Akdeniz iklimi egemendir. İlçenin kuzeyindeki yüksekliği 2.307 metreye ulaşan dağlık kesimlerde ise karasal iklim söz konusudur. Kadirli yöresi, fiziki coğrafya şartlarının yanı sıra iktisadi ve sosyal şartların yerleşmeye elverişli olmasına bağlı olarak tarih boyunca birtakım uygarlıkların hüküm sürdüğü bir yerleşim yeri olmuştur. Antik dönemde "Flaviopolis" olarak adlandırılan Kadirli'nin bulunduğu coğrafi alanda tarih boyunca hüküm süren başlıca uygarlıklar; Kızıvatna Krallığı, Hititler, Asurlular, Kliyalılar, Romalılar, Bizanslılar, Büyük Selçuklular, Dulkadiroğulları ve Osmanlılardır. Bölgeye 7. yüzyılda ilk Müslüman orduları, Abbasi ve Selçuklular döneminde de Türkler gelmiştir (Kadirli Belediyesi, 2022).

Kadirli ve çevresi; yer şekilleri, iklim, toprak ve su kaynakları bakımından insanların yerleşmesi ve nüfusun toplanması için elverişli şartlara sahiptir. Kadirli'nin uygun iklim koşulları ve geniş arazi varlığı, yöre ekonomisinin tarıma dayalı bir özellik göstermesinde etkili olmakta ve ilçe nüfusunun büyük bir kısmı tarımla uğraşmaktadır (Duvan, 2014). Dolayısıyla ilçe ekonomisi; büyük ölçüde tarımsal üretime, tarım işçiliğine, tarıma dayalı hizmet sektörüne, memuriyete ve ticari faaliyetlere dayalıdır. İlçe arazilerinin sulama imkânına kavuşmasından sonra buğday ve arpa hasadını takiben ikinci ürün ekilişi de ilçe ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır. Kış aylarında ikinci ürün olarak yetiştirilen turpun geliştirilmesiyle emeğe dayalı tarımsal faaliyetler tüm yıla yayılmıştır (Karagel ve Karagel, 2010). Son yıllarda sulama imkânlarının geliştirilmesiyle de ilçede yıl içinde 3 farklı ürün üretilmek mümkün olmuştur. İlçe ve çevresinde üretilen başlıca ürünler; mısır, yerfıstığı, ayçiçeği, zeytin, buğday, karpuz ve turptur (Kadirli Belediyesi, 2022). Kadirli, geçmişten günümüze tarımsal ürünlerin ticaretinin yapıldığı bir pazar yeridir. Kadirli'nin ticaret-pazar özelliği göstermesinde, tarihi ve ticari yollara yakın olması etkili olmaktadır. Bu avantaja rağmen ilçede tarıma bağlı sanayi

gelişmemiştir. Bunun en önemli nedeni, tarıma dayalı sanayisi gelişmiş olan Adana ve sanayisi gelişmekte olan Osmaniye'nin ilçeye çok yakın yerleşim merkezleri olmasıdır. Yöre halkının tarım ekonomisine dayalı iktisadi yaşam alışkanlığı, ilçenin sanayi gelişimini kısıtlayan diğer unsurlardandır. Ayrıca, Kadirli'de tarımsal hammadde ve tarımsal ürün ticareti yapan tüccar, komisyoncu ve nakliyecilerin sayılarının giderek artması; ticaret ve hizmet sektörlerinin gelişmesinde olumlu etki yaratırken sanayi sektörünün gelişimini kısıtlamıştır. İlçe ve çevresinde turizm potansiyeli (Karatepe Aslantaş Müzesi, Kastabala Antik Kenti, Ala Cami, Roma Hamamı, vd.) de bulunmakla birlikte yöre yeterince tanıtılmadığından bu alanda da henüz gelişme sağlanamamıştır (Duvan, 2014). Son yıllarda ilçede Organize Sanayi Bölgesinin kurulması ile yeni gelişmeler yaşanmaktadır (Kadirli Belediyesi, 2022).

Kadirli idari yapılanma bakımından 1 belediye, 20 mahalle, 60 köy ve bağlıları ile toplam 174 üniteden meydana gelmektedir (Kadirli Belediyesi, 2022). Araştırma alanında nüfus daha çok Kadirli ovasında toplanmıştır. Ova ünitesinde nüfusun dağılımını etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler; şehirselleşme yakınlık, karayolları ve ulaşım kolaylıkları, alüvyal topraklardan oluşan verimli tarım alanları, akarsular, taban suyu seviyesinin düşük olduğu alanlar ve sulama kanallarının varlığıdır. Özellikle merkezden çevreye doğru şehirden uzaklaştıkça nüfus dağılımında çözülme ve seyrelme söz konusudur. İlçe merkezine yakın bölgelerde yer alan köylerin yüzölçümleri küçük olduğu için nüfusları da fazla değildir. Buna karşın merkeze nispeten uzak ancak ova ünitesinde yer alan köylerin yüzölçümleri daha geniş ve nüfusları daha kalabalıktır. Ayrıca karayolları ile bu güzergâhların bağlandığı ana yollar, ulaşım kolaylığı sağladığı için ovadaki nüfus dağılımını oldukça etkilemiştir (Karagel ve Karagel, 2010).

Kadirli ilçesinin 2007'de toplam nüfusu 111 bin 455 kişi iken 2021'de yaklaşık %14 oranında artarak 126 bin 941 kişi olmuştur. 2021'de ilçe toplam nüfusu cinsiyete göre erkek 63 bin 615 kişi, kadın 63 bin 326 kişi olarak dağılmıştır. Aynı yılda ilçe merkez nüfusu ise 97 bin 950 kişidir (erkek 48 bin 784 kişi, kadın 49 bin 166 kişi). İlçeye bağlı belde/köy toplam nüfusu, 28 bin 991'dir (erkek 14 bin 831, kadın 14 bin 160). Kadirli ilçe merkezi ve köy nüfusunun yıllara göre 0-14 ve 15-64 yaş gruplarının cinsiyet dağılımı, Türkiye'nin il/ilçe merkezi ve köy nüfusunun 0-14 ve 15-64 yaş gruplarının cinsiyet dağılımıyla benzerlik göstermektedir. Her iki yaş grubunda da köy veya

merkezlerde genellikle erkek oranı, kadın oranından yüksektir. Diğer yandan 65+ nüfusun cinsiyete göre dağılımından, hem Türkiye genelinde hem de Kadirli'de, yaşlılığın kadınlaştığı da anlaşılmaktadır. Merkez ve köylerde 65 yaş ve üzeri kadın oranı, erkek oranından oldukça yüksektir. Bu durum son 15 yılda da pek değişmemiştir. 2021 yılında Kadirli ilçe merkezinin 65+ nüfus oranı (%9), Türkiye il/ilçe merkezlerinin 65+ nüfus oranıyla (%9) aynıdır. Diğer yandan 2021 yılında, Türkiye köylerinin 65+ nüfus oranı %19, Kadirli köylerinin ise %18'dir. 2014 yılında 65+ nüfusun Kadirli toplam nüfus içindeki payı %9 olup bu oran, 2020 ve 2021 yıllarında %11'e (çok yaşlı nüfus kategorisine); 65+ nüfusun Türkiye toplam nüfus içindeki payı ise 2017 yılında %9'a, 2020 ve 2021 yıllarında yaklaşık %10'a yükselmiştir (Çizelge 4.8, Çizelge 4.9) (TÜİK, 2022).

****Türkiye'nin 1927-2000 (TÜİK, Genel Nüfus Sayımı Sonuçları) yıllarına ait cinsiyete göre il/ilçe merkezleri ve belde/köyler nüfus bilgilerinde, yerleşim yerlerine göre yaş grupları ve cinsiyet verileri bulunmamaktadır. Bu yüzden, Türkiye ve Kadirli'nin yerleşim yerlerine göre yaş grupları ve cinsiyet verilerinin bir arada bulunduğu 2007 (TÜİK, ADNKS) yılı başlangıç olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla araştırmada, yaş grupları ve cinsiyete göre yerleşim yerleri nüfusunun son 15 yıllık değişimi incelenmiştir.*

Çizelge 4.8. Kadırlı Nüfusunun Yerleşim Yerlerine Göre Yaş Grupları ve Cinsiyet Dağılımı (2007-2021)

YAŞ GRUPLARI VE CİNSİYETE GÖRE KÖY NÜFUSU											
	0-14			15-64			65+			TOPLAM NÜFUS	65+ NÜFUS (%)
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam		
2007	4.765	4.509	9.274	10.490	10.733	21.223	1.538	2.041	3.579	34.076	11
2008	5.058	4.689	9.747	11.277	11.442	22.719	1.615	2.179	3.794	36.260	10
2009	4.813	4.511	9.324	11.261	11.068	22.329	1.619	2.240	3.859	35.512	11
2010	4.666	4.354	9.020	11.115	10.875	21.990	1.656	2.266	3.922	34.932	11
2011	4.497	4.234	8.731	11.118	10.686	21.804	1.706	2.293	3.999	34.534	12
2012	4.204	3.939	8.143	10.823	10.458	21.281	1.734	2.348	4.082	33.506	12
2013	4.140	3.876	8.016	11.037	10.428	21.465	1.793	2.464	4.257	33.738	13
2014	3.782	3.515	7.297	10.728	10.046	20.774	1.856	2.560	4.416	32.487	14
2015	3.550	3.256	6.806	10.331	9.680	20.011	1.920	2.593	4.513	31.330	14
2016	3.392	3.101	6.493	10.448	9.622	20.070	1.953	2.603	4.556	31.119	15
2017	3.197	2.887	6.084	10.146	9.545	19.691	1.997	2.622	4.619	30.394	15
2018	3.183	2.933	6.116	10.474	9.757	20.231	2.073	2.718	4.791	31.138	15
2019	2.931	2.716	5.647	10.263	9.329	19.592	2.152	2.824	4.976	30.215	16
2020	2.704	2.518	5.222	10.121	9.142	19.263	2.268	2.934	5.202	29.687	18
2021	2.493	2.302	4.795	10.031	8.940	18.971	2.307	2.918	5.225	28.991	18
YAŞ GRUPLARI VE CİNSİYETE GÖRE İLÇE MERKEZİ NÜFUSU											
	0-14			15-64			65+			TOPLAM NÜFUS	65+ NÜFUS (%)
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam		
2007	11.235	10.701	21.936	25.086	25.974	51.060	1.873	2.510	4.383	77.379	6
2008	11.045	10.486	21.531	25.243	26.006	51.249	1.856	2.340	4.196	76.976	5
2009	11.316	10.766	22.082	26.131	26.387	52.518	1.929	2.435	4.364	78.964	6
2010	11.459	10.867	22.326	26.682	27.199	53.881	2.101	2.640	4.741	80.948	6
2011	11.474	10.834	22.308	27.140	27.588	54.728	2.238	2.836	5.074	82.110	6
2012	11.567	10.964	22.531	27.658	28.023	55.681	2.388	3.018	5.406	83.618	6
2013	11.464	10.822	22.286	28.145	28.270	56.415	2.472	3.208	5.680	84.381	7
2014	11.676	10.966	22.642	28.885	28.920	57.805	2.686	3.427	6.113	86.560	7
2015	11.718	11.125	22.843	29.505	29.615	59.120	2.910	3.654	6.564	88.527	7
2016	11.887	11.192	23.079	30.551	30.462	61.013	3.063	3.804	6.867	90.959	8
2017	12.164	11.402	23.566	30.816	31.084	61.900	3.291	3.993	7.284	92.750	8
2018	12.096	11.276	23.372	30.753	31.164	61.917	3.438	4.188	7.626	92.915	8
2019	12.241	11.477	23.718	31.423	31.609	63.032	3.648	4.470	8.118	94.868	9
2020	12.185	11.506	23.691	32.432	32.709	65.141	4.013	4.884	8.897	97.729	9
2021	12.053	11.363	23.416	32.629	32.768	65.397	4.102	5.035	9.137	97.950	9
YAŞ GRUPLARI VE CİNSİYETE GÖRE KADIRLI NÜFUSU											
	0-14			15-64			65+			TOPLAM NÜFUS	65+ NÜFUS (%)
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam		
2007	16.000	15.210	31.210	35.576	36.707	72.283	3.411	4.551	7.962	111.455	7
2008	16.103	15.175	31.278	36.520	37.448	73.968	3.471	4.519	7.990	113.236	7
2009	16.129	15.277	31.406	37.392	37.455	74.847	3.548	4.675	8.223	114.476	7
2010	16.125	15.221	31.346	37.797	38.074	75.871	3.757	4.906	8.663	115.880	7
2011	15.971	15.068	31.039	38.258	38.274	76.532	3.944	5.129	9.073	116.644	8
2012	15.771	14.903	30.674	38.481	38.481	76.962	4.122	5.366	9.488	117.124	8
2013	15.604	14.698	30.302	39.182	38.698	77.880	4.265	5.672	9.937	118.119	8
2014	15.458	14.481	29.939	39.613	38.966	78.579	4.542	5.987	10.529	119.047	9
2015	15.268	14.381	29.649	39.836	39.295	79.131	4.830	6.247	11.077	119.857	9
2016	15.279	14.293	29.572	40.999	40.084	81.083	5.016	6.407	11.423	122.078	9
2017	15.361	14.289	29.650	40.962	40.629	81.591	5.288	6.615	11.903	123.144	10
2018	15.279	14.209	29.488	41.227	40.921	82.148	5.511	6.906	12.417	124.053	10
2019	15.172	14.193	29.365	41.686	40.938	82.624	5.800	7.294	13.094	125.083	10
2020	14.889	14.024	28.913	42.553	41.851	84.404	6.281	7.818	14.099	127.416	11
2021	14.546	13.655	28.211	42.660	41.708	84.368	6.409	7.953	14.362	126.941	11

Kaynak: TÜİK, 2022

Çizelge 4.9. Türkiye Nüfusunun Yerleşim Yerlerine Göre Yaş Grupları ve Cinsiyet Dağılımı (2007-2021)

YAŞ GRUPLARI VE CİNSİYETE GÖRE KÖY NÜFUSU											TOPLAM NÜFUS	65+ NÜFUS (%)
0-14			15-64			65+						
Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam				
2007	3.014.664	2.864.667	5.879.331	6.562.226	6.469.896	13.032.122	870.658	1.056.286	1.926.944	20.838.397	9	
2008	2.554.859	2.428.976	4.983.835	5.575.418	5.522.550	11.097.968	824.071	999.503	1.823.574	17.905.377	10	
2009	2.499.760	2.377.298	4.877.058	5.527.589	5.469.731	10.997.320	845.634	1.034.081	1.879.715	17.754.093	11	
2010	2.427.436	2.308.215	4.735.651	5.435.710	5.390.282	10.825.992	871.180	1.067.809	1.938.989	17.500.632	11	
2011	2.357.959	2.244.066	4.602.025	5.440.497	5.330.258	10.770.755	880.923	1.084.860	1.965.783	17.338.563	11	
2012	2.284.308	2.174.268	4.458.576	5.429.845	5.283.051	10.712.896	893.785	1.113.696	2.007.481	17.178.953	12	
2013	823.827	783.919	1.607.746	2.117.158	2.012.219	4.129.377	396.580	499.748	896.328	6.633.451	14	
2014	766.264	729.251	1.495.515	2.049.105	1.932.292	3.981.397	412.943	519.867	932.810	6.409.722	15	
2015	726.960	691.535	1.418.495	1.988.422	1.863.279	3.851.701	419.414	528.309	947.723	6.217.919	15	
2016	698.825	664.050	1.362.875	1.992.489	1.845.763	3.838.252	416.326	525.670	941.996	6.143.123	15	
2017	669.730	637.061	1.306.791	1.975.606	1.818.252	3.793.858	419.606	529.138	948.744	6.049.393	16	
2018	677.556	643.026	1.320.582	2.102.274	1.909.783	4.012.057	447.827	556.919	1.004.746	6.337.385	16	
2019	620.822	589.572	1.210.394	1.989.514	1.790.729	3.780.243	450.195	562.885	1.013.080	6.003.717	17	
2020	589.629	558.775	1.148.404	1.938.890	1.741.654	3.680.544	465.800	583.573	1.049.373	5.878.321	18	
2021	558.289	530.035	1.088.324	1.912.265	1.702.835	3.615.100	475.753	592.465	1.068.218	5.771.642	19	
YAŞ GRUPLARI VE CİNSİYETE GÖRE İLİLÇE NÜFUSU											TOPLAM NÜFUS	65+ NÜFUS (%)
0-14			15-64			65+						
Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam				
2007	6.556.109	6.206.951	12.763.060	17.093.431	16.818.137	33.911.568	1.279.445	1.793.786	3.073.231	49.747.859	6	
2008	7.092.101	6.712.651	13.804.752	18.539.295	18.197.827	36.737.122	1.315.410	1.754.439	3.069.849	53.611.723	6	
2009	7.182.152	6.800.124	13.982.276	19.030.205	18.591.039	37.621.244	1.377.130	1.826.569	3.203.699	54.807.219	6	
2010	7.263.861	6.879.070	14.142.931	19.585.146	19.105.532	38.690.678	1.459.849	1.928.898	3.388.747	56.222.356	6	
2011	7.336.780	6.947.770	14.284.550	19.999.793	19.576.431	39.576.224	1.517.002	2.007.930	3.524.932	57.385.706	6	
2012	7.394.074	7.004.529	14.398.603	20.374.028	20.001.278	40.375.306	1.580.128	2.094.394	3.674.522	58.448.431	6	
2013	8.851.421	8.390.647	17.242.068	24.119.880	23.677.099	47.796.979	2.164.494	2.830.872	4.995.366	70.034.413	7	
2014	8.916.891	8.450.024	17.366.915	24.552.619	24.106.496	48.659.115	2.286.480	2.973.672	5.260.152	71.286.182	7	
2015	8.968.231	8.499.494	17.467.725	24.984.136	24.523.757	49.507.893	2.424.028	3.123.488	5.547.516	72.523.134	8	
2016	9.016.195	8.546.712	17.562.907	25.416.749	24.982.585	50.399.334	2.503.066	3.206.441	5.709.507	73.671.748	8	
2017	9.099.371	8.627.326	17.726.697	25.756.995	25.330.799	51.087.794	2.613.827	3.332.814	5.946.641	74.761.132	8	
2018	9.169.009	8.694.738	17.863.747	26.021.009	25.600.283	51.621.292	2.722.305	3.459.153	6.181.458	75.666.497	8	
2019	9.238.725	8.763.226	18.001.951	26.534.815	26.076.867	52.611.682	2.887.065	3.650.582	6.537.647	77.151.280	8	
2020	9.194.781	8.725.052	17.919.833	26.678.793	26.233.233	52.912.026	3.048.092	3.856.090	6.904.182	77.736.041	9	
2021	9.178.403	8.709.236	17.887.639	27.124.435	26.719.651	53.844.086	3.178.956	3.997.950	7.176.906	78.908.631	9	
YAŞ GRUPLARI VE CİNSİYETE GÖRE TÜRKİYE NÜFUSU											TOPLAM NÜFUS	65+ NÜFUS (%)
0-14			15-64			65+						
Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam				
2007	9.570.773	9.071.618	18.642.391	23.655.657	23.288.033	46.943.690	2.150.103	2.850.072	5.000.175	70.586.256	7	
2008	9.646.960	9.141.627	18.788.587	24.114.713	23.720.377	47.835.090	2.139.481	2.753.942	4.893.423	71.517.100	7	
2009	9.681.912	9.177.422	18.859.334	24.557.794	24.060.770	48.618.564	2.222.764	2.860.650	5.083.414	72.561.312	7	
2010	9.691.297	9.187.285	18.878.582	25.020.856	24.495.814	49.516.670	2.331.029	2.996.707	5.327.736	73.722.988	7	
2011	9.694.739	9.191.836	18.886.575	25.440.290	24.906.689	50.346.979	2.397.925	3.092.790	5.490.715	74.724.269	7	
2012	9.678.382	9.178.797	18.857.179	25.803.873	25.284.329	51.088.202	2.473.913	3.208.090	5.682.003	75.627.384	8	
2013	9.675.248	9.174.566	18.849.814	26.237.038	25.689.318	51.926.356	2.561.074	3.330.620	5.891.694	76.667.864	8	
2014	9.683.155	9.179.275	18.862.430	26.601.724	26.038.788	52.640.512	2.699.423	3.493.539	6.192.962	77.695.904	8	
2015	9.695.191	9.191.029	18.886.220	26.972.558	26.387.036	53.359.594	2.843.442	3.651.797	6.495.239	78.741.053	8	
2016	9.715.020	9.210.762	18.925.782	27.409.238	26.828.348	54.237.586	2.919.392	3.732.111	6.651.503	79.814.871	8	
2017	9.769.101	9.264.387	19.033.488	27.732.601	27.149.051	54.881.652	3.033.433	3.861.952	6.895.385	80.810.525	9	
2018	9.846.565	9.337.764	19.184.329	28.123.283	27.510.066	55.633.349	3.170.132	4.016.072	7.186.204	82.003.882	9	
2019	9.859.547	9.352.798	19.212.345	28.524.329	27.867.596	56.391.925	3.337.260	4.213.467	7.550.727	83.154.997	9	
2020	9.784.410	9.283.827	19.068.237	28.617.683	27.974.887	56.592.570	3.513.892	4.439.663	7.953.555	83.614.362	10	
2021	9.736.692	9.239.271	18.975.963	29.036.700	28.422.486	57.459.186	3.654.709	4.590.415	8.245.124	84.680.273	10	

Kaynak: TÜİK, 2022

4.2.1.2. Örnek Köyler Hakkında Genel Bilgiler

Örnek köylerle ilgili bilgilerin çoğu, saha çalışmaları sırasında köy muhtarlarından alınmıştır. Örnek köyler, ova köyleri (Anberinarkı, Aşağıçıyanlı, Aydınlar, Kesikkeli, Kümbet, Öksüzlü, Tatarlı) ve orman köyleri (Aşağıbozkuyu, Cıgıcık, Yukarıbozkuyu), olmak üzere toplam 10 köy olup bu başlık altında, tüm köylere ait genel bilgiler yer almaktadır. Köylerin nüfus bilgileri, tarihçeleri, sosyo-ekonomik durumları, köy imkânları, yaşlıların durumları, vd. bilgilere de her köyün başlığı altında ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Örnek köyler, genel olarak incelendiğinde her köyün nüfus yoğunluğu farklılık göstermekle birlikte, Anberinarkı ve Kümbet haricindeki köylerin nüfusu yıllar itibarıyla azalma eğilimindedir. Bu azalma, doğum oranlarının azalması ve ölümlere bağlı olsa da köylerden göç edildiğini de göstermektedir. Nüfusu azalma eğiliminde olan köylerden göçlerin temel sebebi ekonomik faktörler olmakla birlikte; eğitim, evlilik, köy imkânlarının yetersizliği, vd. nedenler de göçlerde etkili olmaktadır. Göçler, genellikle Kadirli, Osmaniye veya Adana merkezine yapılmakta; üniversite mezunu veya meslek sahibi olanlar da mesleklerine göre Türkiye'nin farklı yerleşim yerlerine göç etmektedir. Karagel'in çalışmasında da Kadirli köylerinden göçlerin temel nedeni ile ilgili şu bilgilere yer verilmiştir: "1980 yılı sonrasında tarımsal faaliyetlerde yoğun makine gücünün kullanılmaya başlanması ve modern tarım yöntemlerinin yaygınlaşması, önemli sayıdaki tarımsal işgücünü işsiz bırakmıştır. Dolayısıyla 1990 sonrasında, özellikle Kadirli ovasında yer alan yerleşmelerde, önemli ölçüde nüfus kayıpları olmuş ve tarımdan arta kalan nüfus, diğer ekonomik sektörlere kaymıştır. Bu durum, köyden kente göçleri de hızlandırmıştır (Karagel ve Karagel, 2010)."

Örnek köylerin tamamında, temel geçim kaynağı tarımsal faaliyetlere dayandığı için köylerin sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamı, tarımsal üretime göre şekillenmektedir. Bitkisel üretimde, ürün deseni farklılık gösterse de tüm köylerde mısır, yer fıstığı ve turp üretimi söz konusudur. Ova köylerinde, sulu tarım (su kanalı ve yağmurlama) yapılırken orman köylerinde, hem sulu hem de kuru tarım yapılmaktadır. Son yıllarda orman köylerinde, özellikle kuru tarım yöntemlerinin uygulandığı alanlarda, zeytincilik önem kazanmış ve zeytin üretiminin geliştirilmesiyle de tarıma dayalı sanayi kuruluşlarına ihtiyaç duyulmuştur. Dolayısıyla orman köylerinin ikisinde bulunan toplam 6 sanayi

kuruluşundan 4'ünün üretim faaliyeti, zeytinle (zeytinyağı ve salamura zeytin) ilgilidir. Ova köylerinin tamamında ise sanayi kuruluşu bulunmamaktadır. Ayrıca köylerin çoğunda, küçükbaş ve özellikle de büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır.

Köylere ulaşılan ana yol asfalt olup tüm köylerde ulaşım, ağırlıklı olarak özel araçla sağlanmaktadır. Cami ve cami lojmanı tüm köylerde mevcut olup 4 köyde ilköğretim düzeyinde okul ve lojmanı, 2 köyde de sağlık ocağı ve lojmanı bulunmaktadır. Köylerin tamamında yaşayanların kendi köylerindeki veya en yakın köydeki sağlık ocağından hizmet almaları mümkündür. Köylerde yaşayanların sağlık hizmetlerine erişimleri kolay olsa da köylerde eczane olmadığı için ilaçlar alınamamakta ve bu amaçla da ilçe merkezine gitmek zorunda kalınmaktadır. Dolayısıyla köy halkı, rutin sağlık sorunları için genellikle ilçe merkezindeki aile hekimlerini veya hastaneleri tercih etmekte, ağır sağlık sorunları (cerrahi müdahale, kemoterapi, radyoterapi, vd.) için de Osmaniye veya Adana'daki hastanelere gitmektedir. Köylerin tamamında, ısınmak için odun ve kömür; serinlemek için de klima veya vantilatör kullanılmaktadır. Köylerin elektrik, içme suyu (ev içinde musluk), telefon (özellikle cep telefonu), bakkal (2 köyde yok) ve tarım için sulama sistemi imkânları bulunmaktadır. Diğer yandan köylerin çoğunda düğün, taziye ve diğer amaçlarla kullanılacak ortak tesis; köy odası, spor tesisleri, toplu taşıma aracı, aşevi, eczane, kasap, PTT acentesi, Kooperatif, doğrama atölyesi, oto tamir atölyesi, elektrikçi, vd. imkânlar bulunmamaktadır. Köy halkı, her türlü ihtiyaçlarının (sağlık, gıda ve tüketim ürünleri, banka, kasap, tamirat, vd.) temini için ilçe merkezine gitmek zorundadır. Dolayısıyla örnek köylerde yaşayanların ilçe merkeziyle yakın irtibatları söz konusudur. Bakkal bulunan köylerde, başta ekmek olmak üzere diğer ufak tefek ihtiyaçları karşılamak için alış-veriş yapılmaktadır. Ayrıca köylerin hepsinde, yörede “Çerçi” olarak adlandırılan ve haftanın belirli günlerinde köye minibüsleriyle gelen seyyar satıcılardan da gıda ve tüketim ihtiyaçları (gıda, temizlik maddeleri, mutfak gereçleri, kıyafet, ayakkabı, terlik, vd.) satın alınmaktadır. Çerçi, satış amacının yanı sıra köylünün elindeki ürünleri değerlendirmelerine de katkı sağlamaktadır. Köy halkının birçoğu yumurta veya tarlalardan topladıkları yer fıstığı ve mısır başağı karşılığında (takas yöntemiyle) da çerçilerden ihtiyaçlarını temin edebilmektedir.

Köylerde sözü geçen ve görüşlerine başvuru alan erkek yaşlılar bulursa da köyle ilgili kararlarda son söz, köyün resmi temsilcisi olan “muhtara” aittir. Muhtarlar da köyle ilgili genel sorunların çözümü için önce ilçe kaymakamına ve soruna bağlı olarak da İlçe Özel İdare Müdürlüğüne başvurmaktadır. Köylerin tamamında yaşayanlar için televizyon önemli bir haber kaynağı olduğu için köylerde gazete ve radyoya ihtiyaç duyulmamakta ve ülke genelinde yaşananlar ve yurtdışındaki gelişmeler, ağırlıklı olarak televizyondan takip edilmektedir. Köylerdeki hanelerin hemen hepsinde televizyon (bazı evlerde birden fazla) mevcut olup 65 yaş ve üzerindeki kadınlar, sağlıkları elverdiğince ev işlerini yaparak, ibadet ederek ve televizyon izleyerek; yaşlı erkekler ise köydeki kahvehanede akranlarıyla veya evlerinde televizyon izleyerek günlük yaşamlarını sürdürmektedir. Köylerdeki yaşlıların çoğunun ihtiyaçları, çocukları tarafından temin edilmekte ve bu yaşlılar bakıma muhtaç olduklarında, bakımları genellikle çocukları tarafından yapılmaktadır. Saha çalışmaları sırasında da örnek köylerin tamamında yaşayan 65 ve üzeri yaştaki kişilerin çoğunun en az bir veya iki çocuğunun çiftçilikle uğraştığı ve anne/babalarıyla ya aynı evde ya da aynı bahçe içinde veya iki katlı evlerde ayrı yaşadıkları gözlenmiştir. Çocukları uzakta olan veya çocuğu olmayan, yalnız yaşayan yardıma muhtaç yaşlılara da yakın akraba, muhtar veya komşuları yardımcı olmaktadır. Köylerde, yoksul/muhtaç erkek veya kadın yaşlı bulunmakta ve çoğu, sosyal yardımlarla hayatlarını sürdürmektedir. Tüm köylerdeki kadın ve erkek yaşlılar (bazılarının mevcut şartları kötü olsa da), huzurevlerinde yaşamaya sıcak bakmamaktadır. Köy imkânları, etnik yapı, göç, ekonomik yapı bakımından köyler arasında farklılık bulunurken köylerin ortak bir özelliği önceki kuşağın (65+) eğitim seviyesi düşük (çoğu okur-yazar değil) olmasına rağmen bir sonraki kuşağın çoğunun üniversite mezunu ve meslek sahibi olmasıdır. Diğer yandan köylerde yaşanan meskenler, köy yerleşim yerlerine göre de farklılık göstermektedir. Ova köylerindeki evler, genellikle betonarme olup günümüze ulaşabilen kerpiç evler de ya ahır olarak kullanılmakta ya da harap bir durumda ve atıldır. Orman köylerinde ise yeni binalar, genellikle betonarme iken eski evlerin çoğu taş evlerdir (Şekil 4.44).

Şekil 4.44. Yukarıbozkuyu Köyündeki Boş Hanelerden Bir Taş Ev

Köylerin en önemli ortak sorunu, alt yapı (kanalizasyon) sorunudur. Ayrıca bazı köylerde tarım için sulama alt yapısının yetersiz olması; kış aylarında elektrik kesintilerinin artması (elektrik direkleri ve tellerine bakım ihtiyacı); yaz aylarında içme suyu temininde zorluk yaşanması; işsizlik; tüm köylere ulaşımında anayol asfalt olmakla birlikte, köylerdeki tali yolların bozuk olması; tarımda girdi maliyetlerinin çok yüksek olmasına bağlı olarak tarımsal faaliyetlerin kısıtlanması (özellikle hayvancılığın terk edilme riski) önemli olan diğer sorunlardır. Bu sorunların yanı sıra köylerdeki yaşlıların çoğu sağlık hizmetlerine erişim, banka-maaş işlemleri, vd. ihtiyaçları için ilçe merkezine ulaşım konusunda sorun yaşamaktadır.

A) OVA KÖYLERİ

1- ANBERİNARKI

Kadirli'ye 5 km, Osmaniye'ye 37 km uzaklıkta olan Anberinarkı köyünün 2021 yılında toplam nüfusu, 537 kişi olup cinsiyete göre nüfus dağılım oranı %50'dir. Araştırma bulgularına göre de 65+ nüfusun köy nüfusuna oranı, %12 ve kadın yaşlı oranı, %54'tür. Anberinarkı nüfusunun 2007-2021 yılları arasındaki seyri, dalgalı olmakla birlikte genellikle artış eğilimindedir. Nüfusta 15 yıldaki artış yönünde en büyük değişim, 2013 yılında gerçekleşmiştir (%29). 2007'den 2021'e kadar köy nüfusundaki artış, %6 oranındadır (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.10. Anberinarkı Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi

	Erkek	İndeks	Kadın	İndeks	Toplam	İndeks
		(2007=100)		(2007=100)		(2007=100)
2007	249	100	260	100	509	100
2008	302	121	298	115	600	118
2009	282	113	285	110	567	111
2010	286	115	280	108	566	111
2011	303	122	296	114	599	118
2012	306	123	287	110	593	117
2013	339	136	316	122	655	129
2014	319	128	312	120	631	124
2015	301	121	302	116	603	118
2016	283	114	289	111	572	112
2017	271	109	276	106	547	107
2018	282	113	292	112	574	113
2019	269	108	278	107	547	107
2020	266	107	267	103	533	105
2021	268	108	269	103	537	106

Kaynak: TÜİK, 2022

Muhtardan da alınan bilgiye göre yıllar itibariyle köyden büyük oranda göç edilmemiş, aksine köye Andırın (Kahramanmaraş'a bağlı) ilçesinden göç alınmıştır. Çalışma zorunluluğu ve çocuklarının eğitim ihtiyacına bağlı olarak köyden ayrılanlarla üniversite öğrenimi için köyden ayrılan gençler, meslek edindiklerinde köye dönmemektedir. Bunlar da köy nüfusunun çok az bir kısmını oluşturmaktadır. Diğer yandan emekli olanların köye dönmesiyle de köy nüfusu, artış yönünde değişim göstermektedir. Karagel'e göre göç veren köylerin ortak özelliği; doğum oranının yüksek olması, geleneksel tarım yöntemlerinin kullanılması, tarım topraklarının veraset yoluyla giderek daralması, işsizlik, gelecek kuşağı daha iyi yetiştirme kaygısı ve kısıtlı ekonomik aktivitelerdir. Ayrıca olumsuz doğal şartlar, tarımsal üretimdeki verim düşüklüğü, kasaba ve kentsel alanlara uzaklık gibi faktörler de insanları göçe zorlamaktadır. Dolayısıyla göçlerin oluşmasındaki en önemli unsurun iş bulmaya yönelik olduğu ve göçlerin aile düzeyinde değil, öncelikle ailenin geçimini sağlayan kişiler tarafından başlatıldığı anlaşılmaktadır (Karagel, 2008). Anberinarkı köyünün ise yoğun olarak göç vermemesinde etkili olan faktörler; ilçe merkezine yakın olması ve merkeze ulaşım kolaylığı, merkezde

çalışma imkânının bulunabilmesi ve ilçe merkezindeki eğitim kurumlarından yararlanabilme kolaylığıdır.

1800'lü yıllarda Maraş bölgesinden, Kars'a (Kadirli) gelen çeltikçi Amber Ağa, Savrun nehrinden toprak ark içine aldığı su ile köyde çeltik üretimi yapmıştır. Köy, "Amber" ve Amber Ağanın oluşturduğu "ark" sözcükleri birleştirilerek "Anberinarki" olarak adlandırılmıştır. Köyde yaşayanların çoğu, köken olarak Yörük-Avşar Türkmenleridir. Köy halkı kendi kültür, gelenek ve göreneklerine göre yaşamakta ve yardımlaşma geleneğini de sürdürmektedir. Köyde konuşulan dil Türkçe olup başlık âdeti, berdel türü evlilik ve çok eşlilik söz konusu değildir. Muhtardan alınan bilgiye göre köyde, Suriyeli sadece bir aile yaşamaktadır.

Köy ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayanmakla birlikte köydeki 65 yaş ve üzeri kişiler genellikle emekli aylığı veya yaşlılık aylığı ile geçinmektedir. Ayrıca köyde ikamet eden çalışma çağındaki kişilerden çok azı; esnaflık yapmak, vd. işlerde çalışmak amacıyla ilçe merkezine gitmektedir. Köyde hane başına düşen ortalama toprak büyüklüğü 25 dekardan az ve hane sayısı, 160'ı dolu 20'si boş olmak üzere toplam 180'dir. Bu hanelerden sadece 5'inin ekonomik durumu iyiyken çoğunun ekonomik durumu kötüdür. Köyde, köy ekonomisine katkısı olan bitkisel üretim %65 oranında mısır ve yer fıstığı, %15 oranında da buğdaydır. Köy dışından kişiler tarafından tarla kiralama yoluyla köyde turp üretimi de yapılmakta, ancak bu ürünün üretimiyle köye ekonomik katkı sağlanmamaktadır. Köyde bitkisel üretim, sulu tarım şeklinde yapılırken küçükbaş ve ağırlıklı olarak büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Köyde sanayi kuruluşu bulunmamakta, süt toplama merkezi olan bir tek kooperatif bulunmaktadır.

Köye ulaşılan ana yol asfalt olup ulaşım, ağırlıklı olarak özel araçla sağlanmaktadır. Anberinarki, ilçe merkezine çok yakın olduğu için diğer köylerden farklı olarak köyün toplu taşıma (dolmuş) aracıyla da ulaşım imkânı bulunmaktadır. Köyde içme suyu temini, ev içinde musluk olmakla birlikte, gerektiğinde elektrikle çalışan tulumbalardan (5 veya 6 adet) da yararlanılmaktadır. Köyde sabit telefonun (1 veya 2 evde) yanı sıra ağırlıklı olarak cep telefonu kullanılmaktadır. Köyün 80 hanesinde fiber internet bağlantısı da vardır. Köyde bulunan tek kahvehanede de genellikle 65 ve üzeri yaştaki erkekler zaman geçirmektedir. Köyde sözü geçen ve görüşlerine başvurulmuş 9 erkek yaşlı bulunmakla birlikte köyle ilgili kararlarda son söz,

muhtara aittir. Köyde yoksul/muhtaç toplam 12 yaşlı olduğu, 28 kişiye de kömür yardımı yapıldığı belirtilmiştir.

Köy mezarlığı çevrili olup köyde bir cami bulunurken cami lojmanı, okul ve lojmanı, sağlık ocağı ve lojmanı bulunmamaktadır. Köydeki ilköğretim öğrencileri, taşımali sistemle Kümbet köyündeki okulda; lise çağındaki öğrenciler de genellikle ilçe merkezindeki çeşitli liselerde öğrenim görmektedir. Futbol sahası ve 4 tane bakkalı bulunan köyde, köy halkı genellikle gıda alışverişini toplu olarak ilçe merkezindeki marketlerden ve tüketim eşyalarını da yine ilçe merkezindeki esnaflardan satın almaktadır. Köy halkı (bazı ihtiyaçlar çerçilerden temin edilse de), genellikle tüm ihtiyaçları için ilçe merkezine gitmektedir.

Köyün en önemli sorunu kanalizasyon sisteminin olmamasıdır. Bunun yanı sıra tarım için sulama alt yapısının yetersiz olması (%50), tarımda girdi maliyetlerinin çok yüksek olmasına bağlı olarak tarımsal faaliyetlerin kısıtlanması, önemli olan diğer sorunlardır.

2- AŞAĞIÇIYANLI

Kadirli'ye 15 km, Osmaniye'ye 65 km uzaklıkta olan Aşağıçıyanlı köyünün 2021 yılında toplam nüfusu, 424 kişidir. Köy nüfusunun cinsiyet dağılımına göre kadın nüfus oranı, 15 yıllık süreçte daha yüksek olup 2021 yılındaki kadın nüfus oranı, %52'dir. Araştırma bulgularına göre de 65+ nüfusun köy nüfusuna oranı %13, kadın yaşlı oranı ise %62'dir. Aşağıçıyanlı nüfusunun 2007-2021 yılları arasındaki seyri, dalgalı olmakla birlikte genellikle azalış eğilimindedir. Köy nüfusunda azalış yönünde en büyük değişim, 2019 (%20) ve 2021 (%20) yıllarında gerçekleşmiştir. Aşağıçıyanlı köyünün 15 yıllık nüfus verilerinden, özellikle 2011 yılından itibaren yoğun göç verdiği anlaşılmaktadır (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11. Aşağıçiyanlı Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi

	Erkek	İndeks	Kadın	İndeks	Toplam	İndeks
		(2007=100)		(2007=100)		(2007=100)
2007	250	100	281	100	531	100
2008	264	106	283	101	547	103
2009	261	104	273	97	534	101
2010	258	103	275	98	533	100
2011	243	97	264	94	507	95
2012	208	83	245	87	453	85
2013	204	82	243	86	447	84
2014	208	83	230	82	438	82
2015	208	83	233	83	441	83
2016	217	87	231	82	448	84
2017	206	82	228	81	434	82
2018	208	83	236	84	444	84
2019	194	78	232	83	426	80
2020	206	82	243	86	449	85
2021	205	82	219	78	424	80

Kaynak: TÜİK, 2022

Bu köyde de yaşayanlar, köken olarak genellikle Yörük-Avşar Türkmenleridir. Diğer yandan Doğu (Ağrı/Patnos) ve Güneydoğu Anadolu'dan (Mardin, Adıyaman/Gerger, Şanlıurfa/Suruç) tarım işçisi olarak gelip köye yerleşen Kürt kökenli aileler de köyün yerli halkıyla kaynaşarak ayrı bir mahallede değil, iç içe yaşam sürdürmektedir. Köy halkı ortak kültür, gelenek ve göreneklere göre yaşamakta ve yardımlaşma geleneğini de sürdürmektedir. Köyde konuşulan ortak dil Türkçe olup Kürtler, kendi aralarında Kürtçe konuşmaktadır. Köyde başlık âdeti, berdel türü evlilik yokken 5 ailede çok eşlilik söz konusudur.

Köy ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayanmakla birlikte, köydeki 65 yaş ve üzeri kişiler genellikle emekli aylığı veya yaşlılık aylığı ile geçinmektedir. Köyde hane başına düşen ortalama toprak büyüklüğü, 25 dekardan az ve hane sayısı, 20'si boş olmak üzere toplam 192 olup çoğu hanenin ekonomik durumu kötüdür. Köyde, köy ekonomisine katkısı olan bitkisel üretim; büyük oranda mısır, yer fıstığı ve turp, az miktarda da buğday üretimidir. Köyde, bitkisel üretim sulu tarım şeklinde yapılırken küçükbaş ve ağırlıklı olarak da büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Muhtardan alınan bilgiye göre tarımsal üretimde büyükbaş hayvancılığın köy ekonomisine katkısı,

bitkisel üretimden daha fazladır. Köyde sanayi kuruluşu bulunmamakta, mandıra ve Tarım Kredi Kooperatifi bulunmaktadır.

Köye ulaşılan ana yol asfalt olup ulaşım, sadece özel araçla sağlanmaktadır. Aşağıçıyanlı köyünün toplu taşıma aracıyla ulaşım imkânı bulunmamaktadır. Köyde içme suyu temini, ev içinde musluk olmakla birlikte; gerektiğinde tulumbalardan da yararlanılmaktadır. Köyde az sayıda sabit telefonun yanı sıra ağırlıklı olarak cep telefonu kullanılmaktadır. Köyde bulunan tek kahvehanede de genellikle 65 ve üzeri yaştaki erkekler, akranlarıyla zaman geçirmektedir. Köyde sözü geçen ve görüşlerine başvuru alan erkek yaşlı bulunmakla birlikte köyle ilgili kararlarda son söz, muhtara aittir. Köyde yoksul/muhtaç kadın ve erkek yaşlı olduğu, sosyal yardım olarak yaşlılık aylığı alanlara, elektrik tüketiminde farklı oranlarda destek verildiği belirtilmiştir. Köy mezarlığı duvarla çevrili olup köyde cami ve lojmanı, okul (ilköğretim düzeyinde) ve lojmanı, sağlık ocağı ve lojmanı, futbol sahası ve köy odası bulunmaktadır. Köydeki lise çağındaki öğrenciler de genellikle ilçe merkezindeki çeşitli liselerde öğrenim görmektedir. 3 tane bakkalı bulunan köyde, köy halkı genellikle gıda alış-verişini toplu olarak ilçe merkezindeki marketlerden ve tüketim eşyalarını da yine ilçe merkezindeki esnaflardan satın almaktadır. Köylü, tüm ihtiyaçları için ilçe merkezine gitmektedir. Aşağıçıyanlı, KÖYDES'e (Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi) dâhil olmakla birlikte, köyün en önemli sorunu kanalizasyon sisteminin olmamasıdır. Ayrıca, özellikle kış aylarında elektrik kesintilerinin artmasına bağlı olarak zorluk yaşanması; içme suyu teminindeki zorluklar; köye ulaşımında anayol asfalt olmakla birlikte köydeki tali yolların bozuk olması ve tarımda girdi maliyetlerinin çok yüksek olması nedeniyle tarımsal faaliyetlerin zorlaşması, önemli olan diğer sorunlardır.

3- AYDINLAR

Kadirli'ye 8 km, Osmaniye'ye 53 km uzaklıkta olan Aydınlar köyünün 2021 yılında toplam nüfusu, 1196 kişidir. Köy nüfusunun 15 yıllık cinsiyet dağılımına göre kadın nüfus oranının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. 2021 yılındaki kadın nüfus oranı ise %50'dir. Araştırma bulgularına göre de 65+ nüfusun köy nüfusuna oranı, %13 olup bu yaş grubundaki kadın yaşlı oranı, %59'dur. Aydınlar nüfusunun 2007-2021 yılları arasındaki seyri, dalgalı olmakla birlikte genellikle azalış eğilimindedir. 2021 yılında köy nüfusundaki

azalış ise %4'tür. Önceki adı, Şeyhmehmetli (halk arasında Şıh Mehmetli) olarak geçen Aydınlar köyünün 15 yıllık nüfus verilerine göre köy nüfusu azalmakla birlikte, azalış oranlarından yoğun göç vermediği de anlaşılmaktadır (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.12. Aydınlar Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi

	Erkek	İndeks	Kadın	İndeks	Toplam	İndeks
		(2007=100)		(2007=100)		(2007=100)
2007	589	100	662	100	1.251	100
2008	634	108	709	107	1.343	107
2009	646	110	694	105	1.340	107
2010	661	112	705	106	1.366	109
2011	663	113	703	106	1.366	109
2012	646	110	681	103	1.327	106
2013	652	111	688	104	1.340	107
2014	633	107	656	99	1.289	103
2015	624	106	640	97	1.264	101
2016	619	105	634	96	1.253	100
2017	604	103	630	95	1.234	99
2018	599	102	636	96	1.235	99
2019	584	99	616	93	1.200	96
2020	590	100	619	94	1.209	97
2021	596	101	600	91	1.196	96

Kaynak: TÜİK, 2022

Bu köyde de yaşayanlar, köken olarak genellikle Yörük-Avşar Türkmenleridir. Aydınlar köyü, Kadirli'nin diğer ova köylerinden farklı olarak dağınık bir yerleşime sahiptir. Tarlalarının yakınına yerleşen köy halkı, kendi soy isimleriyle adlandırdıkları 9 ayrı mahallede yaşamaktadır. Ayrıca köyde, "Göçmenler Mahallesi" olarak adlandırılan (1950'li yıllarda Bulgaristan göçmenlerinin yerleştirildiği ve zaman içerisinde göçmenler tarafından terk edildiği) mahalleye, 1960'lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun çeşitli il/ilçelerinden tarım işçisi olarak gelen aileler yerleşmişlerdir. Köye genellikle Tatvan (Bitlis), Siverek (Şanlıurfa) ve Gerger (Adıyaman) ilçelerinden gelen Kürt kökenli aileler, günümüzde de "Göçmenler Mahallesi" olarak anılan bu mahallede yaşamaktadır. Köy halkı kendi kültür, gelenek ve göreneklerine göre yaşamakta ve yardımlaşma geleneğini de sürdürmektedir. Köyde konuşulan ortak dil Türkçe olup Kürtler kendi aralarında Kürtçe konuşmaktadır. Köyde başlık âdeti, berdel türü evlilik yokken 6 ailede çok eşlilik söz konusudur.

Köy ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayanmakla birlikte bu köydeki 65 yaş ve üzeri kişiler de genellikle emekli aylığı veya yaşlılık aylığı ile geçinmektedir. Köyde hane başına düşen ortalama toprak büyüklüğü 26-50 dekar arasında olup hane sayısı toplam 400'dür. Bu hanelerin %50'si ekonomik bakımdan iyi durumdadır. Köyde, köy ekonomisine katkısı olan bitkisel üretim büyük oranda mısır, yer fıstığı, turp ve sebze (ıspanak, lahana, vd.) olmakla birlikte, çok az miktarda buğday üretimi de söz konusudur. Köyde, bitkisel üretim sulu tarım şeklinde yapılırken mevsimlik tarım işçiliği de temel geçim kaynaklarındandır. Köyün temel geçim kaynaklarından bir diğeri de hayvancılıktır. Köyde küçükbaş ve ağırlıklı olarak büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Köyde sanayi kuruluşu, mandıra ve Tarım Kredi Kooperatifi bulunmamaktadır.

Köye ulaşılan ana yol asfalt olup ulaşım, sadece özel araçla sağlanmaktadır. Köyde içme suyu temini, ev içinde musluk olmakla birlikte; gerektiğinde tulumbalardan da yararlanılmaktadır. Köyde sabit telefonun yanı sıra ağırlıklı olarak cep telefonu kullanılmaktadır. Köy yerleşimi dağınık olduğundan köyde sözü geçen ve sürekli görüşlerine başvuru alan erkek/kadın yaşlı bulunmamakta; köyle ilgili kararlarda, "muhtar" söz sahibi olmaktadır. Köyde birkaç yoksul/muhtaç kadın ve erkek yaşlı olduğu, sosyal yardım olarak yaşlılık aylığı alanlara, elektrik tüketiminde farklı oranlarda destek verildiği belirtilmiştir.

Köy mezarlığı çevrili olup köyde 4 cami ve lojmanları, okul (ilköğretim düzeyinde) ve lojmanı bulunurken sağlık ocağı ve lojmanı, vd. köy imkânları bulunmamaktadır. Köydeki ilköğretim müdürlüğünden alınan bilgiye göre 2020-2021 Eğitim-Öğretim Döneminde, ortaokul bölümündeki öğrenci sayısı 49'dur (29'u erkek, 20'si kız öğrenci). İlkokul bölümündeki öğrenci sayısı da 80 (35'i erkek, 45'i kız öğrenci) olup okulun toplam öğrenci sayısı 129'dur. İlköğretim düzeyindeki bu öğrencilerin büyük bölümü, taşımali sistemle civar köylerden gelmektedir. Köydeki lise çağındaki öğrenciler de genellikle ilçe merkezindeki çeşitli liselerde öğrenim görmektedir. 2 tane bakkalı bulunan köyde, köy halkı genellikle gıda alış-verişini toplu olarak ilçe merkezindeki marketlerden ve tüketim eşyalarını da yine ilçe merkezindeki esnaflardan satın almaktadır. Dolayısıyla bu köyde de (bazı ihtiyaçlar çerçilerden temin edilse de) tüm ihtiyaçlar için ilçe merkezine gidilmektedir.

Aydınlar köyünün de en önemli sorunu kanalizasyon sisteminin olmamasıdır. Ayrıca, özellikle kış aylarında elektrik kesintilerinin artmasına bağlı olarak zorluk yaşanması; içme suyu teminindeki zorluklar; köye ulaşımında anayol asfalt olmakla birlikte köydeki tali yolların bozuk olması ve tarımda girdi maliyetlerinin çok yüksek olması nedeniyle tarımsal faaliyetlerin zorlaşması önemli olan diğer sorunlardır.

4- KESİKKELİ

Kadirli'ye 25 km, Osmaniye'ye 38 km uzaklıkta olan Kesikkeli köyünün 2021 yılında toplam nüfusu 324 kişidir. Köy nüfusunun 15 yıllık cinsiyet dağılımına göre genellikle kadın nüfus oranı daha yüksektir. 2021 yılındaki kadın nüfus oranı, %51'dir. Araştırma bulgularına göre de 65+ nüfusun köy nüfusuna oranı, %15 olup bu yaş grubundaki kadın yaşlı oranı, %56'dır. Kesikkeli nüfusunun 2007-2021 yılları arasındaki seyri, dalgalı olmakla birlikte genellikle azalış eğilimindedir. Köy nüfusunda 2021 yılındaki azalış, %20'dir. Kesikkeli köyünün 15 yıllık nüfus verilerine göre köy nüfusunun büyük oranda azaldığı; dolayısıyla köyün yoğun göç verdiği de anlaşılmaktadır (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. Kesikkeli Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi

	Erkek	İndeks	Kadın	İndeks	Toplam	İndeks
		(2007=100)		(2007=100)		(2007=100)
2007	190	100	215	100	405	100
2008	203	107	216	100	419	103
2009	205	108	223	104	428	106
2010	203	107	229	107	432	107
2011	192	101	198	92	390	96
2012	189	99	208	97	397	98
2013	184	97	189	88	373	92
2014	181	95	184	86	365	90
2015	184	97	182	85	366	90
2016	185	97	186	87	371	92
2017	170	89	179	83	349	86
2018	172	91	182	85	354	87
2019	163	86	177	82	340	84
2020	159	84	168	78	327	81
2021	159	84	165	77	324	80

Kaynak: TÜİK, 2022

Bu köyde yaşayanların çoğu, 1900'lü yıllarda kökenleri Oğuz Türkleri olan ve Kayseri'den (Sarız ve Pınarbaşı) gelen Afşarlardır. Afşarların yanı sıra

Erzurum'dan İspirler, ayrıca Bulgar göçmenleri de köye yerleşmişlerdir. Köye gelişin temel sebebi, daha önce yaşanılan yerlerdeki coğrafi şartların (kuraklık, zor iklim koşulları, vd.) zorluğudur. Temelde ekonomik nedenlerle köye yerleşenler, uzun yıllardır bir arada yaşamakta ve dışarıdan göç kabul etmemektedir. Köy halkı kendi kültür, gelenek ve göreneklerine göre yaşamakta ve yardımlaşma geleneğini de sürdürmektedir. Köyde konuşulan dil Türkçe olup başlık âdeti ve berdel türü evlilik yokken 4 ailede çok eşlilik söz konusudur.

Köy ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayanmakla birlikte, bu köydeki 65 yaş ve üzeri kişiler de genellikle emekli aylığı veya yaşlılık aylığı ile geçinmektedir. Köyde hane başına düşen ortalama toprak büyüklüğü, 25 dekardan az ve hane sayısı, toplam 139'dur. Hanelerin %60'ı ekonomik bakımdan kötü durumda olduğu için özellikle yaşlılar ve köy halkının çoğu sosyal yardım almaktadır. Köyde, köy ekonomisine katkısı olan bitkisel üretim; büyük oranda mısır, yer fıstığı, turp ve sebze (ispanak, lahana, vd.) olup çok az miktarda da yem bitkileridir (arpa, yonca, yulaf, fiğ, vd.). Köyde, bitkisel üretim sulu tarım şeklinde yapılırken mevsimlik tarım işçileri, köy dışından getirilmektedir. Köyün temel geçim kaynaklarından bir diğeri de hayvancılıktır. Köyde, küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık yapılırken köyün sanayi kuruluşu, mandıra ve Tarım Kredi Kooperatifi bulunmamaktadır.

Köye ulaşılan ana yol asfalt olup ulaşım, sadece özel araçla sağlanmaktadır. Köyde içme suyu temini, ev içinde musluk olmakla birlikte; gerektiğinde tulumbalardan da yararlanılmaktadır. Köyde 1 veya 2 evde sabit telefon bulunmakta, halkın büyük çoğunluğu cep telefonu kullanmaktadır. Köyde eskisi gibi yaşlıların sözü dinlenmediği için köyde sözü geçen ve sürekli görüşlerine başvuru alan erkek/kadın yaşlı bulunmadığı; köyle ilgili kararlarda, köyün resmi temsilcisi muhtarın söz sahibi olduğu belirtilmiştir. Köyde yoksul/muhtaç kadın ve erkek yaşlı çok olup bunlar da sosyal yardımlarla hayatını sürdürmektedir.

Köy mezarlığı duvarla çevrili olup köyde cami ve lojmanı, futbol sahası bulunurken okul ve lojmanı, sağlık ocağı ve lojmanı bulunmamaktadır. Köydeki ilköğretim düzeyindeki öğrenciler, taşınmalı sistemle Kümbet köyündeki ilköğretim okulunda; lise çağındaki öğrenciler de genellikle ilçe merkezindeki çeşitli liselerde öğrenim görmektedir. 2 tane bakkalı bulunan köyde, köy halkı genellikle gıda alış-verişini toplu olarak ilçe merkezindeki marketlerden ve

tüketim eşyalarını da yine ilçe merkezindeki esnaflardan satın almaktadır. Dolayısıyla bu köyde de (bazı ihtiyaçlar çerçilerden temin edilse de) tüm ihtiyaçlar için ilçe merkezine gidilmektedir. Kesikkeli köyünün de en önemli sorunu kanalizasyon sisteminin olmamasıdır. Ayrıca, köydeki meranın tesviyesi ve sulama sistemine bakım gerekmekte; özellikle kış aylarında elektrik kesintilerinin artmasına bağlı olarak zorluk yaşanmakta, dolayısıyla elektrik direk ve tellerinin de bakımı gerekmektedir. Tarımda girdi maliyetlerinin çok yüksek olması nedeniyle tarımsal faaliyetlerin zorlaşması da önemli olan bir diğer sorundur.

5- KÜMBET

Kadirli'ye 7 km, Osmaniye'ye 45 km uzaklıkta olan Kümbet köyünün 2021 yılında toplam nüfusu 646 kişidir. Köy nüfusunun 15 yıllık cinsiyet dağılımına göre kadın ve erkek nüfus oranı, genellikle birbirine yakındır. 2021 yılındaki kadın nüfus oranı, %51'dir. Araştırma bulgularına göre de 65+ nüfusun köy nüfusuna oranı, %17 olup bu yaş grubundaki kadın yaşlı oranı, %64'tür. Kümbet nüfusunun 2007-2021 yılları arasındaki seyri, dalgalı olmakla birlikte genellikle artış eğilimindedir. Köy nüfusunun 2021 yılındaki artışı ise %3 oranındadır (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.14. Kümbet Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi

	Erkek	İndeks	Kadın	İndeks	Toplam	İndeks
		(2007=100)		(2007=100)		(2007=100)
2007	310	100	317	100	627	100
2008	338	109	354	112	692	110
2009	336	108	356	112	692	110
2010	349	113	360	114	709	113
2011	345	111	358	113	703	112
2012	346	112	345	109	691	110
2013	336	108	330	104	666	106
2014	337	109	330	104	667	106
2015	333	107	329	104	662	106
2016	340	110	322	102	662	106
2017	334	108	329	104	663	106
2018	336	108	335	106	671	107
2019	322	104	330	104	652	104
2020	320	103	324	102	644	103
2021	314	101	332	105	646	103

Kaynak: TÜİK, 2022

Muhtardan da alınan bilgiye göre yıllar itibariyle köyden büyük oranda göç edilmemiştir. Çalışma zorunluluğu ve çocuklarının eğitim ihtiyacına bağlı olarak köyden ayrılanlarla üniversite öğrenimi için köyden ayrılan gençler, meslek edindiklerinde köye dönmemektedir. Bunlar da köy nüfusunun çok az bir kısmını oluşturmaktadır. Kümbet köyünün de yoğun olarak göç vermemesinde etkili olan faktörler; ilçe merkezine çok yakın olması ve merkeze ulaşım kolaylığı, merkezde çalışma imkânının bulunabilmesi ve ilçe merkezindeki eğitim kurumlarından yararlanabilme kolaylığıdır.

Bu köyde de yaşayanlar, köken olarak genellikle Yörük-Avşar Türkmenleridir. Karagel çalışmasında, Kümbet köyünde yaşayanlarla ilgili şu bilgilere yer vermiştir: “İlçenin orta kesimlerinde, ilçe merkezinin güneyinde yer alan Kümbet köyünün Göçmenler Mahallesi’ndeki Bulgaristan göçmenlerinin boşalttığı yerlere, Güneydoğu Anadolu’nun çeşitli illerinden tarım işçisi olarak gelen bazı aileler yerleşmiştir. Bu mahallede yer alan evlerin çoğu göçmenlere ait evlerdir. 1951 yılında mahalleye yerleştirilmiş olan 80 göçmen hanesinden bugün sadece 3 hane kalmıştır. Giden göçmenlerin yerine, 1960-1965 yılları arasında Şanlıurfa ve Adıyaman’ın çeşitli ilçelerinden (özellikle Siverek ve Gerger’den) gelenler yerleşmiştir.” (Karagel, 2008). Bu araştırmada ise saha çalışmaları sırasında Bulgaristan doğumlu, oğlu ve torunlarıyla yaşayan bir kadın yaşlı ile görüşülmüş; dolayısıyla 2021 yılı itibariyle göçmenlerden sadece bir ailenin bu köyde yaşadığı belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada doğum yerleri Şanlıurfa’nın Siverek ilçesi ve Adıyaman’ın Gerger ilçesi olan 65+ kişilerle de görüşülmüş; bu kişilerin köyde birbirine yakın 2 ayrı mahallede yaşadıkları ve çoğunun mülk sahibi (tarla, ev) oldukları belirlenmiştir. Köy halkı kendi kültür, gelenek ve göreneklerine göre yaşamakta ve yardımlaşma geleneğini de sürdürmektedir. Köyde konuşulan ortak dil Türkçe olup Kürtler kendi aralarında Kürtçe konuşmaktadır. Köyde başlık âdeti, berdel türü evlilik yokken 3-4 ailede çok eşlilik söz konusudur.

Köy ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayanmakla birlikte bu köydeki 65 yaş ve üzeri kişiler de genellikle emekli aylığı veya yaşlılık aylığı ile geçinmektedir. Köyde toplam hane sayısı 200 olup hane başına düşen ortalama toprak büyüklüğü, 26-50 dekar arasında olsa da hanelerin birçoğu toprak sahibi değildir. Köydeki haneler ekonomik bakımdan 20’si iyi, 170’i orta ve 10’u çok kötü durumdadır. Köyde, köy ekonomisine katkısı olan bitkisel üretim büyük oranda mısır, yer fıstığı, turp ve sebze (ıspanak, lahana, vd.) olup çok az

miktarda buğday üretimi söz konusudur. Diğer yandan öz tüketim için de mevsimine göre az miktarda sebze üretimi yapılmaktadır. Köyde, bitkisel üretim sulu tarım (su kanalı ve yağmurlama) şeklinde yapılırken köyün temel geçim kaynaklarından bir diğeri de hayvancılıktır. Köyde yoğun olarak büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Köydeki büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde de manda (yörede “camız” olarak adlandırılmakta) oranı oldukça yüksektir. Köyde manda yetiştiriciliğinin önemli olması ve sürdürülmesinin temel nedenleri, inek bakımına göre manda bakımının daha kolay ve elde edilen süt miktarının daha yüksek olması; köyün fiziki ve coğrafi koşullarının (köyün geniş bir meraya sahip olması ve mera yakınından bir derenin geçmesi) manda yetiştiriciliğine uygun olmasıdır. Diğer yandan manda sütü, peyniri ve yoğurdunun daha lezzetli olmasına bağlı olarak bu ürünlere talebin (özellikle ilçe merkezinden) fazla olması, dolayısıyla bu ürünlerin pazarlanmasının kolay olmasıdır. Köyün diğer geçim kaynakları ise memuriyet (ilçe merkezinde), işçilik ve mevsimlik tarım işçiliğidir. Köyde sanayi kuruluşu, mandıra ve Tarım Kredi Kooperatifi bulunmamaktadır.

Köye ulaşılan ana yol asfalt olup ulaşım, sadece özel araçla sağlanmaktadır. Köyde içme suyu temini, ev içinde musluk olmakla birlikte; gerektiğinde tulumbalardan da yararlanılmaktadır. Köyde az sayıda sabit telefon bulunurken ağırlıklı olarak cep telefonu kullanılmaktadır. Köyde sözü geçen ve sürekli görüşlerine başvurulmuş erkek/kadın yaşlı bulunmamakta; köyle ilgili kararlarda, muhtar söz sahibi olmaktadır. Muhtar, köyle ilgili sorunların çözümü için genellikle ilçe kaymakamına başvurmuştur. Ayrıca yol, vd. hizmetler için İlçe Özel İdare Müdürlüğüne ve köyde nadiren yaşanan kavga, vd. sorunlar için de Jandarma Komutanlığı'na başvurmuştur. Köyde yoksul/muhtaç 10 kadın ve 5 erkek yaşlı olduğu, bu yaşlıların da sosyal yardım desteğinden yararlandıkları belirlenmiştir.

Köy mezarlığı çevrili olup köyde cami ve lojmanı, okul (ilköğretim düzeyinde) ve lojmanı bulunurken sağlık ocağı ve lojmanı bulunmamaktadır. Köydeki ilköğretim müdürlüğünden alınan bilgiye göre 1953 yılında ilkokul düzeyinde eğitim-öğretime başlayan okulda, 2020-2021 Eğitim-Öğretim döneminde ortaokul bölümündeki öğrenci sayısı 124'tür (66'sı erkek, 58'i kız öğrenci). İlkokul bölümündeki öğrenci sayısı ise 181 (101'i erkek, 80'i kız öğrenci) olup okulun toplam öğrenci sayısı 305'tir. İlköğretim düzeyindeki bu öğrencilerin büyük bölümü, taşınmalı sistemle civar köylerden (Kesikkeli,

Tatarlı, Anberinarkı, Vayvaylı, Mecidiye, Kerimli, Karabacak, vd.) gelmektedir. Köydeki lise çağındaki öğrenciler de genellikle ilçe merkezindeki çeşitli liselerde öğrenim görmektedir. Kümbet köy halkı da köyde eczane bulunmadığı için ilaç almak amacıyla ilçe merkezine gitmek zorundadır. Bu durum pandemi döneminde yaşlılar lehine değişmiştir. Pandemiden önce yaşlılar ilaçlarını almak için ilçe merkezine gitmek zorundayken pandemi döneminde, raporlu ilaçlar eczacılar tarafından yaşlılara getirilmektedir. 3 tane bakkalı bulunan köyde, köy halkı genellikle gıda alış-verişini toplu olarak ilçe merkezindeki marketlerden ve tüketim eşyalarını da yine ilçe merkezindeki esnaflardan satın almaktadır. Bu köyde de (bazı ihtiyaçlar çerçilerden temin edilse de) tüm ihtiyaçlar için genellikle ilçe merkezine gidilmektedir.

Kümbet köyünün de en önemli sorunu, kanalizasyon sisteminin olmamasıdır. Ayrıca, köye ulaşımında anayol asfalt olmakla birlikte köydeki tali yolların bozuk olması ve tarımda girdi maliyetlerinin çok yüksek olması nedeniyle tarımsal faaliyetlerin zorlaşması, önemli olan diğer sorunlardır.

6- ÖKSÜZLÜ

Kadirli'ye 15 km, Osmaniye'ye 65 km uzaklıkta olan Öksüzlü köyünün 2021 yılında toplam nüfusu 257 kişidir. Köy nüfusunun 15 yıllık cinsiyet dağılımına göre genellikle kadın nüfus oranı daha yüksektir. 2021 yılındaki kadın nüfus oranı, %53'tür. Araştırma bulgularına göre de 65+ nüfusun köy nüfusuna oranı, %13 olup bu yaş grubundaki kadın yaşlı oranı, %59'dur. Öksüzlü nüfusunun 2007-2021 yılları arasındaki seyri, dalgalı olmakla birlikte genellikle azalış eğilimindedir. Köy nüfusunun 2021 yılındaki azalış oranı, %17'dir. Öksüzlü köyünün 15 yıllık nüfus verilerine göre köy nüfusunun büyük oranda azaldığı; dolayısıyla köyün yoğun göç verdiği anlaşılmaktadır (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.15. Öksüzlü Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi

	Erkek	İndeks	Kadın	İndeks	Toplam	İndeks
		(2007=100)		(2007=100)		(2007=100)
2007	144	100	165	100	309	100
2008	142	99	159	96	301	97
2009	146	101	173	105	319	103
2010	148	103	165	100	313	101
2011	143	99	166	99	309	100
2012	140	97	163	99	303	98
2013	145	101	162	98	307	99
2014	142	99	160	98	302	98
2015	137	97	159	96	296	96
2016	133	92	154	93	287	93
2017	129	90	149	90	278	90
2018	128	89	146	88	274	89
2019	125	87	146	88	271	88
2020	118	82	138	84	256	83
2021	121	84	136	82	257	83

Kaynak: TÜİK, 2022

Köyün WEB sayfasından alınan bilgiye göre Öksüzlü cemaatinin üç boy, üç kardeş olarak Kadırlı yöresine geldikleri tahmin edilmektedir. Bunlar; Öksüz Koca (Öksüzlü Köyünü Teşkil eden boy); İlbiz Koca (İlbistenli Köyünü teşkil eden boy) ve Tatar Koca'dır (Dervişli, Karabacak, Tatarlı köylerini teşkil eden boy). Öksüzlü ile bahsi geçen köyler arasında çok yakın bir bağ olup rivayetleri doğrulayan sıcak bir ilişki süregelmiştir. Dolayısıyla bu köyde de yaşayanlar, köken olarak Türkmenlerdir. Köy halkı bu kültür, gelenek ve göreneklere göre yaşamakta ve yardımlaşma geleneğini de sürdürmektedir. Köyde konuşulan dil Türkçe olup başlık âdeti, berdel türü evlilik ve çok eşlilik söz konusu değildir.

Köy ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayanmakla birlikte, bu köydeki 65 yaş ve üzeri kişiler de genellikle emekli aylığı veya yaşlılık aylığı ile geçinmektedir. Köyde hane başına düşen ortalama toprak büyüklüğü, 26-50 dekar arasında olup hane sayısı, 10'u boş olmak üzere toplam 110'dur. Hanelerin 20'si ekonomik bakımdan iyi, 60'ı orta ve 20'si kötü durumdadır. Köyde, köy ekonomisine katkısı olan bitkisel üretim; mısır, yer fıstığı, turp, sebze (ıspanak, lahana, vd.) ve buğdaydır. Ayrıca köyde karpuz üretiminin yanı sıra çeşitli meyve bahçeleri (Şeftali, elma, armut, trinta kayısı, nar, vd.) de bulunmaktadır. Köydeki çiftçiler, teknolojik gelişmeleri yakından takip etmekte

ve modern tarımın son sistemlerini kullanmaktadır. Köyde, bitkisel üretim sulu tarım şeklinde yapılırken köyün temel geçim kaynaklarından bir diğeri de hayvancılıktır. Köyde küçükbaş ve ağırlıklı olarak büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Köy sınırları içerisinde 2 adet özel büyükbaş hayvan üretim tesisi (inek çiftliği); köyde aktif durumda PTT acentesi (Öksüzlü ve çevre köylerin internet erişimini sağlayan) ve muhtarlığa ait toplantı salonu bulunurken sanayi kuruluşu, mandıra ve Tarım Kredi Kooperatifi bulunmamaktadır.

Köye ulaşılan ana yol asfalt olup ulaşım, sadece özel araçla sağlanmaktadır. Köyde içme suyu temini, ev içinde musluk olmakla birlikte; gerektiğinde tulumalardan da yararlanılmaktadır. Köyde az sayıda sabit telefon bulunmakta, halkın büyük çoğunluğu cep telefonu kullanmaktadır. Köyde yaşayanlar için televizyon en önemli haber kaynağı olduğu için köyde genellikle gazete ve radyoya ihtiyaç duyulmamaktadır. Gazete okuma alışkanlığı olanlar da kendi gazetelerini ilçeden temin etmektedir. Köyde sözü geçen ve sürekli görüşlerine başvuru alan 10 erkek yaşlı bulunurken kadın yaşlı bulunmamaktadır. Köyle ilgili kararlarda, genellikle köyün resmi temsilcisi muhtar, söz sahibidir. Köydeki yaşlıların çoğu, çocukları ya da yakın akrabalarının desteği veya sosyal yardımlarla yaşamlarını sürdürdükleri için köyde yoksul/muhtaç kadın veya erkek yaşlı bulunmadığı belirtilmiştir.

Köyde bulunan iki mezarlığın biri çevriliyken diğeri çevrili değildir. Köyde 2 cami ve lojmanı, futbol sahası ve köy odası (kira) bulunurken okul ve lojmanı, sağlık ocağı ve lojmanı bulunmamaktadır. Köydeki ilköğretim düzeyindeki öğrenciler, taşınabilir sistemle Aşağıçıyan köyündeki ilköğretim okulunda; lise çağındaki öğrenciler de genellikle ilçe merkezindeki çeşitli liselerde öğrenim görmektedir. Bakkalı bulunmayan köyde, köy halkı genellikle gıda alış-verişini toplu olarak ilçe merkezindeki marketlerden ve tüketim eşyalarını da yine ilçe merkezindeki esnaflardan satın almaktadır. Dolayısıyla bu köyde de (bazı ihtiyaçlar çerçilerden temin edilse de) tüm ihtiyaçlar için ilçe merkezine gidilmektedir.

Öksüzlü köyünün de en önemli sorunu kanalizasyon sisteminin olmamasıdır. Ayrıca, tarım için sulama alt yapısının yetersiz olması, köye ulaşımında anayol asfalt olmakla birlikte köydeki tali yolların bozuk olması, tarımda girdi maliyetlerinin çok yüksek olması nedeniyle tarımsal faaliyetlerin zorlaşması önemli olan diğer sorunlardır.

7- TATARLI

Kadirli'ye 17 km, Osmaniye'ye 22 km uzaklıkta olan Tatarlı köyünün 2021 yılında toplam nüfusu 323 kişidir. Köy nüfusunun 15 yıllık cinsiyet dağılımına göre genellikle erkek nüfus oranı daha yüksektir. 2021 yılında köyün erkek nüfus oranı, %52'dir. Araştırma bulgularına göre de 65+ nüfusun köy nüfusuna oranı, %12 olup bu yaş grubundaki kadın yaşlı oranı, %57'dir. Tatarlı nüfusunun 2007-2021 yılları arasındaki seyri, dalgalı olmakla birlikte genellikle azalış eğilimindedir. Köy nüfusunun 2021 yılındaki azalış oranı, %21'dir. Tatarlı köyünün 15 yıllık nüfus verilerine göre köy nüfusunun büyük oranda azaldığı; dolayısıyla köyün yoğun göç verdiği de anlaşılmaktadır (Çizelge-4.16).

Çizelge 4.16. Tatarlı Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi

	Erkek	İndeks	Kadın	İndeks	Toplam	İndeks
		(2007=100)		(2007=100)		(2007=100)
2007	220	100	188	100	408	100
2008	213	97	193	103	406	100
2009	216	98	188	100	404	99
2010	217	99	186	99	403	99
2011	208	95	185	98	393	96
2012	203	92	185	98	388	95
2013	207	94	189	101	396	97
2014	206	94	194	103	400	98
2015	197	90	173	92	370	91
2016	194	88	175	93	369	90
2017	176	80	156	83	332	81
2018	183	83	159	85	342	84
2019	171	78	159	85	330	81
2020	166	75	159	85	325	80
2021	167	76	156	83	323	79

Kaynak: TÜİK, 2022

Bu köyde yaşayanların çoğu köken olarak Göktürk Devleti'nin kuruluşunda Türk birliği içinde yer alan ve bir Türk kavmi olan Tatarlardır. Diğer yandan Güneydoğu Anadolu'dan (Adıyaman/Gerger) tarım işçisi olarak gelip köye yerleşen Kürt (Zaza) kökenli 4 aile de köyün yerli halkıyla kaynaşarak iç içe yaşam sürdürmektedir. Köy halkı kendi kültür, gelenek ve göreneklerine göre yaşamakta ve yardımlaşma geleneğini de sürdürmektedir.

Köyde konuşulan ortak dil Türkçe olup Kürtler kendi aralarında Kürtçe konuşmaktadır. Köyde başlık âdeti ve berdel türü evlilik yokken 2 ailede çok eşlilik söz konusudur.

Köy ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayanmakla birlikte bu köydeki 65 yaş ve üzeri kişiler de genellikle emekli aylığı veya yaşlılık aylığı ile geçinmektedir. Köyde hane başına düşen ortalama toprak büyüklüğü, 25 dekardan az ve hane sayısı, toplam 137'dir. Hanelerin çoğu ekonomik bakımdan kötü durumda olduğu için özellikle yaşlılar sosyal yardım almaktadır. Köyde, köy ekonomisine katkısı olan bitkisel üretim; büyük oranda mısır, yer fıstığı, turp ve sebze (ıspanak, lahana, vd.) olup nadiren de karpuzdur. Köyde, bitkisel üretim sulu tarım şeklinde yapılırken köyün temel geçim kaynaklarından bir diğeri de hayvancılıktır. Köyde küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Köy yakınlarında büyükbaş hayvan çiftliği bulunurken köyde sanayi kuruluşu, mandıra ve Tarım Kredi Kooperatifi bulunmamaktadır.

Köye ulaşılan ana yol asfalt olup ulaşım, sadece özel araçla sağlanmaktadır. Köyde içme suyu temini, ev içinde musluk olmakla birlikte; gerektiğinde tulumbalardan da yararlanılmaktadır. Köyde 1 veya 2 evde sabit telefon bulunmakta, halkın büyük çoğunluğu cep telefonu kullanmaktadır. Köyde, sözü geçen ve sürekli görüşlerine başvuru alan erkek/kadın yaşlı bulunmadığı; köyle ilgili kararlarda, muhtarın söz sahibi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca köyde yoksul/muhtaç kadın ve erkek yaşlının çok olduğu ve onların da sosyal yardımlarla hayatlarını sürdürdükleri belirtilmiştir.

Köy mezarlığı çevrili olup köyde cami ve lojmanı bulunurken okul ve lojmanı, sağlık ocağı ve lojmanı bulunmamaktadır. Köydeki ilköğretim düzeyindeki öğrenciler, taşınmalı sistemle Kümbet köyündeki ilköğretim okulunda; lise çağındaki öğrenciler de genellikle ilçe merkezindeki çeşitli liselerde öğrenim görmektedir. Tatarlı köy halkı da köyde eczane bulunmadığı için ilaç almak amacıyla ilçe merkezine gitmek zorundadır. Bu durum pandemi döneminde yaşlılar lehine değişmiştir. Pandemiden önce yaşlılar ilaçlarını almak için ilçe merkezine gitmek zorundayken pandemi döneminde raporlu ilaçlar, eczacılar tarafından muhtarla veya yaşlıların yakın akrabalarıyla köye gönderilmektedir. 4 bakkalı bulunan köyde, köy halkı genellikle gıda alış-verişini toplu olarak ilçe merkezindeki marketlerden ve tüketim eşyalarını da yine ilçe merkezindeki esnaflardan satın almaktadır. Bu köyde de (bazı

ihtiyaçlar çerçilerden temin edilse de) tüm ihtiyaçlar için ilçe merkezine gidilmektedir.

Tatarlı köyünün de en önemli sorunu kanalizasyon sisteminin olmamasıdır. Ayrıca, köy odası; düğün, taziye ve diğer amaçlar için kullanılacak ortak kullanım mekânına ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle kış aylarında elektrik kesintilerinin artmasına bağlı olarak zorluk yaşanmakta, dolayısıyla elektrik direk ve tellerinin de bakımı gerekmektedir. Tarımda girdi maliyetlerinin çok yüksek olması nedeniyle tarımsal faaliyetlerin zorlaşması da önemli olan bir diğer sorundur. Diğer yandan bu köydeki yaşlıların bazıları da sağlık hizmetlerine erişim, banka-maaş işlemleri, vd. ihtiyaçları için ilçe merkezine ulaşım konusunda sorun yaşamaktadır. Bu yüzden yaşlıların maaşlarının kapıda ödenmesi talep edilmektedir.

B) ORMAN KÖYLERİ

8- AŞAĞIBOZKUYU

Kadirli'ye 15 km, Osmaniye'ye 32 km uzaklıkta olan Aşağıbozkuyu köyünün 2021 yılında toplam nüfusu 464 kişidir. Köy nüfusunun 15 yıllık cinsiyet dağılımına göre genellikle kadın nüfus oranı daha yüksek olmakla birlikte 2021 yılında kadın nüfus oranı, %49'dur. Araştırma bulgularına göre de 65+ nüfusun köy nüfusuna oranı, %16 olup bu yaş grubundaki kadın yaşlı oranı, %55'tir. Aşağıbozkuyu nüfusunun 2007-2021 yılları arasındaki seyri, dalgalı olmakla birlikte genellikle azalış eğilimindedir. Köy nüfusunun 2021 yılındaki azalış oranı, %31'dir (Çizelge 4.17). Aşağıbozkuyu köyünün 15 yıllık nüfus verilerine göre köy nüfusunun büyük oranda azaldığı; dolayısıyla köyün yoğun göç verdiği de anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.17. Aşağıbozkuyu Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi

	Erkek	İndeks	Kadın	İndeks	Toplam	İndeks
		(2007=100)		(2007=100)		(2007=100)
2007	327	100	341	100	668	100
2008	332	102	329	96	661	99
2009	324	99	335	98	659	99
2010	315	96	316	93	631	94
2011	317	97	309	91	626	94
2012	294	90	307	90	601	90
2013	296	91	307	90	603	90
2014	282	86	292	86	574	86
2015	267	82	270	79	537	80
2016	273	83	274	80	547	82
2017	262	80	273	80	535	80
2018	268	82	275	81	543	81
2019	242	74	250	73	492	74
2020	238	73	236	69	474	71
2021	235	72	229	67	464	69

Kaynak: TÜİK, 2022

Aşağıbozkuyu ve Yukarıbozkuyu köylerinin adı, köylerin yakınındaki bir kuyuya bağlı olarak belirlenmiştir. Tahminlere göre kuyunun içindeki suyun soğukluğu (buz) veya kuyunun etrafındaki boz otlar temel alınarak kuyunun aşağısında kalan yerleşim Aşağıbozkuyu; yukarısında kalan yerleşim de Yukarıbozkuyu olarak adlandırılmıştır. Dokuz Bozdoğan köylerinden biri olan Aşağıbozkuyu köyü, 1866 yılında kurulmuş olup köyde yaşayanlar, genellikle Afşar (Bozdoğan aşireti) kökenlidir. Köy halkı kendi kültür, gelenek ve göreneklerine göre yaşamakta ve yardımlaşma geleneğini de sürdürmektedir (Şekil 4.45). Köyde konuşulan dil Türkçe olup başlık âdeti, berdel türü evlilik yokken 2 ailede çok eşlilik söz konusudur. Köye ulaşılan ana yol asfalt olup ulaşım, sadece özel araçla sağlanmaktadır. Köyde içme suyu temini, ev içinde musluk olmakla birlikte; gerektiğinde su tanklarından ve tulumbalardan da yararlanılmaktadır. Köyde çok az sabit telefon bulunmakta ve halkın büyük çoğunluğu cep telefonu kullanmaktadır. Köyde, sözü geçen ve sürekli görüşlerine başvurulmuş erkek/kadın yaşlı bulunmadığı; köyle ilgili kararlarda, muhtarın söz sahibi olduğu belirtilmiştir. Köyde, yoksul/muhtaç kadın ve erkek yaşlı bulunduğu ve onların da sosyal yardımlarla hayatlarını sürdürdükleri belirtilmiştir.

Şekil 4.45. Aşağıbozkuyu Köyündeki Kadınların Yardımlaşma Ortamı

Köy ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayanmakla birlikte bu köydeki 65 yaş ve üzeri kişiler de genellikle emekli aylığı veya yaşlılık aylığı ile geçinmektedir. Köyde hane başına düşen ortalama toprak büyüklüğü, 25 dekardan az ve hane sayısı 30'u boş olmak üzere toplam 130'dur. Hanelerin çoğu ekonomik bakımdan kötü durumda olduğu için özellikle yaşlılar sosyal yardım almaktadır. Köyde, köy ekonomisine katkısı olan bitkisel üretim; büyük oranda zeytin, mısır, ayçiçeği ve turptur. Bitkisel üretimin hem sulu hem de kuru tarım şeklinde yapıldığı köyde, öz tüketim için de çok az miktarda buğday üretimi yapılmaktadır. Köyün temel geçim kaynaklarından bir diğeri de hayvancılıktır. Köyde küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Köye ait sanayi kuruluşu bulunmamakla birlikte yakın köylerde bulunan sanayi kuruluşlarından yararlanılmaktadır. OR-KÖY desteği alan köyde mandıra ve Tarım Kredi Kooperatifi de bulunmamaktadır.

Köy mezarlığı çevrili olup köyde cami ve lojmanı bulunurken okul ve lojmanı, sağlık ocağı ve lojmanı bulunmamaktadır. Köydeki ilköğretim düzeyindeki öğrenciler, taşınmalı sistemle Yukarıbozkuyu köyündeki ilköğretim okulunda; lise çağındaki öğrenciler de genellikle ilçe merkezindeki çeşitli liselerde öğrenim görmektedir. 2 bakkalı bulunan köyde, köy halkı genellikle gıda alış-verişini toplu olarak ilçe merkezindeki marketlerden ve tüketim

eşyalarını da yine ilçe merkezindeki esnaflardan satın almaktadır. Bu köyde de (bazı ihtiyaçlar çerçilerden temin edilse de) tüm ihtiyaçlar için ilçe merkezine gidilmektedir.

Aşağıbozkuyu köyünün de en önemli sorunu kanalizasyon sisteminin olmamasıdır. Tarımda girdi maliyetlerinin çok yüksek olması nedeniyle tarımsal faaliyetlerin zorlaşması ve işsizlik önemli olan diğer sorunlardır.

9- ÇİĞCİK (CİĞCİK)

Kadirli'ye 8 km, Osmaniye'ye 48 km uzaklıkta olan Çığcık köyünün 2021 yılında toplam nüfusu 598 kişidir. Köy nüfusunun 15 yıllık cinsiyet dağılımına göre genellikle erkek nüfus oranı daha yüksektir. 2021 yılında köyün erkek nüfus oranı %53'tür. Araştırma bulgularına göre de 65+ nüfusun köy nüfusuna oranı, %16 olup bu yaş grubundaki kadın yaşlı oranı, %62'dir. Çığcık nüfusunun 2007-2021 yılları arasındaki seyri, dalgalı olmakla birlikte genellikle azalış eğilimindedir. Köy nüfusunun 2021 yılındaki azalış oranı, %19'dur. Çığcık köyünün 15 yıllık nüfus verilerine göre köy nüfusunun büyük oranda azaldığı (özellikle son 3 yılda); dolayısıyla köyün yoğun göç verdiği de anlaşılmaktadır (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.18. Çığcık (Cığcık) Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi

	Erkek	İndeks	Kadın	İndeks	Toplam	İndeks
		(2007=100)		(2007=100)		(2007=100)
2007	370	100	369	100	739	100
2008	397	107	395	107	792	107
2009	380	103	367	99	747	101
2010	367	99	377	102	744	101
2011	362	98	362	98	724	98
2012	360	97	365	99	725	98
2013	395	107	371	101	766	104
2014	372	101	347	94	719	97
2015	349	94	324	88	673	91
2016	347	94	323	88	670	91
2017	326	88	314	85	640	87
2018	349	94	314	85	663	90
2019	336	91	298	81	634	86
2020	321	87	287	78	608	82
2021	315	85	283	77	598	81

Kaynak: TÜİK, 2022

Dokuz Bozdoğan köylerinden biri olan Cıgıcık köyünde yaşayanların çoğu köken olarak Kayseri'den (Sarız) gelen Afşarlardır (Bozdoğan aşireti). Köy halkı kendi kültür, gelenek ve göreneklerine göre yaşamakta ve yardımlaşma geleneğini de sürdürmektedir. Köyde konuşulan dil Türkçe olup başlık âdeti, berdel türü evlilik yokken 3-4 ailede çok eşlilik söz konusudur. Köy ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayanmakla birlikte, bu köydeki 65 yaş ve üzeri kişiler de genellikle emekli aylığı veya yaşlılık aylığı ile geçinmektedir. Köyde hane başına düşen ortalama toprak büyüklüğü, 25 dekardan az ve hane sayısı, toplam 150'dir. Hanelerin çoğu ekonomik bakımdan kötü durumda olduğu için özellikle yaşlılar sosyal yardım almaktadır. Köyde, köy ekonomisine katkısı olan bitkisel üretim; büyük oranda zeytin, mısır, buğday, yer fıstığı ve turptur. Bitkisel üretimin hem sulu hem de kuru tarım şeklinde yapıldığı köyde, temel geçim kaynaklarından bir diğeri de hayvancılıktır. Köyde küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Köye ait 2 adet Zeytinyağı işletmesi bulunurken mandıra ve Tarım Kredi Kooperatifi bulunmamaktadır.

Köye ulaşılan ana yol asfalt olup ulaşım, sadece özel araçla sağlanmaktadır. Köyde içme suyu temini, ev içinde musluk olmakla birlikte; gerektiğinde tulumbalardan ve su tanklarından da yararlanılmaktadır. Köyde çok az sabit telefon bulunmakta ve halkın büyük çoğunluğu cep telefonu kullanmaktadır. Köyde, sözü geçen ve sürekli görüşlerine başvuru alan erkek/kadın yaşlı bulunmazken köyle ilgili kararlarda, muhtar söz sahibidir. Diğer yandan köyde, yoksul/muhtaç kadın ve erkek yaşlının bulunduğu ve onların da sosyal yardımlarla hayatlarını sürdürdükleri belirtilmiştir.

Köy mezarlığı çevrili olup köyde cami ve lojmanı bulunurken okul ve lojmanı, sağlık ocağı ve lojmanı bulunmamaktadır. Köydeki ilköğretim düzeyindeki öğrenciler, taşınabilir sistemle Yukarıbozkuyu köyündeki ilköğretim okulunda; lise çağındaki öğrenciler de genellikle ilçe merkezindeki çeşitli liselerde öğrenim görmektedir. Köyde önceleri ortak kullanım tesisi olarak kullanılan "Köy Konağı", günümüzde atıl durumdadır. 1 bakkalı bulunan köyde, köy halkı genellikle gıda alış-verişini toplu olarak ilçe merkezindeki marketlerden ve tüketim eşyalarını da yine ilçe merkezindeki esnaflardan satın almaktadır. Bu köyde de (bazı ihtiyaçlar çerçilerden temin edilse de) tüm ihtiyaçlar için ilçe merkezine gidilmektedir. Cıgıcık köyünün de en önemli sorunu kanalizasyon sisteminin olmamasıdır. Ayrıca özellikle yaz aylarında

içme suyu temininde zorluk yaşanması, sağlık ocağı bulunmaması, işsizlik ve tarımda girdi maliyetlerinin çok yüksek olması nedeniyle tarımsal faaliyetlerin zorlaşması, önemli olan diğer sorunlardır.

10- YUKARIBOZKUYU

Kadirli'ye 15 km, Osmaniye'ye 65 km uzaklıkta olan Yukarıbozkuyu köyünün 2021 yılında toplam nüfusu 334 kişidir. Köy nüfusunun 15 yıllık cinsiyet dağılımına göre genellikle kadın nüfus oranı daha yüksektir. 2021 yılında köyün kadın nüfus oranı, %51'dir. Araştırma bulgularına göre de 65+ nüfusun köy nüfusuna oranı, %25 olup bu yaş grubundaki kadın yaşlı oranı, %58'dir. Yukarıbozkuyu nüfusunun 2007-2021 yılları arasındaki seyri, dalgalı olmakla birlikte genellikle azalış eğilimindedir. Köy nüfusunun 2021 yılındaki azalış oranı, %33'tür. Yukarıbozkuyu köyünün 15 yıllık nüfus verilerine göre köy nüfusunun büyük oranda azaldığı; dolayısıyla köyün yoğun göç verdiği de anlaşılmaktadır (Çizelge 4.19). Köyden göçlerin temel nedeni ekonomik faktörler olmakla birlikte merkeze uzaklık, eğitim, köy imkânlarının yetersizliği, vd. nedenler özellikle gençleri göçe zorlamaktadır. Bu köyden de göçlerin yönü genellikle Kadirli, Osmaniye veya Adana merkezine doğrudur.

Çizelge 4.19. Yukarıbozkuyu Nüfusunun Cinsiyete ve Yıllara Göre Değişimi

	Erkek	İndeks	Kadın	İndeks	Toplam	İndeks
		(2007=100)		(2007=100)		(2007=100)
2007	237	100	264	100	501	100
2008	260	110	298	113	558	111
2009	262	110	290	110	552	110
2010	254	107	273	103	527	105
2011	248	105	261	99	509	102
2012	229	97	249	94	478	95
2013	221	93	237	90	458	91
2014	197	83	218	83	415	83
2015	192	81	204	77	396	79
2016	183	77	191	72	374	75
2017	171	72	183	69	354	71
2018	177	75	197	75	374	75
2019	181	76	192	73	373	74
2020	174	73	184	70	358	71
2021	164	69	170	64	334	67

Kaynak: TÜİK, 2022

Aşağıbozkuyu ve Yukarıbozkuyu köylerinin adı, köylerin yakınındaki bir kuyuya bağlı olarak belirlenmiştir. Dokuz Bozdoğan köylerinden biri olan ve 1866 yılında yerleşik düzene geçilen Yukarıbozkuyu köyünde yaşayanlar, genellikle Afşar (Bozdoğan aşireti) kökenli olup kendi kültür, gelenek ve göreneklerine göre yaşamakta ve yardımlaşma geleneğini de sürdürmektedir. Köyün tarihçesi, köy meydanında asılı bulunan bir levhada özetlenmiş, ayrıca levhada köyü simgeleyen ambleme de yer verilmiştir (Şekil 4.46). Köyde konuşulan dil Türkçe olup başlık âdeti, berdel türü evlilik ve çok eşlilik söz konusu değildir.

Şekil 4.46. Yukarıbozkuyu Köyünün Tarihçesi, (Köy Muhtarı, 2021)

Köy ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayanmakla birlikte, bu köydeki 65 yaş ve üzeri kişiler de genellikle emekli aylığı veya yaşlılık aylığı ile geçinmektedir. Köyde hane başına düşen ortalama toprak büyüklüğü, 25 dekardan az ve hane sayısı, 30'u boş olmak üzere toplam 160'tır. Haneler, ekonomik bakımdan 5'i iyi, 115'i orta ve 10'u kötü durumda olup zor durumda olanlar, özellikle yaşlılar, sosyal yardım almaktadır. Köyde, köy ekonomisine katkısı olan bitkisel üretim; büyük oranda zeytin, mısır, turp ve sebzelerdir (lahana, ıspanak, marul, vd.). Bitkisel üretimin hem sulu hem de kuru tarım şeklinde yapıldığı köyde, öz tüketim için de çok az miktarda buğday üretimi yapılmaktadır. Köyün temel geçim kaynaklarından bir diğeri de hayvancılıktır.

Köyde küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Köye ait 4 sanayi kuruluşu (Hayvan yemi tesisleri, zeytinyağı işletmesi, salamura zeytin tesisi ve bulgur tesisi) bulunmakla birlikte, istihdam olanağından sadece erkekler yararlanmaktadır. Köydeki çalışma çağındaki kadınlar da çalışmak istediklerini ancak bu işletmelerde kendilerine iş verilmediğini dile getirmişlerdir. OR-KÖY desteği de alan köyde, Tarım Kredi Kooperatifi de bulunmaktadır.

Köye ulaşılan ana yol asfalt olup ulaşım, sadece özel araçla sağlanmaktadır. Köyde içme suyu temini, ev içinde musluk olmakla birlikte; gerektiğinde tulumbalardan ve su tanklarından da yararlanılmaktadır. Köyde çok az sabit telefon bulunmakta ve halkın çoğunluğu cep telefonu kullanmaktadır. Köydeki hanelerin hemen hepsinde televizyon mevcut olup yaşlı kadınlar, sağlıkları elverdiğince ev işlerini yaparak, ibadet ederek ve televizyon izleyerek günlük yaşamlarını sürdürmektedir. Diğer yandan alan çalışmaları, tesadüfen zeytin hasatı dönemine denk geldiği için köy halkının (genç/yaşlı, kadın/erkek) çoğunun hasat ortamında çalıştıkları gözlenmiş ve anketlerin (65+ kişilerle) bir kısmı da zeytin bahçelerinde yapılmıştır. Köyde, sözü geçen ve sürekli görüşlerine başvuru alan erkek yaşlı bulursa da köyle ilgili kararlarda, muhtar ve İhtiyar Heyetinin müşterek aldıkları kararlar geçerli olmaktadır. Köyde yoksul/muhtaç kadın ve erkek yaşının çok az olduğu, bunların da sosyal yardımlarla hayatını sürdürdüğü belirtilmiştir.

Köy mezarlığı çevrili olup köyde cami ve lojmanı, okul ve lojmanı, sağlık ocağı ve lojmanı, ayrıca köy odası bulunmaktadır. Köydeki ilköğretim müdürlüğünden alınan bilgiye göre 1938 yılında ilkokul düzeyinde eğitim-öğretime başlayan okulda, 2020-2021 Eğitim-Öğretim döneminde toplam öğrenci sayısı, 88 olup köyden gelen ortaokul bölümündeki öğrenci sayısı 6, ilkokul bölümündeki öğrenci sayısı da 7'dir. Taşınmalı sistemle civar köylerden (Cıgıcık, Aşağıbozkuyu, Kanali, Köyüeri, vd.) okula gelen öğrenci sayısı da 75 kişidir (ilkokul bölümüne 41 öğrenci, ortaokul bölümüne 34 öğrenci). Köydeki lise çağındaki öğrenciler de genellikle ilçe merkezindeki çeşitli liselerde öğrenim görmektedir. Diğer yandan köyde bulunan sağlık ocağında, Pandemi öncesinde sadece bir hemşire çalışırken Pandemi sonrasında, görevli hemşire de merkeze çekildiği için sağlık ocağında çalışan kimse kalmamıştır. Köy halkı, özellikle de yaşlılar için önemli olan bu durum, sorun olarak dile getirilmiştir. Bakkalı bulunmayan köyde, köy halkı genellikle gıda alış-verişini toplu olarak ilçe merkezindeki marketlerden ve tüketim eşyalarını da yine ilçe merkezindeki

esnaflardan satın almaktadır. Dolayısıyla bu köyde de tüm ihtiyaçlar (bazı ihtiyaçlar çerçilerden temin edilse de) için zorunlu olarak ilçe merkezine gidilmektedir.

Yukarıbozkuyu köyünün de en önemli sorunu kanalizasyon sisteminin olmamasıdır. Ayrıca, özellikle yaz aylarında içme suyu temininde zorluk yaşanması, işsizlik ve tarımda girdi maliyetlerinin çok yüksek olması nedeniyle hem bitkisel üretim hem de hayvancılık faaliyetlerinin zorlaşması, önemli olan diğer sorunlardır.

4.2.2. Araştırma Bulguları

4.2.2.1. Demografik Özellikler (I)

1) Yaşlıların Demografik Özellikleri

Araştırmanın ana amacı, ova köyleri ve orman köylerinde yaşayan 65 yaş ve üzeri bireylerin mevcut durumlarını belirlemektir. Araştırmada, köylerdeki yaşlılarla merkezdeki yaşlıları karşılaştırmak amacıyla da ilçe merkezinde (kentsel alanda) yaşayan, birbirlerinden farklı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özellikleri olan 78 yaşlıyla da görüşülmüştür. Araştırmada görüşülen 65 yaş ve üzeri bireyler ova köyleri (415), orman köyleri (207) ve ilçe merkezi olmak üzere toplam 700 kişidir. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde, yerleşim yeri ayrımı yapılmadan, görüşülen yaşlıların tamamı demografik özellikleri bakımından incelenmiştir.

Yaşlıların %60,0'ı kadın olmakla birlikte, bu oran yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla araştırmadaki cinsiyet dağılımı, hem genel hem de yaş grupları dağılımına göre homojen özellik göstermemektedir. Görüşülen bireylerin en üst yaş sınırı, 107 (iki kişi) olup ortalama yaş, 74'tür. Tufan'ın çalışmasında da örneklemin yaş ortalaması 70,7 ($\pm 6,9$) ve en sık değer de 74 olarak hesaplanmıştır (Tufan, 2019). Araştırmada yaş gruplarına göre yaşlılar 65-74 yaş aralığında yoğunlaşmıştır (%57,3). Diğer birçok araştırmada da 65-74 (genç yaşlılar) yaş aralığı oranı, diğer yaş aralıklarına göre daha yüksektir. Örneğin, Çuhadar'ın (2019) çalışmasında 65-74 aralığındaki yaşlı oranı %79,1; Güler'in (2015) çalışmasında, %57,6; Çanakkale Belediyesi'nin (2013) yayınında %55,9; Kurt'un (2008) çalışmasında da %52,1 olarak bulunmuştur. Ayrıca, TÜİK'nin 2021 yılı ADNKS verilerine göre yapılan hesaplamada da Türkiye'nin 65+ yaş grubu dağılımında, yaşlı nüfusun 65-74 yaş aralığında (%64,7) yoğunlaştığı belirlenmiştir (TÜİK, 2022).

Yaşlıların birlikte yaşadıkları kişi sayısı, en fazla 10 kişi olup ortalama aile üyesi sayısı, yaklaşık 3'tür. Kardeş sayısı en az 1, en fazla 21 kişi (çok eşli evliliklerden) ve ortalama kardeş sayısı 8 kişidir. Yaşlıların çocuk sayısı da en az 1, en fazla 14 olup ortalama çocuk sayısı 5'tir. Yaşlıların büyük çoğunluğu (%59,1) yaşadıkları köyde, %27,6'sı da ilçelerde (Kadirli ilçesi de dâhil olmak üzere) doğmuştur. Yaşlıların %62,4'ü doğduklarından beri %12,3'ü 41-50 yıldır; %2,7'si de 5-10 yıldır buldukları köyde yaşamaktadır. Medeni durumlarına göre yaşlıların %63,6'sı evli, %32,7'sinin eşi vefat etmiş ve %2,3'ü de bekârdır. Aile biçimine göre de yaşlıların %85,3'ü çekirdek aile biçiminde yaşamını sürdürmektedir. Yaşlıların %73,0'ının eşleriyle akrabalık bağı bulunmazken %16,1'inin birinci derece akrabalık bağı (amca oğlu/kızı, teyze oğlu/kızı, hala/dayı oğlu veya kızı) bulunmaktadır. Kadın yaşlıların %91,4'ü ev hanımı ve sadece %7,9'u emekli iken erkek yaşlıların %24,6'sı çiftçi ve %67,9'u emeklidir. Buna göre toplam yaşlıların %54,9'u ev hanımı (kadınlar), %31,9'u emekli (öğretmen, polis, dış hekimi, eczacı, doktor, avukat, daire başkanı, hemşire, memur, çiftçi, esnaf, vd.) ve %10,3'ü de çiftçidir. Yaşlıların %28,9'u okur-yazar olmayıp %38,9'u ilkökul, %5,3'ü ortaokul, %11,2'si de lise ve üniversite düzeyinde eğitime sahiptir. Yaşlıların evliliklerine, çoğunlukla aile büyükleri karar vermiştir (%71,6). Yaşlıların birlikte yaşadığı kişiler %46,3 oranında eşleri olup ileriki yaşamlarında da birlikte yaşamak istedikleri kişi yüksek oranda (%71,9) eştir. Diğer yandan eşini kaybeden yaşlıların bazıları da yaşıyor olsaydı eşleriyle hayatlarını sürdürmek istediklerini, belirtmişlerdir. Yaşlıların %16,8'i eşleriyle birlikte, evli veya bekâr kız/erkek çocuklarıyla yaşamakta; ileriki dönemde ise %12,6'sı çocukları ve torunlarıyla yaşamak istemektedir. Yaşlıların %18,6'sı yalnız, %4,1'i de yakın aile üyeleriyle (anne, baba, kız veya erkek kardeş, kayınvalide, gelin, torun, yeğen, görümce, yenge, vd.) yaşamını sürdürmektedir. Saha çalışmaları sırasındaki gözlemlere göre de özellikle köylerdeki yaşlılar, genellikle birlikte yaşadıkları kişilerle, dolayısıyla alıştıkları yaşam alışkanlıkları doğrultusunda, ileriki yaşamlarını sürdürmek istemektedir (Çizelge 4.20) (Şekil 4.47).

Çizelge 4.20. Yaşlıların Demografik Özellikleri (n=700)

Değişkenler	Sayı	%	Değişkenler	Sayı	%
Cinsiyet			Aile Biçimi		
Kadın	420	60,0	Çekirdek Aile	597	85,3
Erkek	280	40,0	Geniş Aile	103	14,7
Yaş Aralığı			Evlilik Kararı		
65-74	401	57,3	Kendi	183	26,1
75-84	225	32,1	Aile büyükleri	501	71,6
85+	74	10,6	Bekâr	16	2,3
Doğum Yeri			Akraba Evliliği Durumu		
Kendi köyü	414	59,1	Amca Oğlu/Kızı	61	8,7
Kadirli İlçesine Bağlı Başka Köy	60	8,6	Teyze Oğlu/Kızı	34	4,9
Kadirli İlçesi	67	9,6	Halakızı, Dayıoğlu	30	4,3
Diğer Köyler	20	2,9	Dayıkızı, Halaoğlu	21	3,0
Diğer İlçeler	126	18,0	Kök Akraba	27	3,9
Osmaniye veya Diğer İller	12	1,7	Yok	511	73,0
Yurtdışı	1	0,1	Bekâr	16	2,3
Medeni Durum			Meslek		
Evli	445	63,6	Ev Hanımı	384	54,9
Bekâr	16	2,3	Çiftçi	72	10,3
Eşi Vefat Etmiş	229	32,7	Mevsimlik Tarım İşçisi	12	1,7
Boşanmış	10	1,4	Serbest Meslek Sahibi	9	1,2
			Emekli	223	31,9
Eğitim Durumu			Birlikte Yaşanan Kişiler		
Okur-Yazar Değil	202	28,9	Eş	324	46,3
Okur-Yazar	110	15,7	Eş ve Bekâr Çocuklar	73	10,4
İlkokul	272	38,9	Eş ve Evli Çocuklar	45	6,4
Ortaokul	37	5,3	Bekâr Çocuklar	38	5,4
Lise	36	5,1	Evli Çocuklar	58	8,3
Üniversite	43	6,1	Yakın Aile Üyeleri	29	4,1
Köyde İlçede Yaşanan Süre			Yalnız	130	18,6
Doğdu Doğalı	437	62,4	Diğer Kişiler (Bakıcı, vd)	3	0,4
5-10 yıl	19	2,7			
11-20 yıl	24	3,4	Birlikte Yaşamak İstenen Kişiler		
21-30 yıl	25	3,6	Eş	503	71,9
31-40 yıl	28	4,0	Çocuk ve Torunlar	88	12,6
41-50 yıl	86	12,3	Yakın Aile Üyeleri	109	15,6
51 yıl ve üzeri	81	11,6			

Şekil 4.47. İlçe Merkezinde Beraber Yaşayan Anne (91) ve Kızı (66)

Yaşlıların demografik özelliklerine yönelik bulgulardan; cinsiyet, eğitim düzeyi ve evlilik yaşı, yaş gruplarına göre ayrıntılı olarak incelenmiştir. Yaşlılar, yaş grupları ve cinsiyete göre incelendiğinde tüm yaş gruplarında kadın yaşlı oranının erkek yaşlı oranından daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. 65-74 yaş grubunda kadın yaşlı oranı %56,2; 75-84 yaş grubunda %32,6; 85+ yaş grubunda ise %11,2'dir. Eğitim düzeyi bakımından kadın yaşlıların çoğu (%43,1) okur-yazar değildir. Erkek yaşlıların %7,5'i okur-yazar olmayıp sadece okur-yazar olan erkek yaşlı oranı da %12,5'tir. Diğer eğitim düzeylerinde ise erkek yaşlı oranı, kadın yaşlı oranına göre oldukça yüksektir. Örneğin ortaokul düzeyinde kadın yaşlı oranı %1,2 iken erkek yaşlı oranı %11,4'tür. Yaşlıların eğitim durumları, yaş grupları ve cinsiyete göre incelendiğinde de kadın yaşlıların 65-74 yaş aralığında %29,7'sinin, 75-84 yaş aralığında %54,7'sinin, 85+ yaş aralığında ise %76,6'sının okur-yazar olmadığı belirlenmiştir. 65-74 yaş grubundaki erkek yaşlıların %5,5'inin, 75-84 yaş grubundaki erkek yaşlıların %5,7'sinin, 85+ yaş grubundaki erkek yaşlıların ise %25,9'unun okur-yazar olmadığı belirlenmiştir. Diğer eğitim düzeylerinde de özellikle 85+ yaş aralığında, kadın yaşlıların eğitim seviyesi erkek yaşlılara göre oldukça düşüktür. Bulgulara göre eğitim bileşeni bakımından kadınların daha dezavantajlı olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 4.21).

Çizelge 4.21. Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyi

YAŞ GRUPLARI	EĞİTİM DÜZEYİ	CİNSİYET					
		Erkek		Kadın		Toplam	
		Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
65-74	Okur-Yazar Değil	9	5,5	70	29,7	79	19,7
	Okur-Yazar	11	6,7	39	16,5	50	12,5
	İlkokul	85	51,5	97	41,1	182	45,4
	Ortaokul	30	18,2	5	2,1	35	8,7
	Lise	17	10,3	12	5,1	29	7,2
	Üniversite	13	7,9	13	5,5	26	6,5
	Toplam	165	100,0	236	100,0	401	100,0
75-84	Okur-Yazar Değil	5	5,7	75	54,7	80	35,6
	Okur-Yazar	13	14,8	32	23,4	45	20,0
	İlkokul	54	61,4	21	15,3	75	33,3
	Ortaokul	2	2,3	0	0,0	2	0,9
	Lise	5	5,7	1	0,7	6	2,7
	Üniversite	9	10,2	8	5,8	17	7,5
	Toplam	88	100,0	137	100,0	225	100,0
85+	Okur-Yazar Değil	7	25,9	36	76,6	43	58,1
	Okur-Yazar	11	40,7	4	8,5	15	20,3
	İlkokul	9	29,7	7	14,9	15	20,3
	Ortaokul	0	0,0	0	0,0	0	0,0
	Lise	1	3,7	0	0,0	1	1,3
	Üniversite	0	0,0	0	0,0	0	0,0
	Toplam	27	100,0	47	100,0	74	100,0
TOPLAM	Okur-Yazar Değil	21	7,5	181	43,1	202	28,9
	Okur-Yazar	35	12,5	75	17,9	110	15,7
	İlkokul	147	52,5	125	29,8	272	38,9
	Ortaokul	32	11,4	5	1,2	37	5,3
	Lise	23	8,2	13	3,1	36	5,1
	Üniversite	22	7,9	21	5,0	43	6,1
	Toplam	280	100,0	420	100,0	700	100,0

Yaşlıların cinsiyeti ve eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek üzere yapılan Ki-Kare analizine göre cinsiyet ile eğitim düzeyi arasındaki farklılık, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur

($p < 0,05$, $df=5$, $Chi-Square=143,293$). Araştırmada cinsiyet-egitim düzeyi ilişkisi, Mann-Whitney U analizi ile de test edilmiştir. Bu analiz sonucuna göre de eğitim düzeyi ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık ($p < 0,05$) bulunmaktadır (Çizelge 4.22). Her iki analiz sonuçlarına göre kadın yaşlıların eğitim düzeyinin düşük olma sebebinin cinsiyet değişkeni ile ilgili olduğu söylenebilir.

Araştırmada ayrıca, yaşlıların yaş grupları ve eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla çoklu karşılaştırma da yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre eğitim düzeyiyle tüm yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık ($p < 0,05$) söz konusudur (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.22. Cinsiyete Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Mann-Whitney U Analizi

	Eğitim Düzeyi
Mann-Whitney U	30.924.000
Wilcoxon W	119.334.000
Z	-11.131
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000

a.Grup Değişkeni: Cinsiyet

Çizelge 4.23. Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Tamhane's T2 Analizi

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Eğitim Düzeyi	1) 65-74	2	.530*	.117	.000	.25	.81
		3	1.246*	.124	.000	.94	1.55
	2) 75-84	1	-.530*	.117	.000	-.81	-.25
		3	.716*	.141	.000	.38	1.06
	3) 85+	1	-1.246*	.124	.000	-1.55	-.94
		2	-.716*	.141	.000	-1.06	-.38

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

Araştırmada yaşlıların ilk evlilik yaşı; yaş grupları, cinsiyet ve yerleşim yerlerine göre incelenmiştir. Buna göre yaşlıların ilk evlilik yaşı ortalama 21 olup en küçük evlilik yaşı 13, en büyük evlilik yaşı da 50'dir. Yaşlıların ilk evlilik yaşı, yaş grupları ve cinsiyete göre farklılık göstermekle birlikte,

genellikle küçük yaşta evlilikler (13-19 yaş aralığında, kadınların %59,8'i) söz konusudur. Yaş grupları ve cinsiyete göre evlilik yaşı incelendiğinde 65-74 yaş grubundaki kadın yaşlıların ilk evlilik yaşının 13-19 yaş aralığı (%51,6) ve 20-29 yaş aralığında (%42,7) yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Aynı yaş grubundaki erkek yaşlıların evlilik yaşı da 20-29 yaş aralığında yüksek orandadır (%63,6). 75-84 yaş grubundaki kadın yaşlıların evlilik yaşı, 13-19 yaş aralığında (%66,9) yoğunlaşırken erkek yaşlıların evlenme yaşı 20-29 yaş aralığında, 65-74 yaş grubuyla artan oranda (%70,5) benzerlik göstermektedir. Yaş ilerledikçe evlenme yaşı, özellikle kadınlarda, daha da düşmektedir. Dolayısıyla 85+ yaş grubundaki kadın yaşlıların evlilik yaşı, 13-19 yaş aralığında oransal olarak daha da yüksek bulunmuştur (%78,7). Erkek yaşlıların evlilik yaşı ise 20-29 yaş aralığında yüksek orandadır (%61,6). 30 ve üzeri yaşta evlenen kadın yaşlıların toplam oranı %4,4 iken 85+ yaş grubunda 30 ve üzeri yaşta evlenen kadın yaşlı bulunmamaktadır. Aynı yaş grubundaki erkek yaşlıların oranı ise %11,5'tir (Çizelge 4.24).

Yaşlıların cinsiyeti ve evlilik yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek üzere yapılan Ki-Kare analizine göre cinsiyet ile ilk evlilik yaşı arasındaki fark, istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$, $df=2$, $Chi-Square=88,252$). Analiz sonuçlarından da kadınların erkeklere göre daha küçük yaşta evlenmeleri veya evlendirilmelerinin cinsiyetleriyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.24. Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların İlk Evlilik Yaşı (n=684)

YAŞ ARALIĞI	CİNSİYET		EVLİLİK YAŞI			
			13-19 Yaş	20-29 Yaş	30 Yaş ve Üzeri	Toplam
65-74	Erkek	Sayı	39	103	20	162
		%	24,1	63,6	12,3	100,0
	Kadın	Sayı	116	96	13	225
		%	51,6	42,7	5,8	100,0
	Toplam	Sayı	155	199	33	387
		%	40,1	51,4	8,5	100,0
75-84	Erkek	Sayı	19	62	7	88
		%	21,6	70,5	8,0	100,0
	Kadın	Sayı	91	40	5	136
		%	66,9	29,4	3,7	100,0
	Toplam	Sayı	110	102	12	224
		%	49,1	45,5	5,4	100,0
85+	Erkek	Sayı	7	16	3	26
		%	26,9	61,6	11,5	100,0
	Kadın	Sayı	37	10	0	47
		%	78,7	21,3	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	44	26	3	73
		%	60,3	35,6	4,1	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	65	181	30	276
		%	23,6	65,6	10,9	100,0
	Kadın	Sayı	244	146	18	408
		%	59,8	35,8	4,4	100,0
	Toplam	Sayı	309	327	48	684
		%	45,2	47,8	7,0	100,0

Araştırmada ayrıca, yaşlıların ilk evlilik yaşının yerleşim yerlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla çoklu karşılaştırma yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yaşlıların ilk evlilik yaşı, köylerin kendi aralarında anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) göstermezken ilçe merkezi ve köyler (ova ve orman) arasında anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) söz konusudur (Çizelge 4.25).

Çizelge 4.25. Yaşlıların Evlilik Yaşının Yerleşim Yerlerine Göre Çoklu Karşılaştırması

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Evlilik Yaşı	1- Ova Köyleri	2	-.113	.052	.089	-.24	.01
		3	-.336*	.073	.000	-.51	-.16
	2- Orman Köyleri	1	.113	.052	.089	-.01	.24
		3	-.223*	.079	.016	-.41	-.03
	3- İlçe Merkezi	1	.336*	.073	.000	.16	.51
		2	.223*	.079	.016	.03	.41

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: İlçe Merkezi-Köyler Karşılaştırma

2) Yaşlıların Ekonomik Özellikleri

Araştırma kapsamındaki yaşlıların temel geçim kaynağı, yüksek oranda (%70,9) tarım dışı (memur, işçi, sanayi, serbest çalışan, emekli, vd.) gelirlerdir. Yaşlıların sadece %4,0'ının temel geçim kaynağı, tarımsal (kendi toprağında çiftçilik, hayvancılık, vd) üretimden elde ettikleri gelire dayanmaktadır. Hem tarım hem tarım dışı gelire sahip olan yaşlıların oranı ise %16,9'dur. Temel geçim kaynağı başka olan yaşlıların oranı ise %8,3'tür. Yaşlıların %39,0'ı Emekli Sandığı, BAĞ-KUR (özellikle çiftçi), SSK gibi kurumlardan aldıkları aylıkla geçimlerini sağlamaktadır. Dul-Yetim aylığı ile geçimini sağlayan yaşlıların oranı %10,6 iken yaşlılık aylığı ile geçinenlerin oranı %21,3'tür. Çocuklarının desteği ile geçinen yaşlıların oranı %1,7; sosyal transferlerle geçinenlerin oranı ise %2,9'dur. Tarım ve hayvancılığın yanı sıra farklı aylık gelirlerle (Emekli, Dul-Yetim, Özürlü, Bakım, Muhtar, Yaşlılık/Aylığı) hayatını sürdüren yaşlıların oranı %16,9 olup kendi emekli aylıklarının yanı sıra haneye giren başka aylık gelirle (Dul-Yetim, Şehit, Bakım veya Özürlü/Aylığı) geçinen yaşlıların oranı da %2,3'tür. Yaşlıların hane ve kişisel gelirleri aylık ortalama tutar olarak incelendiğinde hane geliri olmayan sadece 1 yaşlı bulunmaktadır. Hane geliri 1500-2000 TL aralığındaki yaşlıların oranı %34,7; 2000-3000 TL aralığındaki yaşlıların oranı %29,1 ve 3000 TL ve üzeri hane gelire sahip olanların oranı da %17,0'dır. Kişisel geliri olmayan (genellikle kadınlar) yaşlıların oranı %19,6 olup kişisel geliri 500-1000 TL olan yaşlıların oranı %23,4; 1500-2000 TL olan yaşlıların oranı %23,3'tür. Kişisel geliri 2000-3000 TL aralığındaki yaşlıların oranı %15,3; 3000 TL ve üzeri olan yaşlıların

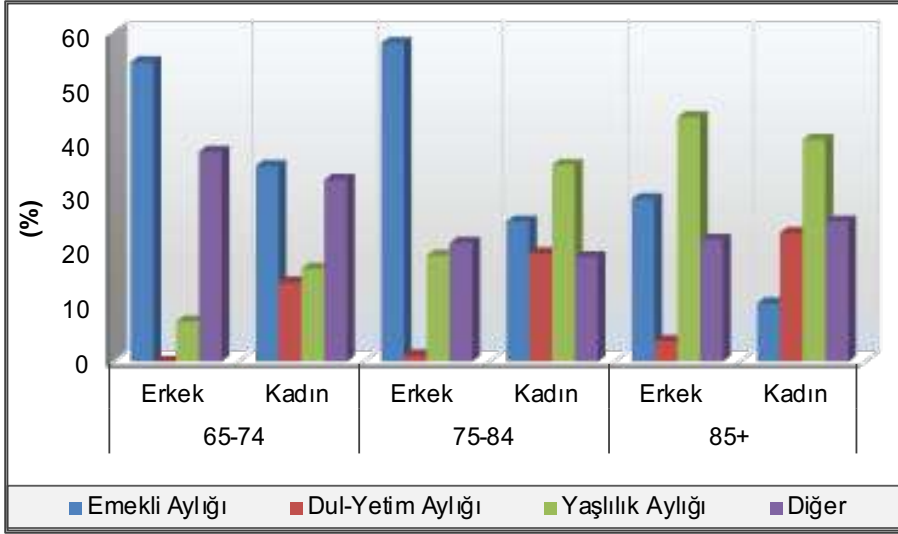
oranı da %9,7 olarak belirlenmiştir. Yaşlıların kendi ekonomik durumlarına yönelik değerlendirmelerine göre ekonomik durumunun çok kötü olduğunu düşünen yaşlıların oranı %8,0; kötü olduğunu düşünenlerin oranı da %34,0'dır. Ekonomik durumlarını iyi olarak değerlendiren yaşlıların oranı %13,9; orta düzeyde olduğunu düşünenlerin oranı da %43,4'tür (Çizelge 4.26).

Çalışmada, cinsiyet-geçimini sağlama durumu ve cinsiyet-kişisel gelir ilişkisi, yaş gruplarına göre ayrıntılı olarak incelenmiş; bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla da Ki-Kare analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$, $df=3$, $Chi-Square=77,579$).

Çizelge 4.26. Yaşlıların Ekonomik Özellikleri (n=700)

TEMEL GEÇİM KAYNAĞI		Sayı	(%)
Tarım		28	4,0
Tarım Dışı		496	70,9
Hem Tarım Hem Tarım Dışı		118	16,9
Başka	Özürü Aylığı/Özürü Yakını İçin Bakım Aylığı	12	1,7
	Şehit Aylığı	16	2,3
	Çocukların Desteği	12	1,7
	Dul Aylığı	8	1,1
	Diğer	10	1,4
	Toplam	58	8,3
Toplam		700	100,0
ÇALIŞMA DURUMU			
Çalışıyor	Çiftçi	44	6,3
	Mevsimlik Tarım İşçisi	5	0,7
	Toplam	49	7,0
Çalışmıyor		651	93,0
Toplam		700	100,0
GEÇİMİNİ SAĞLAMA DURUMU			
Emekli Aylığı		273	39,0
Dul-Yetim Aylığı		74	10,6
Yaşlılık Aylığı		149	21,3
Çocukların Desteği		12	1,7
Tarım Geliri		28	4,0
Sosyal Transferler	Bakım Aylığı/Özürü Aylığı	12	1,7
	Dul Aylığı	8	1,1
	Toplam	20	2,8
Tarım ve Hayvancılığın Yanı Sıra Farklı Aylık Gelir		118	16,9
Kendi Emekli Aylığının Yanı Sıra Haneye Giren Başka Aylık Gelir		16	2,3
Diğer		10	1,4
Toplam		700	100,0
HANE GELİRİ (Aylık Ortalama) (TL)			
Gelir yok		1	0,1
0-500		1	0,1
500-1000		68	9,7
1000-1500		64	9,1
1500-2000		243	34,7
2000-3000		204	29,1
3000 ve üzeri		119	17,0
Toplam		700	100,0
KİŞİSEL GELİR (Aylık Ortalama) (TL)			
Gelir yok		137	19,6
0-500		13	1,9
500-1000		164	23,4
1000-1500		48	6,9
1500-2000		163	23,3
2000-3000		107	15,3
3000 ve üzeri		68	9,7
Toplam		700	100,0

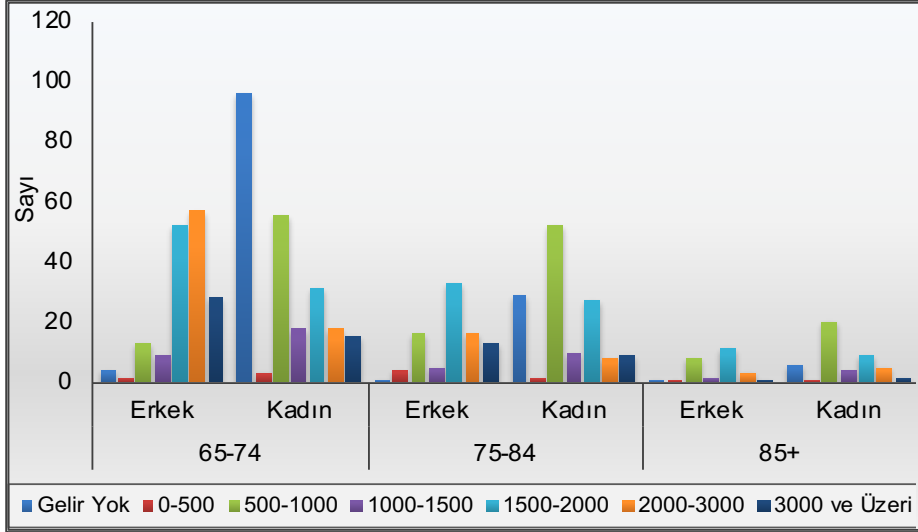
Yaşlıların geçimini sağlama durumları, özellikle Devlet garantisinde olan yaşlıların yaş gruplarına nasıl dağıldıklarını belirlemek üzere 4 kategoride incelenmiştir. Diğer başlığı altındaki geçim kaynakları ise çocukların desteği, tarım geliri, sosyal transferler, tarım ve hayvancılığın yanı sıra farklı aylık gelir, kendi emekli aylığının yanı sıra haneye giren başka aylık gelir ve diğerleridir. Geçimini sağlama durumu ve cinsiyetlerine göre 65-74 yaş aralığındaki erkek yaşlıların %54,5'si emekli aylığı, %7,3'ü yaşlılık aylığı, %38,2'si de diğer gelir kaynaklarıyla geçinirken kadın yaşlıların %35,6'sı emekli aylığı, %16,9'u yaşlılık aylığı, %33,1'i de diğer gelirlerle geçinmektedir. Bu yaş grubundaki kadınların %14,4'ü (34 kişi) dul-yetim aylığı alırken erkeklerin hiçbiri dul-yetim aylığı almamaktadır. 75-84 yaş aralığındaki erkek yaşlıların %58,0'ı emekli aylığı, %19,3'ü yaşlılık aylığı ve %21,6'sı diğer gelir kaynaklarıyla geçimini sağlamaktadır. Kadın yaşlıların %25,5'i emekli aylığı, %19,7'si dul-yetim aylığı, %35,8'i yaşlılık aylığı, %19,0'ı da diğer gelir kaynaklarıyla geçinmektedir. 85+ yaş aralığındaki erkek yaşlıların %29,6'sı emekli aylığı, %3,7'si dul-yetim aylığı, %44,5'i yaşlılık aylığı, %22,2'si de diğer gelirlerle geçimini sağlamaktadır. Kadın yaşlıların %10,6'sı emekli aylığı, %23,5'i dul-yetim aylığı, %40,4'ü yaşlılık aylığı ve %25,5'i de diğer gelir kaynaklarıyla geçinmektedir. Yaş gruplarının tamamında emekli aylığı alan yaşlıların toplamı 273 kişi olup erkek yaşlı oranı %53,3; kadın yaşlı oranı %29,6'dır. Yaşlılık aylığı alan yaşlıların toplamı ise 149 olup erkek yaşlı oranı %14,6; kadın yaşlı oranı %25,7'dir. Yaşlılık aylığıyla geçinen yaşlılar yüksek oranda kadındır. Diğer yandan, yaşlılık aylığı ile geçimini sağlayan erkek yaşlıların yaş ilerledikçe oransal olarak artış gösterdiği de anlaşılmaktadır. Örneğin, 65-74 yaş grubunda yaşlılık aylığı alan erkek yaşlı oranı %7,3 iken 85+ yaş grubunda bu oran, %44,5'e yükselmiştir (Şekil 4.48).

Şekil 4.48. Yaş Aralığı ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Geçimini Sağlama Durumu

Ortalama kişisel gelir ve cinsiyete göre geliri olmayan yaşlılar toplam 137 kişi ve bu yaşlıların %4,4'ü erkek, %95,6'sı kadındır. Kişisel geliri 500-1000 TL aralığında olan yaşlı sayısı, toplam 164 kişi olup bunların %22,6'sı erkek, %77,4'ü de kadındır. 1500-2000 TL kişisel gelire sahip olan yaşlılar, toplam 163 kişidir (%58,9'u erkek, %41,1'i kadın). Kişisel geliri 2000-3000 TL olan erkeklerin oranı %71,0; kadınların oranı da %29,0'dır. 3000 TL ve üzeri kişisel gelire sahip olan yaşlılar ise toplam 68 kişidir (%61,8'i erkek, %38,2'si kadın). Yaşlıların kişisel gelir durumu yaş gruplarına göre incelendiğinde 65-74 yaş aralığında kişisel geliri olmayan yaşlılar, toplam 100 kişi (%4,0'ı erkek, %96,0'ı kadın); 75-84 yaş aralığında 30 kişi (%3,3'ü erkek, %96,7'si kadın); 85+ yaş aralığında 7 kişidir (%14,3'ü erkek, %85,7'si kadın). 65-74 yaş aralığında aylık ortalama 500-1000 TL arasında kişisel geliri olan yaşlılar toplam 68 kişi (%19,1'i erkek, %80,9'u kadın); 75-84 yaş aralığında 68 kişi (%23,5'i erkek, %76,5'i kadın); 85+ yaş aralığında 28 kişidir (%28,6'sı erkek, %71,4'ü kadın). Alan çalışması sırasında yaşlılar, yaşlılık aylığının 700/800 TL arasında değiştiğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla 500-1000 TL arasında kişisel geliri olan yaşlıların çoğunun yaşlılık aylığı aldığı söylenebilir. 65-74 yaş aralığında aylık ortalama 1000-1500 TL arasında kişisel geliri olan yaşlılar toplam 27 kişi (%33,3'ü erkek, %66,7'si kadın); 75-84 yaş aralığında 15 kişi (%33,3'ü erkek, %66,7'si kadın); 85+ yaş aralığında 6 kişidir (%33,3'ü erkek,

%66,7'si kadın). Kişisel gelire sahip olma bakımından gelir gruplarının çoğunda, genellikle kadın yaşlıların daha dezavantajlı olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 4.49).

Şekil 4.49. Yaş Aralığı ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Aylık Kişisel Geliri (TL)

Yaşlıların cinsiyetlerine göre ortalama aylık kişisel geliri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Ki-Kare analizine göre değişkenler arasındaki fark, istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur. Cinsiyet ve ortalama aylık kişisel gelir analiz sonuçları; $p < 0,05$, $df = 6$, Chi-Square=175,73'tür.

Yaşlıların %35,6'sının ev ihtiyaçları, çocukları (evli veya bekar oğlu/kızı ya da torunu/torunları) tarafından temin edilmektedir. %34,9'unun ihtiyaçlarını, kendi ve eşi; %16,4'ünün ihtiyaçlarını kendi; %3,5'inin ihtiyaçlarını kendi ve yakın akrabaları (yeğeni, kız veya erkek kardeşi/kardeşleri, vd.) veya komşuları temin etmektedir. Yaşlılar, ulaşım sorunu olsa bile tüm ihtiyaçları için genellikle ilçe merkezine gitmektedir. Dolayısıyla ihtiyaçlarının büyük kısmını sadece ilçe merkezinden karşılayan yaşlılar, yüksek orandadır (Bu orana, ilçe merkezinde yaşayan yaşlılar da dahildir.) (%78,0). Bakkal bulunan köylerdeki yaşlıların bazıları, günlük ihtiyaçlarını bakkal ve köye haftanın belirli günlerinde gelen Çerçilerden (%1,6) temin etmektedir. İlçe merkezi ve Çerçilerden ihtiyaçlarını temin eden yaşlı oranı ise %12,7'dir. Yaşlıların

ihtiyaçlarını temin etme sıklığı ise yüksek oranda (%88,0) haftada bir ya da birkaç kezdir (Çizelge 4.27).

Çizelge 4.27. Yaşlıların İhtiyaçlarını Karşılama Durumları

İhtiyaçlarını Temin Eden Kişi	Sayı	(%)
Kendi	115	16,4
Eşi ve Kendi	244	34,9
Eşi	24	3,4
Çocukları	249	35,6
Çocukları ve Kendi/Eşi	41	5,9
Yakın Akrabaları	15	2,1
Komşuları ve Kendi	10	1,4
Bakıcısı	2	0,3
Toplam	700	100,0
İhtiyaçlarını Temin Ettiği Yer		
Köy Bakkalı ve Çerçi	11	1,6
İlçe Merkezi	546	78,0
Köy Bakkalı ve İlçe Merkezi	51	7,3
İlçe Merkezi ve Çerçi	89	12,7
İl	3	0,4
Toplam	700	100,0
İhtiyaçlarını Temin Etme Sıklığı		
Günlük	21	3,0
Haftada Bir ya da Bir Kaç Kez	616	88,0
Ayda Bir	63	9,0
Toplam	700	100,0

Saha çalışmaları sırasında, köylerde yaşayan yaşlıların hepsinin ikamet ettikleri evin kira olmadığı anlaşılmıştır. İlçe merkezindeki yaşlıların da sadece 3'ü kiracı olarak yaşamaktadır. Yaşlıların %51,6'sının ikamet ettikleri evin mülkiyeti kendisine aittir. Mülkiyet sahipliği cinsiyete göre %95,7 oranında erkek yaşlının olup kadın yaşlıların mülkiyet sahipliği, %22,1 oranındadır. Yaşadıkları evin mülkiyetinin eşine ait olduğunu belirten yaşlıların oranı %37,2; aileye, abisine, kızına veya torununa ait olduğunu bildirenlerin oranı ise %11,2'dir. Köylerdeki yaşlıların tamamı, yaşadıkları ortamın fiziksel koşullarından memnun olduklarını belirtmişlerdir. Köylerdeki yaşlıların ikamet

ettikleri ev, genellikle bahçe içinde olup evlerin oda sayısı, en az 2 en fazla 6'dır (ortalama 3,96). Evlerinin oda sayısı 4 olan yaşlıların oranı oldukça yüksektir (%62,7). Bu yaşlıların çoğu da geniş aile biçiminde yaşamaktadır. Yaşlıların ikamet ettikleri evlerin çoğu (%87,6) betonarme olup kerpiç evlerin oranı %7,3; taş evlerin (genellikle orman köylerinde) oranı da %5,0'dır. Evlerin köy merkezine mesafesi, genellikle (%93,9) yakındır (Çizelge 4.28).

Çizelge 4.28. Yaşlıların İkamet Ettikleri Evle İlgili Bilgiler

Mülkiyet			Mülkiyetin Cinsiyete Dağılımı		
	Sayı	(%)	Erkek	Sayı	(%)
Kendinin	361	51,6	Kendinin	268	95,7
Eşinin	260	37,2	Oğlunun	8	2,9
Oğlunun	43	6,1	Eşinin	2	0,7
Ailenin Hepsine Ait	26	3,7	Ailenin hepsine ait	2	0,7
Diğer	10	1,4	Diğer	0	0,0
Toplam	700	100,0	Toplam	280	100,0
Evin Yapısal Özelliği			Kadın		
Betonarme	613	87,6	Eşinin	258	61,4
Kerpiç	51	7,3	Kendinin	93	22,1
Taş	35	5,0	Oğlunun	35	8,4
Kerpiç ve Betonarme	1	0,1	Ailenin Hepsine Ait	24	5,7
Toplam	700	100,0	Diğer	10	2,4
			Toplam	420	100,0

Araştırmada, ilçe merkezi ve köylerde yaşayan yaşlıların demografik ve ekonomik özelliklerinin yerleşim yerlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Karşılaştırmalar, ilçe merkezi-ova köyleri ve ilçe merkezi-orman köyleri arasında yapılmış; karşılaştırmalarda Mann-Whitney U Analizinden yararlanılmıştır.

İlçe merkezi-Ova köyleri karşılaştırması, demografik özellikler bakımından incelendiğinde; analizi yapılan aile üyesi sayısı, kardeş sayısı, çocuk sayısı, eğitim düzeyi, evlilik yaşı, evlilik kararını veren kişi, akraba evliliği durumu ve aile biçimi değişkenlerinin yerleşim yerlerine göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır (Çizelge 4.29).

Çizelge 4.29. İlçe Merkezi ve Ova Köylerindeki Yaşlıların Demografik Özelliklerinin Mann-Whitney U Analizi

	Aile Üyesi Sayısı	Kardeş Sayısı	Çocuk Sayısı	Eğitim Düzeyi
Mann-Whitney U	10.110.000	12.563.000	7.127.000	4.851.500
Wilcoxon W	13.191.000	15.644.000	10.208.000	91.171.500
Z	-5.641	-3.164	-7.908	-10.196
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.002	.000	.000
	Evlilik Yaşı	Evlilik Kararını Veren	Akraba Evliliği Durumu	Aile Biçimi
Mann-Whitney U	11.037.500	11.131.500	12.969.500	13.714.000
Wilcoxon W	92.847.500	14.134.500	99.289.500	16.795.000
Z	-4.520	-5.084	-3.522	-3.422
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.001

a.Grup Değişkeni: İlçe Merkezi-Ova Köyleri

Yaşlıların ekonomik özelliklerinin (geçimini sağlama durumu, ortalama aylık hane geliri, ortalama aylık kişisel gelir ve ekonomik durumu hakkındaki düşüncesi) karşılaştırıldığı analiz sonuçlarına göre ilçe merkezi ve ova köylerindeki yaşlıların ekonomik yönden anlamlı farklılık ($p < 0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.30. İlçe Merkezi ve Ova Köylerindeki Yaşlıların Ekonomik Özelliklerinin Mann-Whitney U Analizi

	Geçimini Sağlama Durumu	Ortalama Aylık Hane Geliri
Mann-Whitney U	12.154.500	5.574.000
Wilcoxon W	15.235.500	91.894.000
Z	-3.611	-9.514
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.000
	Ortalama Aylık Kişisel Gelir	Ekonomik Durumu Hakkındaki Düşüncesi
Mann-Whitney U	6.650.500	8.449.500
Wilcoxon W	92.970.500	11.530.500
Z	-8.395	-7.142
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.000

a.Grup Değişkeni: İlçe Merkezi-Ova Köyleri

Yaşlıların demografik özelliklerinin ilçe merkezi-orman köyleri karşılaştırmasına göre aile üyesi sayısı, kardeş sayısı, çocuk sayısı, eğitim düzeyi, evlilik yaşı, vd. değişkenlerin anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği belirlenmiştir (Çizelge 4.31).

Çizelge 4.31. İlçe Merkezi ve Orman Köylerindeki Yaşlıların Demografik Özelliklerinin Mann-Whitney U Analizi

	Aile Üyesi Sayısı	Kardeş Sayısı	Çocuk Sayısı	Eğitim Düzeyi
Mann-Whitney U	5.694.000	5.158.500	2.936.500	2.483.500
Wilcoxon W	8.775.000	8.239.500	6.017.500	24.011.500
Z	-4.301	-4.731	-8.347	-9.426
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000
	Evlilik Yaşı	Evlilik Kararını Veren	Akraba Evliliği Durumu	Aile Bıçımı
Mann-Whitney U	6.320.000	5.603.500	6.599.000	7.500.000
Wilcoxon W	27.026.000	8.606.500	28.127.000	10.581.000
Z	-2.800	-4.547	-3.216	-1.998
Asymp. Sig. (2-tailed)	.005	.000	.001	.046

a.Grup Değişkeni: İlçe Merkezi-Orman Köyleri

Yaşlıların ilçe merkezi ve orman köylerine göre ekonomik durumlarının karşılaştırıldığı Mann-Whitney U Analizinde ise geçimini sağlama durumu bakımından anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) bulunmazken ortalama aylık hane geliri, kişisel gelir ve ekonomik durumu hakkındaki düşüncesi bakımından anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur (Çizelge 4.32).

Çizelge 4.32. İlçe Merkezi ve Orman Köylerindeki Yaşlıların Ekonomik Özelliklerinin Mann-Whitney U Analizi

	Geçimini Sağlama Durumu	Ortalama Aylık Hane Geliri
Mann-Whitney U	7.457.500	1.242.000
Wilcoxon W	10.538.500	22.770.000
Z	-1.065	-11.570
Asymp. Sig. (2-tailed)	.287	.000
	Ortalama Aylık Kişisel Gelir	Ekonomik Durumu Hakkındaki Düşüncesi
Mann-Whitney U	2.600.000	2.757.500
Wilcoxon W	24.128.000	5.838.500
Z	-9.018	-9.067
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.000

a.Grup Değişkeni: İlçe Merkezi-Orman Köyleri

3) Yaşlıların Sağlık Durumları

Yaşlılık, önüne geçilmesi mümkün olmayan biyolojik, kronolojik, sosyal yönleri ve sorunları olan bir süreçtir. Dolayısıyla yaşlılıkta sağlık sorunlarının artması, yaşlılıkla birlikte ortaya çıkan fizyolojik ve psikolojik fonksiyonlardaki gerileme ve yetersizliklerdir. Yetersizlik, yaşlı bireyde kronik sağlık sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. Ülkemizde 65 yaş ve üzeri grubun %90'ında 1, %35'inde 2, %23'ünde 3, %15'inde 4 ve daha fazla kronik sağlık sorunu olduğu tahmin edilmektedir (SB, 2015). Çalışma kapsamındaki yaşlıların çoğu (%76,0'ı) da bir veya birden fazla sağlık problemi yaşamaktadır. Tanısı konmuş hastalığı bulunan kadın yaşlıların oranı %79,8; erkek yaşlıların oranı ise %70,4'tür. Yaş grupları ve cinsiyete göre 65-74 yaş aralığındaki sağlık sorunu olan erkek yaşlıların oranı %60,6; kadın yaşlıların oranı ise %70,8'dir. 75-84 yaş grubundaki erkek yaşlıların %80,7'si; kadın yaşlıların %90,5'i ve 85+ yaş grubundaki erkek yaşlıların %96,3'ü; kadın yaşlıların %93,6'sı sağlık sorunu yaşamaktadır. Yaş gruplarına göre farklılık göstermekle birlikte, sağlık sorunu yaşayan kadın yaşlılar, erkek yaşlılara göre daha yüksek orandadır (Çizelge 4.33).

Çizelge 4.33. Yaş Aralığı ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sağlık Durumu

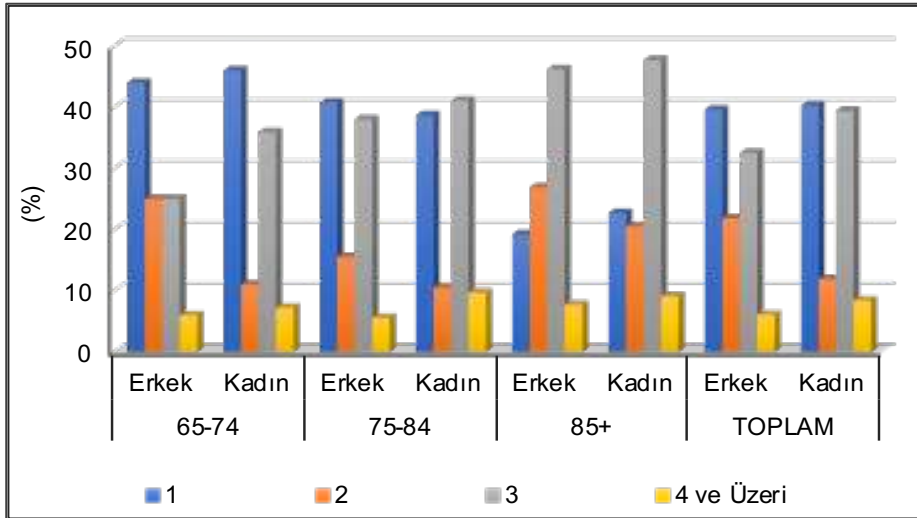
YAŞ ARALIĞI	CİNSİYET		SAĞLIK SORUNU		TOPLAM
			Var	Yok	
65-74	Erkek	Sayı	100	65	165
		%	60,6	39,4	100,0
	Kadın	Sayı	167	69	236
		%	70,8	29,2	100,0
	Toplam	Sayı	267	134	401
		%	66,6	33,4	41,1
75-84	Erkek	Sayı	71	17	88
		%	80,7	19,3	100,0
	Kadın	Sayı	124	13	137
		%	90,5	9,5	100,0
	Toplam	Sayı	196	30	226
		%	86,7	13,3	100,0
85+	Erkek	Sayı	26	1	27
		%	96,3	3,7	100,0
	Kadın	Sayı	44	3	47
		%	93,6	6,4	100,0
	Toplam	Sayı	70	4	74
		%	94,6	5,4	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	197	83	280
		%	70,4	29,6	100,0
	Kadın	Sayı	335	85	420
		%	79,8	20,2	100,0
	Toplam	Sayı	532	168	700
		%	76,0	24,0	100,0

Yaş grupları ve sağlık sorunu arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek üzere yapılan Ki-Kare analizine göre de değişkenler arasında istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$, $df=2$, Chi-Square=47,556).

Sağlık sorunu yaşayan yaşlıların (532 kişi) %30,4'ü tek, %11,9'u iki, %28,0'ı üç, %5,7'si de dört veya daha fazla hastalık sorunu yaşamaktadır. Hastalık sayısı, yaş aralıkları ve cinsiyete göre incelendiğinde 65-74 yaş aralığında, kadın yaşlıların %46,1'i tek hastalık; %10,8'i iki hastalık; %35,9'u üç hastalık; %7,2'si de dört veya daha fazla hastalıkla mücadele etmektedir. 75-84 yaş aralığındaki erkek yaşlıların %40,8'i tek hastalık, kadın yaşlıların %41,1'i üç hastalık sorunu yaşamaktadır. 85+ yaş aralığındaki erkeklerin %19,2'si, kadınların %22,7'si tek hastalık; erkek yaşlıların %46,2'si ve kadın yaşlıların %47,7'si üç hastalık sorunu yaşamaktadır (Çizelge 4.34) (Şekil 4.50).

Çizelge 4.34. Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sağlık Sorunu Sayısı

YAŞ ARALIĞI	CİNSİYET		HASTALIK SAYISI				Toplam
			1	2	3	4 ve Üzeri	
65-74	Erkek	Sayı	44	25	25	6	100
		%	44,0	25,0	25,0	6,0	100,0
	Kadın	Sayı	77	18	60	12	167
		%	46,1	10,8	35,9	7,2	100,0
	Toplam	Sayı	121	43	85	18	267
		%	45,3	16,2	31,8	6,7	100,0
75-84	Erkek	Sayı	29	11	27	4	71
		%	40,8	15,5	38,0	5,6	100,0
	Kadın	Sayı	48	13	51	12	124
		%	38,7	10,5	41,1	9,7	100,0
	Toplam	Sayı	77	24	78	16	195
		%	39,5	12,3	40,0	8,2	100,0
85+	Erkek	Sayı	5	7	12	2	26
		%	19,2	26,9	46,2	7,7	100,0
	Kadın	Sayı	10	9	21	4	44
		%	22,7	20,5	47,7	9,1	100,0
	Toplam	Sayı	15	16	33	6	70
		%	21,4	22,9	47,1	8,6	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	78	43	64	12	197
		%	39,6	21,8	32,5	6,1	100,0
	Kadın	Sayı	135	40	132	28	335
		%	40,3	11,9	39,4	8,4	100,0
	Toplam	Sayı	213	83	196	40	532
		%	40,0	15,6	36,8	7,5	100,0

Şekil 4.50. Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sağlık Sorunu Sayısı

Yaşlıların cinsiyeti ve sağlık sorunu sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek üzere yapılan Ki-Kare analizine göre değişkenler arasındaki fark, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$, $df=3$, $Chi-Square=10,246$).

Yaşlıların en fazla sorun yaşadıkları hastalık, hastalık gruplarına göre tasnif edilerek analizler yapılmıştır. Hastalıklar; Endokrin-Metabolizma Hastalıkları, Dolaşım Sistemi Hastalıkları, Omurga Sistemi Hastalıkları, Solunum Sistemi Hastalıkları, Kulak-Burun-Boğaz Hastalıkları ve Diğer Hastalıklar ana başlıkları altında toplanmıştır. Diğer Hastalıklar başlığı altında yer alan hastalıklar, oransal olarak düşük olduğu için ana gruplar, Diğer (Göz Hastalıkları, Kas-İskelet Sistemi Hastalıkları, Sinir Sistemi Hastalıkları, Kanserler, Sindirim Sistemi Hastalıkları, Böbrek ve İdrar Yolları Hastalıkları, Bağırsak Hastalıkları, Bulaşıcı Hastalıklar, Sinir ve Ruh Hastalıkları) başlığı altında toplanmıştır.

Yaşlıların %24,3'ü Endokrin-Metabolizma Hastalıkları (Diyabet, Guatr, Tiroit Nodülleri, Obezite, vd.), %19,0'ı Dolaşım Sistemi Hastalıkları (Koroner Arter Bypass Graft Ameliyatı, Kalp Kapağı Rahatsızlığı, Damar İltihabı, vd.), %5,9'u Omurga Sistemi Hastalıkları (Bel veya Boyun Fıtığı, Omurga Kireçlenmesi, vd.), %5,3'ü Solunum Sistemi Hastalıkları (Akciğer Hastalıkları, KOAH, Astım, Kronik Bronşit, vd.), %4,7'si Kulak-Burun-Boğaz Hastalıkları (Yaşa Bağlı İşitme Kaybı, Orta Kulak Enfeksiyonu, Vertigo, vd.), %16,9'u da Diğer Hastalıklarla (Akciğer/Meme/Kolon/Prostat/Mide/ Pankreas Kanseri, Depresyon, Kalın Bağırsak Sarkması, Mide Ülseri, Eklem Hastalıkları, Epilepsi, Parkinson, Demans, Alzheimer, Felç, vd.) mücadele etmektedir.

Cinsiyet ve yaş aralıklarına göre yaşlıların hastalıkları, çizelgedeki sayısal kodlar kullanılarak incelenmiştir. 65-74 yaş aralığındaki erkek yaşlıların %20,0'ı, kadın yaşlıların %43,1'i; 75-84 yaş aralığındaki erkek yaşlıların %14,1'i, kadın yaşlıların %42,7'si; 85+ yaş aralığındaki erkek yaşlıların %11,5'i, kadın yaşlıların %27,3'ü Diyabet, Guatr, Tiroit Nodülleri, Obezite, vd. hastalık sorunlarını yaşamaktadır. 1 numaralı hastalık grubundaki tüm yaş gruplarındaki kadın yaşlıların oranı, erkek yaşlılara göre daha yüksektir. Saha çalışmaları sırasında da kadın yaşlıların çoğunun Diyabet hastası olduğu öğrenilmiş ve şeker ölçüm cihazı kullandığı gözlenmiştir. 65-74 yaş aralığındaki erkek yaşlıların %40,0'ı, kadın yaşlıların %18,0'ı; 75-84 yaş aralığındaki erkek yaşlıların %40,8'i, kadın yaşlıların %14,5'i; 85+ yaş

aralığındaki erkek yaşlıların %30,8'i, kadın yaşlıların da %18,2'si, 2 numaralı hastalıklarla sorun yaşamaktadır. Bu grupta ise erkek yaşlı oranı yüksek olup erkek yaşlıların özellikle kalp hastalığı sorunu yaşadıkları ve birçoğunun (%3,7) Bypass ameliyatı geçirdiği belirlenmiştir. 3 numaralı grup hastalıklarından bel fitiği, kadın yaşlıların çoğunun şikâyet ettikleri hastalıktır. Dolayısıyla bu hastalık grubunda kadın oranı, tüm yaş gruplarında erkek oranından daha yüksektir. 4 numaralı hastalık grubunda, tüm yaş aralıklarındaki erkek yaşlıların %8,6'sı, kadın yaşlıların %6,0'ı akciğer, KOAH (özellikle erkek yaşlılar), vd. solunum hastalıklarından şikâyet etmektedir. 5 numaralı hastalık grubunda, erkek yaşlıların %7,1'i; kadın yaşlıların %5,7'si ağır işitme, vertigo, vd. hastalıklarla sorun yaşamaktadır. 6 numaralı hastalık grubunda ise yaşlıların %1,9'u Akciğer, Meme, Kolon, Prostat, Mide ve Pankreas kanseridir. Bu grupta erkek yaşlıların %26,4'ü, kadın yaşlıların %19,7'si Göz hastalıkları, Felç, Epilepsi, Parkinson, Demans, Alzheimer, vd. sağlık sorunlarıyla mücadele etmektedir (Çizelge 4.35). Diğer yandan, yaşlıların tamamı sağlık sorunu yaşadıklarında, tıbbi bakımı tercih etmekte, dolayısıyla öncelikli olarak sağlık ocaklarına veya hastanelere (Devlet veya özel) başvurmaktadır.

Çizelge 4.35. Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sorun Yaşadıkları Hastalıklar

YAŞ GRUPLARI	CİNSİYET		HASTALIKLAR						TOPLAM
			1	2	3	4	5	6	
65-74	Erkek	Sayı	20	40	1	9	2	28	100
		%	20,0	40,0	1,0	9,0	2,0	28,0	100,0
	Kadın	Sayı	72	30	17	12	5	31	167
		%	43,1	18,0	10,2	7,2	3,0	18,6	100,0
	Toplam	Sayı	92	70	18	21	7	59	267
		%	34,5	26,2	6,7	7,9	2,6	22,1	100,0
75-84	Erkek	Sayı	10	29	2	7	7	16	71
		%	14,1	40,8	2,8	9,9	9,9	22,5	100,0
	Kadın	Sayı	53	18	16	8	5	24	124
		%	42,7	14,5	12,9	6,5	4,0	19,4	100,0
	Toplam	Sayı	63	47	18	15	12	40	195
		%	32,3	24,1	9,2	7,7	6,2	20,5	100,0
85+	Erkek	Sayı	3	8	1	1	5	8	26
		%	11,5	30,8	3,8	3,8	19,2	30,8	100,0
	Kadın	Sayı	12	8	4	0	9	11	44
		%	27,3	18,2	9,1	0,0	20,5	25,0	100,0
	Toplam	Sayı	15	16	5	1	14	19	70
		%	21,4	22,9	7,1	1,4	20,0	27,1	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	33	77	4	17	14	52	197
		%	16,8	39,1	2,0	8,6	7,1	26,4	100,0
	Kadın	Sayı	137	56	37	20	19	66	335
		%	40,9	16,7	11,0	6,0	5,7	19,7	100,0
	Toplam	Sayı	170	133	41	37	33	118	532
		%	32,0	25,0	7,7	7,0	6,2	22,2	100,0

1=Endokrin-Metabolizma Hastalıkları, 2=Dolaşım Sistemi Hastalıkları, 3=Omurga Sistemi Hastalıkları, 4=Solunum Sistemi Hastalıkları, 5=Kulak-Burun-Boğaz Hastalıkları, 6=Diğer Hastalıklar

Araştırmada, yaşlıların cinsiyetleriyle hastalıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek üzere Ki-Kare analizi yapılmış ve analize göre değişkenler arasındaki fark, istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$, $df=3$, $Chi-Square=10,246$). Diğer yandan, yaşlıların hastalık türlerinin yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için de Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yaş grupları ile hastalık türleri arasında anlamlı farklılık ($p < 0,05$) bulunmaktadır (Çizelge 4.36) (Şekil 4.51).

Çizelge 4.36. Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Hastalık Türlerinin Kruskal-Wallis Analizi

	Hastalık Türleri
Kruskal-Wallis H	6.797
df	2
Asymp. Sig.	.033

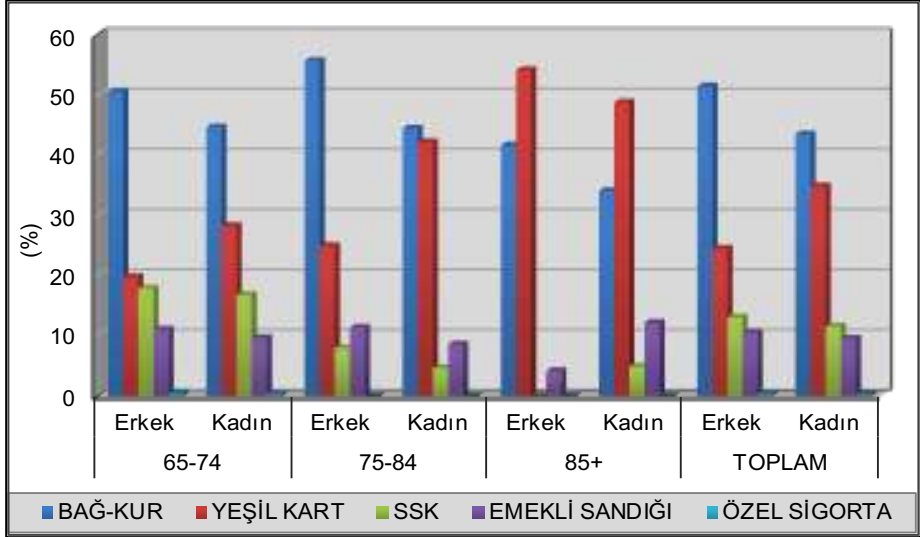
a. Grup Değişkeni: Yaş Grupları

Şekil 4.51. İlçe Merkezinde Görüşülen Evli Çift (Kadın 71, Erkek 81)

Yaşlıların sağlık giderlerini karşılama durumlarına göre %95,6'sının sosyal güvenceye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Yaşlıların sahip oldukları sosyal güvencenin kurumlara dağılımı ise %46,8 BAĞ-KUR, %30,6 Yeşil Kart, %12,3 SSK, %10,0 Emekli Sandığı olarak belirlenmiştir. Sosyal güvenceye sahip olma durumu, yaş grupları ve cinsiyete göre incelendiğinde 65-74 yaş aralığındaki kadın yaşlıların %44,7'sinin BAĞ-KUR, %28,3'ünün Yeşil Kart, %16,8'inin SSK ve %9,7'sinin de Emekli Sandığından yararlandıkları anlaşılmaktadır. 75-84 yaş aralığındaki erkek yaşlıların sosyal güvencelerinin kurumlara dağılımı, BAĞ-KUR %55,7; Yeşil Kart %25,0; SSK %8,0; Emekli Sandığı %11,4'tür. 85+ yaş aralığında ise erkek (%54,2) ve kadın (%48,8) yaşlıların çoğunun yararlandıkları sosyal güvence, Yeşil Karttır (Şekil 4.52).

Sosyal güvencesi bulunmayan (%4,4) yaşlıların sadece 2'si kız çocuğunun, 29'u da erkek çocuğunun sosyal güvencesinden yararlanmaktadır.

Şekil 4.52. Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Sosyal Güvencenin Kurumlara Dağılımı

Araştırmada, yaşlıların tanıdığı konmuş hastalıkları ve sahip oldukları sosyal güvence kapsamının ilçe merkezi ve köylere göre çoklu karşılaştırmasında, One-Way ANOVA-Tamhane's T2 Analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yaşlıların hastalıkları bakımından ilçe merkezi ve köyler arasında anlamlı bir farklılık ($p > 0,05$) söz konusu değildir. Diğer yandan yaşlıların sahip oldukları sosyal güvence kapsamı (SSK, BAĞ-KUR, Emekli Sandığı, vd.), ova ve orman köylere göre anlamlı bir farklılık göstermezken ilçe merkezi-ova köyleri ve ilçe merkezi-orman köyleri karşılaştırmasına göre anlamlı farklılık ($p < 0,05$) göstermektedir (Çizelge 4.37).

Çizelge 4.37. Yaşlıların Hastalıkları ve Sosyal Güvence Kapsamının Çoklu Karşılaştırması

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişkenler	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Hastalıklar	1-Ova Köyleri	2	.198	.188	.649	-.25	.65
		3	.320	.289	.613	-.38	1.02
	2-Orman Köyleri	1	-.198	.188	.649	-.65	.25
		3	.122	.308	.971	-.62	.87
	3-İlçe Merkezi	1	-.320	.289	.613	-1.02	.38
		2	-.122	.308	.971	-.87	.62
Sosyal Güvence Kapsamı	1-Ova Köyleri	2	-.009	.098	1.000	-.24	.23
		3	1.679*	.131	.000	1.36	1.99
	2-Orman Köyleri	1	.009	.098	1.000	-.23	.24
		3	1.688*	.136	.000	1.36	2.02
	3-İlçe Merkezi	1	-1.679*	.131	.000	-1.99	-1.36
		2	-1.688*	.136	.000	-2.02	-1.36

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: İlçe Merkezi-Köyler

4) Yaşlıların Bireysel Özellikleri

Yaşlıların bireysel özellikleri; ehliyet sahipliği, teknoloji kullanımları, ilgi alanları, sorun ve düşünceleri bakımından incelenmiştir. Ehliyet sahibi yaşlıların oranı %30,7 olup cinsiyete göre ehliyet sahibi olanların %68,2'si erkek; %5,7'si kadındır. İnterneti olan yaşlıların oranı %11,7 (%12,1'i erkek, %11,4'ü kadın); bilgisayar kullanan yaşlıların oranı ise %6,0'dır (%6,8'i erkek, %5,5'i kadın). Yaşlıların %88,1'i cep telefonu kullanırken %1,1'i sabit telefon kullanmaktadır. Cinsiyete göre cep telefonu kullanan yaşlıların %92,5'i erkek, %85,2'si kadındır (Çizelge 4.38). Saha çalışmaları sırasında, özellikle ileri yaşta ve okur-yazar olmayan yaşlıların sadece karşıdan (çocukları, akrabaları, vd.) gelen aramalara cevap vermek amacıyla tuşlu cep telefonu kullandıkları gözlenmiştir.

Çizelge 4.38. Yaşlıların Cinsiyete Göre Ehliyet Sahipliği ve Teknoloji Kullanım Durumları

		Ehliyet Sahipliği			TOPLAM
		Var	Yok		
Erkek	Sayı	191	89		280
	(%)	68,2	31,8		100,0
Kadın	Sayı	24	396		420
	(%)	5,7	94,3		100,0
Toplam	Sayı	215	485		700
	(%)	30,7	69,3		100,0
		İnternet Sahipliği			TOPLAM
		Var	Yok		
Erkek	Sayı	34	246		280
	(%)	12,1	87,9		100,0
Kadın	Sayı	48	372		420
	(%)	11,4	88,6		100,0
Toplam	Sayı	82	618		700
	(%)	11,7	88,3		100,0
		Bilgisayar Kullanımı			TOPLAM
		Evet	Hayır		
Erkek	Sayı	19	261		280
	(%)	6,8	93,2		100,0
Kadın	Sayı	23	397		420
	(%)	5,5	94,5		100,0
Toplam	Sayı	42	658		700
	(%)	6,0	94,0		100,0
		Telefon Kullanımı			TOPLAM
		Cep Telefonu	Sabit Telefon	Kullanmıyor	
Erkek	Sayı	259	1	20	280
	(%)	92,5	0,4	7,1	100,0
Kadın	Sayı	358	7	55	420
	(%)	85,2	1,7	13,1	100,0
Toplam	Sayı	617	8	75	700
	(%)	88,1	1,1	10,7	100,0

Araştırmada, yaşlıların ehliyet sahipliği ve teknoloji kullanım durumları yerleşim yerlerine göre ikili olarak karşılaştırılmış; ilçe merkeziyle ova ve orman köylerindeki yaşlılar arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.39) (Çizelge 4.40).

Çizelge 4.39. İlçe Merkezi ve Ova Köylerindeki Yaşlıların Ehliyet Sahipliği ve Teknoloji Kullanım Durumlarının Mann-Whitney U Analizi

	Ehliyet Sahipliği	İnternet Sahipliği
Mann-Whitney U	12.526.000	9.677.500
Wilcoxon W	15.607.000	12.758.500
Z	-3.915	-9.498
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.000
	Bilgisayar Kullanımı	Cep Telefonu Kullanımı
Mann-Whitney U	9.403.000	14.294.000
Wilcoxon W	12.484.000	17.375.000
Z	-12.284	-2.870
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.004

a.Grup Değişkeni: İlçe Merkezi-Ova Köyleri

Çizelge 4.40. İlçe Merkezi ve Orman Köylerindeki Yaşlıların Ehliyet Sahipliği ve Teknoloji Kullanım Durumlarının Mann-Whitney U Analizi

	Ehliyet Sahipliği	İnternet Sahipliği
Mann-Whitney U	6.117.000	4.828.500
Wilcoxon W	9.198.000	7.909.500
Z	-3.852	-7.819
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.000
	Bilgisayar Kullanımı	Cep Telefonu Kullanımı
Mann-Whitney U	4.593.000	7.419.000
Wilcoxon W	7.674.000	10.500.000
Z	-9.868	-2.191
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.028

a.Grup Değişkeni: İlçe Merkezi-Orman Köyleri

Araştırmada yaşlıların ilgi alanları, sorun ve düşünceleri de bireysel özellikler başlığı altında incelenmiştir. Buna göre ilçe merkezinde yaşayan yaşlılarla köylerde yaşayanların ilgi alanları farklı olmakla birlikte, Pandemi döneminde eve kapanmak zorunda kalan yaşlıların ilgi alanlarının da zorunlu olarak değiştiği belirlenmiştir. Pandemi öncesinde ilçe merkezindeki yaşlıların kültürel faaliyetlere, sosyal aktivitelere katılmaları söz konusuysen Pandemi döneminde tek ilgi alanları televizyon olmuştur. Köylerdeki yaşlılar da Pandemi öncesinde akranlarıyla vakit geçirirken Pandemi döneminde onlar için de televizyon önemli bir ilgi alanı haline gelmiştir. Dolayısıyla yaşlıların %92,3'ünün ilgi alanı, televizyon izleme olarak belirlenmiştir. İbadet ettiğini

belirten yaşlıların oranı %5,4 olmakla birlikte; ilgi alanı televizyon olan çoğu yaşlı da ibadet ettiği halde bunu dile getirmemiştir. Yaşlıların çok azı (%2,3); spor yapma, kitap okuma, müzik dinleme, şiir ve hikâye yazma, yün eğirme, dikiş dikme, traktör kullanma gibi faaliyetlerin ilgi alanına girdiğini belirtmiştir (Şekil 4.53).

Şekil 4.53. Kümbet Köyünde Görüşülen 76 Yaşında Bir Kadını

Araştırmada yaşlıların ilgi alanlarının yanı sıra sorunlarıyla ilgili düşünceleri de belirlenmiştir. Buna göre hiçbir sorunu olmadığını düşünen yaşlıların oranı %20,1'dir. Kişiyeye göre önem bakımından farklılık gösteren ve sorunu olan yaşlıların oranı ise %79,9'dur. Yaşlıların %37,0'ının en önemli sorunu, geçim sıkıntısı iken %35,3'ünün en önemli sorunu, sağlık sorunudur (kendi, eşi veya yakınları). En önemli sorununu yalnızlık, yakınlarının vefatı, okur-yazar olmamak, gelecek kaygısı olarak belirten yaşlıların oranı ise %7,6'dır. Diğer yandan geleceğini düşündüğünde kendini mutlu hisseden yaşlıları oranı %48,3'tür. Mutsuz olduğunu belirten (%51,7) yaşlıların geleceğini düşündüğünde mutsuz olma nedenleri; ekonomik sorunlar (%26,6) ve ağır sağlık sorunlarının (%15,3) yanı sıra yakınlarının vefatı nedeniyle hayat amacının kalmaması, ülkenin ve çocuklarının geleceği için kaygılanması, çocuklarına yük olduğunu düşünmesi, yalnızlık ve çaresizliktir (Çizelge 4.41).

Çizelge 4.41. Yaşlıların İlgili Alanı, Sorun ve Düşünceleri

İlgili Alanları	Sayı	(%)
Televizyon İzleme	646	92,3
İbadet Etme	38	5,4
Diğer	16	2,3
Toplam	700	100,0
En Önemli Sorunu		
Hiçbir Sorunu Yok	141	20,1
Geçim Sıkıntısı (Ekonomik Sorun)	259	37,0
Sağlık Sorunu (Kendi, Eşi veya Yakın Akrabaları)	247	35,3
Yalnızlık	28	4,0
Yakınlarının Vefatı (Eşi, Oğlu, Kızı, Yakın Akraba/Arkadaşları)	14	2,0
Çocuklarının ve Tüm Gençlerin Geleceği İçin Kaygılanıyor	9	1,3
Okur-Yazar Olmamak	2	0,3
Toplam	700	100,0
Geleceğini Düşündüğünde Kendini Nasıl Hissettiği		
Çok mutsuz	1	0,1
Mutsuz	361	51,6
Mutlu	329	47,0
Çok mutlu	9	1,3
Toplam	700	100,0
Mutsuzluk Nedeni		
Ekonomik Sorunlar	187	26,6
Ağır Sağlık Sorunları (Kendi, Eşi, Çocukları, Yakın Akrabaları)	107	15,3
Eşi, Evladı, Yakın Akraba veya Arkadaşlarının Vefatı	30	4,3
Gelecek Kaygısı	18	2,6
Yalnızlık	14	2,0
Elden ayaktan düşmek	4	0,6
Maddi ve Manevi Yönden Çocuklarına Yük Olmak	2	0,3
Toplam	362	51,7

4.2.2.2. Demografik Özellikler (II)

1) Köylerdeki Yaşlıların Demografik Özellikleri

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma evrenini oluşturan, ova ve orman köylerinde yaşayan yaşlılar (622 kişi), demografik özellikleri bakımından incelenmiştir. Ova köylerindeki yaşlıların aile üyesi sayısı en az 1, en fazla 9 kişi olup ortalama aile üyesi sayısı, yaklaşık 3 kişidir. Kardeş sayısı ise en az 1, en fazla 20 kişi (çok eşli evliliklerden) ve ortalama kardeş sayısı, yaklaşık 7 kişidir. Ova köylerindeki yaşlıların çocuk sayısı da en az 1, en fazla 14 olup ortalama çocuk sayısı yaklaşık 5'tir. Görüşülen bireylerin en üst yaş sınırı, 107 (bir kişi) olup ortalama yaş ise 74'tür. Ova köylerindeki yaşlıların ilk evlilik yaşı, en düşük 13; en yüksek 44 olup yaşlıların %59,3'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Orman köylerindeki yaşlıların aile üyesi sayısı ise en az 1, en fazla 10 kişi olup ortalama aile üyesi sayısı, yaklaşık 3 kişidir. Kardeş sayısı en az 2, en fazla 21 kişi (çok eşli evliliklerden) ve ortalama kardeş sayısı, yaklaşık 8 kişidir. Orman köylerindeki yaşlıların çocuk sayısı da en az 1, en fazla 14 olup ortalama çocuk sayısı yaklaşık 5'tir. Görüşülen bireylerin en üst yaş sınırı, 107 (bir kişi) olup ortalama yaş ise 75'tir. Orman köylerindeki yaşlıların ilk evlilik yaşı, en düşük 14; en yüksek 43 olup yaşlıların %58,5'ini de kadınlar oluşturmaktadır.

Ova köylerindeki yaşlıların çoğu (%58,3) yaşadıkları köyde, %27,7'si ilçelerde doğmuştur. Yaşlıların %54,9'u doğduklarından beri %14,9'u 41-50 yıldır, %13,5'i de 51 yıl ve üzeri süredir, buldukları köyde yaşamaktadır. Medeni durumlarına göre yaşlıların %56,1'i evli, %31,8'inin eşi vefat etmiş ve %2,7'si de bekârdır. Aile biçimine göre ova köylerindeki yaşlıların %82,2'si çekirdek aile biçiminde yaşamını sürdürmektedir. Yaşlıların %70,4'ünün eşleriyle akrabalık bağı bulunmazken %23,6'sının birinci derece akrabalık bağı (amca oğlu/kızı, teyze oğlu/kızı, hala/dayı oğlu veya kızı) bulunmaktadır. Kadın yaşlıların %94,7'si ev hanımı olup %4,1'i emeklidir. Erkek yaşlıların ise %29,6'sı çiftçi, %59,8'i de emeklidir. Dolayısıyla ova köylerindeki toplam yaşlıların %56,1'i ev hanımı (kadınlar), %26,7'si emekli (öğretmen, polis, hemşire, memur, çiftçi, işçi, esnaf, vd.) ve %12,8'i de çiftçi olarak belirlenmiştir. Yaşlıların %33,3'ü okur-yazar olmayıp %37,1'i ilkokul, %5,5'i ortaokul, %5,5'i de lise ve üniversite düzeyinde eğitime sahiptir. Yaşlıların evliliklerine, çoğunlukla aile büyükleri karar vermiştir (%76,5). Yaşlıların birlikte yaşadığı kişiler %44,1 oranında eşleri olup ileriki yaşamlarında da

birlikte yaşamak istedikleri kişi büyük oranda (%70,1) eştir. Yaşlıların %19,3'ü eşleriyle birlikte, evli veya bekâr kız/erkek çocuklarıyla yaşamakta; ileriki dönemde de %14,0'ı çocukları ve torunlarıyla yaşamak istemektedir. Yaşlıların %16,4'ü yalnız, %4,8'i de yakın aile üyeleriyle (anne, baba, kız veya erkek kardeş, kayınvalide, gelin, torun, yeğen, görümce, yenge, vd.) yaşamaktadır.

Orman köylerindeki yaşlıların büyük çoğunluğu (%83,1) yaşadıkları köyde, %6,8'i de ilçelerde doğmuştur. Yaşlıların %83,6'sı doğduklarından beri %7,7'si 41-50 yıldır, %5,8'i de 51 yıl ve üzeri süredir, buldukları köyde yaşamaktadır. Medeni durumlarına göre yaşlıların %65,2'si evli, %31,9'unun eşi vefat etmiş ve %1,9'u da bekârdır. Aile biçimine göre orman köylerindeki yaşlıların %90,3'ü çekirdek aile biçiminde yaşamını sürdürmektedir. Yaşlıların %75,4'ünün eşleriyle akrabalık bağı bulunmazken %20,3'ünün birinci derece akrabalık bağı bulunmaktadır. Orman köylerindeki kadın yaşlıların tamamı ev hanımı olup erkek yaşlıların %22,1'i çiftçi, %75,6'sı da emeklidir. Dolayısıyla mesleklerine göre orman köylerindeki toplam yaşlıların %58,4'ü ev hanımı (kadınlar), %31,4'ü emekli (öğretmen, polis, memur, çiftçi, işçi, esnaf, vd.) ve %9,2'si çiftçidir. Yaşlıların %29,5'i okur-yazar olmayıp %47,3'ü ilkokul, %6,8'i ortaokul, %2,4'ü de lise ve üniversite mezunudur. Yaşlıların evlilik kararında, yüksek oranda (%76,4) aile büyükleri söz sahibidir. Yaşlıların birlikte yaşadığı kişiler %48,3 oranında eşleri olup ileriki yaşamlarında da birlikte yaşamak istedikleri kişi yüksek oranda (%69,1) eştir. Yaşlıların %16,4'ü eşi ve evli veya bekâr kız/erkek çocuklarıyla yaşamakta; ileriki dönemde de %13,5'i çocukları ve torunlarıyla yaşamak istemektedir. Yaşlıların %17,4'ü yalnız, %3,4'ü de yakın aile üyeleriyle yaşamaktadır (Çizelge 4.42).

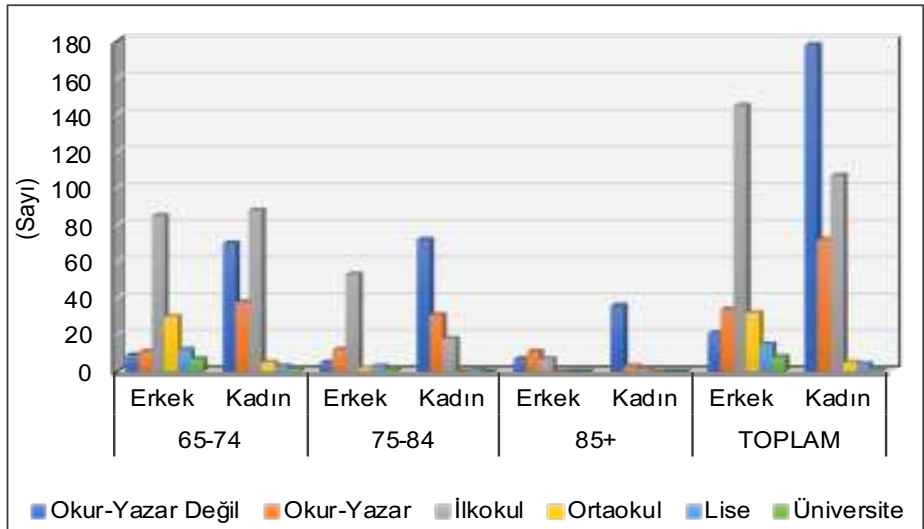
Çizelge 4.42. Köylerde Yaşayan Yaşlıların Demografik Özellikleri (n=622)

	OVA KÖYLERİ		ORMAN KÖYLERİ			OVA KÖYLERİ		ORMAN KÖYLERİ	
	Sayı	%	Sayı	%		Sayı	%	Sayı	%
Cinsiyet					Aile Biçimi				
Kadın	246	59,3	121	58,5	Çekirdek Aile	341	82,2	187	90,3
Erkek	169	40,7	86	41,5	Geniş Aile	74	17,8	20	9,7
Toplam	415	100,0	207	100,0	Toplam	415	100,0	207	100,0
Yaş Aralığı					Evlilik Kararı				
65-74	250	60,2	109	52,7	Kendi	95	23,5	48	23,6
75-84	124	29,9	74	35,7	Aile büyüklüğü	309	76,5	155	76,4
85+	41	9,9	24	11,6	Toplam	404	100,0	203	100,0
Toplam	415	100,0	207	100,0	Akraba Evliliği Durumu				
Doğum Yeri					Amca Oğlu/Kızı	45	10,8	16	7,7
Kendi köyü	242	58,3	172	83,1	Teyze Oğlu/Kızı	24	5,8	8	3,9
Kadiri İlçesine Bağlı Başka Köy	36	8,7	15	7,2	Halakızı, Dayıoğlu	18	4,3	10	4,8
Kadiri İlçesi	20	4,8	2	1,0	Dayıkızı, Halaoğlu	11	2,7	8	3,9
Diğer Köyler	13	3,1	5	2,4	Kök Akraba	14	3,3	5	2,4
Diğer İlçeler	95	22,9	12	5,8	Yok	292	70,4	156	75,4
Osmaniye veya Diğer İller	8	1,9	1	0,5	Bekâr	11	2,7	4	1,9
Yurtdışı	1	0,2	0	0,0	Toplam	415	100,0	207	100,0
Toplam	415	100,0	207	100,0	Meslek				
Medeni Durum					Ev Hanımı	233	56,1	121	58,4
Evlili	233	56,1	135	65,2	Çiftçi	53	12,8	19	9,2
Bekâr	11	2,7	4	1,9	Mevsimlik Tarım İşçisi	10	2,4	2	1,0
Eşi Vefat Etmiş	132	31,8	66	31,9	Serbest Meslek Sahibi	8	1,9	0	0,0
Boşanmış	7	1,7	2	1,0	Emekli	111	26,7	65	31,4
Toplam	415	100,0	207	100,0	Toplam	415	100,0	207	100,0
Eğitim Durumu					Birlikte Yaşayan Kişiler				
Okur-Yazar Değil	138	33,3	61	29,5	Eş	183	44,1	100	48,3
Okur-Yazar	77	18,6	29	14,0	Eş ve Bekâr Çocuklar	47	11,3	24	11,6
İlkokul	154	37,1	98	47,3	Eş ve Evli Çocuklar	33	8,0	10	4,8
Ortaokul	23	5,5	14	6,8	Bekâr Çocuklar	22	5,3	12	5,8
Lise	15	3,6	4	1,9	Evli Çocuklar	42	10,1	15	7,2
Üniversite	8	1,9	1	0,5	Yakın Aile Üyeleri	20	4,8	7	3,4
Toplam	415	100,0	207	100,0	Yalnız	68	16,4	36	17,4
Köyde Yaşanan Süre					Diğer	0	0,0	3	1,4
Doğdu Doğalı	228	54,9	173	83,6	Toplam	415	100,0	207	100,0
5-10 yıl	17	4,2	0	0,0	Birlikte Yaşamak İstenen Kişiler				
11-20 yıl	18	4,3	0	0,0	Eş	291	70,1	143	69,1
21-30 yıl	16	3,9	3	1,4	Çocuk ve torunlar	58	14,0	28	13,5
31-40 yıl	18	4,3	3	1,4	Yakın Aile Üyeleri	66	15,9	36	17,4
41-50 yıl	62	14,9	16	7,7	Toplam	415	100,0	207	100,0
51 yıl ve üzeri	56	13,5	12	5,8					
Toplam	415	100,0	207	100,0					

Araştırmada, köylerdeki yaşlılara ait bazı demografik bulgular (yaş grupları, cinsiyet, eğitim düzeyi, evlilik yaşı) köylere göre ayrıntılı olarak da incelenmiştir. Ova köylerindeki yaşlılar, yaş grupları ve cinsiyete göre incelendiğinde tüm yaş gruplarında kadın yaşlı oranının erkek yaşlı oranından daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. 65-74 yaş grubunda kadın yaşlı oranı, %57,7; 75-84 yaş grubunda %31,7; 85+ yaş grubunda ise %10,6'dır. Orman köylerinde ise ova köylerinden farklı olarak sadece 75-84 yaş grubunda kadın yaşlı oranı (%36,4), erkek yaşlı oranından (%34,9) yüksektir. 65-74 yaş grubunda kadın yaşlı oranı, %52,1 iken erkek yaşlı oranı %53,5'tir. Diğer yandan, 85+ yaş grubunda kadın ve erkek yaşlı oranı birbirine eşittir (%11,6). Köylerdeki yaşlılar eğitim düzeyi bakımından benzer özellik göstermektedir. Cinsiyete göre ova köylerindeki kadın yaşlıların %50,4'ü; orman köylerindeki kadın yaşlıların %44,6'sı okur-yazar değildir. Ova ve orman köyleri sıralamasına göre erkek yaşlıların %8,3'ü ve %8,1'i okur-yazar değilken sadece okur-yazar olan erkek yaşlı oranı ise %17,2 ve %5,8'dir. Diğer eğitim düzeylerinde de hem ova hem orman köylerindeki erkek yaşlı oranı, kadın yaşlı oranından daha yüksektir. Ova köylerinde ilkökul düzeyinde eğitime sahip olan kadın yaşlı oranı %26,8 iken erkek yaşlı oranı %52,1'dir. Orman köylerinde ise kadın yaşlıların %33,9'u, erkek yaşlıların %66,3'ü ilkökul mezunudur. Köylerdeki yaşlıların eğitim durumları, cinsiyet ve yaş gruplarına göre incelendiğinde de kadın yaşlıların 65-74 yaş grubunda %34,1'inin, 75-84 yaş grubunda da %59,0'ının, 85+ yaş grubunda ise %90,0'ının okur-yazar olmadığı anlaşılmaktadır. 65-74 yaş grubunda kadın yaşlıların %42,9'u, 75-84 yaş grubunda kadın yaşlıların %14,8'i, 85+ yaş grubunda ise kadın yaşlıların %2,5'i ilkökul düzeyinde eğitime sahiptir. Diğer eğitim düzeylerinde de özellikle 85+ yaş aralığında, kadın yaşlıların eğitim seviyesi erkek yaşlılara göre oldukça düşüktür. Bu da eğitim bileşeni bakımından, köylerdeki yaşlı kadınların (özellikle ileri yaşlardaki) erkek yaşlılara göre daha dezavantajlı olduğunu göstermektedir (Çizelge 4.43) (Şekil 4.54).

Çizelge 4.43. Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyi

KÖYLER	CİNSİYET	EĞİTİM DÜZEYİ							
		Okur-Yazar Değil	Okur-Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Toplam	
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	14	29	88	20	11	7	169
		%	8,3	17,2	52,1	11,8	6,5	4,1	100,0
	Kadın	Sayı	124	48	66	3	4	1	246
		%	50,4	19,5	26,8	1,2	1,6	0,4	100,0
	Toplam	Sayı	138	77	154	23	15	8	415
		%	33,3	18,6	37,1	5,5	3,6	1,9	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	7	5	57	12	4	1	86
		%	8,1	5,8	66,3	14,0	4,7	1,2	100,0
	Kadın	Sayı	54	24	41	2	0	0	121
		%	44,6	19,8	33,9	1,7	0,0	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	61	29	98	14	4	1	207
		%	29,5	14,0	47,3	6,8	1,9	0,5	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	21	34	145	32	15	8	255
		%	8,2	13,3	56,9	12,5	5,9	3,1	100,0
	Kadın	Sayı	178	72	107	5	4	1	367
		%	48,5	19,6	29,2	1,4	1,1	0,3	100,0
	Toplam	Sayı	199	106	252	37	19	9	622
		%	32,0	17,0	40,5	5,9	3,1	1,4	100,0

Şekil 4.54. Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Köylerdeki Yaşlıların Eğitim Düzeyi

Araştırmada, yaşlıların cinsiyeti ve eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek üzere yapılan Ki-Kare analizine göre cinsiyet ile eğitim düzeyi arasındaki farklılık, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$, $df=5$, $Chi-Square=159,745$). Ayrıca, cinsiyet ile eğitim düzeyi ve yaşlıların yaşadıkları köye (ova/orman) göre eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek üzere ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre cinsiyet ve eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık ($p < 0,05$) bulunmaktadır. Bu sonuçlara göre de kadın yaşlıların eğitim düzeyinin düşük olma sebebinin cinsiyet değişkeni ile ilgili olduğu söylenebilir. Diğer yandan, yaşlıların yaşadıkları köyle eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık ($p > 0,05$) söz konusu değildir (Çizelge 4.44) (Çizelge 4.45).

Çizelge 4.44. Cinsiyete Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Mann-Whitney U Analizi

	Eğitim Düzeyi
Mann-Whitney U	20.536.500
Wilcoxon W	88.064.500
Z	-12.587
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000

a. Grup Değişkeni: Cinsiyet

Çizelge 4.45. Köylere Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Mann-Whitney U Analizi

	Eğitim Düzeyi
Mann-Whitney U	40.625.500
Wilcoxon W	126.945.500
Z	-1.164
Asymp. Sig. (2-tailed)	.244

a. Grup Değişkeni: Köyler- Karşılaştırma

Araştırmada ayrıca, yaş grupları ve eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Yaş gruplarının ikili karşılaştırmalarında ise Mann-Whitney U Analizinden yararlanılmıştır. Diğer yandan, Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U analiz yöntemlerinin sonuçlarıyla çoklu karşılaştırma sonuçlarının benzerlik gösterip göstermediğini test etmek amacıyla da One-Way ANOVA-Tamhane's

T2 Analizi yapılmış ve bu analiz sonuçlarının da diğer analiz sonuçlarıyla benzer olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla tüm analiz sonuçlarına göre yaş grupları ve eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) söz konusudur (Çizelge 4.46) (Çizelge 4.47) (Çizelge 4.48).

Çizelge 4.46. Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Kruskal-Wallis Analizi

	Eğitim Düzeyi
Kruskal-Wallis H	83.421
df	2
Asymp. Sig.	.000

a. Grup Değişkeni: Yaş Grupları

Çizelge 4.47. İkili Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Mann-Whitney U Analizi

Test İstatistiği (a, b, c)	Eğitim Düzeyi	Eğitim Düzeyi	Eğitim Düzeyi
Mann-Whitney U	25.087.500	4.863.500	4.278.500
Wilcoxon W	44.788.500	7.008.500	6.423.500
Z	-6.098	-7.913	-4.351
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000

a. Grup Değişkeni: Yaş Grupları (65-74/75-84)

b. Grup Değişkeni: Yaş Grupları (65-74/85+)

c. Grup Değişkeni: Yaş Grupları (75-84/85+)

Çizelge 4.48. Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Eğitim Düzeyinin Tamhane's T2 Analizi

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Eğitim Düzeyi	1) 65-74	2	.601*	.096	.000	.37	.83
		3	1.210*	.108	.000	.95	1.47
	2) 75-84	1	-.601*	.096	.000	-.83	-.37
		3	.609*	.114	.000	.33	.88
	3) 85+	1	-1.210*	.108	.000	-1.47	-.95
		2	-.609*	.114	.000	-.88	-.33

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların ilk evlilik yaşı; yaşadıkları köy, cinsiyet ve yaş gruplarına göre ayrıntılı olarak incelenmiştir. Yaşlıların ilk evlilik yaşı, cinsiyete ve yaş gruplarına göre farklılık göstermekle birlikte, genellikle küçük yaşta evlilikler (özellikle kadınlar) söz konusudur. Ova köylerindeki yaşlıların ilk evlilik yaşı, cinsiyete göre incelendiğinde kadın yaşlıların %66,5'inin 13-19 yaş aralığında, erkek yaşlıların %59,4'ünün 20-29 yaş aralığında evlendikleri anlaşılmaktadır. Evlilik yaşı, 30 ve üzeri olan kadın yaşlı oranı %2,9 iken erkek yaşlı oranı da %10,9'dur. Orman köylerinde yaşayan yaşlıların da ilk evlilik yaşı, kadınlarda (%58,1) 13-19 yaş aralığında, erkeklerde (%72,1) 20-29 yaş aralığında yoğunlaşmıştır. Orman köylerinde yaşayan yaşlıların 30 ve üzeri yaşta evlenen kadın oranı, %4,3; erkek oranı ise %10,5'tir (Şekil 4.55).

Şekil 4.55. Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların İlk Evlilik Yaşı

Araştırmada, cinsiyet ile ilk evlilik yaşı arasında anlamlı farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek üzere Kruskal-Wallis analizi ve ikili karşılaştırmalar için de Mann-Whitney U Analizi yapılmıştır. Kruskal-Wallis analizi sonuçlarına göre cinsiyet ve ilk evlilik yaşı arasında anlamlı bir farklılık ($p < 0,05$) bulunmuştur. Analiz sonuçlarından da kadınların erkeklere göre daha küçük yaşta evlenmeleri veya evlendirilmelerinin cinsiyetleriyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. İkili karşılaştırmalarda da 13-19 yaş aralığı ile 20-29 ve 30 yaş

ve üzeri yaş arasında anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) bulunurken 20-29 yaş aralığı ve 30 ve üzeri yaş arasında anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) bulunmamaktadır (Çizelge 4.49) (Çizelge 4.50).

Çizelge 4.49. Cinsiyete Göre Yaşlıların İlk Evlilik Yaşının Kruskal-Wallis Analizi

	Cinsiyet
Kruskal-Wallis H	88.078
df	2
Asymp. Sig.	.000

a. Grup Değişkeni: Evlilik Yaşı

Çizelge 4.50. Cinsiyete Göre Yaşlıların İlk Evlilik Yaşının Mann-Whitney U Analizi

Test İstatistiği (a, b, c)	Cinsiyet	Cinsiyet	Cinsiyet
Mann-Whitney U	25.887.500	2.994.000	4.782.000
Wilcoxon W	68.373.500	45.480.000	43.285.000
Z	-8.711	-6.189	-1.362
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.000	.173

a. Grup Değişkeni: Evlilik Yaşı (13-19/20-29)

b. Grup Değişkeni: Evlilik Yaşı (13-19/30+)

c. Grup Değişkeni: Evlilik Yaşı (20-29/30+)

Köylerdeki yaşlıların ilk evlilik yaşı, yaş gruplarına göre incelendiğinde ileri yaşlardaki yaşlıların evliliklerinin daha küçük yaşlarda yapıldığı anlaşılmaktadır. 65-74 yaş grubundaki kadın yaşlıların %55,4'ü; 75-84 yaş grubundaki kadın yaşlıların %71,1'i; 85+ yaş grubundaki kadın yaşlıların da %82,5'i 13-19 yaş aralığında evlenmişlerdir. Yaş ilerledikçe ilk evlenme yaşı, özellikle kadınlarda, daha da düşmektedir. Diğer yandan, 65-74 yaş grubundaki erkek yaşlıların %61,6'sı; 75-84 yaş grubundaki erkek yaşlıların %68,4'ü; 85+ yaş grubundaki erkek yaşlıların %62,5'i, 20-29 yaş aralığında evlenmiştir. 30 yaş ve üzerinde evlenen erkek yaşlıların oranı %10,8; kadın yaşlıların oranı ise %3,4'tür (Çizelge 4.51).

Çizelge 4.51. Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Köylerdeki Yaşlıların İlk Evlilik Yaşı

YAŞ GRUPLARI	CİNSİYET		EVLİLİK YAŞI			
			13-19 Yaş	20-29 Yaş	30 Yaş ve Üzeri	Toplam
65-74	Erkek	Sayı	39	93	19	151
		%	25,8	61,6	12,6	100,0
	Kadın	Sayı	108	79	8	195
		%	55,4	40,5	4,1	100,0
	Toplam	Sayı	147	172	27	346
		%	42,5	49,7	7,8	100,0
75-84	Erkek	Sayı	19	52	5	76
		%	25,0	68,4	6,6	100,0
	Kadın	Sayı	86	31	4	121
		%	71,1	25,6	3,3	100,0
	Toplam	Sayı	105	83	9	197
		%	53,3	42,1	4,6	100,0
85+	Erkek	Sayı	6	15	3	24
		%	25,0	62,5	12,5	100,0
	Kadın	Sayı	33	7	0	40
		%	82,5	17,5	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	39	22	3	64
		%	60,9	34,4	4,7	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	64	160	27	251
		%	25,5	63,7	10,8	100,0
	Kadın	Sayı	227	117	12	356
		%	63,8	32,9	3,4	100,0
	Toplam	Sayı	291	277	39	607
		%	47,9	45,6	6,4	100,0

Yaşlıların yaş grupları ve evlilik yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek üzere çoklu karşılaştırma yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre 65-74 yaş grubu ile 75-84 ve 85+ yaş grupları arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) bulunurken 75-84 ve 85+ yaş grubu arasında anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) bulunmamaktadır (Çizelge 4.52).

Çizelge 4.52. Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların İlk Evlilik Yaşının Tamhane's T2 Analizi

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Evlilik Yaşı	1) 65-74	2	.140*	.053	.026	.01	.27
		3	.216*	.081	.026	.02	.41
	2) 75-84	1	-.140*	.053	.026	-.27	-.01
		3	.075	.084	.756	-.13	.28
	3) 85+	1	-.216*	.081	.026	-.41	-.02
		2	-.075	.084	.756	-.28	.13

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

2) Köylerdeki Yaşlıların Ekonomik Özellikleri

Köylerdeki yaşlıların ekonomik özellikleri; temel geçim kaynağı, hane ve bireysel gelir, çalışıp/çalışmama durumu, vd. yönlerden incelenmiştir. Yaşlıların temel geçim kaynağı, büyük oranda (%70,4) tarım dışı (memur, işçi, esnaf, serbest çalışan, emekli, vd.) gelirlerdir. Yaşlıların sadece %3,7'sinin temel geçim kaynağı, tarımsal (kendi toprağında bitkisel üretim, hayvancılık, vd.) üretimden elde ettikleri gelire dayanmaktadır. Hem tarım hem tarım dışı gelire sahip olan yaşlıların oranı ise %18,5'tir. Temel geçim kaynağı başka (özürlü/bakım aylığı, şehit aylığı, dul aylığı, çocukların desteği, vd.) olan yaşlıların oranı da %7,4'tür. Yaşlıların temel geçim kaynağı, ova ve orman köylerine göre incelendiğinde ova köylerindeki yaşlıların %63,6'sının; orman köylerindeki yaşlıların %84,1'inin temel geçim kaynağının tarım dışı gelirlere bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Ova köylerindeki yaşlıların %23,9'unun; orman köylerindeki yaşlıların da %7,7'sinin hem tarım hem tarım dışı geliri bulunmaktadır. Yaşlılar, çalışma durumuna göre incelendiğinde ova köylerindeki yaşlıların %90,1'inin; orman köylerindeki yaşlıların %96,1'inin aktif çalışma hayatı içinde yer almadığı anlaşılmaktadır. Ova köylerinde çiftçilik yaparak çalışma hayatında yer alan yaşlıların oranı, %8,7 iken orman köylerindeki yaşlıların sadece %3,9'u çiftçilikle uğraşmaktadır. Köylerdeki yaşlılar; çoğunlukla Emekli Sandığı, BAĞ-KUR (özellikle çiftçi), SSK gibi kurumlardan aldıkları emekli aylığı ile geçimlerini sağlamaktadır. Ova köylerindeki yaşlıların %31,6'sı emekli aylığı, %8,4'ü dul-yetim aylığı, %23,6'sı yaşlılık aylığı, %23,9'u tarım ve hayvancılığın yanı sıra farklı aylık gelirlerle (emekli, dul-yetim, özürlü, bakım, muhtar, yaşlılık/aylığı), %2,4'ü

kendi emekli aylıklarının yanı sıra haneye giren başka aylık gelire (dul-yetim, şehit, bakım veya özür/ aylığı) geçmektedir. Orman köylerindeki yaşlıların %45,9'u emekli aylığı, %14,0'ı dul-yetim aylığı, %24,2'si yaşlılık aylığı, %7,7'si tarım ve hayvancılığın yanı sıra farklı aylık gelirlerle (emekli, dul-yetim, özür/ aylığı, bakım, muhtar, yaşlılık/ aylığı), %4,8'i de tarım geliri ile geçmektedir.

Yaşlıların hane ve kişisel gelirleri incelendiğinde orman köylerinde hane geliri olmayan sadece 1 yaşlı bulunduğu anlaşılmaktadır. Orman köylerinde hane geliri 500-1000 TL aralığındaki yaşlıların oranı %9,2; 1500-2000 TL aralığındaki yaşlıların oranı %55,1; 2000-3000 TL aralığındaki yaşlıların oranı %20,8'dir. Ova köylerinde hane geliri 500-1000 TL aralığındaki yaşlıların oranı %11,8; 1500-2000 TL aralığındaki yaşlıların oranı %29,6; 2000-3000 TL aralığındaki yaşlıların oranı %34,5; 3000 TL ve üzeri gelire sahip olan yaşlıların oranı da %14,5'tir.

Ova köylerinde kişisel geliri olmayan (genellikle kadınlar) yaşlıların oranı %19,3 olup kişisel geliri 500-1000 TL olan yaşlıların oranı %26,7; 1500-2000 TL olan yaşlıların oranı %20,0'dır. Kişisel geliri, 2000-3000 TL aralığındaki yaşlıların oranı %15,4; 3000 TL ve üzeri olan yaşlıların oranı da %6,7'dir. Orman köylerinde kişisel geliri olmayan yaşlıların oranı %23,2 olup kişisel geliri, 500-1000 TL olan yaşlıların oranı %24,6; 1500-2000 TL olan yaşlıların oranı %35,3'tür. Orman köylerinde kişisel geliri, 2000-3000 TL aralığındaki yaşlıların oranı %10,6; 3000 TL ve üzeri olan yaşlıların oranı da %0,5'tir (Çizelge 4.53).

Çizelge 4.53. Köylerdeki Yaşlıların Ekonomik Özellikleri (n=622)

TEMEL GEÇİM KAYNAĞI		OVA KÖYLERİ		ORMAN KÖYLERİ	
		SAYI	(%)	SAYI	(%)
Tarım		13	3,1	10	4,8
Tarım Dışı		264	63,6	174	84,1
Tarım ve Tarım Dışı		99	23,9	16	7,7
Başka	Özürlü / Bakım Aylığı	10	2,4	2	1,0
	Şehit Aylığı	12	2,9	0	0,0
	Çocukların Desteği	11	2,7	1	0,5
	Dul Aylığı	5	0,7	4	1,9
	Diğer	2	0,5	0	0,0
Toplam		39	9,4	7	3,4
Toplam		415	100,0	207	100,0
ÇALIŞMA DURUMU					
Çalışıyor	Çiftçi	36	8,7	8	3,9
	Mevsimlik Tarım İşçisi	5	1,2	0	0,0
	Toplam	41	9,9	8	3,9
Çalışmıyor		374	90,1	199	96,1
Toplam		415	100,0	207	100,0
GEÇİMİNİ SAĞLAMA DURUMU					
Emekli Aylığı		131	31,6	95	45,9
Dul-Yetim Aylığı		35	8,4	29	14,0
Yaşlılık Aylığı		98	23,6	50	24,2
Çocukların Desteği		11	2,7	1	0,5
Tarım Geliri		13	3,1	10	4,8
Sosyal Transferler	Bakım Aylığı	10	2,4	2	1,0
	Dul Aylığı	4	1,0	4	1,9
	Toplam	14	3,4	6	2,9
Tarım Geliri ve Başka Gelir		99	23,9	16	7,7
Emekli Aylığı ve Başka Aylık		10	2,4	0	0,0
Diğer		4	1,0	0	0,0
Toplam		415	100,0	207	100,0
HANE GELİRİ (Aylık Ortalama) (TL)					
Gelir yok		0	0,0	1	0,5
0-500		0	0,0	1	0,5
500-1000		49	11,8	19	9,2
1000-1500		40	9,6	24	11,6
1500-2000		123	29,6	114	55,1
2000-3000		143	34,5	43	20,8
3000 ve üzeri		60	14,5	5	2,4
Toplam		415	100,0	207	100,0
KİŞİSEL GELİR (Aylık Ortalama) (TL)					
Gelir yok		80	19,3	48	23,2
0-500		12	2,9	1	0,5
500-1000		111	26,7	51	24,6
1000-1500		37	8,9	11	5,3
1500-2000		83	20,0	73	35,3
2000-3000		64	15,4	22	10,6
3000 ve üzeri		28	6,7	1	0,5
Toplam		415	100,0	207	100,0

Ova köylerindeki yaşlıların ekonomik durumlarına yönelik düşüncelerine göre ekonomik durumunun çok kötü olduğunu düşünen yaşlıların oranı %6,0; kötü olduğunu düşünenlerin oranı da %34,9'dur. Ekonomik durumlarını iyi olarak değerlendiren yaşlıların oranı %13,3; orta düzeyde olduğunu düşünenlerin oranı da %45,3'tür. Orman köylerindeki yaşlıların ekonomik durumlarıyla ilgili değerlendirmelerine göre ekonomik durumunun çok kötü olduğunu belirten yaşlıların oranı %15,0; kötü olduğunu belirtenlerin oranı %39,6; orta olarak belirtenlerin oranı ise %44,0'dır (Çizelge 4.54).

Çizelge 4.54. Köylerdeki Yaşlıların Ekonomik Durumları Hakkındaki Düşünceleri

	OVA KÖYLERİ		ORMAN KÖYLERİ	
Çok iyi	2	0,5	0	0,0
İyi	55	13,3	3	1,4
Orta	188	45,3	91	44,0
Kötü	145	34,9	82	39,6
Çok kötü	25	6,0	31	15,0
Toplam	415	100,0	207	100,0

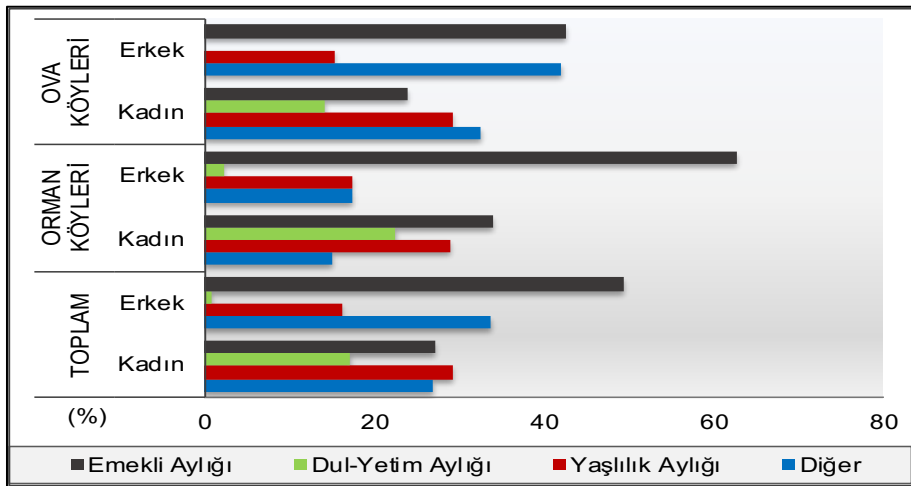
Yaşlıların geçimini sağlama durumları, özellikle Devlet garantisinde olan yaşlıların köylere ve yaş gruplarına nasıl dağıldıklarını belirlemek üzere 4 kategoride incelenmiştir. 4. kategoride "Diğer" başlığı altında toplanan geçim kaynakları ise çocukların desteği, tarım geliri, sosyal transferler, tarım ve hayvancılığın yanı sıra farklı aylık gelir, kendi emekli aylığının yanı sıra haneye giren başka aylık gelir ve diğerleridir. Yaşlıların geçimini sağlama durumları yaş gruplarına göre incelendiğinde geçim kaynakları bakımından yaş grupları arasında (özellikle ileri yaşlarda) önemli farklılık bulunmaktadır. Geçimini sağlama durumuna göre 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %65,5'i emekli aylığı, %45,3'ü dul-yetim aylığı, %35,1'i yaşlılık aylığı ve %70,7'si de diğer gelir kaynaklarıyla geçinmektedir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %30,1'i emekli aylığı, %42,2'si dul-yetim aylığı, %43,9'u yaşlılık aylığı ve %20,7'si de diğer gelir kaynaklarıyla geçimini sağlamaktadır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların sadece %4,4'ü emekli aylığı, %12,5'i dul-yetim aylığı, %20,9'u yaşlılık aylığı, %8,6'sı da diğer gelirlerle geçinmektedir. Ova köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %66,4'ü emekli aylığı, %57,1'i dul-yetim aylığı, %34,7'si yaşlılık aylığı ve %72,2'si de diğer gelir kaynaklarıyla geçinmektedir.

75-84 yaş grubundaki yaşlıların %28,2'si emekli aylığı, %34,3'ü dul-yetim aylığı, %44,9'u yaşlılık aylığı ve %20,5'i de diğer gelir kaynaklarıyla geçimini sağlamaktadır. Ova köylerinde yaşayan 85+ yaş grubundaki yaşlıların %5,3'ü emekli aylığı, %8,6'sı dul-yetim aylığı, %20,4'ü yaşlılık aylığı, %7,3'ü de diğer gelirlerle geçimini sağlamaktadır. Diğer yandan orman köylerinde yaşayan 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %64,2'si emekli aylığı, %31,0'ı dul-yetim aylığı, %36,0'ı yaşlılık aylığı ve %63,6'sı da diğer gelir kaynaklarıyla geçinmektedir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %32,6'sı emekli aylığı, %51,7'si dul-yetim aylığı, %42,0'ı yaşlılık aylığı ve %21,2'si de diğer gelir kaynaklarıyla geçimini sağlamaktadır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların %3,2'si emekli aylığı, %17,2'si dul-yetim aylığı, %22,0'ı yaşlılık aylığı, %15,2'si de diğer gelirlerle geçinmektedir (Çizelge 4.55).

Köylerdeki yaşlıların geçimini sağlama durumları cinsiyete göre incelendiğinde hem ova hem de orman köylerinde yaşlılık aylığıyla geçinenlerin yüksek oranda kadın yaşlılar olduğu anlaşılmaktadır. Ova köylerindeki erkek yaşlıların %42,6'sı, kadın yaşlıların %24,0'ı emekli aylığı; erkek yaşlıların %15,4'ü, kadın yaşlıların %29,3'ü yaşlılık aylığı; erkek yaşlıların %42,0'ı, kadın yaşlıların %32,5'i diğer gelir kaynaklarıyla geçinmektedir. Orman köylerindeki erkek yaşlıların %62,8'i, kadın yaşlıların %33,9'u emekli aylığı; erkek yaşlıların %17,4'ü, kadın yaşlıların %28,9'u yaşlılık aylığı; erkek yaşlıların %17,4'ü, kadın yaşlıların %14,9'u da diğer gelir kaynaklarıyla geçinmektedir (Şekil 4.56).

Çizelge 4.55. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Geçimini Sağlama Durumu

KÖYLER	GEÇİM KAYNAĞI		YAŞ GRUPLARI			
			65-74	75-84	85+	Toplam
OVA KÖYLERİ	Emekli Aylığı	Sayı	87	37	7	131
		%	66,4	28,2	5,3	100,0
	Dul-Yetim Aylığı	Sayı	20	12	3	35
		%	57,1	34,3	8,6	100,0
	Yaşlılık Aylığı	Sayı	34	44	20	98
		%	34,7	44,9	20,4	100,0
	Diğer	Sayı	109	31	11	151
		%	72,2	20,5	7,3	100,0
	Toplam	Sayı	250	124	41	415
		%	60,2	29,9	9,9	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Emekli aylığı	Sayı	61	31	3	95
		%	64,2	32,6	3,2	100,0
	Dul-yetim aylığı	Sayı	9	15	5	29
		%	31,0	51,7	17,2	100,0
	Yaşlılık aylığı	Sayı	18	21	11	50
		%	36,0	42,0	22,0	100,0
	Diğer	Sayı	21	7	5	33
		%	63,6	21,2	15,2	100,0
	Toplam	Sayı	109	74	24	207
		%	52,7	35,7	11,6	100,0
TOPLAM	Emekli aylığı	Sayı	148	68	10	226
		%	65,5	30,1	4,4	100,0
	Dul-yetim aylığı	Sayı	29	27	8	64
		%	45,3	42,2	12,5	100,0
	Yaşlılık aylığı	Sayı	52	65	31	148
		%	35,1	43,9	20,9	100,0
	Diğer	Sayı	130	38	16	184
		%	70,7	20,7	8,6	100,0
	Toplam	Sayı	359	198	65	622
		%	57,7	31,8	10,5	100,0

Şekil 4.56. Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Geçimini Sağlama Durumu

Araştırmada, cinsiyet ile geçimini sağlama durumu ve cinsiyet ile kişisel gelir ilişkisi, köylere ve yaş gruplarına göre ayrıntılı olarak incelenmiş; bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla da Ki-Kare analizi, Mann-Whitney U Analizi ve çoklu karşılaştırmalarda da Tamhane's T2 Analizi yapılmıştır.

Yaşlıların cinsiyete göre geçim durumu arasında farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan Ki-Kare analizine göre değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$, $df=3$, Chi-Square=71,611). Yaşlıların geçimini sağlama durumunun köylere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U Analizi sonuçlarına göre yaşlıların geçimini sağlama durumu, ova ve orman köylerine göre anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) göstermektedir (Çizelge 4.56). Köylerdeki yaşlıların geçimini sağlama durumunun yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre de 65-74 ve 75-84 yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) bulunmazken 85+ yaş grubu ile diğer yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) söz konusudur (Çizelge 4.57).

Çizelge 4.56. Köylere Göre Yaşlıların Geçimini Sağlama Durumunun Mann-Whitney U Analizi

	Geçimini Sağlama Durumu
Mann-Whitney U	32.482.500
Wilcoxon W	54.010.500
Z	-5.193
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000

a. Grup Değişkeni: Köyler- Karşılaştırma

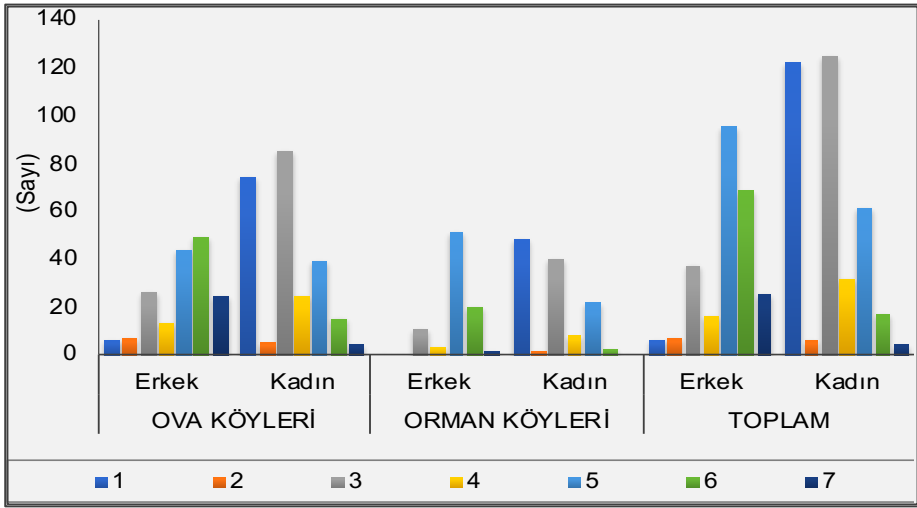
Çizelge 4.57. Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Geçimini Sağlama Durumunun Çoklu Karşılaştırması

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Geçimini Sağlama Durumu	1) 65-74	2	.088	.108	.799	-.17	.35
		3	-.359*	.141	.037	-.70	-.02
	2) 75-84	1	-.088	.108	.799	-.35	.17
		3	-.447*	.147	.008	-.80	-.09
	3) 85+	1	.359*	.141	.037	.02	.70
		2	.447*	.147	.008	.09	.80

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

Araştırmada, yaşlıların cinsiyeti ile ortalama aylık hane ve kişisel geliri de köylere ve yaş gruplarına göre ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ova köylerinde, cinsiyete göre kişisel geliri olmayan yaşlılar toplam 80 kişi olup bu yaşlıların %3,6'sı erkek, %30,1'i kadındır. Aylık kişisel geliri 500-1000 TL aralığında olan yaşlı sayısı, toplam 111 kişi olup bu yaşlıların %15,4'ü erkek, %34,6'sı da kadındır. 1500-2000 TL kişisel gelire sahip olan yaşlılar, toplam 83 kişidir (%26,0'ı erkek, %15,9'u kadın). Kişisel geliri, 2000-3000 TL olan erkeklerin oranı %29,0; kadınların oranı da %6,1'dir. 3000 TL ve üzeri kişisel gelire sahip olan yaşlılar ise toplam 28 kişidir (%14,2'si erkek, %1,6'sı kadın). Orman köylerinde ise kişisel geliri olmayan yaşlılar toplam 48 kişi olup bu yaşlıların %39,7'si kadındır. Aylık kişisel geliri 500-1000 TL aralığında olan yaşlı sayısı, toplam 51 kişi olup bu yaşlıların %12,8'i erkek, %33,1'i de kadındır. 1500-2000 TL kişisel gelire sahip olan yaşlılar, toplam 73 kişidir (%59,3'ü erkek, %18,2'si kadın). Kişisel geliri 2000-3000 TL olan erkeklerin oranı %23,3; kadınların oranı da %1,7'dir. Orman köylerinde 3000 TL ve üzeri aylık kişisel gelire sahip sadece 1 erkek yaşlı bulunmaktadır. Kişisel gelire sahip olma bakımından gelir gruplarının çoğunda, genellikle kadın yaşlıların daha dezavantajlı olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 4.57).

Şekil 4.57. Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Aylık Kişisel Geliri

(1= Gelir Yok, 2=0-500 TL, 3=500-1000 TL, 4=1000-1500 TL, 5=1500-2000 TL, 6=2000-3000 TL, 7=3000 TL ve üzeri)

Yaşlıların cinsiyetlerine göre ortalama aylık kişisel gelirleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Ki-Kare analizine göre değişkenler arasındaki fark, istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur. Cinsiyet ve ortalama aylık kişisel gelir analiz sonuçları; $p < 0,05$, $df=6$, Chi-Square=198,671'dir. Ayrıca yaşlıların aylık kişisel gelirlerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Mann-Whitney U Analizi de yapılmıştır. Bu analiz sonuçlarına göre de yaşlıların aylık kişisel geliri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık ($p < 0,05$) göstermektedir (Çizelge 4.58).

Çizelge 4.58. Cinsiyete Göre Yaşlıların Aylık Kişisel Gelir Durumunun Mann-Whitney U Analizi

	Aylık Kişisel Gelir
Mann-Whitney U	17.433.500
Wilcoxon W	84.961.500
Z	-13.632
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000

a. Grup Değişkeni: Cinsiyet

Yaşlıların kişisel gelir durumu yaş gruplarına göre incelendiğinde ova köylerinde yaşayan 65-74 yaş grubundaki kişisel geliri olmayan yaşlılar, toplam 62 kişi; 75-84 yaş aralığında 14 kişi; 85+ yaş aralığında 4 kişidir. Aylık ortalama 500-1000 TL arasında kişisel geliri olan 65-74 yaş grubundaki yaşlıların oranı %19,2; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların oranı %36,3; 85+ yaş grubundaki yaşlıların oranı %43,9'dur. Aylık ortalama 1500-2000 TL arasında kişisel geliri olan 65-74 yaş grubundaki yaşlıların oranı %18,4; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların oranı %23,4; 85+ yaş grubundaki yaşlıların oranı %19,5'tir. Aylık ortalama 2000-3000 TL arasında kişisel geliri olan 65-74 yaş grubundaki yaşlıların oranı %18,4; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların oranı %12,1; 85+ yaş grubundaki yaşlıların oranı %7,3'tür.

Orman köylerinde ise 65-74 yaş grubundaki kişisel geliri olmayan yaşlılar, toplam 32 kişi; 75-84 yaş aralığında 14 kişi; 85+ yaş aralığında 2 kişidir. Aylık ortalama 500-1000 TL arasında kişisel geliri olan 65-74 yaş grubundaki yaşlıların oranı %17,4; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların oranı %29,7; 85+ yaş grubundaki yaşlıların oranı %41,7'dir. Aylık ortalama 1500-2000 TL arasında kişisel geliri olan 65-74 yaş grubundaki yaşlıların oranı %31,2; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların oranı %39,2; 85+ yaş grubundaki yaşlıların oranı %41,7'dir. Aylık ortalama 2000-3000 TL arasında kişisel geliri olan 65-74 yaş grubundaki yaşlıların oranı %15,6; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların oranı %6,8'dir. Orman köylerindeki 85+ yaş grubundaki yaşlılar, 2000-3000 TL düzeyinde gelire sahip değildir. Bireysel görüşmeler sırasında köylerdeki yaşlılar, 700-800 TL arasında yaşlılık aylığı aldıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla 500-1000 TL arasında kişisel geliri olan yaşlıların çoğunun yaşlılık aylığı aldığı söylenebilir (Çizelge 4.59).

Çizelge 4.59. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Aylık Kişisel Geliri

KÖYLER		YAŞ GRUPLARI	1	2	3	4	5	6	7	TOPLAM	
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	62	4	48	21	46	46	23	250	
		%	24,8	1,6	19,2	8,4	18,4	18,4	9,2	100,0	
	75-84	Sayı	14	6	45	12	29	15	3	124	
		%	11,3	4,8	36,3	9,7	23,4	12,1	2,4	100,0	
	85+	Sayı	4	2	18	4	8	3	2	41	
		%	9,8	4,9	43,9	9,8	19,5	7,3	4,9	100,0	
	Toplam	Sayı	80	12	111	37	83	64	28	415	
		%	19,3	2,9	26,7	8,9	20,0	15,4	6,7	100,0	
	ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	32	1	19	6	34	17	0	109
			%	29,4	0,9	17,4	5,5	31,2	15,6	0,0	100,0
75-84		Sayı	14	0	22	3	29	5	1	74	
		%	18,9	0,0	29,7	4,1	39,2	6,8	1,4	100,0	
85+		Sayı	2	0	10	2	10	0	0	24	
		%	8,3	0,0	41,7	8,3	41,7	0,0	0,0	100,0	
Toplam		Sayı	48	1	51	11	73	22	1	207	
		%	23,2	0,5	24,6	5,3	35,3	10,6	0,5	100,0	
TOPLAM		65-74	Sayı	94	5	67	27	80	63	23	359
			%	26,2	1,4	18,7	7,5	22,3	17,5	6,4	100,0
	75-84	Sayı	28	6	67	15	58	20	4	198	
		%	14,1	3,0	33,8	7,6	29,3	10,1	2,0	100,0	
	85+	Sayı	6	2	28	6	18	3	2	65	
		%	9,2	3,1	43,1	9,2	27,7	4,6	3,1	100,0	
	Toplam	Sayı	128	13	162	48	156	86	29	622	
		%	20,6	2,1	26,0	7,7	25,1	13,8	4,7	100,0	

(1= Gelir Yok, 2=0-500 TL, 3=500-1000 TL, 4=1000-1500 TL, 5=1500-2000 TL, 6=2000-3000 TL, 7=3000 TL ve üzeri)

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların aylık ortalama kişisel gelirinin yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da çoklu karşılaştırma yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre tüm yaş grupları arasında anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmamaktadır (Çizelge 4.60).

Çizelge 4.60. Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Kişisel Gelirinin Çoklu Karşılaştırması

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Kişisel Aylık Gelir	1) 65-74	2	.034	.156	.995	-.34	.41
		3	.074	.207	.979	-.43	.58
	2) 75-84	1	-.034	.156	.995	-.41	.34
		3	.040	.211	.997	-.47	.55
	3) 85+	1	-.074	.207	.979	-.58	.43
		2	-.040	.211	.997	-.55	.47

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların ihtiyaçlarını temin etme durumları, temin ettikleri yer ve hangi sıklıkta temin ettikleri de belirlenmiştir. Ova köylerindeki yaşlıların ihtiyaçları, büyük oranda çocukları (evli veya bekar oğlu/kızı ya da torunu/torunları) (%39,2), eşi ve kendi (%32,3) tarafından temin edilmektedir. Ova köylerindeki yaşlıların çoğunun ulaşım sorunu olsa bile yaşlılar tüm ihtiyaçları için ilçe merkezine gitmektedir. Dolayısıyla ihtiyaçlarının büyük kısmını sadece ilçe merkezinden karşılayan yaşlılar, yüksek orandadır (%64,1). Bakkal bulunan köylerdeki yaşlıların bazıları, günlük ihtiyaçlarını bakkal ve köye haftanın belirli günlerinde gelen Çerçilerden (%2,7) temin etmektedir. İhtiyaçlarını, ilçe merkezi ve Çerçilerden temin eden yaşlı oranı %20,2 olup köy bakkalı ve ilçe merkezinden temin eden yaşlı oranı da %12,3'tür. Yaşlıların ihtiyaçlarını temin etme sıklığı ise yüksek oranda (%81,0) haftada bir ya da birkaç kezdir. Ayda bir ihtiyaçlarını temin edenler (%14,0), ilçe merkezine maaş (özellikle yaşlılık aylığı) almaya gittiklerinde toplu alış-veriş yaptıklarını belirtmişlerdir. Orman köylerindeki yaşlıların ihtiyaçları da genellikle çocukları (%38,7), eşi ve kendi (%36,3) tarafından temin edilmektedir. Bu köylerdeki yaşlıların çoğu da tüm ihtiyaçları için genellikle ilçe merkezine gitmektedir. İhtiyaçlarının hemen hemen tamamını ilçe merkezinden karşılayan yaşlıların oranı oldukça yüksektir (%97,6). Orman köylerinin bazılarında bakkal bulunmadığı için yaşlılar (tüm köylü) ihtiyaçlarını, köye haftanın belirli günlerinde gelen Çerçilerden ve yine ilçe merkezinden (%2,4) temin etmektedir. Orman köylerinde de yaşlıların

ihtiyaçlarını temin etme sıklığı, yüksek oranda (%97,6) haftada bir ya da birkaç kezdir (Çizelge 4.61).

Çizelge 4.61. Köylerdeki Yaşlıların İhtiyaçlarını Karşılama Durumları

İhtiyaçlarını Temin Eden Kişi	OVA KÖYLERİ		ORMAN KÖYLERİ	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)
Kendi	62	14,9	28	13,5
Eşi ve Kendi	134	32,3	75	36,3
Eşi	12	2,9	9	4,3
Çocukları	163	39,2	80	38,7
Çocukları ve Kendi/Eşi	26	6,3	10	4,8
Yakın Akrabaları	9	2,2	4	1,9
Komşuları ve Kendi	9	2,2	1	0,5
Toplam	415	100,0	207	100,0
İhtiyaçlarını Temin Ettiği Yer				
Köy Bakkalı ve Çerçi	11	2,7	0	0,0
İlçe Merkezi	266	64,1	202	97,6
Köy Bakkalı ve İlçe Merkezi	51	12,3	0	0,0
İlçe Merkezi ve Çerçi	84	20,2	5	2,4
İl	3	0,7	0	0,0
Toplam	415	100,0	207	100,0
İhtiyaçlarını Temin Etme Sıklığı				
Günlük	21	5,0	0	0,0
Haftada Bir ya da Birkaç Kez	336	81,0	202	97,6
Ayda Bir	58	14,0	5	2,4
Toplam	415	100,0	207	100,0

Saha çalışmaları sırasında köylerde yaşayan yaşlıların hepsi, ikamet ettikleri evin kira olmadığını belirtmiştir. Köylerdeki yaşlıların %51,8'inin ikamet ettikleri evin mülkiyeti kendisine aittir. Mülkiyet sahipliği köylere göre incelendiğinde ova köylerindeki yaşlıların %54,4'ünün, orman köylerindeki yaşlıların %46,4'ünün evinin kendine ait olduğu anlaşılmaktadır. Ova köylerindeki yaşlıların cinsiyete göre mülkiyet sahipliği %95,9 oranında erkek yaşlının olup kadın yaşlıların mülkiyet sahipliği ise %26,0 oranındadır. Orman köylerindeki yaşlıların cinsiyete göre mülkiyet sahipliği ise %96,5 oranında erkek yaşlının olup kadın yaşlıların mülkiyet sahipliği %10,7 oranındadır. Köylerdeki yaşlıların tamamı, yaşadıkları ortamın fiziksel koşullarından memnun olduklarını belirtmiştir. Yaşlıların ikamet ettikleri ev, genellikle bahçe

içinde olup evlerin oda sayısı, en az 2 en fazla 6'dır (ortalama 3,94). Evlerinin oda sayısı 4 olan yaşlıların oranı oldukça yüksektir (%60,6). Bu yaşlıların çoğu da geniş aile biçiminde yaşamaktadır. Yaşlıların ikamet ettikleri evlerin yapısal özelliği köylere göre farklı özellikte olmakla birlikte, evlerin çoğu (%86,0) betonarme olup kerpiç evlerin oranı %8,2; taş evlerin (genellikle orman köylerinde) oranı da %16,9'dur. Evlerin köy merkezine mesafesi, genellikle (%93,1) yakındır (Şekil 4.58) (Çizelge 4.62).

Şekil 4.58. Aydınlar Köyünde Görüşülen 86 Yaşında Bir Kadın

Çizelge 4.62. Yaşlıların İkamet Ettikleri Evle İlgili Bilgiler

Mülkiyet	OVA KÖYLERİ		ORMAN KÖYLERİ	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)
Kendinin	226	54,4	96	46,4
Eşinin	138	33,3	91	44,0
Oğlunun	29	7,0	11	5,3
Ailenin Hepsine Ait	14	3,4	7	3,4
Diğer	8	1,9	2	1,0
Toplam	415	100,0	207	100,0
Mülkiyetin Cinsiyete Dağılımı				
Erkek				
Kendinin	162	95,9	83	96,5
Oğlunun	4	2,4	3	3,5
Eşinin	1	0,6	0	0,0
Ailenin hepsine ait	2	1,2	0	0,0
Diğer	0	0,0	0	0,0
Toplam	169	100,0	86	100,0
Kadın				
Eşinin	137	55,7	91	75,2
Kendinin	64	26,0	13	10,7
Oğlunun	25	10,2	8	6,6
Ailenin Hepsine Ait	12	4,9	7	5,8
Diğer	8	3,2	2	1,7
Toplam	246	100,0	121	100,0
Evin Yapısal Özelliği				
Betonarme	379	91,4	156	75,4
Kerpiç	35	8,4	16	7,7
Taş	0	0,0	35	16,9
Kerpiç ve Betonarme	1	0,2	0	0,0
Toplam	415	100,0	207	100,0
Evin Köy Merkezine Yakınlığı				
Yakın	372	89,6	207	100,0
Uzak	43	10,4	0	0,0
Toplam	415	100,0	207	100,0

3) Köylerdeki Yaşlıların Sağlık Durumları

Yaşlılık, önüne geçilmesi mümkün olmayan biyolojik, kronolojik, sosyal yönleri ve sorunları olan bir süreçtir. Yaşın ilerlemesi ile birlikte fizyolojik değişikliklerin meydana gelmesi; akut ve kronik hastalıkların görülme sıklığında da bir artışa neden olmaktadır. Dolayısıyla yaşlılıkta sağlık sorunlarının artması, yaşlılıkla birlikte ortaya çıkan fizyolojik ve psikolojik fonksiyonlardaki gerileme ve yetersizliklere bağlıdır (SB, 2015). Araştırma kapsamındaki yaşlıların çoğu (%75,6) da bir veya birden fazla sağlık problemi yaşamaktadır. Sağlık sorunu bulunan erkek yaşlıların oranı, %69,8; kadın

yaşlıların oranı ise %79,6'dır. Araştırmada yaşlıların sağlık sorunu, köylere ve cinsiyete göre ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ova köylerindeki erkek yaşlıların %71,6'sı; kadın yaşlıların %82,1'i sağlık sorunu yaşamaktadır. Orman köylerinde ise sağlık sorunu yaşayan erkek yaşlılar %66,3; kadın yaşlılar da %74,4 oranındadır. Hem ova hem de orman köylerinde, sağlık sorunu yaşayan kadın yaşlıların oranı, erkek yaşlılara göre daha yüksektir (Çizelge 4.63).

Çizelge 4.63. Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sağlık Durumu

KÖYLER	CİNSİYET		SAĞLIK SORUNU		TOPLAM
			Var	Yok	
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	121	48	169
		%	71,6	28,4	100,0
	Kadın	Sayı	202	44	246
		%	82,1	17,9	100,0
	Toplam	Sayı	323	92	415
		%	77,8	22,2	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	57	29	86
		%	66,3	33,7	100,0
	Kadın	Sayı	90	31	121
		%	74,4	25,6	100,0
	Toplam	Sayı	147	60	207
		%	71,0	29,0	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	178	77	255
		%	69,8	30,2	100,0
	Kadın	Sayı	292	75	367
		%	79,6	20,4	100,0
	Toplam	Sayı	470	152	622
		%	75,6	24,4	100,0

Araştırmada cinsiyet ve sağlık sorunu arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek üzere Ki-Kare ve Mann-Whitney U Analizi yapılmıştır. Her iki analiz sonucuna göre değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$, $df=1$, Chi-Square=7,762) (Çizelge 4.64).

Çizelge 4.64. Cinsiyete Göre Yaşlıların Sağlık Durumunun Mann-Whitney U Analizi

	Sağlık Sorunu
Mann-Whitney U	42.225.500
Wilcoxon W	109.753.500
Z	-2.784
Asymp. Sig. (2-tailed)	.005

a. Grup Değişkeni: Cinsiyet

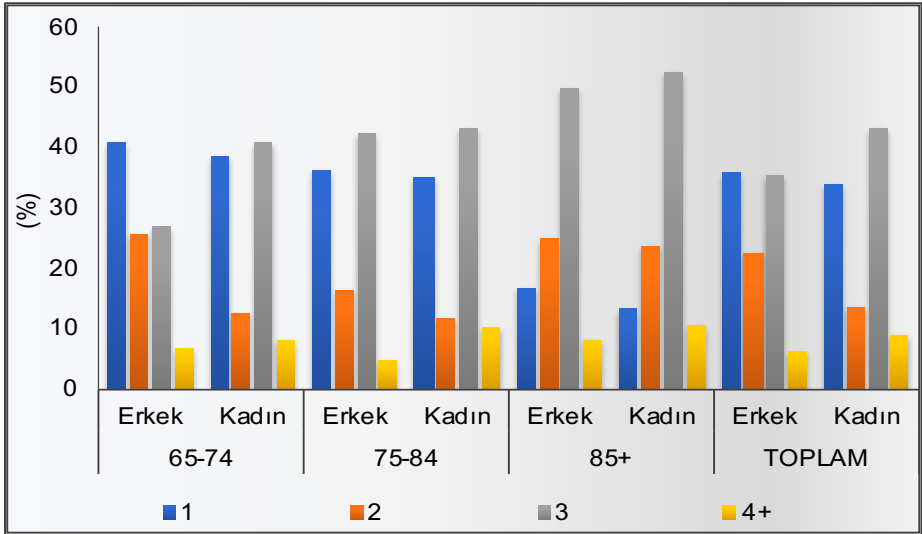
Araştırmada sağlık sorunu yaşayan yaşlılar (470 kişi), sahip oldukları hastalık sayısı bakımından da incelenmiştir. Köylerdeki yaşlıların %30,4'ü üç hastalık; %26,2'si tek hastalık; %12,9'u iki hastalık; %6,1'i de dört ve daha fazla hastalık sorunu yaşamaktadır. Yaşlıların hastalık sayısı; köylere, cinsiyete ve yaş aralıklarına göre de belirlenmiştir. Ova köylerindeki erkek yaşlıların %31,4'ü, kadın yaşlıların %28,2'si tek; erkek yaşlıların %23,1'i, kadın yaşlıların %14,4'ü iki; erkek yaşlıların %38,8'i, kadın yaşlıların %45,0'ı üç; erkek yaşlıların %6,6'sı, kadın yaşlıların %12,4'ü de dört veya daha fazla sayıda hastalık sorunu yaşamaktadır. Orman köylerinde ise erkek yaşlıların %45,6'sı, kadın yaşlıların %46,7'si tek; erkek yaşlıların %21,1'i, kadın yaşlıların %12,2'si iki; erkek yaşlıların %28,1'i, kadın yaşlıların %38,9'u üç; erkek yaşlıların %5,3'ü, kadın yaşlıların %2,2'si de dört veya daha fazla sayıda hastalık sorunu yaşamaktadır (Çizelge 4.65).

Çizelge 4.65. Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Hastalık Sayısı

KÖYLER	CİNSİYET		HASTALIK SAYISI				
			1	2	3	4+	TOPLAM
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	38	28	47	8	121
		%	31,4	23,1	38,8	6,6	100,0
	Kadın	Sayı	57	29	91	25	202
		%	28,2	14,4	45,0	12,4	100,0
	Toplam	Sayı	95	57	138	33	323
		%	29,4	17,6	42,7	10,2	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	26	12	16	3	57
		%	45,6	21,1	28,1	5,3	100,0
	Kadın	Sayı	42	11	35	2	90
		%	46,7	12,2	38,9	2,2	100,0
	Toplam	Sayı	68	23	51	5	147
		%	46,3	15,6	34,7	3,4	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	64	40	63	11	178
		%	36,0	22,5	35,4	6,2	100,0
	Kadın	Sayı	99	40	126	27	292
		%	33,9	13,7	43,2	9,2	100,0
	Toplam	Sayı	163	80	189	38	470
		%	34,7	17,0	40,2	8,1	100,0

Köylerdeki yaşlıların cinsiyeti ve yaş gruplarına göre hastalık sayısı incelendiğinde 65-74 yaş grubunda, kadın yaşlıların yüksek oranda (%40,7) üç hastalık sorunu; erkek yaşlıların da yüksek oranda (%40,9) tek hastalık sorunu yaşadığı anlaşılmaktadır. 75-84 yaş grubunda, erkek yaşlılar yüksek oranda (%42,6) üç hastalık; aynı yaş grubundaki kadın yaşlılar da yüksek oranda (%43,1) üç hastalık sorunu yaşamaktadır. 85+ yaş grubunda ise erkekler %50,0 oranında üç; kadınlar da %52,6 oranında üç hastalık sorunu yaşamaktadır. Bulgulara göre hem erkek hem de kadın yaşlıların yüksek oranda (%40,2) üç hastalık sorunu yaşadıkları anlaşılmaktadır (Şekil 4.59).

Araştırmada yaş grupları ve hastalık sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek üzere Ki-Kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre değişkenler arasındaki fark, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$, $df = 6$, $Chi-Square = 16,055$).

Şekil 4.59. Yaş Aralıkları ve Cinsiyete Göre Köylerdeki Yaşlıların Hastalık Sayısı

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların sorun yaşadıkları hastalık türleri de ayrıntılı olarak incelenmiştir. Yaşlıların en fazla sorun yaşadıkları hastalık (tanısı konmuş), hastalık gruplarına göre tasnif edilerek analizler yapılmıştır. Hastalıklar; Endokrin-Metabolizma Hastalıkları, Dolaşım Sistemi Hastalıkları, Omurga Sistemi Hastalıkları, Solunum Sistemi Hastalıkları, Kulak-Burun-Boğaz Hastalıkları ve Diğer Hastalıklar ana başlıkları altında toplanmıştır. Diğer Hastalıklar başlığı altında yer alan hastalıklar, oransal olarak düşük olduğu için ana gruplar, Diğer (Göz Hastalıkları, Kas-İskelet Sistemi Hastalıkları, Sinir Sistemi Hastalıkları, Kanseller, Sindirim Sistemi Hastalıkları, Böbrek ve İdrar Yolları Hastalıkları, Bağırsak Hastalıkları, Bulaşıcı Hastalıklar, Sinir ve Ruh Hastalıkları) başlığı altında toplanmıştır.

Köylerdeki yaşlıların %30,2'si Endokrin-Metabolizma Hastalıkları (Diyabet, Guatr, Tiroit Nodülleri, Obezite, vd.), %25,5'i Dolaşım Sistemi Hastalıkları (Koroner Arter Bypass Greft Ameliyatı, Kalp Kapağı Rahatsızlığı, Damar İltihabı, vd.), %8,5'i Omurga Sistemi Hastalıkları (Bel veya Boyun Fıtığı, Omurga Kireçlenmesi, vd.), %7,4'ü Solunum Sistemi Hastalıkları (Akciğer Hastalıkları, KOAH, Astım, Kronik Bronşit, vd.), %6,4'ü Kulak-Burun-Boğaz Hastalıkları (Yaşa Bağlı İşitme Kaybı, Orta Kulak Enfeksiyonu, Vertigo, vd.), %21,9'u da Diğer Hastalıklarla (Akciğer/Meme/Kolon/Prostat/Mide/Pankreas Kanseri, Depresyon, Kalın

Bağırsak Sarkması, Mide Ülseri, Eklem Hastalıkları, Epilepsi, Parkinson, Demans, Alzheimer, Felç, vd.) uğraşmaktadır. Hastalık türleri, köylere ve cinsiyete göre incelendiğinde, ova köylerindeki erkek yaşlıların %32,2'sinin Dolaşım Sistemi Hastalıkları; kadın yaşlıların ise %36,1'inin Endokrin-Metabolizma Hastalıklarıyla mücadele ettikleri anlaşılmaktadır. Orman köylerinde ise erkek yaşlıların %45,6'sının Dolaşım Sistemi Hastalıkları; kadın yaşlıların da %40,0'ının Endokrin-Metabolizma Hastalıklarıyla mücadele ettikleri belirlenmiştir (Çizelge 4.66).

Çizelge 4.66. Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sorun Yaşadıkları Hastalıklar

KÖYLER	CİNSİYET		HASTALIKLAR						TOPLAM
			1	2	3	4	5	6	
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	26	39	2	12	8	34	121
		%	21,5	32,2	1,7	9,9	6,6	28,1	100,0
	Kadın	Sayı	73	36	27	13	9	44	202
		%	36,1	17,8	13,4	6,4	4,5	21,8	100,0
	Toplam	Sayı	99	75	29	25	17	78	323
		%	30,7	23,2	9,0	7,7	5,3	24,1	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	7	26	1	4	6	13	57
		%	12,3	45,6	1,8	7,0	10,5	22,8	100,0
	Kadın	Sayı	36	19	10	6	7	12	90
		%	40,0	21,1	11,1	6,7	7,8	13,3	100,0
	Toplam	Sayı	43	45	11	10	13	25	147
		%	29,3	30,6	7,5	6,8	8,8	17,0	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	33	65	3	16	14	47	178
		%	18,5	36,5	1,7	9,0	7,9	26,4	100,0
	Kadın	Sayı	109	55	37	19	16	56	292
		%	37,3	18,8	12,7	6,5	5,5	19,2	100,0
	Toplam	Sayı	142	120	40	35	30	103	470
		%	30,2	25,5	8,5	7,4	6,4	21,9	100,0

1=Endokrin-Metabolizma Hastalıkları, 2=Dolaşım Sistemi Hastalıkları, 3=Omurga Sistemi Hastalıkları, 4=Solunum Sistemi Hastalıkları, 5=Kulak-Burun-Boğaz Hastalıkları, 6=Diğer Hastalıklar

Yaşlıların mücadele ettikleri hastalık türleri, köylere göre benzer özellik gösterirken cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Bu durum, Mann-Whitney U Analizi yapılarak da ortaya konmuştur. Analiz sonuçlarına göre köyler ve

hastalık türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmazken cinsiyet ve hastalık türleri karşılaştırmasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır (Çizelge 4.67).

Çizelge 4.67. Yaşlıların Hastalık Türlerinin Köylere ve Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Analizi

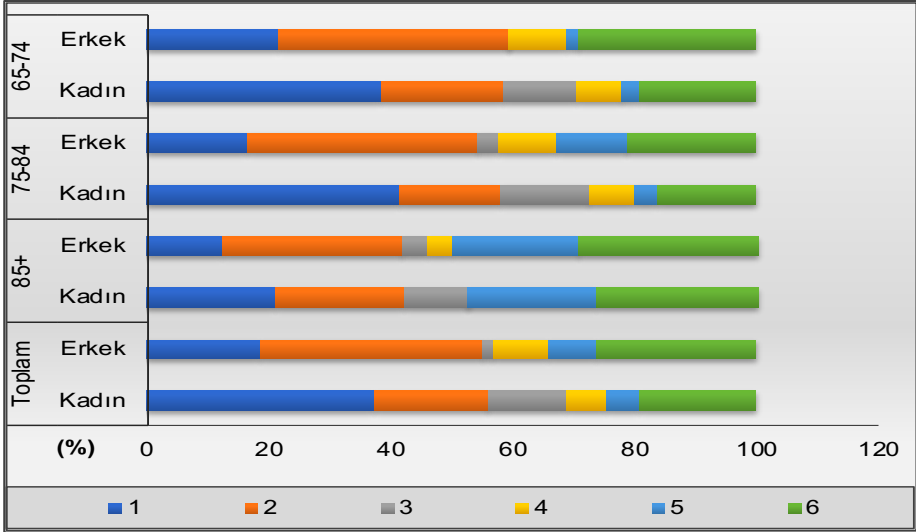
Test İstatistiği (a, b)	Hastalık Türleri	Hastalık Türleri
Mann-Whitney U	22.674.000	21.789.500
Wilcoxon W	33.552.000	64.567.500
Z	-.804	-3.025
Asymp. Sig. (2-tailed)	.421	.002

a. Grup Değişkeni: Köyler-Karşılaştırma

b. Grup Değişkeni: Cinsiyet

Araştırmada yaşlıların hastalık türleri, cinsiyet ve yaş gruplarına göre de incelenmiştir. Cinsiyet ve yaş gruplarına göre yaşlıların hastalık türleri, çizelgedeki sayısal kodlar kullanılarak incelenmiştir. 65-74 yaş aralığındaki erkek yaşlıların %21,5'i, kadın yaşlıların %38,6'sı; 75-84 yaş aralığındaki erkek yaşlıların %16,4'ü, kadın yaşlıların %41,3'ü; 85+ yaş aralığındaki erkek yaşlıların %12,5'i, kadın yaşlıların %21,1'i 1 numaralı hastalıklarla (Diyabet, Guatr, Tiroit Nodülleri, Obezite, vd.) mücadele etmektedir. 1 numaralı hastalık grubundaki tüm yaş gruplarında kadın yaşlıların oranı, erkek yaşlılara göre daha yüksektir. Saha çalışmaları sırasında da kadın yaşlıların çoğunun Diyabet hastası olduğu öğrenilmiş ve şeker ölçüm cihazı kullandığı gözlenmiştir. 65-74 yaş aralığındaki erkek yaşlıların %37,6'sı, kadın yaşlıların %20,0'ı; 75-84 yaş aralığında erkek yaşlıların %37,7'si, kadın yaşlıların %16,5'i; 85+ yaş aralığında erkek yaşlıların %29,2'si, kadın yaşlıların da %21,1'i, 2 numaralı hastalık gruplarıyla sorun yaşamaktadır. Bu grupta ise erkek yaşlı oranı yüksek olup erkek yaşlıların özellikle kalp hastalığı sorunu yaşadıkları ve bazılarının (%4,2) Bypass ameliyatı geçirdikleri belirlenmiştir. 3 numaralı grup hastalıklarından bel fıtığı (%6,6), kadın yaşlıların çoğunun şikâyet ettikleri hastalıktır. Dolayısıyla bu hastalık grubunda kadın oranı, tüm yaş gruplarında erkek oranından daha yüksektir. Kadın yaşlılar gençlik dönemlerinde, tarlalarda ağır işlerde (ağır yük taşıma, ot dövme, pamuk toplama, su taşıma, hayvanları beslerken veya sularken yaşanan zorluklar, vd.) çalışmanın yanı sıra

evdeki ağır sorumlulukları yüzünden bu sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir. 4 numaralı hastalık grubunda, tüm yaş aralıklarındaki erkek yaşlıların %9,0'ı, kadın yaşlıların %6,5'i akciğer, KOAH (özellikle erkek yaşlılar), vd. solunum hastalıklarından şikâyet etmektedir. Bu hastalıklar dışında, köylerdeki yaşlıların %2,1'inin Covid 19 geçirdiği de belirlenmiştir. 5 numaralı hastalık grubunda, erkek yaşlıların %20,8'i, kadın yaşlıların %21,1'i ağır işitme, vertigo, vd. hastalıklarla sorun yaşamaktadır. 6 numaralı hastalık grubunda ise yaşlıların %2,0'ı Akciğer, Meme, Kolon, Prostat, Mide ve Pankreas kanseridir. Bu grupta erkek yaşlıların %26,4'ü, kadın yaşlıların %19,2'si Göz hastalıkları, Felç, Epilepsi, Parkinson, Demans, Alzheimer, vd. sağlık sorunlarıyla mücadele etmektedir (Şekil 4.60).

Şekil 4.60. Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sorun Yaşadıkları Hastalıklar (1=Endokrin-Metabolizma Hastalıkları, 2=Dolaşım Sistemi Hastalıkları, 3=Omurga Sistemi Hastalıkları, 4=Solunum Sistemi Hastalıkları, 5=Kulak-Burun-Boğaz Hastalıkları, 6=Diğer Hastalıklar)

Yaşlıların cinsiyetleriyle hastalık türleri arasında anlamlı farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek üzere Ki-Kare analizi yapılmış ve analize göre değişkenler arasındaki fark, istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$, $df=5$, $\text{Chi-Square}=46,682$). Diğer yandan, yaşlıların yaş gruplarına göre hastalık türleri arasında bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek üzere çoklu karşılaştırma da yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre 65-74 ve 75-84 yaş

grupları arasında anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) bulunmazken 85+ yaş grubuyla diğer yaş grupları arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur (Çizelge 4.68). Diğer yandan, köylerdeki yaşlıların tamamı, sağlık sorunu yaşadıklarında tıbbi bakımı tercih etmekte, dolayısıyla öncelikli olarak sağlık ocaklarına veya hastanelere (Devlet veya özel) başvurmaktadır.

Çizelge 4.68. Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Hastalık Türlerinin Çoklu Karşılaştırması

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Hastalık Türleri	1) 65-74	2	.050	.192	.992	-.41	.51
		3	-.741*	.281	.029	-1.42	-.06
	2) 75-84	1	-.050	.192	.992	-.51	.41
		3	-.791*	.289	.022	-1.49	-.09
	3) 85+	1	.741*	.281	.029	.06	1.42
		2	.791*	.289	.022	.09	1.49

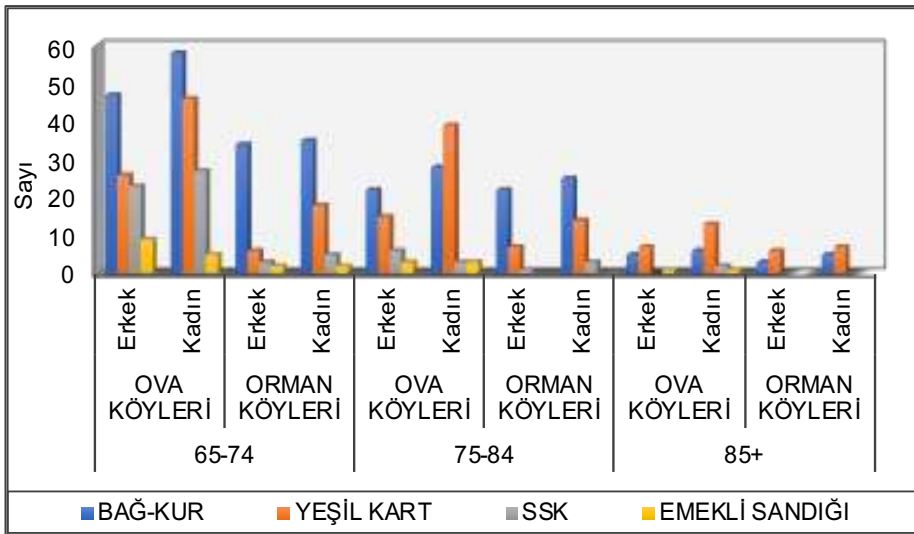
*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

Araştırmada, yaşlıların sosyal güvenceye sahip olma/olmama durumları da incelenmiştir. Köylerdeki yaşlıların %95,7'si sağlık giderlerini karşıladıkları bir sosyal güvenceye sahiptir. Ova köylerindeki erkek yaşlıların %97,6'sının, kadın yaşlıların %94,3'ünün; orman köylerindeki erkek yaşlıların %97,7'sinin, kadın yaşlıların %94,2'sinin sosyal güvencesi bulunmaktadır. Yaşlıların sahip oldukları sosyal güvencenin kurumlara dağılımı ise %48,7 BAĞ-KUR, %34,3 Yeşil Kart, %12,3 SSK, %4,4 Emekli Sandığı olarak belirlenmiştir. Sosyal güvenceye sahip olma durumu; köylere, yaş gruplarına ve cinsiyete göre de incelenmiştir. Ova köylerindeki 65-74 yaş aralığındaki erkek yaşlıların %44,3'ünün BAĞ-KUR, %24,5'inin Yeşil Kart, %21,7'sinin SSK ve %8,5'ninin de Emekli Sandığından yararlandıkları belirlenmiştir. Aynı yaş grubundaki kadın yaşlıların %42,3'ü BAĞ-KUR, %33,6'sı Yeşil Kart, %19,7'si SSK ve %3,6'sı ise Emekli Sandığından yararlanmaktadır. 75-84 yaş grubundaki erkek yaşlıların sosyal güvencelerinin kurumlara dağılımı, BAĞ-KUR %47,8; Yeşil Kart %32,6; SSK %13,0; Emekli Sandığı %6,5'tir. Aynı yaş grubundaki kadın yaşlıların %38,4'ü BAĞ-KUR, %53,4'ü Yeşil Kart, %4,1'i SSK ve %4,1'i ise Emekli Sandığından yararlanmaktadır. 85+ yaş

aralığında ise erkek (%53,8) ve kadın (%59,1) yaşlıların çoğunun yararlandıkları sosyal güvence, Yeşil Karttır. Ova köylerinde biri erkek, diğeri kadın olmak üzere toplam iki yaşlının (%0,3) da özel sigortası bulunmaktadır.

Orman köylerindeki 65-74 yaş aralığındaki erkek yaşlıların %75,6'sı BAĞ-KUR, %13,3'ü Yeşil Kart, %6,7'si SSK ve %4,4'ü de Emekli Sandığından yararlanmaktadır. Aynı yaş grubundaki kadın yaşlıların %58,3'ü BAĞ-KUR, %30,0'ı Yeşil Kart, %8,3'ü SSK ve %3,3'ü ise Emekli Sandığından yararlanmaktadır. 75-84 yaş grubundaki erkek yaşlıların sosyal güvencelerinin kurumlara dağılımı, BAĞ-KUR %73,3; Yeşil Kart %23,3; SSK %3,3 olup Emekli Sandığından yararlanan erkek yaşlı bulunmamaktadır. Aynı yaş grubundaki kadın yaşlıların %59,5'i BAĞ-KUR, %33,3'ü Yeşil Kart, %7,1'i SSK ve Emekli Sandığından yararlanan kadın yaşlı da bulunmamaktadır. 85+ yaş aralığında ise erkek (%66,7) ve kadın (%58,3) yaşlıların çoğunun yararlandıkları sosyal güvence, Yeşil Karttır. Bu durum, ileri yaşlardaki bireylerin mahrumiyet yaşadığını göstermektedir. Çünkü sosyal güvencesi yeşil kart olan yaşlıların çoğu, yaşlılık aylığına muhtaç olup ekonomik yönden zor durumdadır (Şekil 4.61).

Şekil 4.61. Yaş Grupları, Köyler ve Cinsiyete Göre Sosyal Güvencenin Kurumlara Dağılımı

Diğer yandan, hem ova hem de orman köylerindeki sosyal güvencesi bulunmayan yaşlıların tamamı (%4,3), erkek çocuğunun sosyal güvencesinden yararlanmaktadır. Araştırmada, yaşlıların sosyal güvenceye sahip olma durumlarının köyler, cinsiyet ve yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla analizler yapılmıştır. Cinsiyet ve köylere göre karşılaştırmalarda Mann-Whitney U Analizinden yararlanılırken yaş gruplarına göre çoklu karşılaştırmada, Tamhane's T2 analizinden yararlanılmıştır. Yaşlıların sosyal güvenceleri köylere göre anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) göstermezken cinsiyete göre anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) göstermektedir (Çizelge 4.69). Diğer yandan yaş gruplarına göre yapılan çoklu karşılaştırmada, 75-84 ve 85+ yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) bulunmazken diğer yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) söz konusudur (Çizelge 4.70).

Çizelge 4.69. Yaşlıların Sosyal Güvencelerinin Köylere ve Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Analizi

Test İstatistiği (a, b)	Sosyal Güvence	Sosyal Güvence
Mann-Whitney U	38.556.000	37.130.000
Wilcoxon W	117.559.000	68.255.000
Z	-.412	-3.133
Asymp. Sig. (2-tailed)	.680	.002

a. Grup Değişkeni: Köyler-Karşılaştırma

b. Grup Değişkeni: Cinsiyet

Çizelge 4.70. Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Sosyal Güvencelerinin Çoklu Karşılaştırması

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Sosyal Güvence	1) 65-74	2	-.367*	.105	.002	-.62	-.11
		3	-.784*	.171	.000	-1.20	-.37
	2) 75-84	1	.367*	.105	.002	.11	.62
		3	-.417	.180	.066	-.85	.02
	3) 85+	1	.784*	.171	.000	.37	1.20
		2	.417	.180	.066	-.02	.85

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

4) Köylerdeki Yaşlıların Bireysel Özellikleri

Köylerdeki yaşlıların bireysel özellikleri; ehliyet sahipliği, teknoloji kullanım durumu, ilgi alanı, en önemli sorunu, mutlu olup olmadığı ve mutsuzluk nedeni bakımından incelenmiştir. Buna göre ehliyet sahibi yaşlıların oranı %28,1 olup cinsiyete göre ehliyet sahibi olanların %65,1'i erkek; %2,5'i de kadındır. İnterneti olan yaşlıların oranı %7,2 (%12,1'i erkek, %11,4'ü kadın); bilgisayar kullanan yaşlıların oranı ise %1,3'tür (%2,4'ü erkek, %0,5'i kadın). Araştırmada, yaşlıların ehliyet sahipliği ve teknoloji kullanım durumları, köylere ve cinsiyete göre de incelenmiştir. Ova köylerindeki erkek yaşlıların %65,7'si, kadın yaşlıların %3,3'ü ehliyet sahibidir. Orman köylerinde ehliyet sahibi olan yaşlıların oranı (%27,1), ova köylerindeki yaşlılara (%28,7) göre daha düşük olup orman köylerindeki ehliyet sahibi yaşlıların %64,0'ı erkek, %0,8'i kadındır. Yaşlılar, internet sahipliği bakımından incelendiğinde oldukça düşük oranda (ova ve orman köylerinde %7,2) internetten yararlandıkları anlaşılmaktadır. Köylerin çoğu, ilçe merkezine yakın olmakla birlikte internet erişimi konusunda mahrumiyet yaşamaktadır. Bunun yanı sıra eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle teknoloji kullanım yetersizliği (bilgi sahibi olmama) de söz konusudur. Dolayısıyla köylerdeki yaşlılar, internet bağlantısına ihtiyaç hissetmemektedir. İnternet erişiminin kısıtlı olması ve teknoloji bilgisinin olmaması, yaşlıların bilgisayar kullanımını da olumsuz etkilemektedir. Bu yüzden, köylerdeki yaşlıların sadece %1,3'ü (%2,4'ü erkek, %0,5'i kadın) bilgisayar kullanmaktadır (Çizelge 4.71).

Çizelge 4.71. Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Ehliyet Sahipliği ve Teknoloji Kullanım Durumları

KÖYLER	CİNSİYET		EHLİYET SAHİPLİĞİ		TOPLAM
			Var	Yok	
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	111	58	169
		%	65,7	34,3	100,0
	Kadın	Sayı	8	238	246
		%	3,3	96,7	100,0
	Toplam	Sayı	119	296	415
		%	28,7	71,3	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	55	31	86
		%	64,0	36,0	100,0
	Kadın	Sayı	1	120	121
		%	0,8	99,2	100,0
	Toplam	Sayı	56	151	207
		%	27,1	72,9	100,0
			İNTERNET SAHİPLİĞİ		TOPLAM
			Var	Yok	
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	14	155	169
		%	8,3	91,7	100,0
	Kadın	Sayı	16	230	246
		%	6,5	93,5	100,0
	Toplam	Sayı	30	385	415
		%	7,2	92,8	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	7	79	86
		%	8,1	91,9	100,0
	Kadın	Sayı	8	113	121
		%	6,6	93,4	100,0
	Toplam	Sayı	15	192	207
		%	7,2	92,8	100,0
			BİLGİSAYAR KULLANIMI		TOPLAM
			Evet	Hayır	
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	5	164	169
		%	3,0	97,0	100,0
	Kadın	Sayı	2	244	246
		%	0,8	99,2	100,0
	Toplam	Sayı	7	408	415
		%	1,7	98,3	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	1	85	86
		%	1,2	98,8	100,0
	Kadın	Sayı	0	121	121
		%	0,0	100,0	100,0
	Toplam	Sayı	1	206	207
		%	0,5	99,5	100,0

Araştırmada, yaşlıların ehliyet sahipliği ve teknoloji kullanım durumlarının köylere ve cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Mann-Whitney U Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarından, yaşlıların ehliyet sahipliği ve teknoloji kullanım durumlarının köylere göre anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) göstermediği anlaşılmaktadır (Çizelge 4. 72). Diğer yandan cinsiyet ile ehliyet sahipliği ve teknoloji kullanım durumu arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) söz konusudur (Çizelge 4.73).

Çizelge 4.72. Yaşlıların Ehliyet Sahipliği ve Teknoloji Kullanım Durumlarının Köylere Göre Mann-Whitney U Analizi

	Ehliyet Sahipliği	Bilgisayar Kullanımı
Mann-Whitney U	42.256.000	42.435.500
Wilcoxon W	128.576.000	128.755.500
Z	-.423	-1.254
Asymp. Sig. (2-tailed)	.672	.210

a. Grup Değişkeni: Köyler-Karşılaştırma

Çizelge 4.73. Yaşlıların Ehliyet Sahipliği ve Teknoloji Kullanım Durumlarının Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Analizi

	Ehliyet Sahipliği	Bilgisayar Kullanımı
Mann-Whitney U	17.479.000	45.946.500
Wilcoxon W	50.119.000	78.586.500
Z	-17.075	-1.967
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.049

a. Grup Değişkeni: Cinsiyet

Araştırmada ayrıca, ehliyet sahipliği ve yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla Ki-Kare analizi de yapılmıştır. Analiz sonucuna göre değişkenler arasındaki fark, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$, $df=2$, Chi-Square=35,802).

Araştırmada, yaşlıların telefon kullanım durumları da incelenmiştir. Köylerdeki yaşlıların %87,0'ı cep telefonu kullanırken %11,7'si sabit telefon kullanmaktadır. Köylere göre cep telefonu kullanan yaşlılar incelendiğinde ova köylerindeki yaşlıların %85,8'inin (%92,9'u erkek, %80,9'u kadın) cep telefonu kullandıkları anlaşılmaktadır. Orman köylerindeki yaşlıların da %89,4'ü (%89,5'i erkek, %89,3'ü kadın) cep telefonu kullanmaktadır. Bireysel

görüşmeler sırasında, özellikle ileri yaşta ve okur-yazar olmayan yaşlıların sadece karşından (çocukları, akrabaları, vd.) gelen aramalara cevap vermek amacıyla tuşlu cep telefonu veya sabit telefon kullandıkları gözlenmiştir. Diğer yandan 65-74 yaş aralığındaki yaşlılardan bazılarının akıllı telefon kullandıkları ve belli bir eğitim düzeyinde olan yaşlıların da sosyal medyayla ilgilendikleri belirlenmiştir (Çizelge 4.74).

Çizelge 4.74. Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Telefon Kullanım Durumları

			TELEFON KULLANIMI			TOPLAM
			Cep Telefonu	Sabit Telefon	Kullanmıyor	
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	157	11	1	169
		%	92,9	6,5	0,6	100,0
	Kadın	Sayı	199	43	4	246
		%	80,9	17,5	1,6	100,0
	Toplam	Sayı	356	54	5	415
		%	85,8	13,0	1,2	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	77	9	0	86
		%	89,5	10,5	0,0	100,0
	Kadın	Sayı	108	10	3	121
		%	89,3	8,3	2,5	100,0
	Toplam	Sayı	185	19	3	207
		%	89,4	9,2	1,4	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	234	20	1	255
		%	91,8	7,8	0,4	100,0
	Kadın	Sayı	307	53	7	367
		%	83,7	14,4	1,9	100,0
	Toplam	Sayı	541	73	8	622
		%	87,0	11,7	1,3	100,0

Araştırmada, yaşlıların telefon kullanım durumlarının yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için çoklu karşılaştırma yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre telefon kullanım durumu ile tüm yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) söz konusudur (Çizelge 4.75).

Çizelge 4.75. Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Telefon Kullanım Durumlarının Çoklu Karşılaştırması

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Telefon Kullanım Durumu	1) 65-74	2	-.104*	.032	.003	-.18	-.03
		3	-.547*	.073	.000	-.73	-.37
	2) 75-84	1	.104*	.032	.003	.03	.18
		3	-.443*	.078	.000	-.63	-.25
	3) 85+	1	.547*	.073	.000	.37	.73
		2	.443*	.078	.000	.25	.63

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

Araştırmada yaşlıların bireysel özellikleri; ilgi alanı, en önemli sorunu, mutlu olup olmadığı ve mutsuzluk nedeni bakımından incelenmiştir. Pandemi döneminde eve kapanmak zorunda kalan yaşlıların ilgi alanları da zorunlu olarak değişmiştir. Köylerdeki yaşlılar, Pandemi öncesinde akranlarıyla vakit geçirirken Pandemi döneminde, televizyon önemli bir ilgi alanı haline gelmiştir. Dolayısıyla ova köylerindeki erkek yaşlıların %91,1'inin, kadın yaşlıların %89,4'ünün; orman köylerindeki erkek yaşlıların %97,7'sinin, kadın yaşlıların %97,5'inin ilgi alanı, televizyon izleme olarak belirlenmiştir. Köylerdeki yaşlıların %92,8'i televizyonda, haberler ve dizileri izlemeyi tercih ederken %7,2'si belgesel, realite programları, haberler ve eski Türk filmleri, haberler ve spor programları, haberler ve yarışma programlarını izlemeyi tercih etmektedir. Diğer yandan ova köylerinde ibadet ettiğini belirten erkek yaşlıların oranı %6,5, kadın yaşlıların oranı %8,5; orman köylerindeki erkek yaşlıların oranı %1,2, kadın yaşlıların oranı da %2,5'tir. Köylerdeki yaşlıların çoğunun ilgi alanı, televizyon izleme olsa da çoğu yaşlı ibadet ettiği halde bunu dile getirmemiştir. Yaşlıların çok azı (%1,6); spor yapma, kitap okuma, müzik dinleme, şiir yazma, yün eğirme, dikiş dikme, traktör kullanma gibi faaliyetlerin ilgi alanına girdiğini belirtmiştir (Şekil 4.62).

Şekil 4.62. Aydınlar Köyünde Görüşülen 77 Yaşında Bir Kadın

Yaşlıların ilgi alanlarının yanı sıra kendi durumlarıyla ilgili düşünceleri de belirlenmiştir. Buna göre hiçbir sorunu olmadığını düşünen yaşlıların oranı %17,5 olup kişiye göre önem bakımından farklılık gösteren ve sorunu olan yaşlıların oranı ise %82,5'tir. Yaşlıların düşünceleri, köylere ve cinsiyete göre incelendiğinde ova köylerinde hiçbir sorununun olmadığı belirten erkek yaşlıların oranı %27,8, kadın yaşlıların oranı %15,4; orman köylerinde ise sorunu olmadığını düşünen erkek yaşlıların oranı %15,1, kadın yaşlıların oranı da %9,1'dir. Yaşlıların %40,5'inin en önemli sorunu, geçim sıkıntısı (ekonomik sorun) iken %34,9'unun en önemli sorunu, sağlık sorunudur (kendi, eşi veya yakınları). En önemli sorununu yalnızlık, yakınlarının vefatı, okur-yazar olmamak, gelecek kaygısı olarak belirten yaşlıların oranı ise %7,0'dır. Ova köylerindeki erkek yaşlıların %34,9'unun, kadın yaşlıların %39,0'ının en önemli sorunu, sağlık sorunudur. Orman köylerinde ise erkek yaşlıların %48,8'inin, kadın yaşlıların %53,7'sinin en önemli sorunu, geçim sıkıntısıdır. Diğer yandan geleceğini düşündüğünde kendini mutlu hisseden yaşlıların oranı %45,6'dır. Mutsuz olduğunu belirten (%54,4) yaşlıların geleceğini düşündüğünde mutsuz olma nedenleri; ekonomik sorunlar (%29,4) ve ağır sağlık sorunlarının (%15,8) yanı sıra yakınlarının vefatı nedeniyle hayat amacının kalmaması, ülkenin ve çocuklarının geleceği için kaygılanması, çocuklarına yük olduğunu düşünmesi, yalnızlık ve çaresizliktir (Çizelge 4.76).

Çizelge 4.76. Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların İlgi Alanı, Sorun ve Düşünceleri

	OVA KÖYLERİ				ORMAN KÖYLERİ				TOPLAM			
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	
İlgi Alanı	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Televizyon İzlemek	154	91,1	220	89,4	84	97,7	118	97,5	238	93,3	338	92,1
İbadet Etmek	11	6,5	21	8,5	1	1,2	3	2,5	12	4,7	24	6,5
Diğer	4	2,4	5	2,0	1	1,2	0	0,0	5	2,0	5	1,4
Toplam	169	100,0	246	100,0	86	100,0	121	100,0	255	100,0	367	100,0
En Önemli Sorunu												
Hiçbir Sorunu Yok	47	27,8	38	15,4	13	15,1	11	9,1	60	23,5	49	13,4
Geçim Sıkıntısı	52	30,8	93	37,8	42	48,8	65	53,7	94	36,9	158	43,1
Sağlık Sorunu	59	34,9	96	39,0	27	31,4	35	28,9	86	33,7	131	35,7
Yalnızlık	3	1,8	10	4,1	3	3,5	6	5,0	6	2,4	16	4,4
Yakınlarının Vefatı	4	2,4	4	1,6	0	0,0	3	2,5	4	1,6	7	1,9
Gelecek Kaygısı	3	1,8	4	1,6	1	1,2	1	0,8	4	1,6	5	1,4
Okur-Yazar Olmamak	1	0,6	1	0,4	0	0,0	0	0,0	1	0,4	1	0,3
Toplam	169	100,0	246	100,0	86	100,0	121	100,0	255	100,0	367	100,0
Geleceğini Düşündüğünde Kendini Nasıl Hissettiği												
Çok mutsuz	1	0,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,4	0	0,0
Mutsuz	70	41,4	124	50,4	54	62,8	89	73,6	124	48,6	213	58,0
Mutlu	95	56,2	116	47,2	32	37,2	32	26,4	127	49,8	148	40,4
Çok mutlu	3	1,8	6	2,4	0	0,0	0	0,0	3	1,2	6	1,6
Toplam	169	100,0	246	100,0	86	100,0	121	100,0	255	100,0	367	100,0
Mutsuzluk Nedeni												
Ekonomik Sorunlar	33	46,5	66	53,2	31	57,4	53	59,6	64	51,2	119	55,9
Ağır Sağlık Sorunları	21	29,6	34	27,4	18	33,3	25	28,1	39	31,2	59	27,8
Vefatlar	4	5,6	12	9,7	2	3,7	4	4,5	6	4,8	16	7,6
Gelecek Kaygısı	9	12,7	7	5,7	1	1,9	1	1,1	10	8,0	8	3,8
Yalnızlık	1	1,4	2	1,6	2	3,7	5	5,6	3	2,4	7	3,5
Elden Ayaktan Düşmek	2	2,8	2	1,6	0	0,0	0	0,0	2	1,6	2	0,9
Çocuklarına Yük Olmak	1	1,4	1	0,8	0	0,0	1	1,1	1	0,8	2	0,5
Toplam	71	100,0	124	100,0	54	100,0	89	100,0	125	100,0	213	100,0

Araştırmada, yaşlıların kendi durumlarıyla ilgili düşüncelerinin köylere ve cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarından, yaşlıların en önemli

sorunu ve mutsuzluk nedeninin köylere göre anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) göstermediği; mutlu veya mutsuz olma durumlarının anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır (Çizelge 4.77). Cinsiyete göre yapılan karşılaştırmada ise yaşlıların en önemli sorunu ve mutlu/ mutsuz olma durumları, anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) gösterirken cinsiyete göre mutsuzluk nedeni, anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermemektedir (Çizelge 4.78).

Çizelge 4.77. Yaşlıların Kendi Durumlarıyla İlgili Düşüncelerinin Köylere Göre Mann-Whitney U Analizi

	En Önemli Sorunu	Mutlu/Mutsuz Olma Durumu	Mutsuzluk Nedeni
Mann-Whitney U	42.501.000	33.246.000	13.423.000
Wilcoxon W	64.029.000	54.774.000	32.533.000
Z	-.227	-5.291	-.648
Asymp. Sig. (2-tailed)	.820	.000	.517

a. Grup Değişkeni: Köyler-Karşılaştırma

Çizelge 4.78. Yaşlıların Kendi Durumlarıyla İlgili Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Analizi

	En Önemli Sorunu	Mutlu/Mutsuz Olma Durumu	Mutsuzluk Nedeni
Mann-Whitney U	42.251.500	42.838.000	13.124.500
Wilcoxon W	74.891.500	110.366.000	35.915.500
Z	-2.189	-2.065	-.240
Asymp. Sig. (2-tailed)	.029	.039	.810

a. Grup Değişkeni: Cinsiyet

Araştırmada ayrıca, yaşlıların en önemli sorununun yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediği de belirlemek için de çoklu karşılaştırma yapılmıştır. Yaş gruplarına göre yapılan çoklu karşılaştırmada, 85+ yaş grubuyla 65-74 ve 75-84 yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) bulunmazken 65-74 ve 75-84 yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) söz konusudur (Çizelge 4.79).

Çizelge 4.79. Yaşlıların En Önemli Sorununun Çoklu Karşılaştırması

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
En Önemli Sorunu	1) 65-74	2	-.282*	.103	.020	-.53	-.03
		3	-.254	.115	.086	-.53	.03
	2) 75-84	1	.282*	.103	.020	.03	.53
		3	.027	.133	.996	-.29	.35
	3) 85+	1	.254	.115	.086	-.03	.53
		2	-.027	.133	.996	-.35	.29

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

4.2.2.3. Cinsiyete Dayalı İş Bölümü Ölçeği

Araştırmada toplumsal cinsiyet bağlamında; karar süreçlerine katılım, kadın ve erkeğin en önemli görevi, tarımsal faaliyetlerde iş bölümü ve mirasın cinsiyete göre nasıl dağılacağı vd. konularda da yaşlıların görüşleri belirlenmiştir. Yaşlıların bu konulardaki düşünceleri, iki bölümde incelenmiştir.

1) İlçe Merkezi ve Köyler: Bu bölümde, tüm yaşlıların cinsiyete dayalı iş bölümüne yönelik düşünceleri incelenmiştir. Buna göre ailede karar süreçlerinde, en fazla (%53,3) erkek yaşlılar söz sahibiyken kadın yaşlıların sadece %10,7'si kararlarda söz sahibidir. Karar süreçlerinde müşterek (çocukların da dahil olduğu) karar alındığını belirten yaşlıların oranı %35,3'tür. Yaşlıların cinsiyete göre iş bölümü konusundaki görüşleri incelendiğinde kadının en önemli görevinin yüksek oranda (%79,9) ev işlerini yapmak olduğu, yani kadınlara "ev hanımı" görevinin yüklendiği anlaşılmaktadır. İş bölümüne göre evin geçimini sağlama görevinin de erkeğe ait olduğunu belirtenlerin oranı (%79,2) oldukça yüksektir. Başka bir ifadeyle ailenin ekonomik yükünün erkeğin sorumluluğunda olduğu görüşü ağırlıktadır. Diğer yandan, ailede tüm işlerin ortaklaşa yapılması gerektiğini, kadın veya erkeğin görevi olarak iş bölümünün ayrılmaması gerektiğini düşünen yaşlıların oranı ise %19,4'tür.

Yaşlıların tarımsal faaliyetlerde iş bölümü konusundaki görüşlerine göre kadınların tarlada çalışmasına karşı olanların ve tarımsal faaliyetlerin hepsinin erkeğe ait olduğunu belirtenlerin oranı, %27,2'dir. Kadın ve erkeğin tarlada müşterek çalışması gerektiğini, herkesin gücü yettiği oranda üstüne düşen işi yapması ve bu konuda da erkek-kadın ayrımı yapılmaması gerektiğini

belirtenlerin oranı ise %66,4'tür. Çapa, hasat, ot yolma gibi işlerin kadına; budama, sulama, pazarlama, ilaçlama, gübreleme, vd. işlerin erkeğe ait olduğunu belirten yaşlıların oranı da %6,4'tür. Mirasın paylaşılması konusundaki görüşlere göre de yaşlıların çoğu (%91,7), mirasın kız ve erkek çocuklarına eşit dağıtılmasını; %3,2'si kız çocukların 1, erkek çocukların 2 pay almasını düşünürken %5,0'ı ise kız çocuklarına miras verilmemesini düşünmektedir (Çizelge 4.80).

Çizelge 4.80. Yaşlıların Cinsiyete Göre Karar Süreçlerine Katılımı, İş Bölümü ve Miras Dağılımı Konusundaki Görüşleri

Karar Süreçlerinde Söz Sahibi	Sayı	%
Kadın	75	10,7
Erkek	373	53,3
Kadın aile büyüğü	3	0,4
Erkek aile büyüğü	2	0,3
Müşterek (çocuklar da dahil)	247	35,3
Toplam	700	100,0
Kadın ve Erkeğin En Önemli Görevi		
Kadının Görevi		
Ev işlerini yapmak	559	79,9
Aile bütçesine katkıda bulunmak	2	0,3
Çocuklarına bakmak	2	0,3
Aile içi uyum ve huzuru sağlamak	1	0,1
Tüm işler ortaklaşa yapılmalı	136	19,4
Toplam	700	100,0
Erkeğin Görevi		
Aile bütçesine katkıda bulunmak	554	79,2
Ailenin güvenliğini sağlamak	10	1,4
Tüm işler ortaklaşa yapılmalı	136	19,4
Toplam	700	100,0
Tarımsal Faaliyetlerde İş Bölümü		
Kadın		
Çapa, hasat, ot yolma	45	6,4
Kadın tarlada çalışmamalı	190	27,2
Müşterek	465	66,4
Toplam	700	100,0
Erkek		
Budama, sulama, pazarlama, ilaçlama, gübreleme	45	6,4
Hepsi	190	27,2
Müşterek	465	66,4
Toplam	700	100,0
Mirasın Dağıtılması		
Kızlar 1, erkekler 2 almalı	22	3,2
Kız ve erkek eşit almalı	642	91,7
Kızlar hiç almamalı	35	5,0
Kız çocukları daha fazla almalı	1	0,1
Toplam	700	100,0

Araştırmada ayrıca, yaşlıların karar süreçlerine katılım, kadın ve erkeğin en önemli görevi ve mirasın cinsiyete göre nasıl dağılacığı konularındaki görüşlerini, ilçe merkezi, ova köyleri ve orman köylerine göre karşılaştırmak amacıyla Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre karar süreçlerinde söz sahipliği, kadın ve erkeğin en önemli görevi değişkenlerinin yaşanan yere göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,05$). Diğer yandan, miras dağılımı konusundaki düşünceler ise yerleşim yerlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$) (Çizelge 4.81).

Çizelge 4.81. Cinsiyete Dayalı İş Bölümü Ölçeğinin Kruskal-Wallis Analizi

Test Statistics ^{a,b}				
	Karar Süreçlerinde Söz Sahipliği	Kadın ve Erkeğin En Önemli Görevi		Mirasın Dağıtılması
		Kadın	Erkek	
Kruskal-Wallis H	28.790	20.666	18.598	2.522
df	2	2	2	2
Asymp. Sig.	.000	.000	.000	.283

a. Kruskal Wallis Test

b. Grup Değişkeni: İlçe Merkezi-Köyler

Araştırmada, ikili karşılaştırmalar için de Mann-Whitney U Analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre ova ve orman köyleri (1, 2) karşılaştırmasında; yaşlıların karar süreçlerine katılım, kadın ve erkeğin en önemli görevi konusundaki görüşleri, anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Ova köyleri ve ilçe merkezi (1, 3) karşılaştırılmasında; karar süreçlerine katılım, kadın ve erkeğin en önemli görevi konusundaki düşünceler, anlamlı farklılık ($p<0,05$) göstermekte; orman köyleri ve ilçe merkezi (2, 3) karşılaştırmasında da karar süreçlerine katılım, kadın ve erkeğin en önemli görevi konusundaki düşünceler, istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) göstermektedir (Çizelge 4.82).

Çizelge 4.82. Karar Süreçlerinde Söz Sahipliği/Kadın ve Erkeğin En Önemli Görevinin Yerleşim Yerlerine Göre Mann-Whitney U Analizi

Test Statistics ^a			
	Karar Süreçlerinde Söz Sahipliği	Kadın ve Erkeğin En Önemli Görevi	
		Kadın	Erkek
Mann-Whitney U	40.967.000	40.960.500	41.370.500
Wilcoxon W	127.287.000	127.280.500	127.690.500
Z	-1.058	-1.421	-1.109
Asymp. Sig.	.290	.155	.268

a. Grup Değişkeni: İlçe Merkezi-Köyler (1= Ova Köyleri, 2= Orman Köyleri)

Test Statistics ^a			
	Karar Süreçlerinde Söz Sahipliği	Kadın ve Erkeğin En Önemli Görevi	
		Kadın	Erkek
Mann-Whitney U	10.703.000	12.537.000	12.657.000
Wilcoxon W	97.023.000	98.857.000	98.977.000
Z	-5.244	-4.566	-4.330
Asymp. Sig.	.000	.000	.000

a. Grup Değişkeni: İlçe Merkezi-Köyler (1= Ova Köyleri, 3= İlçe Merkezi)

Test Statistics ^a			
	Karar Süreçlerinde Söz Sahipliği	Kadın ve Erkeğin En Önemli Görevi	
		Kadın	Erkek
Mann-Whitney U	5.604.000	6.645.000	6.645.000
Wilcoxon W	27.132.000	28.173.000	28.173.000
Z	-4.474	-3.045	-3.045
Asymp. Sig.	.000	.002	.002

a. Grup Değişkeni: İlçe Merkezi-Köyler (2= Orman Köyleri, 3= İlçe Merkezi)

2) Ova ve Orman Köyleri: Araştırmanın bu bölümünde ise köylerde yaşayan yaşlıların karar süreçlerine katılımı, kadın ve erkeğin en önemli görevi, tarımsal faaliyetlerde iş bölümü ve mirasın nasıl dağılacığı konularındaki düşünceleri, ova ve orman köyleri ayırımına göre incelenmiş ve analizler yapılmıştır. Ova ve orman köylerinde karar süreçlerinde en etkili kişinin yüksek oranda (%54,5 ova; %59,4 orman) erkek olduğu belirlenmiştir. Ova köylerindeki kadın yaşlıların %13,3'ü; orman köylerindeki kadın yaşlıların %7,7'si karar süreçlerinde söz sahibidir. Ova köylerindeki yaşlıların %31,1'i; orman köylerindeki yaşlıların %32,9'u karar süreçlerine çocuklarını da dahil ederek ailece (müşterek) karar verdiklerini belirtmişlerdir. Köylerdeki yaşlıların iş bölümü konusundaki görüşlerine göre kadının en önemli görevi, yüksek

oranda (%83,6 ova; %79,2 orman) ev işlerini yapmaktır. İş bölümüne göre evin geçimini sağlama görevi de yüksek oranda (%82,4 ova; %79,2 orman) erkeğe aittir. Ailede tüm işlerin ortaklaşa yapılması gerektiğini belirten yaşlıların oranı ise ova köylerinde %15,2; orman köylerinde %20,8'dir. Tarımsal faaliyetlerde iş bölümü konusundaki görüşlerine göre de kadınların tarlada çalışmasına karşı olanların ve tarımsal faaliyetlerin hepsinin erkeğe ait olduğunu belirtenlerin oranı, ova köylerinde %31,3; orman köylerinde %26,1'dir. Kadın ve erkeğin tarlada müşterek çalışması gerektiğini belirtenlerin oranı ise ova köylerinde %57,9; orman köylerinde %73,9'dur. Çapa, hasat, ot yolma gibi işlerin kadına; budama, sulama, pazarlama, ilaçlama, gübreleme, vd. işlerin erkeğe ait olduğunu belirten yaşlıların oranı, ova köylerinde %10,8 olup orman köylerinde bu konuda fikir belirtilmemiştir. Köylerdeki yaşlıların mirasın dağılımı konusundaki düşüncelerine göre ova köylerindeki yaşlıların %86,1'i; orman köylerindeki yaşlıların tamamı, mirasın kız ve erkek çocuklarına eşit dağıtılması gerektiğini düşünmektedir. Ova köylerindeki yaşlıların %5,3'ü kız çocukların 1, erkek çocukların 2 pay almasını; %8,4'ü ise kız çocuklarına miras verilmemesini düşünmektedir. Köylerdeki yaşlılara, yaşadıkları köyde aile içi şiddet olup olmadığı sorulmuş ve yüksek oranda (%98,4 ova; %100 orman) köylerinde aile içi şiddet yaşanmadığı cevabı alınmıştır (Çizelge 4.83).

Çizelge 4.83. Köylerdeki Yaşlıların Cinsiyete Göre Karar Süreçlerine Katılımı, İş Bölümü ve Miras Dağılımı Konusundaki Görüşleri (n=622)

Karar Süreçlerinde Söz Sahibi	OVA KÖYLERİ		ORMAN KÖYLERİ	
	Sayı	%	Sayı	%
Kadın	55	13,3	16	7,7
Erkek	226	54,5	123	59,4
Kadın aile büyüğü	3	0,7	0	0,0
Erkek aile büyüğü	2	0,5	0	0,0
Müşterek (çocuklar da dahil)	129	31,1	68	32,9
Toplam	415	100,0	207	100,0
Kadın ve Erkeğin En Önemli Görevi				
Kadının Görevi				
Ev işlerini yapmak	347	83,6	164	79,2
Aile bütçesine katkıda bulunmak	2	0,5	0	0,0
Çocuklarına bakmak	2	0,5	0	0,0
Aile içi uyum ve huzuru sağlamak	1	0,2	0	0,0
Tüm işler ortaklaşa yapılmalı	63	15,2	43	20,8
Toplam	415	100,0	207	100,0
Erkeğin Görevi				
Aile bütçesine katkıda bulunmak	342	82,4	164	79,2
Ailenin güvenliğini sağlamak	10	2,4	0	0,0
Tüm işler ortaklaşa yapılmalı	63	15,2	43	20,8
Toplam	415	100,0	207	100,0
Tarımsal Faaliyetlerde İş Bölümü				
Kadın				
Çapa, hasat, ot yolma	45	10,8	0	0,0
Kadın tarlada çalışmamalı	130	31,3	54	26,1
Müşterek	240	57,9	153	73,9
Toplam	415	100,0	207	100,0
Erkek				
Budama, sulama, pazarlama, ilaçlama, gübreler	45	10,8	0	0,0
Hepsi	130	31,3	54	26,1
Müşterek	240	57,9	153	73,9
Toplam	415	100,0	207	100,0
Mirasın Dağıtılması				
Kızlar 1, erkekler 2 almalı	22	5,3	0	0,0
Kız ve erkek eşit almalı	357	86,1	207	100,0
Kızlar hiç almamalı	35	8,4	0	0,0
Kız çocukları daha fazla almalı	1	0,2	0	0,0
Toplam	415	100,0	207	100,0

Araştırmada ova ve orman köylerindeki yaşlıların görüşlerini karşılaştırmak için de Mann-Whitney U Analizinden yararlanılmıştır. Ova ve orman köyleri (1, 2) karşılaştırmasında; yaşlıların karar süreçlerine katılım, kadın ve erkeğin en önemli görevi ve mirasın cinsiyete göre dağılımı konusundaki görüşleri, anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) göstermezken tarımsal faaliyetlere göre iş bölümü konusunda anlamlı bir farklılık söz konusudur ($p<0,05$) (Çizelge 4.84).

Çizelge 4.84. Köylere Göre Cinsiyete Dayalı İş Bölümü Ölçeğinin Mann-Whitney U Analizi

Test Statistics ^a					
	Karar Süreçlerinde Söz Sahibi	Kadın ve Erkeğin En Önemli Görevi		Tarımsal Faaliyetlerde İş Bölümü	
		Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Mann-Whitney U	40.967.000	40.960.500	41.370.500	34.830.000	34.830.000
Wilcoxon W	127.287.000	127.280.500	127.690.500	121.150.000	121.150.000
Z	-1.058	-1.421	-1.109	-4.528	-4.528
Asymp. Sig.	.290	.155	.268	.000	.000

a. Grup Değişkeni: Köyler (1= Ova Köyleri, 2= Orman Köyleri)

Araştırmada ayrıca, köylerdeki yaşlıların karar süreçlerine katılım konusundaki düşüncelerinin cinsiyete ve yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da analizler yapılmıştır. Cinsiyete göre yapılan analizde Mann-Whitney U Analizinden yararlanılırken yaş gruplarına göre yapılan analizde Tamhane's T2 Analizinden yararlanılmıştır. Her iki analiz sonucuna göre de değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır (Çizelge 4.85) (Çizelge 4.86).

Çizelge 4.85. Cinsiyete Göre Karar Süreçlerinde Söz Sahipliğinin Mann-Whitney U Analizi

	Karar Süreçlerinde Söz Sahibi
Mann-Whitney U	40.766.500
Wilcoxon W	108.294.500
Z	-3.076
Asymp. Sig. (2-tailed)	.002

a. Grup Değişkeni: Cinsiyet

Çizelge 4.86. Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Karar Süreçlerinde Söz Sahibi Olma Düşüncesinin Çoklu Karşılaştırması

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Karar Süreçlerinde Söz Sahibi	1) 65-74	2	1.150*	.204	.000	.66	1.64
		3	1.787*	.197	.000	1.31	2.26
	2) 75-84	1	-1.150*	.204	.000	-1.64	-.66
		3	.638*	.208	.007	.14	1.14
	3) 85+	1	-1.787*	.197	.000	-2.26	-1.31
		2	-.638*	.208	.007	-1.14	-.14

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

4.2.2.4. Yaşlılık Algısı Ölçeği

Yaşlanma süreci, bireyden bireye farklılık göstermekte; yaşlanma da kişilere göre farklı algılanmaktadır. Subjektif yaş algısı olarak tanımlanan bu durum, bireyin kendini hangi yaşta hissettiği ve yaşını nasıl algıladığı ile ilişkilidir. Yaşlanma sürecindeki fizyolojik değişiklikler, kronik hastalıklar, emeklilik, rol kaybı, ekonomik sorunlar, yakınların kaybı, yalnızlık, kültürel faktörler, yaşanılan ortam ve toplumun yaşlılığa yönelik tutumu, vd. faktörler; yaşlılığı algılama biçimini de etkilemektedir. Diğer yandan, yaşlı bireyin fiziksel sağlığı, fonksiyonel kapasitesi ve fiziksel fonksiyonları da yaşlılık algısını etkilemektedir (Özkaptan ve ark, 2019).

Araştırmada yaşlıların kendilerini ve yaşlılığı nasıl algıladığını belirlemek amacıyla açık uçlu ve çoktan seçmeli soruların yanı sıra 5'li Likert tipi ölçekten de yararlanılmıştır. Yaşlılık Denince Akla Gelen İlk Şey, Yaşlı Kime Denir, Yaşlılık Kavramının Tanımı, Gençlerin Yaşlılık Algıları, Kendini Nasıl Gördüğü, vd. sorular; yaşlıların kendi düşüncelerini dile getirdikleri açık uçlu sorulardır. Araştırmada, yaşlıların açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar, olumlu ve olumsuz düşünceler olarak iki kategoriye ayrılmış ve çizelge halinde düzenlenmiştir. Yaşlıların yaşlılık denince akla gelen ilk şey, sorusuyla ilgili olumlu düşünceleri şöyledir: “bilgelik”; “tecrübenin doruğa ulaştığı dönem, yaşanmışlık”; “geçmişteki hataların düzeltildiği olgunluk dönemi”; “yaşlı olmamak için genç ölmek lazım, yaşanması gereken doğal süreç”; “sorumlulukların azaldığı, huzura erişilen ve ibadete zaman ayrılabilen

dönem.”. Yaşlı kime denir? sorusuna da yaşlıların olumlu ve olumsuz cevapları; tecrübeli, bilgili, güçsüz, hayattan elini ayağını çekmiş, yolun sonuna gelmiş, ölüme yakın/kişi, vd. olarak belirlenmiştir. Diğer yandan yaşlıların bazıları da kronolojik yaşla (70/80/90/100 yaştaki kişi), yaşlıyı tanımlamıştır. Yaşlıların yaşlılık kavramının tanımıyla ilgili olumlu ve olumsuz düşünceleri de “mutluluk ve huzurun yaşandığı dönem”; “doğanın kanunu, yaşanması gereken süreç”; “muhtaç, hasta, güçsüz olunan dönem”; “başkasına bağımlı ve güçsüz olunan dönem” olarak belirlenmiştir. Yaşlılara, gençlerin yaşlılık algıları ile düşünceleri de sorulmuştur. Yaşlıların bu konuyla ilgili bakış açıları genellikle olumludur. Örneğin, yaşlıların bazıları, gençlerin yaşlılık algılarını olumlu veya olumsuz olarak genellemenin yanlış olduğunu, ilişkilerin karşılıklı olduğunu ve yetiştirilme tarzına bağlı olarak farklılık gösterdiğini, dolayısıyla kişiden kişiye değiştiğini dile getirmişlerdir. Kümbet köyünde yaşayan emekli bir tarih öğretmeni de farklı bir bakış açısıyla gençlerin yaşlılık algısıyla ilgili düşüncesini dile getirmiştir. Ona göre “Nesilden nesile eleştirel tutum söz konusudur ve eleştiri olmadan da toplumun gelişmesi mümkün olamaz. Bu yüzden, gençlerle empati kurularak onların eleştirel tutumları saygısızlık olarak algılanmamalı.” Özetle bu kişi, toplumun gelişim ve değişimi paralelinde, kültürel değerleri koruyarak saygı kalıplarının esnetilmesini ve gençlerin her davranışının saygısızlık olarak algılanmaması gerektiğini düşünmektedir (Çizelge 4.87).

Cizelge 4.87. Yaşlıların Açık Uçlu Sorularla İlgili Olumlu-Olumsuz Düşünceleri

OLUMLU DÜŞÜNCELER	OLUMSUZ DÜŞÜNCELER
Yaşlılık Denince Akla Gelen İlk Şey	
Bilgelik	Muhtaçlık, çaresizlik, güçsüzlük, elden ayaktan düşmek.
Tecrübenin doruğa ulaştığı dönem, yaşanmışlık.	İş görememek, gençlikteki enerjinin kaybedildiği dönem.
Geçmişteki hataların düzeltildiği olgunluk dönemi.	Ekonomik ve manevi güçsüzlüğün yaşandığı dönem.
Yaşlı olmamak için genç ölmek lazım, yaşanması gereken doğal süreç.	Sağlık sorunlarının artmasına bağlı olarak hayatın zorlaştığı dönem.
Sorumlulukların azaldığı, huzura erişilen ve ibadete zaman ayrılabilen dönem.	Yolun sonu, ölüme yaklaşan dönem.
Yaşlılık, gençlerin uzun süre elde etmeye çalıştığı birikimdir.	Yaşlılık; gençliğin sona erdiği ve arandığı, umutsuzluğun başladığı dönemdir.
Yaşlı Kime Denir	
Her şeyi bilen/bilgili kişi.	Hayattan elini ayağını çekmiş, iş göremeyen, güçsüz, çaresiz, umutsuz kişi.
Tecrübeli, olgun ve saygı gören kişi.	Yolun sonuna gelmiş, hayattan beklentisi kalmamış, ölüme yakın kişi.
Biyolojik değil hissettiği yaşta olan kişi.	70/80/90/100 yaş ve üzerindeki kişi.
Yaşlılık Kavramının Tanımı	
Mutluluğun ve huzurun yaşandığı dönem.	Başkasına bağımlı olunan ve fiziksel gücün yitirildiği dönem
Doğanın kanunu, yaşanması gereken süreç.	Muhtaç, hasta, güçsüz olunan dönem.
Gençlerin Yaşlılık Algıları	
Sevecen	Dar görüşlü, anlayışsız
Hoşgörülü, şefkati	Otoriter
Kişiden kişiye değişmekte, ilişkiler karşılıklı ve kişilerin yetiştirilme tarzına bağlı.	Yaşlılara saygı ve ilgi azaldı, gençler eleştirel yaklaşıyor.
Saygıdeğer, akil danışılan kişi (bilge).	

Araştırmada köylerde yaşayan yaşlıların açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar, olumlu ve olumsuz düşünceler başlığı altında cinsiyet ve yaş gruplarına göre ayrıntılı olarak incelenmiş ve analizler yapılmıştır. Açık uçlu sorulardan, “yaşlılık denince akla gelen ilk şey” sorusuna yaşlıların %45,7’si (%50,6’sı erkek, %42,2’si kadın) olumlu (bilgelik, tecrübe, olgunluk, vd.) cevap vermiştir. 65-74 yaş grubundaki erkek yaşlıların %55,2’si, kadın yaşlıların %47,8’i; 75-84 yaş grubundaki erkek yaşlıların %47,4’ü, kadın yaşlıların %40,2’si; 85+ yaş grubundaki erkek yaşlıların %32,0’ı, kadın yaşlıların %20,0’ı da aynı soruya olumlu cevap vermiştir. Açık uçlu sorulardan ikincisi, “Yaşlı kime denir?” sorusuna ise yaşlıların %68,0’ı (%65,5’i erkek, %69,8’i kadın) yolun sonuna gelmiş, ölüme yakın, güçsüz, muhtaç, çaresiz kişi, vd. olumsuz ifadelerle cevap vermişlerdir. Yaşlıların bu soruya verdikleri cevaplar, yaş grupları ve cinsiyete göre incelendiğinde özellikle ileri yaş

grubundaki erkek ve kadın yaşlıların daha yüksek oranda (%78,5) olumsuz cevap verdikleri anlaşılmaktadır (Çizelge 4.88).

Çizelge 4.88. Köylerdeki Yaşlıların Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Cevaplar (I)

YAŞ GRUPLARI	CİNSİYET		Yaşlılık Denince Akla Gelen İlk Şey			Yaşlı Kime Denir?		
			Olumlu	Olumsuz	Toplam	Olumlu	Olumsuz	Toplam
65-74	Erkek	Sayı	85	69	154	58	96	154
		%	55,2	44,8	100,0	37,7	62,3	100,0
	Kadın	Sayı	98	107	205	64	141	205
		%	47,8	52,2	100,0	31,2	68,8	100,0
	Toplam	Sayı	183	176	359	122	237	359
		%	51,0	49,0	100,0	34,0	66,0	100,0
75-84	Erkek	Sayı	36	40	76	25	51	76
		%	47,4	52,6	100,0	32,9	67,1	100,0
	Kadın	Sayı	49	73	122	38	84	122
		%	40,2	59,8	100,0	31,1	68,9	100,0
	Toplam	Sayı	85	113	198	63	135	198
		%	42,9	57,1	100,0	31,8	68,2	100,0
85+	Erkek	Sayı	8	17	25	5	20	25
		%	32,0	68,0	100,0	20,0	80,0	100,0
	Kadın	Sayı	8	32	40	9	31	40
		%	20,0	80,0	100,0	22,5	77,5	100,0
	Toplam	Sayı	16	49	65	14	51	65
		%	24,6	75,4	100,0	21,5	78,5	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	129	126	255	88	167	255
		%	50,6	49,4	100,0	34,5	65,5	100,0
	Kadın	Sayı	155	212	367	111	256	367
		%	42,2	57,8	100,0	30,2	69,8	100,0
	Toplam	Sayı	284	338	622	199	423	622
		%	45,7	54,3	100,0	32,0	68,0	100,0

Açık uçlu sorulardan üçüncüsü, “Yaşlılık kavramının tanımı” sorusuna yaşlıların %75,2’si (%70,2’si erkek, %78,7’si kadın) başkasına bağımlı ve fiziksel gücün yitirildiği dönem; muhtaç, hasta, güçsüz olunan dönem gibi olumsuz ifadelerle cevap vermişlerdir. 65-74 yaş grubundaki erkek yaşlıların %64,3’ü, kadın yaşlıların %75,6’sı; 75-84 yaş grubundaki erkek yaşlıların %75,0’ı, kadın yaşlıların %82,0’ı; 85+ yaş grubundaki erkek yaşlıların %92,0’ı, kadın yaşlıların %85,0’ı aynı soruya olumsuz cevap vermişlerdir. Özellikle ileri yaş grubundaki yaşlıların oldukça yüksek oranda (%87,7) bu soruya olumsuz cevap verdikleri belirlenmiştir. Dördüncü soruyla da yaşlıların, gençlerin yaşlılık algısıyla ilgili düşünceleri belirlenmiştir. Yaşlıların %65,0’ı (%62,4’ü

erkek, %66,8'i kadın) gençlerin yaşlılıkla ilgili algılarını, olumlu (sevecen, hoşgörülü, şefkatli, bilgili, saygıdeğer, vd.) açıdan değerlendirmektedir. Bu bakış açısı, yaş grupları ve cinsiyete göre farklılık göstermektedir. 65-74 yaş grubundaki erkek yaşlıların %62,3'ü, kadın yaşlıların %71,2'si; 75-84 yaş grubundaki erkek yaşlıların %68,4'ü, kadın yaşlıların %66,4'ü; 85+ yaş grubundaki erkek yaşlıların %44,0'ı, kadın yaşlıların %45,0'ı bu soruyu olumlu cevaplamıştır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların %55,4'ü de bu soruya olumsuz cevap vermiştir. Bulgulara göre ileri yaşlardaki olumsuz algı, kuşak farkının artmasına bağlı olarak gençlerin davranışlarının yanlış değerlendirilmesinden kaynaklanabilir. Çünkü kuşaklararası yetişme tarzı (çevre, eğitim, teknoloji kullanımı, yaşanan ortam, tercihler, kültürel değerler, ekonomik özellikler, sosyal yapı, vd.), bir kuşaktan diğerine değişmekte, bu da her kuşağın yaşam anlayışında farklılıklar oluşturmaktadır. Dolayısıyla gençlerin yaşlılık algısını olumsuz değerlendiren yaşlıların kendi davranış kalıpları doğrultusunda değerlendirme yaptıkları söylenebilir (Çizelge 4.89).

Çizelge 4.89. Köylerdeki Yaşlıların Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Cevaplar (II)

YAŞ GRUPLARI	CİNSİYET		Yaşlılık Kavramının Tanımı			Gençlerin Yaşlılık Algıları		
			Olumlu	Olumsuz	Toplam	Olumlu	Olumsuz	Toplam
65-74	Erkek	Sayı	55	99	154	96	58	154
		%	35,7	64,3	100,0	62,3	37,7	100,0
	Kadın	Sayı	50	155	205	146	59	205
		%	24,4	75,6	100,0	71,2	28,8	100,0
	Toplam	Sayı	105	254	359	242	117	359
		%	29,2	70,8	100,0	67,4	32,6	100,0
75-84	Erkek	Sayı	19	57	76	52	24	76
		%	25,0	75,0	100,0	68,4	31,6	100,0
	Kadın	Sayı	22	100	122	81	41	122
		%	18,0	82,0	100,0	66,4	33,6	100,0
	Toplam	Sayı	41	157	198	133	65	198
		%	20,7	79,3	100,0	67,2	32,8	100,0
85+	Erkek	Sayı	2	23	25	11	14	25
		%	8,0	92,0	100,0	44,0	56,0	100,0
	Kadın	Sayı	6	34	40	18	22	40
		%	15,0	85,0	100,0	45,0	55,0	100,0
	Toplam	Sayı	8	57	65	29	36	65
		%	12,3	87,7	100,0	44,6	55,4	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	76	179	255	159	96	255
		%	29,8	70,2	100,0	62,4	37,6	100,0
	Kadın	Sayı	78	289	367	245	122	367
		%	21,3	78,7	100,0	66,8	33,2	100,0
	Toplam	Sayı	154	468	622	404	218	622
		%	24,8	75,2	100,0	65,0	35,0	100,0

Araştırmada, yaşlıların hayat memnuniyeti; yerleşim yerleri, cinsiyet ve yaş gruplarına göre incelenmiştir. Yaşlıların %75,6'sı hayatından memnun olduğunu, %20,6'sı da orta derecede memnun olduğunu belirtmiştir. Ova köylerinde yaşayan yaşlıların %70,8'i (%78,7'si erkek, %65,4'ü kadın), orman köylerindeki yaşlıların %81,6'sı (%87,2'si erkek, %77,7'si kadın) ve ilçe merkezindeki yaşlıların %84,6'sı (%88,0'ı erkek, %83,0'ı kadın) hayatından memnun olduğunu ifade etmiştir (Çizelge 4.90).

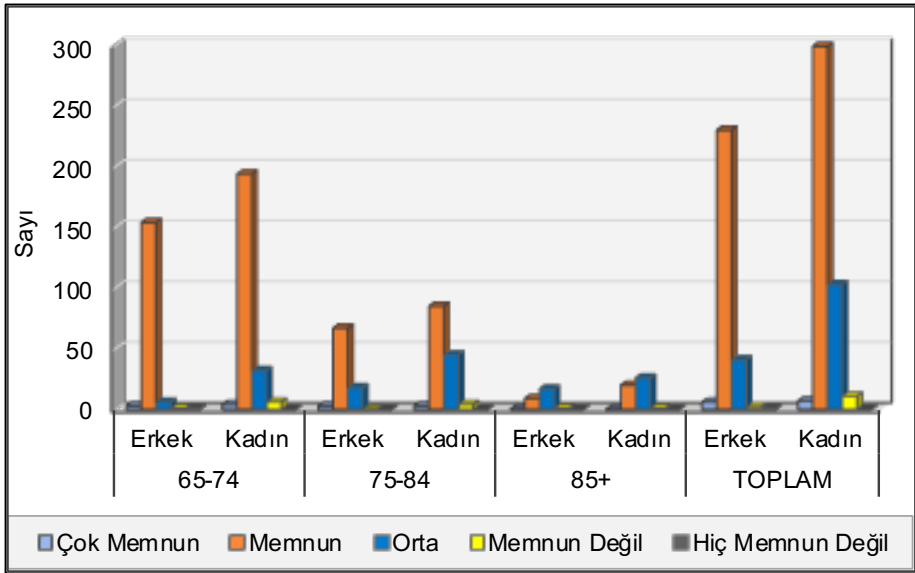
Yerleşim yerlerine göre yaşlıların hayat memnuniyetinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere Ki-Kare analizi yapılmış ve analiz sonuçlarına göre anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$, $df=8$, Chi-Square=19,797).

Çizelge 4.90. Yerleşim Yerleri ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Hayat Memnuniyeti

YERLEŞİM YERİ	CİNSİYET		Çok Memnun	Memnun	Orta	Memnun Değil	Hiç Memnun Değil	Toplam
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	6	133	27	2	1	169
		%	3,6	78,7	16,0	1,2	0,6	100,0
	Kadın	Sayı	7	161	69	9	0	246
		%	2,8	65,4	28,0	3,7	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	13	294	96	11	1	415
		%	3,1	70,8	23,1	2,7	0,2	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	0	75	11	0	0	86
		%	0,0	87,2	12,8	0,0	0,0	100,0
	Kadın	Sayı	0	94	25	2	0	121
		%	0,0	77,7	20,7	1,7	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	0	169	36	2	0	207
		%	0,0	81,6	17,4	1,0	0,0	100,0
İLÇE MERKEZİ	Erkek	Sayı	0	22	3	0	0	25
		%	0,0	88,0	12,0	0,0	0,0	100,0
	Kadın	Sayı	0	44	9	0	0	53
		%	0,0	83,0	17,0	0,0	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	0	66	12	0	0	78
		%	0,0	84,6	15,4	0,0	0,0	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	6	230	41	2	1	280
		%	2,1	82,1	14,6	0,7	0,4	100,0
	Kadın	Sayı	7	299	103	11	0	420
		%	1,7	71,2	24,5	2,6	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	13	529	144	13	1	700
		%	1,9	75,6	20,6	1,9	0,1	100,0

Yaşlıların hayat memnuniyeti yaş gruplarına göre de incelenmiştir. 65-74 yaş grubundaki erkek yaşlıların %93,3'ü, kadın yaşlıların %82,2'si; 75-84 yaş grubundaki erkek yaşlıların %76,1'i, kadın yaşlıların %62,0'ı ve 85+ yaş grubundaki erkek yaşlıların %33,3'ü, kadın yaşlıların %42,6'sı hayatından memnundur. Hayat memnuniyetini orta olarak belirten 65-74 yaş grubundaki yaşlıların oranı %9,5 (%3,6'sı erkek, %13,6'sı kadın); 75-84 yaş grubundaki yaşlıların oranı %28,0 (%20,5'i erkek, %32,8'i kadın) ve 85+ yaş grubundaki yaşlıların oranı %58,1'dir (%63,0'ı erkek, %55,3'ü kadın). Bulgulara göre ileri yaşlardaki yaşlıların yarıdan fazlasının hayatından pek memnun olmadığı da anlaşılmaktadır (Şekil 4.63).

Araştırmada, hayat memnuniyetinin yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Tamhane's T2 (çoklu) analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre tüm yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur (Çizelge 4.91).

Şekil 4.63. Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Hayat Memnuniyeti

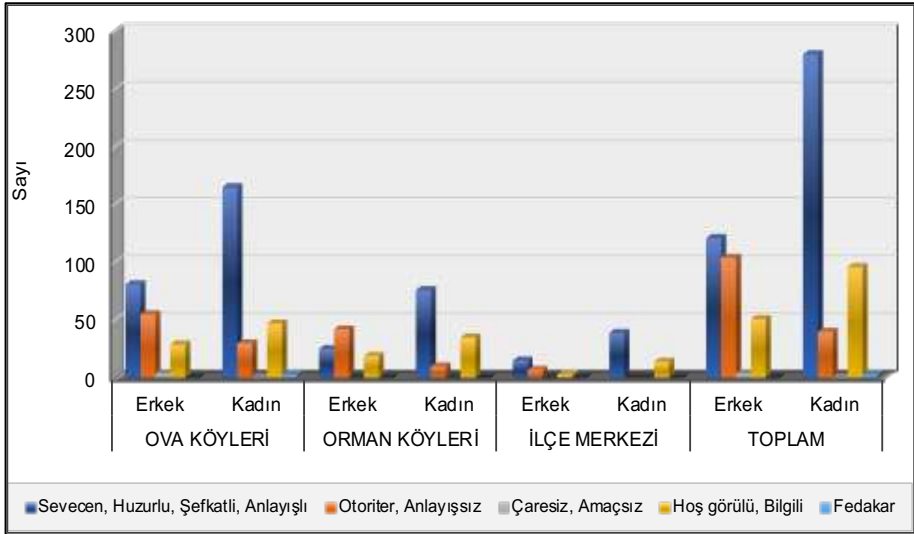
Çizelge 4.91. Yaşlıların Hayat Memnuniyetinin Yaş Gruplarına Göre Çoklu Analizi

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Hayat Memnuniyeti	1) 65-74	2	-.169*	.042	.000	-.27	-.07
		3	-.515*	.066	.000	-.68	-.35
	2) 75-84	1	.169*	.042	.000	.07	.27
		3	-.346*	.072	.000	-.52	-.17
	3) 85+	1	.515*	.066	.000	.35	.68
		2	.346*	.072	.000	.17	.52

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

Araştırmada ayrıca, yaşlıların kendisini nasıl gördüğü ile ilgili düşünceleri de belirlenmiştir. Yaşlılık döneminde kendi yaşlılığına ilişkin olumlu algısı olan yaşlıların, olumsuz algısı olan yaşlı bireylerden daha uzun yaşadığı belirtilmektedir. Yaşlı bireylerle yapılan çalışmalar; yaşlılığı olumsuz bir süreç olarak algılayan bireylerin çoğunlukta olduğunu ve bu kişilerde depresyon görülme sıklığının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Özkaptan ve ark, 2019). Bu araştırmada ise tüm yaşlıların %79,7'si (yaş grupları, yerleşim yerleri ve cinsiyete göre farklılık göstermekle birlikte) kendisini olumlu ifadelerle tanımlamıştır. Buna göre yaşlıların %57,3'ü kendisini sevecen, huzurlu, şefkatli ve anlayışlı; %20,6'sı da kendisini otoriter ve anlayışsız olarak görmektedir. Bu oranlar, yerleşim yerlerine göre farklılık göstermektedir. İlçe merkezindeki yaşlıların %69,2'si, ova köylerindeki yaşlıların %59,3'ü ve orman köylerindeki yaşlıların %48,8'i kendisinin sevecen, huzurlu, şefkatli ve anlayışlı bir yapıya sahip olduğunu belirtmiştir. Bu tanımlama, cinsiyete göre de farklılık göstermektedir. Örneğin ova köylerindeki erkek yaşlıların %32,5'i, kendisini otoriter ve anlayışsız olarak tanımlarken kadın yaşlıların %12,2'si kendisini otoriter ve anlayışsız olarak tanımlamıştır. Diğer yandan orman köylerindeki kadın yaşlıların %62,8'i; erkek yaşlıların da %29,1'i kendisini sevecen, şefkatli ve anlayışlı olarak tanımlamıştır. Yerleşim yerlerinin tamamındaki yaşlıların %20,0'ı da kendisinin hoş görülmesi ve bilgili olduğunu düşünmektedir. Yaşlıların %0,4'ü de kendisini, fedakâr ve insanlar üzerinde hakimiyet kurmak istemeyen biri olarak tanımlamıştır (Şekil 4.64).

Şekil 4.64. Yaşlıların Kendilerini Nasıl Gördüklerine Yönelik Düşünceleri

Araştırmada, yaşlıların en büyük korkusu da belirlenmiştir. Bulgulara göre yaşlıların %56,0'ının en büyük korkusu, muhtaçlık (elden ayaktan düşmek); %19,3'ünün bakılmamak; %10,9'unun bunamak (akıl sağlığını kaybetmek); %5,3'ünün yalnızlık; %2,7'sinin Diğer (evlat acısı görmek, torunlarının büyüdüğünü görememek, acı çekerek ölmek, evde yalnız öldüğünü kimsenin fark etmemesi, yakınlarının ölümünü görmek, ülkemizde yaşanan terör ve dış tehditlere bağlı olarak gençlerin geleceği konusunda endişelenmek, yılan korkusu, ahirette hesap vermek, vd.) olarak belirlenmiştir. Yaşlıların %2,9'u da hiçbir korkusunun olmadığını belirterek başa gelenin çekileceğini, düşünmektedir. Yaşlıların en büyük korkusu, yerleşim yerleri ve cinsiyete göre incelendiğinde ova köylerindeki erkek yaşlıların %55,0'ının; kadın yaşlıların %61,8'inin en büyük korkusunun muhtaçlık olduğu anlaşılmaktadır. Orman köylerindeki erkek yaşlıların %54,7'sinin; kadın yaşlıların %57,0'ının da en büyük korkusu muhtaçlıktır. Araştırma bulgularına benzer şekilde, Sivas'ın Zara ilçesinde yapılan bir çalışmada da yaşlıların en büyük korkusu "elden ayaktan düşmek ve bakıma muhtaç olmak" şeklinde saptanmıştır (Güler ve ark., 2016). İlçe merkezindeki yaşlıların %39,7'sinin en büyük korkusu, muhtaçlık olmakla birlikte; %38,5'inin en büyük korkusu, akıl sağlığını kaybetmektir. Tüm yerleşim yerlerinde, en büyük korkusu muhtaçlık olan kadın

yaşlıların oranı (%57,9), erkek yaşlılara (%53,2) göre daha yüksektir (Çizelge 4.92).

Çizelge 4.92. Yerleşim Yerleri ve Cinsiyete Göre Yaşlıların En Büyük Korkusu

YERLEŞİM YERİ	CİNSİYET	Ölüm	Yalnızlık	Muhtaçlık	Bakılmamak	Bunamak	Korkusu Yok	Diğer	Toplam	
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	5	14	93	23	17	9	8	169
		%	3,0	8,3	55,0	13,6	10,1	5,3	4,7	100,0
	Kadın	Sayı	12	18	152	44	14	2	4	246
		%	4,9	7,3	61,8	17,9	5,7	0,8	1,6	100,0
	Toplam	Sayı	17	32	245	67	31	11	12	415
		%	4,1	7,7	59,0	16,1	7,5	2,7	2,9	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	1	2	47	22	7	3	4	86
		%	1,2	2,3	54,7	25,6	8,1	3,5	4,7	100,0
	Kadın	Sayı	2	3	69	34	8	2	3	121
		%	1,7	2,5	57,0	28,1	6,6	1,7	2,5	100,0
	Toplam	Sayı	3	5	116	56	15	5	7	207
		%	1,4	2,4	56,0	27,1	7,2	2,4	3,4	100,0
İLÇE MERKEZİ	Erkek	Sayı	1	0	9	3	9	3	0	25
		%	4,0	0,0	36,0	12,0	36,0	12,0	0,0	100,0
	Kadın	Sayı	0	0	22	9	21	1	0	53
		%	0,0	0,0	41,5	17,0	39,6	1,9	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	1	0	31	12	30	4	0	78
		%	1,3	0,0	39,7	15,4	38,5	5,1	0,0	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	7	16	149	48	33	15	12	280
		%	2,5	5,7	53,2	17,1	11,8	5,4	4,3	100,0
	Kadın	Sayı	14	21	243	87	43	5	7	420
		%	3,3	5,0	57,9	20,7	10,2	1,2	1,7	100,0
	Toplam	Sayı	21	37	392	135	76	20	19	700
		%	3,0	5,3	56,0	19,3	10,9	2,9	2,7	100,0

Araştırmada yaşlıların en büyük korkusunun yerleşim yerlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için çoklu analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarından, tüm yerleşim yerlerine göre yaşlıların en büyük korkusunun anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır (Çizelge 4.93).

Çizelge 4.93. Yaşlıların En Büyük Korkusunun Yerleşim Yerlerine Göre Çoklu Analizi

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
En Büyük Korkusu	1) Ova Köyleri	2	-.223*	.091	.044	-.44	.00
		3	-.704*	.132	.000	-1.02	-.38
	2) Orman Köyleri	1	.223*	.091	.044	.00	.44
		3	-.481*	.140	.002	-.82	-.14
	3) İlçe Merkezi	1	.704*	.132	.000	.38	1.02
		2	.481*	.140	.002	.14	.82

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: İlçe Merkezi-Köyler

Araştırmada yukarıdaki soruların her biri, bağımsız değişkenlerle karşılaştırılarak farklılık analizleri yapılmıştır. Analizlerde; ikili gruplarda Mann-Whitney U, çoklu gruplarda da Kruskal-Wallis H Analizinden yararlanılmıştır.

Yaşlılık denince ilk aklına gelen şey, ifadesine yönelik ikili analizlerde cinsiyet, yaşanan yer ve sağlık sorunu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık ($p < 0,05$) söz konusudur. Bağımsız değişkenlerin sıra ortalaması incelendiğinde kadınların (322.15) erkeklere (296.17), ova köylerinde yaşayanların (324.60) orman köylerinde yaşayanlara (285.23) ve sağlık sorunu olanların (321.82) olmayanlara (279.59) göre ifadeyle ilgili düşüncelerinin farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Çoklu analizlerde de temel geçim kaynağı değişkeni anlamlı bir farklılık ($p > 0,05$) göstermezken diğer değişkenler (yaş grupları, eğitim düzeyi, medeni durum, evlilik yaşı ve geçim kaynağı), anlamlı farklılık ($p < 0,05$) göstermektedir. Çoklu değişkenler sıra ortalamasına göre incelendiğinde 85 yaş ve üzeri (376.95), okur-yazar olmayan (361.29), boşanmış (384.39), 13-19 yaş aralığında evlenen (322.02) ve yaşlılık aylığıyla geçinen (348.43) yaşlıların ifadeyle ilgili düşüncesinin daha olumsuz olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 4.94).

Çizelge 4.94. Yaşlılık Dendiğinde Akla Gelen İlk Şey İfadesinin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	322.15	42.883.500	75.523.500	-2.056	.040
	Erkek	255	296.17				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	324.60	37.514.500	59.042.500	-2.985	.003
	Orman Köyleri	207	285.23				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	321.82	30.869.000	42.497.000	-2.920	.004
	Yok	152	279.59				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	294.97	16.258	2		.000
	75-84	198	319.99				
	85+	65	376.95				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	361.29	39.791	5		.000
	Okur-Yazar	106	324.41				
	İlkokul	252	275.79				
	Ortaokul	37	285.39				
	Lise	19	289.82				
	Üniversite	9	211.61				
	Toplam	622					
Medeni Durum	Evlü	400	298.00	9.433	3		.024
	Bekar	15	329.10				
	Eşi Vefat Etmiş	198	334.13				
	Boşanmış	9	384.39				
Toplam	622						
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	322.02	8.042	2		.018
	20-29 Yaş	277	288.51				
	30 Yaş ve Üzeri	39	279.58				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tanım	23	304.76	2.065	3		.559
	Tanım Dışı	438	306.52				
	Her ikisi de	115	329.10				
	Başka	46	318.28				
Toplam	622						
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	278.73	19.606	3		.000
	Dul-Yetim Aylığı	64	307.72				
	Yaşlılık Aylığı	148	348.43				
	Diğer	184	323.35				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Araştırmada yaşlıların yaşlılık algısını belirlemek amacıyla sorulan başka bir soru da “Yaşlı kime denir?” ifadesidir. Bu ifadeyle ilgili ikili analizlerde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) bulunmazken yaşanan yer ve sağlık sorunu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır.

Anlamli farklılık bulunan değişkenlerin sıra ortalaması incelendiğinde de ova köylerinde yaşıyanların (321.82) orman köylerinde yaşıyanlara (290.81) ve sağlık sorunu olanların (321.01) olmayanlara (282.10) göre düşüncesinin daha olumsuz olduğu anlaşılmaktadır. Çoklu analizlerde ise yaş grupları, eğitim düzeyi, medeni durum, ilk evlilik yaşı ve temel geçim kaynağı değişkenleri, anlamli farklılık ($p>0,05$) göstermezken geçim kaynağı değişkenine göre anlamli farklılık ($p<0,05$) söz konusudur. Geçim kaynağı değişkeni sıra ortalamasına göre incelendiğinde yaşlılık aylığıyla geçinen yaşlıların (337.45) ifadeyle ilgili düşüncesinin olumsuz olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 4.95).

Araştırmada sorulan bir diğer soru da yaşlıların hayat memnuniyetini belirlemeye yöneliktir. Bu ifadeyle ilgili ikili analizlerde cinsiyet ve sağlık sorunu değişkenlerine göre anlamli farklılık ($p<0,05$) bulunurken yaşanan yere göre anlamli farklılık ($p>0,05$) bulunmamaktadır. Anlamli farklılık bulunan değişkenlerin sıra ortalaması incelendiğinde kadınların (327.75) erkeklere (288.11) ve sağlık sorunu olanların (327.91) olmayanlara (260.74) göre düşüncelerinin daha olumsuz olduğu anlaşılmaktadır. Çoklu analizlerde ise hayat memnuniyeti, tüm değişkenlere göre anlamli farklılık ($p<0,05$) göstermektedir. Buna göre 85 yaş ve üzeri (444.04), okur-yazar olmayan (363.99), eşi vefat eden (363.62), ilk evlilik yaşı 13-19 yaş aralığında olan (319.18), temel geçim kaynağı başka olan (354.50) ve yaşlılık aylığıyla geçinen (373.06) yaşlıların ifadeyle ilgili düşüncesi daha olumsuz bulunmuştur (Çizelge 4.96).

Çizelge 4.95. Yaşlı Kime Denir İfadesinin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	316.94	44.797.000	77.437.000	-1.121	.262
	Erkek	255	303.67				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	321.82	38.669.000	60.197.000	-2.511	.012
	Oman Köyleri	207	290.81				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	321.01	31.251.000	42.879.000	-2.872	.004
	Yok	152	282.10				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	305.31	3.915	2		.141
	75-84	198	312.05				
	85+	65	344.02				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	334.42	10.202	5		.070
	Okur-Yazar	106	320.05				
	İlkokul	252	296.23				
	Ortaokul	37	284.92				
	Lise	19	296.42				
	Üniversite	9	272.78				
Toplam	622						
Medeni Durum	Evli	400	306.04	1.703	3		.636
	Bekar	15	328.07				
	Eşi Vefat Etmiş	198	321.47				
	Boşanmış	9	307.33				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	317.02	5.284	3		.071
	20-29 Yaş	277	289.74				
	30 Yaş ve Üzeri	39	308.12				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	302.83	3.623	3		.305
	Tarım Dışı	438	309.46				
	Her ikisi de	115	305.53				
	Başka	46	350.15				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	288.53	10.749	3		.000
	Dul-Yetim Aylığı	64	318.67				
	Yaşlılık Aylığı	148	337.45				
	Diğer	184	316.35				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır

Çizelge 4.96. Yaşlıların Hayat Memnuniyetinin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	327.75	40.829.000	73.469.000	-3.559	.000
	Erkek	255	288.11				
	Toplam	622					
Yaşanan Yere	Ova Köyleri	415	317.08	40.637.000	62.165.000	-1.442	.149
	Orman Köyleri	207	300.31				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	327.91	28.005.000	39.633.000	-5.269	.000
	Yok	152	260.74				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	276.80	88.334	2		.000
	75-84	198	330.91				
	85+	65	444.04				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	363.99	55.094	5		.000
	Okur-Yazar	106	323.27				
	İlkokul	252	279.42				
	Ortaokul	37	254.65				
	Lise	19	248.13				
	Üniversite	9	278.06				
	Toplam	622					
Medeni Durum	Evli	400	286.53	42.725	3		.000
	Bekar	15	309.33				
	Eşi Vefat Etmiş	198	363.62				
	Boşanmış	9	278.06				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	319.18	7.247	2		.000
	20-29 Yaş	277	290.44				
	30 Yaş ve Üzeri	39	287.01				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	312.26	11.293	3		.010
	Tarım Dışı	438	315.39				
	Her İki de	115	279.32				
	Başka	46	354.50				
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	279.28	43.476	3		.000
	Dul-Yetim Aylığı	64	309.55				
	Yaşlılık Aylığı	148	373.06				
	Diğer	184	302.23				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Araştırmada yaşlılık kavramının tanımı, yaşlıların kendi cevaplarına göre belirlenmiştir. Bu ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet ve sağlık sorunu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık ($p < 0,05$) bulunurken yaşanan yere göre anlamlı bir farklılık ($p > 0,05$) bulunmamaktadır. Anlamlı farklılık bulunan

değişkenlerin sıra ortalaması incelendiğinde kadınların (322.40) erkeklere (295.81) ve sağlık sorunu olanların (331.59) olmayanlara (249.37) göre görüşlerinin farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Çoklu analizlerde ise yaşlılık kavramının tanımı; yaş grupları, eğitim düzeyi, ilk evlilik yaşı, temel geçim kaynağı ve geçim kaynağı değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterirken medeni durum değişkenine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermemektedir. Anlamlı farklılık gösteren değişkenler sıra ortalamasına göre incelendiğinde 85+ yaş grubundaki (350.22), okur-yazar olmayan (360.37), 13-19 yaş aralığında evlenen (324.77), temel geçim kaynağı başka olan (374.98) ve yaşlılık aylığıyla geçinen (338.07) yaşlıların yaşlılığı olumsuz algıladığı anlaşılmaktadır (Çizelge 4.97).

Araştırmada yaşlıların gençlerin yaşlılık algısı hakkındaki düşünceleri de belirlenmiştir. Bu ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet, yaşanan yer ve sağlık sorunu değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmamaktadır. Çoklu analizlerde ise gençlerin yaşlılık algısı ifadesi; yaş grupları ve medeni durum değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterirken eğitim düzeyi, ilk evlilik yaşı, temel geçim kaynağı ve geçim kaynağı değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermemektedir (Çizelge 4.98).

Çizelge 4.97. Yaşlılık Kavramının Tanımı İfadesinin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	322.40	42.791.500	75.431.500	-2.428	.015
	Erkek	255	295.81				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	312.81	42.408.500	63.936.500	-3.345	.730
	Orman Köyleri	207	308.87				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	331.59	26.276.000	37.904.000	-6.560	.000
	Yok	152	249.37				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	297.54	11.020	2	.004	
	75-84	198	324.10				
	85+	65	350.22				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	360.37	42.852	5	.000	
	Okur-Yazar	106	297.55				
	İlkokul	252	292.24				
	Ortaokul	37	254.01				
	Lise	19	257.55				
	Üniversite	9	284.83				
	Toplam	622					
Medeni Durum	Evlü	400	302.20	7.623	3	.054	
	Bekar	15	305.57				
	Eşi Vefat Etmiş	198	327.24				
	Boşanmış	9	388.50				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	324.77	14.044	2	.001	
	20-29 Yaş	277	284.77				
	30 Yaş ve Üzeri	39	285.62				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	293.85	11.343	3	.010	
	Tarım Dışı	438	307.55				
	Her İkisi de	115	304.67				
	Başka	46	374.98				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	282.54	17.869	3	.000	
	Dul-Yetim Aylığı	64	325.33				
	Yaşlılık Aylığı	148	338.07				
	Diğer	184	320.89				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4.98. Gençlerin Yaşlılık Algısının Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	305.88	44.731.500	112.259.500	-1.131	.258
	Erkek	255	319.58				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	311.91	42.781.500	64.309.500	-.098	.922
	Orman Köyleri	207	310.67				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	315.65	33.769.000	45.397.000	-1.226	.220
	Yok	152	298.66				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	303.86	13.169	2	.001	
	75-84	198	304.60				
	85+	65	374.75				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	322.84	8.005	5	.156	
	Okur-Yazar	106	299.32				
	İlkokul	252	298.76				
	Ortaokul	37	353.80				
	Lise	19	349.82				
	Üniversite	9	306.17				
	Toplam	622					
Medeni Durum	Evli	400	316.02	8.329	3	.040	
	Bekar	15	243.97				
	Eşi Vefat Etmiş	198	312.45				
	Boşanmış	9	202.50				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	307.60	.611	2	.737	
	20-29 Yaş	277	302.28				
	30 Yaş ve Üzeri	39	289.38				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tanım	23	324.20	.618	3	.892	
	Tanım Dışı	438	311.85				
	Her İkisi de	115	313.38				
	Başka	46	297.15				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	315.34	1.001	3	.801	
	Dul-Yetim Aylığı	64	294.83				
	Yaşlılık Aylığı	148	313.87				
	Diğer	184	310.67				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Araştırmada, yaşlıların kendisini nasıl tanımladığı da belirlenmiştir. Bu ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık ($p < 0,05$) bulunurken yaşanan yer ve sağlık sorunu değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p > 0,05$) bulunmamaktadır. Çoklu analizlerde ise yaşlıların kendilerini

nasıl tanımladığı; eğitim düzeyi ve ilk evlilik yaşı değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterirken yaş grupları, medeni durum, temel geçim kaynağı ve geçim kaynağı değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermemektedir (Çizelge 4.99).

Araştırmada, yaşlıların en büyük korkusu da göre belirlenmiştir. Bu ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet, yaşanan yer ve sağlık sorunu değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Anlamlı farklılık bulunan değişkenlerin sıra ortalaması incelendiğinde ise erkeklerin (328.01) kadınlara (300.03); orman köylerindeki yaşlıların (340.58) ova köylerindeki yaşlılara (296.99) ve sağlık sorunu olanların (300.15) olmayanlara (346.59) göre ifadeye yönelik düşüncelerinin farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Çoklu analizlerde ise yaşlıların en büyük korkuları; sadece eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterirken yaş grupları, medeni durum, ilk evlilik yaşı, temel geçim kaynağı ve geçim kaynağı değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermemektedir (Çizelge 4.100).

Çizelge 4.99. Yaşlıların Kendisini Algılama Biçiminin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	275.35	33.527.000	101.055.000	-8.429	.000
	Erkek	255	363.52				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	306.20	40.753.000	127.073.000	-1.459	.145
	Orman Köyleri	207	322.13				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	312.82	35.101.000	46.729.000	-450	.653
	Yok	152	307.43				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	309.84	3.667	2		.160
	75-84	198	305.26				
	85+	65	339.69				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	289.32	16.524	5		.005
	Okur-Yazar	106	299.75				
	İlkokul	252	335.33				
	Ortaokul	37	302.84				
	Lise	19	325.84				
	Üniversite	9	278.56				
	Toplam	622					
Medeni Durum	Evlü	400	320.20	5.438	3		.142
	Bekar	15	306.20				
	Eşi Vefat Etmiş	198	294.26				
	Boşanmış	9	313.11				
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	289.10	10.989	2		.004
	20-29 Yaş	277	322.37				
	30 Yaş ve Üzeri	39	284.69				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	311.61	3.149	3		.369
	Tarım Dışı	438	307.19				
	Her İki de	115	330.54				
	Başka	46	304.85				
Geçim Kaynağı	Toplam	622		4.817	3		.186
	Emekli Aylığı	226	316.93				
	Dul-Yetim Aylığı	64	287.73				
	Yaşlılık Aylığı	148	300.74				
	Diğer	184	321.75				
Toplam	622						

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4.100. Yaşlıların En Büyük Korkusunun Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	300.03	42.581.500	110.109.500	-2.141	.032
	Erkek	255	328.01				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	296.99	36.932.500	123.252.500	-3.195	.001
	Orman Köyleri	207	340.58				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	300.15	30.386.500	141.071.500	-3.104	.002
	Yok	152	346.59				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	306.43	1.369	2		.504
	75-84	198	314.34				
	85+	65	330.85				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	291.56	13.906	5		.016
	Okur-Yazar	106	298.38				
	İlkokul	252	319.85				
	Ortaokul	37	357.49				
	Lise	19	330.58				
	Üniversite	9	443.72				
	Toplam	622					
Medeni Durum	Evli	400	312.76	.387	3		.943
	Bekar	15	322.80				
	Eşi Vefat Etmiş	198	307.17				
	Boşanmış	9	331.78				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	295.02	4.814	2		.090
	20-29 Yaş	277	317.95				
	30 Yaş ve Üzeri	39	271.94				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tanım	23	329.39	.326	3		.955
	Tanım Dışı	438	310.18				
	Her İkisi de	115	312.98				
	Başka	46	311.42				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	320.44	4.317	3		.229
	Dul-Yetim Aylığı	64	273.83				
	Yaşlılık Aylığı	148	310.22				
	Diğer	184	314.64				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Araştırmada, 5'li Likert Ölçeğiyle de yaşlıların yaşlılık hakkındaki düşünceleri belirlenmiştir. Yaşlılara, ölçekte yer alan 14 ifade okunarak yaşlılardan her bir ifadeyi, "Katılıyorum, Kısmen Katılıyorum, Katılmıyorum, Bilmiyorum ve Fikrim Yok" seçeneklerinden biriyle cevaplamaları istenmiştir.

Ölçekte yer alan ilk dört ifade yaşlıların olumlu algılarını ölçmeye yönelik olup diğer 10 ifade de olumsuz algılarını ölçmeye yöneliktir. Buna göre “Yaşlılık bir insanın başına gelebilecek en iyi şeydir.” ifadesine, yaşlıların %85,9’u kısmen katılıyorum; “Yaşlılık bilgeliktir.” ifadesine, %98,7’si katılmıyorum cevabını verirken “Yaşlılık olgunluktur.” ifadesine %99,5’i katılıyorum cevabını vermiştir. Yaşlıların çoğu, “Yaşlılık bir insanın başına gelebilecek en kötü şeydir.” ve “Yaşlılık eksiklik demektir.” ifadelerine yüksek oranda (%87,6 ve %60,0) katılmıyorum, cevabını vermiştir. “Yaşlılık muhtaçlıktır.” ifadesine ise yaşlıların %52,3’ü katılıyorum, %45,3’ü de kısmen katılıyorum cevabını vermiştir. Yaşlılığı sorun olarak gören yaşlıların %42,9’u katılıyorum, %54,3’ü de kısmen katılıyorum, cevabını vermiştir. Bu tercihlere göre yaşlıların çoğunun (%97,2) yaşlılığı sorun olarak gördüğü söylenebilir. “Yaşlılık dışlanmaktır.” ifadesine de yaşlıların hiçbiri katılmamaktadır. Bu da örnek yaşlıların böyle bir tutumla karşılaşmadığına işaret etmektedir. Diğer yandan, “Yaşlılık yalnızlıktır.” ve “Yaşlılık aileye ve topluma yük olmaktadır.” ifadelerine, yaşlıların çoğu (%71,4 ve %82,5) kısmen katılıyorum, cevabını vermiştir.

Yaşlıların ölçekteki ifadelere katılma durumları, cinsiyete göre incelendiğinde erkek ve kadın yaşlıların hem olumlu hem de olumsuz ifadelere katılımlarının genellikle benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Örneğin, “Yaşlılık bilgeliktir.” ifadesine, erkek yaşlıların %84,3’ü, kadın yaşlıların %86,9’u kısmen katıldıklarını, belirtmişlerdir. “Yaşlılık olgunluktur.” ifadesine ise erkek yaşlıların %99,2’si, kadın yaşlıların %99,7’si katılıyorum, cevabını vermiştir. Diğer yandan, ölçekteki olumsuz ifadelerden, “Yaşlılık bir insanın başına gelebilecek en kötü şeydir.” ifadesine erkek yaşlıların %87,5’i, kadın yaşlıların %87,7’si katılmadıklarını belirtmişlerdir. “Yaşlılık muhtaçlıktır.” ve “Yaşlılık sorundur.” ifadeleriyle ilgili olarak da erkek yaşlıların %51,4’ü, kadın yaşlıların %52,9’u yaşlılığı muhtaçlıkla ilişkilendirmekte; erkek yaşlıların %56,5’i, kadın yaşlıların %52,9’u da yaşlılığın sorun olduğunu kısmen kabul etmektedir. Yaşlılığı hayattan çekilmek olarak algılamayan erkek yaşlılar %57,3 ve kadın yaşlılar %48,8 oranındadır. “Yaşlılık ölüme yaklaşmaktır.” ifadesine, kısmen katılan erkek yaşlıların oranı %59,6; kadın yaşlıların oranı ise %62,4’tür. Yaşlılık yalnızlık (%76,9’u erkek, %67,6’sı kadın); aile ve topluma yük olmak (%81,2’si erkek, %83,4’ü kadın) ifadelerine yaşlıların çoğu kısmen katılmaktadır (Çizelge 4.101).

Araştırmada, yaşlıların ölçekteki ifadelere katılma durumları, köylere ve yaş gruplarına göre de incelenmiştir. Araştırmada ayrıca, ölçekte yer alan 14 ifadenin analiz ve yorumlarında, anlam karışıklığını önlemek amacıyla ifadeler; birinci, ikinci, üçüncü,, ondördüncü ifade şeklinde kullanılmıştır. Yaşlıların birinci ifadeye katılma durumları, köylere ve yaş gruplarına göre incelendiğinde ova köylerinde yaşayan 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %82,8'inin ifadeye kısmen katıldığı anlaşılmaktadır. Ova köylerindeki 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %77,4'ü; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %63,4'ü birinci ifadeye kısmen katılmaktadır. Orman köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %99,1'i; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların tamamı; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %95,8'i bu ifadeye kısmen katıldığını belirtmiştir (EK.1).

Yaşlıların ikinci ifadeye katılma durumları, köylere ve yaş gruplarına göre incelendiğinde ova köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %98,8'inin ifadeye katılmadığı belirlenmiştir. Ova köylerindeki 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %96,8'i; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %97,6'sı ikinci ifadeye katılmamaktadır. Orman köylerinde de bu ifadeyle ilgili benzer bir bakış açısı vardır. Bu köylerdeki yaşlıların tamamı (tüm yaş gruplarında) ikinci ifadeye katılmadığını belirtmiştir (EK.2).

Ova köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %99,6'sı; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %99,2'si; 85+ yaş grubundaki yaşlıların %97,6'sı üçüncü ifadeye katılıyorum, cevabını vermiştir. Orman köylerindeki tüm yaş grubundaki yaşlılar, bu ifadeye katıldığını belirtmiştir. Dolayısıyla hem ova hem de orman köylerindeki yaşlılar; yaşlılığı, olgunluk olarak algılamaktadır. Bu durum yaş gruplarına göre de değişmemektedir (EK.3).

Yaşlıların dördüncü ifadeye katılma durumları, köylere ve yaş gruplarına göre incelendiğinde ova köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %54,8'inin ifadeye katılmıyorum, %44,4'ünün bilmiyorum, %0,8'inin de fikrim yok cevabını verdiği belirlenmiştir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %50,0'ı; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %43,9'u dördüncü ifadeye katılmazken %12,2'sinin de ifadeyle ilgili fikri yoktur. Orman köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %84,4'ü; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %81,1'i; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %91,7'si bu ifadeye bilmiyorum cevabını vermiştir (EK. 4).

Cizelge 4.101. Cinsiyete Göre Yaşlıların Ölçekteki İfadelere Katılma Durumları

Cinsiyet		1	2	3	4	5	Toplam	1	2	3	4	5	Toplam
		Yaşlılık, bir insanın başına gelebilecek en iyi şeydir.						Yaşlılık, sorun demektir.					
Erkek	Sayı	16	215	24	0	0	255	103	144	8	0	0	255
	%	6,3	84,3	9,4	0,0	0,0	100,0	40,4	56,5	3,1	0,0	0,0	100,0
Kadın	Sayı	27	319	21	0	0	367	164	194	9	0	0	367
	%	7,4	86,9	5,7	0,0	0,0	100,0	44,7	52,9	2,5	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	43	534	45	0	0	622	267	338	17	0	0	622
	%	6,9	85,9	7,2	0,0	0,0	100,0	42,9	54,3	2,7	0,0	0,0	100,0
		Yaşlılık, bilgelik demektir.						Yaşlılık, hayattan çekilmektir.					
Erkek	Sayı	1	4	250	0	0	255	7	102	146	0	0	255
	%	0,4	1,6	98,0	0,0	0,0	100,0	2,7	40,0	57,3	0,0	0,0	100,0
Kadın	Sayı	0	3	364	0	0	367	11	177	179	0	0	367
	%	0,0	0,8	99,2	0,0	0,0	100,0	3,0	48,2	48,8	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	1	7	614	0	0	622	18	279	325	0	0	622
	%	0,2	1,1	98,7	0,0	0,0	100,0	2,9	44,9	52,3	0,0	0,0	100,0
		Yaşlılık, uygunluk demektir.						Yaşlılık hastalık demektir.					
Erkek	Sayı	253	2	0	0	0	255	99	151	5	0	0	255
	%	99,2	0,8	0,0	0,0	0,0	100,0	38,8	59,2	2,0	0,0	0,0	100,0
Kadın	Sayı	366	1	0	0	0	367	168	192	7	0	0	367
	%	99,7	0,3	0,0	0,0	0,0	100,0	45,8	52,3	1,9	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	619	3	0	0	0	622	267	343	12	0	0	622
	%	99,5	0,5	0,0	0,0	0,0	100,0	42,9	55,3	1,9	0,0	0,0	100,0
		Yaşlılık, huzur demektir.						Yaşlılık ölüme yaklaşmaktır.					
Erkek	Sayı	0	0	107	143	5	255	61	152	42	0	0	255
	%	0,0	0,0	42,0	56,1	2,0	100,0	23,9	59,6	16,5	0,0	0,0	100,0
Kadın	Sayı	0	0	138	222	7	367	92	229	46	0	0	367
	%	0,0	0,0	37,6	60,5	1,9	100,0	25,1	62,4	12,5	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	0	0	245	365	12	622	153	381	88	0	0	622
	%	0,0	0,0	39,4	58,7	1,9	100,0	24,6	61,3	14,1	0,0	0,0	100,0
		Yaşlılık, bir insanın başına gelebilecek en kötü şeydir.						Yaşlılık, dışlanmak demektir.					
Erkek	Sayı	11	21	223	0	0	255	0	24	231	0	0	255
	%	4,3	8,2	87,5	0,0	0,0	100,0	0,0	9,4	90,6	0,0	0,0	100,0
Kadın	Sayı	11	34	322	0	0	367	0	45	322	0	0	367
	%	3,0	9,3	87,7	0,0	0,0	100,0	0,0	12,3	87,7	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	22	55	545	0	0	622	0	69	553	0	0	622
	%	3,5	8,8	87,6	0,0	0,0	100,0	0,0	11,1	88,9	0,0	0,0	100,0
		Yaşlılık, eksiklik demektir.						Yaşlılık, yalnızlık demektir.					
Erkek	Sayı	9	87	159	0	0	255	49	196	10	0	0	255
	%	3,5	34,1	62,4	0,0	0,0	100,0	19,2	76,9	3,9	0,0	0,0	100,0
Kadın	Sayı	10	143	214	0	0	367	107	248	12	0	0	367
	%	2,7	39,0	58,3	0,0	0,0	100,0	29,2	67,6	3,3	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	19	230	373	0	0	622	156	444	22	0	0	622
	%	3,1	37,0	60,0	0,0	0,0	100,0	25,1	71,4	3,5	0,0	0,0	100,0
		Yaşlılık, ihtiyaç demektir.						Yaşlılık, aileye ve topluma yük olmak demektir.					
Erkek	Sayı	131	117	7	0	0	255	11	207	37	0	0	255
	%	51,4	45,9	2,7	0,0	0,0	100,0	4,3	81,2	14,5	0,0	0,0	100,0
Kadın	Sayı	194	165	8	0	0	367	22	306	39	0	0	367
	%	52,9	45,0	2,2	0,0	0,0	100,0	6,0	83,4	10,6	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	325	282	15	0	0	622	33	513	76	0	0	622
	%	52,3	45,3	2,4	0,0	0,0	100,0	5,3	82,5	12,2	0,0	0,0	100,0

1- Katılıyorum, 2- Kısmen Katılıyorum, 3- Katılmıyorum, 4- Bilmiyorum, 5- Fikrim Yok

Ova köylerinde yaşayan 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %85,6'sı; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %79,8'i; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %65,9'u beşinci ifadeye katılmamaktadır. Orman köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların tamamı; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %98,6'sı; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %95,8'i bu ifadeye katılmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla yaşlıların çoğunun (%87,7) yaşlılığı; bir insanın başına gelebilecek en kötü şey olarak algılamadığı söylenebilir (EK. 5).

Yaşlıların altıncı ifadeye katılma durumları, köylere ve yaş gruplarına göre incelendiğinde ova köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %50,4'ünün ifadeye katılmıyorum, %45,2'sinin kısmen katılıyorum, şeklinde ifadeyi cevapladığı anlaşılmaktadır. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %43,5'i, ifadeye kısmen katılırken %51,7'si katılmamakta; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %58,5'i altıncı ifadeye kısmen katılırken %36,6'sı katılmamaktadır. Orman köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %79,8'i; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %85,1'i; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %75,0'ı bu ifadeye katılmıyorum, cevabını vermiştir. Yaşlıların %60,0'i; yaşlılığı, eksiklik olarak algılamamaktadır (EK.6).

Yaşlıların yedinci ifadeye katılma durumlarına göre ova köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %51,2'sinin ifadeye katılıyorum, %44,4'ünün de kısmen katılıyorum, cevabını verdiği belirlenmiştir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %45,2'si, ifadeye kısmen katılırken %51,6'sı katılmakta; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %43,9'u ifadeye kısmen katılırken %56,1'i de katılmaktadır. Orman köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %51,4'ü; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %51,4'ü; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %66,7'si bu ifadeye katılıyorum, cevabını vermiştir. Bulgulara göre yaşlıların %52,3'ü; yaşlılığı, muhtaçlık olarak algılamaktadır (EK.7).

Ova köylerinde yaşayan 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %58,4'ü sekizinci ifadeye, kısmen katılıyorum; %37,6'sı da katılıyorum, cevabını vermiştir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %49,2'si, ifadeye kısmen katılırken %47,6'sı katılmakta; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %48,8'i sekizinci ifadeye kısmen katılırken %51,2'si de katılmaktadır. Orman köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %55,0'ı; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %56,8'i; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %37,5'i bu ifadeye kısmen katılıyorum, cevabını vermiştir. Bulgulara göre yaşlıların %42,9'u; yaşlılığı, sorun olarak görmektedir (EK.8).

Yaşlıların dokuzuncu ifadeye katılma durumlarına göre ova köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %63,2'si ifadeye katılmıyorum, %33,6'sı da kısmen katılıyorum, cevabını vermiştir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %41,1'i, ifadeye kısmen katılırken %54,0'ı katılmamakta; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %58,5'i dokuzuncu ifadeye kısmen katılırken %34,1'i de katılmamaktadır. Orman köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %51,6'sı; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %31,1'i bu ifadeye katılmazken %68,9'u da kısmen katılmaktadır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %66,7'si bu ifadeye kısmen katılıyorum, cevabını vermiştir. Bulgulara göre yaşlıların %52,3'ü; yaşlılığı, hayattan çekilmek olarak algılamamaktadır (EK.9).

Ova köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %60,8'i onuncu ifadeye kısmen katılıyorum, %33,4'ü de katılıyorum, cevabını vermiştir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %53,2'si, ifadeye kısmen katılırken %43,5'i katılmakta; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %41,5'i ifadeye kısmen katılırken %58,5'i de katılmaktadır. Orman köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %55,0'ı; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %44,6'sı bu ifadeye katılırken %54,1'i de kısmen katılmaktadır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %33,3'ü bu ifadeye kısmen katılmakta, %47,3'ü de katılmaktadır. Bulgulara göre yaşlıların %42,9'u; yaşlılığı, hastalıkla ilişkilendirmektedir (EK.10).

Ova köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %65,2'si onbirinci ifadeye kısmen katılıyorum, %16,4'ü de katılmıyorum, cevabını vermiştir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %54,8'i, onbirinci ifadeye kısmen katılırken %29,8'i katılmaktadır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %48,8'i ifadeye kısmen katılırken %46,3'ü katılmaktadır. Orman köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %69,7'si; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %56,8'i; 85+ yaş grubundaki yaşlıların %50,0'ı bu ifadeye kısmen katılmaktadır. Bulgulara göre yaşlıların sadece %24,6'sı; yaşlılığı, ölüme yaklaşmak olarak görmektedir (EK. 11).

Ova köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %84,4'ü onikinci ifadeye katılmıyorum, cevabını vermiştir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %85,5'i; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %73,2'si bu ifadeye katılmamaktadır. Orman köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %99,1'i; 75-84 ve 85+ yaş grubundaki yaşlıların tamamı da bu ifadeye katılmamaktadır. Bulgulara göre yaşlıların %88,9'u; yaşlılığı, dışlanmak olarak görmemektedir (EK. 12).

Ova köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %70,8'i onüçüncü ifadeye kısmen katılıyor, %26,0'ı da katılıyor, cevabını vermiştir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %58,0'ı, bu ifadeye kısmen katılırken %35,5'i ise katılmaktadır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %65,9'u ifadeye kısmen katılırken %22,0'ı da katılmaktadır. Orman köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %85,3'ü; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %77,0'ı; 85+ yaş grubundaki yaşlıların %75,0'ı onüçüncü ifadeye kısmen katılmaktadır. Bulgulara göre yaşlıların %71,4'ü; kısmen de olsa yaşlılığı, yalnızlıkla ilişkilendirmektedir (EK. 13).

Araştırmada kullanılan 5'li Likert ölçeğindeki ondördüncü ve sonuncu ifade ise "Yaşlılık aileye ve topluma yük olmaktadır." ifadesidir. Yaşlıların bu ifadeye katılım durumu incelendiğinde ova köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %77,2'sinin ifadeye kısmen katıldığı anlaşılmaktadır. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %73,4'ü; 85+ yaş grubundaki yaşlıların da %78,0'ı bu ifadeye kısmen katılmaktadır. Orman köylerindeki 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %99,1'i; 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %91,9'u; 85+ yaş grubundaki yaşlıların %87,5'i ifadeye kısmen katılmaktadır. Bulgulara göre yaşlıların %82,5'i; kısmen de olsa yaşlılıkta, aile ve topluma yük olduğunu düşünmektedir (EK. 14).

Araştırmada ayrıca, 5'li Likert Ölçeğindeki her bir ifadeye katılma durumu, bağımsız değişkenlerle karşılaştırılarak farklılık analizleri yapılmıştır. Analizlerde; ikili gruplarda Mann-Whitney U Analizi ve çoklu gruplarda da Kruskal-Wallis H Analizinden yararlanılmıştır. Buna göre birinci ifadenin farklılık analizinde; ikili karşılaştırmalarda, değişkenler arasında anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) bulunmamaktadır. Çoklu karşılaştırmalarda ise birinci ifade ile medeni durum arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunurken diğer değişkenler arasında anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmamaktadır. Anlamlı farklılık bulunan medeni durum değişkeninin sıra ortalaması incelendiğinde evli yaşlıların (321.40) diğerlerine (bekar, eşi vefat etmiş, boşanmış) göre birinci ifadeye daha yüksek oranda kısmen katıldığı anlaşılmaktadır (Çizelge 4.102).

Çizelge 4.102. Birinci İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	305.84	44.715.500	112.243.500	-1.556	.120
	Erkek	255	319.65				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	310.60	42.580.500	128.900.500	-.291	.771
	Orman Köyleri	207	313.30				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	308.12	34.130.000	144.815.000	-1.364	.173
	Yok	152	321.96				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	317.00	5.102	2		.078
	75-84	198	310.57				
	85+	65	283.95				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	300.41	6.546	5		.257
	Okur-Yazar	106	329.70				
	İlkokul	252	309.40				
	Ortaokul	37	326.20				
	Lise	19	310.61				
	Üniversite	9	342.67				
	Toplam	622					
Medeni Durum	Evli	400	321.40	9.835	3		.020
	Bekar	15	310.63				
	Eşi Vefat Etmiş	198	293.06				
	Boşanmış	9	278.44				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	304.04	.163	2		.922
	20-29 Yaş	277	303.07				
	30 Yaş ve Üzeri	39	310.33				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tanım	23	323.17	4.381	3		.223
	Tanım Dışı	438	316.50				
	Her İkisi de	115	295.51				
	Başka	46	298.02				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	228.24	2.640	3		.451
	Dul-Yetim Aylığı	64	215.16				
	Yaşlılık Aylığı	148	227.53				
	Diğer	184	204.08				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

İkinci ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet ve sağlık sorunu değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmazken yaşanan yere göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Anlamlı farklılık bulunan değişkenin sıra ortalaması incelendiğinde orman köylerindeki yaşlıların (315.50) ova

köylerindekiilere (309.50) göre ikinci ifadeye daha yüksek oranda katılmadığı anlaşılmaktadır. Çoklu analizlerde ise yaşlıların ikinci ifadeye katılımı; temel geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterirken yaş grupları, eğitim düzeyi, medeni durum, ilk evlilik yaşı ve geçim kaynağı değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermemektedir (Çizelge 4.103).

Üçüncü ifadeyle ilgili ikili analizlerde; cinsiyet, yaşanan yer ve sağlık sorunu değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmamaktadır. Çoklu analizlerde ise yaşlıların üçüncü ifadeye katılımı; medeni durum, temel geçim kaynağı ve geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterirken yaş grupları, eğitim düzeyi ve ilk evlilik yaşı değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermemektedir. Anlamlı farklılık bulunan medeni durum değişkeninin sıra ortalaması incelendiğinde bekar yaşlıların (330.73) diğerlerine göre üçüncü ifadeye daha yüksek oranda katıldığı anlaşılmaktadır. Temel geçim kaynağı değişkeninin sıra ortalaması incelendiğinde hem tarım hem de tarım dışı geliri olan yaşlıların (318.11) diğer gelir gruplarına göre üçüncü ifadeye daha yüksek oranda katıldığı belirlenmiştir (Çizelge 4.104).

Çizelge 4.103. İkinci İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	312.96	46.256.000	78.896.000	-1.247	.212
	Erkek	255	309.40				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	309.50	42.124.500	128.444.500	-2.009	.045
	Orman Köyleri	207	315.50				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	312.19	35.396.500	47.024.500	-.861	.389
	Yok	152	309.37				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	312.91	1.455	2		.483
	75-84	198	309.21				
	85+	65	310.72				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	310.82	3.819	5		.576
	Okur-Yazar	106	309.60				
	İlkokul	252	313.04				
	Ortaokul	37	315.50				
	Lise	19	299.16				
	Üniversite	9	315.50				
Toplam	622						
Medeni Durum	Evli	400	310.83	4.615	3		.202
	Bekar	15	294.80				
	Eşi Vefat Etmiş	198	313.93				
	Boşanmış	9	315.50				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	302.28	1.725	2		.422
	20-29 Yaş	277	305.31				
	30 Yaş ve Üzeri	39	307.50				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	315.50	10.647	3		.014
	Tarım Dışı	438	313.37				
	Her ikisi de	115	301.97				
	Başka	46	315.50				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	312.75	5.226	3		.156
	Dul-Yetim Aylığı	64	310.65				
	Yaşlılık Aylığı	148	315.50				
	Diğer	184	307.04				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4.104. Üçüncü İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	310.85	46.553.000	114.081.000	-.905	.365
	Erkek	255	312.44				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	312.25	42.642.000	64.170.000	-1.225	.220
	Orman Köyleri	207	310.00				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	311.32	35.637.000	146.322.000	-.359	.719
	Yok	152	312.05				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	310.87		1.820	2	.402
	75-84	198	311.57				
	85+	65	314.78				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	311.56		9.808	5	.081
	Okur-Yazar	106	310.00				
	İlkokul	252	311.23				
	Ortaokul	37	310.00				
	Lise	19	326.37				
	Üniversite	9	310.00				
Toplam	622						
Medeni Durum	Evli	400	310.78		12.428	3	.006
	Bekar	15	330.73				
	Eşi Vefat Etmiş	198	311.57				
	Boşanmış	9	310.00				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	304.04		.139	2	.933
	20-29 Yaş	277	304.10				
	30 Yaş ve Üzeri	39	303.00				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	310.00		13.269	3	.004
	Tarım Dışı	438	310.00				
	Her ikisi de	115	318.11				
	Başka	46	310.00				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	310.00		7.164	3	.010
	Dul-Yetim Aylığı	64	310.00				
	Yaşlılık Aylığı	148	310.00				
	Diğer	184	315.07				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Dördüncü ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet ve sağlık sorunu değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmazken yaşanan yere göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Yaşanan yer değişkeninin sıra ortalaması incelendiğinde orman köylerindeki yaşlıların (388.91) ova

köylerindeki (272.89) göre ifadeye daha yüksek oranda bilmiyorum cevabını verdiği anlaşılmaktadır. Çoklu analizlerde ise tüm değişkenlere göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) söz konusudur. Değişkenlerin sıra ortalaması yaş gruplarına göre incelendiğinde 85+ yaş grubundaki yaşlıların (356.25), diğer yaş grubundaki yaşlılara göre ifadeye yüksek oranda fikrim yok cevabını verdiği anlaşılmaktadır. Sıra ortalaması, eğitim düzeyine göre incelendiğinde ise okur-yazar olmayan yaşlıların (330.77) diğer eğitim düzeyindeki yaşlılara göre ifadeye daha yüksek oranda bilmiyorum cevabı verdiği anlaşılmaktadır (Çizelge 4.105).

Beşinci ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmazken yaşanan yer ve sağlık sorununa göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Yaşanan yer değişkeninin sıra ortalaması incelendiğinde orman köylerindeki yaşlıların (347.10) ova köylerindeki yaşlılara göre ifadeye yüksek oranda (%99,0) katılmadığı anlaşılmaktadır. Anlamlı farklılık gösteren sağlık durumu değişkeninin sıra ortalamasına göre sağlık sorunu olmayan yaşlıların (332.24) sağlık sorunu olanlara göre ifadeye daha yüksek oranda (%94,1) katılmadığı belirlenmiştir. Çoklu analizlerde ise yaşlıların ifadeye katılımı; yaş grupları, eğitim düzeyi ve geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterirken medeni durum, ilk evlilik yaşı ve temel geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermemektedir. Anlamlı farklılık bulunan değişkenlerin sıra ortalaması yaş gruplarına göre incelendiğinde 65-74 yaş grubundaki yaşlıların diğer yaş grubundaki yaşlılara göre ifadeye yüksek oranda (%90,0) katılmadığı anlaşılmaktadır. Eğitim düzeyine göre de üniversite mezunu yaşlıların diğer eğitim düzeyindeki yaşlılara göre ifadeye daha yüksek oranda katılmadığı belirlenmiştir. Geçim kaynağı değişkeninin sıra ortalamasına göre de emekli aylığıyla geçinen (331.25) yaşlıların diğer gelir grubundaki yaşlılardan daha yüksek oranda (%93,8) ifadeye katılmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.106).

Çizelge 4.105. Dördüncü İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	316.91	44.807.500	77.447.500	-1.049	.294
	Erkek	255	303.72				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	272.89	26.928.000	113.248.000	-8.840	.000
	Orman Köyleri	207	388.91				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	310.81	35.397.000	146.082.000	-.195	.845
	Yok	152	313.63				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	298.21	8.868	2		.012
	75-84	198	320.90				
	85+	65	356.25				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	330.77	14.791	5		.011
	Okur-Yazar	106	295.64				
	İlkokul	252	314.05				
	Ortaokul	37	304.35				
	Lise	19	203.26				
	Üniversite	9	258.56				
Toplam	622						
Medeni Durum	Evli	400	296.45	11.006	3		.012
	Bekar	15	359.23				
	Eşi Vefat Etmiş	198	337.62				
	Boşanmış	9	326.33				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	316.27	14.840	2		.001
	20-29 Yaş	277	303.30				
	30 Yaş ve Üzeri	39	217.38				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	391.35	23.672	3		.000
	Tarım Dışı	438	323.08				
	Her ikisi de	115	256.23				
	Başka	46	299.49				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	322.22	11.445	3		.010
	Dul-Yetim Aylığı	64	295.69				
	Yaşlılık Aylığı	148	336.24				
	Diğer	184	283.94				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4.106. Beşinci İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	312.06	46.586.500	79.226.500	-1.164	.870
	Erkek	255	310.69				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	293.74	35.583.000	121.903.000	-6.106	.000
	Orman Köyleri	207	347.10				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	304.79	32.568.000	143.253.000	-2.864	.004
	Yok	152	332.24				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	318.52	8.272	2		.016
	75-84	198	309.44				
	85+	65	278.99				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	298.90	16.920	5		.005
	Okur-Yazar	106	288.39				
	İlkokul	252	328.85				
	Ortaokul	37	315.49				
	Lise	19	316.39				
	Üniversite	9	350.00				
Toplam	622						
Medeni Durum	Evli	400	314.90	2.308	3		.511
	Bekar	15	330.00				
	Eşi Vefat Etmiş	198	302.99				
	Boşanmış	9	316.67				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	304.12	1.468	2		.480
	20-29 Yaş	277	306.47				
	30 Yaş ve Üzeri	39	285.60				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	320.57	7.539	3		.057
	Tarım Dışı	438	317.61				
	Her ikisi de	115	298.43				
	Başka	46	281.43				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	331.25	13.550	3		.004
	Dul-Yetim Aylığı	64	306.01				
	Yaşlılık Aylığı	148	301.82				
	Diğer	184	296.95				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Altıncı ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmazken yaşanan yer ve sağlık sorununa göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Yaşanan yer değişkeninin sıra ortalaması incelendiğinde orman köylerindeki yaşlıların (379.20) ova köylerindeki

yaşlılara (%49,4) göre altıncı ifadeye oldukça yüksek oranda (%81,2) katılmadığı anlaşılmaktadır. Sağlık sorunu değişkeninin sıra ortalaması incelendiğinde ise sağlık sorunu olmayan yaşlıların (344.28) sağlık sorunu olanlara (300.90) göre yüksek oranda (%70,4) ifadeye katılmadığı belirlenmiştir. Çoklu analizlerde yaşlıların altıncı ifadeye katılımları; yaş grupları, eğitim düzeyi ve medeni duruma göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermezken ilk evlilik yaşı, temel geçim kaynağı ve geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) göstermektedir. Anlamlı farklılık bulunan değişkenlerin sıra ortalaması evlilik yaşına göre incelendiğinde 20-29 yaş aralığında evlenen yaşlıların diğer yaş aralıklarında evlenenlerden daha yüksek oranda (%62,5) ifadeye katılmadığı anlaşılmaktadır. Sıra ortalaması temel geçim kaynağına göre incelendiğinde de tarım dışı gelire sahip olan yaşlıların (328.81) diğer geçim kaynaklarına sahip olan yaşlılardan ifadeye yüksek oranda (%65,3) katılmadığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan emekli aylığıyla geçinen (347.40) yaşlıların da diğer gelir grubundaki yaşlılara göre daha yüksek oranda (%70,8) yaşlılığın eksiklik olduğu ifadesine katılmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.107).

Çizelge 4.107. Altıncı İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	306.91	45.109.500	112.637.500	-891	.373
	Erkek	255	318.10				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	277.73	28.939.500	115.259.500	-7.746	.000
	Orman Köyleri	207	379.20				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	300.90	30.737.000	141.422.000	-3.021	.003
	Yok	152	344.28				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	309.57	3.500	2		.174
	75-84	198	324.11				
	85+	65	283.74				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	311.04	2.796	5		.731
	Okur-Yazar	106	292.42				
	İlkokul	252	316.28				
	Ortaokul	37	334.85				
	Lise	19	318.37				
	Üniversite	9	302.00				
Toplam	622						
Medeni Durum	Evli	400	312.99	5.880	3		.118
	Bekar	15	355.60				
	Eşi Vefat Etmiş	198	310.14				
	Boşanmış	9	201.50				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	305.35	8.762	2		.013
	20-29 Yaş	277	312.14				
	30 Yaş ve Üzeri	39	236.15				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	325.72	22.459	3		.000
	Tarım Dışı	438	328.81				
	Her ikisi de	115	258.01				
	Başka	46	273.28				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	347.40	14.641	3		.002
	Dul-Yetim Aylığı	64	288.02				
	Yaşlılık Aylığı	148	318.07				
	Diğer	184	270.29				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Yedinci ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet ve yaşanan yer değişkenine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmazken sağlık sorununa göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) söz konusudur. Sağlık sorunu değişkeninin sıra ortalaması incelendiğinde sağlık sorunu olmayan yaşlıların (363.52) sağlık sorunu olanlara (294.68) göre ifadeye daha yüksek oranda katılmadığı belirlenmiştir. Çoklu analizlerde ise yaşlıların ifadeye katılımları; yaş grupları, eğitim düzeyi, evlilik yaşı ve temel geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermezken medeni durum ve geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) göstermektedir. Anlamlı farklılık bulunan değişkenlerin sıra ortalaması medeni durum ve geçim kaynağına göre incelendiğinde evli yaşlıların (316.56) diğer yaşlılara; emekli aylığıyla geçinenlerin (325.44) diğerlerine göre yedinci ifadeye daha yüksek oranda katılmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.108).

Sekizinci ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet ve yaşanan yer değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmazken sağlık sorunu değişkenine göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) söz konusudur. Sağlık sorunu değişkeninin sıra ortalamasına göre sağlık sorunu olmayan yaşlıların (357.93) sağlık sorunu olan yaşlılardan (296.48) daha yüksek oranda (%67,8) ifadeye kısmen katıldığı belirlenmiştir. Çoklu analizlerde ise yaşlıların sekizinci ifadeye katılımları; yaş grupları, evlilik yaşı ve temel geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermezken eğitim düzeyi, medeni durum ve geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) göstermektedir. Anlamlı farklılık bulunan değişkenlerin sıra ortalamaları eğitim düzeyine göre incelendiğinde lise mezunu olan yaşlıların (382.16) diğer diğer eğitim düzeyindeki yaşlılara göre ifadeye daha yüksek oranda (%73,7) kısmen katıldığı anlaşılmaktadır. Medeni duruma göre de evli yaşlıların (322.34) diğer yaşlılardan daha yüksek oranda (%57,5) ifadeye kısmen katıldığı belirlenmiştir (Çizelge 4.109).

Çizelge 4.108. Yedinci İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	309.30	45.986.500	113.514.500	-4.18	.676
	Erkek	255	314.66				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	314.63	41.652.500	63.180.500	-7.04	.481
	Orman Köyleri	207	305.22				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	294.68	27.813.000	138.498.000	-4.697	.000
	Yok	152	363.52				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	315.50		2.189	2	.335
	75-84	198	313.15				
	85+	65	284.40				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	293.35		6.979	5	.222
	Okur-Yazar	106	313.17				
	İlkokul	252	319.52				
	Ortaokul	37	335.08				
	Lise	19	362.50				
	Üniversite	9	264.17				
Toplam	622						
Medeni Durum	Evli	400	316.56		8.920	3	.030
	Bekar	15	284.40				
	Eşi Vefat Etmiş	198	310.09				
	Boşanmış	9	163.00				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	314.04		4.113	2	.128
	20-29 Yaş	277	298.99				
	30 Yaş ve Üzeri	39	264.63				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	360.65		2.372	3	.499
	Tarım Dışı	438	309.15				
	Her ikisi de	115	311.97				
	Başka	46	308.15				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	325.44		8.703	3	.034
	Dul-Yetim Aylığı	64	321.81				
	Yaşlılık Aylığı	148	278.80				
	Diğer	184	317.10				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4.109. Sekizinci İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	305.68	44.655.000	112.183.000	-1.112	.266
	Erkek	255	319.88				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	315.66	41.227.500	62.755.500	-.937	.349
	Orman Köyleri	207	303.17				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	296.48	28.662.500	139.347.500	-4.202	.000
	Yok	152	357.93				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	322.29	5.491	2		.064
	75-84	198	303.48				
	85+	65	276.35				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	291.10	13.330	5		.020
	Okur-Yazar	106	305.04				
	İlkokul	252	318.29				
	Ortaokul	37	367.72				
	Lise	19	382.16				
	Üniversite	9	268.44				
	Toplam	622					
Medeni Durum	Evli	400	322.34	13.827	3		.003
	Bekar	15	234.83				
	Eşi Vefat Etmiş	198	301.95				
	Boşanmış	9	167.61				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	304.31	.686	2		.709
	20-29 Yaş	277	306.38				
	30 Yaş ve Üzeri	39	284.77				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tanım	23	346.72	3.781	3		.286
	Tanım Dışı	438	304.78				
	Her İkisi de	115	331.11				
	Başka	46	308.84				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	327.44	18.602	3		.000
	Dul-Yetim Aylığı	64	321.11				
	Yaşlılık Aylığı	148	263.12				
	Diğer	184	327.49				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Dokuzuncu ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet, yaşanan yer ve sağlık sorununa göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) söz konusudur. Cinsiyete göre sıra ortalamasından, kadın yaşlıların (326.83) erkek yaşlılara (300.85) göre dokuzuncu ifadeye daha yüksek oranda kısmen katıldığı anlaşılmaktadır. Sıra ortalaması yaşanan yere göre incelendiğinde ova köylerindeki yaşlıların (325.84) orman köylerindeki yaşlılara (282.75) göre ifadeye yüksek oranda (%57,6) katılmadığı anlaşılmaktadır. Sağlık sorunu değişkeninin sıra ortalamaları incelendiğinde ise sağlık sorunu olmayan yaşlıların (348.74) sağlık sorunu olanlara (299.46) göre yüksek oranda (%63,2) dokuzuncu ifadeye katılmadığı belirlenmiştir. Çoklu analizlerde ise yaşlıların dokuzuncu ifadeye katılımları; eğitim düzeyi, medeni durum, evlilik yaşı, temel geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermezken yaş grupları ve geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) göstermektedir. Yaş gruplarına göre sıra ortalamasından da 65-74 yaş grubundaki yaşlıların (334.71) diğer yaş gruplarından daha yüksek oranda (%59,6) ifadeye katılmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.110).

Onuncu ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet ve yaşanan yer değişkenine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmazken sağlık sorununa göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Sağlık sorunu değişkeninin sıra ortalamasına göre sağlık sorunu olmayan yaşlıların (371.11) sağlık sorunu olanlardan oldukça yüksek oranda (%75,7) ifadeye kısmen katıldığı belirlenmiştir. Çoklu analizlerde ise yaşlıların onuncu ifadeye katılımları; medeni durum, evlilik yaşı ve temel geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermezken yaş grupları, eğitim düzeyi ve geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) göstermektedir. Yaş grupları değişkeninin sıra ortalamasına göre 65-74 yaş grubundaki yaşlıların onuncu ifadeye, diğer yaş gruplarındaki yaşlılara göre yüksek oranda (%59,1) kısmen katıldığı anlaşılmaktadır. Eğitim düzeyi sıra ortalamasına göre üniversite mezunu yaşlıların (390.94), daha yüksek oranda ifadeye katılmadığı belirlenmiştir. Sıra ortalaması geçim kaynağına göre incelendiğinde de emekli aylığıyla geçinenlerin diğer gelir gruplarına göre daha yüksek oranda (%61,9) ifadeye kısmen katıldığı belirlenmiştir (Çizelge 4.111).

Çizelge 4.110. Dokuzuncu İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	300.85	42.882.500	110.410.500	-2.025	.043
	Erkek	255	326.83				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	325.84	37.001.500	58.529.500	-3.217	.001
	Orman Köyleri	207	282.75				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	299.46	30.060.000	140.745.000	-3.356	.001
	Yok	152	348.74				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	334.71	22.354	2		.000
	75-84	198	290.77				
	85+	65	246.43				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	288.61	9.322	5		.097
	Okur-Yazar	106	306.25				
	İlkokul	252	322.24				
	Ortaokul	37	353.89				
	Lise	19	348.74				
	Üniversite	9	325.78				
	Toplam	622					
Medeni Durum	Evli	400	322.28	5.374	3		.146
	Bekar	15	278.80				
	Eşi Vefat Etmiş	198	293.07				
	Boşanmış	9	292.22				
Toplam	622						
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	294.78	2.432	2		.296
	20-29 Yaş	277	310.40				
	30 Yaş ve Üzeri	39	327.35				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	328.91	1.285	3		.733
	Tarım Dışı	438	307.33				
	Her İkisi de	115	316.99				
	Başka	46	328.80				
Toplam	622						
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	320.39	8.084	3		.044
	Dul-Yetim Aylığı	64	325.55				
	Yaşlılık Aylığı	148	279.50				
	Diğer	184	321.43				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4.111. Onuncu İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	302.77	43.587.500	111.115.500	-1.675	.094
	Erkek	255	324.07				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	319.50	39.632.500	61.160.500	-1.811	.070
	Orman Köyleri	207	295.46				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	292.22	26.660.000	137.345.000	-5.421	.000
	Yok	152	371.11				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	323.52	11.848	2		.003
	75-84	198	309.47				
	85+	65	251.31				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	284.70	16.677	5		.005
	Okur-Yazar	106	313.34				
	İlkokul	252	315.75				
	Ortaokul	37	369.61				
	Lise	19	374.79				
	Üniversite	9	390.94				
Toplam	622						
Medeni Durum	Evli	400	315.53	4.297	3		.231
	Bekar	15	256.00				
	Eşi Vefat Etmiş	198	311.01				
	Boşanmış	9	235.67				
Toplam	622						
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	295.05	2.403	2		.301
	20-29 Yaş	277	310.05				
	30 Yaş ve Üzeri	39	327.83				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	314.11	4.854	3		.183
	Tarım Dışı	438	308.95				
	Her İkisi de	115	334.46				
	Başka	46	277.10				
Toplam	622						
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	335.75	16.211	3		.001
	Dul-Yetim Aylığı	64	303.57				
	Yaşlılık Aylığı	148	270.35				
	Diğer	184	317.57				
Toplam	622						

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Onbirinci ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet ve yaşanan yer değişkenlerine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmazken sağlık sorununa göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) söz konusudur. Sağlık sorunu değişkeninin sıra ortalamasına göre sağlık sorunu olmayan yaşlıların (361.96) sağlık sorunu olan

yaşlılardan (295.18) daha yüksek oranda (%68,4) ifadeye kısmen katıldığı belirlenmiştir. Çoklu analizlerde yaşlıların onbirinci ifadeye katılımları; medeni durum ve temel geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermezken yaş grupları, eğitim düzeyi, evlilik yaşı ve geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) göstermektedir. Sıra ortalaması yaş gruplarına göre incelendiğinde 65-74 yaş grubundaki yaşlıların (334.38) diğer yaş gruplarındaki yaşlılara göre ifadeye daha yüksek oranda (%66,6) kısmen katıldığı belirlenmiştir. Anlamlı farklılık bulunan değişkenlerin sıra ortalaması eğitim düzeyine göre incelendiğinde ise üniversite mezunu olan yaşlıların (396.11) diğer diğer eğitim düzeyindeki yaşlılara göre ifadeye yüksek oranda (%77,8) kısmen katıldığı anlaşılmaktadır. Geçim kaynağına göre de emekli aylığıyla geçimini sağlayan yaşlıların (338.25) diğer gelir grubundaki yaşlılara göre onbirinci ifadeye daha yüksek oranda katılmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.112).

Onikinci ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmazken yaşanan yer ve sağlık sorununa göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) söz konusudur. Yaşanan yer değişkeninin sıra ortalaması incelendiğinde orman köylerindeki yaşlıların ova köylerindeki yaşlılara göre onikinci ifadeye oldukça yüksek oranda katılmadığı anlaşılmaktadır. Sağlık sorunu değişkeninin sıra ortalamasına göre de sağlık sorunu olmayan yaşlıların (333.72) sağlık sorunu olan yaşlılardan daha yüksek oranda ifadeye katılmadığı belirlenmiştir. Çoklu analizlerde ise yaşlıların onikinci ifadeye katılımları; yaş grupları, eğitim düzeyi, ve temel geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermezken medeni durum, evlilik yaşı ve geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) göstermektedir. Değişkenlerin sıra ortalaması medeni duruma göre incelendiğinde bekar yaşlıların diğer yaşlılara göre ifadeye oldukça yüksek oranda katılmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.113).

Çizelge 4.112. Onbirinci İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	306.46	44.943.000	112.471.000	-.967	.333
	Erkek	255	318.75				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	313.41	42.160.000	63.688.000	-.433	.665
	Orman Köyleri	207	307.67				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	295.18	28.049.500	138.734.500	-4.592	.000
	Yok	152	361.96				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	334.38	29.589	2		.000
	75-84	198	298.79				
	85+	65	223.88				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	273.12	28.913	5		.000
	Okur-Yazar	106	311.08				
	İlkokul	252	322.28				
	Ortaokul	37	385.73				
	Lise	19	388.24				
	Üniversite	9	396.11				
	Toplam	622					
Medeni Durum	Evli	400	318.94	2.938	3		.401
	Bekar	15	319.70				
	Eşi Vefat Etmiş	198	295.89				
	Boşanmış	9	310.72				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	286.74	9.758	2		.008
	20-29 Yaş	277	314.78				
	30 Yaş ve Üzeri	39	356.21				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	303.52	.895	3		.827
	Tarım Dışı	438	311.36				
	Her ikisi de	115	320.06				
	Başka	46	295.45				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	338.25	17.935	2		.000
	Dul-Yetim Aylığı	64	315.41				
	Yaşlılık Aylığı	148	268.54				
	Diğer	184	311.84				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4.113. Onikinci İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	307.87	45.459.000	112.987.000	-1.112	.266
	Erkek	255	316.73				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	295.04	36.122.000	122.442.000	-5.946	.000
	Orman Köyleri	207	344.50				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	304.31	32.342.000	143.027.000	-3.225	.001
	Yok	152	333.72				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	311.35	3.041	2		.219
	75-84	198	317.73				
	85+	65	293.37				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	302.24	5.295	5		.381
	Okur-Yazar	106	316.66				
	İlkokul	252	313.91				
	Ortaokul	37	337.59				
	Lise	19	296.89				
	Üniversite	9	311.44				
Toplam	622						
Medeni Durum	Evli	400	314.90	20.575	3		.000
	Bekar	15	346.00				
	Eşi Vefat Etmiş	198	308.30				
	Boşanmış	9	173.22				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	298.87	9.343	2		.009
	20-29 Yaş	277	314.40				
	30 Yaş ve Üzeri	39	268.46				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	332.48	1.738	3		.629
	Tarım Dışı	438	312.63				
	Her İkisi de	115	305.43				
	Başka	46	305.43				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	326.73	10.132	3		.017
	Dul-Yetim Aylığı	64	302.27				
	Yaşlılık Aylığı	148	295.57				
	Diğer	184	308.82				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Onüçüncü ifadeyle ilgili ikili analizlerde, yaşanan yer ve sağlık sorununa göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmazken cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) söz konusudur. Cinsiyet değişkeninin sıra ortalaması incelendiğinde erkek yaşlıların (329.99) kadın yaşlılara (298.65) göre daha

yüksek oranda (%76,9) onüçüncü ifadeye kısmen katıldığı belirlenmiştir. Çoklu analizlerde ise yaşlıların onüçüncü ifadeye katılımları; yaş grupları, eğitim düzeyi, evlilik yaşı ve temel geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermezken medeni durum ve geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) göstermektedir. Anlamlı farklılık bulunan değişkenlerin sıra ortalaması medeni duruma göre incelendiğinde evli yaşlıların (327.40) diğer yaşlılara göre ifadeye daha yüksek oranda (%76,8) kısmen katıldığı belirlenmiştir. Geçim kaynağına göre de emekli aylığı alan yaşlıların (340.44) ifadeye daha yüksek oranda (%85,0) kısmen katıldığı belirlenmiştir (Çizelge 4.114).

Ondördüncü ifadeyle ilgili ikili analizlerde, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmazken yaşanan yer ve sağlık sorununa göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) söz konusudur. Yaşanan yer değişkeninin sıra ortalaması incelendiğinde ova köylerindeki yaşlıların (327.43) ondördüncü ifadeye daha yüksek oranda katılmadığı anlaşılmaktadır. Sağlık sorunu değişkeninin sıra ortalamasına göre de sağlık sorunu olmayan yaşlıların (333.05) sağlık sorunu olan yaşlılardan (304.53) daha yüksek oranda ifadeye katılmadığı belirlenmiştir. Çoklu analizlerde ise yaşlıların ondördüncü ifadeye katılımları; yaş grupları, eğitim düzeyi ve medeni duruma göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterirken evlilik yaşı, temel geçim kaynağı ve geçim kaynağına göre anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermemektedir. Yaş gruplarının sıra ortalamasına göre 65-74 yaş grubundaki yaşlıların ifadeye daha yüksek oranda (%83,8) kısmen katıldığı saptanmıştır. Medeni duruma göre değişkenlerin sıra ortalaması incelendiğinde de evli yaşlıların (322.25) diğer yaşlılara göre ifadeye daha yüksek oranda katılmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.115).

Çizelge 4.114. Onüçüncü İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	298.65	42.077.500	109.605.500	-2.716	.007
	Erkek	255	329.99				
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	304.99	40.250.500	126.570.500	-1.624	.104
	Orman Köyleri	207	324.55				
Sağlık Sorunu	Var	470	306.36	33.304.000	143.989.000	-1.593	.111
	Yok	152	327.39				
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	317.49	3.975	2	.137	
	75-84	198	295.49				
	85+	65	327.19				
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	294.90	6.060	5	.300	
	Okur-Yazar	106	303.95				
	İlkokul	252	324.13				
	Ortaokul	37	328.04				
	Lise	19	311.82				
Üniversite	9	345.17					
Medeni Durum	Evli	400	327.40	16.640	3	.001	
	Bekar	15	298.50				
	Eşi Vefat Etmış	198	284.88				
	Boşanmış	9	211.83				
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	292.72	4.216	2	.121	
	20-29 Yaş	277	316.44				
	30 Yaş ve Üzeri	39	299.83				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	317.59	1.809	3	.613	
	Tarım Dışı	438	314.56				
	Her ikisi de	115	308.93				
	Başka	46	285.74				
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	340.44	20.812	3	.000	
	Dul-Yetim Aylığı	64	255.58				
	Yaşlılık Aylığı	148	300.55				
	Diğer	184	304.21				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4.115. Ondördüncü İfadenin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Kadın	367	304.93	44.381.500	111.909.500	-1.655	.098
	Erkek	255	320.95				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	327.43	36.339.500	57.867.500	-4.737	.000
	Orman Köyleri	207	279.55				
	Toplam	622					
Sağlık Sorunu	Var	470	304.53	32.444.500	143.129.500	-2.573	.010
	Yok	152	333.05				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	321.77	6.412	2	.041	
	75-84	198	296.42				
	85+	65	300.72				
	Toplam	622					
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	290.79	22.274	5	.000	
	Okur-Yazar	106	332.89				
	İlkokul	252	309.04				
	Ortaokul	37	362.22				
	Lise	19	367.50				
	Üniversite	9	259.67				
Toplam	622						
Medeni Durum	Evli	400	322.25	10.176	3	.017	
	Bekar	15	309.63				
	Eşi Vefat Etmiş	198	292.28				
	Boşanmış	9	259.67				
	Toplam	622					
Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	293.54	4.645	2	.098	
	20-29 Yaş	277	312.69				
	30 Yaş ve Üzeri	39	320.33				
	Toplam	607					
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	329.35	1.356	3	.716	
	Tarım Dışı	438	309.33				
	Her İki de	115	319.29				
	Başka	46	303.74				
	Toplam	622					
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	315.42	1.767	2	.622	
	Dul-Yetim Aylığı	64	305.48				
	Yaşlılık Aylığı	148	301.69				
	Diğer	184	316.66				
	Toplam	622					

Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Araştırmada, yaşlıların yaşlılık algılarını belirlemenin yanı sıra kişisel bakım yapıp yapmadıkları; yaşlılıkla ilgili maddi-manevi önlem alıp almadıkları; erkek veya kadın yaşlı olmanın en güzel ve en kötü yanı; köylerindeki erkek ve kadın yaşlıların en önemli sorunu; eşi ölen yaşlıların evlenmeleri konusundaki düşünceleri de belirlenmiştir. Buna göre yaşlıların %97,4'ü kişisel bakım yapmadıklarını belirtirken kişisel bakım yaptığını belirten (%2,6) kadın yaşlılar da el ve yüz kremi, parfüm kullandıklarını; el, yüz ve ayak bakımı yaptıklarını ve kına yaktıklarını belirtmişlerdir. Yaşlıların sadece %3,5'i yaşlılıkla ilgili önlem almaktadır. Bu yaşlılar da sağlıklı beslenmeye dikkat ettiğini; gücü yettiğinde hayatın içinde yer aldığını; üretmeyi sevdiği için öz tüketimi için tarımsal faaliyette bulunduğunu; spor yaptığını, beslenme düzenine dikkat ederek aralıklı oruç (Intermittent Fasting) tuttuğunu; koşu bandıyla spor yaptığını, spor amaçlı ava gittiğini belirtmiştir. Yaşlılıkla ilgili önlem almadığını (%96,5) belirten yaşlıların %2,4'ü de maddi gücünün yetersiz olduğunu ve gün bulup gün yediğini ifade etmiştir. Yaşlıların verdikleri cevaplara göre ileri yaşlılıkla ilgili maddi önlem alabilecek ekonomik güce sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

Araştırmada, yaşlıların “kadın ve erkek yaşlı olmanın en güzel ve en kötü yanı” konusundaki görüşleri, önce çizelge şeklinde düzenlenerek numaralandırılmış; daha sonra köylere ve cinsiyete göre ayrıntılı olarak incelenmiştir. Sorular kadın, erkek ayrımı gözetilmeden tüm yaşlılara sorulmuştur. Örneğin “kadın yaşlı olmanın en güzel veya en kötü yanı”, erkek yaşlılara; “erkek yaşlı olmanın en güzel veya en kötü yanı”, kadın yaşlılara da sorulmuştur (Çizelge 4.116). Buna göre ova köylerindeki yaşlıların %39,5'i, kadın yaşlı olmanın en güzel yanının torun sahibi olmak, torun sevmek olduğunu belirtmişlerdir. Bu düşünce, orman köylerinde de benzerlik göstermektedir. Orman köylerindeki yaşlıların da %42,5'i kadın yaşlı olmanın en güzel yanını, torun sevmek olarak görmektedir. Ova köylerindeki erkek yaşlıların %24,3'ü, kadın yaşlıların %25,6'sı; orman köylerindeki erkek yaşlıların %17,4'ü, kadın yaşlıların %18,2'si, “çocuklarının yanında rahat kalabilmek, onları başına toplayabilmek ve sosyal ilişkilerini devam ettirebilmek” ifadesiyle kadın yaşlı olmanın avantajını dile getirmiştir. Diğer yandan ova ve orman köylerinde yaşayan hem erkek hem de kadın yaşlıların %5,5'i, kadın yaşlı olmanın güzel yanı olmadığını belirtmiştir (Çizelge 4.117).

Çizelge 4.116. Yaşlı Olmanın En Güzel ve En Kötü Yanı ile İlgili Görüşler

SIRA	Kadın Yaşlı Olmanın En Güzel Yanı	SIRA	Erkek Yaşlı Olmanın En Güzel Yanı
1	İbadete zaman ayırabilmek, öbür dünyaya hazırlanabilmek.	1	İbadete zaman ayırabilmek, öbür dünyaya hazırlanabilmek.
2	Çocuklarının istikbalini kazandınp onların iyi günlerini görmek.	2	Çocuklarının iyi günlerini görmek.
3	Torun sahibi olmak, torun sevmek.	3	Torun sahibi olmak, torun sevmek.
4	Çocuklarının yanında rahat kalabilmek, onları başına toplayabilmek; sosyal ilişkilerini devam ettirebilmek.	4	Rahatlık, maddi sorumlulukların azalması.
		5	Özgürlük, kararlarını istediği gibi verebilmesi.
5	Tecrübeleriyle gençlere faydalı olmak.	6	Tecrübeleriyle gençlere faydalı olmak (Olgunluk).
6	Çocuklarından ve gençlerden saygı görmek.	7	Çocuklarından ve gençlerden saygı görmek.
7	Özgürlük, sorumlulukların azalması.	8	Güzel yanı yok.
8	Güzel yanı yok.		
9	İşlerini yapabile bakımından erkeklerden daha bağımsız olmak.		
SIRA	Kadın Yaşlı Olmanın En Kötü Yanı	SIRA	Erkek Yaşlı Olmanın En Kötü Yanı
1	Sağlık sorunlarının artması.	1	Sağlık sorunlarının artması.
2	İşlerini yapamaz hale gelmesi / güçsüzlük.	2	Eskisi gibi sözünün dinlenmemesi, otorite kaybı.
3	Her işten elini çekmek.	3	İnsan ilişkilerinin azalması, yalnızlık, kimsesizlik.
4	Ekonomik problemleri çözememek.	4	Her işten elini çekmek, eşine bile yardımcı olamaz hale gelmek.
5	Muhtaç olmak, elden ayaktan düşmek.	5	Kendine yeterli olamamak, sorunlarını kızına bile söyleyememek.
6	Yalnızlık, kimsesizlik, çaresizlik.	6	İş göremez hale gelmek, muhtaçlık, güçsüzlük.
7	Eğitim eksikliğine bağlı olarak ihtiyaçlarını karşılamada zorlanması.	7	Herkesin yanında rahat kalamaması.
8	Söz hakkı olmaması, saygı ve değer görmemek.	8	Ekonomik yetersizlik.
9	Evladının, akranlarının, akrabalarının ölümünü görmek.	9	Çaresizlik, amaçsızlık.
10	Çocuklarının hasretini çekmek zorunda kalmak.	10	Evladının, akranlarının, akrabalarının ölümünü görmek.

Çizelge 4.117. Köylere ve Cinsiyete Göre Kadın Yaşlı Olmanın En Güzel Yanı

KÖYLER	CİNSİYET		1	2	3	4	5	6	7	8	9	Toplam
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	1	13	71	41	24	7	4	8	0	169
		%	0,6	7,7	42,0	24,3	14,2	4,1	2,4	4,7	0,0	100,0
	Kadın	Sayı	6	19	93	63	35	10	5	12	3	246
		%	2,4	7,7	37,8	25,6	14,2	4,1	2,0	4,9	1,2	100,0
	Toplam	Sayı	7	32	164	104	59	17	9	20	3	415
		%	1,7	7,7	39,5	25,1	14,2	4,1	2,2	4,8	0,7	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	0	18	30	15	12	2	1	8	0	86
		%	0,0	20,9	34,9	17,4	14,0	2,3	1,2	9,3	0,0	100,0
	Kadın	Sayı	2	19	58	22	9	4	1	6	0	121
		%	1,7	15,7	47,9	18,2	7,4	3,3	0,8	5,0	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	2	37	88	37	21	6	2	14	0	207
		%	1,0	17,9	42,5	17,9	10,1	2,9	1,0	6,8	0,0	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	1	31	101	56	36	9	5	16	0	255
		%	0,4	12,2	39,6	22,0	14,1	3,5	2,0	6,3	0,0	100,0
	Kadın	Sayı	8	38	151	85	44	14	6	18	3	367
		%	2,2	10,4	41,1	23,2	12,0	3,8	1,6	4,9	0,8	100,0
	Toplam	Sayı	9	69	252	141	80	23	11	34	3	622
		%	1,4	11,1	40,5	22,7	12,8	3,7	1,8	5,5	0,5	100,0

Araştırmada yaşlıların, erkek yaşlı olmanın en güzel yanı, konusundaki düşünceleri de belirlenmiştir. Ova köylerindeki yaşlıların %38,8'i, erkek yaşlı olmanın en güzel yanının torun sahibi olmak, torun sevmek olduğunu belirtmiştir. Orman köylerindeki yaşlıların %42,5'i de erkek yaşlı olmanın en güzel yanı sorusunu, torun sevmek olarak cevaplamıştır. Ova köylerindeki erkek yaşlıların %27,2'si, kadın yaşlıların %30,5'i; orman köylerindeki erkek yaşlıların %17,4'ü, kadın yaşlıların %18,2'si, erkek yaşlı olmanın en güzel yanını, "rahatlık, maddi sorumlulukların azalması" olarak düşünmektedir (Çizelge 4.118).

Çizelge 4.118. Köylere ve Cinsiyete Göre Erkek Yaşlı Olmanın En Güzel Yanı

KÖYLER		CİNSİYET	1	2	3	4	5	6	7	8	Toplam
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	1	11	71	46	8	15	9	8	169
		%	0,6	6,5	42,0	27,2	4,7	8,9	5,3	4,7	100,0
	Kadın	Sayı	7	18	90	75	11	26	7	12	246
		%	2,8	7,3	36,6	30,5	4,5	10,6	2,8	4,9	100,0
	Toplam	Sayı	8	29	161	121	19	41	16	20	415
		%	1,9	7,0	38,8	29,2	4,6	9,9	3,9	4,8	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	0	19	30	15	1	7	6	8	86
		%	0,0	22,1	34,9	17,4	1,2	8,1	7,0	9,3	100,0
	Kadın	Sayı	2	19	58	22	2	5	7	6	121
		%	1,7	15,7	47,9	18,2	1,7	4,1	5,8	5,0	100,0
	Toplam	Sayı	2	38	88	37	3	12	13	14	207
		%	1,0	18,4	42,5	17,9	1,4	5,8	6,3	6,8	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	1	30	101	61	9	22	15	16	255
		%	0,4	11,8	39,6	23,9	3,5	8,6	5,9	6,3	100,0
	Kadın	Sayı	9	37	148	97	13	31	14	18	367
		%	2,5	10,1	40,3	26,4	3,5	8,4	3,8	4,9	100,0
	Toplam	Sayı	10	67	249	158	22	53	29	34	622
		%	1,6	10,8	40,0	25,4	3,5	8,5	4,7	5,5	100,0

Araştırmada ayrıca, yaşlıların “kadın ve erkek yaşlı olmanın en kötü yanı”, konusundaki görüşleri de belirlenmiştir. Köylerdeki yaşlıların %42,4’ü, kadın yaşlı olmanın en kötü yanını, “Muhtaç olmak, elden ayaktan düşmek.” olarak görmektedir. Ova köylerindeki erkek yaşlıların %42,0’ı, kadın yaşlıların %41,9’u; orman köylerindeki erkek yaşlıların %41,9’u, kadın yaşlıların %44,6’sı kadın yaşlıların muhtaç olmasını, kadın yaşlı olmanın en kötü yanı olarak görmektedir. Diğer yandan ova ve orman köylerinde yaşayan hem erkek hem de kadın yaşlıların %16,9’u, kadın yaşlıların söz hakkının olmaması, saygı ve değer görmemesi; %8,5’i, de kadınların işlerini yapamaz hale gelmesinin kadın yaşlı olmanın en kötü yanı olduğunu düşünmektedir (Çizelge 4.119).

Çizelge 4.119. Köylere ve Cinsiyete Göre Kadın Yaşlı Olmanın En Kötü Yanı

KÖYLER	CİNSİYET		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Toplam
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	11	24	2	3	71	7	13	21	10	6	1	169
		%	6,5	14,2	1,2	1,8	42,0	4,1	7,7	12,4	5,9	3,6	0,6	100,0
	Kadın	Sayı	15	27	2	3	103	17	30	33	7	7	2	246
		%	6,1	11,0	0,8	1,2	41,9	6,9	12,2	13,4	2,8	2,8	0,8	100,0
	Toplam	Sayı	26	51	4	6	174	24	43	54	17	13	3	415
		%	6,3	12,3	1,0	1,4	41,9	5,8	10,4	13,0	4,1	3,1	0,7	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	2	2	0	0	36	8	1	22	7	6	2	86
		%	2,3	2,3	0,0	0,0	41,9	9,3	1,2	25,6	8,1	7,0	2,3	100,0
	Kadın	Sayı	0	0	0	2	54	11	1	29	10	12	2	121
		%	0,0	0,0	0,0	1,7	44,6	9,1	0,8	24,0	8,3	9,9	1,7	100,0
	Toplam	Sayı	2	2	0	2	90	19	2	51	17	18	4	207
		%	1,0	1,0	0,0	1,0	43,5	9,2	1,0	24,6	8,2	8,7	1,9	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	13	26	2	3	107	15	14	43	17	12	3	255
		%	5,1	10,2	0,8	1,2	42,0	5,9	5,5	16,9	6,7	4,7	1,2	100,0
	Kadın	Sayı	15	27	2	5	157	28	31	62	17	19	4	367
		%	4,1	7,4	0,5	1,4	42,8	7,6	8,4	16,9	4,6	5,2	1,1	100,0
	Toplam	Sayı	28	53	4	8	264	43	45	105	34	31	7	622
		%	4,5	8,5	0,6	1,3	42,4	6,9	7,2	16,9	5,5	5,0	1,1	100,0

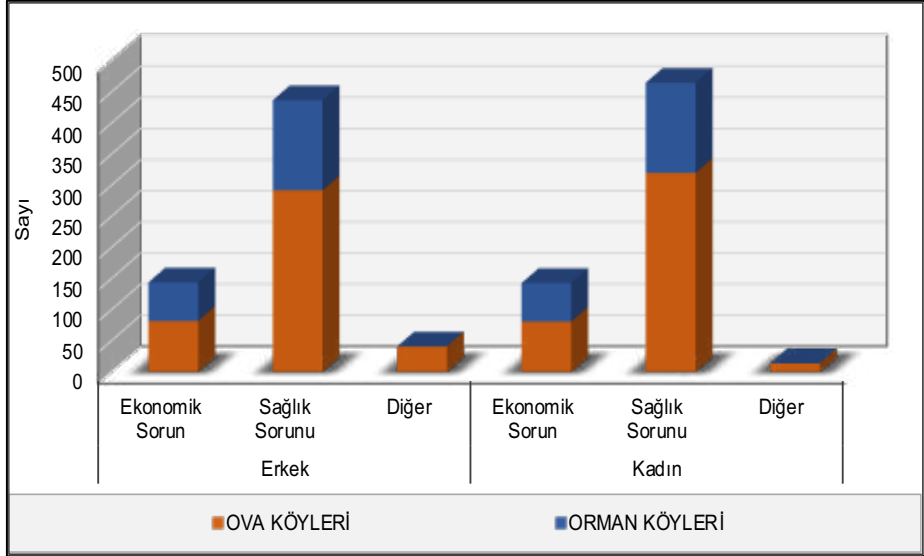
Diğer yandan, ova köylerindeki erkek yaşlıların %47,3'ü, kadın yaşlıların %45,9'u; orman köylerindeki erkek yaşlıların %44,2'si, kadın yaşlıların %45,5'i; erkek yaşlı olmanın en kötü yanını, kendine yeterli olamamak, olarak düşünmektedir. Özellikle eşlerini kaybeden erkek yaşlılar, rutin işleri yapmakta zorlandıklarını ve sorunlarını en yakınlarıyla bile paylaşmadıklarını; özellikle sağlık sorunu olmayan yaşlı kadınların kimseye muhtaç olmadan günlük hayatını sürdürdüklerini, erkek yaşlıların bu beceriye sahip olmadıklarını düşünmektedir. Yaşlıların %15,4'ü yalnızlık ve kimsesizliği; %7,7'si de eskisi gibi sözünün dinlenmemesini (otorite kaybı), erkek yaşlı olmanın en kötü yanını olarak düşünmektedir (Çizelge 4.120).

Çizelge 4.120. Köylere ve Cinsiyete Göre Erkek Yaşlı Olmanın En Kötü Yanı

KÖYLER	CİNSİYET		1	2	3	4	5	6	7	8	9	Toplam
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	11	16	26	8	80	4	4	15	5	169
		%	6,5	9,5	15,4	4,7	47,3	2,4	2,4	8,9	3,0	100,0
	Kadın	Sayı	15	17	48	4	113	10	5	26	8	246
		%	6,1	6,9	19,5	1,6	45,9	4,1	2,0	10,6	3,3	100,0
	Toplam	Sayı	26	33	74	12	193	14	9	41	13	415
		%	6,3	8,0	17,8	2,9	46,5	3,4	2,2	9,9	3,1	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	2	6	9	1	38	0	0	22	8	86
		%	2,3	7,0	10,5	1,2	44,2	0,0	0,0	25,6	9,3	100,0
	Kadın	Sayı	0	9	13	1	55	0	1	26	16	121
		%	0,0	7,4	10,7	0,8	45,5	0,0	0,8	21,5	13,2	100,0
	Toplam	Sayı	2	15	22	2	93	0	1	48	24	207
		%	1,0	7,2	10,6	1,0	44,9	0,0	0,5	23,2	11,6	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	13	22	35	9	118	4	4	37	13	255
		%	5,1	8,6	13,7	3,5	46,3	1,6	1,6	14,5	5,1	100,0
	Kadın	Sayı	15	26	61	5	168	10	6	52	24	367
		%	4,1	7,1	16,6	1,4	45,8	2,7	1,6	14,2	6,5	100,0
	Toplam	Sayı	28	48	96	14	286	14	10	89	37	622
		%	4,5	7,7	15,4	2,3	46,0	2,3	1,6	14,3	5,9	100,0

Araştırmada, yaşlıların cinsiyetlerine göre yaşadıkları köylerdeki akranlarının ortak sorunları da belirlenmiştir. Bulgulara göre köylerdeki kadın (%74,8) ve erkek (%70,3) yaşlıların en önemli sorunu, sağlık sorunudur. Ova köylerindeki kadın yaşlıların %77,1'inin en önemli sorunu, sağlık sorunu iken %19,5'inin ekonomik (geçim sıkıntısı) sorunudur. Orman köylerindeki kadın yaşlıların %70,0'mının da en önemli sorunu sağlık sorunu olup %30,0'mının en önemli sorunu ise ekonomik sorunlardır. Diğer yandan, ova köylerindeki erkek yaşlıların %70,4'ünün en önemli sorunu, sağlık sorunu iken %19,8'inin ekonomik sorunlardır. Orman köylerindeki erkek yaşlıların %70,0'mının da en önemli sorunu sağlık sorunu olup %30,0'mının en önemli sorunu ise ekonomik sorunlardır. Bulgulardan, köylerdeki yaşlıların yüksek oranda sağlık sorunu yaşadıkları anlaşılmaktadır. Sağlık sorunu ve ekonomik sorunların yanı sıra erkek ve kadın yaşlıların Diğer (temizlik ve kişisel bakım sorunu, saygı

görmemek, ulaşım sorunu, sağlık hizmetlerinin köye gelmemesi, başkalarına muhtaç olmak, vd.) sorunları da bulunmaktadır (Şekil 4.65).

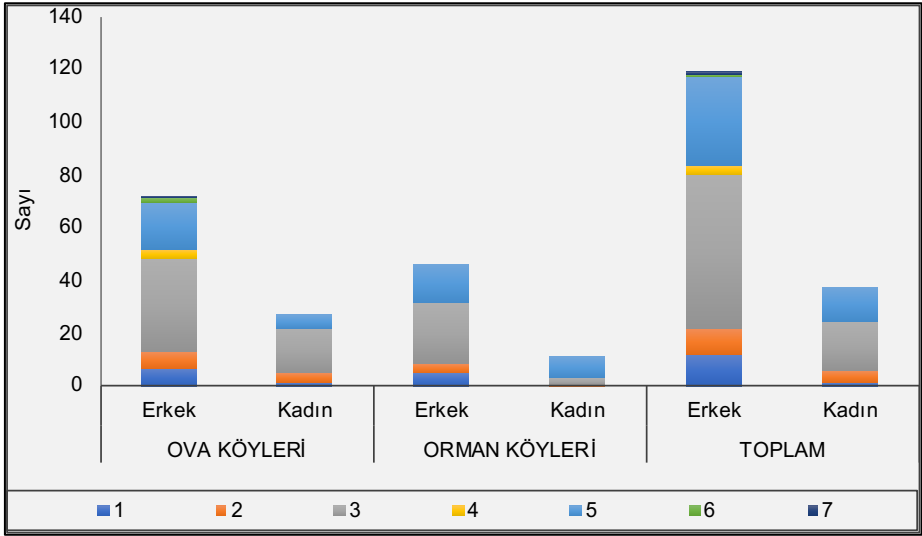
Şekil 4.65. Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Sorunları

Araştırmada, eşi ölen yaşlıların yeniden evlenmeleri veya evlenmemeleri hakkındaki düşünceleri de belirlenmiştir. Yaşlıların %74,3'ü (%53,3'ü erkek, %88,8'i kadın), tekrar evlenmeye karşı çıkmaktadır. Ova köylerinde yaşayan erkek yaşlıların %57,4'ü, kadın yaşlıların 89,0'ı; orman köylerindeki erkek yaşlıların %45,3'ü, kadın yaşlıların da %88,4'ü yaşlı insanların tekrar evlenmelerini onaylamamaktadır. Diğer yandan, bulgulardan erkek yaşlıların (%46,7) kadın yaşlılara (%11,2) göre daha yüksek oranda tekrar evlenmeyi onayladıkları anlaşılmaktadır. Araştırmada, yaşlıların tekrar evlenme konusuna evet veya hayır, şeklinde verdikleri cevapların nedenleri de sorgulanmıştır. Bu nedenler, yaşlıların ifadelerine göre çizelge halinde numaralandırılarak düzenlenmiştir (Çizelge 4.121).

Çizelge 4.121. Yaşlıların Yeniden Evlenme Hakkındaki Düşünceleri

EVET NEDENİ	
1	Yalnızlık Allah'a mahsus, yalnız yaşamak zordur.
2	Erkekler günlük yaşamı devam ettirmede zorlanır, bu nedenle evlenebilirler.
3	Birbirine her konuda destek olmak ve hayat arkadaşlığı için.
4	Evlenmek kişisel tercihtir, evlenmek isteyen evlenebilir.
5	Kadın ya da erkek bakını yoksa evlensin.
6	Zorunlu olarak değil, gönülüne göre olursa evlensin.
7	Yaşlılıkta aile ortamına daha fazla ihtiyaç duyulur.
HAYIR NEDENİ	
1	Kadının evlenmesi toplum kurallarına uygun değil.
2	Yaşlanınca başkalarına hizmet vermek, bakmak zordur. Kendine bakamayan, başkasına bakamaz (Yaşlı, yaşlıya bakamaz.).
3	Yaşlılık hastalık demektir, bu yüzden evlenmeye gerek yok.
4	Çocuklarla sorun yaşamamak ve aile düzenini bozmamak için.
5	Kadınlar ekonomik yönden güçlüyse yaşamlarını kimseye muhtaç olmadan sürdürebilirler.
6	Çürümüş kumaş dikiş tutmaz, bu yüzden.
7	Gereksiz.
8	Yaşlılara evlenmek yakışmaz.
9	Evleneceği kişi de yaşlı olacağı için her ikisi de bakıma muhtaç olacak.
10	Yeni düzene alışmak zordur.
11	Belli bir yaşa gelince başkasına katlanmak ve başkasının kahrını çekmek zor olduğu için.
12	Yaşlı kadınlara Devlet maaş verdiği için kadınlar, çok fazla maddi sorun yaşamıyorlar. Bu nedenle evlenmeye gerek yok.
13	Sorunlar artar, aile içinde problem yaşanır.
14	Kadın veya erkek yaşlıya evlatları bakar, evlenmelerine gerek yok.

Yaşlıların %49,0'ı (%48,7'si erkek, %50,0'ı kadın), birbirine her konuda destek olmak ve hayat arkadaşlığı için tekrar evlenmeyi onaylamaktadır. Diğer yandan evet cevabı veren ova köylerindeki erkek yaşlıların 18'i, kadın yaşlıların 5'i; orman köylerindeki erkek yaşlıların 15'i, kadın yaşlıların 8'i, "Kadın veya erkek yaşlıların bakını yoksa evlensin." düşüncesiyle tekrar evlenmeyi onaylamaktadır (Şekil 4.66).

Şekil 4.66. Yaşlıların Yeniden Evlenmeyi Onaylama Düşünceleri

*Çizelge 4.121’de onaylama düşünceleri numaralandırılmıştır.

Ova köylerindeki erkek yaşlıların %34,0’ı, kadın yaşlıların %34,7’si; orman köylerindeki erkek yaşlıların %20,5’i, kadın yaşlıların %26,4’ü ise yaşlılıkta tekrar evlenmenin “gereksiz” olduğunu düşünmektedir. Ova köylerindeki erkek yaşlıların %16,5’i, kadın yaşlıların %5,0’ı; orman köylerindeki erkek yaşlıların %17,9’u, kadın yaşlıların %8,2’si de “çocuklarıyla sorun yaşamamak, aile düzenini bozmamak” için tekrar evlenmeye karşı çıkmaktadır. Ova köylerindeki erkek yaşlıların %13,4’ü, kadın yaşlıların %22,4’ü; orman köylerindeki erkek yaşlıların %5,1’i, kadın yaşlıların %11,8’i de “Kadının evlenmesi, toplum kurallarına uygun değil.” düşüncesiyle tekrar evlenmeye karşı çıkmaktadır (Çizelge 4.122). Araştırmada ayrıca, saha çalışmaları sırasında görüşülen bir erkek yaşlının görüşlerine de yer verilmiştir. Ona göre 10 ve üzerinde kardeş sayısı bulunan yaşlıların bir önceki kuşakları çok eşlidir. Kendilerinden bir önceki kuşakta, ekonomik mecburiyet veya köylerde eşi ölen kadınların rahatsız edilmesi nedeniyle kadınlar da evlenmek zorunda kalmış. Dolayısıyla eşi ölen kadın ya da erkek yaşlılar ikinci, üçüncü kez veya daha fazla evleniyorlarmış. Günümüzde ise eşi ölen kadınlar, rahatsız edilmek bir yana komşuları ve akrabaları tarafından korunmakta; çoğu da yaşlılık aylığı almakta ve çocukları tarafından desteklenmektedir. Dolayısıyla kadın yaşlıların çoğu, ekonomik mecburiyet veya sosyal baskı

olmadığı için evlenmek zorunda kalmamakta ve çoğu tekrar evlenmeye sıcak bakmamaktadır.

Çizelge 4.122. Yaşlıların Yeniden Evlenmeyi Onaylamama Düşünceleri

KÖYLER	CİNSİYET	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	Toplam	
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	13	10	2	16	3	3	33	1	4	7	0	0	3	2	97
		%	13,4	10,3	2,1	16,5	3,1	3,1	34,0	1,0	4,1	7,2	0,0	0,0	3,1	2,1	100,0
	Kadın	Sayı	49	25	1	11	5	2	76	6	5	7	24	3	5	0	219
		%	22,4	11,4	0,5	5,0	2,3	0,9	34,7	2,7	2,3	3,2	11,0	1,4	2,3	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	62	35	3	27	8	5	109	7	9	14	24	3	8	2	316
		%	19,6	11,1	0,9	8,5	2,5	1,6	34,5	2,2	2,8	4,4	7,6	0,9	2,5	0,6	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	2	4	4	7	2	0	8	3	1	0	4	0	2	2	39
		%	5,1	10,3	10,3	17,9	5,1	0,0	20,5	7,7	2,6	0,0	10,3	0,0	5,1	5,1	100,0
	Kadın	Sayı	13	24	6	9	4	0	29	4	4	0	9	1	5	2	110
		%	11,8	21,8	5,5	8,2	3,6	0,0	26,4	3,6	3,6	0,0	8,2	0,9	4,5	1,8	100,0
	Toplam	Sayı	15	28	10	16	6	0	37	7	5	0	13	1	7	4	149
		%	10,1	18,8	6,7	10,7	4,0	0,0	24,8	4,7	3,4	0,0	8,7	0,7	4,7	2,7	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	15	14	6	23	5	3	41	4	5	7	4	0	5	4	136
		%	11,0	10,3	4,4	16,9	3,7	2,2	30,1	2,9	3,7	5,1	2,9	0,0	3,7	2,9	100,0
	Kadın	Sayı	62	49	7	20	9	2	105	10	9	7	33	4	10	2	329
		%	18,8	14,9	2,1	6,1	2,7	0,6	31,9	3,0	2,7	2,1	10,0	1,2	3,0	0,6	100,0
	Toplam	Sayı	77	63	13	43	14	5	146	14	14	14	37	4	15	6	465
		%	16,6	13,5	2,8	9,2	3,0	1,1	31,4	3,0	3,0	3,0	8,0	0,9	3,2	1,3	100,0

*Çizelge 4.121'de onaylamama düşünceleri numaralandırılmıştır.

Araştırmada ayrıca, yaşlılıkla ilgili atasözü ve deyimler de belirlenmiş; atasözü ve deyimlere araştırmanın bu bölümünde yer verilmiştir. Atasözlerinin kişilerin tecrübelerinden kaynaklanması ve yaşlılığın kişi tecrübelerinin son basamağı olması nedeniyle yaşlılıkla ilgili atasözleri oldukça fazladır (Merdin, 2020). Diğer yandan, bilgi kaynağı olan atasözleri aracılığıyla yaşlıların deneyimlerinin yeni nesillere aktarılacak örf ve âdetlerin devam ettirilmesi; toplumun sosyo-kültürel değerlerinin korunması bakımından da önem taşımaktadır. Dolayısıyla saha çalışmaları sırasında, yaşlılardan yörede sıkça kullanılan atasözleri ve deyimler (özellikle yaşlılıkla ilgili), hakkında da bilgi alınmıştır. Yaşlıların bazıları, akıllarında kalan kadarıyla bildikleri atasözü ve deyimleri aktarmışlar; kendilerinden önceki kuşağın daha fazla atasözü ve

deyim bildiklerini, ancak atasözü ve deyimler yazılı olmadığı için çoğunu unuttuklarını belirtmişlerdir. Köylerde geleneksel olarak söylenen yaşlılıkla ilgili olan/olmayan atasözleri ve deyimlere, Çizelge 4.123'te yer verilmiştir.

Çizelge 4.123. Köylerdeki Yaşlıların Sıkça Kullandıkları Atasözleri ve Deyimler

YAŞLILIKLA İLGİLİ ATASÖZLERİ VE DEYİMLER	
1	Genç enerjisi ile çalışır, hayalleriyle yaşar; yaşlı da hatıralarıyla yaşar.
2	Ulusunu (büyüğünü) dinlemeyen ulur kalır.
3	Yaşlılık kapıya konacak mal değil.
4	Kurt kocayınca çakallara maskara olur.
5	Ulus (yaşlısı) olmayanın delisi olmaz.
6	Gece yürüyen gündüz sevinir, erken evlenen yaşlandığında sevinir.
7	Gençlik bir kuş imiş, uçurdum tutamadım; yaşlılık bir kumaş imiş, gezdirdim satamadım.
8	Sakla samanı, gelir zamanı (Yaşlılıkta lazım olur anlamında kullanılmakta).
9	Çürümüş kumaş dikiş tutmaz (Yaşlılık için söyleniyor).
10	Ak akçe kara gün (yaşlılık, hastalık, vd) içindir.
11	Hastalık, sağlığın zekatıdır (Yaşlılıkta hastalıkların çoğalması anlamında).
12	Gereği gerekmezken bir tarafa sakla (Yaşlılıkta kullanmak için).
13	Ölüm olsaydı, yaşlılık olmasaydı.
14	Allah elden ayaktan düşürmesin.
15	Allah iki iyiliğin birini versin.
16	Yaş yetmiş, iş bitmiş.
17	Üç gün yatak, dördüncü gün toprak.
18	Çözdür çözdür olmak (Yaşlanmak).
DİĞER ATASÖZLERİ VE DEYİMLER	
1	Kaldım oğul eline, çokça yalvar gavur geline.
2	Laf bilirsen laf konuş, lafından ibret alsınlar; bilmezsen sükut dur, seni bir insan sansınlar.
3	Al birini, vur ötekine.
4	Verme sırmını dostuna, anlatır dostunun dostuna.
5	Üstüne elzem olmayana karışma.
6	Ah eyleme, çıkar ahrette ahrette.
7	Oğlun deli malı nedicin, oğlun akıllı malı nedicin.
8	Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.
9	Çam dalından ağıl olmaz, karaçalı olmayınca; elin oğlu oğul olmaz, oğul belden inmeyince.
10	Avratların işi, tavuğun yaşı belli olmaz.
11	Kendine hayrı olmayanın başkasına hayrı olmaz.
12	Karıncı kanatlanmış, zavalını (belasını) bulacak.
13	İpliğini pazara çıkarmak.

Bireysel görüşmeler sırasında, Aydınlar köyünde yaşayan 86 yaşındaki bir yaşlının şiir ve hikaye yazdığı; yazdığı şiirlerden birinin yaşlılıkla ilgili olduğu; tüm hikaye ve şiirlerinin hiçbir yerde yayınlanmadığı da öğrenilmiştir. Yaşlıdan alınan bilgiye göre çocukları, şiir ve hikayeleri düzenleyerek hatıra olarak saklamak amacıyla sadece kendileri için birer kitap bastırmışlardır. Dolayısıyla “Yaşlılık” adlı bu şiire araştırmada yer vermek için yaşlının kendisinden ve görüşme sırasında yanında bulunan emekli polis oğlundan da izin istenmiştir. İzin alınan ve sekiz dörtlükten oluşan bu şiire de aşağıda yer verilmiştir.

YAŞLILIK

Yaşlandım artık, belim büküldü.
Saçlarım kalmadı, dişlerim döküldü.
Kemiklerim bütün kökten söküldü.
Olmaz olsun, başa geldi yaşlılık.

Ayaklarım geri geri gidiyor.
Millet bana, yaşlı bunak bu diyor.
Gençler daşı bulsa daşı da yiyor.
Olmaz olsun, başa geldi yaşlılık.

Ben ezelden balık gibi yüzerdim.
Giyinirdim, beyler gibi gezerdim.
Şiir, roman hepsini yazardım.
Olmaz olsun, başa geldi yaşlılık.

Ben de ezel balık gibi kayardım.
Tenhalarda sevgilimi arardım.
Demir olsa demiri de kırardım.
Olmaz olsun, başa geldi yaşlılık.

Aklın yetiyor, gözün görüyor.
Bütün hastalıklar seni buluyor.
Bilen biliyor, bilmeyen de gülüyor.
Olmaz olsun, başa geldi yaşlılık.

İşin vardır, işini de göremen.
Tarlan vardır, tarlanı da süremen.
Şu dünyada bir işe de yaraman.
Olmaz olsun, başa geldi yaşlılık.

Yaşlısın, halinden kimse bilmiyor.
Ne kadar iyi olsan, yüzün gülmüyor.
Gençlik gitti, geri gelmiyor.
Olmaz olsun, başa geldi yaşlılık.

Mustafa'm da doğru söyler sözünü.
Allah affetsin, onun yüzünü.
Yaşlanmışım, açamıyom ağzımı.
Olmaz olsun, başa geldi yaşlılık.

Mustafa KESTİR

74 yaşındaki başka bir erkek yaşlı da köyünde anonim olarak söylenen yaşlılıkla ilgili bir şiiri, aklında kalan kadarıyla aktarmıştır. Yedi mısradan oluşan bu şiir de aşağıda yer almaktadır (Şekil 4.67).

Bitti yolculuğun işte son durak.
Seni getirirler başlar üstünde.
Ne idin ne oldun kalk da haline bak.
Bir kefenden başka ne var üstünde?
Ezanlar okundu, kılmadın namaz.
Beş vakit Allah'a etmedin niyaz.
Şimdi huzuruna sen niye geldin?
ANONİM

Şekil 4.67. Kesikkeli Köyünde Yaşayan Akraba ve Komşular

4.2.2.5. Yaşam Kalitesi Ölçeği

Dünya Sağlık Örgütü yaşam kalitesini; “bireylerin amaçları, beklentileri, standartları ve ilgilerine bağlı olarak içinde yaşadıkları kültür ve değerler sisteminde kendi konumları ile ilgili bireysel algıları” biçiminde tanımlamaktadır. Yaşam kalitesi; fiziksel durum, sağlık durumu, bağımsızlık düzeyi, bireysel iletişim ve inançların yanı sıra bireylerin kültürel, sosyal ve doğal çevreleriyle iletişimini de kapsamaktadır (Elmas, 2018). Bu çalışmada da 27 sorudan oluşan Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği-Kısa Formunun Türkçe versiyonu kullanılarak yaşlıların genel sağlık ve psikolojik durumu, sosyal ilişki düzeyi, fiziksel çevresi; başka bir ifadeyle genel algıladığı yaşam kalitesi belirlenmiştir. Ölçeğin orijinalinde 26 olan soru sayısı, Türkçe versiyonda 27 soru olarak kullanılmaktadır. Türkçe versiyonda kullanılan 27. soru ise puanlamaya dahil edilmemekte ve ayrı değerlendirilmektedir.

Araştırmada ilçe merkezi ve köylerde yaşayan yaşlıların genel yaşam kalitesi ortalaması 94.54 ± 8.05 olarak bulunmuştur. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin alt boyutları ise fiziksel alan (günlük işlerini yapabilme kapasitesi, uyku, tıbbi tedaviye ihtiyaç duyma, bedensel hareketlilik, vd.), psikolojik alan (yaşamdan zevk alma ve yaşamın anlamı, bedensel görünüşü kabullenme, dikkatini toplama düzeyi, vd.), çevresel alan (fiziksel çevre memnuniyeti, güvenlik, ulaşım ve sağlık hizmetlerinden memnuniyet, ihtiyaçlarını karşılama düzeyi, vd.) ve sosyal alan (akraba, komşu, vd. kişilerle ilişkiler; vd.) olmak üzere 4 kategoriye ayrılmıştır. Buna göre araştırmaya dahil olan tüm yaşlıların fiziksel alan ortalaması, 29.54 ± 3.89 ; psikolojik alan ortalaması, 22.78 ± 2.35 ; çevresel alan ortalaması, 30.43 ± 2.24 ve sosyal alan ortalaması, 16.13 ± 1.23 olarak bulunmuştur. Alan ortalamalarına göre yaşlıların çevresel alan ortalamasının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu da yaşlıların yaşadıkları ortamdaki hoşnut olduklarına işaret etmektedir (Çizelge 4.124).

Çizelge 4.124. İlçe Merkezi ve Köylerdeki Yaşlıların Genel Yaşam Kalitesi ve Alt Boyutları (n=700)

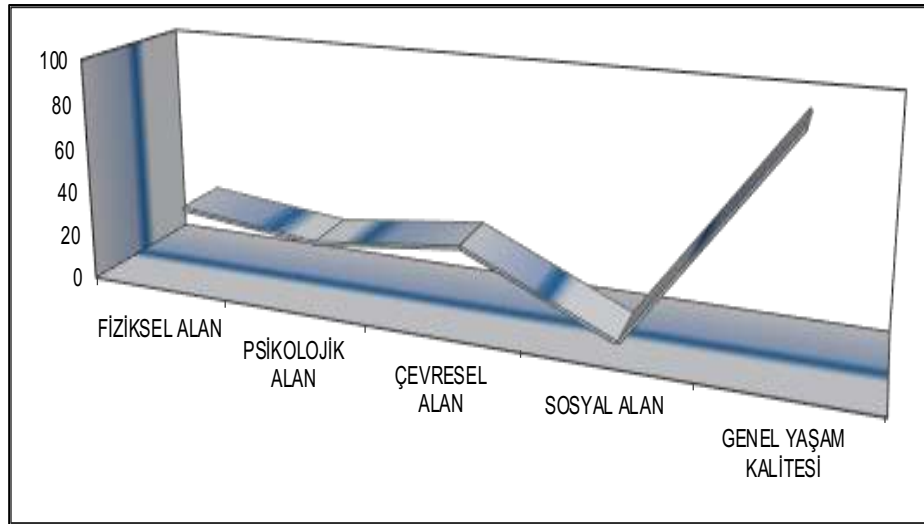
	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
FİZİKSEL ALAN	13	41	29.54	3.892
PSİKOLOJİK ALAN	11	30	22.78	2.350
ÇEVRESEL ALAN	14	40	30.43	2.245
SOSYAL ALAN	7	20	16.13	1.239
GENEL YAŞAM KALİTESİ	50	122	94.54	8.055

Araştırmada, köylerde yaşayan yaşlıların yaşam kalitesi ortalamaları ayrıca hesaplanmıştır. Buna göre köylerdeki yaşlıların genel yaşam kalitesi ortalaması, 94.34 ± 8.25 olarak bulunmuştur. Sonuçlara bağlı olarak yaşlıların genel yaşam kalitesinin yüksek olduğu söylenebilir. Yaşlıların genel yaşam kalitesi alt boyutlarına göre de fiziksel alan ortalaması, 29.55 ± 3.97 ; psikolojik alan ortalaması, 22.70 ± 2.36 ; çevresel alan ortalaması, 30.32 ± 2.30 ve sosyal alan ortalaması, 16.11 ± 1.28 olarak belirlenmiştir. Köylerdeki yaşlıların da çevresel yaşam kalitesi ortalaması daha yüksektir. Diğer yandan yaşlıların sosyal alan ortalaması, diğer alt boyutlara göre oldukça düşük bulunmuştur. Bu durum, bireysel görüşmelerin Pandemi yasaklarının kaldırılmasının akabinde yapılması ve Pandemi etkilerinin devam etmesine bağlı olarak yaşlıların sosyal yaşam ortamının değişmesine bağlanabilir (Çizelge 4.125) (Şekil 4.68).

Güler ve arkadaşlarının yaşlılık çalışmasında da genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının ortalamaları, bu araştırmayla benzerlik göstermektedir. Onun araştırma bulgularına göre de genel yaşam kalitesi ortalaması, 81.76 ± 9.97 ve ölçeğin alt bileşenlerinden fiziksel alan ortalaması, 22.27 ± 3.29 ; psikolojik alan ortalaması, 19.72 ± 3.36 ; sosyal alan ortalaması, 10.36 ± 2.26 ve çevresel alan ortalaması, 29.40 ± 4.54 olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada da yaşlıların ölçek puanlarının en düşük ortalaması sosyal alanda, en yüksek ortalaması ise çevresel alanda bulunmuştur (Güler ve ark., 2015).

Çizelge 4.125. Köylerdeki Yaşlıların Genel Yaşam Kalitesi ve Alt Boyutları (n=622)

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
FİZİKSEL ALAN	13	41	29.55	3.970
PSİKOLOJİK ALAN	11	30	22.70	2.361
ÇEVRESEL ALAN	14	40	30.32	2.308
SOSYAL ALAN	7	20	16.11	1.281
GENEL YAŞAM KALİTESİ	50	122	94.34	8.255

Şekil 4.68. Köylerdeki Yaşlıların Genel Yaşam Kalitesi ve Alt Boyutlarının Ortalaması

Araştırmada, yaşlıların bazı demografik özellikleri ve düşünceleriyle genel yaşam kalitesi ve alt boyutları karşılaştırılmıştır. Analizlerde; ikili gruplarda farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla Mann-Whitney U Analizinden yararlanılırken çoklu gruplardaki farklılığı belirlemek amacıyla Kruskal-Wallis ve çoklu değişkenlerin kendi aralarındaki farklılığı belirlemek için de Tamhane's T2 Analizinden yararlanılmıştır. Diğer yandan araştırmada analizler iki ayrı bölüm halinde yapılmıştır. Dolayısıyla önce tüm yaşlılarla ilgili ikili ve çoklu karşılaştırmalar incelenmiş; daha sonra da köylerdeki yaşlılarla ilgili ikili ve çoklu karşılaştırmalar incelenmiştir.

1) Yaşlıların Yaşam Kalitesiyle İlgili İkili ve Çoklu Analizler

Araştırmanın bu bölümünde örnek yaşlıların tamamının cinsiyet, sağlık, sosyal güvenceye sahip olma, aile biçimi, yaşanan yer, vd. özelliklerine göre yaşam kalitesinde farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ikili ve çoklu analizler yapılmıştır. Buna göre yaşam kalitesinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan ilk analizde; genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği anlaşılmıştır. Cinsiyet değişkeni, sıra ortalamalarına göre incelendiğinde hem genel yaşam kalitesi hem de alt boyutlarında, erkek yaşlıların yaşam kalitesinin kadın yaşlılardan daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesine göre erkek yaşlıların sıra ortalaması puanı, 390.71 iken kadın yaşlıların sıra ortalaması puanı, 323.69'dur (Çizelge 4.126).

Çizelge 4.126. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Cinsiyete Göre Farklılık Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Fiziksel Alan	Kadın	420	331.18	50.685.500	139.095.500	-3.113	.002
	Erkek	280	379.48				
Psikolojik Alan	Kadın	420	316.51	44.525.500	132.935.500	-5.545	.000
	Erkek	280	401.48				
Çevresel Alan	Kadın	420	333.40	51.618.500	140.028.500	-2.893	.004
	Erkek	280	376.15				
Sosyal Alan	Kadın	420	306.72	40.411.500	128.821.500	-7.667	.000
	Erkek	280	416.17				
Genel Yaşam Kalitesi	Kadın	420	323.69	47.540.000	135.950.000	-4.302	.000
	Erkek	280	390.71				

Grup Değişkeni: Cinsiyet

Araştırmada aile biçiminin yaşam kalitesini etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla da ikili analiz yapılmıştır. Analize göre aile biçimiyle genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının tamamında anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) bulunmamıştır. Çekirdek aile biçimi, sıra ortalamalarına göre geniş aileden daha yüksek olmasına rağmen hem genel yaşam kalitesi hem de alt boyutları ile aile biçimi arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı değildir (Çizelge 4.127).

Çizelge 4.127. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Aile Biçimine Göre Farklılık Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Sosyal Güvence	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Fiziksel Alan	Çekirdek	604	354.86	26.356.500	31.012.500	-1.440	.150
	Geniş	96	323.05				
Psikolojik Alan	Çekirdek	604	354.13	26.801.500	31.457.500	-1.212	.226
	Geniş	96	327.68				
Çevresel Alan	Çekirdek	604	352.79	27.610.000	32.266.000	-.793	.428
	Geniş	96	336.10				
Sosyal Alan	Çekirdek	604	349.13	28.165.500	210.875.500	-.491	.624
	Geniş	96	359.11				
Genel Yaşam Kalitesi	Çekirdek	604	354.93	26.316.500	30.972.500	-1.456	.145
	Geniş	96	322.63				

Grup Değişkeni: Aile Biçimi

Araştırmada, tanısı konmuş hastalığı bulunan yaşlıların (%76,0), hastalığı bulunmayan yaşlılara göre yaşam kalitesinde farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla da analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre genel yaşam kalitesi ve alt boyutları ile sağlık sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p < 0,05$) söz konusudur. Genel yaşam kalitesi sıra ortalaması, sağlık sorunu olan ve olmayanlara göre incelendiğinde sağlık sorunu olmayan yaşlıların (491.95) yaşam kalitesinin sağlık sorunu olanlardan (305.83), oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, yaşam kalitesi ölçeği alt boyutlarında da değişmemektedir. Örneğin, fiziksel alan alt boyutunda, sağlık sorunu olmayan yaşlıların sıra ortalaması 501.98 iken sağlık sorunu olan yaşlıların sıra ortalaması 302.66'dır. Sonuçlara göre sağlık sorununun yaşlıların hayatını zorlaştırdığı, dolayısıyla yaşam kalitesini olumsuz etkilediği söylenebilir (Çizelge 4.128).

Çizelge 4.128. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Sağlık Sorunu Durumuna Göre Farklılık Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Sağlık Sorunu	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Fiziksel Alan	Var	532	302.66	19.239.500	161.017.500	-11.200	.000
	Yok	168	501.98				
Psikolojik Alan	Var	532	313.76	25.143.000	166.921.000	-8.709	.000
	Yok	168	466.84				
Çevresel Alan	Var	532	336.79	37.396.500	179.174.500	-3.369	.001
	Yok	168	393.90				
Sosyal Alan	Var	532	329.03	33.266.000	175.044.000	-5.463	.000
	Yok	168	418.49				
Genel Yaşam Kalitesi	Var	532	305.83	20.925.000	162.703.000	-10.414	.000
	Yok	168	491.95				

Grup Değişkeni: Sağlık Sorunu

Yaşlıların sosyal güvenceye sahip olma/olmama durumlarının yaşam kalitesini etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla da analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre hem genel yaşam kalitesi hem de alt boyutlarıyla sosyal güvenceye sahip olma durumu arasında anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) bulunduğu anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesinin sıra ortalamaları incelendiğinde de sosyal güvencesi olan yaşlıların (357.23) olmayanlara (205.31) göre yaşam kalitesi ölçek puanının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 4.129). Araştırmada, yaşlıların %95,6'sının sosyal güvenceye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum, yaşlıların sosyal güvenceye sahip oldukları kurumlardan, sabit gelire sahip olduklarına da işaret etmektedir. Dolayısıyla yaşlılık döneminde, maddi sorun ve sağlık sorunu yaşayan yaşlıların sosyal güvenceye sahip olmaları, hayatlarını kısmen de olsa kolaylaştırmakta; bu da yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir.

Çizelge 4.129. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Sosyal Güvenceye Sahip Olma Durumuna Göre Farklılık Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Sosyal Güvence	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Fiziksel Alan	Var	669	356.71	6.215.500	6.711.500	-3.795	.000
	Yok	31	216.50				
Psikolojik Alan	Var	669	357.38	5.770.000	6.266.000	-4.254	.000
	Yok	31	202.13				
Çevresel Alan	Var	669	353.65	8.260.000	8.756.000	-2.024	.043
	Yok	31	282.45				
Sosyal Alan	Var	669	356.80	6.157.500	6.653.500	-4.182	.000
	Yok	31	214.63				
Genel Yaşam Kalitesi	Var	669	357.23	5.868.500	6.364.500	-4.095	.000
	Yok	31	205.31				

Grup Değişkeni: Sosyal Güvence

Yaşlıların yaşam kalitesinin yaşlılığı olumlu veya olumsuz algılamalarına bağlı olarak değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yaşlılık algısı ile genel yaşam kalitesi ve tüm alt boyutları arasında anlamlı farklılık ($p < 0,05$) bulunduğu anlaşılmaktadır. Sıra ortalamalarına göre yaşlılığı olumlu algılayan yaşlıların (458.48) genel yaşam kalitesi puanı, yaşlılığı olumsuz algılayan yaşlılardan (306.70) oldukça yüksektir. Fiziksel alan alt boyutunun sıra ortalamasına göre yaşlılığı olumlu algılayan yaşlıların (442.71) yaşam kalitesi puanı, olumsuz algılayanlardan (313.10) daha yüksek olup diğer alt boyutlarda da benzer durum söz konusudur (Çizelge 4.130).

Çizelge 4.130. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Yaşlılık Kavramının Tanımına Göre Farklılık Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Yaşlılık Tanımı	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Fiziksel Alan	Olumlu	202	442.71	31.671.500	155.922.500	-7.727	.000
	Olumsuz	498	313.10				
Psikolojik Alan	Olumlu	202	451.89	29.817.500	154.068.500	-8.601	.000
	Olumsuz	498	309.37				
Çevresel Alan	Olumlu	202	431.51	33.934.500	158.185.500	-7.127	.000
	Olumsuz	498	317.64				
Sosyal Alan	Olumlu	202	422.16	35.822.000	160.073.000	-6.526	.000
	Olumsuz	498	321.43				
Genel Yaşam Kalitesi	Olumlu	202	458.48	28.486.000	152.737.000	-9.010	.000
	Olumsuz	498	306.70				

Grup Değişkeni: Yaşlılık Kavramının Tanımı

Araştırmada, yaşlıların yaşadıkları yere göre yaşam kalitesinin değişip değişmediğini belirlemek üzere çoklu analiz yapılmıştır. Analize göre yaşam kalitesinin sosyal alan alt boyutu ile yaşanan yer arasında anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermediği anlaşılmaktadır. Diğer yandan genel yaşam kalitesinin yanı sıra fiziksel alan, psikolojik alan ve çevresel alan alt boyutlarına göre yaşanan yer ile yaşam kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Bu farklılık, sıra ortalamasına göre incelendiğinde ise genel yaşam kalitesinin ilçe merkezinde (379.84), köylerden daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 4.131).

Çizelge 4.131. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Yaşanan Yere Göre Kruskal-Wallis Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Yaşanan Yer	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi		
				Kruskal-Wallis H	df	p
Fiziksel Alan	Ova Köyleri	415	383.31	32.550	2	.000
	Orman Köyleri	207	285.71			
	İlçe Merkezi	78	347.90			
Psikolojik Alan	Ova Köyleri	415	354.33	7.065	2	.029
	Orman Köyleri	207	326.25			
	İlçe Merkezi	78	394.48			
Çevresel Alan	Ova Köyleri	415	356.07	46.929	2	.000
	Orman Köyleri	207	295.12			
	İlçe Merkezi	78	467.82			
Sosyal Alan	Ova Köyleri	415	351.23	.754	2	.686
	Orman Köyleri	207	343.65			
	İlçe Merkezi	78	364.78			
Genel Yaşam Kalitesi	Ova Köyleri	415	374.49	25.266	2	.000
	Orman Köyleri	207	291.35			
	İlçe Merkezi	78	379.84			

Grup Değişkeni: İlçe Merkezi-Köyler

Araştırmada ayrıca, yaşam kalitesinin yaşanan yere göre farklılığı; ilçe merkezi, ova köyleri ve orman köyleri karşılaştırmasıyla da incelenmiştir. Buna göre genel yaşam kalitesi; ova ve orman köyleri arasında anlamlı farklılık ($p < 0,05$) gösterirken ova köyleri ve ilçe merkezi arasında anlamlı farklılık ($p > 0,05$) göstermemektedir. Sosyal alana göre tüm yerleşim yerleri arasındaki yaşam kalitesi de anlamlı farklılık göstermemektedir. Çevresel alana göre tüm yerleşim yerleri arasındaki yaşam kalitesi, anlamlı farklılık gösterirken psikolojik alana göre köyler kendi aralarında ve ilçe merkezi-ova köyleri arasında, yaşam kalitesi bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Fiziksel alana göre de yaşam kalitesi; ova-orman köyleri arasında ve ilçe merkezi-orman köyleri arasında anlamlı farklılık ($p < 0,05$) gösterirken ova köyleri ve ilçe merkezi arasında anlamlı farklılık ($p > 0,05$) göstermemektedir (Çizelge 4.132).

Cizelge 4.132. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Yaşanan Yere Göre Tamhane's T2 Analizi

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Fiziksel Alan	1) Ova Köyleri	2	1.688*	.307	.000	.95	2.42
		3	.626	.418	.357	-.39	1.64
	2) Orman Köyleri	1	-1.688*	.307	.000	-2.42	-.95
		3	-1.062*	.431	.044	-2.10	-.02
	3) İlçe Merkezi	1	-.626	.418	.357	-1.64	.39
		2	1.062*	.431	.044	.02	2.10
Psikolojik Alan	1) Ova Köyleri	2	.380	.200	.166	-.10	.86
		3	-.543	.273	.140	-1.20	.12
	2) Orman Köyleri	1	-.380	.200	.166	-.86	.10
		3	-.923*	.296	.007	-1.64	-.21
	3) İlçe Merkezi	1	.543	.273	.140	-.12	1.20
		2	.923*	.296	.007	.21	1.64
Çevresel Alan	1) Ova Köyleri	2	.692*	.179	.000	.26	1.12
		3	-.786*	.197	.000	-1.26	-.31
	2) Orman Köyleri	1	-.692*	.179	.000	-1.12	-.26
		3	-1.478*	.204	.000	-1.97	-.99
	3) İlçe Merkezi	1	.786*	.197	.000	.31	1.26
		2	1.478*	.204	.000	.99	1.97
Sosyal Alan	1) Ova Köyleri	2	.113	.107	.645	-.14	.37
		3	-.161	.113	.403	-.43	.11
	2) Orman Köyleri	1	-.113	.107	.645	-.37	.14
		3	-.274	.127	.094	-.58	.03
	3) İlçe Merkezi	1	.161	.113	.403	-.11	.43
		2	.274	.127	.094	-.03	.58
Genel Yaşam Kalitesi	1) Ova Köyleri	2	2.905*	.655	.000	1.34	4.47
		3	-.805	.804	.683	-2.75	1.14
	2) Orman Köyleri	1	-2.905*	.655	.000	-4.47	-1.34
		3	-3.710*	.849	.000	-5.76	-1.66
	3) İlçe Merkezi	1	.805	.804	.683	-1.14	2.75
		2	3.710*	.849	.000	1.66	5.76

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: İlçe Merkezi-Köyler

Araştırmada yaşam kalitesinin yaş gruplarına göre değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da çoklu analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre genel yaşam kalitesi ve tüm alt boyutlarının yaş gruplarına

göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Genel yaşam kalitesine göre yaş gruplarının sıra ortalamaları incelendiğinde; 65-74 yaş grubunun (429.00) yaşam kalitesi puanlarının 75-84 (279.92) ve 85+ (139.70) yaş gruplarından daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yaşam kalitesi ölçeği alt gruplarının tamamında da 85+ yaş grubunun yaşam kalitesi puanı, diğer yaş gruplarına göre oldukça düşüktür. Sonuçlara göre yaş ilerledikçe yaşlıların yaşam kalitesinin düştüğü söylenebilir (Çizelge 4.133).

Çizelge 4.133. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Yaş Gruplarına Göre Kruskal-Wallis Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Yaş Grupları	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi		
				Kruskal-Wallis H	df	p
Fiziksel Alan	65-74	401	428.86	166.128	2	.000
	75-84	225	277.80			
	85+	74	146.93			
Psikolojik Alan	65-74	401	416.66	127.726	2	.000
	75-84	225	293.73			
	85+	74	164.57			
Çevresel Alan	65-74	401	390.02	52.153	2	.000
	75-84	225	319.65			
	85+	74	230.12			
Sosyal Alan	65-74	401	383.49	49.247	2	.000
	75-84	225	333.29			
	85+	74	224.06			
Genel Yaşam Kalitesi	65-74	401	429.00	168.718	2	.000
	75-84	225	279.92			
	85+	74	139.70			

Grup Değişkeni: Yaş Grupları

Diğer yandan araştırmada, yaşam kalitesinin yaş gruplarının kendi aralarındaki farklılığı, Tamhane's T2 analiziyle de incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının tamamında (bir önceki analiz sonuçlarına benzer biçimde); 65-74, 75-84 ve 85+ yaş gruplarının kendi aralarında da anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu farklılık, 65-74 yaş grubunun lehinedir. Örneğin genel yaşam kalitesine göre

65-74 yaş grubuyla 75-84 yaş grubu arasındaki fark, 5.403 olup 85+ yaş grubu arasındaki fark ise 11.901'dir (Çizelge 4.134).

Çizelge 4.134. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Yaş Gruplarına Göre Tamhane's T2 Analizi

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Fiziksel Alan	1) 65-74	2	2.865*	.294	.000	2.16	3.57
		3	5.673*	.426	.000	4.64	6.71
	2) 75-84	1	-2.865*	.294	.000	-3.57	-2.16
		3	2.808*	.467	.000	1.68	3.94
	3) 85+	1	-5.673*	.426	.000	-6.71	-4.64
		2	-2.808*	.467	.000	-3.94	-1.68
Psikolojik Alan	1) 65-74	2	1.378*	.182	.000	.94	1.81
		3	3.178*	.338	.000	2.36	4.00
	2) 75-84	1	-1.378*	.182	.000	-1.81	-.94
		3	1.799*	.362	.000	.92	2.68
	3) 85+	1	-3.178*	.338	.000	-4.00	-2.36
		2	-1.799*	.362	.000	-2.68	-.92
Çevresel Alan	1) 65-74	2	.881*	.184	.000	.44	1.32
		3	2.006*	.350	.000	1.15	2.86
	2) 75-84	1	-.881*	.184	.000	-1.32	-.44
		3	1.126*	.373	.010	.22	2.03
	3) 85+	1	-2.006*	.350	.000	-2.86	-1.15
		2	-1.126*	.373	.010	-2.03	-.22
Sosyal Alan	1) 65-74	2	.383*	.096	.000	.15	.61
		3	1.342*	.228	.000	.79	1.90
	2) 75-84	1	-.383*	.096	.000	-.61	-.15
		3	.959*	.239	.000	.38	1.54
	3) 85+	1	-1.342*	.228	.000	-1.90	-.79
		2	-.959*	.239	.000	-1.54	-.38
Genel Yaşam Kalitesi	1) 65-74	2	5.403*	.608	.000	3.94	6.86
		3	11.901*	1.108	.000	9.20	14.60
	2) 75-84	1	-5.403*	.608	.000	-6.86	-3.94
		3	6.498*	1.191	.000	3.61	9.39
	3) 85+	1	-11.901*	1.108	.000	-14.60	-9.20
		2	-6.498*	1.191	.000	-9.39	-3.61

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

Araştırmada, yaşam kalitesinin eğitim düzeyine göre değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da çoklu analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarından hem genel yaşam kalitesi hem de alt boyutlarının eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesinin eğitim düzeyine göre en düşük sıra ortalaması (237.71), okur-yazar olmayanlara aittir. Bu durum alt boyutlarda da benzerlik göstermektedir (Çizelge 4.135). Bireysel görüşmeler sırasında da bazı yaşlılar okur-yazar olmadıkları için yaşadıkları zorlukları (cep telefonu kullanma, hastane randevusu alma, bir yerde aradıkları adresi bulamama, banka işlemlerini yapamama, vd.) dile getirmişlerdir. Dolayısıyla eğitim düzeyinin düşük olmasının da yaşlıların yaşam kalitesini olumsuz etkilediği söylenebilir.

Çizelge 4.135. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Eğitim Düzeyine Göre Kruskal-Wallis Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi		
				Kruskal-Wallis H	df	p
Fiziksel Alan	Okur-Yazar Değil	202	250.27	86.233	5	.000
	Okur-Yazar	110	337.95			
	İlkokul	272	400.47			
	Ortaokul	37	466.92			
	Lise	36	433.33			
	Üniversite	43	367.80			
Psikolojik Alan	Okur-Yazar Değil	202	245.34	101.461	5	.000
	Okur-Yazar	110	325.49			
	İlkokul	272	398.97			
	Ortaokul	37	468.18			
	Lise	36	450.14			
	Üniversite	43	417.21			
Çevresel Alan	Okur-Yazar Değil	202	258.90	88.662	5	.000
	Okur-Yazar	110	330.86			
	İlkokul	272	386.13			
	Ortaokul	37	421.09			
	Lise	36	417.38			
	Üniversite	43	488.94			
Sosyal Alan	Okur-Yazar Değil	202	271.19	66.559	5	.000
	Okur-Yazar	110	327.06			
	İlkokul	272	392.98			
	Ortaokul	37	431.42			
	Lise	36	412.00			
	Üniversite	43	393.20			
Genel Yaşam Kalitesi	Okur-Yazar Değil	202	237.71	110.246	5	.000
	Okur-Yazar	110	326.75			
	İlkokul	272	405.84			
	Ortaokul	37	478.47			
	Lise	36	441.46			
	Üniversite	43	404.81			

Grup Değişkeni: Eğitim Düzeyi

Araştırmada, yaşam kalitesinin medeni duruma göre değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da çoklu analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarından genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesinin medeni duruma göre en düşük sıra ortalaması puanı (263.33), eşi vefat eden yaşlılara aittir. Medeni durumun sıra ortalamaları, alt boyutlarda farklılık göstermektedir. Örneğin, fiziksel alanda en düşük sıra ortalaması puanı (266.10) eşi vefat edenlere ait iken psikolojik, çevresel ve sosyal alanlarda en düşük sıra ortalaması puanı, boşanmış yaşlılara aittir (Çizelge 4.136).

Çizelge 4.136. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Medeni Duruma Göre Kruskal-Wallis Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Medeni Durum	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi		
				Kruskal-Wallis H	df	p
Fiziksel Alan	Evli	445	390.13	60.957	3	.000
	Bekar	16	440.00			
	Eşi Vefat Etmiş	229	266.10			
	Boşanmış	10	376.60			
Psikolojik Alan	Evli	445	389.88	53.876	3	.000
	Bekar	16	397.97			
	Eşi Vefat Etmiş	229	274.33			
	Boşanmış	10	266.35			
Çevresel Alan	Evli	445	376.07	23.603	3	.000
	Bekar	16	299.06			
	Eşi Vefat Etmiş	229	309.81			
	Boşanmış	10	226.75			
Sosyal Alan	Evli	445	382.24	37.283	3	.000
	Bekar	16	333.94			
	Eşi Vefat Etmiş	229	294.43			
	Boşanmış	10	248.65			
Genel Yaşam Kalitesi	Evli	445	394.35	65.257	3	.000
	Bekar	16	404.94			
	Eşi Vefat Etmiş	229	263.33			
	Boşanmış	10	308.40			

Grup Değişkeni: Medeni Durum

Araştırmada, yaşam kalitesinin temel geçim kaynağına göre değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da çoklu analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarından genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının temel geçim kaynağına

göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesinin temel geçim kaynağına göre en yüksek sıra ortalamasına (450.45) sahip olan yaşlılar hem tarım hem de tarım dışı geliri bulunan yaşlılardır. Temel geçim kaynağının sıra ortalamaları, yaşam kalitesi alt boyutlarında da benzerlik göstermektedir. Örneğin, çevresel alan sıra ortalamasının en yüksek puanı (420.57) da hem tarım hem tarım dışı gelire sahip olanlara aittir. Dolayısıyla sonuçlara göre geliri yüksek olan yaşlıların yaşam kalitesinin de yüksek olduğu söylenebilir (Çizelge 4.137).

Çizelge 4.137. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Temel Geçim Kaynağına Göre Kruskal-Wallis Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Temel Geçim Kaynağı	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi		
				Kruskal-Wallis H	df	p
Fiziksel Alan	Tarım	28	340.80	44.826	3	.000
	Tarım Dışı	496	331.28			
	Her İkisi	118	461.14			
	Diğer	58	294.44			
Psikolojik Alan	Tarım	28	371.29	15.907	3	.001
	Tarım Dışı	496	346.30			
	Her İkisi	118	399.75			
	Diğer	58	276.17			
Çevresel Alan	Tarım	28	368.61	20.780	3	.000
	Tarım Dışı	496	331.96			
	Her İkisi	118	420.57			
	Diğer	58	357.79			
Sosyal Alan	Tarım	28	324.77	10.754	3	.013
	Tarım Dışı	496	356.71			
	Her İkisi	118	366.00			
	Diğer	58	278.32			
Genel Yaşam Kalitesi	Tarım	28	353.64	38.178	3	.000
	Tarım Dışı	496	334.14			
	Her İkisi	118	450.45			
	Diğer	58	285.52			

Grup Değişkeni: Temel Geçim Kaynağı

Araştırmada, yaşam kalitesinin yaşlıların hayat memnuniyetine göre değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da çoklu analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarından genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının hayat memnuniyeti ifadelerine göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği

anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesinin hayat memnuniyetine göre en yüksek sıra ortalamasına (553.96) sahip olan yaşlılar, hayatından çok memnun olduğunu belirten yaşlılardır. Hayat memnuniyetinin sıra ortalamaları, yaşam kalitesi alt boyutlarına göre incelendiğinde ise tüm alanlarda hayatından çok memnun olan yaşlıların daha yüksek puana sahip olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 4.138). Sonuçlara göre yaşlıların hayatından memnun olması, yaşam kalitesini de pozitif yönde etkilemektedir.

Çizelge 4.138. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Hayat Memnuniyetine Göre Kruskal-Wallis Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Hayat Memnuniyeti	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi		
				Kruskal-Wallis H	df	p
Fiziksel Alan	Çok Memnun	13	512.73	105.350	3	.000
	Memnun	529	388.57			
	Orta	144	208.02			
	Memnun Değil	14	226.82			
Psikolojik Alan	Çok Memnun	13	459.50	167.803	3	.000
	Memnun	529	401.16			
	Orta	144	178.43			
	Memnun Değil	14	104.93			
Çevresel Alan	Çok Memnun	13	586.58	102.510	3	.000
	Memnun	529	382.28			
	Orta	144	225.17			
	Memnun Değil	14	219.75			
Sosyal Alan	Çok Memnun	13	400.23	98.854	3	.000
	Memnun	529	386.83			
	Orta	144	234.58			
	Memnun Değil	14	123.86			
Genel Yaşam Kalitesi	Çok Memnun	13	553.96	162.983	3	.000
	Memnun	529	398.13			
	Orta	144	175.35			
	Memnun Değil	14	163.32			

Grup Değişkeni: Hayat Memnuniyeti

2) Köylerdeki Yaşlıların Yaşam Kalitesiyle İlgili İkili ve Çoklu Analizler

Araştırmannın bu bölümünde ise köylerdeki yaşlıların cinsiyet, yaşanan yer, sağlık durumu, sosyal güvenceye sahip olma, aile biçimi, yaş grupları, vd. özelliklerine göre yaşam kalitesinde farklılık olup olmadığını belirlemek

amacıyla ikili ve çoklu analizler yapılmıştır. Yaşam kalitesinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan analizde; genel yaşam kalitesi ve alt boyutları cinsiyete göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) göstermektedir. Cinsiyet değişkeni sıra ortalamalarına göre incelendiğinde genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarında, erkek yaşlıların yaşam kalitesinin kadın yaşlıların yaşam kalitesinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Genel yaşam kalitesine göre erkek yaşlıların sıra ortalaması puanı 348.66; kadın yaşlıların sıra ortalaması puanı ise 285.68'dir. Yaşam kalitesi ölçeği alt boyutlarından fiziksel alana göre erkek yaşlıların sıra ortalaması 339.28 iken kadın yaşlıların sıra ortalaması 292.19'dur. Dolayısıyla cinsiyete göre yaşam kalitesi, erkek yaşlılar lehinedir (Çizelge 4.139). Bu sonuç, Güler ve arkadaşlarının yaşlılık araştırmasıyla da benzerlik göstermektedir. Araştırmaya göre erkek yaşlıların toplam yaşam kalitesi ortalaması, 85.22 ± 8.82 iken kadın yaşlıların yaşam kalitesi ortalaması, 79.08 ± 9.98 olarak bulunmuştur (Güler ve ark., 2015).

Çizelge 4.139. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Cinsiyetine Göre Farklılık Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Fiziksel Alan	Kadın	367	292.19	39.707.500	107.235.500	-3.231	.001
	Erkek	255	339.28				
Psikolojik Alan	Kadın	367	280.26	35.327.500	102.855.500	-5.287	.000
	Erkek	255	356.46				
Çevresel Alan	Kadın	367	293.82	40.303.000	107.831.000	-3.090	.002
	Erkek	255	336.95				
Sosyal Alan	Kadın	367	276.45	33.930.500	101.458.500	-6.356	.000
	Erkek	255	361.94				
Genel Yaşam Kalitesi	Kadın	367	285.68	37.315.500	104.843.500	-4.305	.000
	Erkek	255	348.66				

Grup Değişkeni: Cinsiyet

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların yaşam kalitesinin yaşadıkları yere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere de analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarından, genel yaşam kalitesinin yanı sıra fiziksel ve çevresel

alanlarda yaşanan yere göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunurken psikolojik ve sosyal alanlarda anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmadığı anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesine göre ova köylerindeki yaşlıların sıra ortalaması puanı 335.68 iken orman köylerindeki yaşlıların sıra ortalaması puanı ise 263.02'dir. Yaşam kalitesi ölçeği alt boyutlarından fiziksel alana göre de ova köylerindeki yaşlıların sıra ortalaması 339.94; orman köylerindeki yaşlıların sıra ortalaması 254.49'dur (Çizelge 4.140).

Çizelge 4.140. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Yaşadıkları Yere Göre Farklılık Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Yaşanan Yer	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Fiziksel Alan	Ova Köyü	415	339.94	31.151.500	52.679.500	-5.617	.000
	Orman Köyü	207	254.49				
Psikolojik Alan	Ova Köyü	415	319.74	39.531.000	61.059.000	-1.647	.100
	Orman Köyü	207	294.97				
Çevresel Alan	Ova Köyü	415	328.67	35.827.000	57.355.000	-3.542	.000
	Orman Köyü	207	277.08				
Sosyal Alan	Ova Köyü	415	313.76	42.014.000	63.542.000	-.484	.628
	Orman Köyü	207	306.97				
Genel Yaşam Kalitesi	Ova Köyü	415	335.68	32.918.000	54.446.000	-4.758	.000
	Orman Köyü	207	263.02				

Grup Değişkeni: Köyler-Karşılaştırma

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların %75,6'sının tanısı konmuş en az bir hastalığının bulunduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla hastalığı bulunan yaşlıların hastalığı bulunmayan yaşlılara göre yaşam kalitesinde farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla da ikili analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre genel yaşam kalitesi ve alt boyutları ile sağlık sorunu bulunma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) söz konusudur. Genel yaşam kalitesi sıra ortalaması, sağlık sorunu olan ve olmayanlara göre incelendiğinde sağlık sorunu olmayan yaşlıların (430.82) yaşam kalitesi puanının sağlık sorunu olanlardan (272.91) oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, yaşam kalitesi ölçeği alt boyutlarında da benzerlik göstermektedir. Psikolojik alan boyutunda, sağlık sorunu olmayan yaşlıların sıra ortalaması 413.26 iken sağlık

sorunu olan yaşlıların sıra ortalaması 278.59'dur (Çizelge 4.141). Güler ve arkadaşlarının yaşlılık çalışmasında da kronik hastalığa sahip olan yaşlıların (81.21±9.85) hastalığı olmayan (84.81±10.14) yaşlılara göre yaşam kalitesi ölçek puanı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur (Güler ve ark., 2015). Dolayısıyla araştırma sonuçlarına göre sağlık sorunu bulunan yaşlıların yaşam kalitesinin de olumsuz etkilendiği söylenebilir.

Çizelge 4.141. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Sağlık Durumlarına Göre Farklılık Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Sağlık Sorunu	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Fiziksel Alan	Var	470	270.16	16.292.000	126.977.000	-10.141	.000
	Yok	152	439.32				
Psikolojik Alan	Var	470	278.59	20.252.500	130.937.500	-8.164	.000
	Yok	152	413.26				
Çevresel Alan	Var	470	297.84	29.301.500	139.986.500	-3.498	.000
	Yok	152	353.73				
Sosyal Alan	Var	470	291.49	26.317.500	137.002.500	-5.318	.000
	Yok	152	373.36				
Genel Yaşam Kalitesi	Var	470	272.91	17.584.000	128.269.000	-9.430	.000
	Yok	152	430.82				

Grup Değişkeni: Sağlık Sorunu

Köylerdeki yaşlıların sosyal güvenceye sahip olup olmama durumlarının yaşam kalitesini etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla da ikili analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre çevresel alan boyutunun dışında, genel yaşam kalitesi ve diğer alt boyutlar ile sosyal güvenceye sahip olma durumu arasında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Genel yaşam kalitesinin sıra ortalamaları incelendiğinde de sosyal güvencesi olan yaşlıların (317.05) olmayanlara (189.15) göre yaşam kalitesi puanının oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 4.142).

Çizelge 4.142. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Sosyal Güvenceye Sahip Olma Durumlarına Göre Farklılık Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Sosyal Güvence	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Fiziksel Alan	Var	595	316.79	4.885.500	5.263.500	-3.464	.001
	Yok	27	194.94				
Psikolojik Alan	Var	595	317.27	4.601.000	4.979.000	-3.820	.000
	Yok	27	184.41				
Çevresel Alan	Var	595	314.08	6.498.000	6.876.000	-1.764	.078
	Yok	27	254.67				
Sosyal Alan	Var	595	316.79	4.882.000	5.260.000	-3.757	.000
	Yok	27	194.81				
Genel Yaşam Kalitesi	Var	595	317.05	17.584.000	5.107.000	-3.622	.000
	Yok	27	189.15				

Grup Değişkeni: Sosyal Güvence

Araştırmada köylerdeki yaşlıların aile biçiminin yaşam kalitesini etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla ikili analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre aile biçimiyle hem genel yaşam kalitesi hem de alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) bulunmamıştır. Çekirdek aile biçimi, sıra ortalamaları puanlarına göre geniş aile puanlarından daha yüksek olmasına rağmen genel yaşam kalitesi ve alt boyutları ile aile biçimi arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir (Çizelge 4.143). Bu sonuçlara göre yaşlıların aile biçimindeki farklılığın yaşam kalitesini etkilemediği söylenebilir.

Çizelge 4.143. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Aile Biçimine Göre Farklılık Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Sosyal Güvence	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Fiziksel Alan	Çekirdek	528	315.67	22.612.500	27.077.500	-1.380	.168
	Geniş	94	288.06				
Psikolojik Alan	Çekirdek	528	314.11	23.436.500	27.901.500	-.874	.382
	Geniş	94	296.82				
Çevresel Alan	Çekirdek	528	311.59	24.768.000	29.233.000	-.031	.975
	Geniş	94	310.99				
Sosyal Alan	Çekirdek	528	310.03	24.038.000	163.694.000	-.528	.598
	Geniş	94	319.78				
Genel Yaşam Kalitesi	Çekirdek	528	315.18	22.875.500	27.340.500	-1.210	.226
	Geniş	94	290.86				

Grup Değişkeni: Aile Biçimi

Köylerdeki yaşlıların yaşlılığı olumlu veya olumsuz algılamalarının yaşam kalitesini etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla da ikili analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yaşlıların yaşlılık tanımı ile genel yaşam kalitesi ve tüm alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p < 0,05$) bulunmaktadır. Sıra ortalamalarına göre yaşlılığı olumlu algılayan yaşlıların (420.53) genel yaşam kalitesi ölçek puanı, yaşlılığı olumsuz algılayan yaşlılardan (275.62) oldukça yüksektir. Fiziksel alan alt boyutunun sıra ortalamasına göre yaşlılığı olumlu algılayan yaşlıların (410.28) yaşam kalitesi puanı, olumsuz algılayanlardan (279.00); psikolojik alan sıra ortalamasına göre de yaşlılığı olumlu algılayan yaşlıların (407.90) yaşam kalitesi puanı, olumsuz algılayanlardan (279.78) daha yüksek olup diğer alt boyutlarda da benzer durum söz konusudur (Çizelge 4.144).

Çizelge 4.144. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Yaşlılık Tanımına Göre Farklılık Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Yaşlılık Tanımı	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Fiziksel Alan	Olumlu	154	410.28	20.824.000	130.570.000	-7.905	.000
	Olumsuz	468	279.00				
Psikolojik Alan	Olumlu	154	407.90	21.191.000	130.937.000	-7.801	.000
	Olumsuz	468	279.78				
Çevresel Alan	Olumlu	154	381.28	25.290.000	135.036.000	-5.831	.000
	Olumsuz	468	288.54				
Sosyal Alan	Olumlu	154	384.25	24.832.000	134.578.000	-6.309	.000
	Olumsuz	468	287.56				
Genel Yaşam Kalitesi	Olumlu	202	420.53	19.245.500	128.991.500	-8.692	.000
	Olumsuz	498	275.62				

Grup Değişkeni: Yaşlılık Kavramının Tanımı

Araştırmada köylerdeki yaşlıların yaşam kalitesinin yaş gruplarına göre değişiklik gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla çoklu analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre genel yaşam kalitesi ve tüm alt boyutlarının yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği belirlenmiştir. Genel yaşam kalitesine göre yaş gruplarının sıra ortalamaları incelendiğinde 65-74 yaş grubunun (382.33) yaşam kalitesi puanlarının, 75-84 (249.52) ve 85+ (109.09) yaş gruplarından daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yaşam kalitesi ölçeği alt gruplarının tamamında da 75-84 ve 85+ yaş gruplarının yaşam kalitesi ölçeği puanı, 65-74 yaş grubuna göre oldukça düşüktür. Örneğin sosyal alanın yaş grupları sıra ortalamasına göre 85+ yaş grubundaki yaşlıların (185.01) yaşam kalitesi ölçek puanının diğer yaş gruplarındaki yaşlıların puanından oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır. Sonuçlara göre yaş ilerledikçe yaşlıların yaşam kalitesinin de düştüğü söylenebilir (Çizelge 4.145).

Çizelge 4.145. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Yaş Gruplarına Göre Kruskall-Wallis Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Yaş Grupları	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi		
				Kruskall-Wallis H	df	p
Fiziksel Alan	65-74	359	380.94	153.578	2	.000
	75-84	198	248.60			
	85+	65	119.61			
Psikolojik Alan	65-74	359	373.75	132.959	2	.000
	75-84	198	259.39			
	85+	65	126.43			
Çevresel Alan	65-74	359	351.50	61.160	2	.000
	75-84	198	280.18			
	85+	65	185.98			
Sosyal Alan	65-74	359	343.46	53.648	2	.000
	75-84	198	295.07			
	85+	65	185.01			
Genel Yaşam Kalitesi	65-74	359	382.33	162.235	2	.000
	75-84	198	249.52			
	85+	65	109.09			

Grup Değişkeni: Yaş Grupları

Araştırmada ayrıca, yaşam kalitesi ölçek puanlarına göre yaş gruplarının kendi aralarındaki farklılığı belirlemek amacıyla da Tamhane's T2 analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının tamamında (bir önceki analiz sonuçlarına benzer biçimde); 65-74, 75-84 ve 85+ yaş gruplarının kendi aralarında da istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p < 0,05$) bulunduğu anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesi ölçek puanının 65-74 yaş grubuyla 75-84 yaş grubu arasındaki farka göre 65-74 yaş grubunun ölçek puanı (5.639) daha yüksektir. Diğer yandan 65-74 yaş grubuyla 85+ yaş grubu arasındaki yaşam kalitesi puan farkı (13.143) da oldukça yüksektir. Yaşam kalitesi ölçeği alt boyutlarında da 65-74 yaş grubunun yaşam kalitesi puanları, diğer yaş gruplarının puanlarından daha yüksek bulunmuştur (Çizelge 4.146).

Çizelge 4.146. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Yaş Gruplarına Göre Tamhane's T2 Analizi

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Fiziksel Alan	1) 65-74	2	2.870*	.321	.000	2.10	3.64
		3	6.000*	.446	.000	4.91	7.09
	2) 75-84	1	-2.870*	.321	.000	-3.64	-2.10
		3	3.130*	.494	.000	1.93	4.33
	3) 85+	1	-6.000*	.446	.000	-7.09	-4.91
		2	-3.130*	.494	.000	-4.33	-1.93
Psikolojik Alan	1) 65-74	2	1.462*	.193	.000	1.00	1.92
		3	3.589*	.333	.000	2.78	4.40
	2) 75-84	1	-1.462*	.193	.000	-1.92	-1.00
		3	2.127*	.362	.000	1.25	3.01
	3) 85+	1	-3.589*	.333	.000	-4.40	-2.78
		2	-2.127*	.362	.000	-3.01	-1.25
Çevresel Alan	1) 65-74	2	1.004*	.202	.000	.52	1.49
		3	2.360*	.356	.000	1.49	3.23
	2) 75-84	1	-1.004*	.202	.000	-1.49	-.52
		3	1.356*	.385	.002	.42	2.29
	3) 85+	1	-2.360*	.356	.000	-3.23	-1.49
		2	-1.356*	.385	.002	-2.29	-.42
Sosyal Alan	1) 65-74	2	.416*	.105	.000	.16	.67
		3	1.524*	.250	.000	.91	2.14
	2) 75-84	1	-.416*	.105	.000	-.67	-.16
		3	1.108*	.263	.000	.47	1.75
	3) 85+	1	-1.524*	.250	.000	-2.14	-.91
		2	-1.108*	.263	.000	-1.75	-.47
Genel Yaşam Kalitesi	1) 65-74	2	5.639*	.664	.000	4.05	7.23
		3	13.143*	1.120	.000	10.41	15.88
	2) 75-84	1	-5.639*	.664	.000	-7.23	-4.05
		3	7.505*	1.222	.000	4.54	10.47
	3) 85+	1	-13.143*	1.120	.000	-15.88	-10.41
		2	-7.505*	1.222	.000	-10.47	-4.54

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların yaşam kalitesinin eğitim düzeyine göre değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da çoklu analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre genel yaşam kalitesi ve alt boyutları, eğitim düzeyine göre istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık ($p<0,05$) göstermektedir. Genel yaşam kalitesinin eğitim düzeyine göre sıra ortalaması incelendiğinde okur-yazar olmayanların yaşam kalitesi puanının (214.72) en düşük düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, yaşam kalitesi ölçeğinin alt boyutlarında da benzerlik göstermektedir. Örneğin sosyal alan sıra ortalamasına göre okur-yazar olmayanların yaşam kalitesi puanı en düşük (243.30) olarak bulunurken lise (402.87) ve üniversite (405.50) mezunlarının ölçek puanları daha yüksek bulunmuştur (Çizelge 4.147).

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların yaşam kalitesinin medeni duruma göre değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da çoklu analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarından genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının medeni duruma göre istatistiksel yönden anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesinin medeni duruma göre en yüksek sıra ortalamasında (350.91), evli yaşlılar; en düşük sıra ortalamasında (231.35) ise eşi vefat eden yaşlılar yer almaktadır. Medeni duruma göre sıra ortalamaları, alt boyutlara göre farklılık göstermektedir. Örneğin, fiziksel alanda en yüksek ölçek puanı (376.50) bekar yaşlılara ait iken psikolojik, çevresel ve sosyal alanlarda en düşük sıra ortalaması puanı (238.33, 220.56 ve 221.83), boşanmış yaşlılara aittir (Çizelge 4.148).

Çizelge 4.147. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Eğitim Düzeyine Göre Kruskall-Wallis Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi		
				Kruskall-Wallis H	df	p
Fiziksel Alan	Okur-Yazar Değil	199	223.61	86.582	5	.000
	Okur-Yazar	106	302.41			
	İlkokul	252	359.23			
	Ortaokul	37	413.41			
	Lise	19	419.66			
	Üniversite	9	378.39			
Psikolojik Alan	Okur-Yazar Değil	199	221.74	98.173	5	.000
	Okur-Yazar	106	295.30			
	İlkokul	252	360.17			
	Ortaokul	37	419.31			
	Lise	19	414.58			
	Üniversite	9	463.50			
Çevresel Alan	Okur-Yazar Değil	199	240.41	61.790	5	.000
	Okur-Yazar	106	304.87			
	İlkokul	252	349.26			
	Ortaokul	37	388.07			
	Lise	19	395.82			
	Üniversite	9	411.22			
Sosyal Alan	Okur-Yazar Değil	199	243.30	66.234	5	.000
	Okur-Yazar	106	293.86			
	İlkokul	252	351.84			
	Ortaokul	37	384.32			
	Lise	19	402.87			
	Üniversite	9	405.50			
Genel Yaşam Kalitesi	Okur-Yazar Değil	199	214.72	107.236	5	.000
	Okur-Yazar	106	295.66			
	İlkokul	252	365.47			
	Ortaokul	37	426.64			
	Lise	19	422.58			
	Üniversite	9	418.94			

Grup Değişkeni: Eğitim Düzeyi

Çizelge 4.148.Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Medeni Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Medeni Durum	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi		
				Kruskall-Wallis H	df	p
Fiziksel Alan	Evli	400	347.65	56.618	3	.000
	Bekar	15	376.50			
	Eşi Vefat Etmiş	198	232.95			
	Boşanmış	9	324.39			
Psikolojik Alan	Evli	400	345.50	45.634	3	.000
	Bekar	15	340.10			
	Eşi Vefat Etmiş	198	243.96			
	Boşanmış	9	238.33			
Çevresel Alan	Evli	400	336.97	25.530	3	.000
	Bekar	15	255.30			
	Eşi Vefat Etmiş	198	268.44			
	Boşanmış	9	220.56			
Sosyal Alan	Evli	400	338.73	31.206	3	.000
	Bekar	15	277.50			
	Eşi Vefat Etmiş	198	263.14			
	Boşanmış	9	221.83			
Genel Yaşam Kalitesi	Evli	400	350.91	59.827	3	.000
	Bekar	15	344.63			
	Eşi Vefat Etmiş	198	231.35			
	Boşanmış	9	267.94			

Grup Değişkeni: Medeni Durum

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların yaşam kalitesinin ilk evlilik yaşına göre değişiklik gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da çoklu analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarından genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının ilk evlilik yaşına göre istatistiksel yönden anlamlı farklılık ($p < 0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesinin ilk evlilik yaşına göre en yüksek sıra ortalaması (360.69), 30 yaş ve üzerinde evlenenler; en düşük sıra ortalamasında (272.09) ise 13-19 yaş aralığında evlenen yaşlılar yer almaktadır. İlk evlilik yaşına göre sıra ortalamaları, yaşam kalitesi ölçeğinin alt boyutlarına göre de benzerlik göstermektedir. Örneğin, fiziksel alanda en yüksek ölçek puanı (365.33) 30 yaş ve üzerinde evlenen yaşlılara ait iken en düşük sıra ortalaması puanı (274.71) 13-19 yaş aralığında evlenen yaşlılara

aittir (Çizelge 4.149). Analiz sonuçlarına göre erken yaştaki evliliklerin ileri yaşlarda, yaşam kalitesini olumsuz etkilediği söylenebilir.

Çizelge 4.149. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların İlk Evlilik Yaşına Göre Kruskal-Wallis Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Evlilik Yaşı	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi		
				Kruskal-Wallis H	df	p
Fiziksel Alan	13-19 Yaş	291	274.71	17.478	2	.000
	20-29 Yaş	277	326.13			
	30 Yaş ve Üzeri	39	365.33			
Psikolojik Alan	13-19 Yaş	291	272.90	19.013	2	.000
	20-29 Yaş	277	329.28			
	30 Yaş ve Üzeri	39	356.54			
Çevresel Alan	13-19 Yaş	291	285.61	7.065	2	.029
	20-29 Yaş	277	319.06			
	30 Yaş ve Üzeri	39	334.31			
Sosyal Alan	13-19 Yaş	291	272.21	21.817	2	.000
	20-29 Yaş	277	332.48			
	30 Yaş ve Üzeri	39	338.95			
Genel Yaşam Kalitesi	13-19 Yaş	291	272.09	19.633	2	.000
	20-29 Yaş	277	329.54			
	30 Yaş ve Üzeri	39	360.69			

Grup Değişkeni: İlk Evlilik Yaşı

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların yaşam kalitesinin temel geçim kaynağına göre değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da çoklu analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarından genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının temel geçim kaynağına göre istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık ($p < 0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesinin temel geçim kaynağına göre en yüksek sıra ortalamasına (404.47) sahip olan yaşlılar, hem tarım hem de tarım dışı geliri bulunan yaşlılardır. Temel geçim kaynağının sıra ortalamaları, yaşam kalitesi alt boyutlarında da benzerlik göstermektedir. Örneğin, fiziksel alan sıra ortalamasının en yüksek puanı (412.82) hem tarım hem tarım dışı gelire sahip olanlara aittir (Çizelge 4.150).

Çizelge 4.150. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Temel Geçim Kaynağına Göre Kruskal-Wallis Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Temel Geçim Kaynağı	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi		
				Kruskall-Wallis H	df	p
Fiziksel Alan	Tarım	23	316.37	46.754	3	.000
	Tarım Dışı	438	289.62			
	Her İkisi	115	412.82			
	Diğer	46	264.08			
Psikolojik Alan	Tarım	23	354.80	17.239	3	.001
	Tarım Dışı	438	302.97			
	Her İkisi	115	360.70			
	Diğer	46	248.02			
Çevresel Alan	Tarım	23	339.96	26.487	3	.000
	Tarım Dışı	438	292.92			
	Her İkisi	115	383.33			
	Diğer	46	294.65			
Sosyal Alan	Tarım	23	311.57	8.375	3	.039
	Tarım Dışı	438	314.29			
	Her İkisi	115	327.03			
	Diğer	46	246.09			
Genel Yaşam Kalitesi	Tarım	23	334.91	41.532	3	.000
	Tarım Dışı	438	292.20			
	Her İkisi	115	404.47			
	Diğer	46	251.11			

Grup Değişkeni: Temel Geçim Kaynağı

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların yaşam kalitesinin ekonomik durumu hakkındaki düşüncesine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere de çoklu analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarından, genel yaşam kalitesinin yanı sıra fiziksel, çevresel, psikolojik ve sosyal alanlarda da yaşlıların ekonomik durumu hakkındaki düşüncelerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p < 0,05$) bulunduğu anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesine göre ekonomik durumunun “çok iyi” olduğunu düşünen yaşlıların sıra ortalaması puanı 611.75 iken ekonomik durumunun “iyi” olduğunu düşünen yaşlıların sıra ortalaması puanı ise 420.41’dir. Yaşam kalitesi ölçeği alt boyutlarından fiziksel alana göre de ekonomik durumunun çok iyi olduğunu düşünen yaşlıların sıra ortalaması

584.75 olup psikolojik alana göre de ekonomik durumunun çok iyi olduğunu düşünen yaşlıların sıra ortalaması da 519.75'tir (Çizelge 4.151).

Çizelge 4.151. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Ekonomik Durumu Hakkındaki Düşüncelerine Göre Kruskal-Wallis Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Ekonomik Durum	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi		
				Kruskal-Wallis H	df	p
Fiziksel Alan	Çok İyi	2	584.75	88.128	4	.000
	İyi	58	406.15			
	Orta	279	348.90			
	Kötü	227	279.69			
	Çok Kötü	56	146.34			
Psikolojik Alan	Çok İyi	2	519.75	82.712	4	.000
	İyi	58	399.90			
	Orta	279	348.13			
	Kötü	227	282.07			
	Çok Kötü	56	149.28			
Çevresel Alan	Çok İyi	2	615.50	176.671	4	.000
	İyi	58	470.26			
	Orta	279	366.68			
	Kötü	227	241.92			
	Çok Kötü	56	143.36			
Sosyal Alan	Çok İyi	2	612.25	59.385	4	.000
	İyi	58	372.91			
	Orta	279	341.36			
	Kötü	227	286.40			
	Çok Kötü	56	190.13			
Genel Yaşam Kalitesi	Çok İyi	2	611.75	115.226	4	.000
	İyi	58	420.41			
	Orta	279	358.02			
	Kötü	227	268.26			
	Çok Kötü	56	131.50			

Grup Değişkeni: Ekonomik Durum Hakkındaki Düşünce

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların yaşam kalitesinin hayat memnuniyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da çoklu analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarından, genel yaşam kalitesinin yanı sıra tüm alanlarda yaşlıların hayat memnuniyetlerine göre istatistiksel olarak

anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunduğu anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesine göre hayatından çok memnun olduğunu belirten yaşlıların sıra ortalaması puanı 494.35 iken hayatından memnun olmadığını belirten yaşlıların sıra ortalaması puanı ise 149.57'dir. Yaşam kalitesi ölçeği alt boyutlarından fiziksel alana göre de hayatından çok memnun olduğunu belirten yaşlıların sıra ortalaması 455.42 olup psikolojik alana göre hayatından memnun olmadığını belirten yaşlıların sıra ortalaması ise 96.25'tir (Çizelge 4.152).

Çizelge 4.152. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Köylerdeki Yaşlıların Hayat Memnuniyetine Göre Kruskal-Wallis Analizi

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Hayat Memnuniyeti	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi		
				Kruskall-Wallis H	df	p
Fiziksel Alan	Çok Memnun	13	455.42	93.366	3	.000
	Memnun	463	345.86			
	Orta	132	188.41			
	Memnun Değil	14	202.00			
Psikolojik Alan	Çok Memnun	13	413.58	141.295	3	.000
	Memnun	463	356.02			
	Orta	132	168.12			
	Memnun Değil	14	96.25			
Çevresel Alan	Çok Memnun	13	527.04	95.845	3	.000
	Memnun	463	340.59			
	Orta	132	199.64			
	Memnun Değil	14	204.00			
Sosyal Alan	Çok Memnun	13	357.19	89.822	3	.000
	Memnun	463	345.02			
	Orta	132	210.47			
	Memnun Değil	14	113.21			
Genel Yaşam Kalitesi	Çok Memnun	13	494.35	142.184	3	.000
	Memnun	463	353.86			
	Orta	132	162.09			
	Memnun Değil	14	149.57			

Grup Değişkeni: Hayat Memnuniyeti

Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği-Kısa Formunun Türkçe versiyonundaki 27. soru puanlamaya dahil olmadığı için araştırmada bu soruyla

ilgili analizler ayrıca yapılmıştır. Soruyla yaşlıların kendilerine yakın kişilerle (eş, arkadaş, akraba, vd.) ilişkilerinde, baskı ve kontrolle ilgili zorluk derecesi belirlenmektedir. Araştırmada yaşlıların bu soruya verdikleri cevaplar, cinsiyet-yaş grupları ve cinsiyet-yaşanan yer değişkenlerine göre incelenmiştir. Yaşlıların kendilerine yakın kişilerle ilişkilerinde yaşadıkları zorluk derecesi, yaş grupları ve cinsiyete göre incelendiğinde yaşlıların %58,4'ünün (%41,2'si erkek, %70,3'ü kadın) “çok az” zorluk yaşadıkları anlaşılmaktadır. Yaşlıların %37,6'sı (%55,7'si erkek, %25,1'i kadın) da yakınlarıyla ilişkilerinde baskı ve kontrolle ilgili olarak “hiç” zorluk yaşamamaktadır. 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %56,0'ı (%37,0'ı erkek, %70,2'si kadın), ilişkilerinde çok az zorluk yaşarken %42,3'ü (%63,0'ı erkek, %26,8'i kadın), yakınlarıyla ilişkilerinde hiç zorluk yaşamamaktadır. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %60,6'sı (%48,7'si erkek, %68,0'ı kadın), ilişkilerinde çok az zorluk yaşarken %34,3'ü (%46,1'i erkek, %27,0'ı kadın) de hiç zorluk yaşamamaktadır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların %64,6'sı (%44,0'ı erkek, %77,5'i kadın) ise yakınlarıyla ilişkilerinde çok az zorluk yaşarken %21,6'sı (%40,0'ı erkek, %10,0'ı kadın), ilişkilerinde hiç zorluk yaşamamaktadır. Yaşlıların yaşları ilerledikçe yakınlarıyla ilişkilerinde, önceki otoritelerinin kısmen de olsa azaldığı söylenebilir. Buna rağmen Kadirli kırsalındaki yaşlıların geleneksel değerlere göre hala sayıldıkları ve sözlerinin dikkate alındığı da bulgulardan anlaşılmaktadır (Çizelge 4.153).

Çizelge 4.153. Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Köylerdeki Yaşlıların Yakın Kişilerle İlişkilerinin Zorluk Derecesi

YAŞ GRUPLARI	CİNSİYET		ORTA	ÇOK AZ	HİÇ	TOPLAM
65-74	Erkek	Sayı	0	57	97	154
		%	0,0	37,0	63,0	100,0
	Kadın	Sayı	6	144	55	205
		%	2,9	70,2	26,8	100,0
	Toplam	Sayı	6	201	152	359
		%	1,7	56,0	42,3	100,0
75-84	Erkek	Sayı	4	37	35	76
		%	5,3	48,7	46,1	100,0
	Kadın	Sayı	6	83	33	122
		%	5,0	68,0	27,0	100,0
	Toplam	Sayı	10	120	68	198
		%	5,1	60,6	34,3	100,0
85+	Erkek	Sayı	4	11	10	25
		%	16,0	44,0	40,0	100,0
	Kadın	Sayı	5	31	4	40
		%	12,5	77,5	10,0	100,0
	Toplam	Sayı	9	42	14	65
		%	13,8	64,6	21,6	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	8	105	142	255
		%	3,1	41,2	55,7	100,0
	Kadın	Sayı	17	258	92	367
		%	4,6	70,3	25,1	100,0
	Toplam	Sayı	25	363	234	622
		%	4,0	58,4	37,6	100,0

Araştırmada ayrıca, ova ve orman köylerine göre yaşlıların yakınlarıyla ilişkilerinde zorluk yaşayıp yaşamadıklarını belirlemek amacıyla da karşılaştırma yapılmıştır. Buna göre ova köylerindeki yaşlıların %58,8'inin (%41,4'ü erkek, %70,7'si kadın) yakınlarıyla ilişkilerinde “çok az” zorluk yaşadıkları; %36,9'unun (%55,0'ı erkek, %24,4'ü kadın) da “hiç” zorluk yaşamadıkları belirlenmiştir. Orman köylerindeki yaşlıların %57,5'i (%40,7'si erkek, %69,4'ü kadın) ise yakınlarıyla ilişkilerinde çok az zorluk yaşarken %39,1'i (%57,0'ı erkek, %26,4'ü kadın) hiç zorluk yaşamamaktadır (Çizelge 4.154).

Çizelge 4.154. Köylere ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Yakın Kişilerle İlişkilerinin Zorluk Derecesi

KÖYLER	CİNSİYET		ORTA	ÇOK AZ	HİÇ	TOPLAM
OVA KÖYLERİ	Erkek	Sayı	6	70	93	169
		%	3,6	41,4	55,0	100,0
	Kadın	Sayı	12	174	60	246
		%	4,9	70,7	24,4	100,0
	Toplam	Sayı	18	244	153	415
		%	4,3	58,8	36,9	100,0
ORMAN KÖYLERİ	Erkek	Sayı	2	35	49	86
		%	2,3	40,7	57,0	100,0
	Kadın	Sayı	5	84	32	121
		%	4,1	69,4	26,4	100,0
	Toplam	Sayı	7	119	81	207
		%	3,4	57,5	39,1	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	8	105	142	255
		%	3,1	41,2	55,7	100,0
	Kadın	Sayı	17	258	92	367
		%	4,6	70,3	25,1	100,0
	Toplam	Sayı	25	363	234	622
		%	4,0	58,4	37,6	100,0

Araştırmada, yaşlıların kendilerine yakın kişilerle ilişkilerinde, baskı ve kontrolle ilgili zorluk derecesinin cinsiyet, yaş grupları ve yerleşim yerlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere ikili ve çoklu analizler yapılmıştır. Analiz sonuçlarından yaşlıların yakınlarıyla ilişkilerindeki zorluk derecesinin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır. Cinsiyete göre sıra ortalaması incelendiğinde de erkeklerin (367.14) yakınlarıyla ilişkilerinde, kadınlardan (272.84) daha etkili oldukları söylenebilir. Yaşlıların yaşadıkları yere göre yakınlarıyla ilişkilerindeki zorluk derecesi ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermemektedir. Diğer yandan çoklu analiz sonuçlarına göre yaşlıların yakınlarıyla ilişkilerindeki zorluk derecesinin yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır. Yaş gruplarının sıra ortalaması incelendiğinde 65-74 yaş grubunun (330.14) sıra ortalamasının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Çizelge 4.155).

Çizelge 4.155. Yaşlıların Yakın Kişilerle İlişkilerinin Zorluk Derecesinin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Erkek	255	367.14	32.605.000	100.133.000	-7.443	.000
	Kadın	367	272.84				
	Toplam	622					
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	308.63	41.763.500	128.083.500	-.651	.515
	Orman Köyleri	207	317.24				
	Toplam	622					
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	330.14	18.410	2		.000
	75-84	198	299.72				
	85+	65	244.43				
	Toplam	622					

Araştırmada ayrıca, yaşlıların yakınlarıyla ilişkilerine göre yaş gruplarının kendi aralarındaki farklılığı belirlemek için Tamhane's T2 analizi yapılmıştır. Yaşlıların kendilerine yakın kişilerle ilişkilerinde, baskı ve kontrolle ilgili zorluk derecesi yaş gruplarına göre incelendiğinde 65-74 ve 75-84 yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmadığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan 65-74 ve 85+ yaş grupları ile 75-84 ve 85+ yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır (Çizelge 4.156).

Çizelge 4.156. Yaşlıların Yakın Kişilerle İlişkilerinin Zorluk Derecesinin Çoklu Analizi

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Yakın Kişilerle İlişkilerindeki Zorluğun Ölçüsü	1) 65-74	2	.114	.048	.056	.00	.23
		3	.330*	.079	.000	.14	.52
	2) 75-84	1	-.114	.048	.056	-.23	.00
		3	.216*	.084	.033	.01	.42
	3) 85+	1	-.330*	.079	.000	-.52	-.14
		2	-.216*	.084	.033	-.42	-.01

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

4.2.2.6. Depresyon Ölçeği

Yaşlılık döneminde bireyin bedensel sağlığı bozulmaya başlamakta ve birey; biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak birbirini etkileyen faktörlere bağlı sorunlar yaşamaktadır. Yaşlıların sağlık sorunlarının artması; evlat, eş, yakın akraba ve akranlarının vefatı; çalışma hayatı içinde yer almamaları; ekonomik problemlerini çözememeleri; muhtaçlık; güçsüzlük (işlerini yapamaz hale gelmek); çaresizlik ve amaçsızlık; otorite kaybı; çocuklarının hasretini çekmek zorunda kalmaları; saygı görmemeleri; karamsarlık; vd. olumsuzluklar, ruhsal sorun yaşamalarında etkili olmaktadır. Yaşlılar, bu olumsuzluklarla mücadele edemediğinde (başa çıkma yolu bulamadığında), depresyon, demans gibi birçok ruhsal bozuklukla karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada da örnek yaşlıların ruhsal durumuyla ilgili bulgular, Geriatrik Depresyon Ölçeğinden yararlanılarak elde edilmiştir. Ölçekte yer alan 30 soru yaşlılara okunmuş ve yaşlılardan her bir soru için *evet* veya *hayır* biçiminde iki seçenekle cevap alınmıştır. Ölçek puanları ise 0-10 puan aralığı “depresyon yok”; 11-13 puan aralığı “olası depresyon”; 14 puan ve üzeri “kesin depresyon” olarak düzeylendirilmiştir.

Araştırmada analizlere geçmeden önce yaşlıların sorulara verdikleri “evet ve hayır” cevapları, ilçe merkezi-köyler (n=700) ve ova-orman köylerine (n=622) göre incelenmiştir. Buna göre tüm yaşlıların %96,9’u “Genel olarak hayatınızdan memnun musunuz?” sorusuna “evet” cevabı verirken %53,9’u “Gelecekte ümitli misiniz?” sorusuna “hayır” cevabı vermiştir. Yaşlıların %82,6’sı gelecekle ilgili kaygılı olduğunu belirtmiştir. Yaşlıların %72,3’ü küçük şeylere canının sıkıldığını; %88,4’ü de hayatın artık heyecan vermediğini dile getirmiştir. Yaşlıların %70,9’u dışarı çıkıp bir şeyler yapmaktansa evde kalmayı tercih ettiğini; %74,3’ü de birçok kişiye göre daha unutkan olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan yaşlıların %94,7’si kolayca karar verebilmekte; %93,3’ü eskisi kadar iyi düşünebilmekte ve %90,6’sı da dikkatini toplamakta zorluk yaşamamaktadır. Ayrıca, yaşlıların çoğu (%98,1) kendini değersiz bulmamaktadır (Çizelge 4.157).

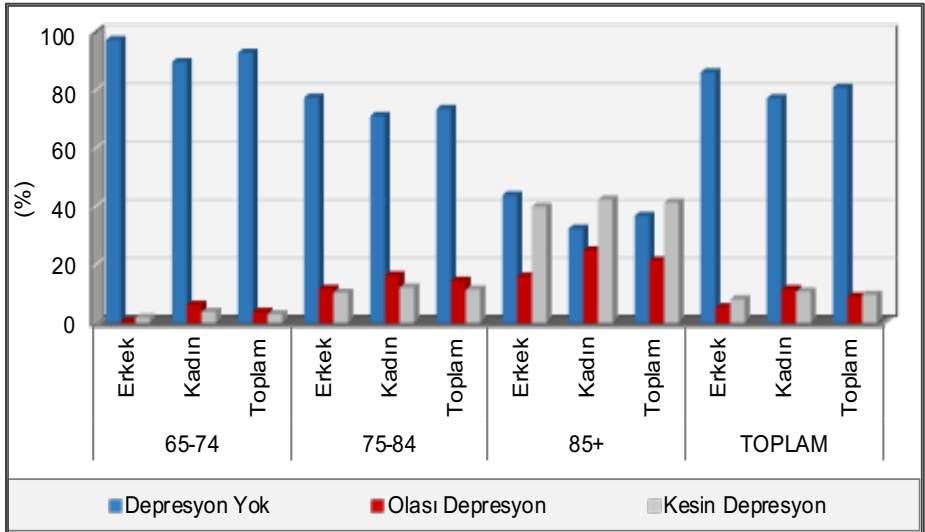
Çizelge 4.157. Yaşlıların Geriatrik Depresyon Ölçeğindeki İfadelere Verdikleri Cevaplar

Sıra	İFADELER	İLÇE MERKEZİ-KÖYLER (n=700)				OVA-ORMAN KÖYLERİ (n=622)			
		Evet		Hayır		Evet		Hayır	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1	Hayatından Memnun mu?	678	96,9	22	3,1	602	96,8	20	3,2
2	Faaliyet ve İlgi Alanlarını Bıraktı mı?	232	33,1	468	66,9	198	31,8	424	68,2
3	Hayatını Anlamsız Buluyor mu?	54	7,7	646	92,3	52	8,4	570	91,6
4	Sıklıkla Canı Sıkın mı?	70	10,0	630	90,0	69	11,1	553	88,9
5	Gelecekten Ümitli mi?	323	46,1	377	53,9	318	51,1	304	48,9
6	Kendini Rahatsız Eden Düşünceleri Var mı?	119	17,0	581	83,0	118	19,0	504	81,0
7	Keyfi Yerinde mi?	114	16,3	586	83,7	109	17,5	513	82,5
8	Kötü Bir Şey Olacak Gibi Korkusu Var mı?	31	4,4	669	95,6	31	5,0	591	95,0
9	Çoğu Zaman Mutlu mu?	116	16,6	584	83,4	110	17,7	512	82,3
10	Sıklıkla Çaresizlik Hisseder mi?	103	14,7	597	85,3	96	15,4	526	84,6
11	Sıklıkla Huzursuz Olur mu?	23	3,3	677	96,7	23	3,7	599	96,3
12	Ev Hayatını mı Tercih Eder?	496	70,9	204	29,1	441	70,9	181	29,1
13	Gelecekle İlgili Endişelenir mi?	578	82,6	122	17,4	503	80,9	119	19,1
14	Unutkan mı?	520	74,3	180	25,7	457	73,5	165	26,5
15	Hayatta Olmak Güzel mi?	15	2,1	685	97,9	15	2,4	607	97,6
16	Çoğu Zaman Kederli ve Üzgün mü?	35	5,0	665	95,0	34	5,5	588	94,5
17	Kendini Değersiz Buluyor mu?	13	1,9	687	98,1	13	2,1	609	97,9
18	Geçmişini Düşünmek Canını Sıkar mı?	580	82,9	120	17,1	505	81,2	117	18,8
19	Hayat Heyecan Verici mi?	81	11,6	619	88,4	79	12,7	543	87,3
20	Yeni Şeyler Yapmak Zor Geliyor mu?	252	36,0	448	64,0	230	37,0	392	63,0
21	Gücü Kuvveti Yerinde mi?	203	29,0	497	71,0	181	29,1	441	70,9
22	Durumu Umutsuz Geliyor mu?	15	2,1	685	97,9	15	2,4	607	97,6
23	Diğer İnsanlar Kendinden İyi Durumda mı?	52	7,4	648	92,6	51	8,2	571	91,8
24	Küçük Şeyler Canını Sıkar mı?	506	72,3	194	27,7	441	70,9	181	29,1
25	Sıklıkla Ağlamaklı Olur mu?	257	36,7	443	63,3	244	39,2	378	60,8
26	Dikkatini Toplama Güçlüğü Var mı?	66	9,4	634	90,6	64	10,3	536	86,2
27	Yataktan Kalkmak Zor Gelir mi?	89	12,7	611	87,3	86	13,8	536	86,2
28	Eskisi Gibi Başkalarıyla Olmak İstiyor mu?	662	94,6	38	5,4	586	94,2	36	5,8
29	Kolayca Karar Verebiliyor mu?	663	94,7	37	5,3	587	94,4	35	5,6
30	Eskisi Gibi İyi Düşünebiliyor mu?	653	93,3	47	6,7	45	7,2	577	92,8

Araştırmada yararlanılan Geriatrik Depresyon Ölçeğindeki 1, 5, 7, 9, 15, 19, 21, 28, 29, 30. sıradaki sorulara verilen Evet cevapları 0, Hayır cevapları 1 olarak kodlanmıştır; diğer sorularda ise Evet cevapları 1, Hayır cevapları 0 olarak kodlanmıştır. 0-30 puan arasında değişen ölçek puanı; 0-10 puan arası, “Depresyon Yok”; 11-13 puan arası, “Olası Depresyon”; 14 ve üzeri puan ise “Kesin Depresyon” olarak düzeylendirilmiştir. Dolayısıyla araştırmadaki yaşlıların %82,4’ünde (%87,1’erkek, %79,3’ü kadın) depresyon sorunu bulunmamakta; %8,4’ünün (%5,0’ı erkek, %10,7’si kadın) olası depresyon düzeyinde sorunu, %9,1’inin ((%7,9’u erkek, %10,0’ı kadın) de kesin depresyon düzeyinde sorunu bulunmaktadır. Yaşlıların depresyon düzeyleri, cinsiyet ve yaş gruplarına göre incelendiğinde 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %93,5’inin (%97,6’sı erkek, %90,7’si kadın) depresyon sorunu yaşamadıkları anlaşılmaktadır. Aynı yaş grubunda, depresyon sorunu yaşayan erkek yaşlılar %1,8 oranındayken kadın yaşlılar %3,4 oranındadır. Araştırma bulgularına göre 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %3,7’si (%0,6’sı erkek, %5,9’u kadın) de olası depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %75,1’i (%79,6’sı erkek, %72,3’ü kadın) depresyon sorunu yaşamazken %11,6’sı (%10,2’si erkek, %12,4’ü kadın) kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Bu yaş grubundaki yaşlıların %13,3’ü (%10,2’si erkek, %15,3’ü kadın) de olası depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların %44,6’sı (%48,2’si erkek, %42,6’sı kadın) depresyon sorunu yaşamamaktadır. Bu yaş grubundaki yaşlıların %18,9’u (%14,8’i erkek, %21,3’ü kadın) olası depresyon düzeyinde; %36,5’i (%37,0’ı erkek, %36,2’si kadın) kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Araştırma bulgularından, kesin depresyon düzeyinde sorun yaşayanların oranının yaş ilerledikçe giderek yükseldiği ve genellikle kadın yaşlıların (yaş gruplarına göre oransal olarak değişmekle birlikte) kesin depresyon oranının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 4.158) (Şekil 4.69).

Çizelge 4.158. Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Depresyon Düzeyi

Yaş Grupları	Cinsiyet	Depresyon Yok	Olası Depresyon	Kesin Depresyon	Toplam	
65-74	Erkek	Sayı	161	1	3	165
		%	97,6	0,6	1,8	100,0
	Kadın	Sayı	214	14	8	236
		%	90,7	5,9	3,4	100,0
	Toplam	Sayı	375	15	11	401
		%	93,5	3,7	2,7	100,0
75-84	Erkek	Sayı	70	9	9	88
		%	79,6	10,2	10,2	100,0
	Kadın	Sayı	99	21	17	137
		%	72,3	15,3	12,4	100,0
	Toplam	Sayı	169	30	26	225
		%	75,1	13,3	11,6	100,0
85+	Erkek	Sayı	13	4	10	27
		%	48,2	14,8	37,0	100,0
	Kadın	Sayı	20	10	17	47
		%	42,6	21,3	36,2	100,0
	Toplam	Sayı	33	14	27	74
		%	44,6	18,9	36,5	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	244	14	22	280
		%	87,1	5,0	7,9	100,0
	Kadın	Sayı	333	45	42	420
		%	79,3	10,7	10,0	100,0
	Toplam	Sayı	577	59	64	700
		%	82,4	8,4	9,1	100,0

Şekil 4.69. Köylerdeki Yaşlıların Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Depresyon Düzeyi

Araştırmada köylerdeki yaşlıların eğitim düzeyi, temel geçim kaynağı ve geçim kaynağına göre depresyon düzeyleri de incelenmiştir. Eğitim düzeyine göre okur-yazar olmayan yaşlıların %60,3'ünün depresyon sorun yaşamadığı; %20,6'sının olası depresyon düzeyinde, %19,1'inin de kesin depresyon düzeyinde sorun yaşadığı belirlenmiştir. Herhangi bir okul mezunu olmayıp sadece okur-yazar olan yaşlıların %81,1'inin depresyon sorunu bulunmazken %8,5'i olası depresyon, %10,4'ü de kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. İlkokul mezunu olan yaşlıların %93,7'si depresyon sorunu yaşamamaktadır. Bu yaşlıların %2,8'i olası depresyon, %3,6'sı ise kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Bulgulara göre yaşlıların eğitim düzeyi yükseldikçe depresyon sorunu yaşayanların oranı da düşmektedir. Yaşlıların depresyon düzeyi, temel geçim kaynağına göre incelendiğinde hem tarım hem de tarım dışı gelire sahip olan yaşlıların %88,7'sinin depresyon sorunu yaşamadığı; %3,5'inin olası depresyon ve %7,8'inin de kesin depresyon sorunu yaşadığı anlaşılmaktadır. Temel geçim kaynağı başka (özürlü/bakım aylığı, şehit aylığı, dul aylığı, çocukların desteği, vd.) olan yaşlıların %60,9'u depresyon sorunu yaşamazken %19,6'sı da olası ve kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Geçim kaynağı emekli aylığı olan yaşlıların %91,6'sı depresyon sorunu yaşamazken yaşlılık aylığı ile geçinen yaşlıların %20,3'ü olası depresyon ve %16,2'si de kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Geçim kaynağı dul-yetim aylığı olan yaşlıların %82,8'i depresyon sorunu yaşamamaktadır. Bu yaşlıların %4,7'si olası depresyon, %12,5'i ise kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Geçim kaynağı diğer (çocukların desteği, tarım geliri, sosyal transferler, tarım ve hayvancılığın yanı sıra farklı aylık gelir, kendi emekli aylığının yanı sıra haneye giren başka aylık gelir, vd.) olan yaşlıların %81,5'i depresyon sorunu yaşamazken %7,6'sı olası depresyon ve %10,9'u da kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır (Çizelge 4.159). Bulgulara göre yaşlıların eğitim ve gelir düzeyi yükseldikçe depresyon düzeyinin düştüğü söylenebilir.

Çizelge 4.159. Köylerdeki Yaşlıların Eğitim Düzeyi, Temel Geçim Kaynağı ve Geçim Kaynağına Göre Depresyon Düzeyi

Eğitim Düzeyi		DEPRESYON DÜZEYİ			
		Depresyon Yok	Olası Depresyon	Kesin Depresyon	Toplam
Okur-Yazar Değil	Sayı	120	41	38	199
	%	60,3	20,6	19,1	100,0
Okur-Yazar	Sayı	86	9	11	106
	%	81,1	8,5	10,4	100,0
İlkokul	Sayı	236	7	9	252
	%	93,7	2,8	3,6	100,0
Ortaokul	Sayı	35	0	2	37
	%	94,6	0,0	5,4	100,0
Lise	Sayı	18	0	1	19
	%	94,7	0,0	5,3	100,0
Üniversite	Sayı	9	0	0	9
	%	100,0	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	504	57	61	622
	%	81,0	9,2	9,8	100,0
Temel Geçim Kaynağı					
Tarım	Sayı	20	1	2	23
	%	87,0	4,3	8,7	100,0
Tarım Dışı	Sayı	354	43	41	438
	%	80,8	9,8	9,4	100,0
Her ikisi de	Sayı	102	4	9	115
	%	88,7	3,5	7,8	100,0
Başka	Sayı	28	9	9	46
	%	60,9	19,6	19,6	100,0
Toplam	Sayı	504	57	61	622
	%	81,0	9,2	9,8	100,0
Geçim Kaynağı					
Emekli Aylığı	Sayı	207	10	9	226
	%	91,6	4,4	4,0	100,0
Dul-Yetim Aylığı	Sayı	53	3	8	64
	%	82,8	4,7	12,5	100,0
Yaşlılık Aylığı	Sayı	94	30	24	148
	%	63,5	20,3	16,2	100,0
Diğer	Sayı	150	14	20	184
	%	81,5	7,6	10,9	100,0
Toplam	Sayı	504	57	61	622
	%	81,0	9,2	9,8	100,0

Araştırmada köylerdeki yaşlıların sağlık sorunu, hastalık sayısı ve sosyal güvenceye sahip olma durumlarına göre de depresyon düzeyleri incelenmiştir. Buna göre sağlık sorunu bulunan yaşlılarla bulunmayan yaşlılar; hastalık sayısı fazla olan ve az olan yaşlılar; sosyal güvencesi olan ve olmayan yaşlılar arasında depresyon düzeyi bakımından oransal olarak farklılık bulunmaktadır.

Örneğin, sağlık sorunu olan yaşlıların %12,1'i, sağlık sorunu olmayan yaşlıların %2,6'sı kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Hastalık sayısı dört ve daha fazla olan yaşlıların yüksek oranda (%34,2) kesin depresyon sorunu yaşadığı belirlenmiştir. Diğer yandan sosyal güvencesi bulunan yaşlıların %8,9'u, bulunmayan yaşlıların %29,6'sı kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır (Çizelge 4.160).

Çizelge 4.160. Köylerdeki Yaşlıların Sağlık Sorunu, Hastalık Sayısı ve Sosyal Güvenceye Sahip Olma Durumuna Göre Depresyon Düzeyi

Sağlık Sorunu		DEPRESYON DÜZEYİ			
		Depresyon Yok	Olası Depresyon	Kesin Depresyon	Toplam
Var	Sayı	357	56	57	470
	%	76,0	11,9	12,1	100,0
Yok	Sayı	147	1	4	152
	%	96,7	0,7	2,6	100,0
Toplam	Sayı	504	57	61	622
	%	81,0	9,2	9,8	100,0
Hastalık Sayısı					
Tek	Sayı	139	14	10	163
	%	85,3	8,6	6,1	100,0
İki	Sayı	63	6	11	80
	%	78,8	7,5	13,7	100,0
Üç	Sayı	135	31	23	189
	%	71,4	16,4	12,2	100,0
Dört+	Sayı	20	5	13	38
	%	52,6	13,2	34,2	100,0
Toplam	Sayı	357	56	57	470
	%	76,0	11,9	12,1	100,0
Sosyal Güvence					
Var	Sayı	487	55	53	595
	%	81,8	9,2	8,9	100,0
Yok	Sayı	17	2	8	27
	%	63,0	7,4	29,6	100,0
Toplam	Sayı	504	57	61	622
	%	81,0	9,2	9,8	100,0

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların demografik özelliklerinin yanı sıra bazı düşüncelerine göre de depresyon düzeyleri incelenmiştir. Yaşlıların yaşlılık algısı, yaşlılık kavramını tanımlaması, aile dışındaki kişilerle ilişkileri ve yakın aile üyeleriyle ilişkilerinde yaşadığı zorluğun ölçüsü gibi konulardaki düşüncelerine göre depresyon düzeyleri belirlenmiştir. Buna göre yaşlılık algısı olumsuz olan yaşlıların %75,1'i depresyon sorunu yaşamazken %12,4'ü de olası ve kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Yaşlılığı olumlu

tanımlayan yaşlıların %94,2'si; olumsuz tanımlayan yaşlıların %76,7'si depresyon sorunu yaşamamaktadır. Diğer yandan yaşlılığı olumsuz tanımlayan yaşlıların %10,9'u olası depresyon, %12,4'ü de kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Aile dışındaki kişilerle ilişkilerinden hiç hoşnut olmayan ve çok az hoşnut olan yaşlıların %100,0'ı kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Aile dışındaki kişilerle ilişkilerinden çok hoşnut olduğunu belirten yaşlıların %95,2'si depresyon sorunu yaşamazken %4,8'i kesin depresyon sorunu yaşamaktadır. Yaşlıların yakınlarıyla ilişkilerinde baskı ve kontrole ilgili yaşadığı zorluğun ölçüsüne göre çok az zorluğu bulunan yaşlıların %77,4'ü depresyon sorunu yaşamamaktadır. Bu yaşlıların %12,1'i olası depresyon, %10,5'i de kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Konuyla ilgili hiç zorluğu olmayan yaşlıların %94,4'ü depresyon sorunu yaşamazken %3,4'ü olası depresyon ve %2,1'i de kesin depresyon sorunu yaşamaktadır (Çizelge 4.161).

Bulgulara göre yaşlılığı olumsuz algılayan ve tanımlayan yaşlılarla sosyal ilişkilerinden memnun olmayan yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.161. Köylerdeki Yaşlıların Bazı Düşüncelerine Göre Depresyon Düzeyi

Yaşlılık Algısı		DEPRESYON DÜZEYİ			
		Depresyon Yok	Olası Depresyon	Kesin Depresyon	Toplam
Olumlu	Sayı	250	15	19	284
	%	88,0	5,3	6,7	100,0
Olumsuz	Sayı	254	42	42	338
	%	75,1	12,4	12,4	100,0
Toplam	Sayı	504	57	61	622
	%	81,0	9,2	9,8	100,0
Yaşlılık Kavramının Tanımı					
Olumlu	Sayı	145	6	3	154
	%	94,2	3,9	1,9	100,0
Olumsuz	Sayı	359	51	58	468
	%	76,7	10,9	12,4	100,0
Toplam	Sayı	504	57	61	622
	%	81,0	9,2	9,8	100,0
Aile Dışındaki Kişilerle İlişkiler					
Hiç Hoşnut Değil	Sayı	0	0	1	1
	%	0,0	0,0	100,0	100,0
Çok Az Hoşnut	Sayı	0	0	1	1
	%	0,0	0,0	100,0	100,0
Ne Hoşnut Ne Değil	Sayı	18	17	26	61
	%	29,5	27,9	42,6	100,0
Epeyce Hoşnut	Sayı	466	40	32	538
	%	86,6	7,4	5,9	100,0
Çok Hoşnut	Sayı	20	0	1	21
	%	95,2	0,0	4,8	100,0
Toplam	Sayı	504	57	61	622
	%	81,0	9,2	9,8	100,0
Yakınlarla İlişkilerdeki Zorluk Ölçüsü					
Orta Derecede	Sayı	2	5	18	25
	%	8,0	20,0	72,0	100,0
Çok Az	Sayı	281	44	38	363
	%	77,4	12,1	10,5	100,0
Hiç	Sayı	221	8	5	234
	%	94,4	3,4	2,1	100,0
Toplam	Sayı	504	57	61	622
	%	81,0	9,2	9,8	100,0

Araştırmada ayrıca, yaşlıların demografik özellikleri ve düşünceleriyle depresyon düzeylerini karşılaştırmak amacıyla analizler de yapılmıştır. Buna göre ikili gruplarda Mann-Whitney U, çoklu gruplarda Kruskal-Wallis ve çoklu değişkenlerin kendi aralarındaki farklılığı belirlemek için de Tamhane's T2 Analizinden yararlanılmıştır. Araştırmada ikili karşılaştırmalar cinsiyet,

yaşanan yer, sağlık sorunu, sosyal güvence, yaşlılık tanımı ve yaşlılık algısı değişkenlerine göre yapılmıştır. Diğer yandan, analiz sonuçlarına göre sıra ortalaması yüksek olan değişkenler, “depresyon düzeyi yüksek” ifadesiyle yorumlanmıştır. Bunun amacı, o değişkenlere göre yaşlıların kesin depresyon veya olası depresyon sorunu yaşadıklarını sürekli tekrarlayarak anlatımı dağıtmamaktır.

Analiz sonuçlarına göre cinsiyet ve depresyon düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunurken sıra ortalamalarına göre de kadın yaşlıların depresyon düzeyleri, erkek yaşlılardan daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuca göre özellikle kırsalda yaşayan kadınların gençlik dönemlerinde yaşam sorumluluklarının (yüklerinin) ağır olması ve bunun yaşlılıkta da kısmen de olsa devam etmesinin kadın yaşlıların ruhsal olarak olumsuz etkilenmelerine neden olduğu söylenebilir. Yaşlıların yaşadıkları yerle depresyon düzeyi karşılaştırmasında ova ve orman köyleri arasında anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmamaktadır. Depresyon düzeyi ile sağlık sorunu ve sosyal güvenceye sahip olma arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Sağlık sorunu değişkeninin sıra ortalamasından, sağlık sorunu olan yaşlıların (327.09) sağlık sorunu olmayanlara göre depresyon düzeylerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan sosyal güvenceye sahip olmayan yaşlıların da depresyon düzeyleri yüksek bulunmuştur. Yaşlıların yaşlılığı algılama ve yaşlılık tanımına yönelik düşünceleriyle depresyon düzeyi karşılaştırmasına göre de değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Bu değişkenlerin sıra ortalaması incelendiğinde de olumsuz algısı olan yaşlıların depresyon düzeylerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 4.162). Araştırma bulgularına göre maddi yoksunluğu ve hastalığı bulunan; yaşlılığı olumsuz algılayan yaşlıların yaşadıkları sorunlar nedeniyle ruhsal durumlarının da olumsuz etkilendiği söylenebilir.

Çizelge 4.162. Yaşlıların Demografik Özellikleri ve Düşüncelerinin Depresyon Düzeyine Göre Mann-Whitney U Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Erkek	255	295.86	42.804.000	75.444.000	-2.650	.008
	Kadın	367	322.37				
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	317.06	40.645.000	62.173.000	-1.600	.110
	Oman Köyleri	207	300.35				
Sağlık Sorunu	Var	470	327.09	28.390.500	40.018.500	-5.573	.000
	Yok	152	263.28				
Sosyal Güvence	Var	595	308.67	6.348.500	183.658.500	-2.700	.007
	Yok	27	373.87				
Yaşlılık Tanımı	Olumlu	154	270.04	29.651.500	41.586.500	-4.834	.000
	Olumsuz	468	325.14				
Yaşlılık Algısı	Olumlu	284	290.03	41.898.000	82.368.000	-4.000	.000
	Olumsuz	338	329.54				

Araştırmada; yaş grupları, yaşanan yer, eğitim düzeyi, medeni durum, ilk evlilik yaşı, temel geçim kaynağı, geçim kaynağı, hastalık sayısı gibi demografik özelliklerin yanı sıra yaşlıların geleceğe yönelik düşüncesi, en önemli sorunu ve en büyük korkusuyla ilgili düşüncelerinin depresyon düzeyi ile ilişkisini belirlemek amacıyla da Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yaş grupları ve depresyon düzeyi arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) söz konusudur. Yaş grupları incelendiğinde 85+ yaş grubundaki (453.94) yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yaşlıların yaşadıkları yer ilçe merkezi, ova ve orman köylerine göre yapılmış; depresyon düzeyi ile yaşanan yer arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Yerleşim yerleri, sıra ortalamasına göre incelendiğinde ova köylerinde (361.54) yaşayan yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yaşlıların eğitim düzeyi ve depresyon durumları karşılaştırmasına göre de değişkenler arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Sıra ortalamasına göre okur-yazar olmayan yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, okur-yazar olmayan yaşlıların hayatlarının daha zor olduğuna ve bunun da ruhsal durumlarını olumsuz etkilediğine işaret etmektedir. Yaşlıların medeni durumu

ve depresyon düzeyi karşılaştırmasında da değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Bu karşılaştırmanın sıra ortalamasına göre boşanmış yaşlıların (359.11) depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Demografik özelliklerden yaşlıların ilk evlilik yaşı, temel geçim kaynağı, geçim kaynağı ve hastalık sayısı ile depresyon düzeyi arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Yaşlıların ilk evlilik yaşı incelendiğinde 13-19 yaş arasında (323.12) evlenen yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Demografik bulgulara göre bu yaş aralığında evlenenlerin çoğu (%63,8) kadın yaşlılardır. Dolayısıyla hem cinsiyet hem de küçük yaşta ağır sorumlulukların üstlenilmesine bağlı olarak kadın yaşlıların ruhsal yönden olumsuz etkilendikleri söylenebilir. Temel geçim kaynağı ve depresyon ilişkisine göre temel geçim kaynağı başka olan yaşlıların (373.80) depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Sıra ortalaması geçim kaynağı bakımından incelendiğinde yaşlılık aylığı (364.41) ile geçinmek zorunda kalan yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Hem temel geçim kaynağı hem de geçim kaynağı biçimine göre gelir düzeyi düşük olan yaşlıların ruhsal bakımdan olumsuz etkilendikleri söylenebilir. Diğer yandan, hastalık sayısı dört ve üzeri (296.14) olan yaşlıların sıra ortalamasına göre depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla sağlık sorunu bulunan yaşlıların ruhsal bakımdan olumsuz etkilendiği anlaşılmaktadır. Yaşlıların geleceğe yönelik düşüncesi, en önemli sorunu ve en büyük korkusu ile depresyon düzeyi arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Sıra ortalamasına göre geleceğini düşündüğünde kendini mutsuz hisseden (339.67); en önemli sorununu yakınlarının vefatı olarak gören (410.86) ve en büyük korkusunun “bakılmamak” olduğunu belirten yaşlıların depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 4.163).

Çizelge 4.163. Yaşlıların Demografik Özellikleri ve Düşüncelerinin Depresyon Düzeyine Göre Kruskal-Wallis Analizi

Grup Değişkeni	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Kruskal-Wallis H	df	p
Yaş Grupları	65-74	359	273.84	127.487	2	.000
	75-84	198	333.02			
	85+	65	453.94			
Yaşanan Yer	Ova Köyleri	415	361.54	10.008	2	.007
	Orman Köyleri	207	342.96			
	İlçe Merkezi	78	311.75			
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	199	375.12	87.335	5	.000
	Okur-Yazar	106	311.55			
	İlkokul	252	272.42			
	Ortaokul	37	270.85			
	Lise	19	270.37			
	Üniversite	9	252.50			
Medeni Durum	Evlü	400	289.26	40.393	3	.000
	Bekar	15	293.83			
	Eşi Vefat etmiş	198	355.61			
	Boşanmış	9	359.11			
İlk Evlilik Yaşı	13-19 Yaş	291	323.12	14.176	2	.001
	20-29 Yaş	277	286.51			
	30 Yaş ve Üzeri	39	285.53			
Temel Geçim Kaynağı	Tarım	23	294.22	16.245	3	.001
	Tarım Dışı	438	311.82			
	Her İkisi de	115	288.83			
	Başka	46	373.80			
Geçim Kaynağı	Emekli Aylığı	226	278.43	43.989	3	.000
	Dul-Yetim Aylığı	64	308.09			
	Yaşlılık Aylığı	148	364.41			
	Diğer	184	310.74			
Hastalık Sayısı	Tek Hastalık	163	212.87	23.470	3	.000
	İki Hastalık	80	230.65			
	Üç Hastalık	189	244.88			
	Dört+ Hastalık	38	296.14			
Geleceğe Yönelik Düşüncesi	Çok Mutsuz	1	252.50	39.214	3	.000
	Mutsuz	337	339.67			
	Mutlu	275	279.13			
	Çok Mutlu	9	252.50			
En Önemli Sorunu	Hiçbir Sorunu Yok	109	264.42	35.157	5	.000
	Geçim Sıkıntısı	252	307.92			
	Sağlık Sorunu	217	337.26			
	Yalnızlık	24	306.63			
	Gelecek Kaygısı	9	252.50			
	Yakınlarının Vefatı	11	410.86			
En Büyük Korkusu	Ölüm	20	317.45	33.034	6	.000
	Yalnızlık	37	276.84			
	Muhtaçlık	361	305.13			
	Bakılmamak	123	362.91			
	Bunamak	46	280.74			
	Korkusu Yok	16	252.50			
	Diğer	19	285.13			

Araştırmada, çoklu değişkenlerin kendi aralarındaki farklılığı belirlemek amacıyla Tamhane's T2 Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yaş gruplarının tamamının depresyon düzeyi bakımından kendi aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır. Yaşlıların yaşadıkları yere göre ova köyleri ve ilçe merkezi arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunurken ova-orman köyleri ve ilçe merkezi-orman köyleri arasında anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmamaktadır. Diğer yandan evlilik yaşıyla ilgili çoklu karşılaştırmaya göre de yaşlıların depresyon düzeyleri 13-19 yaş ve 20-29 yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterirken diğer evlilik yaşları arasında anlamlı farklılık ($p>0,05$) göstermemektedir (Çizelge 4.164).

Çizelge 4.164. Yaşlıların Depresyon Düzeyinin Yaş Grupları, Yaşanan Yer ve İlk Evlilik Yaşına Göre Çoklu Analizi

Tamhane's T2								
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95		
						Alt Sınır	Üst Sınır	
Depresyon Düzeyi	1) 65-74	2	-.279*	.053	.000	-.41	-.15	
		3	-.946*	.112	.000	-1.22	-.67	
	2) 75-84	1	.279*	.053	.000	.15	.41	
		3	-.667*	.121	.000	-.96	-.37	
	3) 85+	1	.946*	.112	.000	.67	1.22	
		2	.667*	.121	.000	.37	.96	
	1) Ova Köyleri	2	.113	.049	.067	-.01	.23	
		3	.223*	.058	.000	.08	.36	
		2) Orman Köyleri	1	-.113	.049	.067	-.23	.01
			3	.110	.059	.184	-.03	.25
		3) İlçe Merkezi	1	-.223*	.058	.000	-.36	-.08
			2	-.110	.059	.184	-.25	.03
	1) 13-19 Yaş	2	.186*	.049	.001	.07	.30	
		3	.206	.085	.052	.00	.41	
		2) 20-29 Yaş	1	-.186*	.049	.001	-.30	-.07
			3	.020	.080	.993	-.18	.22
	3) 30 Yaş ve Üzeri	1	-.206	.085	.052	-.41	.00	
		2	-.020	.080	.993	-.22	.18	

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Araştırmada ayrıca, yaşlıların yaşam kalitesi alt boyutları (fiziksel, çevresel ve sosyal alan) ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek

üzere de Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Analizler yaşlıların sağlık ve uyku memnuniyeti; günlük işlerini yapabilmesi için gereken tıbbi ihtiyacı; bedensel hareketlilik becerisi; iş görme kapasitesi; ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli paraya sahip olma durumu; yaşadığı ev ve sağlık hizmetlerine ulaşma koşulları, günlük yaşam ve arkadaş desteğinden memnuniyeti; yakınlarıyla ilişkilerinde yaşadığı zorluğun derecesi gibi değişkenlerle yapılmıştır. Analizi yapılan tüm değişkenler ve depresyon düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Değişkenler sıra ortalamasına göre incelendiğinde sağlığından çok az hoşnut olan yaşlıların (491.89) depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Sıra ortalamasına göre uykusundan hiç memnun olmayan (447.81) ve günlük işlerini yapabilmesi için gereken tıbbi ihtiyacı aşırı derecede olan (535.07) yaşlıların depresyon düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Yaşlıların bedensel hareket becerisi sıra ortalamasına göre hareket becerisini çok kötü (592.00) olarak derecelendiren yaşlıların depresyon düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Sıra ortalaması iş görme kapasitesine göre incelendiğinde ise iş görme kapasitesinden hiç memnun olmayan yaşlıların (584.63) depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. İhtiyaçlarını karşılamak için hiç parası olmayan (592.00) yaşlıların da depresyon düzeyi yüksek bulunmuştur (Çizelge 4.165).

Çizelge 4.165. Yaşam Kalitesi Ölçeği Alt Boyutlarının Yaşlıların Depresyon Düzeyine Göre Kruskal-Wallis Analizi (I)

Grup Değişkeni	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Kruskal-Wallis H	df	p
Sağlık Memnuniyeti	Hiç Hoşnut Değil	5	444.40	139.474	4	.000
	Çok Az Hoşnut	46	491.89			
	Ne Hoşnut Ne Değil	357	315.60			
	Epeyce Hoşnut	206	263.18			
	Çok Hoşnut	8	252.50			
Uyku Memnuniyeti	Hiç Hoşnut Değil	13	447.81	38.011	4	.000
	Çok Az Hoşnut	160	339.13			
	Ne Hoşnut Ne Değil	219	314.24			
	Epeyce Hoşnut	218	280.74			
	Çok Hoşnut	12	304.17			
Günlük Tıbbi İhtiyaç	Hiç	11	252.50	111.482	4	.000
	Çok Az	130	254.66			
	Orta Derecede	256	287.68			
	Çokça	218	369.17			
	Aşırı Derecede	7	535.07			
Bedensel Hareket Becerisi	Çok Kötü	5	592.00	151.806	4	.000
	Biraz Kötü	46	475.85			
	Ne İyi Ne Kötü	271	327.07			
	Oldukça İyi	280	268.63			
	Çok İyi	20	252.50			
İş Görme Kapasitesi	Hiç Hoşnut Değil	8	584.63	179.912	4	.000
	Çok Az Hoşnut	46	484.51			
	Ne Hoşnut Ne Değil	268	326.64			
	Epeyce Hoşnut	289	264.61			
	Çok Hoşnut	11	252.50			
İhtiyaçlar İçin Yeterli Para	Hiç	1	592.00	23.682	4	.000
	Çok Az	240	333.51			
	Orta Derecede	315	290.97			
	Çokça	63	328.65			
	Aşırı Derecede	3	252.50			

Yaşlıların yaşadıkları evin koşullarından memnuniyet derecesine göre ev koşullarını ne hoşnut ne değil (492.90) olarak derecelendiren yaşlıların depresyon düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Sıra ortalaması sağlık hizmetlerine ulaşma koşullarına göre incelendiğinde ise bu koşullardan çok az hoşnut olan yaşlıların (486.57) depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu

anlaşılmaktadır. Aile dışındaki kişilerle ilişkilerinden ve günlük yaşamından hiç hoşnut olmayan yaşlıların (592.00) da depresyon düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Arkadaş desteğinden çok az hoşnut olan yaşlıların (506.25) da depresyon düzeyleri daha yüksektir. Sıra ortalamasına göre yaşlıların yakınlarıyla ilişkilerinde yaşadıkları zorluğun ölçüsünü orta derecede (553.04) olarak değerlendiren yaşlıların da depresyon düzeyleri yüksek bulunmuştur. Yaşlıların genel yaşam kalitesiyle ilgili depresyon düzeylerinin yanı sıra günlük yaşam aktivitesi ölçeğine göre depresyon düzeyini belirlemek amacıyla da analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yaşlıların günlük yaşam aktivitesi ölçeğiyle depresyon düzeyi arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Ölçeğin sıra ortalamasına göre tam bağımlı (668.50) yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 4.166). Bulgulara göre yaşlıların ekonomik durumu, bedensel sağlık sorunu, fiziksel ortamından memnuniyeti, yaşlılık algısı, kendi işini yapabilme yeterliliği, uyku bozukluğu, sosyal ilişkileri, günlük yaşam aktivitesi, vd. durumlarda yaşadığı sorunların ruh sağlığını da olumsuz etkilediği söylenebilir.

Çizelge 4.166. Yaşam Kalitesi Ölçeği Alt Boyutlarının Yaşlıların Depresyon Düzeyine Göre Kruskall-Wallis Analizi (II)

Grup Değişkeni	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Kruskall-Wallis H	df	p
Yaşanan Evin Koşulları	Çok Az Hoşnut	3	478.83	105.078	3	.000
	Ne Hoşnut Ne Değil	42	492.90			
	Epeyce Hoşnut	551	297.80			
	Çok Hoşnut	26	289.40			
Sağlık Hizmetlerine Ulaşma Koşulları	Hiç Hoşnut Değil	3	478.83	76.827	4	.000
	Çok Az Hoşnut	7	486.57			
	Ne Hoşnut Ne Değil	45	440.47			
	Epeyce Hoşnut	518	299.49			
	Çok Hoşnut	49	284.73			
Aile Dışındaki Kişilerle İlişkiler	Hiç Hoşnut Değil	1	592.00	133.323	4	.000
	Çok Az Hoşnut	1	592.00			
	Ne Hoşnut Ne Değil	61	475.38			
	Epeyce Hoşnut	538	293.55			
	Çok Hoşnut	21	268.67			
Günlük Yaşam Memnuniyeti	Hiç Hoşnut Değil	1	592.00	101.692	4	.000
	Çok Az Hoşnut	3	572.33			
	Ne Hoşnut Ne Değil	47	466.07			
	Epeyce Hoşnut	569	297.07			
	Çok Hoşnut	2	252.50			
Arkadaş Desteği Memnuniyeti	Çok Az Hoşnut	4	506.25	147.893	3	.000
	Ne Hoşnut Ne Değil	59	487.81			
	Epeyce Hoşnut	535	290.79			
	Çok Hoşnut	23	293.65			
Yakınlarla İlişkilerdeki Zorluk Ölçüsü	Orta Derecede	25	553.04	127.163	2	.000
	Çok Az	363	322.04			
	Hiç	234	269.34			
Günlük Yaşam Aktivitesi	Tam Bağımlı	2	668.50	188.776	3	.000
	Yarı Bağımlı	23	580.65			
	Orta Derecede Bağımlı	163	436.06			
	Tam Bağımsız	512	311.68			

Diğer yandan araştırmada, yaşlıların yaşam kalitesi-psikolojik alan alt boyutu ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla da Kruskall-Wallis Analizi yapılmıştır. Analizler yaşlıların yaşamdan keyif alma, yaşamını anlamlandırma, dikkatini toplama, bedensel görünümünü

kabullenme, kendisinden hoşnutluk ve olumsuz duygulara kapılma ölçüsü değişkenleriyle yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre tüm değişkenler ve depresyon düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Değişkenler sıra ortalamasına göre incelendiğinde yaşamdan keyif alma ölçüsünü, “orta derecede” (463.69) olarak değerlendiren yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yaşamını orta derece anlamlı bulan yaşlıların sıra ortalaması 481.86 olup bu yaşlıların depresyon düzeyi daha yüksektir. Yaşlıların dikkatini toplama ölçüsünün sıra ortalamasına göre dikkatini hiç toplayamayan ve çok az toplayan yaşlıların (592.00) depresyon düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Bedensel görünüşünü kabullenme ölçüsüne göre bedensel değişikliklerini çok az kabullendiğini belirten yaşlıların (372.44) depresyon düzeyi daha yüksektir. Sıra ortalamasına göre kendinden hoşnutluk ölçüsünü hiç hoşnut değil olarak derecelendiren yaşlıların (592.00) da depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yaşam kalitesi-psikolojik alt boyutunun son ifadesi de yaşlıların olumsuz duygulara kapılma ölçüsünü belirlemeye yöneliktir. Bu ifadeye göre olumsuz duygulara çoğunlukla kapıldığını belirten yaşlıların (468.52) depresyon düzeyi daha yüksek bulunmuştur (Şekil 4.70) (Çizelge 4.167).

Şekil 4.70. Aşağıçıyanlı Köyünde Yaşayan 79 Yaşındaki Kadın

Çizelge 4.167. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin (Psikolojik Alan) Yaşlıların Depresyon Düzeyine Göre Kruskal-Wallis Analizi

Grup Değişkeni	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Kruskall-Wallis H	df	p
Yaşamdan Keyif Alma Ölçüsü	Orta Derecede	101	463.69	186.444	2	.000
	Çokça	505	282.93			
	Aşırı Derecede	16	252.50			
Yaşamın Anlamı Ölçüsü	Orta Derecede	93	481.86	215.525	2	.000
	Çokça	511	279.37			
	Aşırı Derecede	18	343.53			
Dikkatini Toplama Ölçüsü	Hiç	1	592.00	182.927	4	.000
	Çok Az	5	592.00			
	Orta Derecede	64	487.07			
	Çokça	542	287.61			
	Aşırı Derecede	10	314.50			
Bedensel Görünümünü Kabullenme Ölçüsü	Çok Az	8	372.44	66.277	3	.000
	Orta Derecede	202	367.16			
	Çokça	400	282.25			
	Aşırı Derecede	12	309.08			
Kendisinden Hoşnutluğunun Ölçüsü	Hiç Hoşnut Değil	1	592.00	155.115	4	.000
	Çok Az Hoşnut	5	512.30			
	Ne Hoşnut Ne Değil	150	411.14			
	Epeyce Hoşnut	447	276.94			
	Çok Hoşnut	19	270.37			
Olumsuz Duygulara Kapılma Ölçüsü	Çoğunlukla	82	468.52	193.522	3	.000
	Nadiren	193	330.75			
	Ara Sıra	213	270.73			
	Hiçbir Zaman	134	252.50			

4.2.2.7. Günlük Yaşam Aktivitesi Ölçeği

Araştırmada, yaşlıların günlük yaşam aktivitesi ve bağımsızlık derecesini belirlemek amacıyla Günlük Yaşam Aktivitesi Ölçeğinden (Barthel) yararlanılmıştır. Ölçeğin parametreleri; beslenme, banyo yapma, öz bakım, tualete gitme, giyinme, düzgün düzeyde yürüme, merdiven kullanma ve yataktan kalkma gibi aktivitelerdir.

Araştırmada, günlük yaşam aktivitesi parametreleri, yaşlıların yaş grubu ve cinsiyetine göre ayrıntılı olarak incelenmiştir. Parametreler yemek yeme-banyo yapma, günlük bakım-giyinme, dışkılama-idrar yapma, tualete gidiş-yataktan kalkma, dolaşma-merdiven çıkma olarak ikili çizelge düzenine göre incelenmiştir. Buna göre yaşlıların %98,9'u (%98,6'sı erkek, %99,0'ı kadın) yemeklerini bağımsız olarak yerken %89,7'si (%90,7'si erkek, %89,0'ı kadın) de banyo yaparken yardım almamaktadır. 65-74 yaş grubundaki yaşlıların tamamı (hem erkek hem de kadın), yemeğini kendisi yemektedir. Bireysel görüşmeler sırasında bu yaş grubundaki kadın yaşlıların çoğunun kendi/ailesi için yemek yaptığı da öğrenilmiştir. Aynı yaş grubundaki yaşlıların %2,2'si (%1,8'i erkek, %2,5'i kadın) banyo yaparken yardım almaktadır. Görüşmelerde, yardım alan yaşlıların da genellikle ağır sağlık sorunu bulunduğu belirlenmiştir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %98,7'si (%97,7'si erkek, %99,3'ü kadın) yemek yerken yardım almamaktadır. Bu yaş grubundaki yaşlıların %86,2'si (%87,5'i erkek, %85,4'ü kadın) banyo yaparken de yardım almamaktadır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların %93,2'si (%92,6'sı erkek, %93,6'sı kadın) yemek yerken yardım almamaktadır. Aynı yaş grubundaki yaşlıların %56,8'i (%55,6'sı erkek, %57,4'ü kadın) banyosunu kendi yapmakta; %43,2'si de banyo yaparken yardım almaktadır (Çizelge 4.168).

Çizelge 4.168. Yaşlıların Yemek Yeme ve Banyo Yapma Aktivitelerinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

YAŞ GRUPLARI	CİNSİYET		Yemek Yeme				Banyo Yapma		
			Yardımsız	Az yardımcı	Bağımlı	Toplam	Yardımsız	Bağımlı	Toplam
65-74	Erkek	Sayı	165	0	0	165	162	3	165
		%	100,0	0,0	0,0	100,0	98,2	1,8	100,0
	Kadın	Sayı	236	0	0	236	230	6	236
		%	100,0	0,0	0,0	100,0	97,5	2,5	100,0
	Toplam	Sayı	401	0	0	401	392	9	401
		%	100,0	0,0	0,0	100,0	97,8	2,2	100,0
75-84	Erkek	Sayı	86	2	0	88	77	11	88
		%	97,7	2,3	0,0	100,0	87,5	12,5	100,0
	Kadın	Sayı	136	1	0	137	117	20	137
		%	99,3	0,7	0,0	100,0	85,4	14,6	100,0
	Toplam	Sayı	222	3	0	225	194	31	225
		%	98,7	1,3	0,0	100,0	86,2	13,8	100,0
85+	Erkek	Sayı	25	1	1	27	15	12	27
		%	92,6	3,7	3,7	100,0	55,6	44,4	100,0
	Kadın	Sayı	44	2	1	47	27	20	47
		%	93,6	4,3	2,1	100,0	57,4	42,6	100,0
	Toplam	Sayı	69	3	2	74	42	32	74
		%	93,2	4,1	2,7	100,0	56,8	43,2	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	276	3	1	280	254	26	280
		%	98,6	1,1	0,4	100,0	90,7	9,3	100,0
	Kadın	Sayı	416	3	1	420	374	46	420
		%	99,0	0,7	0,2	100,0	89,0	11,0	100,0
	Toplam	Sayı	692	6	2	700	628	72	700
		%	98,9	0,9	0,3	100,0	89,7	10,3	100,0

Günlük yaşam aktivitesi parametrelerinden yaşlıların günlük bakım ve giyinme durumları da incelenmiştir. Yaşlıların %95,7'si (%95,4'ü erkek, %96,0'ı kadın) günlük bakımında yardıma ihtiyaç duymamakta; %93,6'sı (%92,9'u erkek, %94,0'ı kadın) da giyinirken yardım almamaktadır. 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %99,3'ü (%100,0'ı erkek, %98,7'si kadın) günlük bakımını kendi yapmaktadır. Bu yaş grubundaki yaşlıların %99,3'ü (%100,0'ı erkek, %98,7'si kadın) de yardım almadan giyinebilmektedir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %95,1'i (%93,2'si erkek, %96,4'ü kadın) günlük bakımını kendi yapabilmekte ve %90,7'si (%87,5'i erkek, %92,7'si kadın) de kendi başına giyinebilmektedir. 85+ yaş grubundaki yaşlıların %78,4'ü (%74,1'i erkek, %80,9'u kadın) günlük bakımını yaparken yardım almamakta;

%71,6'sı (%66,7'si erkek, %74,5'i kadın) da kendi başına giyinebilmektedir (Çizelge 4.169).

Çizelge 4.169. Yaşlıların Günlük Bakım ve Giyinme Aktivitelerinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

YAŞ GRUPLARI	CİNSİYET		Günlük Bakım			Giyinme			
			Yardımsız	Bağımlı	Toplam	Yardımsız	Az yardımlı	Bağımlı	Toplam
65-74	Erkek	Sayı	165	0	165	165	0	0	165
		%	100,0	0,0	100,0	100,0	0,0	0,0	100,0
	Kadın	Sayı	233	3	236	233	3	0	236
		%	98,7	1,3	100,0	98,7	1,3	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	398	3	401	398	3	0	401
		%	99,3	0,7	100,0	99,3	0,7	0,0	100,0
75-84	Erkek	Sayı	82	6	88	77	10	1	88
		%	93,2	6,8	100,0	87,5	11,4	1,1	100,0
	Kadın	Sayı	132	5	137	127	10	0	137
		%	96,4	3,6	100,0	92,7	7,3	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	214	11	225	204	20	1	225
		%	95,1	4,9	100,0	90,7	8,9	0,4	100,0
85+	Erkek	Sayı	20	7	27	18	8	1	27
		%	74,1	25,9	100,0	66,7	29,6	3,7	100,0
	Kadın	Sayı	38	9	47	35	10	2	47
		%	80,9	19,1	100,0	74,5	21,3	4,3	100,0
	Toplam	Sayı	58	16	74	53	18	3	74
		%	78,4	21,6	100,0	71,6	24,3	4,1	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	267	13	280	260	18	2	280
		%	95,4	4,6	100,0	92,9	6,4	0,7	100,0
	Kadın	Sayı	403	17	420	395	23	2	420
		%	96,0	4,0	100,0	94,0	5,5	0,5	100,0
	Toplam	Sayı	670	30	700	655	41	4	700
		%	95,7	4,3	100,0	93,6	5,9	0,6	100,0

Yaşlıların %92,0'ı (%91,1'i erkek, %92,6'sı kadın) dışkılama sorunu yaşamamaktadır. %24,4'ü (%5,0'ı erkek, 37,4'ü kadın) ise idrar kaçırma sorunu yaşamaktadır. 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %96,5'i (%96,4'ü erkek, %96,6'sı kadın) dışkılama sorunu bulunmamakta; %89,5'i (%99,4'ü erkek, %82,6'sı kadın) de idrar kaçırma sorunu yaşamamaktadır. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %88,9'u (%89,8'i erkek, %88,3'ü kadın) dışkılama sorunu yaşamadığını belirtmiştir. Bu yaş grubundaki yaşlıların %37,3'ü (%5,7'si erkek, %57,7'si kadın), idrar kaçırma problemi yaşamaktadır. 85+ yaş

grubundaki yaşlıların %20,3'ü kabızlık sorunu yaşamaktadır. Diğer yandan bu yaş grubundaki yaşlıların %60,8'i (%29,6'sı erkek, %78,7'si kadın) idrar kaçırma problemi yaşamaktadır. Bireysel görüşmeler sırasında da özellikle ileri yaştaki kadınların önemli sorunlarından birinin de idrar kaçırma olduğu öğrenilmiştir (Çizelge 4.170).

Çizelge 4.170. Yaşlıların Dışkılama ve İdrar Yapma Aktivitelerinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

YAŞ GRUPLARI	CİNSİYET		Dışkılama				İdrar Yapma			
			Normal	Kabızlık	Dışkı Kaçırma	Toplam	Normal	Sonda	İdrar Kaçırma	Toplam
65-74	Erkek	Sayı	159	6	0	165	164	0	1	165
		%	96,4	3,6	0,0	100,0	99,4	0,0	0,6	100,0
	Kadın	Sayı	228	8	0	236	195	0	41	236
		%	96,6	3,4	0,0	100,0	82,6	0,0	17,4	100,0
	Toplam	Sayı	387	14	0	401	359	0	42	401
		%	96,5	3,5	0,0	100,0	89,5	0,0	10,5	100,0
75-84	Erkek	Sayı	79	9	0	88	83	0	5	88
		%	89,8	10,2	0,0	100,0	94,3	0,0	5,7	100,0
	Kadın	Sayı	121	15	1	137	58	0	79	137
		%	88,3	10,9	0,7	100,0	42,3	0,0	57,7	100,0
	Toplam	Sayı	200	24	1	225	141	0	84	225
		%	88,9	10,7	0,4	100,0	62,7	0,0	37,3	100,0
85+	Erkek	Sayı	17	8	2	27	16	3	8	27
		%	63,0	29,6	7,4	100,0	59,3	11,1	29,6	100,0
	Kadın	Sayı	40	7	0	47	10	0	37	47
		%	85,1	14,9	0,0	100,0	21,3	0,0	78,7	100,0
	Toplam	Sayı	57	15	2	74	26	3	45	74
		%	77,0	20,3	2,7	100,0	35,1	4,1	60,8	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	255	23	2	280	263	3	14	280
		%	91,1	8,2	0,7	100,0	93,9	1,1	5,0	100,0
	Kadın	Sayı	389	30	1	420	263	0	157	420
		%	92,6	7,1	0,2	100,0	62,6	0,0	37,4	100,0
	Toplam	Sayı	644	53	3	700	526	3	171	700
		%	92,0	7,6	0,4	100,0	75,1	0,4	24,4	100,0

Yaşlıların %96,0'ı (%95,0'ı erkek, %96,7'si kadın) tuvalete giderken %95,3'ü (%94,3'ü erkek, %96,0'ı kadın) de yataktan kalkarken yardım almamaktadır. 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %99,5'i (%100,0'ı erkek, %99,2'si kadın) kendi başına tuvalete gidebilmektedir. Bu yaş grubundaki yaşlıların %99,0'ı (%99,4'ü erkek, %98,7'si kadın) da yardım almadan

yataktan kalkabilmektedir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %94,7'si (%90,9'u erkek, %97,1'i kadın) kendi başına tuvalete gidebilmektedir. Yaşlıların %93,3'ü (%90,9'u erkek, %94,9'u kadın) de yataktan kalkarken yardım almamaktadır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların %81,1'i (%77,8'i erkek, %83,0'ı kadın) tuvalete giderken yardım almamakta; %81,1'i de kendi başına yataktan kalkabilmektedir. Bu yaş grubundaki yaşlıların %16,2'si çok az yardımla yataktan kalkabilirken %2,7'si de yardım alarak yatağında oturabilmektedir (Çizelge 4.171).

Çizelge 4.171. Yaşlıların Tuvalete Gitme ve Yataktan Kalkma Aktivitelerinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

YAŞ GRUPLARI	CİNSİYET		Tualete Gidiş				Yataktan Kalkma			
			Yardımsız	Az Yardımlı	Bağımlı	Toplam	Normal	Çok Az Yardımla	Yardımla Oturabilir	Toplam
65-74	Erkek	Sayı	165	0	0	165	164	1	0	165
		%	100,0	0,0	0,0	100,0	99,4	0,6	0,0	100,0
	Kadın	Sayı	234	2	0	236	233	2	1	236
		%	99,2	0,8	0,0	100,0	98,7	0,8	0,4	100,0
	Toplam	Sayı	399	2	0	401	397	3	1	401
		%	99,5	0,5	0,0	100,0	99,0	0,7	0,3	100,0
75-84	Erkek	Sayı	80	6	2	88	80	5	3	88
		%	90,9	6,8	2,3%	100,0	90,9	5,7	3,4	100,0
	Kadın	Sayı	133	3	2,3	137	130	6	1	137
		%	97,1	2,2	0,7	100,0	94,9	4,4	0,7	100,0
	Toplam	Sayı	213	9	3	225	210	11	4	225
		%	94,7	4,0	1,3	100,0	93,3	4,9	1,8	100,0
85+	Erkek	Sayı	21	5	1	27	20	6	1	27
		%	77,8	18,5	3,7	100,0	74,1	22,2	3,7	100,0
	Kadın	Sayı	39	7	1	47	40	6	1	47
		%	83,0	14,9	2,1	100,0	85,1	12,8	2,1	100,0
	Toplam	Sayı	60	12	2	74	60	12	2	74
		%	81,1	16,2	2,7	100,0	81,1	16,2	2,7	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	266	11	3	280	264	12	4	280
		%	95,0	3,9	1,1	100,0	94,3	4,3	1,4	100,0
	Kadın	Sayı	406	12	2	420	403	14	3	420
		%	96,7	2,9	0,5	100,0	96,0	3,3	0,7	100,0
	Toplam	Sayı	672	23	5	700	667	26	7	700
		%	96,0	3,3	0,7	100,0	95,3	3,7	1,0	100,0

Yaşlıların %95,6'sı (%93,9'u erkek, %96,7'si kadın) dolaşırken yardım almamaktadır. %94,4'ü (%93,6'sı erkek, %95,0'ı kadın) de merdivenden inerken ve merdivene çıkarken yardım almamaktadır. 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %99,3'ü (%99,4'ü erkek, %99,2'si kadın) yardımsız dolaşabilmektedir. Aynı yaş grubundaki yaşlıların %99,0'ı (%99,4'ü erkek, %98,7'si kadın) yardımsız merdivenden inebilmektedir. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %93,8'i (%90,9'u erkek, %95,6'sı kadın) kendi başına dolaşmakta ve %92,5'i de merdivende yardım almamaktadır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların %14,9'u dolaşırken yardım alırken %20,3'ü de merdivendeki hareketlerinde yardım almaktadır (Çizelge 4.172).

Çizelge 4.172. Yaşlıların Dolaşma ve Merdiven Çıkma Aktivitelerinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

YAŞ GRUPLARI	CİNSİYET		Dolaşma					Merdiven Çıkma			
			Yardımsız	Yardımlı	Tek.Sandalye	Hareketsiz	Toplam	Yardımsız	Yardımlı	Hiç Yapamıyor	Toplam
65-74	Erkek	Sayı	164	0	1	0	165	164	1	0	165
		%	99,4	0,0	0,6	0,0	100,0	99,4	0,6	0,0	100,0
	Kadın	Sayı	234	2	0	0	236	233	3	0	236
		%	99,2	0,8	0,0	0,0	100,0	98,7	1,3	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	398	2	1	0	401	397	4	0	401
		%	99,3	0,5	0,2	0,0	100,0	99,0	1,0	0,0	100,0
75-84	Erkek	Sayı	80	7	1	0	88	79	8	1	88
		%	90,9	8,0	1,1	0,0	100,0	89,8	9,1	1,1	100,0
	Kadın	Sayı	131	6	0	0	137	129	8	0	137
		%	95,6	4,4	0,0	0,0	100,0	94,2	5,8	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	211	13	1	0	225	208	16	1	225
		%	93,8	5,8	0,4	0,0	100,0	92,5	7,1	0,4	100,0
85+	Erkek	Sayı	19	7	0	1	27	19	7	1	27
		%	70,4	25,9	0,0	3,7	100,0	70,4	25,9	3,7	100,0
	Kadın	Sayı	41	4	1	1	47	37	8	2	47
		%	87,2	8,5	2,1	2,1	100,0	78,7	17,0	4,3	100,0
	Toplam	Sayı	60	11	1	2	74	56	15	3	74
		%	81,1	14,9	1,4	2,7	100,0	75,7	20,3	4,1	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	263	14	2	1	280	262	16	2	280
		%	93,9	5,0	0,7	0,4	100,0	93,6	5,7	0,7	100,0
	Kadın	Sayı	406	12	1	1	420	399	19	2	420
		%	96,7	2,9	0,2	0,2	100,0	95,0	4,5	0,5	100,0
	Toplam	Sayı	669	26	3	2	700	661	35	4	700
		%	95,6	3,7	0,4	0,3	100,0	94,4	5,0	0,6	100,0

Araştırmada, yaşlıların günlük yaşam aktivitesi ölçek puanı; 0-20 puan arası “tam bağımlı”, 21-61 puan arası “yarı bağımlı”, 62-90 puan arası “orta derecede bağımlı” ve 91-100 puan arası “tam bağımsız” olarak düzeylendirilmiş ve bu doğrultuda yaş grupları ve cinsiyete göre incelenmiştir. Buna göre yaşlıların %73,1’i (%87,5’i erkek, %63,6’sı kadın) tam bağımsız; %23,3’ü (%9,3’ü erkek, %32,6’sı kadın) orta derecede bağımlı olup biri kadın, diğeri erkek olmak üzere toplam 2 kişi de tam bağımlı olarak belirlenmiştir. Yaşlıların bağımlılık düzeyi cinsiyet ve yaş gruplarına göre incelendiğinde 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %89,8’inin (%98,2’si erkek, %83,9’u kadın) tam bağımsız; %9,7’sinin (%1,8’i erkek, %15,3’ü kadın) orta derecede bağımlı ve 2 kadın yaşlının da yarı bağımlı olduğu anlaşılmaktadır. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %59,1’i (%83,0’i erkek, %43,8’i kadın) tam bağımsız; %36,9’u (%12,5’i erkek, %52,6’sı kadın) orta derecede bağımlı ve %4’ü de yarı bağımlıdır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların %25,7’si (%37,1’i erkek, %19,1’i kadın) tam bağımsız; %55,4’ü (%44,4’ü erkek, %61,7’si kadın) orta derecede bağımlı ve %16,2’si de yarı bağımlıdır (Çizelge 4.173).

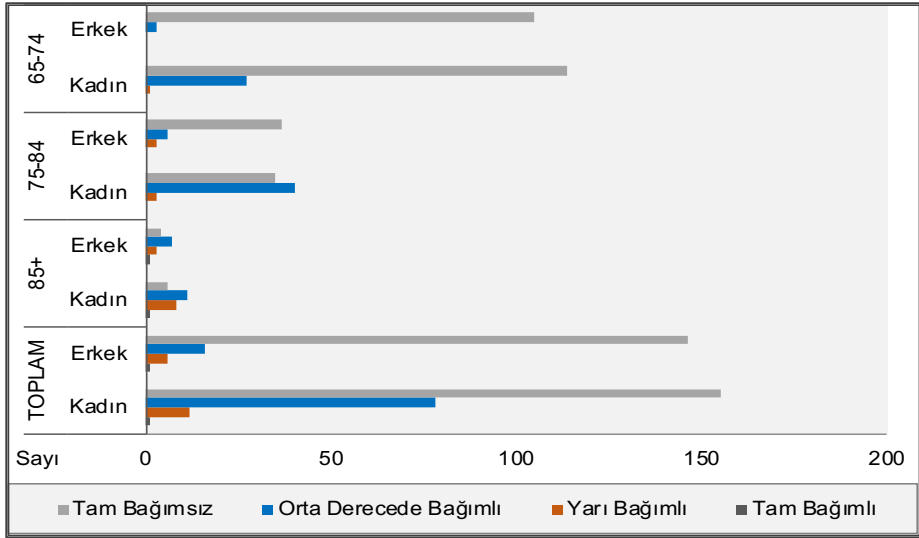
Çizelge 4.173. Yaşlıların Bağımlılık Düzeyinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

YAŞ GRUPLARI	CİNSİYET		Tam Bağımlı	Yarı Bağımlı	Orta Derecede Bağımlı	Tam Bağımsız	Toplam
65-74	Erkek	Sayı	0	0	3	162	165
		%	0,0	0,0	1,8	98,2	100,0
	Kadın	Sayı	0	2	36	198	236
		%	0,0	0,8	15,3	83,9	100,0
	Toplam	Sayı	0	2	39	360	401
		%	0,0	0,5	9,7	89,8	100,0
75-84	Erkek	Sayı	0	4	11	73	88
		%	0,0	4,5	12,5	83,0	100,0
	Kadın	Sayı	0	5	72	60	137
		%	0,0	3,6	52,6	43,8	100,0
	Toplam	Sayı	0	9	83	133	225
		%	0,0	4,0	36,9	59,1	100,0
85+	Erkek	Sayı	1	4	12	10	27
		%	3,7	14,8	44,4	37,1	100,0
	Kadın	Sayı	1	8	29	9	47
		%	2,1	17,0	61,7	19,1	100,0
	Toplam	Sayı	2	12	41	19	74
		%	2,7	16,2	55,4	25,7	100,0
TOPLAM	Erkek	Sayı	1	8	26	245	280
		%	0,4	2,9	9,3	87,5	100,0
	Kadın	Sayı	1	15	137	267	420
		%	0,2	3,6	32,6	63,6	100,0
	Toplam	Sayı	2	23	163	512	700
		%	0,3	3,3	23,3	73,1	100,0

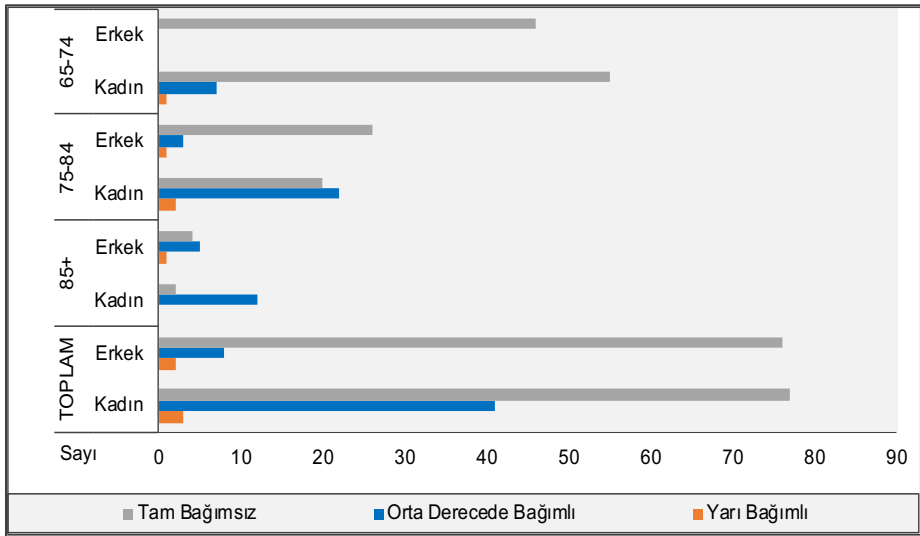
Şekil 4.71. Yürüteç Yardımıyla Dolaşan Orta Derecede Bağımlı 86 Yaşındaki Kadın

Araştırmada yaşlıların bağımlılık düzeyi köyler ayırımına göre de incelenmiştir. Buna göre ova köylerindeki yaşlıların %72,5'i (%86,4'ü erkek, %63,0'ı kadın) tam bağımsız; %22,7'si (%9,5'i erkek, %31,7'si kadın) orta derecede bağımlı olup %4,3'ü (%3,6'sı erkek, %4,9'u kadın) de yarı bağımlı olarak yaşamını sürdürmektedir. Yaş gruplarına göre de 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %87,6'sı tam bağımsız, %12,0'ı da orta derecede bağımlıdır. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %58,1'i tam bağımsız, %37,1'i orta derecede bağımlı ve %4,8'i de yarı bağımlıdır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların %24,4'ü tam bağımsız, %43,9'u orta derecede bağımlı, %26,8'i yarı bağımlı ve %4,9'u da tam bağımlıdır (Şekil 4.72).

Şekil 4.72. Ova Köylerindeki Yaşlıların Bağımlılık Düzeyinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Orman köylerindeki yaşlıların %73,9'u (%88,4'ü erkek, %63,6'sı kadın) tam bağımsız, %23,7'si (%9,3'ü erkek, %33,9'u kadın) orta derecede bağımlı ve %2,4'ü (%2,3'ü erkek, %2,5'i kadın) de yarı bağımlıdır. Yaş gruplarına göre 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %92,7'si (%100,0'ı erkek, %87,3'ü kadın) tam bağımsız, %6,4'ü (%11,1'i kadın) orta derecede bağımlı ve %0,9'u yarı bağımlıdır. 75-84 yaş grubundaki yaşlıların %62,2'si (%86,7'si erkek, %45,5'i kadın) tam bağımsız, %33,8'i (%10,0'ı erkek, %50,0'ı kadın) orta derecede bağımlı ve %4,1'i de yarı bağımlıdır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların %25,0'ı tam bağımsız (%40,0'ı erkek, %14,3'ü kadın), %70,8'i (%50,0'ı erkek, %85,7'si kadın) orta derecede bağımlı ve %4,2'si de yarı bağımlıdır (Şekil 4.73).

Şekil 4.73. Orman Köylerindeki Yaşlıların Bağımlılık Düzeyinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Araştırmada ayrıca; yaşlıların cinsiyeti, sağlık sorunu, yaş grupları ve hastalık sayısı ile bağımlılık düzeylerini karşılaştırmak amacıyla analizler yapılmıştır. Analizlerde, ikili gruplarda Mann-Whitney U ve çoklu gruplarda Kruskal-Wallis Analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yaşlıların cinsiyeti ve bağımlılık düzeyi arasında anlamlı farklılık ($p < 0,05$) bulunmuştur. Sıra ortalaması, bağımlılık düzeyine göre incelendiğinde erkek yaşlıların (353.89) günlük yaşamlarını sürdürürken kadın yaşlılardan (282.04) daha bağımsız oldukları anlaşılmaktadır. Diğer yandan, yaşlıların sağlık sorunu, yaş grupları ve hastalık sayısı ile bağımlılık düzeyleri arasında da anlamlı farklılık ($p < 0,05$) bulunmaktadır. Yaşlıların sağlık sorununa göre sıra ortalaması incelendiğinde sağlık sorunu olmayan yaşlıların (385.13) sağlık sorunu olanlardan (287.69) daha bağımsız yaşadıkları anlaşılmaktadır. Yaş gruplarının sıra ortalamasına göre 65-74 yaş grubundaki yaşlıların (362.61) diğer yaş gruplarından daha bağımsız olarak yaşamlarını sürdürdükleri söylenebilir. Tek hastalığı olan yaşlılar (260.79) da daha fazla hastalığı olan yaşlılardan daha bağımsızdır (Çizelge 4.174) (Şekil 4.74).

Çizelge 4.174. Yaşlıların Bağımlılık Düzeyinin Farklılık Analizi

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Analiz Yöntemi			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
Cinsiyet	Erkek	255	353.89	35.982.500	103.510.500	-6.337	.000
	Kadın	367	282.04				
Sağlık Sorunu	Var	470	287.69	24.527.500	135.212.500	-7.510	.000
	Yok	152	385.13				
				Kruskal-Wallis H	df	p	
Yaş Grupları	65-74	359	362.61	150.446	2		.000
	75-84	198	271.12				
	85+	65	152.22				
Hastalık Sayısı	Tek	163	260.79	16.488	3		.001
	İki	80	242.53				
	Üç	189	212.45				
	Dört+	38	226.86				

Şekil 4.74. Üç Hastalığı Bulunan Orta Derecede Bağımlı 79 Yaşındaki Kadın ve 83 Yaşındaki Eşi

Araştırmada, bağımlılık düzeyine göre yaş gruplarının kendi arasındaki farklılığı belirlemek için Tamhane's T2 Analizinden de yararlanılmıştır. Bu analiz sonuçlarına göre de tüm yaş grupları arasında anlamlı farklılık ($p < 0,05$) bulunmaktadır (Çizelge 4.175) (Şekil 4.75).

Çizelge 4.175. Yaşlıların Bağımlılık Düzeyinin Yaş Gruplarına Göre Çoklu Analizi

Tamhane's T2							
Bağımlı Değişken	(I)	(J)	Fark (I-J)	Std. Hata	Sig.	Güven Aralığı %95	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Bağımlılık Düzeyi	1) 65-74	2	.335*	.045	.000	.23	.44
		3	.886*	.095	.000	.65	1.12
	2) 75-84	1	-.335*	.045	.000	-.44	-.23
		3	.551*	.102	.000	.30	.80
	3) 85+	1	-.886*	.095	.000	-1.12	-.65
		2	-.551*	.102	.000	-.80	-.30

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Bağımsız Değişken: Yaş Grupları

Şekil 4.75. Kesikkeli Köyünde Görüşülen Orta Derecede Bağımlı 92 Yaşındaki Kadın

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Dünya’da ve özellikle de ülkemizde gerçekleşen hızlı demografik dönüşüm ve yaşlıların büyük oranda kırsal alanda yaşadığı dikkate alındığında kırsal yaşlılık konusunda, daha kapsamlı ve daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda Kadırlı ilçesi, ekonomisinin tarıma dayalı bir özellik göstermesi ve genel nüfusunun yanı sıra 65+ nüfusunun da artma eğiliminde olması nedeniyle araştırmada örnek alan olarak belirlenmiştir. 2021 yılında, 65+ nüfusun Kadırlı toplam nüfus içindeki payı %11 ve köy toplam nüfusu içindeki payı da %18’dir (TÜİK, 2022). 65 yaş ve üzerindeki nüfusun toplam nüfusa oranına göre toplumlar, 4 kategoride gruplandırılmakta; 65+ nüfusun toplam nüfusa oranı %10 üzerinde olan toplumlar, *Çok Yaşlı Toplum* olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla araştırmada, 2021 verilerine göre çok yaşlı toplum kategorisinde olan Kadırlı ilçesine bağlı 10 köyde yaşayan 65+ yaş grubundaki 622 kişi ve ilçe merkezinde yaşayan 78 kişiyle yapılan doğrudan görüşmelerle nicel ve nitel veriler toplanmıştır. Araştırma amacı doğrultusunda da Kadırlı ilçesi merkez ve kırsalında yaşayan yaşlıların demografik özelliklerinin yanı sıra cinsiyete dayalı iş bölümü, genel yaşam kalitesi, yaşlılık algısı, depresyon ve bağımlılık düzeyi belirlenmiştir. Ayrıca köy muhtarlarıyla yapılan görüşmelerde, köy genel bilgi formuyla köylerin nüfusu, tarihçeleri, sosyo-ekonomik durumları, sorunları, yaşlıların durumları, vd. bilgilere ulaşılmıştır. Araştırmanın bu bölümünde, köyler ve yaşlılarla ilgili bulguların sonuçları ve çözüm önerileri iki başlık altında aktarılmıştır.

1) Araştırma Alanıyla İlgili Sonuç ve Öneriler

Örnek köyler, ova köyleri (Anberinarkı, Aşağıçıyanlı, Aydınlar, Kesikkeli, Kümbet, Öksüzlü, Tatarlı) ve orman köyleri (Aşağıbozkuyu, Cıgıcık, Yukarıbozkuyu), olmak üzere toplam 10 köydür. Köylere ait sorunlar ve çözüm önerileri alt başlıklar halinde incelenmiştir.

A. Nüfus Yapısı ve Öneriler: Köyler nüfus yoğunluğu bakımından (son 15 yıl) incelendiğinde Anberinarkı ve Kümbet dışındaki köylerin nüfusunun azalma eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. Bu azalma, doğum oranlarının azalması ve ölümlerle ilgili olsa da köylerden göç edildiğine de işaret etmektedir. Köylerden göçlerin ana sebebi ekonomik faktörler olmakla birlikte; eğitim, evlilik, köy imkânlarının yetersizliği gibi nedenler de göçlerde etkili olmaktadır. Muhtarlardan alınan bilgiye göre göçler, genellikle Kadırlı,

Osmaniye veya Adana merkezine yapılmakta; üniversite mezunu olup meslek sahibi olanlar da mesleklerine göre Türkiye genelinde farklı il/ilçelere yerleşmektedir. Göçlerin temelinde, örnek köylerdeki temel geçim kaynağı olan tarımsal sorunlar (arazi miktarının azalması, su kaynaklarının yeterli olmaması, üretim maliyetlerinin oldukça artması, tarımsal destekleme politikalarının yetersiz olması, ürün pazarlamasında yaşanan sorunlar, vd. faktörler), nedeniyle merkezlerde iş bulmaya yönelik ekonomik amaç bulunmaktadır. Diğer yandan eğitim ve sağlık gibi alanlarda kamusal hizmetlerdeki yetersizlik, temel ihtiyaçların temini için ilçeye gitmek zorunda kalınması (köylerin çoğunda bakkal bulunmamakta), teknolojik gelişmelerden daha fazla yararlanma isteği, vd. nedenler de köylerdeki nüfus azalışında etkili olmaktadır. Nüfusun azalması, köylere götürülecek hizmetlerin gereksiz hale gelmesine neden olurken köylerde yaşamak zorunda kalanlar (özellikle de yaşlılar) için mahrumiyet oluşturmaktadır. Köylerin nüfus yapısını korumak için tarım politikalarının gözden geçirilerek köy ekonomisinin iyileştirilmesi ve iş imkanları yaratılması gerekmektedir. Diğer yandan kırsal kalkınma planlarının (yerel kalkınma kapasitesinin iyileştirilmesi, insan kaynağının değerlendirilmesi, köylerin yapısal ihtiyaçlarının tespit edilerek fiziki altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi, teknolojik gelişmelerden yararlanabilme imkanı sağlanması, yaşam kalitesinin artırılması, vd.) politika yapıcılar tarafından hızla hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.

B. Genel Sorunlar ve Öneriler: Köylerin en önemli ortak sorunu, alt yapı (kanalizasyon) sorunu olarak belirlenmiştir. Ayrıca bazı köylerde tarım için sulama alt yapısının yetersiz olması; kış aylarında elektrik kesintilerinin artması (elektrik direkleri ve tellerine bakım ihtiyacı); yaz aylarında içme suyu temininde zorluk yaşanması; işsizlik; tüm köylere ulaşımında anayol asfalt olmakla birlikte, tali yolların bozuk olması; tarımda girdi maliyetlerinin çok yüksek olmasına bağlı olarak tarımsal faaliyetlerin kısıtlanması (özellikle hayvancılığın terk edilme riski), vd. sorunlar da muhtarlar tarafından dile getirilmiştir. Diğer yandan Anberinarkı köyü haricindeki köylerde toplu taşıma aracı bulunmaması nedeniyle merkeze ulaşım, özellikle yaşlılar için önemli olan diğer sorunlardandır. Çünkü köylerdeki yaşlıların çoğu sağlık hizmetlerine erişim, banka-maaş işlemleri, vd. ihtiyaçları için ilçe merkezine gitmek zorundadır. Yaşlıların yanı sıra lise düzeyindeki ve okul öncesi yaş grubundaki nüfus da taşınmalı sistem dışında kalmaları nedeniyle ulaşım sorunu

yaşamaktadır. Bulgulara göre 4 köyde ilköğretim düzeyinde okul ve lojmanı, 2 köyde de sağlık ocağı ve lojmanı bulunmakla birlikte; Yukarıbozkuyu köyünde sağlık ocağı ve lojmanı bulunurken doktor ve diğer sağlık görevlisi ataması yapılmamıştır. Diğer yandan sağlık ocağı bulunan köylerde veya en yakın köydeki sağlık ocağından hizmet almak mümkün olmakla birlikte; köylerde eczane olmadığı için ilaçlar alınmamakta ve bu amaçla da ilçe merkezine gitmek zorunda kalınmaktadır. Dolayısıyla köy halkı, rutin sağlık sorunları için genellikle ilçe merkezindeki aile hekimlerini veya hastaneleri tercih etmekte, ağır sağlık sorunları (cerrahi müdahale, kemoterapi, radyoterapi, vd.) için de Osmaniye veya Adana'daki hastanelere gitmektedir. Diğer yandan köylerin çoğunda düğün, taziye ve diğer amaçlarla kullanılacak ortak tesis; köy odası, spor tesisleri, aşevi, eczane, kasap, PTT acentesi, Kooperatif, doğrama atölyesi, oto tamir atölyesi, elektrikçi, vd. imkânlar bulunmamaktadır. Köy halkı, her türlü ihtiyaçlarının temini için ilçe merkezine gitmek zorundadır. Bununla birlikte köylerin hepsinde, yörede “Çerçi” olarak adlandırılan ve haftanın belirli günlerinde köye minibüsleriyle gelen seyyar satıcılardan, gıda ve tüketim ihtiyaçları (gıda, temizlik maddeleri, mutfak gereçleri, kıyafet, ayakkabı, terlik, vd.), satın alınmaktadır. Çerçi, satış amacının yanı sıra köylünün elindeki ürünleri değerlendirmelerine de katkı sağlamaktadır. Köy halkının birçoğu yumurta veya tarlalardan topladıkları yer fıstığı ve mısır başağı karşılığında (takas yöntemiyle) da çerçilerden ihtiyaçlarını temin edebilmektedir. Çerçilerin bu işlevi, Mübaccel KIRAY'ın “Tampon Mekanizmalar” ifadesiyle de örtüşmektedir. Tampon kurum, toplumsal değişimin farklı kurumlar arasında asimetrik olması durumunda toplumsal bütünleşmeyi mümkün kılan mekanizma ve ilişkilerdir. Tampon kurumlar, toplumun her zaman fonksiyonel bütünlüğe sahip olması ve toplumsal yapı öğelerinin simetrik olarak değişmemesi ilkelerine dayanmaktadır. Kıray'a (2006) göre “Görelî olarak daha hızlı değişme hallerinde, her iki temel yapıda da görünmeyen, fakat oluşum içerisinde beliren ve bütünleşmeyi mümkün kılan kurumlar ve ilintiler ortaya çıkmakta ya da eski müesseseler yeni fonksiyonlar kazanmaktadır. Bu hal, sosyal yapının her müessesesi, ilintisi ya da bunlarla ilgili değerlerin hepsinin aynı anda ve aynı hızla değişip aynı süre içerisinde yeni yapı haline gelmemesinden doğmaktadır. Değişimin buhransız olmasını sağlayan, çözülmenin önüne geçen her iki yapıya da ait olmayan bu yeni beliren müesseseler, ilintiler, değerler ve fonksiyonlar, “tampon mekanizmalar” terimi

ile ifade edilmektedir. Bu “tampon mekanizmalar” sayesinde, sosyal yapının çeşitli yönleri birbiri ile bağlanmakta, fonksiyonel bütünün parçası olmayan taraflar kaybolmaktadır. Bu şekilde toplumun orta hızda bir değişme oluşumunda da görece bir denge halinde kalması mümkün olmaktadır (Sınar, 2017). Yöredeki çerçiler ise eski işlevlerini daha da geliştirerek günümüzde yeni fonksiyonlar kazanmış ve sadece tuhafiyeye eşyası değil aynı zamanda gıda, temizlik maddeleri, mutfak gereçleri, kıyafet, ayakkabı, terlik, halı, kilim, vd. akla gelebilecek çoğu ürünü satan ve sanal market gibi işlev gören yeni bir yapı oluşturmuştur. Bu yüzden, köylerde yaşayan insanların (özellikle de yaşlıların) ihtiyaçlarını karşılamada kolaylık sağlayan bu yapının korunması için bu işi yapanların esnaf kapsamına alınarak işin kurumsallaştırılması (sosyal güvence, vd.) ve yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Diğer yandan bulgulara göre örnek köylerin çok çeşitli sorunları bulunmakta; bu sorunların çözülebilmesi için de yerel (belediye, muhtar, il/ilçe özel idare ve il/ilçe tarım müdürlüğü, vd.) yönetim ve genel (Tarım Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Hazine Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, vd.) yönetim kurumlarına büyük görev düşmektedir.

2) Yaşlılarla İlgili Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde ise yaşlıların demografik özelliklerine, ölçeklere yönelik sonuçlara ve çözüm önerilerine ayrı başlıklar altında yer verilmiştir.

A. SONUÇLAR

⇒ **Demografik Özelliklerle İlgili Sonuçlar:** Araştırmaya dahil olan tüm yaşlıların çoğu kadındır. Araştırmada yaş gruplarına göre yaşlıların 65-74 yaş aralığında yoğunlaştığı (%57,3) da belirlenmiştir. Örnek yaşlıların büyük çoğunluğunun doğum yeri, yaşadıkları köydür. Dolayısıyla yaşlıların çoğunun (%74,7) yaşadığı köyde yaşlandığı, başka bir ifadeyle “yerinde yaşlandığı” söylenebilir. Medeni duruma göre yaşlıların yarısından fazlası evli olup evlilik kararlarında da genellikle aile büyükleri söz sahibidir. Dolayısıyla evliliklerin çoğunun görücü usulüyle yapıldığı anlaşılmaktadır. Yaşlıların çoğunun eşleriyle akrabalık bağı bulunmazken %16,1’inin birinci derece akrabalık bağı bulunmaktadır. Yaşlıların ilk evlilik yaşı cinsiyete ve yaş gruplarına göre farklılık göstermekle birlikte, genellikle küçük yaşta evlilikler (özellikle kadınlar) söz konusudur. Yaşlıların birlikte yaşadığı kişiler %48,3 oranında

eşleri olup ileriki yaşamlarında da birlikte yaşamak istedikleri kişi yüksek oranda eştir. Yaşlıların bazıları eşi ve evli veya bekâr kız/erkek çocuklarıyla yaşamakta; ileriki dönemde de çocukları ve torunlarıyla yaşamak istemektedir. Buna göre köylerdeki yaşlıların genellikle birlikte yaşadıkları kişilerle, dolayısıyla alıştıkları yaşam alışkanlıkları doğrultusunda ileriki yaşamlarını sürdürmek istedikleri söylenebilir. Yani ileride yaşamak istedikleri kişiler, genellikle şu anda birlikte yaşadıkları kişilerdir. Aile biçimine göre de yaşlıların %85,3'ü çekirdek aile biçiminde yaşamını sürdürmektedir. Bu sonuç, hane içinde yaşayan kişi sayısına göre belirlenmiştir. Aslında, özellikle kırsal alanda yaşayan yaşlılar için çekirdek aileye doğru değişim eğilimi, nicel olarak değerlendirilmemektedir. Çünkü yaşlılar kendi evlerinde yaşamakla birlikte, çocukları veya yakın akrabalarıyla ya aynı bahçede ya da çocuklarının yaşadıkları evin alt katında oturmaktadır. Dolayısıyla kırsaldaki yaşlılar; günlük yaşamlarında çocukları, torunları, yakın akrabaları, vd. kişilerle iç içe yaşamaktadır. Bireysel görüşmelerdeki gözlemlere göre de örnek köylerde, kendi evlerinde ayrı olarak yaşayan yaşlıların bazılarının bir ya da iki çocuğu aynı bahçe içinde veya yaşlının oturduğu evin üst katında yaşamaktadır. Bu yaşlıların ihtiyaçları, çocukları tarafından genellikle ilçe merkezinden temin edilmekte, sağlık sorunu yaşadıklarında da sağlık kuruluşlarına götürülmektedir. Dolayısıyla örnek köylerde yaşayan yaşlıların birçoğu yalnızlık duygusu yaşamamakta ve kendilerini güvende hissetmektedir. Diğer yandan çocukları uzakta olan veya çocuğu olmayan ve yalnız yaşayan yaşlılar, her bakımdan sıkıntı yaşamaktadır. Örneğin, sağlık problemleri olduğunda merkeze ulaşımında sorun yaşamakta; maaş çekme, alış-veriş yapma ve diğer ihtiyaçlarını karşılamada oldukça zorlanmaktadır. Bu durumla ilgili bir yaşlının ifadesi şöyledir: "Allah kimseye muhtaç etmesin, komşular ellerinden geldiğince yardımcı oluyor ama sürekli onları rahatsız etmek istemiyorum.". Dolayısıyla bu yaşlıların bağımsız yaşayabilmeleri için başta sağlık hizmetleri olmak üzere diğer hizmetlere de kolay erişebilmeleri gerekmektedir. Eğitim düzeyine göre kadın yaşlıların %43,1'i okur-yazar olmayıp %17,9'u okur-yazardır. Erkek yaşlıların çoğu ise ilkokul mezunudur. Köylerdeki yaşlıların eğitim durumları, yaş gruplarına göre incelendiğinde tüm eğitim düzeylerinde 85+ yaş grubundaki kadın yaşlıların eğitim seviyesinin erkek yaşlılara göre oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bu da eğitim bileşeni bakımından, köylerdeki yaşlı kadınların (özellikle ileri yaşlardaki) erkek yaşlılara göre daha

dezavantajlı olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle yaşlıların çoğu eğitim olanaklarına erişemedikleri için eğitimsiz kalmaya mahkum edilmiştir. Ancak bu mahrumiyet, onları çocuklarını okutmaya güdülemiş ve yaşlıların çocuklarının çoğu (köyde kalanlar hariç) üniversite okuyarak meslek sahibi olmuştur. Ekonomik özelliklerine göre araştırma kapsamındaki yaşlıların temel geçim kaynağı, yüksek oranda tarım dışı (emekli/yaşlılık aylığı, vd.) gelirlerdir. Yaşlıların sadece %4,0'ının temel geçim kaynağı, tarımsal üretimden elde ettikleri gelire dayanmaktadır. Yaşlılar, aktif çalışma durumları bakımından da incelenmiş; buna göre ova köylerindeki yaşlıların %90,1'inin; orman köylerindeki yaşlıların %96,1'inin aktif çalışma hayatı içinde yer almadığı belirlenmiştir. Ova köylerinde çiftçilik yaparak çalışma hayatında yer alan yaşlıların oranı, %8,7 iken orman köylerindeki yaşlıların sadece %3,9'u çiftçilikle uğraşmaktadır. Yaşlıların bazıları tarımsal faaliyetlerde bulunduğu halde çiftçilik yapmadıklarını ve genellikle çocuklarının tarımsal üretimde yer aldığını belirtmişlerdir. Saha çalışmaları sırasında köylerde bitkisel üretimin yanı sıra büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği de yapıldığı gözlenmiştir. Ancak yaşlılar, hayvan yetiştiriciliğinde girdi maliyetlerinin çok yüksek olmasına bağlı olarak kar elde edemediklerini ve bu durumun devam etmesi halinde hayvansal üretimden vazgeçeceklerini de ifade etmişlerdir. Köylerdeki yaşlılar, Emekli Sandığı, BAĞ-KUR (özellikle çiftçi), SSK gibi kurumlardan aldıkları emekli aylığı veya yaşlılık aylığı ile geçimlerini sağlamaktadır. Araştırmada, ilçe merkezi-köyler arasında ve ova-orman köylerinin kendi arasında gelir düzeyi bakımından önemli farklılık bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca bulgulardan, yaşlıların geçimini sağlama durumlarına göre hem ova hem orman köylerinde yaşlılık aylığıyla geçinenlerin yüksek oranda kadın yaşlılar olduğu da anlaşılmaktadır. Yaşlıların kendi ekonomik durumlarını değerlendirmelerine göre de ova köylerindeki yaşlıların %45,3'ü, orman köylerindeki yaşlıların %44,0'ı ekonomik durumunu orta olarak değerlendirmiştir. Aslında köylerdeki yaşlıların gelir düzeyi oldukça düşük olmakla birlikte; köy hayatında elindeki imkanlarla yetinmeyi bilme (şükür duygusu), öz tüketim için üretim yapabilme avantajı, ev kirası sorunu yaşamama, vd. faktörler, gelir kısıtı olmasına rağmen yaşlıların ekonomik durumlarını olumlu algılamalarına katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla köylerdeki yaşlıların hepsinin ikamet ettikleri evin kira olmadığı bulgulanmıştır. Yaşlıların yarıdan fazlasının ikamet ettikleri evin mülkiyeti kendisine ait olup mülkiyet

sahipliği ise yüksek oranda erkek yaşlıdır. Yaşlılar sağlık sorununa göre incelendiğinde ilçe merkezindeki yaşlıların %79,5'inin; ova köylerindeki yaşlıların %77,8'inin; orman köylerindeki yaşlıların da %71,0'ünün tanısı konmuş kronik sağlık sorunu bulunduğu anlaşılmaktadır. Hem ilçe merkezi hem de köylerde, sağlık sorunu yaşayan kadın yaşlıların oranı, erkek yaşlılara göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca bulgulara göre hem erkek hem de kadın yaşlıların yüksek oranda (%40,2) üç hastalık sorunu yaşadıkları anlaşılmaktadır. Diğer yandan araştırmada, erkek yaşlıların çoğunun Dolaşım Sistemi Hastalıkları (özellikle kalp-damar hastalıkları); kadın yaşlıların çoğunun da Endokrin-Metabolizma Hastalıklarıyla (diyabet) mücadele ettikleri belirlenmiştir. Araştırmada, yaşlıların yaş grupları ve hastalık türleri arasında bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonuçlarına göre de 65-74 ve 75-84 yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p>0,05$) bulunmazken 85+ yaş grubuyla diğer yaş grupları arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Dolayısıyla ileri yaştaki özellikle de kadın yaşlıların sağlık sorunu bakımından da dezavantajlı olduğu söylenebilir. Diğer yandan, ilçe merkezindeki yaşlıların %94,9'u ve köylerdeki yaşlıların %95,7'si bir sosyal güvenceye sahiptir. Köylerde yaşayan 85+ yaş grubundaki erkek ve kadın yaşlıların çoğunun yararlandıkları sosyal güvence ise Yeşil Karttır. Bu durum, ileri yaşlardaki bireylerin mahrumiyet yaşadığını da göstermektedir. Çünkü sosyal güvencesi Yeşil Kart olan yaşlıların çoğu, yaşlılık aylığına muhtaç olup ekonomik yönden de zor durumdadır. Yaşlılar, bireysel özelliklerine göre incelendiğinde ehliyet sahibi yaşlı oranının %28,1 olduğu ve cinsiyete göre ehliyet sahibi olanların çoğunun (%65,1) da erkek yaşlılar olduğu anlaşılmaktadır. Köylerin çoğu, ilçe merkezine yakın olmakla birlikte, köylerde internet erişimi konusunda mahrumiyet yaşanmaktadır. Bunun yanı sıra eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle teknoloji kullanım yetersizliği (bilgi sahibi olmama) de söz konusudur. Dolayısıyla köylerdeki yaşlılar, internet bağlantısına ihtiyaç duymamaktadır. İnternet erişiminin kısıtlı olması ve yaşlıların teknoloji bilgisinin olmaması, bilgisayar kullanımını da olumsuz etkilemektedir. Bu yüzden, köylerdeki yaşlıların sadece %1,3'ünün bilgisayar kullandığı belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre önemli sonuçlardan bir diğeri de yaşlıların ilgi alanına yöneliktir. Pandemi yüzünden eve kapanmak zorunda kalan ve sosyalleşme imkanı kısıtlanan yaşlıların ilgi alanları da zorunlu olarak değişmiştir. Pandemi öncesinde ilçe merkezindeki

yaşlıların kültürel faaliyetlere, sosyal aktivitelere katılımları söz konusuysen Pandemi döneminde tek ilgi alanları televizyon olmuştur. Köylerdeki yaşlılar da Pandemi öncesinde akranlarıyla vakit geçirirken Pandemi döneminde onlar için de televizyon önemli bir ilgi alanı haline gelmiştir. Araştırmada yaşlıların ilgi alanlarının yanı sıra sorunlarıyla ilgili düşünceleri de belirlenmiştir. Buna göre kişiye göre önem bakımından farklılık gösteren ve sorunu olan yaşlıların oranı, %79,9'dur. Diğer yandan geleceğini düşündüğünde kendini mutsuz hisseden yaşlıların geleceğini düşündüğünde mutsuz olma nedenleri de ekonomik sorunlar ve ağır sağlık sorunlarının (kendi, eşi veya yakınları) yanı sıra yakınlarının vefatı nedeniyle hayat amacının kalmaması, ülkenin ve çocuklarının geleceği için kaygılanması, çocuklarına yük olduğunu düşünmesi, yalnızlık ve çaresizliktir.

⇒ Ölçeklerle İlgili Sonuçlar

- **Cinsiyete Dayalı İş Bölümü Ölçeği:** Araştırmada toplumsal cinsiyet bağlamında; karar süreçlerine katılım, kadın ve erkeğin en önemli görevi, tarımsal faaliyetlerde iş bölümü ve mirasın cinsiyete göre nasıl dağılacığı vd. konularda da yaşlıların görüşleri belirlenmiştir. Buna göre ailede karar süreçlerinde, en fazla erkek yaşlılar söz sahibidir. Diğer yandan ova köylerindeki yaşlıların %31,1'i; orman köylerindeki yaşlıların %32,9'u karar süreçlerine çocuklarını da dahil ederek ailece (müşterek) karar vermektedir. Buna göre örnek köylerde, ataerkil aile yapısı korunmakla birlikte; karar süreçlerinde çocukların da fikrinin alındığı demokratik aile yapısına dönüşümün de azımsanmayacak oranda olduğu söylenebilir. Yaşlıların cinsiyete göre iş bölümü konusundaki görüşlerine göre kadının en önemli görevinin büyük oranda ev işlerini yapmak olduğu, yani kadınlara "ev hanımı" görevinin yüklendiği anlaşılmaktadır. İş bölümüne göre evin geçimini sağlama görevinin de erkeğe ait olduğunu belirtenlerin oranı oldukça yüksektir. Başka bir ifadeyle ailenin ekonomik yükünün erkeğin sorumluluğunda olduğu görüşü ağırlıktadır. Araştırma alanındaki bu durum, toplumsal cinsiyet bakımından toplumumuzun geleneksel özelliğini yansıtmaktadır. Diğer yandan, ailede tüm işlerin ortaklaşa yapılması gerektiğini, kadın veya erkeğin görevi olarak iş bölümünün ayrılmaması gerektiğini düşünen yaşlıların oranı ise %19,4'tür. Tarımsal faaliyetlerde iş bölümü konusundaki görüşlerine göre de kadınların tarlada çalışmasına karşı olanların ve tarımsal faaliyetlerin hepsinin erkeğe ait

olduğunu belirtenlerin oranı, ova köylerinde %31,3; orman köylerinde %26,1'dir. Kadın ve erkeğin tarlada müşterek çalışması gerektiğini düşünenlerin oranı da ova köylerinde %57,9; orman köylerinde %73,9'dur. Orman köylerinde bireysel görüşmelerin tesadüfen zeytin hasatına denk gelmesi sebebiyle yaşlıların bazılarıyla zeytin bahçelerinde görüşme yapılmış ve ailece hasat ortamında çalıştıkları da gözlenmiştir. Dolayısıyla bu yaşlılar; kadın, erkek, yaşlı, çocuk ayrımı yapılmadan aile üyelerinin gücü yettiği oranda tarımsal faaliyetlere katkı sağlaması gerektiğini düşünmektedir. Diğer yandan araştırmada, mirasın cinsiyete göre dağılımı konusunda, yaşlıların ne düşündüğü de belirlenmiştir. Buna göre mirasın kız ve erkek çocuğa eşit dağıtılması düşüncesine sahip olan yaşlıların oranı (%91,7) oldukça yüksek bulunmuştur. Diğer yandan, köylerdeki yaşlıların %3,5'i mirastan kız çocukların 1, erkek çocukların 2 pay almasını düşünürken ova köylerindeki yaşlıların %8,4'ü, kız çocuklarına mirastan pay verilmemesini düşünmektedir. Kız çocuklarına mirastan pay verilmemesi düşüncesini, "Bizde kızlara miras verilmez, sıkıntısı olduğunda aile kızına sahip çıkar." ifadesiyle dile getiren yaşlıların tamamı Doğu (Urfa/Suruç ve Siverek, Adıyaman/Gerger, vd.) kökenlidir. Bu yaşlılar; yıllar önce tarım işçiliği, aşiret kavgası, vd. nedenlerle yöreye gelerek bazı köylerde yerleşik yaşam sürdürmeye başladıkları ve yöre halkıyla kültürel olarak bütünleştikleri halde bu konudaki görüşlerini değiştirmemişlerdir. Ayrıca, yaşlıların mirasın paylaşımına yönelik düşünceleri, kadın-erkek yaşlı olmalarına göre pek değişmemektedir. Yani bu düşünceler, cinsiyete göre oransal olarak benzer özellik göstermektedir.

- **Yaşlılık Algısı Ölçeği:** Yaşlanma sürecindeki fizyolojik değişiklikler, kronik hastalıklar, emeklilik, ekonomik sorunlar, yakınların kaybı, rol kaybı, yalnızlık, kültürel faktörler, yaşanılan ortam, vd. faktörler; yaşlıların yaşlılığı algılama biçiminde de etkili olmaktadır. Dolayısıyla araştırmada, yaşlıların kendilerini ve yaşlılığı nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla sorulara verdikleri cevaplar, olumlu ve olumsuz düşünceler başlığı altında incelenmiştir. Bu sorulardan, "yaşlılık denince akla gelen ilk şey" sorusuna yaşlıların yaklaşık yarısı olumlu (bilgelik, tecrübe, olgunluk, vd.) cevap vermiştir. Yaşlıların çoğu da "Yaşlı kime denir?" sorusunu; yolun sonuna gelmiş, ölüme yakın, güçsüz, muhtaç, çaresiz kişi, vd. olumsuz ifadelerle cevaplamıştır. Yaşlıların bu soruya verdikleri cevaplar, yaş grupları ve cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Özellikle ileri yaş grubundaki erkek ve

kadın yaşlılar daha yüksek oranda soruyu olumsuz cevaplamıştır. Yaşlıların çoğu da başkasına bağımlı ve fiziksel gücün yitirildiği dönem; muhtaç, hasta, güçsüz olunan dönem gibi olumsuz ifadelerle yaşlılık kavramını tanımlamışlardır. Yaşlıların %65,0'ı gençlerin yaşlılıkla ilgili algılarını, olumlu (sevecen, hoşgörülü, şefkatli, bilgili, saygıdeğer, vd.) açıdan değerlendirmektedir. Ancak bu bakış açısı, yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir. Örneğin, 85+ yaş grubundaki yaşlıların yarıdan fazlası, bu soruya olumsuz cevap vermiştir. İleri yaşlardaki olumsuz algı, kuşak farkının artmasına bağlı olarak gençlerin davranışlarının yanlış değerlendirilmesinden kaynaklanabilir. Çünkü toplumdaki bireylerin yetişme tarzı (çevre, eğitim, teknoloji kullanımı, tercihler, kültürel değerler, ekonomik özellikler, sosyal yapı, vd.), bir kuşaktan diğerine değişmekte, bu da her kuşağın yaşam anlayışında farklılıklar oluşturmaktadır. Dolayısıyla gençlerin yaşlılık algısını olumsuz değerlendiren yaşlıların kendi davranış kalıpları doğrultusunda değerlendirme yaptıkları söylenebilir. Saha çalışmaları sırasında görüşülen emekli tarih öğretmeni bir erkek yaşlı da gençlerin yaşlılık algısıyla ilgili düşüncesini farklı bir bakış açısıyla dile getirmiştir. Ona göre toplumun dinamik yapısına bağlı olarak nesilden nesile gerçekleşen değişim ve gelişimin yaşlılar tarafından kabullenilmesi gerekmektedir. Nesil farklılığı sebebiyle gençlerin eleştirel yaklaşımlarını saygısızlık olarak düşünmek, toplumun gelişmesini engelleyecektir. Bu yüzden, toplumun gelişmesi için kuşaklararası iletişimin hoşgörülü bir anlayışla değerlendirilmesi, gençlerin düşüncelerinin de dikkate alınması ve saygı kalıplarının geleneksel kültürü koruyarak esnetilmesi gerekmektedir. Çünkü şu andaki 65+ kişiler de gençken büyüklerinden farklı düşünmüş ve onları eleştirmiştir. Dolayısıyla gençlerin de yaşlılardan farklı düşündüğünü ve eleştirme hakkının olduğunu kabul ederek (gençlerle empati kurarak) onların davranışlarını, saygı kalıbı ile yargılamamak gerekmektedir. Başka bir ifadeyle yaşlıların kalıplarına uygun olmayan davranışları “saygısızlık” olarak algılamak yanlış bir değerlendirmedir. Bu yüzden saygı kavramının göreceli olduğu düşünülerek gençlere yönelik değerlendirmelerde ön yargılı olmamak gerekmektedir. Yaşlı, bu konudaki görüşlerini “Genç enerjisi ile iş yapar, hayalleriyle yaşar; yaşlı hatıralarıyla yaşar. Yaşlılık da gencin uzun süre elde etmeye çalıştığı birikimidir.” sözleriyle dile getirmiştir. Özetle bu kişi, toplumun gelişim ve değişimi paralelinde kültürel değerleri koruyarak saygı kalıplarının esnetilmesini ve gençlerin her

davranışının saygısızlık olarak algılanmaması gerektiğini düşünmektedir. Yaşlıların hayat memnuniyetlerine göre %75,6'sının hayatından memnun olduğu, %20,6'sının da hayat memnuniyetinin orta olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, yerleşim yerleri ve yaş gruplarına göre yaşlıların hayat memnuniyetinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği de belirlenmiştir. Araştırmada, yaşlıların en büyük korkusu da belirlenmiştir. Bulgulara göre yaşlıların %56,0'ının en büyük korkusu, muhtaçlık (elden ayaktan düşmek); %19,3'ünün bakılmamak; %16,2'sinin bunamak ve yalnızlıktır. Köylerdeki yaşlıların en önemli ortak sorunu da sağlık sorunudur. Sağlık sorunu ve ekonomik sorunların yanı sıra yaşlıların temizlik, kişisel bakım ve ulaşım sorunu, sağlık hizmetlerinin köye gelmemesi, başkalarına muhtaç olmak, vd. sorunları da bulunmaktadır.

- **Yaşam Kalitesi Ölçeği:** Yaşam kalitesinin ölçümleri objektif ve sübjektif olmak üzere iki yönden değerlendirilmektedir. Sübjektif ölçümler, yaşamdan duyulan memnuniyet veya memnuniyetsizlik gibi psikolojik özellik gösterirken objektif ölçümler; gelir düzeyi, eğitim ve sağlık durumu gibi sosyo-ekonomik değişkenlerle ilişkilidir. Buna göre yaşam kalitesi; bireyin fiziksel, psikolojik ve sosyal açılarından iyilik hali olarak ifade edilmektedir (Görgün-Baran, 2008). Dolayısıyla araştırmada, örnek yaşlıların yaşam kalitesi belirlenirken sübjektif ve objektif ölçümlerle yaşlıların fiziksel, psikolojik ve sosyal iyilik halleri de ortaya konmuştur. Araştırmada ilçe merkezi ve köylerde yaşayan yaşlıların genel yaşam kalitesi oldukça yüksek bulunmuştur. Diğer yandan, köylerdeki yaşlıların sosyal alan ortalaması, diğer alt boyutlara göre oldukça düşük bulunmuştur. Bu durum, bireysel görüşmelerin Pandemi yasaklarının kaldırılmasının akabinde yapılması ve Pandemi etkilerinin devam etmesine bağlı olarak yaşlıların sosyal yaşam ortamının değişmesine bağlanabilir. Yaşam kalitesinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan analizde de genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği belirlenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre hem genel yaşam kalitesi hem de alt boyutlarında, erkek yaşlıların yaşam kalitesinin kadın yaşlılardan daha yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmada, tanısı konmuş hastalığı bulunan yaşlıların hastalığı bulunmayan yaşlılara göre yaşam kalitesinde farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre de genel yaşam kalitesi ve alt boyutları ile sağlık sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) söz

konusudur. Sağlık sorunu olmayan yaşlıların yaşam kalitesi, sağlık sorunu olanlara göre oldukça yüksek bulunmuştur. Bu durum, yaşam kalitesi ölçeği alt boyutlarında da değişmemektedir. Sonuçlara göre sağlık sorununun yaşının hayatını zorlaştırdığı, dolayısıyla yaşam kalitesini olumsuz etkilediği söylenebilir. Yaşlıların sosyal güvenceye sahip olma/olmama durumlarının yaşam kalitesini etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre de hem genel yaşam kalitesi hem de alt boyutlarıyla sosyal güvenceye sahip olma durumu arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Sosyal güvencesi olan yaşlıların olmayanlara göre yaşam kalitesi puanının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, köylerdeki yaşlıların %95,6'sının sosyal güvenceye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum, yaşlıların sosyal güvenceye sahip oldukları kurumlardan, sabit gelire sahip olduklarına da işaret etmektedir. Dolayısıyla yaşlılık döneminde, maddi sorun ve sağlık sorunu yaşayan yaşlıların sosyal güvenceye sahip olmaları, hayatlarını kısmen de olsa kolaylaştırmakta; bu da yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir. Araştırmada yaşam kalitesinin yaş gruplarına göre değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre genel yaşam kalitesi ve tüm alt boyutlarının yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği belirlenmiştir. Genel yaşam kalitesi ve alt gruplarının tamamında da özellikle 85+ yaş grubunun yaşam kalitesi puanı, diğer yaş gruplarına göre oldukça düşüktür. Araştırmada, yaşam kalitesinin eğitim düzeyine göre değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarından hem genel yaşam kalitesi hem de alt boyutlarının eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği belirlenmiştir. Genel yaşam kalitesinin eğitim düzeyine göre en düşük puan ortalaması okur-yazar olmayanlara aittir. Bu durum alt boyutlarda da benzerlik göstermektedir. Bireysel görüşmeler sırasında da bazı yaşlılar okur-yazar olmadıkları için yaşadıkları zorlukları (cep telefonu kullanamama, hastane randevusu alamama, bir yerde aradıkları adresi bulamama, banka işlemlerini yapamama, vd.) dile getirmişlerdir. Dolayısıyla eğitim düzeyinin düşük olmasının da yaşlıların yaşam kalitesini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Araştırmada, yaşam kalitesinin medeni duruma göre değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarından genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır. Genel yaşam kalitesinin medeni

duruma göre en düşük puanı, eşi vefat eden yaşlılara aittir. Medeni durumun puan ortalamaları, alt boyutlarda farklılık göstermektedir. Örneğin, fiziksel alanda en düşük puan eşi vefat edenlere ait iken psikolojik, çevresel ve sosyal alanlarda en düşük puan, boşanmış yaşlılara aittir. Genel yaşam kalitesinin ilk evlilik yaşına göre en düşük puanı, 13-19 yaş aralığında evlenen yaşlılara aittir. İlk evlilik yaşına göre puan ortalamaları, yaşam kalitesi ölçeğinin alt boyutlarına göre de benzerlik göstermektedir. Bu sonuçlara göre erken yaştaki evliliklerin yaşam kalitesini olumsuz etkilediği söylenebilir. Araştırmada, köylerdeki yaşlıların yaşam kalitesinin ekonomik durumu hakkındaki düşüncesine göre yapılan analize göre genel yaşam kalitesinin yanı sıra fiziksel, çevresel, psikolojik ve sosyal alanlarda da yaşlıların ekonomik durumu hakkındaki düşüncelerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Genel yaşam kalitesine göre ekonomik durumunu “çok iyi” olarak değerlendiren yaşlıların yaşam kalitesi puanları daha yüksek bulunmuştur. Diğer yandan, yaşlıların yaşam kalitesinin yaşlılığı olumlu veya olumsuz algılamalarına bağlı olarak değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre de yaşlılık algısı ile genel yaşam kalitesi ve tüm alt boyutları arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Yaşam kalitesinin yaşlıların hayat memnuniyetine göre değişme gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarından da genel yaşam kalitesi ve alt boyutlarının hayat memnuniyeti ifadelerine göre anlamlı farklılık ($p<0,05$) gösterdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla araştırma kapsamındaki yaşlıların olumlu yaşlılık algısı, ekonomik durumunu çok iyi olarak algılaması ve hayatından memnun olması, yaşam kalitesini de pozitif yönde etkilemektedir.

- **Geriatrik Depresyon Ölçeği:** Yaşlılık döneminde bireyin bedensel sağlığı bozulmaya başlamakta ve birey; biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak birbirini etkileyen faktörlere bağlı sorunlar yaşamaktadır. Yaşlıların sağlık sorunlarının artması; evlat, eş, yakın akraba ve akranlarının vefat etmesi; çalışma hayatının sona ermesi; ekonomik problemlerini çözememesi; çocuklarının hasretini çekmek zorunda kalması; saygı görmemesi; muhtaçlık; güçsüzlük; çaresizlik ve amaçsızlık; otorite kaybı; karamsarlık; vd. olumsuzluklar, yaşlıların ruhsal sorun yaşamada etkili olmaktadır. Yaşlılar, bu olumsuzluklarla mücadele edemediğinde (başa çıkma yolu bulamadığında), depresyon, demans gibi birçok ruhsal sorunla karşı karşıya kalmaktadır.

Araştırmada, köylerdeki yaşlıların eğitim düzeyine göre depresyon durumu incelendiğinde okur-yazar olmayan yaşlıların %20,6'sının olası depresyon düzeyinde, %19,1'inin de kesin depresyon düzeyinde sorun yaşadığı belirlenmiştir. Herhangi bir okul mezunu olmayıp sadece okur-yazar olan yaşlıların %8,5'i olası depresyon, %10,4'ü de kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. İlkokul mezunu olan yaşlıların %2,8'i olası depresyon, %3,6'sı ise kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Bulgulara göre yaşlıların eğitim düzeyi yükseldikçe depresyon sorunu yaşayanların oranı da düşmektedir. Diğer yandan geçim kaynağı emekli aylığı olan yaşlıların çoğu depresyon sorunu yaşamazken yaşlılık aylığı ile geçinen yaşlıların %20,3'ü olası depresyon ve %16,2'si de kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Geçim kaynağı dul-yetim aylığı olan yaşlıların %4,7'si olası depresyon, %12,5'i ise kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Bulgulara göre yaşlıların eğitim ve gelir düzeyi yükseldikçe depresyon düzeyinin düştüğü söylenebilir. Diğer yandan sağlık sorunu bulunan ve bulunmayan yaşlılar; hastalık sayısı fazla ve az olan yaşlılar; sosyal güvencesi bulunan ve bulunmayan yaşlılar arasında depresyon düzeyi bakımından anlamlı farklılık bulunmuştur. Örneğin, sağlık sorunu olan yaşlıların %12,1'i, sağlık sorunu olmayan yaşlıların %2,6'sı kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Hastalık sayısı dört ve daha fazla olan yaşlıların da yüksek oranda kesin depresyon sorunu yaşadığı belirlenmiştir. Diğer yandan sosyal güvencesi bulunmayan yaşlıların %29,6'sı kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Yaşlıların yaşlılık algısı, yaşlılık kavramını tanımlaması, aile dışındaki kişilerle ilişkileri ve yakın aile üyeleriyle ilişkilerinde yaşadığı zorluğun ölçüsü gibi konulardaki düşüncelerine göre de depresyon düzeyleri belirlenmiştir. Buna göre yaşlılık algısı olumsuz olan yaşlıların %12,4'ü olası ve kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Diğer yandan yaşlılığı olumsuz tanımlayan yaşlıların %10,9'u olası depresyon, %12,4'ü de kesin depresyon düzeyinde sorun yaşamaktadır. Aile dışındaki kişilerle ilişkilerinden hiç hoşnut olmayan ve çok az hoşnut olan yaşlıların %100,0'ı kesin depresyon düzeyinde sorun yaşarken yaşlıların yakınlarıyla ilişkilerinde baskı ve kontrole ilgili yaşadığı zorluğun ölçüsüne göre çok az zorluğu bulunan yaşlıların %77,4'ü depresyon sorunu yaşamamaktadır. Bulgulara göre yaşlılığı olumsuz algılayan ve tanımlayan yaşlılarla sosyal ilişkilerinden memnun olmayan yaşlıların depresyon düzeyinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmada

cinsiyet ve depresyon düzeyi arasında yapılan analize göre değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Analize göre kadın yaşlıların depresyon düzeyi, erkek yaşlılardan daha yüksektir. Bu sonuca göre özellikle kırsalda yaşayan kadınların gençlik dönemlerinde yaşam sorumluluklarının (yüklerinin) ağır olması ve bunun yaşlılıkta da kısmen de olsa devam etmesinin kadın yaşlıların ruhsal olarak olumsuz etkilenmelerine neden olduğu söylenebilir. Depresyon düzeyi ile sağlık sorunu ve sosyal güvenceye sahip olma arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Sağlık sorunu olan yaşlıların sağlık sorunu olmayanlara göre depresyon düzeylerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan sosyal güvenceye sahip olmayan yaşlıların da depresyon düzeyleri yüksek bulunmuştur. Yaşlıların yaşlılığı algılama ve yaşlılık tanımına yönelik düşünceleriyle depresyon düzeyi karşılaştırmasına göre de değişkenler arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Bu değişkenlerin puan ortalamasından, olumsuz algısı olan yaşlıların depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Sonuçlara göre maddi yoksunluğu ve hastalığı bulunan; yaşlılığı olumsuz algılayan yaşlıların yaşadıkları sorunlar nedeniyle ruhsal durumlarının da olumsuz etkilendiği anlaşılmaktadır. Araştırmada, yaşlıların yaş grupları ve depresyon düzeyi arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Yaş grupları puan ortalamalarından da 85+ yaş grubundaki yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yaşlıların yaşadıkları yere (ilçe merkezi, ova ve orman köyleri) göre de analiz yapılmış; depresyon düzeyi ile yaşanan yer arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Yaşlıların eğitim düzeyine göre depresyon durumu arasında da anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Puan ortalamasına göre okur-yazar olmayan yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, okur-yazar olmayan yaşlıların hayatlarının daha zor olduğuna ve bunun da ruhsal durumlarını olumsuz etkilediğine işaret etmektedir. Yaşlıların medeni durumu ve depresyon düzeyi karşılaştırmasında da değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Bu karşılaştırmanın puan ortalamasına göre boşanmış yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yaşlıların ilk evlilik yaşı, temel geçim kaynağı, geçim kaynağı ve hastalık sayısı ile depresyon düzeyi arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Yaşlıların ilk evlilik yaşı puan ortalamasından, 13-19 yaş aralığında evlenen yaşlıların depresyon düzeyinin

daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Demografik bulgulara göre bu yaş aralığında evlenenlerin çoğu (%63,8) kadın yaşlılardır. Dolayısıyla hem cinsiyet hem de küçük yaşta ağır sorumlulukların üstlenilmesine bağlı olarak kadın yaşlıların ruhsal yönden olumsuz etkilendikleri söylenebilir. Temel geçim kaynağı ve depresyon ilişkisi puan ortalamalarına göre temel geçim kaynağı başka olan yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Puan ortalaması geçim kaynağı bakımından incelendiğinde ise yaşlılık aylığı ile geçinmek zorunda kalan yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Hem temel geçim kaynağı hem de geçim kaynağı biçimine göre gelir düzeyi düşük olan yaşlıların ruhsal bakımdan da olumsuz etkilendikleri anlaşılmaktadır. Diğer yandan, hastalık sayısı dört ve üzeri olan yaşlıların puan ortalamasına göre depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bulgulara göre sağlık sorunu bulunan (özellikle de birden fazla sağlık sorunu bulunan) yaşlıların ruhsal bakımdan olumsuz etkilendiği anlaşılmaktadır. Yaşlıların geleceğe yönelik düşüncesi, en önemli sorunu ve en büyük korkusu ile depresyon düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Puan ortalamasına göre geleceğini düşündüğünde kendini mutsuz hisseden; en önemli sorununu yakınlarının vefatı (Eşi, oğlu, kızı, yakın akraba veya arkadaşları) olarak gören ve en büyük korkusunun “bakılmamak” olduğunu belirten yaşlıların depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmada ayrıca, yaşlıların yaşam kalitesi alt boyutları (fiziksel, çevresel ve sosyal alan) ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere de analiz yapılmıştır. Analizler, yaşlıların sağlık ve uyku memnuniyeti; günlük işlerini yapabilmesi için gereken tıbbi ihtiyacı; bedensel hareketlilik becerisi; iş görme kapasitesi; ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli paraya sahip olma durumu; yaşadığı ev ve sağlık hizmetlerine ulaşma koşulları, günlük yaşam ve arkadaş desteğinden memnuniyeti; yakınlarıyla ilişkilerinde yaşadığı zorluğun derecesi gibi değişkenlerle yapılmıştır. Analizi yapılan tüm değişkenler ve depresyon düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Değişkenler puan ortalamasına göre incelendiğinde sağlığından çok az hoşnut olan yaşlıların (491.89) depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Puan ortalamasına göre uykusundan hiç memnun olmayan ve günlük işlerini yapabilmesi için gereken tıbbi ihtiyacı aşırı derecede olan yaşlıların depresyon düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Yaşlıların bedensel

hareket becerisi puan ortalamasına göre de hareket becerisini çok kötü olarak derecelendiren yaşlıların depresyon düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Puan ortalaması iş görme kapasitesine göre incelendiğinde ise iş görme kapasitesinden hiç memnun olmayan yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. İhtiyaçlarını karşılamak için hiç parası olmayan yaşlıların da depresyon düzeyi yüksek bulunmuştur. Yaşlıların yaşadıkları evin koşullarından memnuniyet derecesine göre ev koşullarını ne hoşnut ne değil olarak derecelendiren yaşlıların depresyon düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Puan ortalaması sağlık hizmetlerine ulaşma koşullarına göre incelendiğinde ise bu koşullardan çok az hoşnut olan yaşlıların depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile dışındaki kişilerle ilişkilerinden, günlük yaşamından hiç hoşnut olmayan ve arkadaş desteğinden çok az hoşnut olan yaşlıların da depresyon düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Araştırmada yaşlıların günlük yaşam aktivitesi ölçeğine göre depresyon düzeyini belirlemek amacıyla da analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yaşlıların günlük yaşam aktivitesi ölçeğiyle depresyon düzeyi arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Ölçeğin puan ortalamasına göre tam bağımlı yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bulgulara göre yaşlıların ekonomik durumu, bedensel sağlık sorunu, fiziksel ortamından memnuniyeti, yaşlılık algısı, kendi işini yapabilme yeterliliği, uyku bozukluğu, sosyal ilişkileri, günlük yaşam aktivitesi, vd. durumlarda yaşadığı sorunların ruh sağlığını da olumsuz etkilediği söylenebilir. Diğer yandan araştırmada, yaşlıların yaşam kalitesi-psikolojik alan alt boyutu ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla da analiz yapılmıştır. Analizler yaşlıların yaşamdan keyif alma, yaşamını anlamlandırma, dikkatini toplama, bedensel görünümünü kabullenme, kendisinden hoşnutluk ve olumsuz duygulara kapılma ölçüsü değişkenleriyle yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre tüm değişkenler ve depresyon düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Değişkenler puan ortalamasına göre incelendiğinde yaşamdan keyif alma ölçüsünü, “orta derecede” olarak değerlendiren yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yaşamını orta derece anlamlı bulan yaşlıların depresyon düzeyi daha yüksektir. Yaşlıların dikkatini toplama ölçüsünün puan ortalamasına göre dikkatini hiç toplayamayan ve çok az toplayan yaşlıların depresyon düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Bedensel görünüşünü kabullenme

ölçüsüne göre bedensel değişikliklerini çok az kabullendiğini belirten yaşlıların depresyon düzeyi daha yüksektir. Diğer yandan kendinden hiç hoşnut olmayan ve olumsuz duygulara çoğunlukla kapıldığını belirten yaşlıların da depresyon düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Sonuç olarak bulgulara göre gelir ve eğitim düzeyi düşük olan, sağlık sorunu yaşayan, sosyal güvenceye sahip olmayan, günlük yaşamda bağımlı olan, yaşlılık algısı olumsuz olan, vd. olumsuzlukları yaşayan yaşlıların depresyon düzeyi de artmaktadır.

- **Günlük Yaşam Aktivitesi Ölçeği:** Araştırmada yaşlıların günlük yaşamlarında beslenme, banyo yapma, öz bakım, tuvalete gitme, giyinme, düzgün düzeyde yürüme, merdiven kullanma ve yataktan kalkma gibi aktivitelerinde bağımsız olup olmadıklarını belirlemek amacıyla Günlük Yaşam Aktivitesi Ölçeğinden yararlanılmıştır. Bulgulara göre yaşlıların çoğu yemeklerini bağımsız olarak yemekte ve banyo yaparken yardım almamaktadır. Yaşlıların çoğu günlük bakımında yardıma ihtiyaç duymamakta ve giyinirken yardım almamaktadır. 85+ yaş grubundaki yaşlıların %20,3'ü kabızlık sorunu ve bu yaş grubundaki kadın yaşlıların %78,7'si de idrar kaçırma problemi yaşamaktadır. Bireysel görüşmeler sırasında da özellikle ileri yaştaki kadınların önemli sorunlarından birinin de idrar kaçırma olduğu öğrenilmiştir. Yaşlıların çoğu tuvalete yalnız gitmekte ve yataktan kalkarken yardım almamaktadır. Dolayısıyla araştırma kapsamındaki yaşlıların yüksek oranda günlük aktivitelerinde, bağımsız olarak yaşamlarını sürdürdüğü söylenebilir. Buna göre yaşlıların %73,1'inin tam bağımsız; %23,3'ünün orta derecede bağımlı; biri kadın, diğeri erkek olmak üzere toplam 2 kişinin de tam bağımlı olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, yaşlıların cinsiyeti, sağlık sorunu, yaş grupları ve hastalık sayısı ile bağımlılık düzeylerini karşılaştırmak amacıyla analizler yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yaşlıların cinsiyeti ve bağımlılık düzeyi arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur. Bağımlılık düzeyine göre erkek yaşlıların günlük yaşamını sürdürürken kadın yaşlılardan daha bağımsız oldukları belirlenmiştir. Diğer yandan yaşlıların sağlık sorunu, yaş grupları ve hastalık sayısı ile bağımlılık düzeyi arasında da anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunmaktadır. Sağlık sorunu olmayan yaşlıların sağlık sorunu olanlardan daha bağımsız yaşadıkları söylenebilir. Bulgulara göre 65-74 yaş grubundaki yaşlıların diğer yaş gruplarından daha bağımsız olarak yaşamlarını sürdürdükleri de anlaşılmaktadır. Tek hastalığı olan yaşlılar da birden fazla hastalığı olan yaşlılardan daha bağımsız olarak yaşamlarını sürdürmektedir.

B. ÖNERİLER: Yaşlılık ve yaşlanma kavramları Antik Çağ'dan bu yana (tarihsel süreçte) insanların (Cicero, Platon ve Aristoteles gibi ünlü filozofların) ilgisini çeken bir konu olmakla birlikte; günümüzde demografik yapının hızla değişmesi, tüm Dünya'da ve ülkemizde yaşlılık konusunu odak noktası haline getirmiştir. Ülkemizde son yıllarda fark edilen ve önem kazanan bu konuyla ilgili çok boyutlu politikalara ihtiyaç bulunmaktadır. Çünkü demografik dönüşüm; sağlık sistemi, ekonomik ve sosyal sistemlerin de dönüşümünü ve yeniden yapılandırılmasını gerektirmektedir. Toplumsal yaşlanma, başta Devlet olmak üzere toplumdaki tüm kurumları ve bireyleri kapsayan ve etkileyen çok yönlü bir konudur. Dolayısıyla yaşlıların geneli ile ilgili sorunların çözümüne yönelik belirlenecek politikalar ve alınacak kararlar; özelde, Kadırlı kırsalındaki yaşlıları da ilgilendirmektedir. Araştırma kapsamındaki yaşlıların belirlenen sorunlarıyla ilgili önerilere aşağıda yer verilmiştir.

⇒ Araştırma sonuçlarına göre eğitim bileşeni bakımından kadın yaşlıların daha dezavantajlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle 85+ yaş grubunda, kadın yaşlıların eğitim düzeyi erkek yaşlılara göre oldukça düşüktür. Çocukluk dönemlerinde, toplumda kız çocuklarının okutulmasının gereksiz olduğu düşüncesinin hakim olması nedeniyle kadın yaşlılar, eğitim olanaklarından mahrum bırakılmıştır. Başka bir ifadeyle kadın yaşlıların çoğu eğitim olanaklarına erişemedikleri için eğitimsiz kalmaya mahkum edilmiştir. Ancak bu mahrumiyet, onları çocuklarını okutmaya güdülemiş ve yaşlıların çocuklarının çoğu üniversite okuyarak meslek sahibi olmuştur. Diğer yandan bireysel görüşmelerde, kadın yaşlıların çoğu eğitim eksikliğine bağlı olarak çeşitli sorunlar yaşadıklarını ve imkan olsa okuma-yazma öğrenmek istediklerini dile getirmişlerdir. Temel sorun olarak da hastaneye tek başına gidemediklerini; gitmek zorunda kaldıklarında da işlemleri yapabilmek için başkalarından yardım istemeye mecbur kaldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca yaşlıların eğitim düzeyinin düşük olması, çağın gereği olan teknolojiye ilgi duymalarını ve teknolojinin sağladığı kolaylıklardan yararlanmalarını da engellemektedir. Seyyar'a göre de ortalama ömrün uzadığı bir çağda yaşlıların sürekli olarak eğitim alma hakkı, sosyal hakların bir parçasıdır. **Geragoji** (Yaşlı Eğitimi) modelinin yapılanmasında ve yaşlılara sunulacak

eğitim programlarında yaşlıların heterojen özellikleri, farklı ihtiyaç ve talepleri dikkate alınmalıdır. Geragojinin amacı, bilgilendirme yoluyla yaşlıların öz güveni ve şahsi sorumluluk duygularını güçlendirmek, öz saygılarını korumalarına yönelik manevi bilinci ve kendini değerli görme hissini geliştirmektir. Her yaşta, insanın yeni bilgiye duyduğu ihtiyaç ve yeni şeyler öğrenme isteği; hem kişinin belirli bir eğitimi talep etmesini hem de bu talepleri karşılayacak etkin bir eğitim sisteminin varlığını gerektirmektedir. Dolayısıyla bir ülkenin eğitim sisteminin yaşlıların da eğitim ihtiyacını karşılayacak esnek bir yapıya sahip olması önem taşımaktadır. Bir ülkede yaşlıların herkes gibi eşit vatandaş olarak yaşayabilmesi, kendilerine eşit sosyal hakların verilmesi ile mümkündür (Seyyar, 2020). Bu bağlamda, özellikle kırsalda yaşayan ve okuma-yazma öğrenmek isteyen yaşlılar için yerelde Belediye ve Halk Eğitim Merkezi işbirliğiyle okuma-yazma kursları açılmalı ve bunun yanı sıra teknoloji eğitimi (özellikle cep telefonu, vd. elektronik aletler) de verilerek yaşlıların günlük hayatta ihtiyaç duydukları iş ve işlemleri bağımsız olarak yapabilmelerine imkan tanınmalıdır. Ayrıca, araştırma kapsamındaki yaşlıların sağlıklı yaşlanmaya bağlılık konusunda da bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Sağlıklı beslenme, aktif ve başarılı yaşlanma, vd. konularda, yaşlılara eğitim verilerek onlarda farkındalık oluşturmak için sosyal hizmetler, halk eğitimi, vb. kurum elemanlarının yaşlılara ulaşmasına yönelik düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır. Genelde ise Devletin eğitim politikalarının yaşlıları da kapsamı, başka bir ifadeyle Geragojinin alanlaştırılması ve yaşlılara yaşam boyu öğrenme fırsatlarının oluşturulması gerekmektedir. Örneğin, 2016 yılında Akdeniz Üniversitesi bünyesinde eğitime başlayan Tazelenme Üniversitesi, yaşam boyu öğrenme temelinde 60 ve üzeri yaştaki bireylere, eğitim olanağı sunmaktadır. Diğer yandan, görsel basında (TV) yaşlılarla ilgili bilgilendirici ve örnek olacak programların yayınlanması da önem taşımaktadır.

⇒ Araştırma kapsamındaki yaşlıların çoğunu kadınlar oluşturmaktadır. Yaşlılıkla ilgili çalışmaların çoğunda ve TÜİK nüfus verilerinde de 65+ nüfusta kadın yaşlı oranı daha yüksektir. Diğer yandan, doğuşta

beklenen yaşam süresine göre ülkemizde kadın yaşlıların erkek yaşlılardan ortalama 5,4 yıl uzun yaşayacakları ve yaşlılığın kadınlaştığı da düşünüldüğünde kadın yaşlılarla ilgili sosyal, ekonomik politikalara ve eğitim politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal ve ekonomik alanlardaki toplumsal cinsiyet eşitsizliği, özellikle yaşlılık döneminde, kadınları daha fazla etkilemektedir. Dolayısıyla eğitim seviyesinin düşük olması, kırsalda çalışma imkanının ve emeklilik haklarının yetersizliği; buna bağlı olarak ortaya çıkan yoksulluk, kadın yaşlılarda daha yüksek orandadır. Kurt'a (2008) göre yoksul yaşlılar, gelirlerinin büyük bir bölümünü temel gıda, temel ihtiyaçlar ve sağlık harcamalarını karşılamak amacıyla kullanmak zorundadır. Bu durum da onların yetersiz beslenme, yetersiz barınma ve sağlık ihtiyaçlarını ihmal etme riski ile karşılaşmalarına neden olmaktadır. Araştırma kapsamındaki kadın yaşlıların tamamına yakınının ev hanımı olduğu belirlenmiştir. Bu da yaşlı kadınların çoğunun kendisine ait emeklilik imkanının bulunmadığını göstermektedir. Özellikle 85+ yaş grubundaki kadın yaşlıların çoğu (%47,5) yaşlılık aylığıyla geçinmek zorunda olup sosyal güvence olarak da yeşil karttan yararlanmaktadır. Yaşlıların gençlik dönemlerinden itibaren taşıdıkları olumsuzlukların yanı sıra yaşlılıkla birlikte artan sağlık sorunları, yetersiz sosyal güvence (ilaçların çoğunun satın alınmak zorunda kalınması), düşük gelir, vd. sorunlar; özellikle kadın yaşlıları birçok yönden dezavantajlı hale getirmektedir. Bu yüzden, yaşlıların sosyal yardımlarla desteklenmelerinin yanı sıra onların deneyim ve üretim kapasitelerinden yararlanılacak organizasyonlara da ihtiyaç bulunmaktadır. Günümüzde, Dünya'da yaşlıları önemseyen bir ekonomik anlayış olan "Gümüş Ekonomi" olarak adlandırılan bir ekonomik sisteme yönelik söz konusudur. Bu anlayış; yaşlıların ekonomik faaliyetler aracılığıyla toplumsal hayata dahil edilmesi, yaşam kalitesinin sağlanması, istihdamının artırılması ve ihtiyaçlarını karşılayacak yenilikçi politikaların oluşturulmasını hedeflemektedir. Bu anlayış doğrultusunda, araştırma kapsamındaki kadın yaşlıların üretime ve toplumsal hayata dahil edilmesi amacıyla ülkemizde de örneklerinin bulunduğu "Kadın Kooperatifleri"nin

kurulması gerekmektedir. Kooperatifler aracılığıyla her bakımdan mağduriyet yaşayan kadın yaşlıların sahip oldukları bilgi ve deneyimlerinden yararlanılacak faaliyetlerin organize bir yapı içinde değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Örneğin yöresel yemekler, el işleri, halı-kilim dokuma, vd. faaliyetlere dayalı üretim çıktıları; organize bir yapının aracılığıyla pazarlanabilir, kadın yaşlılara hem ekonomik katkı hem de sosyalleşme imkanı yaratılabilir. Bu yapılanmada, sivil toplum örgütleri ve kamu da yer aldığı hizmetlerin denetlenmesi, yaşlıların hizmetlerden ne ölçüde yararlandığının kontrolü ve diğer boyutuyla bu hizmetlerde görevlendirilecek gençlere istihdam olanağı da sağlanacaktır. Çünkü yaşlılara gelir kaynağı oluşturma ve onları hayata dahil ederek aktif yaşlanmalarına katkı sağlama hedefi, daha organize bir yapıyla amaca ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Özetle yaşlı kadınların eğitim ve gelir düzeyinin düşük olması, artan sağlık sorunları, sosyal güvence ve sosyal destek yetersizliği, vd. sorunları, çok boyutlu düzenleme yapılmasını gerektirmektedir.

- ⇒ Bireysel görüşmeler sırasında, çiftçi olduğunu belirten kadınlar; kendilerine çiftçi belgesi verilmesine rağmen çiftçi (tarım) BAĞ-KUR'undan yararlanamadıklarını belirtmişlerdir. Bu yüzden, isteğe bağlı BAĞ-KUR yaptıklarını, bu sistemde de yüksek prim ödenmesine rağmen emekli maaşlarında pek fark olmadığını, dolayısıyla kadın oldukları için bu konuda da mağduriyet yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Dolayısıyla Sosyal Güvenlik Sistemine yönelik düzenlemelerde, kadın çiftçilerin de desteklenmesi önem taşımaktadır. Pozitif ayrımcılığı hak eden kadın çiftçilerin istihdamı ve tarımsal faaliyetlerini sürdürmeleri için onları teşvik eden düzenlemeler de yapılmalıdır. Ayrıca, hangi iş dalında olursa olsun çocuk sahibi kadınların sigortalı olmadan önce gerçekleşen doğum/doğumları nedeniyle hizmet borçlanmasının da yapılması gerekmektedir. Böylece yaşlılıkta, kadınların en azından sosyal güvence ve düzenli aylık gelir elde etmesi mümkün olacaktır.
- ⇒ Araştırma kapsamındaki yaşlıların toplumsal cinsiyet bağlamındaki görüşlerine göre ailede karar süreçlerinde, çoğunlukla erkek yaşlılar söz sahibidir. Dolayısıyla evin geçimini sağlama görevinin erkeğe ait

olduğu; erkeğin “evin reisi” olarak konumlandırıldığı ve tüm karar süreçlerinde tek söz sahibinin erkek olduğu düşüncesi ağırlıktadır. Köylerdeki kadın yaşlılar, gençlik dönemlerinde bitkisel/hayvansal üretim yaptıklarını ve tarım dışında da gelir getirici faaliyetlerde yer aldıklarını belirtmelerine rağmen bulgulardan kadının en önemli görevinin ev işlerini yapmak olduğu, yani kadınlara “ev hanımı” görevinin yüklendiği anlaşılmaktadır. Bu konumlandırma da kadının toplumsal hayatta deneyim ve kendine ait gelir kazanmasını engellemektedir. Dolayısıyla kadın yaşlandığında ya da eşini kaybettiğinde, hayatını sürdürebilecek ihtiyaçlarını karşılama deneyimi ve ekonomik güvencesi olmadığı için oldukça zorlanmaktadır. Araştırma kapsamındaki eşi vefat eden ve çocukları uzakta olan kadın yaşlının biri: “Başı kesilmiş tavuk gibi kaldım.” ifadesiyle bu çaresizliğini dile getirmiştir. Çocukları uzakta olan veya çocuğu olmayan ve yalnız yaşayan özellikle de yaşlı kadınlar, her bakımdan sıkıntı yaşamaktadır. Örneğin sağlık problemleri olduğunda merkeze ulaşımında sorun yaşamakta; maaş çekme, alış-veriş yapma ve diğer ihtiyaçlarını karşılamada oldukça zorlanmaktadır. Dolayısıyla yaşlıların en azından maaş alma işlemlerinin kolaylaştırılması gerekmektedir. Örneğin, yatalak hastalara uygulandığı gibi yaşlıların çoğunun aldığı yaşlılık aylığının kapıda maaş ödeme hizmeti ile ödenmesi, köylerdeki yaşlılara kolaylık sağlayacaktır. Diğer yandan, yalnız yaşayan yaşlı kadınlar kadar erkek yaşlıların da sorunları bulunmaktadır. Onlar da eşleri vefat ettiğinde ev işi, yemek yapma, vd. rutin işleri yapmayı bilmedikleri için başkalarına muhtaç olmaktadır. Dolayısıyla yaşlıların bağımsız yaşayabilmeleri, önceden hayat deneyimi edinmesini gerektirmektedir. Bu yüzden, başta aile olmak üzere toplumun diğer kurumlarına da görev düşmektedir. Çocukluk çağında kız, erkek ayrımı yapmadan ailelerin çocuklarını hayata hazırlamaları ve sorumluluk vermeleri gerekmektedir. Geleneksel aile kalıpları, birdenbire değiştirilemeyeceği için de yaşlıların başta sağlık hizmetleri olmak üzere diğer hizmetlere de kolay erişebilmeleri için ihtiyaçların yaş grupları ve cinsiyete göre yerinde tespit edilmesi ve gerekli düzenlemelerin acilen hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu

konuda, özellikle yerel yönetimlere büyük görev düşmektedir. Bireysel görüşmelerde, hiç kimsesi ve yaşlılık aylığı dışında geliri olmayan bir kadın yaşının (98) iş göremez halde olduğu için yemeğinin komşusu tarafından yapıldığı ve evinin temizliğine de 15 günde bir belediye elemanlarının geldiği öğrenilmiştir. Görüşme sırasında, yaşlı kadının oturduğu 2 odalı evin yıllarca temizlenmemiş gibi bir durumda olduğu ve yaşının sağlığını tehdit ettiği de gözlenmiştir. Aslında Belediye tarafından verilen bu hizmet, iş göremez kadın/erkek yaşlı için büyük bir nimettir. Ancak bu hizmetle görevlendirilen kişilerin ve yaptıkları işlerin de denetlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla yaşlıların yararına alınan kararlar ve verilen hizmetlerle ilgili olarak denetim mekanizması da işlevsel hale getirilmelidir.

⇒ Araştırma kapsamındaki yaşlıların (özellikle ileri yaştakilerin) yaşlılık algısı, genellikle olumsuzdur. Yaşlıların yaşlılık algısı cinsiyete, yaş gruplarına, sağlık sorununa, gelir ve eğitim düzeyine, medeni duruma göre değişme göstermektedir. Kadınların erkeklere, sağlık sorunu olanların olmayanlara, gelir ve eğitim düzeyi düşük olanın yüksek olana göre yaşlılık algısı daha olumsuzdur. Dolayısıyla araştırmada, yaşamdaki olumsuzlukların yaşlıların yaşlılık algısını da değiştirdiği belirlenmiştir. Bu olumsuz algı, bir yaşlının yazdığı “Yaşlılık” adlı şiirinden de anlaşılmaktadır. Yaşlıların yaşlılık algısını değiştirebilmek için genç kuşaklarla iletişimlerini güçlendirmek, onları sosyal ve eğitsel aktivitelere yönlendirmek, onlara sorumluluk verilerek yaşam deneyimleri ve bilgi birikimlerinden yararlanabilecek ortamlar oluşturmak; özetle yaşlılara işe yaradıkları hissini yaşatacak eylemlerle onları hayata dahil etmek gerekmektedir. Yaşlıların hayatlarını daha yaşanabilir hale getirebilmek ve yaşlılık algılarını olumluya dönüştürebilmek için ayrı ayrı alanlarda farklı kurumların iş birliği ve koordinasyonuna ihtiyaç vardır. Sosyal politikalarla ilgili kurumlar, sağlık kurumları, yerel yönetim, eğitim kurumları, sosyal güvenlik kurumları, vd. resmi kurumların iş birliğiyle gençlerin yaşlıların bilgeliklerinden yararlanacağı, yaşlıların yeniliklere uyum sağlayabilmeleri için gençlerden bilgi öğrenebileceği; dolayısıyla hem kuşaklararası iletişimin sağlanacağı

hem de yaşlıların ilgi alanlarını değiştirebileceği ve sosyalleşebileceği ortamların oluşturulması gerekmektedir. Diğer yandan, köylerden birinde görüşülen bir yaşlıyla daha sonra aynı köyde diğer yaşlılarla görüşülürken karşılaşılmış; yaşlı kendisiyle yapılan görüşmenin terapi gibi geldiğini ve kendini birkaç gün çok iyi hissettiğini dile getirmiştir. Bu da bilimsel amaçlı da olsa yaşlılarla görüşmenin ve onları dinlemenin yaşlılar tarafından önemsendiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla kurumların (belediye, sosyal hizmetler, vd.) görevlendireceği kişilerin yaşlılarla aralıklı olarak eğitim, sağlık, vd. bilgilendirici konularda görüşme yapmaları ve onların sorunlarını dinlemeleri de önem taşımaktadır.

⇒ Yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak yaşlılık süresi de uzamakta, bu da yaşlıların sağlık sorunlarının artma riskiyle karşılaçıkları anlamına gelmektedir. Araştırmada, köylerdeki yaşlıların çoğunun tanısı konmuş en az bir hastalığının bulunduğu belirlenmiştir. Köylerde, yaşlıların bazıları kalabalık ortamda (çocukları, akrabaları, vd.) yaşamakta; ancak yalnız yaşayan yaşlılar da bulunmaktadır. Dolayısıyla yalnız ve ileri yaşlardaki yaşlıların yaşadığı köylerin çoğunda, sağlık ocağı ve toplu taşıma aracı bulunmadığı için özellikle de ulaşım problemi nedeniyle yaşlıların sağlık hizmetlerine erişimleri zorlaşmaktadır. Sağlık ocağı bulunan iki köyden birine aile hekimi ve diğer sağlık görevlileri atanmadığı için bu sağlık ocağından hizmet alınamamakta; diğer sağlık ocağında ise yazdırılan ilaçlar için ilçe merkezine gitmek zorunda kalınmaktadır. Dolayısıyla hem yaşlılar hem de diğer köy halkı, sağlık sorunları için il/ilçe merkezine gitmeye mecbur kalmaktadır. Araştırma bulgularına göre sağlık sorunu; yaşlıların yaşam kalitesini azaltmakta, yaşlılık algısını olumsuz etkilemekte, depresyon düzeyini yükseltmekte ve günlük yaşamdaki aktivitelerini olumsuz yönde etkileyerek onları bağımlı hale getirmektedir. Bu yüzden, köylere ulaştırılacak sağlık hizmetleri, özellikle yaşlılar için öncelikli hizmetler içinde yer almalıdır. Güler'in araştırmasında da köylerdeki yaşlıların sağlık hizmetlerine erişim konusunda yaşadığı sorunlar, bu araştırmayla benzerlik göstermektedir. Güler'e göre düzenli sağlık taramalarıyla birlikte, eczacı odaları ile iş birliğiyle kırsal kesimdeki yaşlı bireylere, düzenli

ilaç teminini sağlayacak merkezi bir sistemin geliştirilmesi ve yalnızca ilaç yazdırmak için veya köye gelen aile hekiminin yazdığı ilacı eczaneden almak için il/ilçe merkezlerine gitme zorunluluğunun ortadan kalkması, yaşlı bireyler için büyük bir kolaylık olacaktır (Güler ve ark., 2015). Sağlık sistemlerini yaşlı nüfusun ihtiyaçları ile uyumlaştırmak için ülkemizdeki sağlık sisteminde, yeni yapılanmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Çünkü yaşlılık dönemini sağlıklı ve bağımsız olarak geçirebilmesini sağlamak için yaşlıların hastalıklardan korunması, sağlık hizmetlerine ulaşabilme imkanının sağlanması ve bu konularda farkındalığın oluşturulması önem taşımaktadır. Dolayısıyla yaşlıların sağlık hizmetlerine ve diğer hizmetlere erişimlerinin sağlanması için başta yerel yönetim olmak üzere diğer kamu kuruluşlarının da harekete geçmesi önem taşımaktadır. Diğer yandan, örnek köylerdeki görüşmelerde, aile hekiminin sadece yatalak hastaların kontrolü için köye geldiği öğrenilmiştir. Dolayısıyla aile hekimliği sisteminin Sağlık Bakanlığı tarafından yeniden yapılandırılması ve hizmetlere göre görevlerin ayrıştırılması gerekmektedir. Merkezde aile hekimliği yapan doktorların yeterince hasta yükü bulunmakta ve köylere gitmek için zamanı kalmamaktadır. Bu yüzden, köylere gönderilecek aile hekimlerinin sadece köylerden, özellikle de köylerdeki yaşlılardan sorumlu olması, sağlık hizmetlerindeki kalitenin artmasına da katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra köylere gönderilecek aile hekimi ve sağlık ekiplerinin ulaşımı için teknolojik donanımlı ve acil durumlarda doktorun müdahale edebileceği teçhizatın bulunduğu araçlara da ihtiyaç bulunmaktadır. Sağlık ekiplerinin de yaşlıların düzenli olarak sağlık sorunlarını takip etmesi ve hastalıklarını kayıt altına alması; yaşlıların ilaçlarını temin etmesi ve ilaç alma düzenini ayarlaması; çocuklarıyla yaşayan yaşlıların ilaç takibi konusunda çocuklarını bilgilendirmesi ve koordineli çalışması gerekmektedir.

⇒ Köylerdeki yaşlılar, genellikle alıştıkları ortamda (çocukları, torunları, yakın aile üyeleri, vd.) yaşamayı tercih etmekte ve huzurevinde yaşamaya sıcak bakmamaktadır. İlçe merkezindeki yaşlıların bir kısmı da çocukları çalıştığı ve genellikle farklı yerlerde yaşadığı için ileriki yaşamlarında huzurevinde yaşamayı

düşünmektedir. Bu durum, farklı sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklere sahip olan yaşlılar için “*Karma Bakım Modellerinin*” oluşturulmasını gerektirmektedir. Görüşmeler sırasında köylerdeki yaşlıların aile bağlarının çok güçlü olduğu gözlenmiştir. Bu yaşlılar, güçlü aile bağlarının yanı sıra yaşadıkları ortamdaki ayrılmak istememektedir. Bu durum, yaşlıların uzakta yaşayan ve görüşme sırasında tesadüfen karşılaşılan çocukları tarafından da dile getirilmiştir. Yaşlıların çocukları, anne ve babalarına yanlarında bakmak istediklerini; ama onların buna razı olmadıklarını, kendi ortamlarından ayrılmak istemediklerini belirtmişlerdir. Ancak çocukların da kendilerine ait sorumlulukları (eş, çocuk, iş, vd.) bulunmakta ve akılları anne-babalarında kalmaktadır. Diğer yandan köylerde; yaşlıların yakın çevresinde bulunan, güven duyulan, işe ihtiyacı olan ve yaşlıların günlük işlerine de yardımcı olabilecek kişiler (akraba olsun ya da olmasın) bulunmaktadır. Dolayısıyla kendi ev düzenleri ve ortamlarında, yaşlıların uzun süreli bakımını sağlamak için köylerdeki yaşlılara bakmakla görevlendirilecek kişilere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu gerçekleştiğinde yaşlılar kendi ortamından uzaklaşmaya mecbur olmayacak (yerinde yaşlanacak), yaşlıların bakımıyla görevlendirilen kişilere istihdam olanağı sağlanacak ve yaşlıların çocuklarının da kaygıları azalacaktır. Ayrıca, aile içinde yaşlılara bakmakla yükümlü olan kişilere de sosyal desteklerin sağlanması veya bu desteklerin güncellenerek günümüz şartlarına uyarlanması gerekmektedir. Bunun yanı sıra bakım görevi üstlenen kişilerin emeklilik, sosyal güvence, vd. sosyal haklarına yönelik düzenlemelerin de yapılması gerekmektedir. Diğer yandan, ilçe merkezinde yaşlı bakım evi bulunmamaktadır. Önümüzdeki yıllarda, merkezde yaşayan yaşlı sayısının daha da artacağı düşünüldüğünde merkezdeki yaşlılar (kirada oturan, ev işlerini ve yemeğini yapamayacak durumda olan, kendine bakacak yakını olmayan, gönüllü olarak huzurevinde yaşamak isteyen, vd.) için de bakım hizmetlerine alternatif olacak bakım evine ihtiyaç bulunmaktadır.

⇒ Yaşlılık ve yaşlanma konusu, disiplinler arası bir konu olarak sadece tıp bilimini ilgilendiren değil sosyolojik, psikolojik, çevresel, mimari,

iktisadi ve politik yönü de olan çok boyutlu bir konudur. Bu yüzden, hızla yaşlanan ülkemizde yaşlıların çok boyutlu sorunlarına çözüm olacak hizmet modellerinin geliştirilmesi ve bu hizmetlerde görevlendirilecek nitelikli bireylerin yetiştirilmesi de önem taşımaktadır. Bu da, yaşlıların daha nitelikli hizmet almasına ve gençlere istihdam olanağı sağlanmasına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle ülkemizde birkaç üniversitede açılan Gerontoloji bölümünün diğer üniversitelere de yaygınlaştırılması ve yaşlılıkla ilgili yeni bilim dallarının (Gerontopsikiyatri, Psikogerontoloji, Tarihsel Gerontoloji, Psikogeriatri, Nörogerontoloji, Gerogoji, vd.) araştırma alanlarına bağlı olarak geliştirilmesi gerekmektedir. Diğer yandan, ülkemizde yeni gelişen Gerontoloji bilimi; yaşlanma ve yaşlılık süreçlerine ilişkin bilimsel araştırmaları gerçekleştiren, bulgulara dayalı olarak aktif yaşlanma politikaları üreten, yaşlanma ve yaşlılıkla ilgili var olan teorik yaklaşımları değerlendiren ve yenilerini oluşturan, uygulamalı çalışmalar sürdüren, tüm kuşakların yaşlanma süreçlerine ilişkin interdisipliner bir perspektifle sosyal, ekonomik, kültürel boyutları analiz eden bir bilim dalıdır (AÇSHB, 2016). Gerontolojinin ana amacı; yaşlıların yaşamını iyileştirmek, yaş ve yaşlılıkla ilgili sorunları önleme ve çözmeye yardımcı olmak olduğu için bu doğrultuda sosyal politikalar üretilmelidir. Bu politikaların üretilmesi için de enformasyona ihtiyaç duyulmakta ve ülke genelinde yaşlılıkla ilgili bir veri bankasının oluşturulması; yerelde de yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer unsurlar ile iş birliği yapılarak yaşlılık karnelerinin oluşturulması gerekmektedir. Dolayısıyla yaşlılıkla ilgili sorun ve ihtiyaçların kıır/kent yerleşimine göre belirlenmesi için daha fazla bilgiye, bilimsel araştırmaya, yaşlılıkla ilgili yeni yapılanmalara, iş birliğine, politika ve uygulamalara ihtiyaç bulunmaktadır.

⇒ Gelişmiş ülkelerin daha önce deneyimlediği ve önlemler aldığı yaşlılık ve yaşlanma konusu; ülkemiz için yeni fark edilen ve henüz hazır olmadığımız ve yeterli düzenlemeleri yapamadığımız bir konudur. Bu yüzden, Türk toplumu olarak Devletin ve tüm toplumun üzerine büyük görev düşmektedir. Çünkü sadece bugün için değil, önümüzdeki 1-6 yıl gibi kısa bir sürede farklı ihtiyaçlarıyla 65+

nüfusa dahil olacak “**Yeni Yaşlılar**” (59-64 yaş grubu) için de acilen politikaların belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca On Birinci Kalkınma Planı/Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda da önerildiği üzere ülkemizde, yaşlılıkla ilgili çalışmaların yapılacağı ve yaşlılık konusunun yönetileceği çatı kurum niteliğinde bir “Yaşlılık Enstitüsü”nün (veya başka bir isimle yapılandırılacak) kurulması gerekmektedir. Ancak ülkemizde yaşlılık, “*Engellilikle*” eşdeğer görülmektedir ve yaşlılık konusunda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, yetkilendirilmiştir. Birimin temel görevi, “*engellilerin ve yaşlıların*” ayrımcılığa uğramadan insan haklarından yararlanarak toplumsal hayata katılmaları için ulusal düzeyde politika ve stratejileri belirlemeye çalışmaktır. Ancak engelli bireylerle yaşlı bireyler; birbirlerinden farklı demografik, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik, vd. özelliklere sahiptir. Bu farklılıklar, onların sorunlarını da farklılaştırdığı için aynı çatı altında farklı kesimlerin sorunlarına ilişkin sağlıklı politikaların oluşturulması da oldukça zordur. Bu yüzden; ülkemizde yaşlılık konusunun sahiplenilmesi, ihtiyaçların belirlenmesi ve bu ihtiyaçlara uygun politika ve stratejilerin oluşturulması gerekmektedir. Bunun için de üst yetkili bir yapı içinde; belirlenen politikaların yürütülmesini koordineli olarak sağlayacak, kamu yönetiminde en üst otoriteye bağlı olacak, özerk bir kuruma ihtiyaç bulunmaktadır.

**** Özetle ülkemizde ve Kadirli kırsalında yaşayan yaşlı bireylerin çok boyutlu sorunları bulunmakta; bu sorunların çözümüyle ilgili sosyal politikaların üretilmesi ve uygulanması için üniversite, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler gibi birçok kurum/kuruluş arasındaki iş birliğinin artırılmasına, koordinasyonuna ve yeni yapılanmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer yandan, yaşlılara yönelik uygulama ve hizmetlerin yakın takibi ve denetimi de önem taşımaktadır.*

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Öneriler:

⇒ Araştırma; Kadirli ilçesine bağlı örnek köylerle sınırlıdır. Dolayısıyla örnek köylerin dışında kalan köylerde veya farklı kırsal alanlarda yaşayan 65+ bireylerin mevcut durumlarının ve sorunlarının

belirlenmesi amacıyla yapılacak başka araştırmalara da ihtiyaç bulunmaktadır. Çünkü ülkemizde, bölgeler ve bölgelerin kendi içinde de kırsal yerleşimler ekonomik, sosyo-kültürel, hizmetlere erişim, vd. faktörlere göre farklılık göstermektedir. Bu farklılıklara göre her bölgede ayrı ayrı yapılacak kırsal yaşlılık çalışmalarıyla fark edilmeyen sorunları da belirlemek mümkün olacaktır.

- ⇒ Araştırma, COVID-19 Pandemisi nedeniyle kesintili olarak devam edilen saha çalışmalarının yapıldığı zaman diliminin (22.03.2020/31.12.2021) özellikleriyle sınırlıdır. Bu yüzden, belirli periyotlarla (en azından beşer yıllık aralıklarla) aynı bölgede yapılacak başka araştırmalarla hem bu araştırmaya örnek yaşlıların mevcut durumlarında olumlu gelişme olup olmadığını karşılaştırmak hem de 65+ yaş grubuna farklı ihtiyaçlarıyla dahil olacak yeni yaşlıların sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmek de mümkün olacaktır.
- ⇒ Araştırma amacı doğrultusunda, bireysel görüşmelerden elde edilen verilerin doğru olduğu kabul edilmekle birlikte; araştırmada kullanılan veriler, görüşmelerde yararlanılan anket formundaki sorulara verilen cevaplarla sınırlıdır. Bu cevaplar dışında, sorgulanması gereken durumlar ve temin edilemeyen cevapların olması ihtimali de söz konusudur. Bu da yeni formatta hazırlanan soru formlarıyla başka araştırmaların yapılmasını gerektirmektedir.
- ⇒ Diğer yandan, araştırma sadece 65+ bireylerle sınırlı olduğundan onların çocuklarıyla ilgili sorunların belirlenmesi ihmal edilmiştir. Aslında, kuşaklararası karşılaştırma amaçlı yapılacak çalışmalarla yaşlıların çocuklarının sorunlarını da belirlemek mümkün olacaktır. Dolayısıyla yeni araştırmalarla yaşlılar ve çocukları arasındaki sorunlarla ilgili çözüm önerilerini geliştirmek de mümkün olacaktır.

Araştırma bulgularından da hareketle;

• **Kırsal Yaşlı:** Genellikle yoksunluk, yoksulluk ortamında yaşamak zorunda kalan, yaşamını ağırlıklı olarak tarımsal faaliyetler veya sosyal yardımlarla sürdürebilen, yaşadıkları ülke veya aynı ülke içinde bölgeden bölgeye farklı gereksinimleri bulunan, temel hizmetlere ve sağlık hizmetlerine erişimde zorluklarla mücadele eden, toplum içindeki konumları kültürel değişimlerden etkilenen ve çoğunluğu kadınlardan oluşan, eğitim düzeyleri düşük, 65 yaş üzeri bireyler olarak tanımlanabilir.

KAYNAKLAR

- Açııcı, Ç. G., 2019. Kırsal Alanda Yaşlılık: Sorunlar, Beklentiler ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Antalya.
- Aiken, L., R., 1995. Aging An Introduction to Gerontology. SAGE Publications, International Educational and Professional Publisher, London.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2016. Ulusal Meslek Standardı, Gerontolog, Seviye 6, Ankara.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020. Yaşlı Nüfusun Demografik Değişimi. Engelli Ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021. Türkiye’de Kadın, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013. Türkiye’de Yaşlıların Durumu Ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı. Engelli Ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Ak, M., 2016. Yaşlılık Olgusu Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research), 42(9).
- Akbay, R., 1998. Kadının Kırsal Kesimdeki Rolü. Tarım ve Köy Dergisi, 123: 24-26.
- Akçay, C., 2011. Yaşlılık Kavramlar, Kuramlar ve Yaşlılığa Hazırlık. Kriter Yayınları, İstanbul, 274s.
- Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi (AÜSBF), 2020. Gerontoloji Bölümü Tarihçesi. <http://sbf.akdeniz.edu.tr/gerontoloji-bolumu/tanitim/> Erişim: 18.05. 2021
- Akgül, H., 2018. Aksu İlçesinde (Isparta) Kırsal Nüfusun Yaşlanması ve Yaşlı Nüfusun Sorunları. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı, Isparta.
- Aközer, M., Nuhurat, C., Say, Ş., 2011. Türkiye’de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler Araştırması. Aile ve Toplum (Eğitim, Kültür ve Araştırma) Dergisi, 12(7).
- Aksu, L., 2011. Dünya’da ve Türkiye’de Nüfus Analizleri. Istanbul Journal of Sociological Studies.

- Alaydın, N., N., 2019. Türkiye’de Lisansüstü Tezlerde Yaşlılık Çalışmaları: Bir İçerik Analizi Çalışması. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD), 12(1):60-72.
- Alptekin, D., 2011. Gerontososyoloji Ekseninde Yaşlılık Sürecinin Sosyo-Ekonomik Boyutları. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Hakemli Araştırma Dergisi, 2(3):7-15.
- Anabritannica, 1990. Genel Kültür Ansiklopedisi. Ana Yayıncılık ve Encyclopaedia Britannica, 4. Cilt, İstanbul.
- Anabritannica, 1990. Genel Kültür Ansiklopedisi. Ana Yayıncılık ve Encyclopaedia Britannica, 22. Cilt, İstanbul.
- Anadolu Üniversitesi, 2018. Yaşlılarda Çatışma ve Stres Yönetimi I. Elektronik Kitap.
<https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/YAB209U/ebook/YAB209U-16V1S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf>
- Anonim, 2011. Sosyal Gerontoloji. <https://eksisozluk.com/sosyo-gerontoloji-1011587>
- Anonim, 2020. Nüfus Piramitleri ve Özellikleri. <https://www.derscografya.com/wp-content/uploads/2018/05/N%C3%BCfus-Piramitleri-ve-%C3%96zellikleri-10-S%C4%B1n%C4%B1f-Ders-Notlar%C4%B1.pdf>
- Anonim, 2021. Geriatri Nedir. Türk Geriatri Vakfı. <http://www.turkgeriatrivakfi.org.tr/>
- Arpacı, F., 2005. Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık. Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları, Ankara. <https://docplayer.biz.tr/1116998-Turkiye-isci-emeklileri-dernegi-farkli-boyutlariyla-yas-lilik-dr-fatma-arpaci.html>
- _____, 2008. Ankara’da Huzurevlerinde Yaşayan Yaşlıların Yaşam Kalitesinin İncelenmesi. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD), 1:1-13.
- Arpacı, F., Ersoy, A., F., 2011. Türk Toplumunda Yaşlılık: Yetişkin Bireylerin Yaşlılık Dönemi Görüşlerine İlişkin Bir Araştırma. 38. ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (International Congress of Asian and North African Studies), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 10(1), Ankara.

- Aydın, C., B., Engindeniz, S., 2019. Türkiye’de Kırsal Kesimdeki Kadınların İstihdam Sorunları, Düünden Bugüne Ekonomi Yazıları II, Umuttepe Yayınları.
- Baltacı, G., 2018. Yaşlılarda Üstbilişin Psikopatoloji ve Baş Etme Becerileri Yönünden Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü, Klinik Psikoloji Programı, İstanbul.
- Banjare, P., 2016. Subjective Well-Being, Health and Healthcare Utilization: A Study of Rural Elderly in Odisha. PhD Thesis, Department of Humanities and Social Sciences National Institute of Technology, Rourkela.
- Baran, G., A., 2008. Yaşlılıkta Sosyalizasyon ve Yaşam Kalitesi. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YASAD), 2:86-97.
- Başol, O., Aytaç, S., 2013. Emeklilerde Uyum ve Yaşam Tatmini: Bir Araştırma. 19. Ulusal Ergonomi Kongresi, Balıkesir.
- Bayrak, F., 2018. Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Elazığ.
- Beauvoir, S., 1970. Yaşlılık. Milliyet Yayınları Genel Kültür Kitapları Dizisi (3), çeviri, Kayabal, M., A.
- _____, 1970. Yaşlılık. Milliyet Yayınları Genel Kültür Kitapları Dizisi (5), çeviri, Kayabal, M., A.
- BM, 2015. World Population Ageing. United Nations, New York. https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf
- BM, 2020. World Population Prospects (WPP). <https://population.un.org/wpp/>
- Bocutoğlu, E., 2012. İktisadi Düşünceler Tarihi. Murathan Yayınevi.
- Bölüktaş, R., P., 2019. Temel Gerontoloji. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Yaşlı Sağlığı Önlisans Programı, İstanbul.
- Bulduk, E., Ö., 2014. Yaşlılık ve Toplumsal Değişim. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, S.2.
- Büyük Larousse, 1992. Sözlük ve Ansiklopedi. Interpress Basın ve Yayıncılık, 4. Cilt, İstanbul.
- Canatan, A., 2008. Sosyal Yönleriyle Yaşlılık. Palme Yayıncılık, Ankara.

- _____, 2008. Toplumsal Değerler ve Yaşlılar. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, (1): 62-71.
- Cankurtaran, M., 2008. Geriatriye Karşı Anti-Aging, Türkiye Klinikleri, Journal of Medical Sciences, 28(6):110-114.
- Ceylan, H., 2015. Yaşlılık ve Refah Devleti. Açılım Kitap, İstanbul.
- Ceylan, H., Kurtkapan, H., Turan, B., 2015. Literatür: Türkiye’de Yaşlıların Yaşam Durumları İçinde İstanbul’da Yaşlanmak. Açılım Kitap, İstanbul.
- Çakmak, İ., C., 2014. Yerinde Yaşlanma Olgusunun Konut Mekan Kullanımı Açısından İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Çanakkale Belediyesi, 2013. Çanakkale Yaşlı Atlası, Çanakkale Kent Merkezinde Yaşayan 65 Yaş ve Üzeri Kişilerin Sosyo-Kültürel, Demografik, Ekonomik Özellikleri ile Sağlık Durumları ve Yaşam Kalitesi. Çanakkale Belediyesi Yayınları, Çanakkale.
- Çelik, Z., 2006. Türkiye’de Kırsal Planlama Politikalarının Geliştirilmesi. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir Planlama Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Çelik, M., Yurtal, F., 2015. Formasyon Grubu Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları. Türkiye’de ve Dünya’da Kadın Araştırmaları (Research on Woman in Turkey and the World), Adana, 560s.
- Çezik, A., 1982. Kent Eşiği Araştırması. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- Çolak, M., Özer, Y., E., 2015. Sosyal Politika Anlamında Aktif Yaşlanma Politikalarının Ulusal ve Yerel Düzeydeki Analizi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (Electronic Journal of Social Sciences), 14(55).
- Çuhadar, G., S., Lordoğlu, K., 2016. Demografik Dönüşüm Sürecinde Türkiye’de Yaşlanma ve Sorunlar, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 54: 63-80.
- Çuhadar, G., S., 2019. Türkiye’de Demografik Dönüşüm ve Aktif Yaşlanma İlişkisi: Kocaeli Örneği. Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Dağlı, Y., 2018. Orta Yaş ve Yaşlı Bireylerin Yaşlılık Dönemine İlişkin Algılarının ve Yaşam Boyu İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Davran, M., K., Sevinç, M., R., Sevinç, G., 2011. Kırdan Kente Yapılan İç Göçler ve Toplumsal Cinsiyet. Göç ve Mimarlık Dergisi, 4(49), s. 54.
- Davran, M., K., Özalp, B., Ekmekçi, Z., 2015. Kırsal Kesimde Toplumsal Değişmenin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi. Türkiye’de ve Dünya’da Kadın Araştırmaları (Research on Woman in Turkey and the World), Adana, 560s.
- Davran, M., Güler, Z., Deniz, Ç., D., 2018. Kırsal Kesimde Yaşlı Kadınların Yaşlılığa Bakış Açısı: Adana Örneği. II. Kadın Çalışmaları Kongresi, Adana.
- Davran, M., Güler, Z., Deniz, Ç., D., 2019. Kırdan Kente Göçün Yaşlı Kadınlar Açısından Değerlendirilmesi: Adana İli Anadolu Mahallesi Örneği. IX. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ankara.
- Davran, M., K., Sevinç, M., R., Cançelik, M., 2020. Şanlıurfa İli Köylerinde Yaşlıların Sosyo-Ekonomik Durumları ile Yoksulluk ve Yaşlılık Algıları. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (Electronic Journal of Social Sciences), 19(73):1-17.
- Demir, A., Y., Gözüm, S., 2018. Health Service Delivery Models and Tele-Health for the Elderly Living in Rural Areas (Kırsal Alanda Yaşayan Yaşlılar için Sağlık Hizmeti Sunum Modelleri ve Tele-Sağlık). Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care (TJFMPC), 12(1):56-67.
- Demir, T., 2018. Türkiye’de Aktif Yaşlanma Yaklaşımları ve Uygulamaları (Ankara Örneği). Uzmanlık Tezi, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara.
- Demirbilek, T., Öktem, Ö., 2017. Gümüş Ekonomi ve Aktif Yaşlanma Bağlamında Yaşlı İstihdamı. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD), 10(1):14-28.
- Dericioğulları, E., A., 2017. Türkiye’de Yoksulluk ve Dezavantajlılık Halleri: Yaşlı Kadın Olmak Üzerine Bir Okuma. Tematik Yazılar, Toplum ve Demokrasi, 11 (24):17-36.
- Direk, M., 2012. Tarım Tarihi ve Deontoloji. Eğitim Kitapevi, Konya, 157s.
- Doğan, S., Ö., 2018. Türkiye’de 2040 ve 2060 Nüfus Projeksiyonlarına Göre Demografik Fırsatlar. Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi (TİDSAD) /The Journal of Turk & Islam World Social Studies, 5(18):26-42.

- _____, 2019. Türkiye'nin Demografik Dönüşümü ve Nüfus Projeksiyonlarına Göre Fırsatları. *Doğu Coğrafya Dergisi (Eastern Geographical Review)*, 24 (41):61-90.
- DPT, 1963. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967).
- DPT, 1979. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983).
- DPT, 1995. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000).
- DPT, 2000. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005).
- DPT, 2007. Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı. Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Yayın No:2741, Ankara.
- Duvan, E., K., 2014. Kadirli İlçesinde Turp Üretimi ve Pazarlama Yapısı. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Adana.
- Dülger, İ., 2012. Dünya'da ve Türkiye'de Yaşlılığın Değişen Görünümü, Değişen Politikaları ve Gelişen Aktif Yaşlanma Kavramı. 18-24 Mart Yaşlılara Saygı Haftası, Kuşaklararası Dayanışma ve Aktif Yaşlanma Sempozyum Bildirileri, T.C. Aile ve Çalışma Bakanlığı, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- _____, 2017. Cumhuriyet Döneminde Türk Toplumunu. Türk Tarihi Araştırmaları.
- Eatock, D., 2015. The Silver Economy Opportunities from Ageing. Briefing European Parliamentary Research Service.
- Efe, A., Aydemir, M., 2015. Yaşlı Kadın Olmak: Psiko-Sosyolojik Kuramlar Çerçevesinde Yaşlılık ve Kadın-Isparta Huzurevi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(34):193-223.
- Ekşioğlu, A., Y., 2016. Yaşlıların Yaşlılık Algısının Yaşam Kalitesi ve Depresyonla İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Klinik Psikoloji Programı, İstanbul.
- Elmas, İ., 2018. Hemşirelerin Yaşam Kalitesi: Mardin İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Emiroğlu, V., 1995. Yaşlılık ve Yaşlının Sosyal Uyumu. Şafak Matbaacılık, Ankara.

- Erol, S., Sezer, A., Şişman, F., N., Öztürk, S., 2016. Yaşlılarda Yalnızlık Algısı ve Yaşam Doyumu. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, Araştırma Makalesi, 5(3):60-69.
- EU, 2014. A Harmonised Definition of Cities and Rural Areas: The New Degree of Urbanisation.
- EU, 2020. Demographic and Health Outcomes by Degree of Urbanisation: Perspectives From A New Classification of Urban Areas.
- Fernandez-Ballesteros, R., Robine, J., M., Walker, A., Kalche, A., 2013. Active Aging: A Global Goal. Current Gerontology and Geriatrics Research, Article ID 298012.
- Fernandez-Ballesteros, R., 2019. The Concept of Successful Aging and Related Terms. The Cambridge Handbook of Successful Aging, Cambridge University Press, pp. 6-22.
- Genç, Y., Pak, M., Pehlivan, M., 2018. Aktif Yaşlanma Politikası: Huzurevinde Kalan ve Evde Bakım Aylığı ile Ailesi Yanında Desteklenen Yaşlı Bireylerin Aktif Yaşlanma Algısı. International Journal of Social Science, 68:299-320.
- Geray, C., 1974. Türkiye'de Kırsal Yerleşme Düzeni ve Köy Kent Yaklaşımı. Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) Dergisi, 30 (1).
- _____, 1999. Kırsal Kalkınma Yöneltileri, İlçe Yerel Yönetimi ve “İlçe Köy Birlikleri” Önerisi”. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 8(2):11-42.
- Gıda, Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığı, 2014. Kırsal Kalkınma Planı, 2011-2013 Değerlendirme Raporu. Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Gıda, Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığı, 2017. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, Ankara.
- Giddens, A., 2008. Sosyoloji. I. Baskı, Kırmızı Yayınları, İstanbul. <https://iletisim.kutuphanem30419862.files.wordpress.com/2018/01/anthony-giddens-sosyoloji>
- Gökbayrak, Ş., 2018. Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar. Ders Notları.
- Gökburun, İ., 2020. Türkiye'nin Demografik Dönüşüm Sürecinde Nüfus Politikalarının Rolü. Gelecek Vizyonlar Dergisi (Future Visions Journal), Coğrafya Özel Sayısı 4:1-15.
- Gökdemir, L., Ergün, S., 2012. Kırsal Kalkınmada Kadının Rolü. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1).

- Gökulu, G., Uluocak, Ş., Aslan, C., Bilir, O., 2014. Çanakkale Merkezindeki 65 Yaş ve Üzeri Yaşlıların Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörler. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research), 7(34).
- Görgün, B., A., 2003. Yaşlılık Sosyolojisi, Yaşlılık: Disiplinler Arası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler. Odak Yayını, Ankara.
- Görgün, B., A. ve ark., 2005. Yaşlı ve Aile İlişkileri: Ankara Örneği. TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- Görgün, B., A., 2008. Yaşlılıkta Sosyalizasyon ve Yaşam Kalitesi. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, (2):86-97.
- Greenlaw, L., C., 2018. Describing Nutrition Education Needs of Older Adults at Congregate Meal Sites and Community Settings. Faculty of the Graduate School of Cornell University, Master Thesis.
- Gurumoorthy, R., Thirumalraja, D., 2015. Reflection of Rural Elderly Women on Welfare Schemes: Expectations and Reality. Indian Journal of Applied Research, 5(4).
- Gül, H., L., Evcili, G., Karadaş, Ö., Gül, E., S., 2012. Geriatrik Depresyon ve İlişkili Risk Etkenleri: Huzurevinde Kalan Yaşlılarda Depresif Belirti Düzeyi. Journal of Clinical and Analytical Medicine, 3(3): 308-10.
- Gülçubuk, B., Savcı, İ., Özer, D., Demiryürek, K., 2011. Türkiye’de Kırsal Alanda Kadının Girişimciliğini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Kadınların Bu Konuda Güçlendirilmesine Yönelik Politika Önerilerinin Geliştirilmesi. TÜBİTAK Projesi, Proje No: 108K523, Ankara.
- Güler, Z. ve ark, 2015. Huzurevi Köyleri: Kırsal Kesimde Yaşlılık. TÜBİTAK Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı, Proje No. 113K515, Ankara.
- Güler, Z., Özsel, D., Güler, N., 2015. Arafta Kalan Yaşlılar: Kırdan-Kente Göç’ün Yaşlılara Etkisi. Sosyoloji Konferansları, 52 (2):685-713.
- Güler, Z., Güler, N., Özsel, D., 2016. Kırsal Kesimde Yaşlı Kadın Olmak. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, (1): 2.
- Gülsoy, G., Tekeli, S., 2015. Nüfusun Yaşlanması ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Analiz. Amme İdaresi Dergisi, 48 (1):35-87.

- Günaydın, D., 2018. Türkiye'nin Demografik Dönüşümü Çerçevesinde İşgücünün Yaşlanma Sorunu. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD), 11(1):1-13.
- Gürpınar, B., İlçin, N., 2021. Başarılı Yaşlanmada Fiziksel Aktivite. Türkiye Klinikleri, Başarılı Yaşlanma, Ankara, (1):62-6.
- Hablemitoğlu, Ş., 1998. Kırsal Alanda Kadınlar ve Sürdürülebilir Gıda Güvenliği. Tarım ve Köy Dergisi, 123:32-35.
- Hablemitoğlu, Ş., Özmete, E., 2010. Yaşlı Refahı: Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet. Kilit Yayınları, Ankara.
- Hayran, M. ve Hayran, M., 2020. Sağlık Araştırmaları İçin Temel İstatistik. Pelikan Yayınları, Ankara, 421s.
- Hoşgör, Ş., Tansel, A., 2010. 2050'ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: Eğitim, İşgücü, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yansımalar. Yayın No: Tüsiad-T/2010/11/505.
- Hünee, 2008. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Tübitak, Ankara.
- İçli, G., 2008. Yaşlılar ve Yetişkin Çocuklar. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, (1): 29-38.
- İnce, A., 2017. "Değer" ile "Sorun" Arasında Türkiye'de Yaşlılarla İlgili Toplumsal Değer Yargıları (Din Bilimleri Perspektifinden Bir İnceleme). Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SAUIFD), 19 (36).
- İşler, R., Şentürk, C., 2017. Tarihsel Açıdan Uluslararası Kurum/Kuruluşlarda "Ekonomik Kalkınma" ve "Kadın" İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(22):375-388.
- Jabbari, A., 2020. Yaşlılık Sosyolojisi. Astana Yayınları, I. Baskı, Ankara.
- Johnson, K., 2006. Demographic Trends in Rural and Small Town America. The Carsey Institute Reports on Rural America, University of New Hampshire 1(1).
- Kadirli Belediyesi, 2022. Kadirli'nin Tarihçesi. <https://www.kadirli.bel.tr/tarihce/>

- Kadirli Belediyesi, 2022. Ekonomik Yapı. <https://www.kadirli.bel.tr/ekonomik-yapi/>
- Kalınkara, V., 2016. Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi. Nobel Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Kalınkara, V., Başbüyük, Ö., G., AY, F., 2016. Yaşlıların Geronteknolojik Ürünleri Kabule Yönelik Tutumları. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD), Elderly Issues Research Journal (EIRJ), (9):1-19.
- Kalınkara, V., Kapıkıran, Ş., 2017. Yerinde Yaşlanma Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD), Elderly Issues Research Journal (EIRJ),10 (2):54-66.
- Kalkınma Atölyesi, 2015. Yaşlanma ve Kırsal Yaşlılık. Mevcut Durum Raporu, KAdergi, 1. Baskı.
- Kalkınma Atölyesi, 2015. Yaşlanma ve Kırsal Yaşlılık. KAdergi, 2. Sayı.
- Kalkınma Bakanlığı, 2013. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018).
- Kalkınma Bakanlığı, 2014. Yaşlanma. 10. Kalkınma Planı (2014-2018), Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı, 2018. Yaşlanma. 11. Kalkınma Planı (2019-2023), Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı, 2018. Kırsal Kalkınma. 11. Kalkınma Planı (2019-2023), Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı, 2018. Kadının Kalkınmadaki Rolü. 11. Kalkınma Planı (2019-2023), Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı, 2019. On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023).
- Kankaya, H., Karadakovan, A., 2017. Yaşlı Bireylerde Günlük Yaşam Aktivite Düzeylerinin Yaşam Kalitesi ve Yaşam Doyumuna Etkisi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 6(4):21-29.
- Karagel, D., 2008. Kadirli İlçesinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Elazığ.
- Karagel, D., Karagel, H., 2010. Kadirli İlçesinde Kırsal Nüfusunun Dağılışı ve Yoğunluğu. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (Fırat University Journal of Social Science), 20(2): 1-28, Elazığ.
- Kayıkçı, S., 2009. Türkiye’de Kırsal Alan Yönetimi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

- Kırımlı, Y., Kalıncaya, V., Akın, G., 2007. Kırsal Alanda Yaşlı Olmak. Ulusal Yaşlılık Kongresi, Ankara.
- Kocaman, T., 2002. Plan Nüfus Projeksiyon Yöntemleri. Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Koç, İ., Özgören, K., G., Yücel, B., F., Erkol, Z., 2010. The Problems of Aged People and The Life Satisfaction. J. For Med., 24(2):32-39.
- Koçak, O., 2019. Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma, Yaşlı Bakımı. İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Ders Notları, İstanbul.
- Köksel, B., 2016. Demografik Fırsat Penceresi'nden Türkiye'de İstihdam ve İşsizlik. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research), 9(43).
- Kulak, E., 2011. Tarımsal Üretim Süreçlerindeki Değişimin Kırsal Alanda Kadın İstihdamına Etkileri: 80 Sonrası Gelişmeler. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara.
- Kurt, H., 2006. Türkiye'de Kent-Köy ve Kentli-Köylü Algısı Üzerine Bir Araştırma. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(6):1-30.
- Kurt, G., 2008. Türkiye'de Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış (Sivas İl Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Toplumsal Yapı ve Değişme Bilim Dalı, Sivas.
- Kurt, G., Beyaztaş, F., Y., Erkol, Z., 2010. Yaşlıların Sorunları ve Yaşam Memnuniyeti. Adli Tıp Dergisi (Turkish Journal of Forensic Medicine), 24(2).
- Kurtkapan, H., 2018. Yaşlılık Sosyolojisi Kuramları İçin Bir Çerçeve Denemesi. İnsan- Toplum ve Spor Bilimleri Araştırma Örnekleri, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Ankara, 270s.
- Kutsal, Y., 2003. Yaşlanan Dünya, Yaşlanan Toplum, Yaşlanan İnsan. Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni, 3(4):1-6.
- Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA), 2015. TR82 Bölgesi Kırsal Yaşlılık Analizi.
- Küçük, M., 2016. Kırsal Alanlarda Yaşlı Yerel Halkın Karşılaştığı Sorunlar: Konya İli Derebucak İlçesi Üzerine Bir İnceleme. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18 (1):29-48.

- Kürküoğlu, Ö. ve ark., 1997. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1/2. Yükseköğretim Kurulu Yayınları, II. Baskı, Yayın No:6, Ankara.
- Lilburn, L., E., R., 2016. Ageing in Place and Social Isolation in Rural Dwelling Older Adults. MSc Thesis, Massey University, Manawatu, New Zealand.
- Mandıracıoğlu, A., 2010. Dünyada ve Türkiye’de Yaşlıların Demografik Özellikleri. Ege Tıp Dergisi / Ege Journal of Medicine, 49(3).
- Merdin, Ö., A., 2020. Geleneksel Kültürde Yaşlı ve Yaşlılık: Kırşehir Örnekleme. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halkbilimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 1995. Ders Geçme ve Kredi Sistemine Göre Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı.
- Müftüler, H., G., 2018. İstanbul’da Yaşlılık ve Yaşlılığın Yapısal Değişimi. Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(1):58-80.
- _____, 2018. Yaşlılar Açısından Yaşlılık. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi (Turkish Journal of Social Work), ISSN: 2602-3393.
- Oktik, N. ve Bozyer, U., 2004. Huzurevinde Yaşam ve Yaşam Kalitesi: Muğla Örneği. Muğla Üniversitesi Yayınları.
- Onur, B., 2014. Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm. 10. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- Özby, F., 2015. Dünden Bugüne Aile, Kent ve Nüfus. İletişim Yayınları.
- Özdemir, İ., 2015. Toplumsal Cinsiyet ve Kültürlerarası İletişim. Türkiye’de ve Dünya’da Kadın Araştırmaları (Research on Woman in Turkey and the World), Adana, 560s.
- Özdemir, O., 2015. Yaşlılıkla Baş Etme Stratejileri ve Faktörler.
- Özer, M., Karabulut, Ö., Ö., 2003. Yaşlılarda Yaşam Doyumu. Geriatri Dergisi (Turkish Journal of Geriatrics), 6 (2):72-74.
- Özgür, Ö., Sabbağ, Ç., 2014. Kırsal Alanda Yaşlılık: Adıyaman-Samsat Örneği. SABEV Yayınları, Adıyaman.
- Özkaptan, B., B., Kapucu, S., Akyar, İ., 2019. Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu Türkçe Versiyonu: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 6(3):149-157.
- Özkul, M., Kalaycı, I., Aslan, A., 2017. Yaşlılık ve Kadın Sorunlarını Toplumsal Sermaye Perspektifinden Düşünmek. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(27):366-386.

- Özmen, Ş., Y., 2013. Türk Kültüründe Yaşlının Yeri ve Medyayla Yaşlılığın Değişen Konumu. *Milli Folklor*, 25 (100).
- Özmete, E., 2008. Yaşlılıkta Yaşamın Anlamının Refah Göstergeleri ile Yordanması. *Aile ve Toplum (Eğitim, Kültür ve Araştırma) Dergisi*, 10(4).
- Öztürk, M., Çetin, I., 2009. Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar. *Journal of Yasar University*, 3(11):2661-2698.
- Özyurt, B., C., Tunç, B., Hatipoğlu, S., 2013. Yaşlıların Yaşlılıkla İlgili Tutumları: Manisa’da Bir Kentsel ve Kırsal Bölge Örneği. *Akademik Geriatri*, 5(1):29-37.
- Peker, E., Kubar, Y., 2012. Türkiye’de Kırsal Kesimde Kadın İstihdamına Genel Bir Bakış. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 14(2):173-188.
- Peterson, D., Rieck, T., 2017. Aging in Place in Small Urban and Rural Communities. *Small Urban and Rural Transit Center, Upper Great Plains Transportation Institute, North Dakota State University Fargo, ND.*
- Sağlık Bakanlığı, 2015. Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı (2015-2020). *Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Ankara.*
- Samancı, T., Ç., Kara, F., 2018. Dünya’da ve Türkiye’de Yaşlılık. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(1):219-229.
- Sevil, H., T., 2005. Yaşlılığın Sosyal Anatomisi. *Sabev Yayınları, Ankara.*
- Sevinç, G., Davran, M., Sevinç, M., R., 2018. Türkiye’de Kırdan Kente Göç ve Göçün Aile Üzerindeki Etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi (Journal of Economics Business and Political Researches)*, 3(6):70-82.
- Seyhun, Ö., K., 2006. Avrupa Birliği’nde Demografik Dönüşümün Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyeliği Çerçevesinde İş Gücü Piyasalarına Yansıması. *Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB, Ankara.*
- Seyyar, A., 2020. Geragoji: Yaşlılar ve Yaşlı Eğitimi. <http://millisuur.com/geragoji-yasli-lar-ve-yasli-egitimi/>
- Sığın, A., 2016. Çalışma Hayatı ve Emeklilik Bağlamında Türkiye’de Yaşlılık. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Denizli*, 25(1):87-101.

- Sınar, H., 2017. Mübeccel Kıray Sosyolojisinde Toplumsal Yapı Anlayışı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Sosyoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Sinanoğlu, A., F., 2006. Atatürk'ün Kişiliğinde Bilgelik Vasfının Tezahürü ve Toplum Hayatına Yansımaları. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (AÜİFD), 47 (1):107-122.
- Sirman, N., 1991. Gelişme Sürecinde Kırsal Kesim Kadını Yaklaşımlar ve Sorunlar, Kırsal Kesimde Kadının Statüsü: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. ILO-TKV Danışman Toplantısı Raporları, s.16-29, Ankara.
- Sözen, F., 2014. Yaşlılarda Yaşam Kalitesi ve Yaşlılık Algısı: Başkent Üniversitesi Ankara Hastanesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Kurumları İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı, Ankara.
- Steverink, N., Lindenberg, S., 2005. How To Understand and Improve Older People's Self-Management of Wellbeing. European Journal of Ageing, 2:235-244.
- Şen, Z., 2017. Türk Çağdaşlaşma Hareketinde (Cumhuriyet Döneminde) Gerçekleştirilen Atılımlar. Abmyo Dergisi, 45:147-163.
- Şenel, A., 1982. İlkel Topluluklarda Uygur Topluma Geçiş Aşamasında Ekonomik, Toplumsal, Düşünsel Yapıların Etkileşimi. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayını, Ankara.
- Şentürk, M., Altan, R., B., 2015. İstanbul'da Yaşlanmak, İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Araştırma Merkezi Projesi, İstanbul.
- Şentürk, Ü., 2020. Yaşlılık Sosyolojisi-Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri. Dora Basım- Yayın Dağıtım, II. Baskı, Sertifika No: 44955, Bursa, 237s.
- Tambağ, H., 2013. Yaşlılarda Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Yaşam Doyumu. Mustafa Kemal Üniversitesi, Tıp Dergisi, 4(16).
- Tan, S., G., Soysal, P., 2021. Başarılı Yaşlanma mı? Anti-Aging mi?, Başarılı Yaşlanma. Türkiye Klinikleri, 1. Baskı, Ankara.
- Tanman, Z., Ü., 2015. Dünyada ve Türkiye'de Yaşlılık Hizmetleri. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2):173-194, Çankırı.
- Tarhan, N., 2006. Yaşlanma Psikolojisi, Nöropsikiyatri Portalı. <https://www.e-psikiyatri.com/yaşlanma-psikolojisi>

- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2011. Kırsal Kalkınma Planı (2010-2013), Ankara.
- Tekin, Ç., Kara, F., 2018. Dünya’da ve Türkiye’de Yaşlılık. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 3(1):219-229.
- Tereci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel, T., Arslansoyu, N., 2016. Yaşlılık Kavramına Bir Bakış. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 16(1).
- TDK, 2021. Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>
- Topal, K., 2014. Yaşam Kalitesini Ölçmede Kullanılan Ölçekler. Türkiye Klinikleri J Fam Med-Special Topics, 5(3):9-14.
- Tufan, İ., 2002. Antik Çağdan Günümüze Yaşlılık (Sosyolojik Yaşlanma). Aykırı Yayınları, İstanbul.
- _____, 2003. Modernleşen Türkiye’de Yaşlılık ve Yaşlanmak, Yaşlanmanın Sosyolojisi. Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- _____, 2004. Geronto-Sosyoloji. Hacettepe Üniversitesi, Toplum ve Sosyal Hizmetler Dergisi, 15(1).
- Tufan, İ., Yazıcı, S., 2009. Yaşlılıkta Kuşaklararası İlişkiler. Toplum ve Sosyal Hizmetler Dergisi, 20(1), s. 47-52.
- Tufan, İ., 2010. Birinci Türkiye Gerontoloji Atlası, Yaşlıların Objektif Yaşam Koşulları ve Sübjektif Yaşantıları, Geroatlas Sonuç Raporu: Temel Bilgiler ve Bulgulardan Örnekler. Proje No: 104K069, Antalya.
- _____, 2014. Türkiye’de Yaşlılığın Yapısal Değişimi. Koç Üniversitesi Yayınları, I. Baskı, Sertifika No: 18318, İstanbul, 126s.
- _____, 2016. Antik Çağ’dan Günümüze Yaşlılık ve Yaşlanma. Nobel Akademik Yayıncılık, Geliştirilmiş II. Baskı, Yayın No: 1479, Ankara, 251s.
- Tufan, İ. ve ark., 2019. Türkiye’de Gerontoloji Atlası: Yaşlı Yoksulluğu ve Yalnızlık Üzerine Bulgular. Geriatrik Bilimler Dergisi / Journal of Geriatric Science, 2 (1):1-7.
- Tufan, İ., 2020. Gerontolojiye Hazırlık: Perspektifler Teoriler Yöntemler Üzerine Ön Bilgi. Nobel Akademik Yayıncılık, 1. Baskı, Yayın No: 2597, Ankara, 154s.
- Tunçer, P., 2015. Urbanization Policies in Turkey. The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science, 37:275-290.

- Türk Tarihi, 1995. Osmanlı Devleti İktisat Tarihi-Nüfus. Milliyet Yayınları, 2:200-202.
- Tüsiad, 1999. Türkiye'nin Fırsat Penceresi Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri. Lebib Yalkın Yayıncılık ve Basım İşletmeleri A.Ş., İstanbul.
- Tüik, 2021. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları (2020). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuc-lari-2020-37210>
- Tüik, 2021. İstatistiklerle Yaşlılar, 2020. Haber Bülteni. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2020-37227>
- Tüik, 2021. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (2019). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2019-33820>
- Tüik, 2021. Hayat Tabloları Bülteni (2017-2019). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tablolari-2017-2019-33711>
- Tüik, 2022. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, 45500. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuc-lari-2021-45500&dil=1>
- Tüik, 2022. İstatistiklerle Yaşlılar, 2021. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, 45636. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2021-45636>
- Tüik, 2023. İstatistiklerle Yaşlılar, 2022. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, 49667. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2022-49667>
- Uluocak, Ş. ve ark., 2013. Çanakkale Yaşlı Atlası. Çanakkale Belediyesi Yayınları.
- Ulusal Yaşlılık Kongresi (10.), 2019. Yaşlı Bakımı. Bildiriler, Denizli.
- Ukks, 2015. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020). Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara.
- Uysal, İ. ve Kılıç, A. F., 2022. Normal Dağılım İkilemi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 12(1), 220-248.
- Ünal, Ç., 2015. Türkiye Nüfusunun Yaşlanma Endeksi ve Potansiyel Destek Oranlarının Dağılımı. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (23):235-249.

- Van De Kaa, D., 1999. Europe and Its Population: The Long View, European Populations: Unity in Diversity. Kluwer Academic Press, Hollanda.
- Yaseen, S., Jan, M., Ruhee, N., 2018. Elderly Women in Kashmir. International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD), 2(5):793.
- Yıldırım, F., Abukan, B., 2015. Yaşlılıkta Bilgelik Konusunda Bir Derleme. Türk Psikoloji Yazıları, 18(35):1-9.
- Yıldız, A., 2013. Yaşlılık ve Yaşlı Bakışı: Ömür Dediğin Programı Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Konya.
- Yılmaz, M., 2017. Türkiye’de Nüfusun Yaşlanma Endeksi ve Potansiyel Destek Oranının 1975-2015 Yılları Arasındaki Değişimi. III. Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Eğitim ve Sosyal Bilimler Sempozyumu, Üsküp / Makedonya.
- Yuvakgil, Z., 2020. Yaşlılık Sosyolojisi, Yaşlılığa İlişkin Yaklaşımlar ve Teoriler. Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Zıplar, T., Ü., 2015. Dünyada ve Türkiye’de Yaşlılık Hizmetleri. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2):173-194.
- Weeks, J., R., 2008. Population An Introduction to Concepts and Issues. San Diego State University, Thomson Wadsworth, USA.
- Weil, J., 2017. Aging in Rural Communities: Older Persons’ Narratives of Relocating in Place to Maintain Rural Identity. Online Journal of Rural Research & Policy, University of Northern Colorado, 12(1).
- Who, 1998. World Health Organization Quality of Life Group, Development of the World Health Organization Whoqol- Bref Quality of Life Assessment. Psychological Medicine, 28(3), 551-558.
- Who, 2015. World Report on Ageing and Health. <https://www.who.int/ageing/events/world-report-2015-launch/en/>
- Who, 2017. 10 Facts on Ageing and Health. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/10-facts-on-ageing-and-health>
- Who, 2018. Ageing and Health. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>
- Who, 2020. Ageing: Healthy Ageing and Functional Ability. <https://www.who.int/newsroom/q-a-detail/ageing-healthy-ageing-and-functional-ability>

Wikipedi, 2021. Sanayi Devrimi.
https://tr.wikipedia.org/wiki/Sanayi_Devrimi

ÖZGEÇMİŞ

Emine Kokaçya DUVAN; ilk, orta ve lise öğrenimini Kadirli’de tamamladı. 1991 yılında Anadolu Üniversitesi (AÖF)/İktisat Fakültesi/İktisat Bölümünden mezun oldu. 1992 yılında Çukurova Üniversitesi/Eğitim Fakültesi’nden “Pedagojik Formasyon” aldı. Çukurova Üniversitesi/Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalında 2011 yılında başladığı Yüksek Lisans öğrenimini, 2014 yılında tamamladı. 2017 yılında Çukurova Üniversitesi/Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalında başladığı Doktora öğrenimini ise 2022 yılında tamamladı.

1992 yılından 2004 yılına kadar Kadirli’deki 3 lisede (Şehit Öğretmen Orhan Gök Anadolu Lisesi, Kadirli Lisesi, Kadirli Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi), Ücretli Öğretmen olarak görev yaptı. 2004’ten 2007 yılına kadar Osmaniye Matematik-Bilim-Fen Dershanesi’nde Türkçe Öğretmeni olarak çalıştı. 2007-2016 yılları arasında Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi/Kadirli Meslek Yüksek Okulu’nda, Diğer Öğretim Görevlisi olarak çalıştı. İki çocuk ve üç torun sahibidir.

EKLER

EK.1. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Birinci İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI	Katılıyor	Kısmen Katılıyor	Katılmıyor	Bilmiyor	Fikrim Yok	Toplam
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	18	207	25	0	250
		%	7,2	82,8	10,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	14	96	14	0	124
		%	11,3	77,4	11,3	0,0	100,0
	85+	Sayı	11	26	4	0	41
		%	26,8	63,4	9,8	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	43	329	43	0	415
		%	10,4	79,3	10,4	0,0	100,0
ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	0	108	1	0	109
		%	0,0	99,1	0,9	0,0	100,0
	75-84	Sayı	0	74	0	0	74
		%	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
	85+	Sayı	0	23	1	0	24
		%	0,0	95,8	4,2	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	0	205	2	0	207
		%	0,0	99,0	1,0	0,0	100,0
TOPLAM	65-74	Sayı	18	315	26	0	359
		%	5,0	87,7	7,2	0,0	100,0
	75-84	Sayı	14	170	14	0	198
		%	7,1	85,9	7,1	0,0	100,0
	85+	Sayı	11	49	5	0	65
		%	16,9	75,4	7,7	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	43	534	45	0	622
		%	6,9	85,9	7,2	0,0	100,0

EK.2. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların İkinci İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI	Katılıyor	Kısmen Katılıyor	Katılmıyor	Bilmiyor	Fikrim Yok	Toplam
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	249	1	0	0	250
		%	99,6	0,4	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	123	1	0	0	124
		%	99,2	0,8	0,0	0,0	100,0
	85+	Sayı	40	1	0	0	41
		%	97,6	2,4	0,0	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	412	3	0	0	415
		%	99,3	0,7	0,0	0,0	100,0
ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	109	0	0	0	109
		%	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	74	0	0	0	74
		%	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	85+	Sayı	24	0	0	0	24
		%	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	207	0	0	0	207
		%	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0
TOPLAM	65-74	Sayı	358	1	0	0	359
		%	99,7	0,3	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	197	1	0	0	198
		%	99,5	0,5	0,0	0,0	100,0
	85+	Sayı	64	1	0	0	65
		%	98,5	1,5	0,0	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	619	3	0	0	622
		%	99,5	0,5	0,0	0,0	100,0

EK. 3. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Üçüncü İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Bilmiyorum	Fikrim Yok	Toplam
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	0	3	247	0	0	250
		%	0,0	1,2	98,8	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	1	3	120	0	0	124
		%	0,8	2,4	96,8	0,0	0,0	100,0
	85+	Sayı	0	1	40	0	0	41
		%	0,0	2,4	97,6	0,0	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	1	7	407	0	0	415
		%	0,2	1,7	98,1	0,0	0,0	100,0
ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	0	0	109	0	0	109
		%	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	0	0	74	0	0	74
		%	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
	85+	Sayı	0	0	24	0	0	24
		%	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	0	0	207	0	0	207
		%	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
TOPLAM	65-74	Sayı	0	3	356	0	0	359
		%	0,0	0,8	99,2	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	1	3	194	0	0	198
		%	0,5	1,5	98,0	0,0	0,0	100,0
	85+	Sayı	0	1	64	0	0	65
		%	0,0	1,5	98,5	0,0	0,0	100,0
	Toplam	Sayı	1	7	614	0	0	622
		%	0,2	1,1	98,7	0,0	0,0	100,0

EK. 4. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Dördüncü İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Bilmiyorum	Fikrim Yok	Toplam
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	0	0	137	111	2	250
		%	0,0	0,0	54,8	44,4	0,8	100,0
	75-84	Sayı	0	0	61	62	1	124
		%	0,0	0,0	49,2	50,0	0,8	100,0
	85+	Sayı	0	0	18	18	5	41
		%	0,0	0,0	43,9	43,9	12,2	100,0
	Toplam	Sayı	0	0	216	191	8	415
		%	0,0	0,0	52,0	46,0	1,9	100,0
ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	0	0	17	92	0	109
		%	0,0	0,0	15,6	84,4	0,0	100,0
	75-84	Sayı	0	0	11	60	3	74
		%	0,0	0,0	14,9	81,1	4,1	100,0
	85+	Sayı	0	0	1	22	1	24
		%	0,0	0,0	4,2	91,7	4,2	100,0
	Toplam	Sayı	0	0	29	174	4	207
		%	0,0	0,0	14,0	84,1	1,9	100,0
TOPLAM	65-74	Sayı	0	0	154	203	2	359
		%	0,0	0,0	42,9	56,5	0,6	100,0
	75-84	Sayı	0	0	72	122	4	198
		%	0,0	0,0	36,4	61,6	2,0	100,0
	85+	Sayı	0	0	19	40	6	65
		%	0,0	0,0	29,2	61,5	9,3	100,0
	Toplam	Sayı	0	0	245	365	12	622
		%	0,0	0,0	39,4	58,7	1,9	100,0

EK.5. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Beşinci İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Bilmiyorum	Fikrim Yok	Toplam		
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	13	23	214	0	0	250	
		%	5,2	9,2	85,6	0,0	0,0	100,0	
	75-84	Sayı	6	19	99	0	0	124	
		%	4,8	15,3	79,8	0,0	0,0	100,0	
	85+	Sayı	3	11	27	0	0	41	
		%	7,3	26,8	65,9	0,0	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	22	53	340	0	0	415	
		%	5,3	12,8	81,9	0,0	0,0	100,0	
	ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	0	0	109	0	0	109
			%	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
75-84		Sayı	0	1	73	0	0	74	
		%	0,0	1,4	98,6	0,0	0,0	100,0	
85+		Sayı	0	1	23	0	0	24	
		%	0,0	4,2	95,8	0,0	0,0	100,0	
Toplam		Sayı	0	2	205	0	0	207	
		%	0,0	1,0	99,0	0,0	0,0	100,0	
TOPLAM		65-74	Sayı	13	23	323	0	0	359
			%	3,6	6,4	90,0	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	6	20	172	0	0	198	
		%	3,0	10,1	86,9	0,0	0,0	100,0	
	85+	Sayı	3	12	50	0	0	65	
		%	4,6	18,5	76,9	0,0	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	22	55	545	0	0	622	
		%	3,5	8,8	87,7	0,0	0,0	100,0	

EK.6. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Altıncı İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Bilmiyorum	Fikrim Yok	Toplam		
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	11	113	126	0	0	250	
		%	4,4	45,2	50,4	0,0	0,0	100,0	
	75-84	Sayı	6	54	64	0	0	124	
		%	4,8	43,5	51,7	0,0	0,0	100,0	
	85+	Sayı	2	24	15	0	0	41	
		%	4,9	58,5	36,6	0,0	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	19	191	205	0	0	415	
		%	4,6	46,0	49,4	0,0	0,0	100,0	
	ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	0	22	87	0	0	109
			%	0,0	20,2	79,8	0,0	0,0	100,0
75-84		Sayı	0	11	63	0	0	74	
		%	0,0	14,9	85,1	0,0	0,0	100,0	
85+		Sayı	0	6	18	0	0	24	
		%	0,0	25,0	75,0	0,0	0,0	100,0	
Toplam		Sayı	0	39	168	0	0	207	
		%	0,0	18,8	81,2	0,0	0,0	100,0	
TOPLAM		65-74	Sayı	11	135	213	0	0	359
			%	3,1	37,6	59,3	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	6	65	127	0	0	198	
		%	3,0	32,8	64,1	0,0	0,0	100,0	
	85+	Sayı	2	30	33	0	0	65	
		%	3,1	46,2	50,8	0,0	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	19	230	373	0	0	622	
		%	3,0	37,0	60,0	0,0	0,0	100,0	

EK.7. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Yedinci İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Bilmiyorum	Fikrim Yok	Toplam	
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	128	111	11	0	0	250
		%	51,2	44,4	4,4	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	64	56	4	0	0	124
		%	51,6	45,2	3,2	0,0	0,0	100,0
	85+	Sayı	23	18	0	0	0	41
		%	56,1	43,9	0,0	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	215	185	15	0	0	415	
	%	51,8	44,6	3,6	0,0	0,0	100,0	
ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	56	53	0	0	0	109
		%	51,4	48,6	0,0	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	38	36	0	0	0	74
		%	51,4	48,6	0,0	0,0	0,0	100,0
	85+	Sayı	16	8	0	0	0	24
		%	66,7	33,3	0,0	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	110	97	0	0	0	207	
	%	53,1	46,9	0,0	0,0	0,0	100,0	
TOPLAM	65-74	Sayı	184	164	11	0	0	359
		%	51,3	45,7	3,1	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	102	92	4	0	0	198
		%	51,5	46,5	2,0	0,0	0,0	100,0
	85+	Sayı	39	26	0	0	0	65
		%	60,0	40,0	0,0%	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	325	282	15	0	0	622	
	%	52,3	45,3	2,4	0,0	0,0	100,0	

EK.8. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Sekizinci İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Bilmiyorum	Fikrim Yok	Toplam	
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	94	146	10	0	0	250
		%	37,6	58,4	4,0	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	59	61	4	0	0	124
		%	47,6	49,2	3,2	0,0	0,0	100,0
	85+	Sayı	21	20	0	0	0	41
		%	51,2	48,8	0,0	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	174	227	14	0	0	415	
	%	41,9	54,7	3,4	0,0	0,0	100,0	
ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	48	60	1	0	0	109
		%	44,0	55,0	1,0	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	31	42	1	0	0	74
		%	41,9	56,8	1,4	0,0	0,0	100,0
	85+	Sayı	14	9	1	0	0	24
		%	58,3	37,5	4,2	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	93	111	3	0	0	207	
	%	44,9	53,6	1,4	0,0	0,0	100,0	
TOPLAM	65-74	Sayı	142	206	11	0	0	359
		%	39,6	57,4	3,1	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	90	103	5	0	0	198
		%	45,5	52,0	2,5	0,0	0,0	100,0
	85+	Sayı	35	29	1	0	0	65
		%	53,8	44,6	1,5	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	267	338	17	0	0	622	
	%	42,9	54,4	2,7	0,0	0,0	100,0	

EK.9. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Dokuzuncu İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI	Katılıyorrum	Kısmen Katılıyorrum	Katılmıyorrum	Bilmiyorum	Fikrim Yok	Toplam	
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	8	84	158	0	250	
		%	3,2	33,6	63,2	0,0	100,0	
	75-84	Sayı	6	51	67	0	124	
		%	4,8	41,1	54,0	0,0	100,0	
	85+	Sayı	3	24	14	0	41	
		%	7,3	58,5	34,1	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	17	159	239	0	415	
		%	4,1	38,3	57,6	0,0	100,0	
	ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	0	53	56	0	109
			%	0,0	48,6	51,6	0,0	100,0
75-84		Sayı	0	51	23	0	74	
		%	0,0	68,9	31,1	0,0	100,0	
85+		Sayı	1	16	7	0	24	
		%	4,2	66,7	29,2	0,0	100,0	
Toplam		Sayı	1	120	86	0	207	
		%	0,5	58,0	41,5	0,0	100,0	
TOPLAM		65-74	Sayı	8	137	214	0	359
			%	2,2	38,2	59,6	0,0	100,0
	75-84	Sayı	6	102	90	0	198	
		%	3,0	51,5	45,5	0,0	100,0	
	85+	Sayı	4	40	21	0	65	
		%	6,2	61,5	32,3	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	18	279	325	0	622	
		%	2,9	44,9	52,3	0,0	100,0	

EK.10. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Onuncu İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI	Katılıyorrum	Kısmen Katılıyorrum	Katılmıyorrum	Bilmiyorum	Fikrim Yok	Toplam	
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	91	152	7	0	250	
		%	36,4	60,8	2,8	0,0	100,0	
	75-84	Sayı	54	66	4	0	124	
		%	43,5	53,2	3,2	0,0	100,0	
	85+	Sayı	24	17	0	0	41	
		%	58,5	41,5	0,0	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	169	235	11	0	415	
		%	40,7	56,6	2,7	0,0	100,0	
	ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	49	60	0	0	109
			%	45,0	55,0	0,0	0,0	100,0
75-84		Sayı	33	40	1	0	74	
		%	44,6	54,1	1,4	0,0	100,0	
85+		Sayı	16	8	0	0	24	
		%	66,7	33,3	0,0	0,0	100,0	
Toplam		Sayı	98	108	1	0	207	
		%	47,3	52,2	0,5	0,0	100,0	
TOPLAM		65-74	Sayı	140	212	7	0	359
			%	39,0	59,1	1,9	0,0	100,0
	75-84	Sayı	87	106	5	0	198	
		%	43,9	53,5	2,5	0,0	100,0	
	85+	Sayı	40	25	0	0	65	
		%	61,5	38,5	0,0	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	267	343	12	0	622	
		%	42,9	55,1	1,9	0,0	100,0	

EK.11. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Onbirinci İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Bilmiyorum	Fikrim Yok	Toplam		
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	46	163	41	0	0	250	
		%	18,4	65,2	16,4	0,0	0,0	100,0	
	75-84	Sayı	37	68	19	0	0	124	
		%	29,8	54,8	15,4	0,0	0,0	100,0	
	85+	Sayı	19	20	2	0	0	41	
		%	46,3	48,8	4,9	0,0	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	102	251	62	0	0	415	
		%	24,6	60,5	14,9	0,0	0,0	100,0	
	ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	17	76	16	0	0	109
			%	15,6	69,7	14,7	0,0	0,0	100,0
75-84		Sayı	22	42	10	0	0	74	
		%	29,7	56,8	13,5	0,0	0,0	100,0	
85+		Sayı	12	12	0	0	0	24	
		%	50,0	50,0	0,0	0,0	0,0	100,0	
Toplam		Sayı	51	130	26	0	0	207	
		%	24,6	62,8	12,6	0,0	0,0	100,0	
TOPLAM		65-74	Sayı	63	239	57	0	0	359
			%	17,5	66,6	15,9	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	59	110	29	0	0	198	
		%	29,8	55,6	14,6	0,0	0,0	100,0	
	85+	Sayı	31	32	2	0	0	65	
		%	47,7	49,2	3,1	0,0	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	153	381	88	0	0	622	
		%	24,6	61,3	14,1	0,0	0,0	100,0	

EK.12. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Onikinci İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Bilmiyorum	Fikrim Yok	Toplam		
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	0	39	211	0	0	250	
		%	0,0	15,6	84,4	0,0	0,0	100,0	
	75-84	Sayı	0	18	106	0	0	124	
		%	0,0	14,5	85,5	0,0	0,0	100,0	
	85+	Sayı	0	11	30	0	0	41	
		%	0,0	26,8	73,2	0,0	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	0	68	347	0	0	415	
		%	0,0	16,4	83,6	0,0	0,0	100,0	
	ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	0	1	108	0	0	109
			%	0,0	0,9	99,1	0,0	0,0	100,0
75-84		Sayı	0	0	74	0	0	74	
		%	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0	
85+		Sayı	0	0	24	0	0	24	
		%	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0	
Toplam		Sayı	0	1	206	0	0	207	
		%	0,0	0,5	99,5	0,0	0,0	100,0	
TOPLAM		65-74	Sayı	0	40	319	0	0	359
			%	0,0	11,1	88,9	0,0	0,0	100,0
	75-84	Sayı	0	18	180	0	0	198	
		%	0,0	9,1	90,9	0,0	0,0	100,0	
	85+	Sayı	0	11	54	0	0	65	
		%	0,0	16,9	83,1	0,0	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	0	69	553	0	0	622	
		%	0,0	11,1	88,9	0,0	0,0	100,0	

EK.13. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Onüçüncü İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Bilmiyorum	Fikrim Yok	Toplam	
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	65	177	8	0	250	
		%	26,0	70,8	3,2	0,0	100,0	
	75-84	Sayı	44	72	8	0	124	
		%	35,5	58,0	6,5	0,0	100,0	
	85+	Sayı	9	27	5	0	41	
		%	22,0	65,9	12,2	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	118	276	21	0	415	
		%	28,4	66,5	5,1	0,0	100,0	
	ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	15	93	1	0	109
			%	13,8	85,3	0,9	0,0	100,0
75-84		Sayı	17	57	0	0	74	
		%	23,0	77,0	0,0	0,0	100,0	
85+		Sayı	6	18	0	0	24	
		%	25,0	75,0	0,0	0,0	100,0	
Toplam		Sayı	38	168	1	0	207	
		%	18,3	81,2	0,5	0,0	100,0	
TOPLAM		65-74	Sayı	80	270	9	0	359
			%	22,3	75,2	2,5	0,0	100,0
	75-84	Sayı	61	129	8	0	198	
		%	30,8	65,2	4,0	0,0	100,0	
	85+	Sayı	15	45	5	0	65	
		%	23,1	69,2	7,7	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	156	444	22	0	622	
		%	25,1	71,4	3,5	0,0	100,0	

EK.14. Köylere ve Yaş Gruplarına Göre Yaşlıların Ondördüncü İfadeye Katılma Durumları

KÖYLER	YAŞ GRUPLARI	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Bilmiyorum	Fikrim Yok	Toplam	
OVA KÖYLERİ	65-74	Sayı	10	193	47	0	250	
		%	4,0	77,2	18,8	0,0	100,0	
	75-84	Sayı	12	91	21	0	124	
		%	9,7	73,4	16,9	0,0	100,0	
	85+	Sayı	2	32	7	0	41	
		%	4,9	78,0	17,1	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	24	316	75	0	415	
		%	5,8	56,1	18,1	0,0	100,0	
	ORMAN KÖYLERİ	65-74	Sayı	0	108	1	0	109
			%	0,0	99,1	0,9	0,0	100,0
75-84		Sayı	6	68	0	0	74	
		%	8,1	91,9	0,0	0,0	100,0	
85+		Sayı	3	21	0	0	24	
		%	12,5	87,5	0,0	0,0	100,0	
Toplam		Sayı	9	197	1	0	207	
		%	4,3	95,2	0,5	0,0	100,0	
TOPLAM		65-74	Sayı	10	301	48	0	359
			%	2,8	83,8	13,4	0,0	100,0
	75-84	Sayı	18	159	21	0	198	
		%	9,1	80,3	10,6	0,0	100,0	
	85+	Sayı	5	53	7	0	65	
		%	7,7	81,5	10,8	0,0	100,0	
	Toplam	Sayı	33	513	76	0	622	
		%	5,3	82,5	12,2	0,0	100,0	

ISBN: 978-625-367-225-6